

**Preot Nicolae Grebenea**

**AMINTIRI  
DIN ÎNTUNERIC**

*VOLUMUL 1*

## *PREFAȚĂ*

Trăim într-un veac agitat, plin de mari prefaceri și fărâdelegi.

Luminată de dumnezeiestile învățături ale Mântuitorului nostru Iisus Hristos, lumea, din beznele în care era, s-a ridicat treptat la cunoasterea adevărului, a binelui, la respectul omului, la un frumos progres moral și spiritual.

S-a putut realiza o cultură și o civilizație creștină. S-a ieșit la lumină. Omul nu mai e idolatru; nu mai e jertfit zeilor.

Femeia nu mai e roaba bărbatului. Toți au devenit fii ai lui Dumnezeu.

National, progresul a mers lent și cuceririle spirituale și sociale s-au făcut cu jertfe mari. Bunăoară, românii ardeleni abia în 1848 au ieșit din iobăgia austriacă. Și România abia în 1878 a ieșit de sub suzeranitatea Turciei.

Un salt enorm s-a făcut în 1918, după primul război mondial, când s-a proclamat principiul autodeterminării popoarelor, în urma căruia s-au format statele naționale.

Dar după al doilea război mondial s-a produs o cădere neașteptată, o prăbusire care ne-a dat înapoi cu sute de ani: 100 de milioane de oameni au fost vânduți sovieticilor fără stirea lor.

Poate fi ceva mai nedrept și mai înspăimântător?

Și totuși, trei oameni de stat, cinici și mari betivani, au putut face acest act rusinos. Socotindu-se atunci stăpâni ai lumii, s-au suprapus puterii lui Dumnezeu pe care L-au tăgăduit prin actul lor.

Cutremurătoarea fărâdelege s-a făcut din necredință și tăgăduirea existenței lui Dumnezeu. Deci au venit marile dureri și suferințe ale popoarelor care au pățimit în temnitele și lagărele comuniste. Prin aceasta s-a restabilit echilibrul spiritual al lumii. Detinutii au ajuns în asupri și mari cazne, în marile lor trăiri

interioare să înlăture îndoielile, și să capete pas cu pas certitudinea existenței lui Dumnezeu. În condiții extreme de distrugere, ei au rezistat și zece de ani, deși toată știința lumii arată că într-un astfel de regim nu se poate rezista mai mult de un an. Cum au putut rezista atât? Prin puterile lor? Nu! Ci prin ajutorul ce l-au primit de la Dumnezeu. Prin harul Sfântului Duh. Ei au trăit sub scutul lui Dumnezeu și au ajuns la convingerea deplină, desăvârșită, că Dumnezeu este. Dar nu numai că El este, ci și că El ajută, apără, sprijină pe cei ce-L iubesc. Și stă și de vorbă cu ei, căci L-au adus pe Dumnezeu în inima lor.

Supraviețuirea deținuților, după dramaticele suferințe prin care au trecut, este o dovadă peremptorie a existenței lui Dumnezeu. Ei sunt niște martori ai existenței lui Dumnezeu și ai nebuleniei tăgăduirii existenței lui Dumnezeu, ei aduc lumii mărturia lor, și ea e adevărată și sinceră, căci nu numai cuvântul, ci ei înșiși sunt această mărturie.

Această mărturie o aduc și eu care abia după 13 ani de temniță am ajuns să am dovada existenței lui Dumnezeu și să mă conving de realitatea existenței Lui. Și să pot spune: eu nu mai cred, ci știu că există Dumnezeu. Nimeni nu-mi poate zdruncina această convingere rezultată din fapte trăite, autentice.

Azi nori negri se ridică la orizont. Forte oarbe, satanice, sunt în plină desfășurare și luptă. Dumnezeu e tăgăduit de ele mai mult ca oricând. Sfânta Lui Biserică, stâlpul adevărului, e amenințată cu distrugerea ei. Însăși rasa umană, care merge acum înapoi, e amenințată în existența ei. Acum ea se distruge, lent, biologic și spiritual. Viitorul apare nesigur. Și nici un profet nu apare să arate lumii calea salvării ei.

Căutând în Biblie, găsim cuvintele lui Iisus: «Eu sunt calea, adevărul și viața...» cei chemați spre mântuire știu de acum calea. Și Hristos e Dumnezeu; atotputernic, nebiruit, stăpân peste toate. (Isaia cap. 43, vers 3 și următoarele).

Prin acest jurnal dau si eu lumii o mărturie despre existenta lui Dumnezeu, nu spre lauda mea, ci spre slava lui Dumnezeu si întărirea oamenilor.

*Sursum corda!*<sup>1</sup> Ridicati-vă! Dumnezeu e viu în vecii vecilor.

La planurile întunecate care se pot tese în diferite oficine ascunse, neamul meu poate găsi singurul sprijin, statornic si nedezmintit, numai în Dumnezeu. Întoarce-te la El cu toată inima si puterea, mărite Neam Românesc! Lipeste-te de El, căci El este viata ta. Caută-te pe tine si fii ce ai fost.

Priveste drept în sus, spre lumină, fără a lua seama de zarva din jur. Și vei fi mântuit. Și vei fi lumină pentru altii.

Pr. Nicolae Grebenea

Piatra Neamt, 18 august 1997

---

<sup>1</sup> Sus să avem inimile!

## **ÎNCEPUTURI**

M-am născut în Răsinari, vechiul sat românesc de la poalele muntilor Sibiului, situat pe două râuri de munte coborând din părți deosebite, Râul Caselor și Râul Ștezii, la o depărtare de 12 kilometri sud-vest de Sibiu-Răsinari.

La nasterea mea, 25 octombrie 1905, satul Răsinari mai era încă un sat frumos și vestit în Transilvania. Prin secolul al XVII-lea, după cât se pare, era cel dintâi sat românesc din toată Transilvania.

Asezat „în lături”, sub munti, dincolo de valul de miscare a populatiei, ca mărime a fost ajuns și întrecut de satele, asezate pe câmpie și la drumuri, din Banat, Arad sau alte locuri din Transilvania; dar vechea lui faimă nu era încă depășită.

Cel mai mare mitropolit al românilor ardeleni și poate al tuturor românilor, Andrei, baron de Șaguna, macedonean de origine, iubise această asezare neaos românească cu ciobani și negustori, cu muncitori la pădure, harnici și isteti, toți plini de credință, cu unul dintre preoți cu totul luminat, de vesnic fericită pomenire - Sava Popovici Barcianu, dintr-o familie vestită prin preocupările ei de cultură națională. Marele mitropolit, după ce avusese multe legături cu oamenii acestui sat, a dorit să fie înmormântat printre ei, sub deal, între brazi. Cu pietate i-au asezat truditul trup lângă „biserica cea nouă”, așa cum a voit.

Țăranii acestia mândri îl iubiseră și îl ajutaseră cu bani, în câteva rânduri, atât pentru drumurile lui la Viena la împăratul, cât și pentru tipăriturile sale: Biblia, „Telegraful Român - foaie săptămânală pentru popor”, etc. Multumiri ale „Măriei sale”, căci așa se adresa atunci poporul din Transilvania vlădicilor, mitropoliți sau episcopi, s-au găsit în turnul bisericii vechi.

Mormântul lui Șaguna era mândria Răsinarilor. Nimeni din tot Ardealul nu mai avea astfel de sfinte moaste ce străluciseră deopotrivă pe tărâmul științei, culturii și luptei

nationale. Numai satul Avrig, tot din apropierea Sibiului, se mai putea mândri cu ceva asemănător: mormântul marelui dascăl român Gheorghe Lazăr.

Aveau si motii niste moaste considerate sacre: ale celor trei țărani: Horia, Closca si Crisan, care s-au ridicat singuri, să sfarme jugul iobăgiei absolutismului habsburgic.

Motii mai au si pe Avram Iancu, Craiul Muntilor, eroul neînvins în timpul luptelor din 1848-1849.

Să nu uităm pe Simion Bărnutiu si pe Andrei Muresanu ce vor fi si ei, ca si altii de dinainte de ei si altii de după ei, marea mândrie a locurilor unde sunt înmormântati. Fiecare cu mândria lui.

Doctorul Ilarie Mitrea, colonel, ce ani îndelungati trăise în Indonezia, Sumatra, Java, Celebes, insule sub stăpânirea Olandei, si de unde adusese la Bucuresti o grămadă de minunății, păsări si animale împăiate, precum si diferite pentru muzeul de arheologie al țării, era si el atunci o altă mândrie, mai mică, a Răsinarilor.

La nasterea mea, începuse să se remarce tânărul poet Octavian Goga. El apărea la un moment suprem, tocmai când lupta maghiarilor de deznationalizare a românilor era în toi. Ea era dusă cu furie de prim-ministrul Ungariei, Ștefan Tisza (Tisza Pitea, cum îl porecleau românii), asupritorul tuturor minorităților din Ungaria, români, cehi, slovaci, sârbi, croati, evrei, ce constituiau majoritatea populatiei din Ungaria Mare, cum era numită atunci, tara în care, ciudătenie istorică rar întâlnită, ungurii erau minoritari: 1/3.

Condeiuul lui era o armă de luptă împotriva tiraniei asupritoare si o mângâiere pentru poporul asuprit. Versurile lui si tot scrisul lui erau ca o cuminecătură cu care se împărtășea tot românul ardelean spre întărirea trupului si a sufletului. Goga era acum o nouă mândrie a Răsinarilor si nu numai a lor, ci a întregii Transilvanii si României.

Tatăl meu, Dan Grebenea, născut în anul 1845 în Răsinari, de mic trecuse cu oile peste munti pe la Râul Doamnei-Muscel în Țara Românească și a ajuns cu oile până în Dobrogea. Târziu s-a putut întoarce acasă, în Transilvania, căci era delicvent la legea recrutării la armată; numai când împăratul amnistiasse pe cei ce nu se supuseseră încorporării, a îndrăznit să se întoarcă acasă și s-a însurat îndată la Răsinari cu biata mamă. El avea vârsta de 44 ani, iar dânsa era fată tânără de 16 ani și jumătate, fiică a lui Nicolae și a Stancăi Olariu, și nu voia să se mărite cu un om mult mai în vârstă ca ea.

Dintre cei nouă copii ai mamei mele eu am fost al optulea. Dar numai cinci dintre noi am ajuns mari, la căsătorie.

Tatăl meu era de origine macedoneană și se trăgea din orasul Grebena din Macedonia. Strămosii lui emigraseră din Macedonia în veacul al XVII-lea, din cauza asuprii turcești, ca negustori de vite. Acest lucru l-am înțeles din povestirile tatii, care și el era al optulea dintre cei nouă frați ai săi.

Bunicul meu după tată, Bucur, om aspru și viforos s-a însurat cu Nuta, fiică „directorului cel mare”, Hămbăsan, cum numea tata pe directorul de atunci al școlii primare din Răsinari.

Mama avea și ea frați pe Ion Olariu, căsătorit în Săliste, unde avea o prăvălie, și pe Nicolae, ce a făcut studii universitare la Budapesta și a ajuns avocat, judecător și notar public în Petrosani, iar ca soră pe Dobra, țărancă, tot ca și mama, care trăia în Răsinari.

Neamurile dinspre tata: Hămbăsenii și Ciucenii; cele dinspre mama: Nicolae Giurcoi și Comse Mitrea.

Din cauza unui foc de la vecini ce ne-a aprins și nouă sura și casa, mama a murit de tânără, suferind de inimă, în anul 1911, în luna august, în vârstă de 38 de ani; iar eu am rămas orfan când încă nu aveam șase ani.

Copilăria mi-a fost grea, fără mângâieri, având un tată aspru, sever și neînduplecat, dar aveam totuși toate cele de



trebuință pentru hrană și o viață modestă.

Școala primară am făcut-o în satul meu, cu învățători români, unii consăteni, și cu un director, Frățilă, de o asprime iesească din comun. Pe lângă loviturile cu trestia cu noduri aplicate pentru greselile la citire, la limba maghiară, de la 5 la 20 lovituri pentru citirea greșită a unei litere, mai aplica și lovituri în cap cu cheia de la cancelarie, care erau îngrozitoare și datorită cărora tot capul era numai trepte care nu au dispărut decât după anul 1925.

Din cauza acestor lovituri, la sfârșitul clasei a patra m-am îmbolnăvit atât de grav, încât tata și cei ce mă vizitau se temeau că voi muri.

Aveam febră mare. Directorul voise să cumpere niste lemne de la noi, dar nu se înțeleșeră la pret și acesta se răzbuna acum pe mine, deși aveam note mari. Tata, care înainte se arătase indiferent la bătăile neobisnuite ce le primeam, atât și de niste colegi de ai mei ce veneau să mă vadă și spuneau: „Bade Dane, de-l mai lasi pe Nicolae la școală, îl omoară directorul”, s-a dus furios la director acasă și i-a spus:

- Domnule director, ti-am dat copilul că să-l înveți școală, dar dumneata, pentru că nu ti-am dat lemnele cum ai vrut, te-ai răzbunat pe copilul meu. Acum el e foarte bolnav, să știi: de moare copilul meu, îți sucesc gâtul ca la o găină; de mâna mea nu scapi.

Dar a scăpat, fiindcă după vreo trei săptămâni de suferință mi-am revenit.

Izbucnise războiul și unii învățători au fost duși pe front. Alții, ca Frățilă, au fost arestați și duși în temniță la Seghedin și la Vatz ca trădători, căci românii cu sentimente mai accentuate românești erau socotiți de unguri drept trădători.

Am continuat clasa a V-a și a VI-a tot în sat, cu preotul Maniu Lungu, la fizică, și cu celălalt preot din sat, Emilian Cioran, la istorie. Ambilor preoți le port o vie recunoscută. Ei au

fost nu numai dascăli de carte, ci și de inimă. La muzică cântam cântece românești totdeauna cu ferestrele închise, să nu ne audă cumva jandarmii.

Am terminat cu bine clasa a VI-a primară cu nota „Eminentiam”. Examenul de stat l-am dat în limba maghiară.

În anul 1919 Ungaria Mare era distrusă. Asupritorul minorităților, Tisza, fusese ucis în revoluția izbucnită în Ungaria sub conducerea lui Bela Kun. Ungaria se micșorase de ajunsese de numai 93.000 kilometri<sup>2</sup>.

Principiul politic al autodeterminării popoarelor, pus în circulație de marile puteri biruitoare de după primul război mondial, Franța, Anglia, America și Italia, a dus la dezmembrarea Austro-Ungariei. Croația, Bosnia și Hertegovina deveneau ale Serbiei, care a primit un nume nou, Iugoslavia, adică slavii din sud. România moștenește Transilvania cu o parte din Banat și Bucovina. Cealaltă parte din Banat a trecut la Iugoslavia. Cehii și slovacii formează un stat nou: Cehoslovacia.

Austria, ce fusese un imperiu, devine ceea ce trebuia să fie: un stat ce cuprindea austriei, cu o suprafață de aproximativ 83.000 kilometri<sup>2</sup>.

În 1919 m-am dus la școala normală din Sibiu. Era nevoie de funcționari români. Funcționarii unguri, ca să saboteze România Nouă, au refuzat în toată Transilvania să depună jurământul de credință noului stat român și au refuzat să mai lucreze. Era greu.

Ungurii, cu morga lor veche, erau în expectativă. Voiau să vadă cum va putea merge noul stat în care *de jure*<sup>2</sup> erau cuprinși. Criticau. Se îndoiau că România va putea merge înainte. Dar ea a mers.

Unii profesori de liceu au trecut la universitate, unii învățători au fost promovați profesori și trebuiau să facă cursuri

---

<sup>2</sup> De drept

de pregătire pentru ei.

S-a format în cadrul armatei un regiment de căi ferate ca să asigure mersul trenurilor și apărarea acestora de sabotaje.

Toate mergeau încet, dar bine.

Din această necesitate de slujbasi români am intrat la Școala normală din Sibiu împotriva dorintei tatălui meu care voia să mă facă cioban sau negustor, care, după părerea sa, era un om independent și nu pândea francul la lună ca functionarii.

Am fost primit în clasa a II-a, ca unul ce făcusem șase clase elementare.

Școala, neavând o clădire a sa, trebuia să funcționeze într-o fostă cazarmă de honvezi<sup>3</sup>, pe malul Cibinului, râul ce trece prin oras.

Directorul, Vasile Stan, mot, profesor de pedagogie, avea și un doctorat în filosofie luat la Jena în Germania. Era un om excelent, cu principii pedagogice evoluat. Școala era confesională, cu băieți și fete în aceeași clasă. Deși școală mixtă, s-a putut observa o atmosferă serioasă, de bună purtare și respect între sexe, ce ar putea uimi astăzi. Mai toți eram tineri săraci, dar cei mai mulți aveam burse. Mai trebuia totuși să plătim unele taxe, lucru care pentru mine a fost foarte greu când am trecut în clasa a V-a. Era o plăcută emulație între băieți și fete și pot spune că în genere fetele erau mai silitoare decât noi, băieții.

Nu pot uita o excursie pe care am făcut-o în anul 1922 în cadrul școlii, pentru unificare culturală și națională, în unele orase ale țării. Am plecat vreo 82 de elevi, băieți și fete, îmbrăcați în costume naționale transilvane din diferite regiuni, conduși de directorul școlii și de câțiva profesori. Dirijorul corului era talentatul compozitor Timotei Popovici, profesorul nostru de muzică. Atunci am cunoscut o parte din țară. Până atunci nu cunoscusem decât Sibiu, orasul Drăgășani și

---

<sup>3</sup> Infanteristi unguri

Râmnicul Vâlcrii. În toate orasele prin care am trecut am dat concerte de cântece nationale, foarte audiate si apreciate. Traseul nostru a fost: Focsani, Bacău, Roman, Iasi, Galati, Brăila, Ismail si Tulcea. Pentru mine totul a fost foarte instructiv. Asa am cunoscut Regatul: Moldova, Muntenia, Basarabia si Dobrogea, cu locurile si cu oamenii ei. Multimea evreilor în Moldova si faptul că stăpâneau comerțul în cea mai mare măsură acolo, mi-au atras atentia în chip deosebit.

Prefectii judetelor si notabilitățile orasului ne întâmpinau la sosire si ne spuneau cuvinte de bun venit, dându-ne cel puțin o masă pe spezele lor. Iar noi le aduceam salutul frătesc al Transilvaniei.

Deși scoala noastră era de 8 clase (în vechiul regat atunci scolile normale erau numai de 6 clase), ne-am mirat că pe la mijlocul anului scolar 1924-1925, pe când eram în clasa a VII-a, am fost anuntati că vom termina clasa a VII-a si, din nevoia de cadre didactice, ne vom prezenta la examenul de diplomă de învățator odată cu clasa a VIII-a. Astfel, în iunie 1925 am terminat două serii de elevi: clasa a VIII-a si clasa a VII-a si la diplomă am dat examenul împreună. Am absolvit

Toamna, din dorinta de a cunoaste tara, nu am luat un post de învățator în Ardeal, ci în Moldova, în comuna Văleni din judetul Roman.

Aici își avea mosia Baronul Stârcea. Rezervat si distant, nu avea relatii cu învățatorii din sat. Căsătorit cu Văleanca, boiereasa locului, româncă bună ce tinea legătura cu poporul, el era un înstrăinat. Un contact cu cei trei învățatori si cu preotul ar fi fost rodnic pentru popor. Dar el a lipsit. Mi-a plăcut cariera de învățator si cu drag am învățat un an pe copiii din clasele I-a si a V-a. Rezultate frumoase.

Dar nevoia de a nu mai învăța pe altii si de a merge mai departe m-a făcut să mă înscriu ca student la Teologie, la Sibiu, în toamna anului 1926.

**STUDENT LA ACADEMIA TEOLOGICĂ  
„ANDREIANĂ”**

Teren nou de lucru, profesori noi.

Cursurile au început să mă pasioneze de abia în anul III.

Dar profesorii au fost excelenți. Niste adevărați părinți, iar unii stiau și multă carte.

Rectorul, Eusebiu Rosca, un bătrân profesor de drept canonic, era de o corectitudine dusă la ultima limită.

Când a fost înlocuit cu profesorul Nicolae Colan, m-a chemat să-mi ridic actele și mi-a dat și ultimele „drepturi” acolo: un timbru de 25 de bani.

Aurel Crăciunescu, bănățean, avea cultură germană, predă Isagogia<sup>4</sup> Vechiului și Noului Testament și Arheologia, era blând și smerit ca un sfânt. Ilie Belentă, profesor de istorie, savant în istoria universală a Bisericii Ortodoxe, cunoscător în multe domenii, mare ortodox, caracter ferm, credință mare. Iosif Hradil, profesor de dogmatică, de origine cehă, catolic trecut la ortodocși, căsătorit, spirit luminat, conducea și internatul teologic, manifestând deosebite tendințe de detectiv și de spionare a studenților ce uneori mai săreau peste ziduri, întârziind noaptea în oras. Nicolae Colan, profesor de hermeneutică și de exegeza Noului Testament, brasovean, cu un talent literar deosebit, una severitatea cu blândețea și bunăvoința. A ajuns episcop la Cluj, apoi Mitropolit al Ardealului. Grigore Cristescu, profesor de morală, oltean, cu o inteligență scilpitoare, predicator de înaltă clasă, dar puțin statornic în atitudini mari. Nicolae Neaga, profesor de ebraică, om modest cu o inimă de aur și cu o serioasă pregătire

---

<sup>4</sup> Studiul

profesională. Nicolae Terchilă, profesor de filosofie, tânăr, abia sosit cu o nemtoaică de la Jena, sotia lui. Caracter frumos, nici o prefăcătorie, sincer și limpede ca cristalul. În ultimul an ne-a venit și Dumitru Stăniloae, strălucitul scriitor și dogmatist de mai târziu. Tânăr entuziast, spirit viu, era o figură care promitea. Candid Popa, un om cu adevărat candid, a predat patru ani muzica bisericească. Nicolae Oancea, cunoscutul compozitor, ne-a predat și el muzica profană. Scund, slăbuz, era plin de nerv, vesel și plăcut. Ambii ne-au lăsat frumoase amintiri. Spiridon Cândea, începând cu anul II, a fost economul Academiei noastre. El supraveghea și masa în refector<sup>5</sup>.

Masa studenților era bună, gustoasă, totdeauna curat pregătită, dar uneori insuficientă pentru a satisface cerințele unor tineri încă în dezvoltare. Studenții erau proveniți din absolvenți de școală normală cu 7 și cu 8 clase, din absolvenți de liceu și din absolvenți de liceu cu bacalaureatul.

Academia teologică avea o societate de lectură la care se prezentau lucrări literare sau teologice ale studenților. Ea dădea și o serbare publică în sala de la prefectură în fiecare an, în ajunul zilei Sfântului Andrei, care era patronul Academiei noastre.

Societatea de lectură era condusă de un comitet condus de un președinte activ, ales de studenți dintre studenții din anul IV, dintr-un bibliotecar prim și un al doilea bibliotecar, un casier, doi notari de sedință, numiți și secretari, și o comisie literară compusă din câte doi membri studenți din fiecare an, toți sub președinția unui profesor al nostru ca președinte de onoare.

Din anul II și până la terminare eu am făcut parte din comisia literară ca reprezentant al anului meu împreună cu un alt coleg de an.

Am terminat facultatea cu bine, încântat de frumusețea

---

<sup>5</sup> Cantină

teologiei; nu am fost totusi aprins de un zel sfânt de cunoastere si de trăire crestină. Mă pasionau unele probleme dar nu îndeajuns de mult. Eram cald, dar nu încă fierbinte. De aceea, risipeam destul timp si cu saahul sau cu alte jocuri, uitând de linia mai înaltă pe care trebuia să mă avânt.

Terminând studiile în anul 1930, am fost trimis ca profesor de religie la gimnaziul din Lupeni, pe considerentul că am vocatie didactică. Ca profesor am fost foarte activ si am predat religia si în scolile primare din oras.

Am condus societatea crestină „Oastea Domnului”, având două sedinte pe săptămână, cu subiecte religioase si cântări cu acelasi caracter. Societatea „Oastea Domnului” era un organ al Bisericii creat de Mitropolia Sibiului pentru înviorarea credintei la noi. Am organizat conferinte publice, în cadrul „Oastei Domnului”, cu subiecte cultural religioase, cu serbări si cântece. Dar si în afara „Oastei Domnului” am mai tinut unele conferinte cu subiecte adecvate mediului muncitoresc al orasului care era de atunci un oras muncitoresc de 16.500 locuitori. În anul 1933 mi-am pregătit foarte grăbit diferenta de liceu împreună cu Minerva Dăncăsiu din Răsinari. Tot atunci, toamna, ne-am luat si bacalaureatul învățând tot împreună. În perioada 1933-1934 eram profesor la Petrosani.

În intervalul 1934-1935 mi-am făcut stagiul militar deoarece încă nu eram preotit. Am fost elev al Școlii Militare de Infanterie din Ploiesti. După ce am terminat-o cu bine, în 1938 mi s-a dat gradul de sublocotenent, „ofiter în rezervă”.

Delegat de Mitropolia Sibiului, începând din anul 1936 si până în septembrie 1938, am organizat o parohie ortodoxă în Bicazul ardelean, judetul Ciuc. Aici a trebuit să mă zbat, să alerg si să lupt mult. Am lucrat cu râvnă si avânt si am obtinut frumoase rezultate. Am obtinut loc pentru biserica ortodoxă ce urma a se clădi în Bicaz-Centru. Către această biserică ortodoxă s-au îndreptat multi credinciosi de la greco-catolici si de la

baptisti, acestia din urmă fiind peste două sute de familii.

Era o atmosferă duhovnicească plină de avânt, pentru trecere la Ortodoxie. Se astepta doar momentul prielnic trecerii. Influenta duhovnicească moldoveană se simtea în Biazul ardelean.

Acolo am întâlnit români în vârstă de peste 50 de ani care stiau că au fost născuți și botezați ortodocși, dar nu stiau momentul când s-au trezit că în acte erau de acum greco-catolici. Rezultă că ei au fost trecuți în confesiunea greco-catolică după anul 1894, în perioada bătaioasă a primului ministru ungar Ștefan Tisza, cel mai aprig dusman asupritor al minorităților din Ungaria Mare, împreună cu tatăl său, Koloman Tisza.

Prin nemaipomenite presiuni și asupriri ungarilor luptau cu o furie sălbatică pentru deznationalizarea minorităților, spre a ajunge la majoritate și a putea justifica dreptul lor de guvernare și stăpânire.

Ungurii au considerat că trecerea la biserica catolică e un prim pas pentru maghiarizare. Totuși mulți români greco-catolici s-au dovedit buni români, patrioți și luptători plini de avânt pentru idealul național și interesele neamului românesc. Prin intermediul bisericii greco-catolice au cunoscut cultura apuseană și instituțiile ei pe care le-au pus în slujba neamului lor.

În anul 1936 am luat contact cu Mișcarea Legionară și am devenit membru al ei. Nu făcusem încă politică. Asistam la luptele politice dintre diferite partide de la noi ca un observator neangajat și eram cu totul nemulțumit de corupția politicianismului românesc de după primul război mondial.

Fuseam solicitat să intru în marile partide de atunci: Partidul Liberal și Partidul Țărănesc, dar felul lor de lucru nu mă satisfăcea. Ele erau partidele de guvernământ și intrând în ele puteai aștepta, când veneau la putere, avantaje materiale. Dar eu



nu urmăream astfel de avantaje.

Partidul National Țărănesc, provenit din fuziunea Partidului National (compus mai ales din ardeleni) și Partidul Țărănesc, condus de Ion Mihalache (compus mai ales din regăteni) cu revendicări sociale serioase și voind un stat țărănesc la noi - fusese o mare speranță a țării. Se spunea: „vor veni ardelenii cei cinstiți și va fi o redresare morală a întregii țări”. Dar, venit la putere în 1928, prin câștigarea alegerilor, el a fost o decepție.

Presedintele partidului, Iuliu Maniu, avocat de profesie, luptător nationalist în timpul ungarilor, combativ și energic, bun luptător, era acum în opoziție. La putere s-a dovedit fără inițiativă, moale, protocolar; presedinte, dar nu comandant. Iar unii dintre ministrii lui s-au arătat coruptibili și afaceriști dornici de îmbogățire.

Visul cinstei și al onestității s-a stins repede.

Maresalul Alexandru Averescu, cel mai mare general din războiul nostru de întregire 1916-1918, ce ieșise din război cu un prestigiu enorm și guvernase de câteva ori țara, după venirea la putere a regelui Carol al II-lea în iunie 1930, luând o atitudine deschisă contra abuzurilor regelui Carol al II-lea, și-a înlăturat orice șansă de a mai governa. De aceea, Octavian Goga, omul lui cel mai de valoare, văzând cum dispar șansele unei guvernări în urma conflictului cu regele, l-a părăsit.

Celelalte câteva partide, ca: Partidul Lupist al doctorului Nicolae Lupu, Partidul Agrar cu Argetoianu, Liga Culturală a lui Nicolae Iorga, fracțiunea din Partidul Liberal a lui Gheorghe Brătianu, profesor de istorie și fiu nelegitim al lui Ionel Brătianu, Liga Apărării Naționale a lui A. C. Cuza, ce se unise cu Octavian Goga, ca și Legiunea Arhanghelului Mihail a avocatului Corneliu Zelea Codreanu, erau la acea dată, în 1936, prea mici ca să ia singure puterea.

Nimic deosebit nu vedeam la aceste partide, cu excepția

ultimului.

În ce privește Partidul Comunist de la noi întemeiat în 1921, era interzis prin lege și funcționa subversiv. Venea cu revendicări sociale revolutionare și doctrina materialismului istoric, cu dascălii socialismului Marx și Engels, și cu Lenin, ca ultim doctrinar, sub influența Rusiei - care nu acceptase revenirea Basarabiei la patria mamă și dorea să o reanexeze la Uniunea Sovietică. Partidul Comunist fusese silit să introducă în programul său un articol prin care luptau să se distrugă granițele țării noastre, așa cum se constituiseră prin tratatele de la Versailles și Trianon, ca unele ce înglobau teritoriile străine țării, lucru ce a dus imediat la punerea partidului în ilegalitate și interzicerea funcționării lui. După reluarea Basarabiei de către Uniunea Sovietică și a Cadrilaterului de către Bulgaria, acest articol a fost scos din programul partidului, dar atrăsese pe mulți străini care vroiau prăbusirea granițelor noastre.

\*

Dar spre a înțelege aderarea mea la Mișcarea Legionară, Garda de Fier numită acum, datorez câteva explicații prealabile cu privire la starea de corupție din țară, Carol asasinul și camarila, Elena Lupescu și evreii.

La sfârșitul primului război mondial numărul evreilor în România era mare dar nu de temut. El a crescut prin adaosul celor din Transilvania, Banat și Bucovina, dar nici acum nu era înspăimântător. Însă în mai puțin de doi ani și jumătate ei au devenit o primejdie națională: numărul lor a crescut imens nu prin nasteri, ci prin „infiltrări” în țară peste graniță, cumpărând organele administrative de stat. Evreii de la noi au devenit după 1921 o mare primejdie din mai multe motive:

1. Numărul lor prea mare spre a putea fi suportat de noi: în decursul 1930-1940 tot al șaptelea locuitor al patriei era evreu.
2. Sprijinul extern imens dat lor de francmasonerie și de

evreii de pe glob.

3. Solidaritatea lor internă excepțională și ajutorul dat la sate de Cahal, organizație pe județe a negustorilor evreii săraci, spre a concura neloyal pe negustorii români din locurile respective și a-i ruina prin vinderea mărfurilor sub pret, pierderea acoperind-o Cahalul până îl doborau pe român, și apoi urcau din nou preturile.

4. Pentru lipsa de scrupule și corupția pe care o întindeau ca o pecingine peste toată țara, cu o viteză neașteptată.

5. Pentru îndrăzneala cu care voiau să ocupe locurile în barouri, în medicină, în instituțiile bancare și mai ales în toate sectoarele economice lucrative.

6. Pentru cutezanța de a voi și a lucra pentru dominarea presei la noi și dorința de a îndruma neamul românesc pe direcții materialiste, ateizante, nepotrivite cu duhul său creștin iubitor de Dumnezeu și de oameni.

7. Cumpărarea românilor slabi de înțeles, coruptibili, creduli.

Dar această mare primejdie s-a accentuat după primul război mondial și a dus la mari lupte între studenții români și studenții evreii. Începutul luptei s-a făcut la Cluj de către studenții de la Medicină, ce nu vroiau să fie copleșiți de evreii, iar cu ei s-au solidarizat, sesizând primejdia, toți studenții români de la toate facultățile și universitățile țării, cerând *numerus clausus* pentru intrarea în facultăți. Deja în 1936 primejdia devenise imensă, evreii erau stăpâni peste 60% din comerț și 80% din industria țării.

Jumătate din presă era în mâinile lor. Unii intraseră și în universități.

Mai adăugăm un fapt foarte important: din 1930, odată cu venirea regelui Carol al II-lea la cârma statului, românii nu mai aveau o regină: aveau o cvasi-regină, evreică, pe Elena Lupescu,

ibovnica si întreținuta lui Carol al II-lea si prin ea influenta evreilor a crescut enorm.

Desi bogati, la noi multi evrei, unii miliardari, ca Auschnit, Aristide Blan, sefii presei evreiesti de la noi (de la gazetele „Dimineata”, „Adevărul”, „Lupta”), apoi Fildermanii, Calmanovicii (cu cea mai mare moară din România), si altii, nu se găseste în România nici o institutie evreiască pentru toti locuitorii țării si nici o fundatie, nici o bibliotecă publică, nimic de interes public. Nimic pentru altii, totul numai pentru ei. Unde te uiti nu vezi nimic de la ei; orice asezământ, când îl găsesti, e românesc.

### *STATUL EVREIESC ISRAEL*

Astăzi există un stat evreiesc chiar în vechiul pământ al Canaanului, stat cunoscut sub numele de „Statul Israel”, dar numit de evrei „Eret Israel”, adică „Pământul sfânt al lui Israel”. Acest stat s-a întemeiat în anul 1948, cu sprijinul Statelor Unite ale Americii si se întinde pe o suprafată de doar 20.000 kilometri<sup>2</sup>, adică nici o zecime din suprafata României. El a fost recunoscut ca un stat independent.

Dar el nu a fost plănuțit de marele sinedriu al evreilor să se întemeieze pe locul strămosilor lor, între arabi, verii lor islamici, care îi contestă azi, le fac mari neazuri si vor să-i distrugă.

Atunci unde au vrut să fie asezati? Între africani si asiatici? Nu, ei pretindeau că merită mai mult, între popoarele civilizate: în Europa, ca unii ce se pretind a fi cei mai destepti oameni din lume; măcar atât doreau să li se dea.

Dar unde? În Moldova si Galitia, provincie din Polonia. Acestea laolaltă trebuiau să fie teritoriul Statului Israel.

Astăzi se stie că Chamberlain, prim-ministru al Angliei, le-a oferit în 1911 Uganda ca să întemeieze statul lor, spunându-le că ei, cu posibilitățile si cu spiritul lor de organizare, vor

putea face din acel pământ o țară minunată.

Dar marele rabin al Londrei, care a dus oferta Marelui Sinedriu al evreilor, întrunit la Amsterdam în 1912 spre a dezbate această ofertă, a fost dezarmat și, mai mult decât atât, asupra lui s-a rostit blestemul pentru că a putut să coboare atât de jos aspirațiile poporului evreu. Întors acasă la Londra, n-a mai avut nici o trecere și într-un an a murit de tristete.

Atunci, în superbia lui, Marele Sinedriu a arătat că ei merită a fi așezați în Europa și au și fixat locul spre a întemeia statul lor.

Dar visul lor nu s-a realizat. În 1913 a izbucnit războiul balcanic și în luna august 1914 primul război mondial și apoi datele problemei au început să se schimbe. Vântul nu mai bătea în pânzele aspirațiilor marilor rabini evrei.

Un lucru aparent ciudat: evreii tin la profetii lor și îi cinstesc ca pe niște oameni inspirați de Dumnezeu. Au profetit că ei „din cele patru vânturi” se vor întoarce acasă, adică unde au astăzi statul. Marele rabin de atunci nu a vrut să urmeze profetia și pregătea locul altundeva. Dar ea s-a împlinit peste capetele lor, și când nu au mai putut face altfel, au acceptat ultima soluție.

Iată cum cuvântul lui Dumnezeu se împlineste peste voința și împotrivirea noastră.

Dar cine a împiedicat crearea statului evreiesc la noi?

Miscările studentesti din 1922, Miscarea Legionară, și câțiva gânditori ce au creat curente de opinie: filosoful Nae Ionescu, poetul și marele eseist ortodox Nichifor Crainic cu revista „Gândirea” de orientare spiritualistă, ortodoxă, și primul poet și filosof antimaterialist Lucian Blaga. Apoi ivirea lui Mussolini cu fascismul în 1922, în Italia, și a lui Hitler în 1933 în Germania, ambii antisemiti.

\*

După primul război mondial, evreii de la noi, sprijinți de Apus, au cerut „împământenirea” la noi și absolut toate drepturile românilor, fără nici o deosebire. Dar în 1921, Parlamentul a manifestat o împotrivire susținută. El a spus: au fost cetățeni români; am avut războiul; să vedem cum s-au purtat în război. Au apărat ei pământul țării ca și când ar fi fost al lor? Să se aducă actele de la Statul Major al Armatei.

Maresalul Averescu, prim-ministru, a citit actele: din 25.000 de evrei mobilizați, 20.000 au fost dezertori, dar nu numai dezertori, ci mulți au fost și spionii nemților, arătându-le unde ascund românii alimentele în pământ, semnele de recunoaștere ale acestora, etc.

În fața acestor acuzații dovedite li s-a închis gura, dar nu au renunțat. Tenacitatea lor sub zâmbete blajine era mare.

Au fost prinși în Moldova 159 de cârciumari evrei vânzând spirt negru, metilic, cu scopul de a îmbolnăvi pe moldoveni. Asta în 1929.

Un proces mare care a început, nu a putut fi dus la capăt, din cauza presiunilor foarte mari exercitate asupra procurorului și judecătorului de instrucție. francmasoneria a avut aportul său în stingerea acestui proces ce dezvăluia planurile monstruoase evreiești.

Știind că Traian a adus în Dacia cu legiunile sale și ostasi din Orient, evreii au început să pretindă că ei au venit în Dacia cu legiunile lui Traian și deci au drepturi vechi aici la noi. După războiul cu romanii în 70 d.Hr., condus de împăratii romani Titus și Vespasian, evreii au fost spulberați din Palestina din pricina deselor lor răzvrățiri.

\*

O mișcare de întoarcere a evreilor în „Pământul Sfânt”, se născuse încă din secolul trecut. Aceasta era însă ca un zefir subtil care adia inimile simțitoare ale evreilor la citirea Thorei, a

Psalmilor, a sfinților și marilor lor profeti și a tuturor cărților lor sacre, pline de atât mister, în care Dumnezeu era amestecat atât de mult în viața acestui popor, atât de deosebit de toate celelalte popoare, cum nu s-a întâmplat cu nimeni altul în istorie până acum.

Această mișcare s-a numit „Mișcarea Sionistă” după vechiul Sion, Ierusalimul, centrul spiritual al evreilor, unde acest popor atât de paradoxal, atât de plin de credință și de patimi totodată, a ucis pe Hristos, Dumnezeu-Omul; iar pentru noi rămâne ca locul cel mai sfânt din lume, unde s-a făcut pe Cruce răscumpărarea neamului omenesc prin jertfa lui Dumnezeu pentru noi, unde a fost minunea Învierii Domnului, Înălțarea, Pogorârea Sfântului Duh și toate faptele minunate și pline de slavă ce au dus la începutul unei vieti noi pe pământ.

Dar această mișcare nu era la început o mișcare reală, ci doar un vis, o aspirație vagă a inimii, nu o acțiune și organizare ci o speranță numai de viitor.

Evreii se simteau bine în diaspora, în risipirea în care au ajuns. După asuprirea în care au stat tăcuți, ca morții, în Spania și alte state din Apus, când au putut ieși la suprafață de la „subsolul” existenței în care au stat câteva secole, au uimit lumea prin forța lor. Deodată au devenit mari și puternici, dispunând în mare parte de destinele popoarelor de pe glob.

Fiind puternici, cum ar fi putut atunci să renunțe la lume, la puterea și gloria lor, pentru un vis?

Dar numărul visătorilor creștea. Speranța prinse contur, visătorii se organizează și de acum iată o mișcare vie în acțiune. Ea pregătește pașii lent, și mai târziu cu furie fanatică, creării statului Israel.

Nici cei mai deștepti evrei rationaliști ca „părinții comunismului”, nu au prevăzut împlinirea acestui mare act istoric al lumii, care azi dă atât de mult de lucru lumii.

Dar profetii l-au prevăzut și el s-a împlinit la sorocul său.

*Piatra Neamt, 2 august 1987*

## **CAROL AL II-LEA**

Ca fiu mai mare al regelui Ferdinand si al reginei Maria, în chip firesc el trebuia să urmeze la tron tatălui său.

Dar ca tânăr se dovedise un destrăbălat si un stricat dintre cei mai lipsiti de orice frână si scrupule, el se vădea violent, extrem de voluntar, trecând peste orice lege.

În războiul nostru de întregire el a avut în Moldova comanda unui regiment. Ne găseam în cea mai critică situatie, presati de nemti să fim cuprinsi cu totul. Orice greseală ne putea fi fatală, de aceea toti erau cu o atentie mare. Dar când generalul Averescu inspectă frontul în sectorul regimentului printului, ofiterii lipseau din transee. Surpriză, nebunie sau inconstientă? De toate! Printul îi adunase într-un transeu si jucau cărți. Un atac neasteptat al nemtilor, ce ar fi pornit în acel loc, i-ar fi putut surprinde si ar fi căzut prizonieri, iar apoi ce ar fi dus la ruperea frontului.

Apoi a dezertat de pe front si a fugit la Odessa, unde s-a însurat cu o moldoveancă frumoasă, Zizi Lambrino, căruia îndată i-a făcut un copil ce a căpătat numele de Radu.

Dar după război fu silit să divorteze, căsătoria fiind morganatică si nepermisă de statutul familiilor regale. Acestea urmau a se căsători între ele si nu cu persoane din clase mai inferioare.

Spre a-l reeduca, a fost dus să facă ocolul lumii cu un colonel distins, dar nimic nu s-a prins, tot robul simturilor a rămas: desfrânat si betiv, neascultător, pretentios si obraznic. S-a însurat oficial cu printesa Elena, sora regelui Greciei. Dar nu-si iubea sotia. Cunoscu pe evreica Elena Lupescu de care se îndrăgosti nebuneste si de atunci sotia lui îl pierdu ca sot, desi îi



făcuse un copil, pe regele Mihai.

Temându-se că el ar putea fi un rege nefast, cum spre nenorocul nostru a si fost, regele Ferdinand fiind bolnav întruni un consiliu de coroană în 1926, în care sefii marilor partide de atunci si însisi părintii lui constatară că printul Carol e nevrednic să se suie pe tronul tatălui său si hotărârea alungarea lui din țară.

La un an regele muri. Fiul lui Carol al II-lea, Mihai, născut în anul 1921, în luna octombrie, copilas, fu proclamat rege, sub o regentă tripartită: Ion Buzdugan, presedintele Curtii de Casatie, Miron Cristea, Patriarhul României, si unchiul lui, printul Nicolae. Regina Maria nu intră în regentă.

Regenta însă mergea prost: unul singur voia să urmeze o linie mare, dar era majorat de către ceilalti doi: Patriarhul, om de lume si printul Nicolae, care s-au dovedit sub nivelul marilor răspunderi ce le incumba.

Dar ce făcea în acest timp Carol care se stabilise la Paris? Chefuri si orgii. Nici o revenire, se stricase si mai mult.

Totusi, împotriva oricărei logici, doar cu ideea că s-ar putea potoli mai târziu si să devină „om de treabă”, unii demnitari chiar dintre cei mai inteligenti, voiau să se întoarcă si îi pregătiră calea acestei întoarceri.

La 6 iunie 1930 el descinse în Bucuresti venind cu avionul si la aranjamentele fratelui său, printul Nicolae, nu fu arestat si trimis înapoi. Parlamentul țării îl acceptă ca rege în 8 iunie.

Ah! Zi fatală, 8 iunie, zi plină de nenoroc, zi de doliu pentru neamul românesc. Cum ai putut să apari în istoria neamului meu? Ce slăbiciuni omenesti si interese josnice ti-au permis sosirea?

\*

Deci Carol al II-lea era rege.

De la început s-a pus pe jefuirea țării. Țara Hohenzolernilor: arghirofilia s-a manifestat în el cu putere. Din

toate voia să facă bani. Bugetele țării erau pentru el o vacă de muls.

De prin 1929 până în 1938 media bugetelor statului român a fost între 29 și 32 miliarde de lei. Numai în 1940 a atins cifra de 40 miliarde lei. El și-a făcut o listă civilă pentru el și familie astfel: pentru el 180 milioane lei anual, pentru regina Maria 60 milioane lei, pentru Mihai ca print mostenitor 40 milioane lei, pentru fratele său Nicolae 20 milioane lei și pentru sora mai mică Ileana 20 milioane lei. Erau zece domenii ale coroanei pe care le exploata el, cu terenuri agricole, vii, păduri, helesteie, și mai exploata și familia regală încă două domenii. Era în total o suprafață de 163 mii de hectare, dacă rețin exact cifra.

În acel timp un învățător primea 1800 lei pe lună iar un profesor sub 4000 lei.

În general salariile funcționarilor erau mici. Dar regelui nu îi erau de ajuns. Deși avea datorii externe de plătit, din bugetul țării el își aloca diverse sume fără justificare.

Ca să nu se observe furturile lui camuflate se obișnuie să se pună aceeași persoană și la Ministerul Finanțelor și la cel al Economiei Naționale.

Prin 1934 izbucni un mare scandal public: afacerea Skoda. Ce se întâmplase? Guvernul comandase din Cehoslovacia, de la uzinele Skoda, armament de tot felul pentru înarmarea țării. Dar doctorul N. Lupu, într-o ședință a Parlamentului, ținută cu „usile închise”, dezvăluie faptul cel mai grozav: regele cu câțiva demnitari furaseră banii. Stupoarea și durerea a fost imensă. Unii parlamentari nu-și putură ține lacrimile.

Dezbaterile acestea din Parlament, care de obicei erau stenografiate și se publicau în extenso, nu se publicară. Unii luară cunoștință de ea din cartea doctorului Lupu „Afacerea Skoda”.

Dar el nu era mulțumit cu o Românie ce se conducea după o constituție a țării, dorea mai mult, o dictatură. Constituția îi

îngrădea libertatea de actiune. Era însă greu să o îndepărteze și să proclame dictatura.

Cumnatul său, regele Alexandru al Iugoslaviei, ajunsese la dictatură dar nu cu voia sa ci silit de împrejurări. Între sârbi și croați izbucniră lupte și ca să nu se distrugă unitatea țării, regele găsi ultima soluție: dictatura. Dar în 1936 fu ucis.

Carol îl întrebă pe regele Alexandru dacă nu ar fi bine să introducă și el dictatura, dar fu sfătuit să nu facă așa ceva: „în dictatură intri, dar nu știi când și cum ieși din ea” și se răspunse.

Carol însă nu renunță. El căuta să se ajungă la o situație în care să pară că e justificat a o face. Din nefericire găsi și oamenii de mare calitate și prestigiu ce îl îndemnară să o facă, cum a fost marele istoric Nicolae Iorga. Acesta l-a adulat tot timpul în chipul cel mai josnic și i-a făcut propunerea direct: „Trebuie să fii mai îndrăznet. Căzu a fost mai îndrăznet și era doar un domnitor, tu ești un rege”.

Celui ce călca toate legile i se făcea o astfel de propunere nebunească. De ce? Din gelozie! Renumele și reputația lui Corneliu Zelea Codreanu creștea mai ales în ochii tinerilor și el, Iorga, nu suporta să-l întreacă cineva: i se părea că e umbrit, atât de mare era la acesta păcatul mândriei.

Între timp regele aștepta prilejul. În timpul guvernării Goga-Cuza, din decembrie 1937 și 10 februarie 1938, încercă să creeze lupta între legionari și cuziști, prin omul nefast care a fost ministrul de interne Armand Călinescu, dar nu reuși: legionarii îi dejuară planul.

Atunci acest pungas, derbedeu, Carol al II-lea, a avut nerusina să-i ceară lui Corneliu Z. Codreanu să-l facă șef al Mișcării Legionare, iar Codreanu să fie primul lui aghiotant. Acest stricat în adâncuri, om al masoneriei, dorea să fie șeful unei mișcări curate, care avea în vedere tocmai asanarea morală a României: creșterea unui om nou, cinstit, corect, credincios, viteaz, care să facă totul pentru țară.

Codreanu i-a răspuns că el nu are acest drept. Miscarea a creat-o el si legionarii i-au jurat lui credință si deci nu poate încredinta conducerea altei persoane.

După acest răspuns, îndată Carol al II-lea a si hotărât distrugerea Miscării Legionare si uciderea Căpitanului.

După aceasta înlătură guvernul si instaură dictatura, suspendând Constitutia. Prigoni puternic pe legionari, ucise pe Codreanu si pe multi alti legionari si guvernă dur. La început, spre a nu înspăimânta poporul si a stârni o împotrivire prea mare, îl puse prim-ministru pe slabul, nevolnicul si preabătrânul patriarh Miron Cristea, care după ce schită o slabă împotrivire regelui, sfârși prin a accepta. Muștrat de Goga, de Maniu, ca si de multi alti ardeleni vechi prieteni, guvernă chinuit un an si apoi, voind să vorbească contra crimelor ce se făceau, fu trimis la Cannes, în Franta, unde muri încărcat de regrete, otrăvit de rege.

Regele își continuă actiunea. Luă în mână politica externă a României si făcând pe ambasadorul trecu prin diferite țări ca Franta, Anglia, Germania. Dădu asigurări țării că e apărată si că e încinsă la mijloc cu un „brâu de fier”.

Veni si anul cel greu 1940. La 10 mai Germania atacă Franta, care în sase luni fu dusă la capitulare printr-un armistitiu. Anglia se temea să nu fie invadată si ocupată de nemti. Belgia, Olanda, Danemarca, Norvegia erau ocupate de nemti.

Sovietele, printr-un ultimatum grăbit, ne somară la 26 iunie 1940 să predăm Basarabia si în decurs de trei zile să ne retragem din ea. Găsiră că e cel mai oportun moment de a ne soma, tocmai când francezii capitulară, temându-se ca nu cumva mai târziu întorcându-se armatele germane din Franta, să intervină. La Consiliul de Coroană ce se adună în grabă se constată că acest sarlatan Carol al II-lea înselase țara. Laudele lui fură un bluf: nici un brâu de fier, nici înarmare: gloantele nu ajungeau mai mult de câteva săptămâni. Totul se dezumflă.

Veni apoi dictatul de la Viena, 30 august, când se ceda Ungariei jumătate din Transilvania și tot acum se ceda Bulgariei două județe: Caliacra și Durostorul. Inimile tuturor plâneau. Erau lacrimi peste lacrimi. Dar regele nu suferă.

La Consiliul de Coroană pentru cedarea Transilvaniei, martorii au spus că regele fuma calm și liniștit, burtos și obtuz și nici cel mai mic semn de durere nu se observa pe fața lui. Nu-i păsa! Țara nu era a lui, el fusese numai exploataorul. S-a apreciat că furturile, împreună cu economiile lui, atinseseră cifra de 66 miliarde lei. Nici toți hoții laolaltă nu au putut să fure într-o viață cât furase un om ce purtase coroana în zece ani.

La acest dezastru țara vuia în furie. Unii șefi de partide nu mai acceptau. Legionarii se ridicară organizând demonstrații încercând să-l atace cu armele în palat. Garda personală nu a vrut să tragă în mulțimi, cum ceru el.

Chemă pe Ion Antonescu, generalul de cel mai mare prestigiu. Acesta îi luă o seamă de prerogative și apoi sub presiunea străzii îl convinse să plece, asigurându-l de paza personală și a bunurilor cu care pleca, de care era foarte grijuliu. Fugi noaptea. Dar legionarii îl așteptau la Timisoara veniți cu avionul, cu gândul să-l scurteze cu un cap, considerând că acest cap de trădător nu stă bine pe gâtul lui de brută. Dar scapă. Trenul nu opri în gară și trecu ca fulgerul. Antonescu se tinuse de cuvânt. Aventura se încheia. Rezultatul? Dezastrul de la noi. Usurinta noastră ne-a pierdut.

## ***PARTIDELE POLITICE ȘI POLITICIANISMUL DE LA NOI***

În 1918 se împlini un vis de veacuri scump tuturor românilor: unirea tuturor într-un stat național, unitar și independent.

România, în conflictul ce izbucni în Europa în 1914, care angajă mai târziu și alte continente, după doi ani de neutralitate, intră în luptă cu toate forțele sale, alături de Franța și celelalte popoare ce se ridicară pentru apărarea dreptului și libertății popoarelor împotriva brutalității germane ce proclama „dreptul forței”.

Trecând granița pentru dezrobirea Transilvaniei, ea se văzu izbită deodată de trupe cu totul superioare: maghiare, bavareze și prusace, iar dinspre sud-est de trupe bulgare și turcești.<sup>6</sup> Coplesită, armata noastră se adună cu greu și se retrase în Moldova, părăsind pas cu pas teritoriul țării. Doar la Oituz stăvilii avântul puhoaielor năvălitoare.

La Mărăști inamicul primi niste lovituri cutremurătoare, ce-l înspăimântară, iar la Mărăsești fu izbit de furia și ura soldatului român într-un avânt atât de neașteptat, că-l uimi. Frontul se stabilizează cu mici rectificări în favoarea noastră. Armata română dădu dovadă de un eroism surprinzător și de o rezistentă nesperată ce o remarcă în fața Europei ca pe una dintre cele mai bune armate.

Jertfele românești au fost mari, ba chiar imense pentru o țară de 7 milioane de locuitori: aproape 800.000 morți, unii ucisi de gloante, alții de tifosul exantematic. Dar urmarea a fost unirea cu Țara a Bucovinei, Basarabiei și Transilvaniei. Era o țară unitară, armonioasă, cu Carpații la mijloc, cu dealuri și văi, munți și sesuri, cu râuri sprintene. O plăcere să o privești! O desfătare să o străbăți în orice anotimp!

Dar bucuria realizării i-a orbit pe mulți, căci s-au apucat de petreceri și desfătări în țară și în afara ei: la Paris, pe Coasta de Azur, Italia și alte locuri. Uitară de unde au ieșit și cu ce jertfe, uitară morții și schilozii și lacrimile ce au curs, uitară

---

<sup>6</sup> La intrarea noastră în război în 1916, Franța și Anglia ne-au dat asigurări că vor aduce trupe de la Salonic, ca noi să nu fim atacați de turci și bulgari, dar ei nu s-au putut ține de cuvânt.

tragedia prin care trecurăm. Petreceau sau se luptau pentru putere, fără scrupule și cu multă înversunare.

Politicianismul de la noi dădea un examen urât în fața națiunii. Țara se împărți în partide ce-si disputau în alegerile electorale puterea prin lupte serioase. Țăranul, „talpa țării”, ce se dovedise în război exact cum fusese poreclit, nu era destul de răsplătit pentru eroismul și devotamentul lui. Iar apoi nu i-au dat înlesnirile ce le merita. Evreii se întăreau, pozițiile economice intrau tot mai mult în mâini străine din țară și din afară.

Cu regele Carol al II-lea, din anul 1930 încoace, situația se strică și mai mult; el se ocupa cu divizarea și înmulțirea partidelor.

Subsolul intra tot mai mult în mâini străine. Societăți străine franco-anglicane, belgio-olandeze, franco-americane intrară în exploatarea lui. Petrolul reprezenta una din marile bogății ale țării. România era socotită atunci a treia țară din lume posesoare de petrol. Doar Venezuela și Mosul (Iranul și Irakul de astăzi) o întreceau. Exploatarea petrolieră anuală întrecea două bugete ale țării, cam 80 miliarde lei, iar capitalul străin participa la exploatare în proporție de 94%, numai 6% era românesc. Deci de acest bun al nostru se bucurau alții.

Multe mine au avut aceeași situație. Numai societatea „Petrosani” de exploatare a minelor de cărbuni din Valea Jiului, Lupeni, Petrița, Vulcan, Aninoasa, Petrosani etc, avea capitalul românesc în proporție de 52% iar cel străin unguresc de 48%.

În industrie evreii atinseseră cifra record de 80%, iar în comerț reprezentau 60%. Cele mai mari bănci erau pe mâna lor, jumătate din presă la fel.

Populația României în 1940 atinse cifra de 20 milioane locuitori, iar numărul evreilor se bănuia a fi cam de 2,3 milioane. Dar seful statisticii de la noi, doctorul Sabin Manuilă, prezenta o cifră sub 900.000. Toți cei informați stiau însă cât de departe de adevăr era această cifră.

Se pare că evreii nu renunțaseră încă în anul 1940 la gândul de a-si crea statul lor în Moldova si Galitia, provincie a Poloniei. Pozitiile lor erau încă puternice în România, cel puțin în prima parte a anului: regele Carol al II-lea francmason, întretinuta lui, Elena Lupescu-Wolf, evreică, foarte influentă si puternică, multe vârfuri intelectuale – ca Sadoveanu si Argetoianu - captati de francmasonerie. Toti erau iudeofili si sustineau interesele evreiesti, unii în mod deliberat, altii în mod inconstient.

Ca să nu creeze panică si să fie cunoscut numărul lor mare în România, evreii din Basarabia de declarau ca rusi, în Dobrogea ca bulgari, în Ardeal ca unguri, în Banat ca sârbi.

Numai când Franta pierdu războiul si în iunie 1940 capitulă, când teama ocupării Angliei de către nemti printr-o invadare prin surprindere era iminentă, numai atunci acest plan al înțeleptilor Sionului de a-si face aici statul se dovedi cu neputință de realizat.

\*

Multi din țară nu-si dădeau seama după primul război mondial de primejdia ce o reprezentau evreii de la noi pentru dezvoltarea țării si siguranta ei, datorită faptului că pe lângă evreii suportabili ce se găsiră în România după primul război mondial, multi se infiltrară în țară clandestin. România devenea noul Canaan, unde fiii lui Israel o duceau de minune.

În mâinile lor intrau mereu noi sectoare de exploatare a țării. Foarte uniti, toti lucrau pe o singură directie: cucerirea lentă a țării. Dar ei nu voiau să o cucerească prin număr, aceasta era cu neputință încă, ci cucerirea se făcea economic si spiritual. Și într-adevăr, multi români intelectuali se jidoviseră, spiritul lor era dominat de gândirea ebraică. Crestinismul li se stinsese sau se alterase profund prin „datele” Talmudului si ale creatiilor stiintifice si literare evreiesti.



Desi apărea la noi „Buletinul antimasonic” ce demasca mereu situatia evreilor de la noi si planurile lor perfide, precum si metodele lor de lucru, cu toate că marele doctor Nicolae Paulescu, fost profesor universitar la Bucuresti, îi demascase si el în mai multe cărți dintre care cea mai importantă cu privire la evrei este „Spitalul, Cahalul, Coranul si Francmasoneria”, lumea ezita încă să ia o atitudine; dormea fericită că este o Românie Mare. Uita că fără o atentă grijă, pândită din toate părțile, putea fi răsluită si chiar pierdută, si vai de poporul care nu are o țară a lui!

Desi asa numita „Generatie din 1922” deschidea lupta contra evreilor din Universități, ca să nu ocupe ei posturile în stiintă si în cultură, si dăduse un semnal de alarmă impresionant, lumea își vedea fericită de afacerile ei: nici o tresărire mai profundă nu se observa la marile multimi.

Totusi imnul studentesc ce apăruse atunci:

„Studenti crestini din România Mare  
Se îmbracă-n doliu neamul românesc  
Jidanii ne sugrumă natiunea  
Și-avutul țării noastre-l jefuiesc  
Din nepăsare azi să ne trezim...”

a aprins multe inimi si puse pe gânduri pe unii dintre cei mai buni si dezinteresati fii ai țării.

Desi în 1927 apăru în România o miscare nationalistă cu titlul „Legiunea Arhanghelului Mihail”, cu un program de luptă împotriva evreilor de la noi si împotriva politicianismului venal, alcătuită mai ales din tineri, evreii cu propaganda lor mincinoasă stiau foarte bine să adoarmă lumea, iar prietenii lor din Franta si Anglia, unde erau marii lor protectori europeni, interveneau totdeauna la nevoie.

A fi nationalist si traditionalist părea multora ca ceva întârziat, ca ceva vetust. Cum să te întorci înapoi când lumea mergea înainte? Evreii din lume își propovăduiau nationalismul,

căci pentru ei valorile trecutului si traditiile lor nationale si religioase încă mai păstrau caracterul sacru din trecut. Faptul că evreii mai sunt astăzi un popor în lume, după atâtea secole de trăire a lor „în risipire” în lume, se explică numai prin aceea că ei si-au păstrat cu sfințenie, în cea mai mare parte a lor, traditiile nationale si religioase. Faptul că ei sunt azi ceea ce sunt e aproape un mister. Aderarea lor mistică la Thora si la Talmud si în parte la Cabală, i-a „salvat”. Totusi ei sunt campionii internationalismului. Această contradicție se explică prin spiritul lor machiavelic. Cum ai putea altfel să-i faci pe ceilalti să nu mai fie ceea ce sunt, iar tu să rămâi ceea ce esti? Pentru evrei acesta este un mijloc de luptă, de răzbatere si de biruință printre popoare. Ei stiu prea bine că tu nu valorezi ceva decât dacă rămâi ceea ce esti, dacă păstrezi ce-ti este propriu si deosebit de altii, dacă rămâi original si păstrezi nealterate caracterele proprii, adică dacă esti tu însuti.

A fi antisemit e incontestabil o greșeală, un punct de vedere fals. Tot asa e o greșeală a urî orice popor sau neam, căci sunt niste entități pe care asa le-a lăsat Dumnezeu să se dezvolte. A le urî înseamnă a lua o atitudine contra lui Dumnezeu.

Atunci cum a putut apare în România o miscare antisemită? Vedeti, situatia din țară i-a dat nastere, conditiile speciale în care se găseau românii si evreii în acel ceas. Ca dovadă, astăzi schimbându-se conditiile nimeni nu mai e antisemit. Ba cei mai multi români au un sentiment de caldă simpatie pentru ei, oriunde s-ar găsi ei acum. Antisemitismul azi apare ca fără obiect la noi si fără justificare.

Dar atunci ce era? Cum a apărut o miscare antisemită la noi? Din ură? Nu. Din fanatism românesc? Nu! Dintr-o exaltare a sentimentului national si un sovinizm românesc? Nu! Dar din ce atunci? Din instinctul de apărare al neamului românesc. Ea a apărut ca o reactie la puterea crescândă a evreilor de atunci, la noi. Dar ea ura evreul în sine? Nu. Ura moravurile, coruptia lor,

tendintele lor de dominatie, spiritul lor de fraudă si de distrugere a valorilor nationale. Asa cum ura pe politicienii români corupti, tot asa ura si pe evreii corupti. Nu ura omul, ci atitudinea lui, felul de a lucra. Erau si destui evrei la noi foarte cumsecade, iar între ei si unii români s-au stabilit raporturi de sinceră si statornică prietenie.

A mai fost ceva deosebit. Evreul de la noi nu era ca cel din Franta, Anglia sau Ungaria. Cel de acolo se identifica într-o mare măsură cu interesele acestor țări. Era evreu, dar era totodată francez, englez sau ungar. Adera în mare măsură si la interesele acestor popoare în care trăiau. Erau cu alte cuvinte evrei-francezi, evrei-englezi, nu numai evrei-evrei.

La noi nu se identificau deloc cu interesele românești; ba multi se identificau cu interesele altor neamuri, desi trăiau la noi. Această lipsă de loialitate e de neînțeles la ei. Cum nu si-au dat seama că vor trezi o reactiune?

Astfel, când la 26 iunie 1940, noi am fost somati de Soviete să cedăm Basarabia si o parte din Bucovina, evreii s-au identificat perfect cu interesele sovietice si s-au arătat de-a dreptul dusmanii nostri în aceste teritorii, iar nu indiferenti. Astfel la Cernăuti în prima zi de retragere a noastră au primit în triumf pe sovietici, cu drapele rosii, cu flori, cu discursuri de mare laudă si au manifestat atitudini dusmănoase față de români. Iar la retragerea noastră din Basarabia au uimit lumea prin felul cum s-au manifestat. Pe soldatii ce întorceau acasă nu în vreo formatie, ci singuri, au încercat să-i prindă si să-i dezarmeze si asta nu numai bărbatii, ci chiar si grupuri de femei; au spart sticle si le-au asternut pe drumurile de retragere ca să se taie caii la picioare si să nu poată trage tunurile. Au dat informatii gresite unora ce se retrăgeau cu materiale, ca să întârzie si să fie prinse de rusi. Și ceea ce a fost mai grav: în locuri ascunse grupuri de evrei civili cu mitraliere, si pusti au întâmpinat unități ale noastre în retragere cu focuri în toată regula, ca într-un război

declarat, încât unitățile noastre au trebuit să ia poziții de luptă cu ei ca pe front.

În toate orașele basarabene sovieticii au fost întâmpinați cu flori și discursuri ca cei mai mari prieteni. Acest lucru s-a repetat și cu ocuparea orașelor noastre de sovietici în al doilea război mondial: evreii le-au arătat o simpatie deosebită și i-au făcut să înțeleagă că erau așteptați.

Aceasta arată deplin că evreii de la noi nu erau cu nimic legați de interesele neamului românesc.

În Franța evreii în ultimul război au luptat subversiv alături de francezi contra nemților ocupanți; la noi îl sabotau pe Antonescu și noaptea arătau cu oglinzi prin hornuri rusilor, americanilor și englezilor întreprinderile industriale ce trebuiau bombardate. Acolo erau cu țara în care trăiau; aici erau contra țării în care trăiau, însă prieteni ai celor ce o loveau.

Ce-ar fi zis și ce-ar fi făcut francezii și englezii dacă acolo evreii ar fi făcut așa? I-ar mai fi luat în brate? Sau i-ar fi stârpit definitiv?

Unde mai pui că după război, în prima parte a guvernării comuniste la noi, în posturi foarte puternice, ca miniștri, prefecți de județe, deputați, etc., tot ei au fost, și s-au arătat dușmani de-a dreptul ai neamului românesc, rusofili până-n măduva oaselor, voinde alterarea culturii noastre, slavizarea ei și a noastră? Iar unii prefecți evrei n-au vrut să primească ordine de la București, ci cereau în județele lor ordine din Moldova de sub administrația sovietică. Iar în foametea din Moldova din 1946 vagoanele cu grâu și fasole trimise ca ajutor înfometatilor moldoveni de către românii milostivi erau dirijate de evrei spre Constanța pentru a merge în Israel, deși Israelul nu ducea lipsă de alimente. Dar evreii nu uitau că sunt evrei și nu români.

În acest timp obrăznicia lor era imensă. Românii erau intimidati. Ei, asociați cu ungurii din cadrele de sus ale Partidului, dictau treburile la noi. Evreul tipograf Teohari

Georgescu era ministru de interne si omul ce înspăimânta mai mult lumea la noi. Evreica Ana Pauker, o desfrânată notorie, era ministru de externe de-o impertinentă si nerusinare fără egal. Vasile Luca, secui din judetul Trei Scaune, maghiarizat, prietenul evreilor, era ministru finantelor. Emeric Sipos, ungar de la Oradea, jidovit, era seful Ardealului. Liuba Chisinevski de la noi era verisoară primară cu doamna Stalin (si această evreică era din familia Cagnovici) si avea telefon direct cu casa lui Stalin. Ea cu bărbatul ei, simtindu-se „tari” la noi prin această relatie, au făcut în acest timp un rău enorm neamului românesc. Ei agitau, presau si cereau noi si noi condamnări la închisoare pentru „curățirea” atmosferei si pentru asigurarea bunei dezvoltări a „vietii” noi în România.

Toti cei ce serviră în diferite functiuni si demnități erau pasibili de a fi arestati acum fiindcă au servit regimurile trecute. Evreii, la cererile rusilor, stăruiau să fie arestati toti fostii senatori, deputati, primari ai capitalelor celor 72 de judete ale României Mari care nu s-au aranjat cumva cu Partidul Comunist până în anul 1946. Toti cei ce au servit în politie si erau în viață, oricât de mare ar fi fost gradul lor, au fost ridicati si închisi, nimeni n-a scăpat. Evreii erau răzbunători, tăiau în noi ca în brânză; înselasem sperantele lor. Nu mai putea fi vorba acum de un Stat Israel în acest spatiu.

Profesorul Roller dispunea ca un satrap de istoria neamului românesc si o îndruma pe directii noi. Profesorii universitari de istorie si cei de arheologie erau tinuti la posturi si mai ales scosi din posturi după gustul acestuia. Se făcea o istorie nouă. Nu trebuia să mai fim daco-romani, ci să căutăm în istorie originea noastră slavă. Fanatismul lui slavizant, orb, a mers atât de departe încât i-a supărat si pe rusi; se mersese prea departe cu sacrificarea adevărului cunoscut de lumea civilizată. Iată, se spune că în dezbaterile lui Roosvelt cu Stalin la Ialta acesta ar fi spus: „România, țară de origine slavă”, dar Roosvelt l-ar fi

corectat si ar fi scris pe harta României: „tară de origine latină, dar de moravuri slave”. Deci si el stia de originea noastră. În sfârșit, Ilie Grumberg de la Bacău era *spiritus rector* al Partidului în problemele juridice.

Momentul le-a permis: îndată după 1944 august, evreii s-au suprapus peste neamul românesc. Ei dirijau toate. Marile reforme ce s-au făcut mai ales în 1948 poartă amprenta spiritului lor extremist. Multi evrei de la noi, rusofili în extremis, credeau la acel ceas al istoriei că soarta lor si viitorul lor fericit de stăpâni ai lumii, visul lor neschimbat, această himeră după care au alergat si mai aleargă încă, si care i-a zăpăcit si i-a împins la excese, sunt legate de soviete; deci întărirea acesteia trebuia urmărită peste tot. Ialta, cu sacrificarea Europei, a fost rezultatul acestei concepii deoarece toată conducerea Statelor Unite ale Americii era atunci evreiască sau dominată de evrei.

În anii 1945-1946 un refugiat moldovean ce fugise din cauza războiului în Oltenia sau Transilvania, nu se putea întoarce acasă în Iasi, bunăoară, sau în alt oras moldovean fără o autorizatie specială a evreilor care erau stăpâni la Prefectură, la Primărie, la fisc, la Politie, peste tot. Toată viata de la noi era îndrumată de ei.

Atunci, la îndemnul unguirilor cu care colaborau perfect la noi, ne-au schimbat numele după forma maghiară: întâi numele de familie, apoi prenumele (numele de botez): Antonescu Ion si nu Ion Antonescu, Goga Octavian si nu Octavian Goga, Petrescu Gheorghe si nu Gheorghe Petrescu cum erau si trebuie să fie numele noastre ca la toate popoarele neolatine.

Tot atunci unii dintre ei, nestiind limba română si nuantele ei, dar venind din Germania si stiind că „von” înseamnă „din” l-au generalizat la noi peste tot; astfel avem ciocan din lemn, ciocan din fier, cămasă din mătase, etc., nestiind că noi avem si pe „din” si pe „de”. Astfel româneste este: „ciocan de lemn”, „cizme de piele”, „ghete de cauciuc”, „vin de struguri”, nu

„din”... Au creat o confuzie si o falsificare a limbii noastre de care până astăzi unii nu s-au dumirit.

Iată: voind să arate începutul unei lucrări ei au introdus termenul „de la bun început”; dar acest termen produce confuzie pentru că acel început poate să fi fost bun, dar poate să fi fost si rău sau prost inspirat; si atunci cum mai faci deosebirea între începutul bun si începutul rău? De aceea românii au forma simplă pentru *început*: „La început”, „La început a făcut Dumnezeu cerul si pământul” (Facere 1,1); în latineste „ab initio”, simplu, fără complicatie: „la început”.

Dar ca să se vadă cu ce suflet lucrau evreii la noi, în acei ani de grăbite transformări de după război, relatez un caz ce mi s-a comunicat de un prieten avocat din Iasi, Gheorghe Marcovici. Au fost invitati țărani din judetul Iasi să vină pentru a primi pământul ce s-a luat de la boieri. După ce au venit vreo două mii de oameni au fost dusi si băgati într-un tren de vite si închisi acolo; trenul urma să plece în Uniunea Sovietică; oamenii ar fi trebuit să fie acolo mână de lucru. Dându-si seama de înșelarea si situatia în care se găseau, oamenii au început să urle si să bată în vagoane; un căpitan auzind si aflând despre ce este vorba s-a dus la seful gării si l-a silit să descuie vagoanele si să dea drumul oamenilor. Faptul era opera evreilor: le trimitea rusilor mână de lucru.

Această atitudine a evreilor a durat până către sfârșitul anului 1948, când niste rabini din Apus trecând pe la noi si văzând ce fac confratii lor, speriați de urmări, i-au îndemnat la o corectare a atitudinii lor față de noi, ceea ce mai multi au si început a face, dar nu si cei din conducere. Abia în 1952, când Stalin, datorită dezvoltării în Uniunea Sovietică a unor sentimente profund antievreiesti, tinu un discurs fulminant contra evreilor au mai încetat excesele. Atunci evreii din spatiul est european au intrat în panică, socotind că un pogrom contra

lor poate începe îndată; doar atunci s-au împlânzit și au renunțat la atitudinea lor obraznic sfidătoare.

Îndată după aceasta au căzut de la putere Ana Pauker, Teohari Georgescu, Vasile Luca și alții.

Condițiile în care se dezvoltă viața la noi, când statul făcea totul, și comerțul și industria, evreii nemaiputând face ei acestea pe cont propriu, au dus la lichidarea evreilor din România. Azi abia se mai găsesc vreo 33.000 de evrei la noi. Unii au plecat în America, alții în patria lor, ca mânati de o putere careia nu-i putură rezista. Astfel Partidul Comunist a rezolvat în chip fericit, fără măsuri represive, problema evreiască în România.

*Piatra Neamt, 31 iulie 1989.*

### **MIȘCAREA LEGIONARĂ - GARDA DE FIER**

După această digresiune necesară mă întorc acum la Mișcarea Legionară – Garda de Fier.

Ea exercita în 1936, dar și înainte, o influență extraordinară asupra tineretului liber și necorupt.

Corneliu Zelea Codreanu, seful ei, avocat cu o licență în drept luată la Facultatea de Drept din Iași și cu un doctorat în drept început în condiții grele de trai, în lipsuri, la Grenoble în Franța, era privit de tineret cu o admirație crescândă din an în an. Era un erou, robul unei cauze: salvarea României din mâinile evreilor, salvarea sufletului românesc ce se pervertea lent de presă, de scrierile evreiești și de tot duhul ebraic ce desfășura o acțiune de despărțire de valorile românești autentice, împingând la un materialism deghizat și la ateism.

Forta lui morală uimea. Un aer mistic împresura actele lui. Bărbat frumos ca un print de legendă, bine legat, îmbrăca costumul național, cu suman în loc de palton, avea o privire



pătrunzătoare care te sfredelea până în adâncul sufletului. Multi oameni ce au stat linistiti în fata altor semeni sus-pusi, în fata lui aveau trac. Era un om uimitor!

Trecutul lui de luptă, încă de când terminase Liceul Militar de la Mănăstirea Dealu, eroismul lui în atitudini, demnitatea lui înaltă, toate actele lui stârneau interes si entuziasm.

Vorbea putin. Geniul lui a fost organizarea.

În 1936 avea în jurul lui un număr impresionant de oameni de mare calitate spirituală si de o forță morală rar întâlnită. Toti erau luptători. Trebuiau să cucerească masele la programul legionar nationalist si crestin.

Corneliu Zelea Codreanu nu publicase încă un program al Gărzii de Fier, dar toată lupta lui se ducea pe directia creării unui nou tip de român: viteaz, energic, corect, dezinteresat, ce trebuia să lupte pentru reintegrarea românilor în drepturile lor si cucerirea puterii economice din mâinile evreilor foarte bogati.

Miscarea avea un caracter antisemit, antimaterialist. Ea lupta împotriva tuturor politicianilor corupti din România.

Corneliu Zelea Codreanu spunea: „Vrem să întoarcem neamul cu privirile spre Dumnezeu”.

Miscarea a început în 1936 un comert românesc care se impusese si mergea minunat. Șeful lui era Viorel Trifa, licentiat al Facultății de Teologie de la Chisinau. În Bacău si în alte câteva locuri erau „întreprinderi” ale comertului legionar ce se întindea treptat si în alte locuri. „Vanzătorii” erau de multe ori studenti sau licentiatii. Câteodată doamna X rămânea mirată când afla că cel ce îi vânduse marfa si s-a oferit să-i ducă pachetul acasă era licentiat sau chiar doctor în vreo stiintă.

La tezghele s-au văzut atunci, pentru prima dată la noi, fete si doamne din familii princiare, bogate, vânzând în secret si fără publicitate, ca niste anonime, mărfurile ce se găseau în prăvăliile în care lucrau fără plată.

Era ceva cu totul nou în societatea românească si stârnea

surprindere si admiratie.

\*

Deci am intrat în Miscarea Legionară în 1936. Eram de 31 de ani, plin de vigoare, dornic de muncă si de afirmare. Învinsesem rezervele si am intrat plin de avânt si cu tot sufletul.

Legionarii erau constituiti atunci în unităti mici numite „cuiburi”. Am organizat în Bicazul ardelean primul cuib legionar. Eu eram seful cuibului. Ne ghidam după „Cărticica sefului de cuib”.

Era o cărticică plină de principii morale, politice, sociale, toate de o rară frumusetate. Era o cărticică educativă, ce trebuia să crească un ins menit să facă totul pentru țară. Deci nu pentru el si pentru familia lui, ci pentru țară.

Cuibul era alcătuit din 12 membri plus seful.

Propaganda se făcea mai ales prin marsuri si cântece. În cântece erau uneori expuse telurile legionare. Am plecat si eu la „cuceriri” prin sat si satele vecine.

Marsurile le făceam după-masa, după programul scolar, căci aveam si un post de învățător în Bicazul ardelean, pe lângă cel de organizator al parohiei ortodoxe ce urma a se înfiinta aici. Mergeam cântând. Cântecele erau frumoase si variate, cu o tentă nationalist eroică.

Ședinta se deschidea cu un jurământ ce se făcea cu bratul sus, îndreptat simbolic spre înălțimi si care exprima hotărârea de a nu fi trădător.

El se termina cu exprimarea: „Trăiască Legiunea si Căpitanul”. Ținuta oficială legionarului era cămăsa verde si cu centura cu diagonală.

Cântecele erau creatiile mai multora, dintre care cele ale marelui poet Radu Demetrescu Gyr erau mai presus de celelalte si de un avânt deosebit.

Poezia lui „Sfântă tinerete legionară”, de o vigoare

tinerească și de o lumină angelică, a fost declarată drept imn legionar. Nici o sedință nu se ținea fără a se cânta acest imn. Iată-l:

***SFÂNTĂ TINEREȚE LEGIONARĂ***

*Sfântă tinerete legionară,  
Cu piept călit de fier și sufletul de crin  
Cu iures ne'înfrânat de primăvară  
Cu fruntea ca un iezer carpatin,  
Cu bratele suim în soare  
Catapetesme pentru veac;  
Le zidim din stânci, din foc, din mare  
Și, dârz le tencuim cu sânge dac...*

*Refren:*

*Garda, Căpitanul  
Ne preschimbă'n soimi de fier.  
Țara, Căpitanul  
Și Arhanghelul din cer*

*Moartea, numai moartea legionară  
Ne este cea mai scumpă nuntă dintre nunti,  
Pentru Sfânta Cruce, pentru țară  
Înfrângem codrii și supunem munti;  
Nu-i temnită să ne'nspăimânte,  
Nici chin, nici viforul dusman;*

*De cădem cu toti, izbiti în frunte,  
Ni-i dragă moartea pentru Căpitan!*

Refren

*Sfântă tinerete legionară,  
Suim biserici, stăm viteji în închisori...  
În prigoana orisicât de-amară  
Cântăm si ne gândim la Nicadori,  
Purtăm în crivăt si în soare  
Lumini pentru biruitori,  
Pentru cei viteji zidim altare  
Și-avem doar gloante pentru trădători!*

Refren

Când legionarii au avut morti în luptă, cum au fost avocatii Ion Mota si Vasile Marin, care au murit în Spania în 1937 în lupta contra comunismului, s-a hotărât ca în deschiderea sedintei să se facă pomenirea mortilor care cu sufletele lor erau prezenti si mergeau în luptă cu cei vii.

De aceea se spunea: „Mota prezent! Marin prezent!”. Mortii totdeauna în rând cu viii. Astfel o sedintă apărea ca o cuminecare cu tot sufletul neamului românesc din totdeauna si de acum. Era aici o notă mistică ce lega pe cei vii de toti cei morti din sânul neamului: o înfrățire cu strămosii nostri.

Pământul patriei primea un nimb de sfîntenie, pentru că în el erau îngropati toti înaintasii si în el a rânduit Dumnezeu să se nască neamul nostru. Dacă Dumnezeu ar fi voit altfel, atunci neamul nostru s-ar fi născut în altă parte.

Dar fiindcă el s-a născut aici, înseamnă că asa a binevoit

Dumnezeu să fie, și deci a apăra acest pământ era o necesitate: a împlini o hotărâre a lui Dumnezeu. Deci lupta pentru apărarea patriei, pe lângă celelalte motive, ca bunăoară nevoia unui teritoriu pentru existența și trăirea neamului, primea și un caracter religios - împlinirea voinții lui Dumnezeu.

Trebuie să amintesc că cei cinci membri întemeietori ai Legiunii Arhanghelului Mihail, ce s-ar putea numi părinții fondatori, purtau la piept un săculeț cu pământ luat din locurile în care s-au dat luptele mari ale voievozilor noștri pentru apărarea patriei.

Din cuibul meu făceau parte trei învățători din satele vecine cu Bicaz-centru, unul bun cântăret și organizator de coruri, altul un bun vioarist, iar al treilea, un consătean, toți plini de visul creării unei României legionare, frumoase și pline de lumină.

Mai era un vice-notar la primărie, iar ceilalți erau tărani tineri. Ajutat de ei, pregăteam săptămânal un program cultural religios, cu serbare ce se ținea pe sate pentru luminarea minții poporului și pentru cunoașterea noastră.

Nu am adoptat în propagandă metoda criticării altor partide și a laudei Mișcării Legionare. Am considerat că e mai bine a expune programul nostru numai pentru a arăta situația țării copleșită de jidani, care erau sprijinți de cei din afara României.

Arătam metodele evreilor de corupere a administrației județelor: prefecti, legiuni de jandarmi, deputați și senatori, care prin Cahal<sup>7</sup> le cumpărau bunăvoința prin daruri, invitații la mese bogate, iar dacă erau masoni, prin ordine ce le primeau de la alți masoni evrei superiori în grad. Astfel ei deveneau inofensivi în raport cu tribulațiile lor. Arătam că trebuie să apărăm valorile naționale, culturale și credința noastră, că unii români s-au

---

<sup>7</sup> Organizație evreiască având misiunea de a apăra interesele tuturor evreilor din zonă.

jidovit si sunt pierduti pentru neamul românesc, sunt ca niste evrei „sintetici”, că trebuie să creăm un om nou, deosebit de cel de azi de la noi, dar si de cel din Apusul Europei, precum si de cel creat la rusi, un român adevărat, care trebuie să întrupeze toate virtutile mari ale neamului: vitejie, spirit de sacrificiu, credință, corectitudine, iubire de Dumnezeu, de oameni si de țară.

Au fost săptămâni în care am făcut zilnic marsuri de propagandă de 20 si 25 kilometri, după ce făceam orele de școală, fără să fiu obosit, desi rămânea puțin timp de dormit.

Ce înseamnă tineretea entuziastă robită de un ideal frumos si dezinteresat! Nici oboseală, nici tristete, ci bucurie si voie bună.

Nu am reusit să formez în multe locuri „cuiburi” noi, întregi, dar am câștigat adeziuni active si nu sentimentale, si înțelegere pentru problemele legionare. Până si secuii din Mures si Ciuc priveau cu atentie si admiratie „fenomenul legionar”.

N-am amestecat politica în școală. Am considerat că un copil e cu totul nevinovat si el nu trebuie să simtă o asuprire pentru că e evreu. El poartă chipul si asemănarea lui Dumnezeu în el si pentru asta trebuie privit cu respect.

Cum să-l prigonesti atunci! Pe de altă parte, socoteam că problema evreiască la noi nu se poate rezolva asuprind niste copilasi.

Părintii lor erau mirati căci vedeau că fac propagandă legionară si totusi vedeau că copiii lor mă iubesc. De aceea se întrebau: „cum e cu putință aceasta?” De mai multe ori mi-au adus multumiri.

Evreii din satele Biczului ardelean nu erau niste oameni bogati. Ei aveau niste prăvălioare sau lucrau la joagărul forestier din localitate. Deci nu făceam o propagandă contra acestor oameni simpli.

Lupta se dădea contra marilor industriasi si comercianti

evrei, contra spiritului lor distructiv mercantil si abject.

Marile transformări pe care le urmărea Miscarea Legionară nu urmau a se face printr-o revolutie violentă si agresivă, care era metoda comunistilor de peste tot, ci printr-un proces lent al adoptării ideilor legionare de către poporul român, printr-o întărire a constiintei nationale, prin crearea unui om nou ce nu admite compromisuri cu evreii. Dacă acest proces poate fi numit o „revolutie”, atunci aici este o revolutie a spiritului românesc, o întoarcere a românului spre el însusi, cu cresterea virtutilor lui nationale si crestine.

Cum propaganda legionară o făceam si în afara Bicazelor, de la Centru a venit înaintarea mea la gradul de „sef de sector”. Eram seful sectorului Tulghes.

Şeful judetului era profesorul Iosif Duma, profesor în Gheorghieni, ce preda româna si franceza si care la examenul de capacitate a iesit primul pe tară.

Cu el întretineam relatii camaraderesti si de la el luam ordinele ce veneau de sus, precum si materialul de propagandă legionară. Era un om plăcut si înțelept, cumpătat si neexcesiv, si tenace.

La Miercurea Ciuc, capitala judetului Ciuc, ca sef de sector era Horatiu Comănici, de profesie avocat. Alte sectoare legionare nu erau în judet, căci în satele secuiesti noi nu făceam propagandă legionară.

Materialul nostru de propagandă era foarte atractiv: foi volante mari cu feciori îmbrăcati national ce plecau la sapă sau fete tinere care în costumele lor albe cu seceri în mâini. Erau colorate viu si făceau plăcere. Se vedea în ele vigoarea tineretii.

Dar mai erau si câteva gazete si reviste legionare.

Prestigiosul ziar „Cuvântul”, al cărui director era marele Nae Ionescu, profesor de logica si metafizică la Bucuresti, sprijinea acum pe legionari.

Încrederea în legionari crestea treptat. Spiritul legionar se

infiltra lent în masele românești. Dar în multe sate opoziția de a pătrunde era atât de mare încât trebuia să fii un viteaz ca să risți să pleci în propagandă și să te lupți cu jandarmii, ce primeau ordine ca peste tot să împiedice propaganda legionară. De aceea legionarii plecau în grupuri, în echipe, ca să poată înfrunta jandarmii care le interziceau accesul în sat.

A fost și o echipă a „mortii” în care cei ce au intrat erau hotărâți să meargă până la sacrificiul suprem în propaganda lor. Ei au început să fie temuți fiindcă afirmau că vor pedepsi sever când vor veni la putere pe toți trădătorii poporului român, pe toți „vândutii”. Se zvonea, (căci niciodată conducerea legionară n-a declarat oficial aceasta), că legionarii au format „listele negre” cu numele celor ce urmau a fi uciși la venirea la putere a Miscării. Acest lucru a început să umple de spaimă pe unii potentati din clasele de sus ale societății și, ca urmare, să-i înversuneze să lupte cu furie, contra legionarilor.

Legionarii în deveniseră 1937 o forță. Aveau organizații în toate județele, un corp legionar muncitoresc, o presă a lor, o disciplină severă, un tineret care răspundea unitar și imediat la orice comandă a Căpitanului. Regele Carol al II-lea, privind unele manifestări legionare, ar fi spus: „Nu mi-e teamă de numărul lor, dar mă îngrozeste ordinea lor.”

În Miscarea Legionară era și o organizație a tineretului: elevi, studenți, etc. Tinerii alcătuiau „Frățiile de cruce”, cu o conducere a lor, subordonată conducerii generale. Educația lor se făcea în chip deosebit de restul Miscării și un comandant legionar însărcinat special comanda Frățiile de cruce. Tânărul înscris în Frății trebuia să cugete ca în fiecare zi să facă o faptă bună.

Urma să se facă alegeri. Toate partidele erau în campanie electorală febrilă. Astfel, în 1937, spre sfârșitul anului, era termenul alegerilor. Liberalii lui Tătăreșcu conduceau. Am intrat și eu într-o activitate susținută de zi și noapte spre a avea în



Bicaz cât de cât, un succes electoral.

Regele ținea cu Tătăărăscu și dorea să iasă în alegeri.

Spre a împiedica agresiunile dintre partide în propaganda lor și în alegeri, ca să fie pace între oameni, Codreanu a propus un cartel tuturor partidelor politice: să nu se combată în propagandă, să nu se lupte între ele, ci fiecare să afirme programul său și astfel să asigure libertatea alegerilor și să se sprijine împreună cei cartelati. Era ceva nou și binevenit. Partidul Național Țărănesc, Gheorghe Brătianu cu Partidul său Liberal, și încă cineva, nu-mi mai amintesc exact, au încheiat acest cartel.

Cu toate străduintele și unele ingerințe oficiale, liberalii n-au reușit să ia 40% din voturi care le-ar fi asigurat guvernarea, și au căzut în alegeri. Ei au obținut 39,6%, țărăniștii 24% și Mișcarea Legionară 16%, iar toate celelalte partide, restul. Deci Mișcarea se apropia de guvernare ca al treilea partid din țară. Cei ce reușeau în alegeri să ia 40% luau o „primă”, adică 20% din voturi.

### ***OCTAVIAN GOGA - PRIM MINISTRU***

Regele însărcină pe Octavian Goga cu formarea noului guvern ce trebuia să facă alegeri noi. El era unit cu A. C. Cuza, șeful Ligii Apărării Naționale Crestine, partid de dreapta. Regele însă i-a impus lui Goga ca Ministru de Interne pe Armand Călinescu, rupt de la țărăniști, și pe încă două persoane.

Altă propagandă electorală începu în țară, dar cam agitată. Ministrul de interne provoca. Asta era misiunea lui cerută de rege.

Regele dorea ca în alegeri să se nască o luptă între legionari și cuziști, și el, în numele păstrării ordinii, să declare dictatura, visul lui: să guverneze el. Dar n-a reușit. Codreanu a înțeles gândul miselesc al regelui și a îndemnat pe legionari să

nu se lupte cu nimeni si, unde nu se poate altfel, să se retragă, căci el avea informatori chiar de la Palatul Regal.

Am început si eu actiunea cu fervoare si cu o nouă pasiune. Am fost impresionat de faptul că chiar unii secui m-au întrebat dacă pot vota cu legionarii si „dacă pot fi primiti si ei în legiune”. În satul Ditrău, jud. Mures, trei familii de secui au trecut la Biserica Ortodoxă ca „să poată fi mai aproape de români”, mi-au spus, si să poată fi primiti în Legiune.

Propaganda electorală mergea în liniste, cu toate provocările lui Călinescu, iar dezordini mari nu se mai produceau. În două întâlniri dintre Goga si Codreanu, Goga a fost informat de intentia si planul perfid al regelui si astfel au fost evitate dezordinile. Regele turba. Paranoic, a intrat într-o furie de om nebun si la 9 februarie 1938 l-a răsturnat pe Goga de la guvern, când abia împlinise 40 de zile de guvernare, fără a mai face alegeri.

Proclamă dictatura la 10 februarie, suspendă Constitutia, puse pe Patriarhul Miron Cristea prim-ministru, iar pe Armand Călinescu ministru de război, de interne si de instructie publică. Puse Statul să înfrunte Natiunea.

Acest act politic s-a datorat fricii de legionari, interventiei francmasoneriei si dorului de putere al lui Carol al II-lea. Protestele partidelor politice si ale opiniei publice n-au contat. Patriarhul era un paravan al dictatorului.

Fruntasii legionari au fost arestati si băgati în două lagăre: unul la Vaslui, iar al doilea la Miercurea Ciuc. Aceasta s-a produs în aprilie (când au fost arestati si Nae Ionescu si Mircea Eliade care erau încadrati în Miscare, Nae Ionescu de prin 1932-1933, iar Mircea Eliade de prin 1935-1936). S-a declarat starea de asediu si a urmat un regim dur.

Am încetat activitatea politică, dar am sporit activitatea scolară si cultural religioasă. Multi prefecti militari. Un început de teroare.

Se găsi prilejul ca seful legionarilor, Corneliu Zelea Codreanu, să fie dat în judecată de către Nicolae Iorga pentru ultragiuri și să fie condamnat la 6 luni de detenție. Iar ticălosul de Călinescu i-a înscenat un proces de înaltă trădare și l-a condamnat la zece ani de temniță grea. Lumea vuia, dar era tinută strâns; Armand Călinescu fu numit „omul de otel”. Sutele de avocați din țară ce voiseră să vină să apere pe Corneliu Zelea Codreanu au fost împiedicați să se prezinte. L-au judecat militarii. Ținuta lui la proces, demnitatea atitudinii, tăria apărării nevinovăției sale, toate au fost zadarnice. Nemernicii îl judecau, dușmanii exaltau, legionarii plângeau.

Cine era cel ce îl aducea la judecată și la moarte? Armand Călinescu, mare elector și demagog în Argeș. Avocat chior, pipiriu, având ca soție evreică Adela, om gata la orice tranzacție murdară, inteligent, cu o licență și două doctorate, după câte se spunea.

Motii din Munții Apuseni au avut un mare proces cu niște evrei ce exploatau pădurile din munții lor fără să mai facă plantații, munții devenind golși, și au cerut să intre în posesia muntelui ca să înceteze această exploatare nesocotită. Grupul de evrei se numea Tishler-Mor. Procesul mergea de ani de zile și, deși motii aveau dreptate, nu-l câștigau. Se amâna mereu. Avocații români considerau o rusine să apere pe acești evrei împotriva motilor. S-au găsit totuși doi oameni care să o facă: Armand Călinescu și Petru Groza. Petru Groza, avocat foarte bogat din Hunedoara, satul Băcia, la care venea ajutorul roșu pentru comunisti și care în 1945 va fi prim-ministru în primul guvern comunist. Românii i-au numit: „doi netrebnici”.

Deși în cercurile legionare, Codreanu a condamnat atacul Abisiniei de către italieni și ocuparea ei; deși el nu a mers în Germania ca nu cumva să se tragă concluzia că este finanțat de Germania, a făcut afirmația: „Când Mișcarea Legionară va birui, în 48 de ore va intra în Axa Roma-Berlin.” Asta o spunea cu

privire la lupta contra comunismului

În momentul acela Germania se ridicase foarte mult. În ea se dezvolta un spirit nationalist și revansard. Filosofii național-socialismului german, doctrina Statului German de atunci, au afirmat ideea superiorității rasei germane față de celelalte rase, superioritate ce vine, spuneau ei, din sângele nobil al poporului german. Această idee, sau mai bine zis doctrină, și-a însușit-o integral Hitler și partidul său.

Dar ea constituia o amenințare a stabilității mondiale, a păcii, a status-quo-ului lumii. Era de fapt premisa unui nou război mondial. Din moment ce ești superior ti se ridică, *ipso facto*, pretenția să conduci, să te ridici deasupra celorlalți. Presa germană vorbea de nevoia Germaniei de „spatiu vital”, deci de terenuri din afara Germaniei. Ea formulase dictonul: „*Drang nach Osten*”<sup>8</sup>. Deci Polonia și alte state de acum erau vizate. Unde mai pui cântecul care suna pe buzele nemților „*Deutschland über alles*”<sup>9</sup>.

Deși Hitler declara: „Sunt profet, nu va fi război”, el pregătea asiduu războiul, iar lumea își dădea seama de aceasta, mai ales că în „*Mein Kampf*”<sup>10</sup> Hitler arătase nevoia Germaniei de a se revansa.

În aceste împrejurări, poziția României era urmărită cu interes din toate părțile.

Franta și Anglia, state ce ne garantaseră granițele prin înțelegeri speciale, se temeau de Mișcarea Legionară. Se temeau de un război dar nu erau pregătite pentru el.

Mișcarea Legionară era urmărită de Franta și Anglia cu o teamă crescândă când o vedeau apropiindu-se de guvernare.

Ca urmare, la îndemnul francmasoneriei, dictatura și-a

---

<sup>8</sup> Împinge spre est.

<sup>9</sup> Germania peste toate.

<sup>10</sup> Lupta mea

îndreptat forta contra Gărzii de Fier, declansând prigoana. Codreanu a fost arestat. Din închisoare a transmis ordinul: „La pământ! Nimeni nu atacă si nu răspunde la atacuri”. De aici împotriviiri ale unora si încordare. Vasile Cristescu, comandant legionar, profesor, ce urma să ia comanda Miscării după Codreanu, înconjurat în casă de politie, n-a voit să se lase arestat si a fost împuscat.

Horia Sima, ascuns, a luat comanda. Profesor de filosofie foarte capabil avea din păcate, un spirit înclinat spre terorism.

În acest timp eu am încetat orice activitate politică, ca să nu mă expun si mai ales să nu expun pe altii prigoanei. Pentru a mă supune ordinului Căpitanului de a nu activa, continuam activitatea de organizare a parohiei ortodoxe din Bicz si activitatea scolară.

Vacanta de vară o făceam în Răsinari, iar în septembrie mă reîntorceam la Bicz.

### *ÎN LAGĂR LA VASLUI*

Călinescu ordonă noi arestări în septembrie. Pe neasteptate, am fost arestat de jandarmii din sat, permițându-mi-se să iau câteva haine de schimb, dar nu si ceva de mâncare, si scuzându-se - căci am avut raporturi bune cu ei - am pornit pe jos, cum era ordinul, spre Gheorgheni. Ploua. M-a udat tot. Ne-am oprit la sectia de jandarmi dintre Bicz si Gheorghieni, unde plutonierul major m-a muștrat si m-a ocărât mult că fac parte dintre niste „derbedei”. Am dormit acolo într-un frig neasteptat la sfârșitul lui septembrie. A doua zi m-am dus la Legiunea de jandarmi din Miercurea Ciuc. Comandantul, locotenent-colonelul Georgescu, om pe care îl cunosteam si cu care am stat împreună la masă si dovedise o atitudine de omenie si bunăvointă, mă anuntă că voi merge în lagăr la Vaslui. Mi-a cerut să renunt la Miscare, că mă eliberează. Eu însă am refuzat

a da o asemenea declaratie. Mi se părea josnică, neloială, era ca o dezertare si n-am putut-o da. În dubă, spre Vaslui, erau prietenul meu Horatiu Comănici, doctorul Bucur din Mures si multi altii, toti tineri. Răcisem si tuseam. Doctorul Bucur constată o congestie pulmonară.

Horatiu avea un rucsac si o traistă de alimente si, printre acestea, medicamente si injectii pentru plămâni. Dar doctorul Bucur a spus că nu e demn de un luptător să-si spargă vinele cu injectii. El se va vindeca cu hrană de la Horatiu, cu voie bună, entuziasm si cântece. Am fost de acord si am refuzat injectiile. Curând m-am refăcut.

Lagărul era într-o scoală cu curte largă si loc de plimbat prin grădină. Aici am dat de primii „confiscati”: vreo sută optzeci. Cu noii veniti numărul, cred că trecea de 400.

Seria venită cu mine era alcătuită din legionari de mâna a doua.

Cei găsiți aici erau de mâna întâi: comandanti legionari plini, comandanti ajutori, luptători decorati de Căpitan, profesori universitari, câtiva colonei, poetul si profesorul universitar Radu Gyr. Între ei si domnul avocat Georgescu, originar din Poiana Sibiului, făcând parte dintre cei cinci întemeietori ai Legiunii Arhanghelului Mihail din 1927. Îi priveam cu un respect deosebit si mi-am dat seama că eu nu făcusem nimic deosebit pentru Miscare. Nu luasem parte la nici un mars de lungă durată pentru vestirea doctrinei legionare, nu luasem parte la nici o tabără de muncă dintre cele initiate si actionate de legionari. Eram fără nici o distinctie si fără nici un merit. Eram un simplu membru al Miscării.

Regimul de lagăr era aspru datorită mâncării de slabă calitate cât si a patului, lipsit de orice confort pentru unii. Eram însă liberi să ne plimbăm toată ziua prin curte si gradină, de la deschiderea clădirii si până la închiderea ei seara. Puteai vorbi cu oricine si lega prietenii. Convorbirile nu erau supravegheate.

Dimineata, înainte de ceaiul simplu si cu puțină pâine, se făcea o rugăciune comună. Seara, la fel. Uneori se făceau si ziua slujiri de patru preoti, toti comandanti legionari. Exista si o cameră de rugăciune care era permanent cercetată.

Masa de la amiază si seara era simplă si de un singur fel: un polonic, ca la puscăriasi.

Nu era voie să scriem si nici să fim cercetati. La arestare, tocmai mă pregăteam să mă căsătoresc cu domnisoara Silvia Davidescu, învățătoare din Bacău. Eram îndrăgostit de ea. Despărtirea mi-a produs o mare durere. Sufeream foarte mult pentru lipsa ei, pentru că nu ne mai puteam întâlni ca dragostea noastră să decurgă într-un mod firesc. Ah! Cât e de greu să fii smuls de lângă o fiintă pe care o iubesti, când esti tânăr, iar sângele înfierbântat îți bate tâmplele si te pregătesti pentru viitor cu ea!...

M-am adresat unui locotenent din personalul de pază, când l-am găsit singur: „Domnule locotenent, sunt îndrăgostit de o fiintă plăcută si visătoare; am fost ridicat pe neasteptate tocmai când pregăteam cununia noastră. Nu stie nimic ce e cu mine. Ce gânduri, temeri si nelinisti i se pot aduna în inimă datorită acestui fapt si n-as vrea s-o fac să sufere. Poate că si dumneavoastră ati iubit sau poate iubiti. De aceea vă rog să faceti o exceptie de la regula de aici si să-mi permiteti să-i scriu”. S-a arătat foarte înțelegător si mi-a dat o carte postală.

În lagăr administratia făcea o vastă propagandă pentru ca legionarii să se lepede de Miscarea Legionară. Dar se găsiră putini care să fie convinsi ca să renunte. E drept că grijile de familie îi nelinisteau pe unii.

De asemenea, prin presă, se ducea o mare campanie contra legionarilor si mai ales a Căpitanului si a familiei sale. Tatăl lui, bătrânul profesor Codreanu, era arătat ca un străin, un polonez, un Zelinski ce n-are nimic de-a face cu sufletul neamului românesc. Se uita că el se dovedise a fi un mare român, că

avusese o prietenie strânsă cu Nicolae Iorga și cu marele profesor nationalist A. C. Cuza, că în războiul de întregire a primit decorația Mihai Viteazul, cea mai mare decorație de război ce se dădea ofițerilor.

Se ducea o politică de intimidare. Regele făcea ce voia.

Criticat aspru de foștii lui prieteni: Goga, Maniu, Vaida Voievod și alții, patriarhul Miron Cristea nu cuteza să se retragă din această coaliție murdară și sângheroasă în care intrase.

Erau puține cărți în lagăr. Puteai să studiezi, dar gândurile oamenilor erau nelinistite: Căpitanul arestat și condamnat. Dar acum era toată conducerea legionară arestată. Să nu uităm că mai era un lagăr și la Miercurea Ciuc. Nu era aici timpul prielnic pentru studiu. Oamenii erau îngrijorati: ce va mai putea urma?

Eu însă aveam răbdare. Eram singur, n-aveam încă sarcina unei familii. Petreceam timpul mai mult în discuții, în nesfârșitele preumblări prin curtea lagărului, cu diferiți camarazi, cu care am început să mă împrietenesc. Jucam mult sah.

Timpul trecea greu și apăsător. O mișcare ce se ridicase pentru mântuirea neamului și care promitea atât de mult era frântă acum. O puteai compara cu un pom foarte roditor căruia i s-au tăiat crengile când tocmai înflorise. Evreii se bucurau. Ungurii, care duceau în Ungaria o propagandă mincinoasă de denigrare a României, se bucurau enorm. Mișcarea era singura formație politică din România care îi speria.

Toți eram într-o îngrijorată așteptare.

La 1 decembrie a ajuns în lagăr ziarul „România”, oficiosul dictaturii, în care era anunțată împuscarea Căpitanului și a încă treisprezece legionari fruntași, pentru că, transportați spre închisoarea Jilava, se spunea că ar fi încercat să fugă de sub escortă.

Știrea a căzut ca un trăsnet peste capul celor din lagăr. A fost cu adevărat coplesitoare. Cei mai mulți au căzut în genunchi



ca să se roage. Mai totți plângeau. Era o durere ce pornea din străfunduri. Acum se vedea cât de mult a fost iubit acest om.

Am aflat mai târziu că și în țară zguduirea a fost profundă și a cuprins toate straturile societății românești.

Conducerea a anunțat pe un ton amenințător că cei care se apropie la o anumită distanță de zidurile lagărului vor fi împușcați fără somatie. Tendința de intimidare era evidentă. Unii, de durere, nu mai ieșeau în curte. Nimeni n-a ieșit să facă prohodul căpitanului și al celor ucisi odată cu el. Se vedea bine că povestea cu fuga de sub escortă e o minciună.

Eu, cum nu eram încă preot, am considerat că trebuie să se facă rugăciunile prohodului pentru moartea Căpitanului și le-am citit într-o înduioșare și liniște senină; dar numai jumătate din cei ce veneau altădată la rugăciune au îndrăznit să asiste.

Apoi, mereu, rugăciunile în comun nu s-au mai făcut cu atâta insistență ca înainte.

Pe mulți lovitura i-a frânt, dar totuși nu cedau. Alții, însă, au început să facă declarații de desolidarizare. Pe aceștia legionarii, înainte de a pleca, i-au izolat într-o parte a lagărului numită „lăgărut”, ca pe unii ce puteau infecta și pe alții cu „virusul” slăbiciunii lor. A-i privi era un spectacol foarte trist și dureros. Fiindcă ei însși erau îndurerati că au fost puși în situația să renunțe la un crez pentru care unii luptaseră îndelung. Iar pe lângă aceasta vedeau pe camarazii lor aruncându-le priviri muștrătoare și chiar disprețuitoare. Grija familiei i-a făcut să cedeze.

Zăpada a venit curând și plimbările prin curte nu se mai puteau face din pricina frigului.

Nasterea Domnului, marea sărbătoare a păcii și a marilor nădejdi creștine, a sosit aici cu vânturi și vijor, cu o creștere a apăsării conducerii lagărului și fără nici o nădejde într-o schimbare apropiată.

Camera de rugăciune era mereu plină, zi și noapte, până

târziu. Aici își găseau mai totți mângâierea. Rezistentă era dârză. Cei ce au rămas erau hotărâți să reziste până la limita extremă: moartea. A te lepăda de Miscare se considera ca o trădare de neiertat.

Începusem un jurnal al evenimentelor din lagăr pe care-l continuam cam pe ascuns și pe care-l tineam aproape la zi. Acest jurnal l-am găsit în septembrie 1940, după fuga lui Carol al doilea, împreună cu încă vreo trei-patru jurnale. El prezenta o icoană fidelă a lucrărilor și faptelor de atunci și ar fi fost necesar azi pentru reconstituirea atmosferei încordate de atunci. Din păcate s-a pierdut.

Timpul trecea greu fără corespondență și fără stiri din afară.

Se simtea totuși în aer miros de praf de pușcă. Hitler anexase la Germania frumoasa Austrie și apoi a ocupat Cehoslovacia. Anglia și Franța dădeau dovadă de slăbiciune. Ungurii își sporeau propaganda lor revizionistă. Comitagii bulgari atacau noaptea cetățeni români din Dobrogea. Carol al doilea însă petrecea și fura țara.

Odată cu primăvara a venit marele post al Păresimilor și odată cu el și speranțele eliberării.

Rugăciunile se făceau acum cu atâta fervoare și cu lacrimi fierbinti în ochi senini încât vedeai că pentru unii singura speranță rămânea Dumnezeu.

Mi-a fost dat să văd acum un fenomen ce m-a uluit. Era în Vinerea Patimilor. În camera de rugăciune erau într-un vas niste petunii ce se uscaseră. Acestea au început însă să înverzească în văzul tuturor și apoi să înflorească. Treptat, treptat, în vreo patru ore s-au deschis și petalele și arătau ca și când ar fi fost rupte atunci. Dumnezeu era deci cu noi.

Sfintele Pasti au venit fără pachete și scrisori, decât rarissime, dar cu speranțe înnoite.

## ***ELIBERAREA***

În țară starea de tensiune durase prea mult. Regele căuta să se apere și să strângă în jurul lui un front de unitate națională. Goga refuzase postul de consilier regal și orice colaborare cu Carol al II-lea. Maniu și alții la fel. Iorga, speriat de mersul lucrurilor pe un făgas sângeros, spre care le împinsese și el, regreta acum și se desolidariza de sângele ce se vărsa. Dar nu ieșea din coaliția cu Carol al II-lea.

Patriarhul Miron, prim-ministru, soptea prietenilor că va face declarații publice de condamnare a actelor ce se făceau de către rege și de Călinescu (care era *fac totum* în guvern), dar, bolnav, a fost trimis în Franța la Cannes, pentru tratament, unde muri repede, otrăvit înainte de a-și deschide gura. Aceasta tocmai acum, după Paști.

Regele, presat din interior, simți nevoia unei usoare destinderi. Cu o precauție deosebită, începu să plece câte unul dintre noi, dintre cei socotiți mai blânzi, mai neînsemnați și mai puțin fanatici, ce nu puteau pregăti cumva o răzbușare.

Chiar la sfârșitul Săptămânii Luminate mă văzui chemat pentru plecare. Zi frumoasă, caldă, în care mugurii se deschideau lăsând să apară mândrele petale ale merilor și ale altor pomi. M-am îmbrățișat cu o seamă de camarazi, i-am salutat pe toți cu o bucurie deschisă și am plecat.

Dar bucuria eliberării mele era umbrită de regretul că unii rămăneau în aceeași situație grea de lagăr. Destinele nu sunt la fel. Fiecare dintre noi are drumul său pe care nu-l cunoaște nici el deplin și în care pe lângă voința lui sunt atâtea elemente care îl determină și care uneori au un caracter inevitabil.

În grabă am mers la Bicazul ardelean. Tinerii intelectuali dintr-un grup m-au remarcat și au alergat să mă îmbrățișeze. Cel dintâi a fost un doctor evreu, căci orientarea mea politică nu alterase bunele raporturi dintre noi. Apoi am fugit la Răsinari,

satul meu iubit. Cred că putini si-au iubit satul lor natal mai mult decât mine si, fiind departe, i-au simtit lipsa cu o durere mai mare. Despărțit, părea a fi o fractură din adâncuri sfâșietoare. Rudele si prietenii m-au primit cu drag. Fratii erau la Drăgășani, iar tata murise din 1937, în vârstă de 93 de ani.

La Gheorghieni am vizitat acasă pe domnisoara Davidescu. Era foarte bucuroasă de revederea noastră si am făcut din nou planul căsătorie noastre care trebuia să aibă loc în cel mai scurt timp si nu mai era dependentă decât de primirea unei parohii pentru mine.

Am mers la Drăgășani la fratii mei Dan si Bucur. Sotiile lor, Opreana si Mimi, s-au bucurat tot atât de mult ca si fratii de întoarcerea mea. Cumnata mea Ana, văduva fratelui mai mare, la fel s-a bucurat si ea. Ei vroiau să mă întremeze căci slăbisem mult cât am stat în lagăr.

Dar după două săptămâni de la eliberare, Călinescu a tinut să fiu concentrat si să fiu trimis pe granita noastră de vest în județul Sălaj, la Sărmășag. Am îmbrăcat haina militară si am plecat la regimentul meu din Sibiu, 3 grăniceresc, cu numărul 90. Eram sublocotenent si am fost repartizat la compania a opta de mitralieră

Am avut o bună primire. Toti ofiterii erau atenti si binevoitori cu mine. Comandantul regimentului a propus sporirea cotei de plată la popota ofiterilor, fiindcă „unul dintre noi e prea slăbit”. Acela eram eu.

Pe granită făceam instructie militară si lucrări de amenajare a terenului pentru apărarea, în eventualitatea unui atac unguresc: amplasamente de arme automate si santuri de apărare. Soldatii concentrati, unii cu 3-4 copii, învățau să tragă cu armamentul nou cehoslovac, mitraliere Sveno-Bruno si cum să se ascundă în teren. Constatam acum că unele sate prin care treceam erau maghiare, însă se vedea bine că ele fuseseră cu români, dar au fost maghiarizate în ultimii ani înainte de unire.

Acum nu mai stiau româneste si li s-a dat si religia catolică.

Se putea deduce fără gres că satele de la granita noastră până la Tisa au fost toate românești, dar au fost maghiarizate forțat în ultimii 50-60 de ani.

Seara era scoala ofiterului. Rezolvam teme de luptă, momente tactice. Citeam o carte maghiară ce stârnea multă curiozitate. Ea era destinată numai ungarilor de încredere si a fost prinsă de Statul Major al armatei noastre. După ce expunea că ungurii nu vor accepta niciodată luarea Ardealului de către români, afirma că va fi o conjunctură favorabilă când vor veni, dar nu singuri, si vor intra în Ardeal. Cartea recomanda ca, în tumultul luptei, ei să ucidă câți mai multi români, „să nu le fie milă”, să ucidă „în numele strămosilor”, căci Dumnezeu îi va ierta. *Uciderea românilor e o datorie patriotică.* Ea vine ca o poruncă a strămosilor si trebuie împlinită pentru asigurarea viitorului Ungariei. Problema Ardealului, se mai spunea, e o problemă de număr, cine are numărul mai mare acela stăpânește Ardealul. De aceea ucideți, ucideți câți mai multi români spre a se schimba proportia numărului dintre români si maghiari.

Aceste lucruri se spuneau nu acum 2000 de ani, ci în decada a patra a veacului XX, nu de către niste barbari de cine stie unde, ci de un popor civilizatat creștin, ce trăia în centrul Europei.

Ah! Unde era cultura, civilizatia, creștinismul acestui popor? Vechea barbarie se ridica de sub crusta usoară de civilizatie a corpului hunic al acestui popor încă barbar si neîncadrat în spiritul european.

...Și cartea era scrisă sub îndrumarea conducerii statului maghiar, nu a vreunui particular extremist. Era unui guvern cu mentalitate barbară.

După o lună si jumătate de concentrare, m-am întors acasă, lăsând regrete unora si mai ales plutonului pe care îl comandasem. În acest scurt timp de instructie militară mi-am

întărit convingerea în legătură cu necesitatea unei bune armate ca scut al patriei. Acum o iubeam mai mult, îi înțelegeam mai bine rostul și o apreciam mai mult.

Acasă mi-am îmbrățișat neamurile și prietenii.

Dintre toți, în Rășinari, sufletul meu căuta mai mult pe domnișoara Minerva Dancăsiu, fiica preotului Emil Dăncăsiu. E cea cu care pregătisem diferența de liceu și bacalaureatul: harnica și distinsă Minerva. Era acasă, tocmai venise de la București, unde era studentă la doctorat în Științe Naturale. Întâlnirea a fost emotionantă. Ne-am plimbat prin sat, am ieșit în câmp singuri și uneori cu alții, am făcut fotografii singuri și în grup, am cules flori. Se maturizase. O priveam cu admirație și avânt. Ardea de iubire, niciodată nu o văzusem atât de aprinsă, tot sufletul ei era într-o mare vibrație, era foc aprins. Cât de frumoasă o făcea iubirea! Era plină de lumină în priviri, iubea cu adevărat.

În fața acestei manifestări păstram, înfrângând pornirile interioare, o rezervă: promisesem domnișoarei Silvia Davidescu că o voi lua de soție, ieșisem cu ea pe stradă și lumea stia că ea e logodnica mea.

Dar acum s-a aprins un foc în mine ce mă pârjolea. Ardeam în taină, dar privirile spuneau tot. Minerva aștepta demersul meu. A o îmbrățișa însemna a nu mai putea rezista, a-mi pierde orice cumpăt, a fi copleșit. Vorbeam și ne tineam de mână, dar cuvântul care trebuia...

Acum iată-mă iubind nebuneste pe Minerva.

Cuvântul ce-l dădusem Silviei îl considerasem sfânt.

În două zile m-am limpezit și am luat o dureroasă hotărâre: voi lua pe Silvia de soție. Cine știe ce s-ar putea întâmpla dacă as lăsa-o...

La începutul lui septembrie Mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan m-a hirotonit diacon în Catedrala din Sibiu.

## *STUDENT*

Am fost student la Cernăuți pentru a da o diferență de studii la Facultatea de Teologie.

Firese era ca să iau imediat o parohie, dar o neînțelegere s-a ivit între mine și înaltul prelat, din pricina unei atitudini arbitrare a Înalt Prea Sfintiei Sale, cu privire la numirea mea la o parohie.

Mitropolitul Bălan era un mare mitropolit, cu multă prestanță, cu o cultură aleasă și cu o înaltă conștiință a rolului Bisericii în cadrul neamului nostru.

Când m-am dus la sfintire, el mi-a spus că a făcut demersuri speciale pentru eliberarea mea din lagăr, direct la Armand Călinescu, cu care s-a certat în dezbaterile cazului meu și al încă vreo doi legionari lăgăristi, căci el apăra un principiu: considera că el, ca șef al clerului ortodox ardelean, nu poate admite să fie arestat cineva dintre subalternii Sfintiei Sale și să fie ținut în lagăr. Dacă e vinovat, atunci trebuie să fie judecat. Dacă nu e vinovat, atunci trebuie să fie eliberat imediat.

Atunci când m-am dus la sfintire el m-a primit privindu-mă cu ironie și a izbucnit în râs:

- Așa sunt eroii: când în aer miroase a praf de pușcă, vin la sfintire ca să scape de front.

- Dacă credeți că de frică vin acum la sfintire, iar nu pentru că a venit momentul să intru mai adânc în slujirea sfântă pentru care m-am pregătit, mă întorc imediat la regiment, pe zona de vest.

- Te sfintesc, te sfintesc, reluă el, cum să nu te sfintesc? și mă privi cu aceeași atitudine ironică.

De fapt, el nu înțelegea atitudinea mea legionară. Mitropolit distins, ca profesor de teologie nutrise mari sentimente naționale de unire a Ardealului cu patria mamă și, în 1918, înainte de Unire, a dus guvernului de la București un

mesaj al Partidului National Ardelean, trecând muntii cu riscul vietii, prin Vama Cucului.

Dorea ca o parte a clerului să actioneze si politic, ca principiile crestinismului să fie irizate în gândirea politică, să o fecundeze si înobileze. Recomanda ca oricine să lucreze după cea mai bună constiință a sa si nu admitea nici o presiune fizică sau morală asupra cuiva din cauza ideilor sale. Considera că unii reprezentanti ai Bisericii trebuie să fie prezenti în viata politică a țării ca nu cumva să se ivească un guvern cu atitudini anticrestine si antinationale. M-am despărțit de Sibiu puțin întristat.

La Cernăuți am intrat într-o pensiune cu masă si casă împreună cu un alt student ardelean ce terminase teologia la Sibiu, Simion Tudor.

Îmi trebuia o diferență de studii la Facultatea de Teologie din Cernăuți, pentru Academia Teologică din Sibiu, desi avea un învățământ teologic ca si celelalte facultăți de teologie din țară, statul nu recunostea titlul de licentiat absolvenților ei.

Mitropolitul Bălan voia o autonomie a scolilor cu caracter teologic, ca profesorii lor să fie numiti de el sau cu consimțământul lui, iar nu de Senatul universitar. El se temea ca nu cumva Senatul universitar să-i trimită, respectiv impună, ca profesor, oameni necredinciosi, ateii sau liber cugetători.

Cernăuțiul era un oras mare si frumos, cu 125.000 de locuitori români si ruteni. Pe strada Flondor, care era cea mai frumoasă, mă plimbam adesea.

Luam parte la cursuri pentru toti anii de teologie. Profesorii erau savanti în materie; cu două exceptii, toti erau si preoti.

În zilele de lucru aveam 8-10 ore de cursuri, iar în a doua jumătate a anului slujeam duminica Sfânta Liturghie la o biserică din cartierul Clocusca, ca diacon, împreună cu profesorul de ebraică, Vladimir Prelipceanu.



Acesta m-a impresionat în chipul cel mai plăcut. Era plin de credință, smerit, aproape sfânt. Vorbea cu toată lumea la nivelul fiecăruia.

Nu vedeai în el pe profesorul universitar, ci pe omul, prietenul și fratele fiecăruia. Cum în Europa începuse războiul la 1 septembrie, cu Germania contra Poloniei, iar în mai 1940 contra Franței, mulți români erau concentrați pe zona de vest sau în Basarabia, iar acasă erau multe neazuri, lipsuri și lacrimi.

Uneori copiii cu tatii lor plecați nu aveau ce mânca. Bunul profesor însă nu stia cum să deschidă punga ca să astâmpere foamea la cât mai mulți. Toate aceste acte de caritate le făcea cu o nobilă discreție. Îl admiram. În ultimele două luni am tinut eu predica la acea biserică, el fiind foarte ocupat cu diferite servicii.

Mi-au plăcut cursurile. Învătam cu fervoare și cu gândul să mă înscriu la doctoratul în teologie după ce voi lua licența. Totuși n-am renunțat nici pasiunea mea: jocul de sah. I-am rezervat două ore pe săptămână, sâmbăta după-masă.

Acestea la cel mai ales local restaurant de pe Flondor, unde venea elita orasului. Am rezervat două ore pe săptămână plimbării pe Flondor ca să văd doamnele, fetele și în general societatea cernăuțiană. Colegul meu, mai serios decât mine, rămăsese numai la studiu, acasă sau în vreun loc retras, considerând că nu trebuie să piardă nici o clipă cu astfel de preocupări inutile. Eu, dimpotrivă, consideram că e o necesitate a vedea lumea bucovineană la ea acasă.

Atunci străluceau în Cernăuți doi mari profesori care tineau niste conferințe foarte audiate: profesorul ardelean Romulus Cândea, din Avrigul Sibiului, profesor de istorie a Evului mediu, și profesorul I. D. Ștefănescu, de istoria artelor și de limba greacă. Acesta tinea cursuri de istoria artei bizantine și la Sorbona.

Eram nelipsit de la conferințele lor.

În Cernăuți era cel mai mare templu evreiesc din țară.

Erau sărbătorile de toamnă ce tineau o săptămână. M-am dus să-l văd seara, cu Tudor Simion, și am rămas la slujbă. Templul era impresionant, cu două etaje, unde intrau femei și fete.

Jos erau cei doi cantori cu voci baritonale de artiști. Cam cu un metru mai sus de naos era altarul unde oficia rabinul, și el cu o voce excepțională. În templu intrau evreii și se azeau în bănci la locul scris pe o carte de vizită: doctorul Itic Șloi, avocatul X etc.

Toti rămâneau cu pălăriile pe cap. Omul de serviciu aducea fiecăruia dintr-un dulap un Pentateuh, cele cinci cărți ale lui Moise. Ne-am așezat și noi într-o bancă, am rămas cu pălăriile pe cap și am cerut câte o Thora.

Ne-am uitat la vecini unde e deschisă și am urmărit slujba cu emoție.

Părea că e o atmosferă sumbră, cerul era întunecat, o furtună de tunete străbătea văzduhul. Aceasta tinu mult. În acest timp, participanții la această dramă se aplecau, se băteau cu pumnii în piept și strigau: „Oai, oai, oai!”, ca un fel de vai al nostru - era ceva impresionant, părea că orice nădejde s-a dus... Dar nu! Dintr-o dată părea că cerul se deschide, o geană de lumină apare și toată slujba și muzica iau alt curs. O notă de încredere și biruință apare. Cerul s-a deschis peste tot, căci Dumnezeu lui Israel, Iahve, a intervenit și a salvat pe poporul său.

N-as fi crezut că evreii au o slujbă atât de frumoasă. Am îndrăznit să mă duc și a doua și a treia seară. Colegul meu n-a mai îndrăznit să mai vină, căci slujba se făcea până noaptea târziu și-i era frică să nu fie ucis, căci circula zvonul că evreiiucid creștini ca să le ia sângele și să-l folosească la unele slujbe ale lor, cu deosebire la facerea pâstii. A fost tot atât de impresionant ca și în prima seară.

Crăciunul și Sfintele Păști le-am petrecut la Bacău, la soție, care era în stare binecuvântată și în septembrie 1940 urma

să nască.

Ea născu la 15 septembrie o fetiță căreia i-am dat numele de Mariana și care a rămas, din pricina împrejurărilor neasteptate ce s-au ivit, singura noastră fiică.

Sfârșitul lui iunie a adus examenul nostru pe care eu și cu Simion Tudor, colegul meu, l-am luat cu distincție. Abia am plecat, că a doua zi au și intrat rușii în Cernăuți.

Franta capitulase în fața nemților la 22 iunie, iar la 26 iunie 1940 România a primit o notă ultimativă de la Molotov, ministru de externe al Uniunii Sovietice: „În termen de trei zile veți preda Uniunii Sovietice Basarabia, teritoriu al Uniunii Sovietice, și în compensație, fiindcă l-ați folosit ilegal peste douăzeci de ani, veți preda din Bucovina teritoriul până la această linie” și cu o linie roșie groasă era împărțită aproape în două Bucovina.

Spaimă, nimeni nu ne apăra. Tratatetele nu mai valorau doi bani. Franta și Anglia nu-și puteau onora obligațiile față de noi. Nemții ne-au îndemnat să nu ne opunem, ca să nu distrugem țara. Ungurii și bulgarii stăteau la pândă, iar iugoslavii, ce aveau un tratat de alianță cu noi, „Mica înțelegere”, din care făcuse parte și Cehoslovacia, acum distrusă, au trimis pe granița lor de răsărit 15 divizii.

Nu uitaseră că sunt slavi. Singuri, siliti, am capitulat.

Chiar din prima zi a ultimatumului acceptat, rușii au intrat în Cernăuți. Dar, uimire: evreii i-au primit cu flori, cu discursuri de laudă, cu steaguri roșii. Uitaseră că au fost cetățeni români și că au trăit minunat în România. Aceeași primire a rușilor le-au făcut-o evreii în toată Basarabia. Dar ceea ce a fost cu totul monstruos și de neasteptat a fost sabotarea retragerii armatei române din Basarabia.

Nimeni dintre noi nu se așteptase la atâta miselie. Și să nu se uite că după primul război mondial ceruseră drepturi egale cu noi, românii. Iar acum, iată care era atitudinea lor față de țara în

care trăiseră și în care unii se născuseră.

În felul acesta și-au dat evreii arama pe față, cum ar zice poporul. Cam tot așa și-au mâncat și tiganii biserica.

### ***ANUL 1940. TRAGEDIA ROMÂNIEI***

Anul 1940 n-a fost numai anul pierderii Basarabiei, a Bucovinei de Nord și a Cadrilaterului, ci anul durerilor neamului românesc, anul tragediei României.

În graba cu care ne-am retras din Basarabia (căci rușii au atins granița în cele mai multe locuri din prima zi, deși erau stabilite trei zile pentru retragere), am avut pierderi imense de materiale de construcție: ciment, fierărie, var etc.

Hitler era acum în culmea gloriei sale. Franța era învinsă și ocupată, Anglia amenințată cu invazia germană. Belgia, Olanda, Danemarca, Cehoslovacia ocupate de Germania.

Cum ungurii și bulgarii în primul război mondial au mers alături de nemți, acum cereau nemților un ajutor pentru fidelitatea lor. Ungurii cereau Ardealul, iar bulgarii Dobrogea. Francezii și englezii garantaseră granițele noastre, dar acum ei erau la pământ. Hitler a cerut să ne înțelegem cu vecinii în privința granițelor. Acest lucru era imposibil. Obrăznicia ungarilor era imensă: ei cereau tot Ardealul. Români nu puteau ceda de bunăvoie teritoriile lor. În cele din urmă cu bulgarii a mers: ne-am înțeles să le cedăm Cadrilaterul, două județe din sudul Dobrogei: Caliacra și Durostorul. Cu ungurii nu. Atunci Hitler și Mussolini ne-au obligat să semnăm la 30 august la Viena, un „Dictat”, extrem de dureros: cedarea ungarilor a întregului Ardeal de Nord; 11 județe și jumătate ce urmau a fi ocupate între 1 și 15 septembrie 1940.

Mare jale, dureri imense. Unii români din Basarabia și Bucovina de Nord au fugit aproape cu mâinile goale în România. De asemenea și din Ardealul de Nord unii au fugit în

România.

Ungurii însă cum au intrat în Ardeal au început uciderea românilor. Au ucis preoti, intelectuali, tărani, în mari chinuri.

Dau aici datele suferintelor românilor după ocuparea Ardealului de Nord, după pretioasa carte „*Administratia hortistă în nord-vestul României: 1 septembrie 1940 până la 1 noiembrie 1944*” de Gheorghe I. Bodea, Vasile Suciuc și Ilie Puscas, Cluj Napoca, 1988.

„Numai în primele trei luni au fost ucise circa 5.000 de persoane, peste 70.000 au fost închise în închisori și tabere de internare, în jur de 100.000 de muncitori au luat drumul emigrării în Cehoslovacia, Austria, Rusia.”

Furturile bunurilor românilor ardeleni din teritoriul cedat s-a făcut prin acțiuni particulare și prin legi. În primele șase luni de guvernare străină au fost peste 500 de devastări a populației române.

Iată lista formelor de atrocități și crime făcute în timpul ocupației maghiare a Ardealului de Nord:

- omoruri	9.919
- schingiuri	1.126
- bătăi	4.126
- arestări	15.893
- profanări	124
- devastări colective	78
- devastări individuale	447

La toate acestea se adaugă o asuprire permanentă a românilor tot timpul ocupației maghiare, maghiarizarea numelor și alungarea în România a unui număr de aproape 200.000 de români, uneori cu mâinile goale, alteleori cu o traistă în mână.

Au dărâmat vreo zece biserici românești, iar pe altele le-au prefăcut în magazine. Presa aproape total interzisă. Ce să spun?

Cifrele vorbesc destul; o nouă barbarie începuse. Noii barbări veneau din Europa Centrală: erau ungurii.

Fată de acest dezastru, românii l-au silit să plece din țară pe nevrednicul rege dictator Carol al II-lea și generalul Ion Antonescu a luat conducerea în condiții extrem de grele.

Pentru liniștea țării l-a instalat ca rege pe Mihai I cu prerogative reduse.

### ***PREZENT ÎN GUVERNAREA LEGIONARO-ANTONESCIANĂ***

Adio, studentie! Cum mai puteam continua în aceste vremuri de dezintegrare a țării?

Schimbarea granitelor era un dezastru. Ion Antonescu încercă a-l opri cu o hotărâre demnă de admirat. Făcu apel la partidele politice să-l ajute, dar ele refuzară. Ceru ajutorul legionarilor. Ei primiră, desi abia iesiseră din temnite și lagăre, iar capii lor, în proporție de 90%, erau uciși.

Cadrele rămase nu erau verificate.

Astfel se formă la 6 septembrie 1940 un nou guvern cu Antonescu prim ministru și cu profesorul Horia Sima, ce s-a impus ca șef al legionarilor, vice prim ministru, cu câțiva miniștri legionari.

Doream cu tot dinadinsul să iau o parohie, dar am fost rugat stăruitor: „Amână preotia, ajută-ne acum să guvernăm”.

Am acceptat ca o concesie trecătoare până se vor pune lucrurile pe roate.

Am luat postul de secretar al organizației legionare din județul Bacău.

Era al treilea post ca însemnătate. Întâi era șeful județului, al doilea era prefectul și al treilea secretarul organizației. Muncă neîncetată. Drumuri pentru organizarea județului... Ședințe pentru formarea cuiburilor și unităților legionare. Nu mai

ajungea timpul si acum, la 15 septembrie, Silvia a născut pe fiica noastră Mariana.

Cei alungati din teritoriile cedate, flămânzi, fără posturi, căutau o angajare, o bucată de pâine.

S-a organizat un ajutor legionar la toate sediile legionare, pentru cei necăjiti: haine, mai ales, dar si alimente. După cuvântul Sfintei Scripturi: cel ce are două haine să dea una celui ce n-are. Multi au înteles si si-au deschis punga.

Dar în programul legionarilor era prevăzută trecerea treptată a averilor si întreprinderilor evreiesti în mâinile românilor. Trebuia făcut ceva în această directie.

Bacăul era cel mai mare oras din Moldova, după Iasi: 43.000 de locuitori, dintre care 15.000 de evrei. Era un oras industrializat. Marile întreprinderi Filderman erau aici, fabrici de stofe, de piele, de ciorapi, pestelci si de tot felul. Toate erau în mâinile evreilor, afară de o fabrică de ghete. Vestita moară Calmanovici era aici.

M-am dus să vizitez întreprinderile să văd cum trăiesc muncitorii. Nu m-am dus ca legionar, ci cu o delegatie de la Ministerul Muncii. M-am prezentat mai întâi la „Fabrica Izvoranu”, de stofe care avea cam 1.100 muncitori.

Exista o lege, din 1937, propusă de D. R. Ioanitescu, ministrul muncii din acea vreme, care se numea „legea pentru protectia muncii si personalului românesc în întreprindere”.

Ea prevedea ca din personalul tehnic si administrativ 50% să fie români de origine iar dintre muncitorii necalificati 75% să fie români.

I-am întrebat pe cei trei frati Izvoranu cum stau cu legea aceasta.

- În regulă, mi-au răspuns si mi-au adus procese verbale semnate de vreo trei inspectori generali din care se vedea că totul e în regulă. Să văd pe teren, am zis, după ce am cerut să mi se dea câte o copie a proceselor verbale.

La verificare am găsit 51 de functionari administrativi dintre care numai trei erau români, iar personalul tehnic cu 49 de inși avea numai 7 români. La întrebarea de ce n-au respectat legea, mi-au spus cu viclenie că n-au găsit români.

- Vreti să vă dăm un ajutor pentru găsirea oamenilor?

- Da! au zis.

- Vă vom da.

M-am dus în atelierele întreprinderii. Era cald și puțin miros. Lucrau femei, fete și bărbați. Erau plătiți cu trei lei ora, iar unii cu 3,50 lei ora. Sâmbătă la orele 13:00 se făcea plata.

Piata era în scumpire. De aceea, am convenit să li se ridice salariul cu jumătate, și aceasta de la data de 1 a lunii precedente.

Am întrebat ce plângeri au lucrătorii și câțiva mi-au spus că au avut dreptul la concediu cu plată, dar nu li s-a plătit de zece ani. Am dispus să li se calculeze drepturile cu dobânda respectivă. Apoi am stabilit ce loc ar putea fi ocupat de un român în întreprindere ca persoană administrativă sau tehnică ca să nu dezorganizăm munca. Am propus două locuri și au fost de acord.

I-am trimis cu următoarea adresă:

„Către Fabrica Izvoranu

Dorind a veni în ajutorul dvs., pentru a intra în prevederile legii nr. ... din 1937 vă trimitem pe N. N., în postul cutare, cu salariul de ....

Vă rog să-i înlesniți ca să-și însusească îndatoririle de servicii cât mai repede. Vă rog să confirmați acceptarea.

Cu stimă,

Secretarul organizatiei legionare a judetului Bacău,  
N. Grebenea.



Data ...”

După numire, angajatul se întorcea cu confirmarea primiri pe care o puneam la acte. Asa am procedat la absolut toate întreprinderile.

La o lună si jumătate am vizitat din nou întreprinderile, pe toate. Și am ridicat din nou salariile muncitorilor cu un sfert din salariul ridicat ce-l aveau acum.

N-am întâlnit opunere în demersurile pentru aceste schimbări.

Remarc un caz curios. La o fabrică de pungă, cu numai 20 de muncitori, nu am găsit patronul la sediul fabricii, ci numai pe o domnișoară evreică de o rară frumusețe și de o elegantă excepțională. După ce am ridicat salariul muncitorilor am întrebat:

- Dumneata ce salar ai?
- 2.500 lei, a fost răspunsul.
- Poate nu te pricepi la meserie, am zis.
- Nu, patronul e multumit de mine.
- Atunci cum poti sta la o fabrică cu un salar atât de mic?
- Sunt săracă, a spus.
- O priveam admirativ pentru eleganta vesmintelor ei.
- Vreti ca si dumneavoastră să vă ridic salariul?
- Oh, v-as fi recunoscătoare!
- Ei, duđuie frumoasă, aveți un salar de 8.000 lei.
- Multumesc din inimă.

După două săptămâni am înlocuit-o cu o fată fără serviciu de la Oradea, care nu avea cu ce trăi. Am zis: eleganta evreică are cu ce trăi, nu moare de foame, pe când cealaltă...

Unor muncitori li s-au putut da locuinte, iar unora să ia masa la cantină. Cătorva li s-au dat ajutoare de Crăciun, până la 25.000 lei, de către Miscarea Legionară.

Șeful județului, Andrei Costin Tescanu, își pregătea acum

căsătoria cu o frumoasă fată din București. Datorită acestui fapt, mai mult lipsea din Bacău. De aceea, în acel timp am condus eu județul. Prefectul județului era Vasile Stoianu, profesor, apreciat de toți pentru corectitudinea lui, înțelept și cumpătat, cu mare credință legionară.

Evreii din județ, cu gândul captării bunăvoinței lui, i-au oferit 500.000 lei, dar el le-a zis: „Vă multumesc pentru ajutorul ce mi-l dați, însă el nu-mi aparține, ci Statului Legionar” - și în fața lor i-a depus la Administrația Financiară. Am colaborat perfect cu el.

Când cineva i-a propus: trebuie să îl împuscăm pe cutare, el a răspuns: „Pentru ordinea în județ răspund eu. Dacă vii cu astfel de gânduri, te împusc pe tine.”

Șeful legionar pe toată Moldova, 13 județe, era comandantul legionar Eugen Dragomir. El era originar din județul Bacău. Bun avocat, energic, cu un trecut frumos de luptă, făcut în lagăr la Vaslui. Spirit practic, cu înclinații înnăscute pentru organizare pe teren economic. Capabil, în unele momente ale vieții lui a fost viteaz și și-a asumat total răspunderea unor acțiuni ale sale.

Fiindcă unii legionari aveau atitudini ofensatoare față de unii funcționari ce au fost corupți sau dușmani ai legionarilor, am trimis câteva circulare pentru reglementarea lucrurilor. Am dispus: atâta vreme cât cineva e în serviciul statului, în orice funcție, el trebuie să fie respectat și nimeni nu are dreptul a-l blama. Dacă e vinovat, să fie dat în judecată și justiția să hotărască dacă e vinovat sau nu. Dar până atunci să se bucure de toată cinstea oficiului său.

Șeful corpului muncitoresc din țară, Dumitru Groza, fără să cer, a trimis o echipă de șase muncitori, calificați câțiva, să mă ajute la românizare.

I-am lăsat să discute cu unii patroni de întreprinderi. Dar îndată am primit telefoane peste telefoane de la fabrici. Patronii

speriați mă chemau la fata locului. Ei nu erau obișnuiți cu tonul agresiv și chiar foarte violent pe care l-au folosit acestia în dezbateri pentru unele schimbări ce pretindeau să se facă imediat.

Doi dintre ei puseseră pistoalele pe masă, la discuție, pentru amenințare. Evreii tremurau. Eu mă obișnuisem să tratez toate schimbările ce doream a se face prin discuții pasnice, amiabile, și totuși cu hotărâre.

Mi s-a părut că maniera lor nu corespunde stilului legionar și nu e potrivită pentru rezolvarea problemelor de la Bacău.

Am telefonat lui Nicolae Pătrascu, secretarul general al Mișcării Legionare, care era un prieten al meu, i-am spus situația și i-am spus că nu am nevoie de astfel de ajutoare ce compromit acțiunea și că pot să rezolv singur problemele de la Bacău. A doua zi nici unul din ei nu mai era la Bacău.

Această manieră dură, excesivă, și cu o tentă teroristă pe care au avut-o acești muncitori, a fost recomandată peste tot în țară de Dumitru Groza.

Eram uimit de ce auzeam despre felul cum lucrau unii în unele județe. Nu semăna cu nimic din ce știam eu și din ce învățasem eu despre legionari, eram îngrozit de ce auzisem că se petrece bunăoară în județul vecin, Neamț, unde conducea un ardelean: Crăciunas. Acestia nu sunt legionari, îmi ziceam. Sunt niște intruși. Conduce oare Mișcarea Legionară sau niște netrebniți ai ei? mă întrebam.

Eram neliniștit și îndurerat: nu mergea bine. Tineretul, prea îndrăznet și nepolitic, cei în vârstă, prea agresivi. Lipsa la mulți eleganță în atitudini pe care o dă cultura, civilizația, studiul.

Unii erau de o corectitudine dusă la limita extremă, dar tonul lor era dur, intimidant. Iar oamenii aveau nevoie de liniște, pace, încredere. Mai multă răbdare și o bunăvoință calmă ar fi dus la o decizie a frunților.

În vreme ce unii se zbăteau în toate părțile să ajute, să mângâie, să dregă lucrurile, să astupe găurile, să unifice, să întoarcă privirile tuturor spre Dumnezeu - alții au dat drumul unor porniri lacome de îmbogățire, prin lipsa de scrupule și agresivitate. Dar ei erau putini, intrusi, neverificati.

Îmi spuneam: se vor îndrepta lucrurile. Se vor face unele verificări ale cadrelor și se va face o curățire.

Nu înțelegeam de ce merg lucrurile prost, când ele trebuiau să meargă, dacă nu foarte bine, măcar multumitor. De-abia prin 1977 am aflat un răspuns: Dumitru Groza ar fi fost un agent al Rusiei, comunist, infiltrat în conducere. Lucra pentru compromiterea Mișcării Legionare, pentru distrugerea ei, ca înaltul spirit de sacrificiu să nu se manifeste. Unii sustin însă desăvârșita lui corectitudine.

În 1966 am aflat și de Crăciunas, care făcea monstruoșități în județul Neamț, că era agentul Angliei și lucra pentru distrugerea Mișcării. După „rebeliune” a fugit la Londra cu banii Mișcării de la Ajutorul Legionar, și a deschis un birou de import-export. Și câți nu vor fi fost ca ei! Asta pentru că Antonescu a cerut: deschideți ușile să intre și alții în mișcare. Au intrat, dar neverificati.

N-am acceptat să intre cineva într-un post numai pentru că era legionar. Acel „scoală-te tu ca să mă asez eu” nu l-am acceptat. Cel ce urma a înlocui pe cineva trebuia să fie destoinic, pregătit, eficient imediat și pătruns de cele mai curate sentimente și cu dragoste de mai bine.

Pe această chestie am creat unele nemulumiri și chiar adversități.

Astfel, într-o zi m-am trezit cu un mare grup de preoți ce veniseră să schimbăm pe protopopul Zota. Acesta era un om bătrân, mai avea doi ani până la pensie, nu aveai ce-i imputa. Mă informasem amănunțit despre el. Era un om vrednic. As fi voit ca el să rămână în postul lui până la pensionare.

Mare a fost deceptia tuturor când le-am spus că întrucât Conducerea, seful judetului, prefectul si cu mine, nu a examinat această problemă, nu putem face această schimbare.

Însăsi soacra mea, institutoare, dorind să ajungă directoare la scoala unde functiona, desi mai capabilă decât directoarea ce-i era prietenă, a fost respinsă pe motivul că aceea, din veniturile grădinii scolii întretinea o soră foarte bolnavă, iar soacra mea era bogată, cu două grădini.

De asemenea, l-am respins si pe socrul meu de la un post de director la moara Calmanovici, post pe care-l ceruse pentru că era plătit cu 60.000 lei lunar, sumă fantastică si, motiva dânsul, pentru că are experiență si e capabil. Dar nu l-ar fi putut primi, pentru că acolo trebuia un om incoruptibil si mă temeam că nu va putea rezista ispitelor evreilor de a-l cumpăra.

\*

Mi s-a părut curios că la mai toate întreprinderile evreiesti directorii erau plătitii cu 8.000 de lei si toti ceilalti functionari cu salarii mai mici. Am intrat la bănuială. Cineva mi-a sosit că evreii lucrează cu state de plată duble: unele reale - cu salariul adevărat, iar altele cu salarii mai mici ce trebuie prezentate fiscului pentru impozitul pe salariu. Acest impozit era atunci la noi de 10%.

Un functionar de la fabrica Izvoranu, pus de mine, mi-a adus statele reale de plată ale functionarilor. Le furase pentru scurt timp. Uimire: trei directori cu câte 60.000 lei fiecare, juristconsultul 47.000 lei si toti functionarii coborau de la 60.000 lei la 15.000 lei. Numai doi functionari români în functii administrative erau cu trei mii de lei ca să nu afle furturile ce le făceau ceilalti. Ținând cont că erau 100 functionari, putem vedea cu ce sumă enormă păgubeau statul evreii de la fabrica Izvoranu prin această fraudă fiscală. Toate întreprinderile procedau la fel, în tot regatul.

Numai cu sumele de bani cu care păgubeau fiscul toate fabricile din Bacău, cât și la întreprinderile din Moldova și Basarabia s-ar fi putut dubla salariile învățătorilor și funcționarilor și ale profesorilor din toată țara. Acum am înțeles de ce ardelenii se plângeau că ei plătesc 63% din impozitele pe țară și tot restul țării abia 37%.

Cu astfel de plăți la fabrici am înțeles de ce evreii preferă să fie funcționari comerciali, administrativi, în fabrici, sau funcționari la bănci, dar nu funcționari la stat. Ca să poată face aceste matrapazlăcuri, evreii au trebuit să corupă mai întâi pe funcționarii fiscoșului și pe inspectorii de control.

Cât de departe erau de visul legionarilor! „Va trebui să creăm un om drept, cinstit, corect, incoruptibil, plin de avânt în lupta pentru binele patriei. El va trebui să fie înzestrat cu un înalt spirit de jertfă și cu un nemărginit dor de desăvârșire. În acord cu spiritul strămoșilor, el va trebui să fie un luptător cu privirile îndreptate spre cer și cu gândul: «totul pentru țară».

Cu acest om de azi va trebui să lucrăm, făcându-l să înțeleagă că binele general e mai presus de cel particular și să luăm treptat din mâinile evreilor comerțul, industria și prea multele bunuri la care au ajuns prin corupție și fraudă. Ei le mențin și le cresc prin aceeași metodă: coruperea românilor. Deci influența lor e nefastă. Va trebui treptat scăzută până ce ei singuri se vor adapta unei tinute de alt nivel sau vor pleca.

În nici un caz nu vom putea adopta metoda turcilor care, în plin secol XX, au prins pe armenii ce acumulasera acolo cele mai mari avutii și, pe cei ce nu au putut scăpa cu fuga, i-au ucis fără milă. Numărul celor ucisi, dacă îmi amintesc bine, era de 1.600.000. Era ceva grozav și monstruos.

Prea creștini, suntem departe de gândul vreunei ucideri. Hristos s-a răstignit pentru toți. Români conștienți, nu-i putem lăsa să ne subjuge și să devină stăpânii noștri. Ungurii mai duri îi maghiarizează. Toată clasa de sus a groșilor unguri e corcică

cu evrei din care cei bogati s-au pierdut în masa contilor unguri. Noi îi lăsăm să rămână evrei, dar nu va trebui să-i lăsăm să fie stăpâni pe avutiile noastre.

Este bine că n-au acaparat învățământul cum au făcut în Franta si în Anglia precum si în alte câteva țări. Spiritul lor nu se potriveste cu spiritul nostru. Monoteismul lor uscat nu i-a învățat să vadă si pe „tu” si pe „el”, ci numai pe „eu” si pe „noi”. De aici vine exclusivismul lor. Trinitarismul creștin ce s-a făcut cunoscut clar la Epifanie, Botezul Domnului, a arătat un Dumnezeu Tată, un Fiu si un Duh Sfânt, o unitate a firii în treimea ipostaselor. El a deschis perspectiva înțelegerii tuturor oamenilor între ei, înlăturând orice exclusivism ebraic.

Cum ne-ar putea înțelege evreii crescuți în Thora, în Vechea Alianță, în Talmud si rabinism, pe noi, cei crescuți în Noua Alianță, într-un creștinism care-i îmbrățișează pe toți, în care Dumnezeu e Tatăl tuturor si toți oamenii, ca fii ai lui Dumnezeu, sunt frați între ei?

Niciodată nu ar fi putut apărea în creștinism, în interpretarea Evangheliei de vreun mare dascăl creștin, ceea ce a apărut în Talmud în interpretarea marilor rabini: „*Pe cel dintâi dintre creștini ucide-l!*” Câtă deosebire între măreția sublimă a creștinismului si această concepție inferioară a evreilor, în care îndemnul de a urî pe alții devine doctrină a religiei. În creștinism Dumnezeu nu exclude pe nimeni, El e Tatăl tuturor, nu numai al evreilor, si pe toți îi iubeste si pe toți îi cheamă la desăvârșire. Hristos S-a jertfit pentru toți.

De aceea, îmi ziceam, noi nu trebuie să ne lăsăm cuceriti de spiritul evreiesc, care e cu totul contrar felului nostru de a gândi si a fi, credinței noastre, stilului nostru de viață.

„Românizarea” mergea totuși înainte, la Bacău, fără convulsioni, dar cu pași lenti, nu cum ar fi dorit unii, mai grăbiți. Tot așa si în orasele Moinesti, Târgu-Ocna, Comănesti, cât si la țară.

\*

Colaborarea cu Ion Antonescu schiopăta, dar totusi mergea. Când, deodată, s-a comunicat stirea că legionarii au ucis la închisoarea Jilava 64 de detinuti. Antonescu, revoltat, a denuntat faptul si s-a desolidarizat de el. Atrase atentia că acest lucru nu trebuia să se întâmple si nu va mai trebui să se întâmple în viitor si că el va pedepsi aspru orice altă faptă de acest fel. Aceasta se întâmpla la 28 noiembrie.

Ce se întâmplase?

Legionarii au prins pe cei care fuseseră marii lor dusmani, dintre care unii politiciști, care au bătut si au ucis legionari: pe unii i-au spânzurat cu sfoară de mătase în timpul dictaturii lui Carol al II-lea, pe altii i-au aruncat de vii în flăcările crematoriului. Generalul Argesanu era între ei, prins când voia să fugă în Bulgaria. Armand Călinescu, care a fost pus de Carol al II-lea, regele asasin, trei zile prim-ministru ca să reprime pe legionari, a fost ucis. El omorâse peste 250 de legionari, floarea conducerii legionare, oameni de mare valoare. Mai erau si altii, toti asasini si trădători.

Acum se găseau în asteptarea judecătii: la cei mai multi, cercetările vinovăției erau încheiate si procesele lor începute, iar câțiva erau încă în cercetări. Procesele însă se tergiversau. Între ei era si generalul Gabriel Marinescu, fost sef al Prefecturii Capitalei timp de 10 ani, temut si prea stiut asasin, om al Elenei Lupescu, al lui Carol si al oculte europene.

Desi fărădelegile lor erau vădite si stabilite, justitia amâna darea hotărârilor de condamnare. Afară de 2-3 exceptii, oameni ce poate urmau a fi eliberati după terminarea cercetărilor, toti erau niste brute, oameni încărcati de fărădelegi, dar foarte influenti. Acum, prin rude si cunostinte, căutau să scape.

Antonescu a cerut, probabil influentat de neamurile lor, să fie mutati la o închisoare militară. Dar legionarii, temându-se că acolo vor găsi o modalitate să fugă, au luat repede hotărârea ca



mai bine să-i predea morții unității militare ce urma a-i lua în primire.

Fapt neasteptat, dureros, nedrept, dar fapt.

Discutând mai târziu, în timpul detenției mele, cu niste fruntași comunisti, iată ce au spus cu privire la acești deținuți: „Dacă e să vă felicităm pentru ceva, e că le-ati ucis pe bestiile de la Jilava. Aceștia erau niste brute. Dacă nu-i ucideți, ati fi dat dovadă că nu sunteți luptători. Dacă scăpau, v-ar fi ucis în continuare și ne ucideau și pe noi”. Nici chiar așa, nu trebuie să fim felicitati, ci să regretăm momentul fatal.

### ***UCIDEREA LUI NICOLAE IORGA ȘI A LUI VIRGIL MADGEARU***

În a doua noapte, 29 noiembrie, a fost ucis marele profesor Nicolae Iorga. Savant în istorie, cunoscut de o lume întregă. Știrea a zguduit pe toți care au aflat-o. Antonescu a intrat în furie: tuna și fulgera contra asasinilor. Se pare că uciderea s-a făcut fără știrea lui Horia Sima și spre marele lui regret. Ea a stricat mult Miscările Legionare.

Iorga avea vina lui; ea nu putea fi tăgăduită. Avea răspunderi pentru îndemnul dat lui Carol al II-lea să instaleze dictatura și pentru uciderea lui Corneliu Zelea Codreanu. Horia Sima l-ar fi îndemnat să meargă în Italia, la adăpost, până mai „asează” lucrurile la noi, dar el a refuzat.

Crima s-a produs așa: trei tineri, s-au prezentat noaptea la locuința lui de la Vălenii de Munte și l-au smuls familiei ca să dea o declarație. El a înțeles că i-a venit sfârșitul și a acceptat. Împotrivirea ar fi tulburat prea mult familia lui. Toți trei erau absolvenți ai Academiei Comerciale. Aceștia l-au suit într-o mașină și au plecat cu el în satul Strejnic de lângă Ploiești. Acolo l-au împuscat. Discuțiile de pe drum nu sunt cunoscute. Se spune că a primit moartea senin și măret. El le-ar fi spus

câteva cuvinte ce le-au pătruns la inimă și că-i iartă pentru urâta faptă ce urmează a o săvârși. Dar inima lor era împietrită și nu l-au putut ierta.

Profesor de mare calitate, în viață a dat multe lectii până la vârsta lui de 70 de ani. A dat și prin moarte o mare lecție: nu cum să trăim, ci, dacă moartea este inevitabilă, cum să murim frumos. Vanitatea lui neocolită l-a pierdut.

În aceeași noapte, aceeași însă l-au ucis și pe profesorul universitar Virgil Madgearu. Din răzbunare, căci ani de zile a refuzat să-i treacă la examen pe nedrept, întârziindu-i să intre în viața activă într-un post potrivit cu pregătirea lor.

Mari crime, mari fărâdelegi, mare miselie! Din ce adâncuri obscure instinctuale au izbucnit aceste porniri bestiale pe care nu le-au putut înfrâna?

Horia Sima i-a dezaprobat și a cerut să plece imediat în străinătate, că altfel îi bagă imediat în temniță.

Mă obișnuisem să tin unele conferințe publice, pentru dezbaterile problemelor legionare și lămurirea telurilor Mișcării pentru marele public, la care veneau cei interesați și uneori cei mai de elită oameni ai orasului.

Îndată după terminarea conferinței, primul președinte al Tribunalului Bacău mi-a pus întrebarea:

- Ce credeți despre uciderea marelui profesor Nicolae Iorga?

- Sunt uluit, am răspuns. De două ore am aflat și eu aceasta. Nu cunosc părerea oficială, însă pornirile celor care l-au ucis le pot întrevădea: răzbunarea. Consider că uciderea e nu numai o prostie, o greșală, ci o crimă politică urâtă care n-ar fi trebuit să se întâmple, cu urmări dintre cele mai rele pentru Mișcare și pentru noi toți.

Știu că între Nicolae Iorga și Corneliu Zelea Codreanu nu erau raporturi bune. Iorga îl critica cu asprime pe Codreanu, numindu-l în mod consecvent „putintelul om”. Cum Codreanu

era voinic „ca un brad”, cum ar zice poporul, era evident că epitetul nu se referea la fizic ci la mintea lui. Dar acest lucru nu era cu nimic justificat. Se deduce din tot ce stiu si înțeleg eu că profesorul Nicolae Iorga era gelos pe marele prestigiu al lui Corneliu Zelea Codreanu ce creștea din zi în zi, pe prestigiul lui moral imens, pe iubirea tineretului care se îndrepta tot mai mult spre Codreanu, tineret care, chemat de Iorga, refuza a-l urma. Toate acestea i se păreau lui Iorga că-l umbresc. Așa că cu orice ocazie, ani de zile, tuna contra „putintelului om”, fără ca acesta să răspundă.

Dar, în pragul proclamării dictaturii de către Carol al II-lea, în februarie 1938, Iorga a scris două articole împotriva legionarilor și a unui început de comert legionar ce mergea foarte frumos. Dar acest comert legionar s-a început și la îndemnul lui Iorga care, întrebând „Ce să facem ca să scăpăm de evrei?”, a răspuns: „Faceti ce fac ei, faceti comert ca ei”. Revoltat, Corneliu Zelea Codreanu i-a trimis o scrisoare în care i-a spus că e „necinstit sufleteste”. Atât i-a trebuit lui Iorga; l-a dat în judecată pentru ultraj. La cele peste 200.000 de scrisori trimise din țară în care era rugat să-si retragă plângerea, Iorga a răspuns cu un refuz. La judecată Codreanu a fost condamnat la șase luni detenție. Ulterior i s-a făcut de către Armand Călinescu un alt proces în care a fost condamnat la 10 ani temniță grea, după care Armand Călinescu, prin uneltele sale, l-a ucis miseleste. Deci, uciderea lui Nicolae Iorga vine ca o răzbunare pentru asasinarea Căpitanului.

Dar ea nu e justificată din punctul de vedere creștin și legal, în nici un caz.

Nu se justifică nici din punct de vedere politic. Iorga era o mare personalitate cu un prestigiu enorm, atât în țară, cât și în străinătate. De conflictele lui cu legionarii stiau puțin. Multi îl iubeau pentru marele lui patriotism, pentru munca lui neobisnuită și prestigiul lui științific. Uciându-l, loveai în

iubirea celor care îl admirau. Acestia erau multi si nu meritau această lovitură. Apoi mai era nevoie de el, de condeii său inspirat, de pasionata lui iubire de țară. Mai ales acum, când unghii au ocupat Ardealul de Nord si, cu o sălbăticie demnă de barbari,ucid mii de români făcând cele mai neasteptate si grozave crime si fărădelegi.

### ***PRIMAR LA SLĂNIC-MOLDOVA***

Simtindu-mă obosit si slăbit, mi-am luat un concediu de odihnă de o lună si câteva zile, pentru a mă putea reface fizic. Mi-am zis totusi să fac ceva si am luat postul de primar la Slănic-Moldova, care tocmai era liber.

Statiunea era o frumusetate. Poate era tot ce avea România mai frumos la acea oră, ca statiune climaterică. Deasupra orăselului-sat mai ridicat pe deal, între brazi, se ridicau câteva vile, constructii în stil românesc, foarte variate ca aspect si colorate deosebit. Era o statiune fermecătoare. Cu ape minerale pentru ochi, stomac, rinichi si alte organe. Erau ape vestite în puterea lor vindecătoare. Aerul era reconfortant. Soarele era blând si binefăcător.

Cunoscusem si alte statiuni: Ocna Sibiului, Olănești, Govora, Herculane, Păltinis, toate cu specificul si farmecul lor, dar mai puțin atractive ca Slănicul. Unele erau prea la ses, fără aerul ozonat al Slănicului. Păltinisul era prea sus: 1200-1400 m altitudine si aerul său prea tare nu-l puteau suporta toti.

Slănicul era bun pentru toti: nici prea sus, nici prea jos.

Noua granită dintre noi si unghii era acum aproape. M-am dus să o văd. Priveam cu gândul dincolo, în Ardealul pe care îl părăsisem .

Ajutorul de primar ce l-am găsit si cu care trebuia să colaborez la conducerea primăriei era un rus, fiu de general. Fugise în timpul revolutiei din țara sa. Antonescu îl cunoscuse

pe tatăl lui ce luptase alături de noi în 1916-1917 și, aflând de el, generos, a ținut să-i dea o pâine. A fost foarte politicos și muncitor. Fată de mine avea o atitudine prea supusă, slugarnică, lucru care nu mi-a plăcut.

Spre sfârșitul sederii mele la Slănic am început să mă îndoiesc de corectitudinea lui. Simteam că nu e curat, că în el se ascunde un comunist camuflat.

Într-adevăr, pe mulți fugari din Rusia ce se găseau în emigratie, oameni de omenie dar care trăiau în greutăți, serviciile secrete rusești i-au captat și i-au angajat în serviciul lor. Acum el trebuia să joace un joc pe care nu-l mai jucase înainte. La multe lucruri neașteptate ne împing împrejurările!

Slujba de primar într-un orașel e usoară și plăcută. Esti la dispoziția nevoilor unor oameni dar, cu bunăvoință, toate se pot face spre bucuria tuturor. Totul e să fii cinstit. Și dacă construcțiile edilitare care cer pricepere, control și alergătură lipsesc, totul e ușor și plăcut.

Simteam că aici mă refăceam din toate punctele de vedere.

### ***REBELIUNEA: 21-23 IANUARIE 1941***

Crimele de la Jilava și uciderea lui Nicolae Iorga și a lui Virgil Madgearu au zdruncinat mult încrederea lui Ion Antonescu în legionari.

La o întrunire legionară în Iași, Antonescu s-a prezentat nu numai în cămasă verde, ci și în pantaloni verzi. Dorea să placă și să câștige pe legionari, dar aceștia nu l-au aclamat cum ar fi dorit. L-au aclamat frenetic pe Horia Sima și prea puțin pe dânsul.

A cerut să i se dea comanda Mîscării, dar legionarii n-au avut încredere în el, l-au refuzat. Poate că voia numai să frâneze abaterile legionare, să-i stăpânească mai bine, sau poate că avea și alte gânduri, nu știu. Însă legionarii s-au temut să nu abată

directia generală de orientare de la telul lor fundamental: românizarea, crearea unui nou spirit românesc si a unei Români legionare, în care românul să fie stăpân deplin în casa lui.

Legionarii se temeau de influentele din jurul lui Ion Antonescu. Cel mai apropiat sfătuitor al lui era Misu Antonescu, profesor universitar, pe care legionarii l-au prins la o sedință a francmasoneriei si l-au fotografiat. Asta chiar în timpul guvernării. Masoneria era cea mai mare dusmană a legionarilor.

Un lucru neplăcut s-a ivit pe drum la luarea unor întreprinderi din mâinile evreilor. Populatia de limbă germană, sasii si svabii au cerut să preia unele întreprinderi. Hitler a trimis capital german si l-a pus la dispozitia acestora pentru a participa la întreprinderi alături de români. Dar ei aveau pozitii economice mult mai tari decât românii, pozitii pe care le mosteniseră în urma situatiei privilegiate avute în Austro-Ungaria. A le da lor aceste avantaje însemna a schimba pe evrei cu nemtii.

Fireste, legionarii au refuzat orice ingerință germană în aceste treburi. Refuzul a dus la nemulțumiri si conflicte între acestia si legionari. Lăcomia germană i-a revoltat pe legionari.

Mai gravă a fost cererea lui Hitler ca la marile întreprinderi industriale ce trebuiau a se româniza nemtii să participe cu o mare cotă de actiuni.

Asta însemna de acum înfeudarea unor bunuri din România nemtilor. Cererea a fost respinsă cu indignare.

Hotărât! Legionarii n-au găsit în germani niste prieteni si sprijinitori, ci mai curând niste dusmani. Asa si comunistii din România au găsit în comunistii rusi niste dusmani deghizati.

Pe de altă parte, fără să o poată spune tare, legionarii erau nemulțumiti că trupele germane din tara noastră cumpărau zilnic mărfuri de la noi cu preturi mult ridicate, mai ales alimente, si le trimiteau acasă la ei, scumpind piata si destabilizând tara. Mai târziu s-a aflat că germanii falsificaseră banii nostri si emiteau în

serie câți bani vroiau, bineînțeles fără a avea vreo acoperire în aur.

Deci lucrurile nu mergeau bine nici cu Antonescu, nici cu nemții care aveau mai mare nevoie de armată decât de legionari. În taină Antonescu cugeta și plănuia o eventuală înlăturare a legionarilor de la guvernare, dacă va fi cazul. În același timp și legionarii se gândeau să-l înlăture pe Antonescu.

Dar pe câtă vreme ei nu au întreprins nimic, Antonescu aflând gândurile legionarilor, a pregătit „lovitura”: a luat asentimentul lui Hitler și a multor generali din armata română.

La 21 ianuarie 1941, la câteva zile după confiscarea de către legionari a arhivelor și documentelor fracmasoneriei, el a dat ordin să se ia din mâinile legionarilor prefecturile județelor, radioul, posta, telegraful, sediile legionare, toate institutiile de stat. Firește, legionarii s-au opus în multe locuri și de aici lupte între soldați și legionari. Mai ales la prefectura capitalei, la postă, la telefoane. În București opoziția a fost extrem de dârză.

Manifestații pe străzi ale tineretului legionar și în alte locuri pentru apărarea pozițiilor lor și păstrarea puterii. În cele mai multe locuri, atât militarii, cât și legionarii, în înțelegere între ei, așteptau ce se va întâmpla la București. Aici legionarii se opuneau la predarea celor cerute de Antonescu. Ziua de 22 ianuarie a fost cea mai îndârjită zi. Situația era neclară. Oamenii așteptau să vadă de partea cui vor trece unitățile germane din București.

În acest timp, radioul era în mâna lui Antonescu și el vorbea mereu că legionarii pe care i-a adus la putere au fost abuzivi, nerecunoscători și că e silit să-i doboare de la putere spre a stabili linistea și încrederea. Deși unii sunt de treabă, spunea el, Horia Sima i-a împins spre crime și fărâdelegi.

În acest timp se comunică o știre care i-a răsturnat pe toți cei ce nu cunosteau pe legionari. „Legionarii în stradă, în văzul tuturor, au uns cu petrol un soldat și l-au aprins de viu. Iată ce

fac ei cu soldatii patriei”, se spunea. N-am crezut o clipă această informație, dar ea s-a întins repede în toată țara și cei mai mulți au luat-o ca reală.

Șansele legionarilor în această luptă scădeau treptat. În București, dar și în alte câteva locuri au năvălit țigani și au început să prade și să devasteze unele magazine evreiești, dar și ale altora. Era o tulburare urâtă și primejdioasă.

Legionarii se plimbau în grupuri pe străzi cântând revoluționarele lor cântece și strigând lozincile lor. Însă din diferite locuri s-a tras asupra lor de la ferestre sau balcoane în timp ce manifestau pasnic. S-au urcat și i-au descoperit. Erau evrei. Furia era prea mare căci îndrăzneala întrecuse orice măsură. S-a spus că legionarii i-au luat, i-au târât la abator unde i-au înjunghiat și i-au asezat în cârlige. Ar fi fost vreo 200 de cazuri. Dar aceasta este o versiune susținută de majoritatea dușmanilor legionarilor. O altă versiune o contestă integral și e susținută de mulți și chiar de dușmani ai legionarilor.

Petre Pandrea, fruntas al mișcării comuniste din România, mi-a spus personal că s-a dus anume la abator după stirile ce circulau, să vadă evreii spânzurați, dar nu a găsit nimic. Deci, conchidea el, era un zvon pentru compromiterea legionarilor. Până azi mai circulă acest zvon și unii neinformați, sau cei cărora așa le place, spun că aceste ucideri monstruoase nu s-ar fi făcut în timpul rebeliunii, ci chiar în timpul guvernării legionare. Ca unul ce am fost pe teren în acel timp și cunosc lucrurile, dezmint din tot sufletul și cu cugetul curat că spun adevărul, această monstruoasă nu s-a produs nicidecum. Toate dovezile arată că e invenție pur jidovească.<sup>11</sup>

În acele zile tragice, când auzeam de furturile din București comise de intruși, mă lua groaza. Lacrimi mari

---

<sup>11</sup> S-a publicat un proces verbal încheiat după rebeliune, la Abator, semnat de tot personalul acestuia, care arată că nimeni nu a fost ucis la Abator.



curgeau din ochii mei. Nu mă puteam liniști. Ah, această mare nădejde de mântuire a neamului meu se dăruia terfelindu-se astfel! Era ceva greu de suportat fără mari dureri. O miscare frumoasă care se ridicase greu, prin mari lupte, murea acum necinstită în acte josnice și îmi ziceam: „Neamul meu s-a născut într-o zodie fără noroc. Și e nedrept. El a stat atâta vreme scut Crucii Domnului și tot el a oprit cu pieptul lui uraganul ridicat de semilună, ca să nu ajungă în Vest, după cum spune Eminescu. Și iată, Doamne, tu îl lași?! Cei mai buni fii ai lui ce începură a-l mântui: Mihai Viteazul, Horia, Tudor pandurul, Corneliu Zelea Codreanu, tu ai îngăduit să fie ucisi înainte de vreme? Și acum lași să cadă și ultima rămășiță a celui din urmă? Ah, Doamne, miluiește neamul meu și va fi iarăși scut Crucii Tale!”

Și mă rugam: „Nu îngădui, Doamne, să curgă sânge, acum în lupta dintre frați, că a curs destul în trecut, în luptă cu dușmanii. Fii milostiv. Oprește valul înfruntării dintre noi și adă pace.”

Confruntarea a tinut până în a treia zi, 23 ianuarie, când divizia de tancuri germană ce era în București, condusă de generalul Hansel, a comunicat că intervine în favoarea lui Antonescu.

Fată de această gravă hotărâre, ca să se evite un război civil, legionarii s-au retras. Ei au înțeles că lupta e pierdută, chiar fără această intervenție germană, întrucât armata era în cea mai mare parte cu Antonescu.

În noaptea de 23-24 ianuarie legionarii au predat toate instituțiile ce erau în mâna lor. În urma ciocnirilor ce au avut loc în țară, au fost ucise 607 persoane, dintre care foarte puțini erau soldați, ceilalți erau legionari.

Antonescu s-a lăudat că a lichidat pe legionari cu numai 607 morți. Dar acest lucru nu se datora lui, ci patriotismului legionar. Ei au înțeles că un război civil între noi e nepermis, e

tot ce poate fi mai rău si, imediat ce au înțeles că nemții sprijină pe Antonescu, s-au retras.

După aceasta, o prigoană cruntă s-a îndreptat contra legionarilor. Un val nestăvilit de minciuni s-a pornit contra lor, că au furat, au făcut asupriri si fărădelegi.

Hainele de la ajutorul legionar erau fotografiate si se comunica în presă că sunt lucruri furate. În unele locuri, aceleasi haine aranjate altfel se publica acum că „sunt alte lucruri furate”. În câteva locuri s-au predat banii de la Ajutorul legionar, dar în presă s-a comunicat că X, Y au furat acesti bani. Nu aveai putinta să dezminti.

Trebuie să amintesc că, după sase săptămâni de la asa-zisa rebeliune, un comisar al politiei orasului Bacău, care avea o soră măritată cu un legionar, mi-a comunicat aceasta: „în 21 ianuarie am primit ordinul: «Devastati două prăvălii evreiesti si dati vina pe legionari». Dar din cauza ordinii pe care ati tinut-o noi n-am putut împlini acest ordin”.

Acest ordin trebuie să se fi dat la toate politiele din țară si, unde s-a putut, a fost executat. Ordinul venea de la Ministerul de Interne.

Cu o furie sălbatică, Antonescu a ordonat arestări. Au fost arestati 42.000 de legionari ce au intrat în cercetări. Multi au fost eliberati, dar la câteva mii li s-au făcut procese grele. Cei cu crimele de la Jilava au fost condamnati la moarte. Toti sefii ce intraseră în rebeliune, care de fapt e lovitura de stat a lui Ion Antonescu pentru schimbarea regimului legionar si preluarea puterii, au fost condamnati la peste 10 ani de temniță grea.

Francmasoneria a avut un rol foarte important în urmărirea legionarilor si arestarea lor. Nimeni nu putea interveni pentru un elev sau vreun student, căci formula care era lansată peste tot de către această mafie neagră era: „aseară s-a descoperit un complot legionar pentru uciderea generalului Antonescu” si când vreo biată mamă auzea asa ceva pleca înfricosată si nu mai

îndrăzne să ceară înțelegere pentru fiul ei.

Cu această formulă s-a mers tot timpul guvernării lui Antonescu. Acesta a venit cu niste legi draconice pentru pedepsirea activității sau organizării legionare.

Ceea ce era cel mai grav era faptul că nu aveai dreptul de apel. Orice nedreptate se putea face fără a putea răspunde. Antonescu era de o duritate extremă: musca din legionari cu dinți de fier. Neprietenii lui nu-l numiseră în zadar „câinele roșu”. În actele ce le făcea el acum contra legionarilor era incontestabil un câine rău.

E adevărat că el pregătea războiul și voia să aibă liniste și siguranță. Dar aceasta totuși nu-i dădea dreptul ca, pentru nimica toată, adică acte ce altădată ar fi fost trecute cu vederea sau condamnate cu câteva luni, să admită pedeapsa de la 10 ani în sus.

Cu atât mai mult cu cât legionarii nu făceau și nu au făcut nici o acțiune contra lui.

Antonescu a început războiul alături de nemți pentru reluarea Basarabiei și a Ardealului de Nord. Dar el trăia cu grija că Horia Sima, care fugise în Germania, ar putea eventual urzi un complot contra lui cu sprijin german, făcând unele concesii nemților.

Atunci Horia Sima i-a trimis două scrisori în ascuns în care îi arăta că el, Antonescu, trebuie să stea tare în fața nemților, să nu se teamă de el, fiindcă patriotismul îl împiedica să treacă la o acțiune contra lui.

Trebuie să arăt aici că din zecile de mii de procese ale legionarilor nu s-a găsit o singură sentință dată pentru furt vreunui membru al Miscării Legionare și, în privința valului de minciuni ce circula asupra lor, acest lucru e lămuritor.

## ***DUPĂ REBELIUNE***

Antonescu își consolida zi de zi poziția și pot spune că țara era cu el. Adversarii declarați, comunistii de la noi, câteva sute de persoane active și neînduplecate, nu contau. Goana mare era după legionari: procese, însinuări și minciuni sfruntate.

Două săptămâni după căderea legionarilor, la Bacău nu s-a luat mită. Apoi ea s-a introdus din nou. Teama de legionari apusese.

La o săptămână de la căderea legionarilor s-a prezentat acasă la mine, la Bacău, Leon Grad, șeful comunității israelite a județului Bacău, cu următorul act pe care l-a citit tare: „în numele comunității israelite a județului Bacău, aducem mulțumirile noastre domnului profesor Nicolae Grebenea, secretarul organizației legionare a județului Bacău, pentru corectitudine și omenie față de noi”.

Ne-a mulțumit verbal și a plecat.

Am rămas mirat. Ce e cu evreul acesta, de-mi mulțumeste? Nu cumva am făcut evreilor concesii ce nu se cuveneau? Nu cumva m-am abătut de la linia legionară? Acest fapt m-a pus pe gânduri. Mi-am examinat situația.

Nu! Nu gresisem. Fusesem corect cu mine, cu Mișcarea Legionară și cu ei. M-am liniștit.

Dar a opta zi de la rebeliune am fost chemat la prefectura județului. În fruntea ei venise un colonel de artilerie, colonelul Drajna.

M-am prezentat în fata lui. El avea în dreapta alt colonel, în stânga tot un colonel, iar în stânga un maior, comandantul legiunii de jandarmi a județului.

Prefectul mi-a spus cam acestea:

- Domnule profesor, vă bucurați de un frumos prestigiu și multă simpatie aici în oraș și județ. Sunteți laudat de toți că ați fost cinstiți și drept. Mă bucur că vă cunosc și v-aș face o rugămintă: numiți primari în satele din județul nostru. Cunoașteți oamenii, eu nu-i cunosc, de aceea fac apel la

dumneavoastră pentru aceasta.

- Scuzati-mă, i-am răspuns, acum camarazi de-ai mei sunt arestati si încă se arestează si deci n-as vrea să colaborez cu dumneavoastră.

- Lăsați, mi-a zis, hai să facem noi aici o treabă bună. Vă dau cuvântul meu de onoare că ce veti face dumneavoastră e bun făcut atâta vreme cât sunt eu aici.

- Permeteti-mi, am zis, să mă sfătuiesc cu niste camarazi ai mei.

După vreo oră si jumătate m-am dus cu răspunsul. Consimtisem. În orase erau numiti, rămăsese să-i numesc pe cei de la sate. I-am numit aproape în toate comunele judetului, afară de unele sate în care nu eram sigur că îl cunosc pe cel mai bun om pentru acest post.

Colonelul Drajna, om de onoare si de înaltă tinută, după cum m-am convins mai târziu, mi-a multumit si m-a rugat să tin legătura cu dânsul ca să ne sfătuim împreună cu privire la măsurile ce urma a le lua în noua lui calitate de prefect de judet.

Întrucât la Târgu Ocna nu erau numiti primarul si vice-primarul, l-am rugat să-l numească pe avocatul si profesorul Teodor Anastasiu, fost primar în Gheorghieni si director la „Gazeta Ciucului”, acum refugiat. Dar el mi-a spus că au acolo un colonel în rezervă, Enescu, si va trebui să-l numească pe el, fiindcă Antonescu a dispus ca acolo unde sunt militari să numească dintre ei. Mi-a spus să-l numesc eu pe Teodor Anastasiu ca vice primar ceea ce am si făcut îndată.

M-am trezit apoi cu o scrisoare de la el în care îmi multumea că l-am făcut „vice-rege” la Târgul Ocna. Însă mai târziu s-au inversat rolurile: Teodor Anastasiu a fost avansat primar, iar Enescu coborât la rangul de vice primar, pentru că nu a dat dovadă de calități de conducere.

Trebuie să remarc faptul că domnul colonel Drajna s-a tinut de cuvânt si n-a schimbat primarii pusi de mine, care au

rămas până după 23 august 1944.

Tot la 4-5 zile eram chemat să-mi arate ce a mai făcut și să mă întrebe ce măsuri ar mai trebui să fie luate. Era un om energic, capabil și bun român.

Antonescu continua prigoana legionarilor cu înversunare. La aceasta era atâtat mai ales de Misu Antonescu, care era cel mai influent dintre ministrii din guvern, el însuși francmason. De asemenea, masoneria lucra puternic împotriva. Se crea în țară un curent puternic antilegionar. Antonescu, extrem de inteligent, justifica la radio măsurile ce le lua contra legionarilor, mergând mult prea departe și atacând pe Horia Sima în chip deosebit.

Considerând că pentru liniștea țării e nevoie de un rege în țară, după fuga netrebnicului Carol al II-lea, Antonescu căftăni pe Mihai I ca rege cu prerogative reduse, el păstrând de fapt conducerea și primind calificativul dat de Nichifor Crainic: „Conducătorul”.

Discursul lui la întronarea lui Mihai a rămas clasic:

„Dumnezeu să ajute României, Maiestății tale și mie!”

Antonescu se instalase bine în scaun, instaură o dictatură personală, conducea fără parlament, prin decrete. În jurul lui stăteau mulți ofițeri ce mergeau cu simpatia până la un mic cult al lui. Era fără îndoială omul ce s-a impus prin forța caracterului său, dovedită în atitudinile antiregale și prin capacitatea sa deosebită de militar, omul cel mai „tare”.

Ca șef al serviciului secret, Antonescu a așezat pe Eugen Cristescu, semi-evreu: tatăl român, mama evreică, un mare dusman al legionarilor. Acesta stăruia a se face mereu arestări legionare și însela pe Antonescu în chip josnic asupra legionarilor.

Trupele germane erau în țară și se spunea că instruiesc armata română. Ei, evident, făceau și spionaj aici, de tot felul. Iar Kilinger, ministrul Germaniei la noi, vorbește de câteva ori cu o

îndrăzneală obraznică ce mă înfurie grozav. Impertinenta lui nu a primit răspunsul necesar decât prin pamfletul lui Tudor Arghezi „Baroane”.

### **RĂZBOIUL**

În noaptea de 21 spre 22 iunie 1941 armata noastră a primit ordinul: „Ostasi, vă ordon, treceti Prutul”. Aveam de revendicat de la rusi Basarabia luată în iunie 1940 și Bucovina de Nord.

În alianță cu nemtii, Antonescu spera să ia nu numai Basarabia, ci și Ardealul de Nord ocupat de unguri.

Pregătit pentru a începe în mai, atacul contra Sovietelor a fost întârziat printr-un act neasteptat: Statul Major al armatei iugoslave a răsturnat guvernul, ce încheiase o înțelegere cu nemtii, rupând înțelegerea. Astfel, în aprilie 1941 nemtii au atacat Iugoslavia și au ocupat-o într-un război de 13 zile în care în a șasea zi au intrat italienii și în a zecea zi au intrat ungurii.

Ungurii, acolo unde e de câștigat ceva, intervin întotdeauna. Prea puțin îi interesează „dreptatea”. Așa au intervenit și la ocuparea Cehoslovaciei de germani în 1938.

Din cazemate nestiute de noi din Basarabia, mai ales la Tighina, rusii au răspuns cu foc puternic, producând pierderi destule românilor. Însă la 16 octombrie noi am ocupat Odesa. Mare izbândă. Am înaintat apoi spre inima Rusiei.

Nemtii înaintau cam cu 35 kilometri pe zi. Dar în noiembrie, la 40 kilometri de Moscova, tancurile germane fură oprite printr-un fenomen natural: marele frig ce căzuse a înghețat benzina în tancuri și frontul s-a stabilizat. Planul german de a ocupa și răpune Rusia în 100 de zile a fost răsturnat și premisele eventualei pierderi a războiului de nemți se conturau atunci. Iar soarta noastră era legată de a nemților.

Trecând prin Ardeal, am aflat de la niste săsoaice,

indiscretie nesperată, că sasii se pregăteau în ascuns să preia funcțiile pentru conducerea Ardealului, urmând ca românii de aici să fie mutați în Transnistria. Astfel nemții înșelau și pe români și pe unguri, tinându-i cu speranța că vor lua și restul Ardealului. De fapt, cum s-a aflat mai târziu, ei vroiau să creeze un nou stat german numit Donau-Land, cu teritorii din Ungaria, Iugoslavia și Ardeal.

Doream și mă rugam ca nemții să piardă războiul, considerând că izbânda rusilor va fi mai puțin primejdioasă pentru noi și pentru mulți decât a nemților. Nu prevedeam că rusii se vor aseza atât de puternic cu picioarele pe pieptul și pe gâtul nostru și ne vor fura petrolul și alte bunuri într-o jecmăneală necunoscută în istorie. Tehnica înaintată a dat putința acestei jefuiri nemaipomenite a României de către Soviete.

### ***GÂNDURI ALE MELE. TEMERI***

Cu cât trecea timpul, cu atât atmosfera antilegionară creștea. francmasoneria era la lucru și alți dusmani ai legionarilor la fel. Nici un cuvânt de apărare nu venea de nicăieri. Toti puteau acuza oricum, căci stiau că nu li se putea răspunde. Legionarii erau cu gura legată.

Pentru felul cum lucrasem în rezolvarea unor probleme muncitorești mi s-a propus insistent să iau post de inspector general în Ministerul Muncii. Dar am refuzat din considerație că, atâta vreme cât camarazii mei fac temniță grea, eu nu trebuie să sprijin o guvernare ce îi asuprește.

Refuzul meu a fost rău considerat și m-a făcut suspect de adversitate față de Antonescu și dictatura lui. Legionarii, după câte știu și după un răspuns dat lui Ion Mihalache, fost șef al Partidului Țărănist, fuzionat cu Partidul National al lui Iuliu Maniu, au făcut afirmația că după șase luni de guvernare



dictatorială, cerută de răsturnările de la noi, vor introduce o guvernare constituțională în care partidele de la noi vor putea activa.

Antonescu îl critica mereu pe Horia Sima spunând că e vinovat și că trebuie judecat, iar eu, la o masă cu vreo 30 de persoane, nestăpânit, am spus:

- Pot să vorbească 100 de generali, legionarii numai dacă se vor convinge ei însisi că Horia Sima e vinovat îl vor considera ca atare.

Faptul a fost o greșeală, dacă tinem cont de presiunea ce era atunci asupra legionarilor. Începusem să mă tem. Cugetam: oricând mi se poate găsi un pretext să fiu arestat și să primesc un an-doi de închisoare. Trăiam cu grijă și neliniste.

La Bacău erau câțiva macedoneni cu familiile lor. Aveau un mare suflu legionar. Îmi plăceau: erau energici, îndrăzneți și încrezători. Erau și buni muncitori. Vorbeam deseori cu ei. Am cerut să mi se dea o listă a tuturor macedonenilor din Bacău, să știu ce prieteni am în acest oras, căci pe toți îi consideram prieteni de idei. De fapt și erau.

Într-o seară, fiind în bodega unui macedonean, s-a făcut o razie, cum se obisnuia, și pe toți ne-au dus la poliție pentru percheziție. Tuturor li s-a dat drumul însă mie nu, fiindcă era la mine acea listă de macedoneni. Deci am fost reținut pentru investigații într-o cameră a poliției. Dormeam pe o masă.

Nu se găsea nimic contra mea, dar reținerea mea continua.

De fapt nu acționasem și nu organizasem ceva pe direcție legionară. Legile erau draconice și se aplicau cu o mare strictete.

Fusesem întrebat în scris de unii legionari ce să facă în noua situație, după izgonirea de la putere, și le-am dat un răspuns pe larg și documentat. În esență: să nu acționeze nicidecum; dar să-și păstreze spiritul lor legionar până când, legal, se vor crea condiții favorabile pentru a se manifesta.

Întârziind detinerea mea, mi-am spus: vor, poate, să-mi

facă un proces. Nu voiam nicidecum să fiu condamnat. Mă temeam mult de temnită. M-am gândit să evadez și să fug din țară în Italia sau în Germania.

Aici a fost greșeala. Am luat hotărârea să evadez. Nu era prea greu, căci nu eram foarte bine păzit. În acest caz evadarea nu era un act eroic, ci mai curând poate unul de lasitate: frica de a nu fi condamnat.

Am pregătit evadarea pentru ziua în care era de serviciu comisarul ce era cel mai mare dusman al legionarilor, ca nu cumva să sufere cineva de acuzația că mi-a înlesnit evadarea fiind prieten al nostru. Dar și consecințele erau mai grele în acest caz, dacă as fi fost prins.

Deci am evadat seara, când se lăsa întunericul, și era de serviciu comisarul Dănescu. Totul a mers bine. M-am ascuns câteva zile la Comandantura germană din oras. Apoi m-am ascuns în niste barăci germane la câțiva kilometri distanță, unde am stat câteva săptămâni cu destulă teamă. Purtam un nume nou: Ion Mănescu, profesor. Am reușit să mi se ticluiescă toate actele, cu stampilele respective pe acest nume nou. Evident, și actele militare erau pe același nume.

Evadarea mea a constituit o circumstanță agravantă extraordinară. A dat motiv tuturor să creadă că eram vinovat, că aveam ceva pe suflet, de aceea am evadat. Psihologic, toți erau justificați să judece așa. Dar, totuși, nici un act de activitate nu se putea constata. Aceasta infirma prezumția vinovăției. Rămânea ceva neclar.

Din actul acesta necugetat pe care l-am comis, și cu urmări atât de dramatice, cum se va vedea, am tras concluzia că niciodată să nu luăm o hotărâre importantă sub imperiul fricii, căci ea va fi afectată de frică și va fi iratională, rea, gresită, nedreaptă.

Nesigur la Bacău, am fugit la Iași, în cartierul Păcurari, după ce aranjasem cu niste prieteni să-mi pregătească un

pasaport pentru Italia.

La Iasi am găsit prieteni ce mă tineau la curent cu ce se mai întâmplă în țară. Trăiam cu teamă. Cel mai mult timp l-am petrecut acolo la Biblioteca Universității. Citeam mereu. Acolo am găsit cele șapte volume de memorii ale lui N. Iorga, textele autentice, nefalsificate de familie, ca cele de mai târziu.

Se apropia timpul plecării mele peste graniță unde credeam că voi fi în siguranță. Dar, cu o săptămână înainte de căderea mea, am visat un vis înspăimântător: părea că, noaptea, un om îmbrăcat în haine negre a intrat în camera mea și mi-a spus cu glas răspicat: „Când totul va fi gata pentru plecare, vei cădea și ca să te încredințezi deplin de aceasta, o scriu cu litere mari!” și cu mâna lui a scris pe perete, aproape de tavan, îngrozitoarea sentință: „Când totul va fi gata pentru plecare, vei cădea”. Ea era scrisă cu litere negre.

M-am trezit înfiorat. Tot zbuciumul meu pentru plecare era parcă în vânt de acum. N-am mai dormit. M-am apucat să citesc dintr-un Nou Testament în franceză, format mic, texte din Sfântul Pavel. Ah! Cât de odihnitore sunt textele sfinte când esti neliniștit!

Deși nu credeam că va fi chiar așa, îngrijorat, a doua zi m-am mutat la altă casă. Nu puteam totuși să nu țin cont de acest anunț. Îmi ziceam: poate va fi așa, poate că nu va fi. Să fie cum va rândui Dumnezeu. Suntem liberi, facem de atâtea ori ce vrem. Dar se poate întâmpla câteodată ca la vreunii să intervină mâna nevăzută a lui Dumnezeu și să îndrume viața cuiva pe o direcție necugetată de el, cu o forță de neînving. El devine atunci ca un agent al unei forte ineluctabile lucrând în conformitate cu vointa acestei forte și, intrând în planul ei de acțiune, e prins fără a i se spune și, pe drumul dramatic ce i se deschide, el lucrează lucrul lui Dumnezeu.

Este el un prooroc? Nu! Căci proorocii sunt înștiințați că sunt aleși și li se spune precis și misiunea ce au de îndeplinit. Ei

sunt trimisi să spună solia lui Dumnezeu la un loc precis. Icoane ale viitorului se arată mintii lor prezente; ele nu sunt încă, dar vor fi la sorocul hotărât. Însă pentru ei ele sunt prezente de-acum și în misiunea lor intră și anuntarea lor.

Atunci ce e, dacă nu e prooroc? E un ins cu totul neînsemnat, dar care simte că mâna lui Dumnezeu stă protectoare peste el și că în clipele cele mai grele îl ajută direct, fiindcă el, fără să cugete la aceasta, face lucrul Domnului în chip firesc între ceilalți oameni. El nu-si atribuie nici un rol deosebit și merge înainte în condiția în care se găsește, fără să cugete că e în drumul lui alături de Dumnezeu. Numai dacă reflectează în urma ajutorului primit în momentele cele mai grele ale existenței lui poate deduce că stă lângă Dumnezeu și face lucrul voit de El, fapt pentru care Dumnezeu îl susține.

### **ARESTAREA**

Sosise momentul plecării în Germania. Era seara de joi, 12 februarie 1942. Pleca un grup de nemți în Germania. Cu ei urma să plec și eu a doua zi. M-am dus să iau geamantanul de la vechea gazdă. Era un ger cumplit. În camera mea soba de teracotă dădea o căldură foarte plăcută. M-am așezat pe dormeză pentru câteva clipe și am adormit.

Gazda nu m-a deșteptat căci ea nu cunostea situația mea, că sunt un fugar.

La orele 11 seara. Bătăi puternice în ușă. Politia.

- Nu încerca să fugi că esti înconjurat: suntem multi!

Am deschis. Erau șapte politisti.

- Pe cine căutați? i-am întrebat.

- Pe profesorul Nicolae Grebenea, mi-au răspuns.

- Cred că ați gresit adresa, domnilor. Eu sunt profesorul Ion Mănescu, și scot buletinul și actele militare doveditoare.

M-au luat cu binisorul m-au privit lung și apoi au scos

câteva fotografii de ale mele. Le luaseră de acasă. Nu semănau tocmai bine. În ele apăream mai brunet, nu cu tenul meu alb-roz la față. Dar tăgăduirea nu putea merge prea departe. Eram în mâinile lor. Era limpede că nu-i puteam înșela. Am recunoscut.

M-au perchezitionat. Au bănuit că poate aveam și un pistol, însă nu aveam. Nu purtam pistol nici în 1940, când eram secretarul Organizației legionare a județului Bacău.

Toate au durat până la ora unu când m-au dus la politie.

Acolo, anchete. Am dezvăluit toate cum erau. Le-am arătat că n-am călcat legea activând ca legionar sau organizând oamenii. Îi iubeam prea mult ca să-i bag într-un asemenea foc.

- Atunci de ce ai fugit? Stăruiau ei.

- Mi-era frică să nu mă arestați, văzând cu câtă stăruință sunt căutați și ridicați legionarii.

Cercetările au durat toată noaptea până a doua zi la amiază, fără întrerupere, fiind uneori mai mulți la anchetă, iar mai des câte unul singur. Totul a mers pe un ton civilizat și fără violență.

Când i-a venit rândul politistului din Iași însărcinat problemele legionare, acesta mi-a spus:

- Regret foarte mult, domnule profesor, că ați căzut. Știam de dumneavoastră, dar nu voiam să vă arestez. Vă știam plecat. De aceea i-am adus aici pe acești cinci politisti din București. De știam că te-ai întors, te anunțam să pleci și apoi veneam cu ei să vadă că nu ești la această locuință unde te-am găsit. Și, cu multă bunăvoință, mi-a dat să mănânc o bucată de salam și pâine.

Cum după trei zile ancheta nu a putut descoperi nimic mai mult decât ce spusese, m-au dus la București la Ministerul de Interne.

Deci, când totul era gata am căzut, după cum spunea anunțul fatidic.

În 1947 când, fiind detinut la Aiud, am fost scos la muncă

cu un mare număr de deținuți ca să demontăm linia de cale ferată dublă ce urma să fie dusă în Rusia în contul armistițiului, un tânăr pe care-l cunoscusem la Bacău se strecură cu grijă și-mi aduse un pachet de alimente: brânză de puțină, slănină, pâine, o bucată de carne și un frumos cojocel de piele. El era acum student în ultimul an. Dar ce mi-a spus m-a impresionat mult. În noaptea în care am fost arestat, la orele două noaptea, a sosit cu pasaportul ca să plec în Italia. Dar eram ridicat. A fugit repede la camarazii din oras. La ora trei noaptea poliția a pus pază la casa în care am fost arestat. Dacă venea la altă oră, ar fi fost arestat și el.

Precizia cu care s-a împlinit anunțul: „când totul va fi gata...” m-a uluit.

Aducătorul pachetului a fost neînfricatul și viteazul Petru C. Baciș din Bacău, un dârz și mare luptător legionar.

### ***LA BUCUREȘTI. ALTE ANCHETE***

La București m-au băgat într-o celulă umedă. Stăteam pe un scaun lung în forma unei laite așa cum eram îmbrăcat. Noaptea mi se da o pătură ce se lua ziua. Dimineața, camera era plină de apă. Aerul devenea greu, pereții erau umezi până sus. Celula era încălzită cu apă fierbinte ce trecea printr-o teavă. Respirația era grea.

Dimineața eram scos în curte, unde mă spălam cu apă rece și mă frecam, dezbrăcat de cămasă, pe tot bustul, deși frigul era cam între -18°C și -29°C. Un soldat venea să scoată apa ca să nu vină cineva să vadă condiția în care sunt ținut. Soldatul scotea 15-20 căldări de apă.

Noi anchete cu alți detectivi. Dar nici o schimbare în declarațiile mele.

În mine însă s-a produs o schimbare. Mi-a crescut curajul neașteptat, enorm. Fusesem fricos, dar acum nu-mi mai era frică

deloc. Mă hotărâsem: trebuie să nu trag după mine pe nimeni, chiar dacă ar fi să fiu ucis. Nimeni nu trebuie să sufere în urma mea. Smuls de la familie, eu trebuie să fiu gata de suferință și de moarte. Și, după aceasta, un curaj necunoscut crescuse în mine și o liniște deplină îmi inundă sufletul și chiar o bucurie și o multumire simteam la gândul că nu voi putea face rău nimănui.

Anchetatorii considerau că mă vor slăbi mult tinându-mă în acea celulă cu apă în timpul nopții.

După 15 zile, văzând că respirația mea devine prea grea, am cerut hârtie spre a scrie declarația pentru greva foamei, dacă nu mă vor muta în altă celulă. Declarația cu greva trebuia să înceapă chiar din clipa anunțării.

N-a fost nevoie să o mai scriu. Ea ar fi creat complicații, poate trebuia să vină medicul sau alți responsabili. Și nu trebuiau să vadă cum se poate ucide lent un om a cărui vină era numai presupusă, dar nicidecum dovedită. După două ore m-au mutat într-o celulă lipsită de umezeală. Diferența era atât de mare, că nu-mi venea să cred.

Ancheta mergea fără rezultatele așteptate de anchetatori, cu unele amenințări sau promisiuni, dar fără bătaie. Hrana era insuficientă: un ceai dimineata, iar la amiază și seara, o mâncare caldă de fasole sau arpacas, destul de subțire, la care se adăuga un codru de pâine.

După un timp, anchetele au încetat. Detectivii au plecat cu alte treburi și ca să caute, la Bacău și Iași, dovezile vinovăției mele.

Celula în care eram acum era prietenoasă și puteam privi afară.

În ea am găsit însemnarea scrisă de poetul legionar Radu Gyr „E ger cumplit și Dumnezeu ne-a trimis zăpada ca să ne aducă aminte de îngeri”.

Meditam la condiția mea: lăsasem o soție tânără, ce sperase să fie fericită cu mine, și o fetiță de un an și ceva. Acum

toate sunt departe si cine stie când le voi putea vedea. Dar nu trebuie să le iubesc prea mult, ca să nu fac greseli în anchete si în viata ce va trebui să o duc de acum înainte. Căci va trebui să stau pe o linie de demnitate si onoare, orice ar trebui să sufăr.

Mă rugam lui Dumnezeu: „Doamne, fă ca ispitele si povara să nu depășească puterea mea de rezistentă. Întăreste-mă Tu si fii cu mine. Căci odată ce sunt cu Tine mi-e de ajuns”.

Frânturi din psalmi treceau prin memoria mea. Eram linistit si senin. Frigul si foamea le suportam ca pe ceva normal în conditia în care mă găseam. De fapt, se desprimăvăra, aerul se încălzea si numai foamea mai musca din mine.

Cum stăteam în celulă în liniste si în asteptarea terminării stării în care mă găseam, într-o noapte, în vis, mi-a apărut o cruce mare de marmură la fel ca acelea din cimitir. Totodată, pieptenul meu, care era negru, elastic, mi-a căzut în vis din buzunarul hainei si s-a sfărâmat în bucăți.

Dimineata am examinat visul; el era un alt anunt de ce va urma: Crucea era semnul unei mari si lungi suferinte, iar zdrobirea pieptenului spunea că tot norocul meu s-a dus.

În povestile noastre românești, Sfânta Vineri dădea lui Făt Frumos o perie, un pieptene si încă ceva ca mijloace de salvare în momentele cele mai grele.

Acum, în vis, pieptenul meu se sfărâmasese. Eram deci ca un om fără noroc în fata unei mari suferinte.

Acest vis nu mă tulbura nicidecum. Am rămas senin si hotărât să-mi duc în liniste suferinta ce mi se anunța. Nici o imputare nu-mi făceam, nici un regret, nici o răzvrătire sau furie. Nimic. Toate erau primite cu deplină liniste, ca ceva ce asa trebuia să fie.

Cugetam: de-acum toate cele dinainte sunt departe, ele rămân în urmă. Eu intru în alt timp, în altă conditie, în ceva nou, ca într-un nou eon.

De acum, privirile înapoi trebuiau oprite spre a păstra



pacea lăuntrică ce se asezase deja în mine.

    Timpul trecea fără ca detectivii să mai vadă de mine.

Am intrat în mai. Chiar la început, fără alte demersuri, probabil nu descoperiseră nimic nou, m-au trimis cu duba la Penitenciarul Galati. Aici urma să fie procesul.

    Ziua m-a scos în curte cu alti detinuti legionari; erau vreo 38 de studenti si elevi legionari, arestati din trei judete din Moldova, care încă nu erau judecati. Mai erau trei persoane: inginerul Mihai Tanco, constructor de nave, Ion Mondoc si încă o persoană. Acestia erau condamnati la 10 ani temniță fiindcă inginerul Tanco de la Șantierele navale de la Galati, fiind dus la Șantierele navale de la Turnu Severin, primise o carte postală în care i se comunica că e asteptat să se întoarcă, că treburile merg bine în munca la santier si, Mondoc salutându-l împreună cu cel ce semna cartea postală, adăuga: T.L.C. ceea ce însemna: Trăiască Legiunea si Căpitanul. Toti trei au fost condamnati la aceeasi pedeapsă, 10 ani: cel ce trimitea cartea postală, cel ce saluta pe destinatar si cel ce primea cartea postală. Am relatat aceasta spre a se vedea cât de nesperioase erau condamnările atunci si pentru ce motive se primeau 10 ani de temniță.

    În curte era cald si ne-am dezbrăcat de cămasă. Era o plăcere, o mare plăcere. După frigul ce l-am îndurat, a primi acum razele calde ale soarelui, această binefacere a lui Dumnezeu dată tuturor era o mare satisfactie. Eram vesel si vioi, mă bucuram sincer de acest dar al lui Dumnezeu neluat în seamă de atâta lume.

    Se vede că nu apreciem binele decât după ce ne-a lipsit un timp.

    Am intrat în vorbă unii cu altii si repede ne-am împrietenit. Erau tineri elevi si studenti, buni la carte, frumusei, ce intraseră în Frățiile de Cruce legionare si au fost descoperiti. Acum erau îngrijorati de viitorul lor. Le-am imputat lipsa de prudentă cu care au intrat în actiune în acele timpuri grele, cu

războiul gata început și cu niste legi atât de dure împotriva lor. Un tânăr trebuie să învețe, să-și termine studiile, să aibă un rost social și apoi să intre în acțiuni politice pe care legile nu le permit. Numai în cazuri cu totul exceptionale, când țara este în primejdie și contribuția lor e necesară, atunci, numai atunci, trebuie să intre și ei în luptă. Altminteri ei întrerup, fără necesitate, drumul ascendent al vieții și cine știe când îl mai pot găsi. Că ei reprezintă cu adevărat ceva numai când au terminat o școală oarecare, iar nu când au rămas niste neisprăviti.

M-a mirat faptul că, în condițiile date, cu dictatura atât de severă a lui Ion Antonescu, nu s-a găsit cineva să-i îndemne și să-i oprească a activa politic. Bietii tineri! Gustau acum, prea devreme, pâinea amară a temnitei.

### ***PROCESUL***

Foarte grăbit, într-o după-masă, am fost dus la Tribunalul militar din oras să iau cunostință de procesul meu. Eram dat în judecată pentru „activitate legionară și organizare”, lucru foarte grav. Urma să caut avocat și martori. Trebuia să iau legătura cu familia și să organizez apărarea.

Peste trei zile, iată-mă dus la proces, în boxa deținuților, fără să fi făcut cel mai mic demers pentru apărare. Era de mirare atâta grabă.

Sala era plină de oameni. Erau aduși în sală și elevii și studenții, cei 38, ce erau atunci la penitenciarul Galați.

Erau aduși și părinții și rudele lor, precum și avocații ce urmau a-i apăra. Numai eu nu aveam pe nimeni.

După forma procedurală a identificării s-a citit actul de acuzare: scrisoarea ce o trimisesem din Iași chestorului prefecturii poliției din Bacău, în care protestam că au fost bătuti pe nedrept, destul de tare, de către comisarul Dănescu, trei elevi, care la judecată au fost găsiți nevinovați și achitați. Arătam că

nu e bine că se petrec astfel de lucruri ce pot duce apoi la lupte între noi, românii, și la răzbunări, ce n-ar trebui să se petreacă vreodată; că Antonescu a comunicat țării că „cercetările legionarilor se fac într-un spirit de omenie și civilizație”; că purtarea inumană a comisarului Dănescu atinge prestigiul și răspunderea întregii chesturi de poliție Bacău.

Că acest comisar Dănescu a găsit un pistol la o fabrică evreiască din Bacău, într-un sertar, și nu a acționat nicidecum împotriva evreului, deși pentru asta era pedeapsa cu moartea, dar pe niște tineri nevinovați, români, i-a snopit în bătaii sub bănuiala unei activități interzise. Arătăm că vinovăția lui Dănescu o pot dovedi cu martori oculari.

Ceream în încheiere ca Dănescu să fie luat de mână și adus la omenie și bun simț.

Acum, în fata mea, scrisoarea era bătută la masină. Presedintele a constatat că nu am avocat. Atunci a rugat pe avocatul Veja din Galați ca, în 15 minute, să pregătească apărarea după care completul (Curtea) s-a retras.

Avocatul nu mă cunoscuse și m-a îndemnat să tăgăduiesc că am scris acea scrisoare. Tot așa m-au îndemnat și unii avocați băcăuani ce erau angajați să apere pe unii dintre tinerii ce erau acum în sală.

Eu am respins sugestia ce mi s-a dat pentru că, de fapt, eu am scris acea scrisoare și nu mă puteam degaja de răspunderea ce decurgea din ea.

La deschiderea din nou a ședinței, presedintele m-a întrebat dacă îmi aparțin cele citate. Am răspuns:

- Am scris o scrisoare și liniile mari ale ei le recunosc în ce s-a citit, dar nu știu dacă cuprinde „*expressis verbis*” tot ce am scris eu și nu s-a strecurat ceva în plus sau s-a omis ceva, fapt ce ar altera sensul celor exprimate de mine.

Atunci presedintele a scos originalul și mi l-a trimis să-l văd. L-am recunoscut imediat: era scrisoarea scrisă de mine cu

mâna.

A fost o surpriză. Multi din sală credeau că nu au originalul scris si că am făcut o greșeală că am recunoscut că scrisoarea îmi aparține. Acum am recunoscut cursa ce mi s-a întins. Au adus o copie a scrisorii ca să mă pună în situația să nu o recunosc si apoi să aducă originalul si să arate tuturor din sală, si mai ales tineretului: „Iată după cine vă luați. Iată ce oameni lasi si fără răspundere sunt legionarii si chiar sefii vostri, etc.” Deci a fost bine că am recunoscut.

În apărare, avocatul din oficiu Veja a cerut achitarea. El a motivat așa: „Cum poate fi acuzat de activitate legionară si organizare clientul meu din pricină că a apărut trei tineri? Acestia au fost dati în judecată si justitia a constatat că ei n-au dezvoltat activitate legionară si nici nu erau organizati. De aceea ea i-a achitat.

Cum e acuzat profesorul Grebenea că i-a organizat de vreme ce justitia i-a găsit neorganizati? Cum poate fi acuzat pe aceeași bază de activitate legionară după ce s-a constatat că elevii nu dezvoltaseră o activitate legionară? Cer cu toată stăruința achitarea căci e nevinovat. Dacă vreți să-l condamnați nu-l puteți condamna decât la maximum trei luni, dacă îi veți face un proces de ultraj la adresa comisarului Dănescu.”

Mi s-a dat si mie cuvântul. Nu-mi mai amintesc ce am spus. De bună seamă m-am apărut. Trebuie să fi fost ceva frumos, căci în temniță elevii au spus că a fost ceva frumos si onorabil, iar directorul penitenciarului, care asistase si el la proces, mi-a spus: „Ai făcut o apărare inteligentă si convingătoare. Credeam că vei fi achitat. Ți s-a dat o sentință la care nu mă așteptam”.

Curtea s-a retras spre deliberare si, când s-a întors presedintele, colonel, grav si senin, a pronunțat sentința: 25 de ani muncă silnică. M-a uimit, iar lumea a plecat consternată din sală. Atunci mi-am adus aminte de cuvintele Ecclesiastului: «Și

am mai văzut sub soare că pe scaunul dreptății stă fărădelegea și în locul celui cucernic cel nelegiuit. Și am zis în mintea mea: Dumnezeu va judeca pe cel drept ca și pe cel nelegiuit, căci este timp pentru orice punere la cale și pentru orice faptă». (Eclesiast, cap. III, 16-17).

M-am întrebat: cum a fost posibil ca un complet de judecată alcătuit din ofiteri superiori să dea o astfel de sentință... ce inimă au putut avea acești oameni? Ce cap, ce cuget? Ce i-au putut orbi atât de mult? Funcția, ordinul ce l-au primit, erau ei niște robi cumpărați ca să execute orice ordin, oricât ar fi fost el de nedrept? E adevărat, era război, era nevoie de liniste. Te temeai de cineva, voiai să fie pus la poprire.

Bine! Dar cu o condamnare enormă? 25 de ani? Există lagărul, loc de retenție. Sau o condamnare mică satisfăcea necesitatea.

De ce s-a dat atunci această sentință? Ea a avut un caracter pedagogic. Să sperie pe cei 38 de tineri fedecisti<sup>12</sup>, precum și pe alții ce vor auzi de astfel de sentință grozavă. Și pentru aceasta trebuia sacrificiul unui om. Punerea în cumpănă a vieții lui.

Cât de departe suntem de legile lui Dumnezeu, de legile justiției omenestii, chiar și de legile vieții!

Un judecător nu are el un rol social? Nu trebuie să țină un echilibru social? Dacă puterea executivă aduce niște legi draconice, nu trebuie el să le reducă caracterul excesiv prin niște sentințe mai blânde și mai conforme cu dreptatea, cu binele?

Dacă sunt niște legi prea blânde ce încurajează pe răufăcători prin aplicarea lor, el va trebui să dea dovadă de severitate. Ce interesează: legea în sine, sau triumful binelui, adevărului, dreptății? Apărarea ordinii desigur, dar în care să fie aplicată dreptatea.

Dar ce au făcut judecătorii mei? Unei legi excesive i-au

---

<sup>12</sup> FDC: Frățiile de cruce

dat o aplicare excesivă și nedreaptă la punctul cel mai înalt excesivă. Ei au uitat că: „*Justitia est fundamentum regnorum*”<sup>13</sup>, și că ordinea într-un stat nu se poate tine prin mari nedreptăți. Lipsa lor de conștiință e evidentă în cazul meu și în alte cazuri de acest gen.

### **AIUDUL**

După câteva zile de la procesul meu a urmat procesul elevilor și studenților. 11 dintre ei au fost condamnați iar ceilalți eliberați. Și condamnările lor au fost mari, între 5 și 25 de ani.

Și ei au primit pedepsele senini, socotind că nimeni nu va executa o pedeapsă mai mult de 2-5 ani. Aceasta era psihologia generală, așa credeam și eu. Conducerea era interesată să acrediteze această idee ca pedepsele să fie cât mai aspre fiindcă ele vor dura puțin. Acum pedepsele pentru o activitate cât de mică erau mai mari decât cele de la „rebeliune”.

Pe la jumătatea lui iunie 1942 deținuții legionari condamnați au fost mutați la marea închisoare Aiud. Drumul l-am făcut cu duba, un vagon special pentru deținuți.

Acolo ne-a luat în primire domnul Vucea, primul gardian.

Penitenciarul Aiud este, cred, cel mai mare penitenciar din România. El ocupă o suprafață de șapte hectare și are ziduri groase și înalte de patru metri. Are o clădire „Zarca”, cu 60 de celule: 30 la parter și 30 la etaj. Apoi „Sectiile”: o clădire cu vreo 25 de camere mari unde de obicei erau ținuți deținuții de drept comun și „Celularul Nou”, clădire mare cu trei etaje, cu 308 celule și cu câteva camere pentru militieni. El e în formă de T și camerele au o suprafață de 24 metri.

Aici am fost aduși noi, grupul de la Galați. Aici trebuia să ne ducem viața cu un regim celular sever, adică să stai singur în

---

<sup>13</sup> Dreptatea este temeliea cărmuirii.

celulă, de la șase luni - pentru pedepsele mici, la trei ani - pentru pedepsele maxime: munca silnică pe viață.

Am fost îmbrăcați în haine vărgate, sure - cei cu pedepse mai mici, rosii - cei cu pedepse de la 20 de ani în sus.

În celulă erau tineta, pentru nevoile naturale, gamela și lingura, precum și cana de apă. Nouă, detinutilor politici, ni s-a admis și o mășută, cărți, caiete, cerneală, toc și creioane. Patul era de fier cu o saltea de paie, pătura și o pernută.

Hrana: dimineata un ceai de chimen, la amiază fasole, zeamă de cartofi sau arpacas, un singur fel. Seara ca la amiază. Erau admise și pachete până la 30 kg.

Ni se dădea drumul pe rând la preumblare, celulă de celulă, câte o jumătate de oră dimineata și o jumătate de oră după amiază. Trebuia să ieși în ordinea în care ti s-a deschis, să nu schimbi locul și să nu vorbești. Dar se dădea drumul la ducerea tinetelor și atunci detinutii se întâlneau și, în cinci minute cât era permis să stai, puteai vorbi.

Întâlnirile constituiau o bucurie enormă. Unii se îmbrățisau și-și spuneau intimități, aveau timp să dea din pachetul lor și altora.

Eram aici, la Aiud, cu vreo 800 de detinuti legionari, aproape toți intelectuali, elevi și studenți. Între toți s-a stabilit o legătură strânsă de dragoste. Cei tineri aveau un mare respect pentru cei mai în vârstă și admirație pentru unii ce se distinseseră în acțiuni legionare.

Prin noiembrie 1942 au sosit la Aiud vreo 28 de tineri elevi de clasa a VIII-a de la liceele din Brașov, „Șaguna”, „Mesotă” și liceul industrial „Astra” în frunte cu Ioan Agapie, instructor legionar.

Venirea lor a însemnat un eveniment în Aiud, căci ei au fost niște tineri de cea mai bună calitate și în toate împrejurările temnitei au avut o tinută deosebit de frumoasă. Erau plini de avânt și entuziasm și au stârnit simpatia tuturor.

Citez nume care mi-au rămas în memorie: Vasile Ciocilă, Răducă Marin, Grigore Pop, Ion Varză, Gheorghe Creangă.

Directorul penitenciarului era căpitanul magistrat Aurel Munteanu, om voinic, cu o față frumoasă și cu o inimă urâtă și perfidă. Îi ura pe legionari și-i bătea rău cu o bătă și la fel pe unii comunisti, căci era la Aiud și un grup de vreo 60 de comunisti.

Gardienii se purtau frumos și chiar binevoitor. Erau slujbasi corecti și la locul lor. Nu ne asupreau.

Era o plăcere să-l auzi pe unul dintre ei spunând detinutului de drept comun ce deschidea celulele la întoarcerea de la plimbare: „Bagă-i la camere să nu-i muste câinii”, sau seara, la culcare, la orele 9: „Domnisorule, bagă-te sub plapumă că sting lumina”, sau: „Domnisorule, bagă-te sub plapumă să nu te apuce ploaia”.

Toti s-au apucat să citească, să scrie, să studieze franceza, engleza sau germana fără profesor, să scrie poezii sau altceva, să traducă ceva.

Elevii trebuiau să facă în fiecare zi o faptă bună, acum, nemaifiind liberi, trebuiau să cugete măcar la un gând bun în fiecare zi.

Famiiliile noastre s-au purtat admirabil cu noi, detinutii: aduceau pachete de alimente, haine să nu răcim, cărți, caiete și vorbe bune, sperante.

Unele doamne, în atitudinea lor, au atins sublimul. Devotamentul și puterea lor de jertfă au fost peste orice așteptări și posibilități.

Doamna Goilav de pildă, sotia lui Tudor Goilav, avocat în București, era în divorț cu sotul ei. Dar el e arestat și condamnat la 5 ani detenție și adus la Aiud. Ea veni îndată cu pachet la dânsul. El, mirat și extrem de fericit, o întreabă:

- Cum de ai venit la mine?

- Ești într-o condiție grea și la necaz. Cum as putea să te las? Și a venit lună de lună sau a trimis câte un pachet cu de



toate în chip regulat timp de 5 ani.

El a tradus în acest timp din limba germană **Cântecul Nibelungilor** și l-a dedicat soției sale – o traducere excepțională. A tradus apoi greaua carte **Der Wille zu Macht – „Voința de putere”**, de Nietzsche și a dedicat-o tot soției sale. Autorul era cu totul încântat de atitudinea soției dar, când s-a eliberat, ea i-a spus: „Și acum, dragul meu, fiindcă nu mai ești în greutăți, acum pot să plec.”

Mie mi-au trimis, alternativ, pachet, soția și fratele meu, Dan; o lună el, o lună soția.

Antonescu și acum dorea ca legionarii să intre sub comanda lui. În scopul acesta ne adunam de două ori pe lună în curte ca să ni se vorbească și să ni se arate care e dorința Maresalului căci, după căderea Odesei, ocupată de trupele române, Antonescu și-a luat gradul de maresal. Dar legionarii au rămas constanti împotriva unei astfel de dorințe.

Ni s-a cerut, dacă vrem, să plecăm pe front. Am cerut și eu imediat să mi se permită să plec și să mor pentru patrie decât să zac la închisoare. Dar când mi s-a spus că nu pot merge decât cu gradul de soldat și nu de ofiter, cum eram, am refuzat a pleca. Cum, mi-am zis, n-am fost degradat, cum as putea pleca astfel? Ar însemna să recunosc că sunt vinovat și să confirm prin atitudinea mea valoarea sentinței ce mi s-a dat.

Unii au plecat. Dar ei au fost băgați în unitățile de soc, precum am auzit mai târziu, și nu știu dacă a mai scăpat vreunul.

La 19 noiembrie 1942 rușii au rupt frontul german la Cotul Donului. De-acum începe retragerea germanilor din Rusia. Retrageră treptată. Presiunea rușilor e mare. Nemții sunt împinși mereu înapoi.

Acest fapt a avut la Aiud urmări grele asupra legionarilor. Acum maiorul Munteanu a început o con-strângere a legionarilor, o oprire a corespondenței și a pachetelor, atacuri verbale adresate tuturor celor adunați în curte la ordinul lui,

bătăi, atitudini îndrăznețe și vexatoare față de membrii familiilor legionare ce veneau să viziteze pe bărbații, frații sau fiii lor, și alte răutăți.

În schimb, a început să se poarte mai bine cu deținuții comunisti, să fie amabil și să le aprobe chiar un miting în curtea temnitei.

În acest timp socrul meu Victor Davidescu se ocupa insistent de eliberarea mea. A discutat cu Antonescu la Bacău și, după informațiile ce i le-au dat unii oficiali din oraș despre mine, a promis eliberarea mea.

Și doamna Antonescu, după discuții cu soacra mea, Florica, și, după câte am înțeles, la cererea unor doamne din oraș a promis și ea că va sprijini, pe lângă sotul ei, eliberarea mea. În acest scop am fost adus în 1943 la Ploiești, unde se mutase socrul meu. M-a vizitat la Penitenciarul Ploiești plin de încredere și mi-a vorbit deschis despre demersurile lui și că eliberarea mea e sigură. Naiv și de bună credință, a discutat despre toate și cu directorul închisorii Ploiești. Dar acesta era și informatorul Sigurantei Statului.

Repede mi s-a pregătit un nou proces. Scopul era acesta: să împiedice pe Antonescu să mă elibereze. Cum ar fi putut el elibera un deținut ce primise o condamnare de 25 de ani și acum avea un nou proces? Și apoi o nouă condamnare. Socrul meu nu stia vicleniile omenirii. Auzind de un nou proces, se miră mult și angajă imediat un mare avocat pentru apărarea mea. Auzise de procesul de la Galați și stia de la cei ce fuseseră asistenți la proces că nu aveam vreo vină.

Avocatul ceru o mare sumă de bani pentru apărarea mea, socrul i-o promise. Dar eu l-am sfătuit să renunțe la apărarea mea în proces căci tot voi fi condamnat. El refuză, se înfurie și mai angajă doi avocați.

Procesul trebuia să se țină la Ploiești. De ce se mutase de la Galați? Fiindcă aici era cel mai nedrept presedinte de curte

martială din tară: colonelul Cristea Manea, un armean stricat în străfunduri. De la el se astepta condamnarea în chip sigur. Nici un detinut nu scăpa de la el necondamnat, iar pe legionari îi ura în gradul cel mai mare. Dorea să-si bată joc de noi, profitând de sotiile noastre ce se interesau de procesele noastre. De aceea, prahovenii plăteau câte o prostituată ca să se prezinte ca sotia vreunuia si să primească propunerile lui amoroase. Atunci sentinta era micșorată mult.

Chemat fiind să văd dosarul, am fost mirat că el putea constitui un proces; erau trei piese în el: o chitanță în care un muncitor din Bacău semnase că a primit de la mine 25.000 de lei ca ajutor de Crăciunul anului 1940, altă chitanță în care un tânăr intelectual recunostea că a primit ca împrumut 400 de lei, si o a treia chitanță de acelasi gen, pentru câteva sute de lei. Presedintele a ținut să vadă inculpatul. M-am dus la el si am auzit cele mai murdare si grele insulte ce mi s-au adresat vreodată. Mi-e rusine să le reproduc.

A grăbit si el procesul. Deci fără martori. Dar nici nu trebuiau martori. Cel mult, eventual, niste magistrati din Bacău care mă cunosteau si puteau arăta probitatea mea.

Procesul a început cu identificarea mea, la care, fiind eu legionar, a început el un atac fulminant contra legionarilor, apoi, fiindcă eram preot ca pregătire, mi s-a adresat asa:

- De ce n-ai stat, mă, la biserică să cânti: Doamne miluieste, popa prinde peste? Te-ai uitat în oglindă? Urâtule! Voi ai să fii deputat, prostănacule?

Nu am răspuns nici un cuvânt. Cum ar fi meritat acest om un răspuns?

Procurorul a spus doar pentru ce sunt trimis în judecată, nespunând nici că sunt vinovat, nici că sunt nevinovat. Desi el vedea doar că sunt nevinovat.

După ce primul meu avocat a început apărarea arătând onestitatea mea, a fost întrerupt cu cuvintele:

- Destul! Nu mai e nevoie de nimic. Curtea e lămurită si sentinta este scrisă, si pe loc a citit sentinta, 20 de ani de muncă silnică, după care curtea s-a retras. Toti au rămas consternati. Magistratul e probabil nebun.

Socrul meu a rămas mofluz. Cheltuise banii degeaba cu avocatii. Prin niste rude din Ploiesti el mai făcuse si niste daruri mitocanului care la una din rudenii luase o masă bogată si darurile pregătite si căroră le-a spus că neapărat voi fi achitat, căci nu sunt dovezi de vinovătie în dosarul pe care l-a scos din servietă si l-a arătat.

Nu mi s-a dat ultimul cuvânt, dar, când am auzit că sentinta e scrisă, as fi voit să mă ridic si să spun cuvinte grele cu privire la acest proces, dar socrul meu mi-a făcut semn să nu vorbesc „ca să nu-l supăr”, a motivat el apoi.

Eram umilit si plin de revoltă. Câtă turpitudine la acest magistrat! Ce compromitere a justitiei! „Ah, unde esti tu Țepes, doamne!”

Unul dintre avocati mă cheamă:

- Trebuie să mergi la presedinte ca să faci actul de contopire a pedepsei actuale cu cea veche. Te rog să-i multumesti respectuos pentru această bunăvointă”.

M-a înfuriat:

- Cum! Să-i multumesc acestui om fără de lege! Nu, domnule! Niciodată. Facă ce va vrea.

M-a dus la el în birou si Manea mi-a spus:

- Mă! Ți-au dat 20 de ani că asa am vrut eu. N-o să-i faci toti. O să faci mai putin. Îti fac acum contopirea pedepsei ca să ai o singură pedeapsă. Să stii, asa procedez eu cu legionarii, bagu-i în ... Că l-am cunoscut pe ăl mare la Mănăstirea Dealului, bagu-l în ... - si acum să stai linistit să nu dai iar de mine, că stii ce vă fac eu, bagu-vă pe toti în ...

Nu stiu dacă am semnat ceva. N-am spus nici un cuvânt, dar cugetam să iau sticla de cerneală din care scria să i-o arunc

în față. Însă soldatul era lângă mine. I-a poruncit:

- Ia-l acum si du-l.

Astfel am fost dus la Penitenciarul Ploiesti după acest proces de pomină. Asa s-a terminat orice speranță de eliberare a mea de către Ion Antonescu. Eugen Cristescu, seful serviciului secret, a stiut să pună la timp în scenă acest proces; însă socrul meu se mai mângâia cu iluzia că va reusi să răstoarne toate si să mă scoată afară.

Peste câteva ore mi-am revenit. Linistea s-a asezat din nou în inima mea.

Regretam că am fost înfuriat si că am cugetat cele spuse mai sus.

### ***IAR PENITENCIARUL PLOIEȘTI***

Uitasem să spun: când am sosit la Ploiesti, unde erau câteva sute de detinuti de drept comun si vreo sase legionari, pe când mi se făcea perchezitia, treceau unii detinuti de drept comun si, dacă nu erau văzuti, mă salutau foarte respectuos. Nu mă cunosteau, dar m-au văzut în haine vârgate rosii. Asta însemna că am o condamnare mare si detinutii se bucurau de o consideratie cu atât mai mare cu cât aveau o condamnare mai mare.

Detinutii erau împartiti: „cei mari” si „cei mici”. Cei mici erau cei de drept comun, iar cei mari erau cei politici. Cei verzi, legionarii, si cei rosii, comunistii.

În ziua sosirii mele la Ploiesti, după perchezitia ce mi s-a făcut si asezarea mea într-o cameră, s-a prezentat la mine Rică Marghidescu, un tigan criminal, originar din Ploiesti si, cu o farfurie de friptură caldă si cu o sticlă de tuică si niste păhărele, m-a invitat să servesc spunându-mi:

- Sunt seful detinutilor de aici. Toti mi se supun si, stiti, am făcut rost când am aflat că e unul din cei mari cu vârgate

rosii, noi, adică eu și fratele meu Damian, suntem cu cei verzi. Vă rog să serviți. Faceți-ne cinstea aceasta. Și a umplut pâhărelele pentru vreo 4-5 deținuți de care era înconjurat. Iată: închinăm noi mai întâi cum se cuvine. Era greu să primești, dar era și mai greu să refuzi. Ofensati erau răzbunători. Am luat și tuică și friptură, a stăruiț și mi-a mai pus un pâhărel. Pe al treilea l-am refuzat.

- Vă aduc în fiecare zi friptură și tuică sau vin. Și s-a ținut de cuvânt.

- Cum poți face tu asta, Rică?

- Păi nu sunt sef aici, în județul meu?

Deci el era „sef”. Bineînțeleș, eu eram departe de a avea astfel de posibilități, dar peste câteva zile am luat legătura cu ai mei și, sub pretextul că s-ar supăra dacă nu as primi hrană de la ei, am refuzat să mă mai servească.

M-am împrietenit cu el și am discutat multe lucruri împreună. Mi-a spus despre felul cum „lucra”. Avea șapte crime și eu l-am întrebat dacă nu-i pare rău de aceste ucideri.

- Nu, mi-a spus el, în afară de una.

- De ce? l-am întrebat.

- Să vedeți. Dădusem într-o noapte o lovitură și ne-a mers bine și apoi, pe la amiază, petreceam într-o pădure. Iată că trece o motocicletă cu atas cam la 600 de metri. Eram un trăgător bun.

Tovarășii mi-au zis: „Tu-l iei sigur și de la distanța asta”. Și m-a pus dracu și am tras. Îndată a căzut la pământ. Mi-a părut foarte rău și am înjurat pe cei care m-au pus să trag.

- De ce?

- Fiindcă, vedeți, am omorât un om din joacă și nu se cade să omori un om din joacă.

- Dar de ceilalți șase de ce nu-ți pare rău?

- Fiindcă atunci când i-am omorât eram „în exercitiul funcțiunii”. Trebuia să-i omor dacă mi-au ieseț în cale, altfel nu reusea treaba. Dar ășta, săracul, era nevinovat.

Temnita de la Ploiesti fusese bombardată si o parte nu mai era locuibilă.

Ziua stăteam de vorbă cu camarazii. Unii aveau procese în curs. Am fost îndurerat de rapacitatea avocailor care fără milă cereau onorarii mari si asigurau pe clienti că vor câștiga procesele pe care mai totdeauna le pierdeau la Cristea Manea. Unii, ca să plătească, vindeau grădini si livezi si apoi, dacă pierdeau, nu mai aveau cu ce să se întretină.

După bombardarea temnitei din Ploiesti, Antonescu s-a prezentat la fata locului si a văzut dezastrul. Cei ce au lucrat la stingere si la reparatii au fost mai ales cei sase legionari. Dar si altii. Antonescu a dorit să-i vadă si le-a multumit. Când a auzit că ei sunt legionari, Antonescu a izbucnit către însotitorii lui între care si Eugen Cristescu:

- Ce tot spuneti, mă, că legionarii vor să mă omoare. Uite, acum au avut ocazia si n-au făcut-o si au mai fost si alte ocazii. Și a cerut o listă a celor ce au lucrat. Legionarii erau în frunte, căci ei au sărit întâi.

Dar Misu Antonescu i-a sters de pe listă si maresalul i-a gratiat doar pe cei pe care i-a găsit pe listă.

Între cei sase detinuti ploiesteni era un tânăr ce venise din război rănit, decorat cu Mihai Viteazul. El fusese functionar la un birou militar. Colonelul si ceilalti sefi i-au dat cele mai bune referinte ce se puteau da unui subaltern. Ele erau acum atasate la dosar. Dar Manea nu-i dădea totusi drumul pentru că s-a găsit în sertarul lui o fituică de patru rânduri cu un cuprins legionar inofensiv; Manea nu-l lăsa din mână. Tânărul a negat că-i apartine fituica. Manea l-a chemat si i-a zis că trebuie expertiză grafologică. Dar detinutul a răspuns că nu are cu ce o plăti.

Însă Manea i-a răspuns:

- O va plăti curtea, nu noi. Și tânărul a intrat în panică.

Mi-a spus temerea lui:

- Sunt pierdut. Fituica e a mea.

- Încă nu esti pierdut, i-am spus. Încearcă ultima sansă. El era logodit și își pregătea căsătoria. Logodnica venea zilnic să-l vadă. Spune-i logodnicei să-l întâmpine pe marele grafolog Henri Stahl, ce urma a face expertiza, și să-i spună că ai fost pe front, că esti rănit, decorat cu Mihai Viteazul, că ai cele mai bune calificative care se pot vedea la dosar, dar acest om rău, stricat, vrea condamnarea ta. Să-i spună: noi plănuisem acum să ne căsătorim, îl iubesc mult și poate-l nenoroceste. Poate-l va îndupleca să-i fie milă.

Mi-a primit sfatul și așa a făcut. Rezultatul expertizei: nu-i aparține foaia încriminată.

Chiar în seara aceea, după expertiză, a fost eliberat. Marele grafolog stia bestialitatea lui Manea. Om de mare finete sufletească, Henri Stahl a salvat o situație grea. Mai erau deci și oameni de inimă.

### ***IARĂȘI AIUD***

Rămânerea la Ploiești nu mai era necesară. Orice speranță de eliberare imediată era înlăturată, căci Antonescu ridicase prin lege dreptul la recurs. Astfel, judecătorii abuzivi puteau face orice, căci nu se puteau teme că vor fi dezisi de o instanță superioară.

Lipsa dreptului de recurs este una din cele mai mari nedreptăți ce se pot imagina în aflarea adevărului. Această lege cu caracter criminal, aplicată legionarilor de la noi, trebuie să fi fost adusă de ura și spiritul machiavelic al lui Misu Antonescu, inspirată poate de „fratii” lui francmasoni.

Am fost dus la dubă pentru întoarcerea la Aiud împreună cu un muncitor calificat, legionar ce mi s-a părut de o puritate extremă. Era tânăr, de vreo 23 de ani. Duba era plină de deținuți de drept comun, unii îmbrăcați în haine civile foarte elegante. Un grup de vreo 10. Ne-am așezat la un colț și ne-am pus



geamantanele alătura, pândindu-le cu atenție.

Îndată unul dintre ei, foarte elegant, a scos niste tuică și niste păhărele de vreo 30 de grame și a început a servi pe tovarășii lui. Ne-au invitat și pe noi să servim și eu nu i-am putut refuza. Dar camaradul meu nicicum n-a voit să ia, deși a fost mult îmbiat.

Au avut mâncare bună și ne-au oferit și nouă. Eu am primit, dar camaradul meu a refuzat cu dârzenie iarăși. Nu i-au adresat nici un cuvânt agresiv, dar îl priveau cu nemulțumire. Pe la jumătatea drumului au coborât. Noi ne-am uitat la geamantane. Al meu era intact, al camaradului meu era gol-golul, nedescuiat. Fusese tăiat pe dedesubt și scos tot ce se găsea în el. Detinutii de drept comun se răzbunaseră. Refuzul de a bea cu ei fusese considerat un dispreț și o sfidare. Și totuși el nu l-a slăbit din ochi. Cum i l-au tăiat? Trebuie să spun că acești detinuti, hoti de buzunare sau banditi, au atâta îndemânare încât e cu neputință, oricât ai fi de atent, să nu fii furat.

Duba nu e păzită de vreun gardian și în ea se pot petrece tot felul de rele: bătăi, asupriri, omoruri și, trezind apetitul sexual, unii sunt siliti să accepte să fie violati. În toate drumurile pe care le-am făcut nu am auzit ca ei să fi îndrăznit să facă acest act cu detinutii politici, dar cu alții, avocați, profesori, aceste mârșăvii s-au întâmplat de multe ori. Calitatea de detinut politic era o pavăză serioasă. Ei stiau că aceștia puteau să dispună într-o zi de soarta lor. De aceea erau prudenți.

La Aiud am fost băgat în aceeași celulă cu studentul Constantin Bucur din Bacău. Regimul la Aiud se înăsprea zi de zi. Cu cât frontul german în Rusia mergea mai prost, cu atât Munteanu, directorul, strângea chinga la Aiud.

Dacă până la ruperea frontului de la Cotul Donului, 19 noiembrie 1942, bătuse pe comunisti, acum, după o perioadă de expectativă ce dura până după marea bătălie din vara lui 1943 de la Tula-Orel, bătălie hotărâtoare pentru soarta războiului, venise

rândul să fie bătuti legionarii.

Munteanu crease o atmosferă de teroare si groază. Auzeam din când în când că unii au fost bătuti. Ne asteptam fiecare rândul. Amenintările lui Munteanu cresteau din zi în zi. Era un ins diabolic. Incontestabil, era sub influenta lui Eugen Cristescu si a altor dusmani ai legionarilor.

Bătaia se făcea cu „Margareta”, o centură lungă si suplă, si cu „Berta”, două centuri legate la mijloc cu o tinichea subtire.

Bătaia cu Berta era zdrobitoare si se aplica după ce doctorul lua tensiunea. Nu era nevoie să fii vinovat. Sub lovituri puteai chiar muri.

Voind să manevreze mai bine celularul, Munteanu m-a mutat în Zarca, vechea închisoare cu un regim ceva mai dur decât celularul. Acolo eram izolat cu încă câțiva camarazi mai rău văzuti de Munteanu. Aiudul era deja o izolare, acum eram izolat în izolare.

Dar, voind să scape de noi de la Aiud, ne-am trezit că ni se pun lanturi, câte doi la un lant, la picioare. Eram legati si de mână cu celălalt. Era o pozitie grea la miscare si mai ales când mergeam la closet. Asa ne-a dus la dubă cu destinatia Galati.

Când ne-a văzut directorul temnitei Galati, director cu vreo 30 de ani de serviciu, a rămas uimit si a fost revoltat la culme. Nici pe cei mai mari criminali nu i-a văzut vreodată transportati astfel. Ne-a spus câtorva în particular că la întâlnirile directorilor de penitenciar Munteanu își dă aere de superioritate si e de o mare îndrăzneală. Ne-a luat imediat lanturile si ne-a izolat câte unul, în celule, la parter. Eram vreo 31 de insi. Ne bucuram că am scăpat de Munteanu.

Directorul a comunicat procurorului de la Galati conditiile în care am fost adusi si el a venit să ne vadă. Ne-a anchetat si ne-a cerut să dăm declaratii de conditiile inumane în care am fost adusi. Era furios. Miselia lui Munteanu îl revoltase la culme. Vorbea de demersuri mai sus. Mi s-a părut a fi un om

exceptional. Ne-a vizitat în două rânduri.

La Galati, directorul s-a purtat frumos cu noi si „legal”, adică corect.

Chiar a doua zi de la sosire aud: „Deschide fereastra, aici Berilă. Ia pachetul, mănâncă si apoi ascunde-l în horn”. Cu o funie se slobozea de la etaj un săculeț cu mâncare. L-am luat: era pâine, salam, carne, totul cam vreo 3 kg. I-am multumit. Am auzit apoi: „Fiti atent, o să vă mai dăm”.

M-am mirat. Cine era acest suflet generos care făcea aceasta? Peste câteva zile am avut prilejul să-l văd si să stau de vorbă cu el câteva clipe. Era un bărbat înalt, frumos, foarte bine legat, un Hercule. Am aflat si cine e. Era un ucigas, condamnat la muncă silnică pe viață. De ce? Iată nesansurile vietii.

Era brutar la o fabrică de pâine din Galati când patru tovarăsi au sărit să-l omoare. Voiau să-l bage între malaxoare dar nu au reusit. Lupta a fost grea, dar la urmă i-a omorât el pe ei. Era înnebunit. Venind stăpânul să vadă ce se întâmplase, i-a dat si lui cu toporul o lovitură si l-a omorât. A venit apoi sotia stăpânului si i-a dat si ei o muchie de topor, a mai venit apoi un copilas, care văzându-l furios a strigat: „Nu mă omorî nene că sunt mic”, dar l-a lovit si pe el cu toporul. A venit si o pisică si a omorât-o si pe ea. Și totusi în structura lui acest om nu era un criminal. „Ceasul cel rău a spus el, a adus toată nenorocirea. Eu eram la om la locul meu si ceasul cel rău m-a scos din linia mea.” Apoi viata lui a fost între criminali si iată ce manifestări are după sapte ani de temniță.

De bună seamă, în orice om ajuns ucigas din întâmplare, rămâne permanent o lumină divină, o pornire spre bine, o bucată de aur pur, care se arată când se iversează acest prilej potrivit să se arate.

Pe Berilă l-am întâlnit si cu alte ocazii peste vreo doi ani, arăta că este un om pe care un prilej nefericit l-a scos din rândul oamenilor.

De aceea, dacă ne iese în față un criminal, să nu-l urâm și să ne depărtăm de el cu dispreț, ci să vedem mai întâi ce împrejurări l-au dus la crimă, cum se află acum, măsura în care el s-a deteriorat sau a evoluat. Să-l privim cu atenție și bunăvoință, să-i acordăm încă un credit și dacă se poate, puțină iubire. El are nevoie de iubirea noastră, disprețul l-ar înrăi, însă dragostea îl înalță și-l umanizează.

Să ne aducem aminte de cazul lui Zaheu din Sfânta Evanghelie, cinstea pe care i-a făcut-o Iisus intrând în casa lui și cinând cu el l-a transformat în adâncuri și a făcut din el un om nou, drept și mărinimos.

Să nu uităm niciodată observația Mântuitorului: „Nu cei sănătoși au nevoie de doctor, ci cei bolnavi” (Matei 9, 12). Deci spre acestia să ne îndreptăm și atenția noastră. Recunoștința lor câteodată e imensă, dar pretul cel mare e uneori schimbarea lor profundă.

Temnita era și la Galati cu alimentație de temniță, cu regimuri de celulă, cu o oră de plimbare pe zi. Dar era fără presiuni și observam destulă omenie în atitudinea directorului. În vreo trei luni cât am stat la Galati, atât procurorul județean, cât și procurorul general ne-au vizitat de vreo trei ori arătând o deosebită bunăvoință.

Trebuie să relatez aici un caz interesant:

Într-o după-amiază am fost duși să ne preumblăm într-un dos al temnitei; gardianul ne-a lăsat singuri și iată o masă întinsă, pe care erau așezate hîrtii, pâine, farfurioare cu jumări și ouă calde. Erau și scaune lungi pe care să stăm.

Pe masa de lemn, la o margine, era scris: „Vă rog nu mă refuzați. Poftă bună!... Rică”.

Era același Rică Marghidescu, țiganul de la Ploiești. El aranjase „ospățul”, cum era să-l refuzăm? Eram destul de flămânzi. Și nici măcar nu s-a arătat apoi ca să-i mulțumim. Administrația se făcea că nu știe nimic.

Dar acest plăcut intermezzo la Galati trebuia să se întrerupă. Demersurile procurorului general contra lui Munteanu s-au făcut la Bucuresti. Deci n-a fost bine că ne-a mutat la Galati.

Ne-a cerut înapoi de la Galati la Aiud, unde eram în siguranță, fără putinta vreunei plângeri. Aici nici un procuror nu a trecut să ne vadă.

Aurel Munteanu era prieten cu directorul general al penitenciarelor, colonelul Alecu Petrescu, cu care făcea la Aiud, când acesta trecea în inspectie, niste chefuri monstru cu femei frumoase din oras.

Munteanu obtinuse de la directorul general nu numai reeducarea, ci si pedepsirea noastră, a tuturor, pentru îndrăzneala de a ne fi plâns contra lui.

El ne-a întâmpinat la sosirea în temniță si pe doi dintre noi ne-a si luat în primire imediat. Pe mine si pe locotenentul Gheorghe Bleotu, un om foarte destept, care la scoala specială de la Sibiu se clasase primul între ofiteri. Era oltean, din Vâlcea, cu o sotie profesoară. El, de la Crăciunul lui 1941, explica că nemtii pierd războiul pentru că planul lor de atac a fost gresit. Ideea de atac principal al nemtilor a fost pe centru si pe flancul stâng. Dar, documenta el, ideea principală de atac trebuia să fie pe flancul german drept, pentru cucerirea spatiilor economice si petroliere, si pe centru. Lucru pe care l-au si făcut nemtii în ofensiva din 1942.

Pe Bleotu l-au luat cel dintâi si l-au dus în altă cameră unde auzeam înjurăturile si cum îl bate. El era bine legat, cu un corp robust. Eu eram mai puțin solid. M-au luat apoi pe mine. Directorul general aprobase 15 lovituri. Mi-a arătat aprobarea. Doctorul mi-a luat tensiunea.

- Merge, a spus el. Apoi Munteanu a poruncit:

- Întinde-te!

Loviturile erau aplicate cu Berta.

- Ai grijă să nu-l lovesti pe spinare, porunci el gardianului.

Loviturile veneau una după alta, grele, sfâșietoare. Eu însă nu plângeam. Oftam greu, numai, după fiecare lovitură. Un gardian ce era și el prezent la această demonstrație, erau prezenti vreo cinci, strigă:

- Dă-mi mie, mă, să dau și mai tare.

Și i-a dat. Într-adevăr, loviturile lui erau mai grele căci era mai voinic. Pielea se rupse și sângele tâsnea din mine. După cele 15 lovituri oficiale, Munteanu ordonă:

- Mai dă-i cinci lovituri de la mine.

Și mi-a mai dat. Abia m-am ridicat și mi-am tras pantalonii, că Munteanu m-a dus într-o cameră unde eram numai noi singuri.

- Cum ai îndrăznit să te plângi la procuror? m-a întrebat.

- Nu m-am plâns. Ei ne-au întrebat cum am venit, cum am fost legați unul de altul și ne-au cerut să dăm o declarație scrisă.

- Și de ce ai dat?

- Nu puteam să nu dau și am spus numai adevărul.

- Adevărul e să mă părăști pe mine la niște bandiți, la niște legionari. O să-i bag în temniță și pe ei. Și mi-a tras o puternică labă care mi-a atins ochiul drept. M-am clătinat. S-a uitat. Lovitura lăsase urme pe obraz.

- Ce-i? a întrebat el.

- Mi-ai atins ochiul și am văzut stele verzi.

S-a uitat la mine și s-a răzgândit. Loviturile pe față lasă urme.

- Și ai îndrăznit tu să scrii contra mea? și au început loviturile în piept, în coaste, în solduri, ploua cu lovituri. Nu se putea opri din furie. Poate 50-60 de lovituri. Am căzut jos. A plecat și a închis usa lăsându-mă acolo. Apoi, peste câteva ceasuri, a venit cu doi gardieni.

- Duceți-l în Zarcă pe tâlharul ăsta.

M-au dus lângă Bleotu. M-au luat de brate și m-au dus în

Zarcă, pentru că nu mă puteam tine pe picioare. Bătaia fusese zdravănă. Mă sleise. Vreo trei săptămâni nu m-am putut duce cu tineta. Stăteam întins. Pachetele mi-au fost interzise. Citeam Biblia în traducerea lui Gala Galaction. Citeam Psalmii. Ce revelație! Ce sensuri noi descopeream acum în ei! Eu îi mai citisem de 3-4 ori pe totii, îi stiam, dar acum descopeream o altă încărcătură în ei, alte frumuseti, alt continut, altă bogăție. Eram mirat si fericit. Cât de bun e Dumnezeu că, iată, în durere ne descoperă ceva din tainele Sale. Gardianul de pe sală, Avram, descuie si strigă:

- Să-mi faci celula lună ca spicul grâului. Ia cârpa.

Și-mi aruncă în pat o bucată mare de carne si una de pâine. Apoi face semn: să nu stie vecinul.

- Auzitu-m-ai? Lună.

Și închise cu zgomot usa. Și ori de câte ori era la rând îmi dădea câte o bucată de carne. Când venea detinutul de drept comun cu ciubărul de mâncare uneori îi spunea:

- Vezi? E slăbit. Poti să-i dai încă un polonic. Eu nu zic să-i dai, dar dacă vrei poti să-i dai.

Și bucătarul îmi mai punea un polonic de fasole sau de zeamă de cartofi în gamelă.

Am înțeles că totii care am fost adusi de la Galati erau acum în Zarcă, ca pedeapsă. Pentru totii s-a obtinut o pedeapsă oficială de mai multe lovituri, pentru unii cu Margareta, iar pentru altii cu Berta.

Se spunea că un camarad, foarte robust, era luat din Celular si bătut săptămânal pentru că-l reclamase pe Aurel Munteanu că trăieste cu nevasta lui. Se auzise în Aiud că Munteanu făcea niste chefuri cu directorul general, Alecu Petrescu, cu femeii frumoase, dintre care una era sotia acestui detinut: tânără, frumoasă si plină de foc.

Căderea acestei femei pe drumul desfrâului s-a făcut usor: își iubea mult bărbatul, care si el era foarte frumos si un bărbat

ales, avocat, venea regulat lunar cu pachet la el. Dar ea, ca si celelalte femei, trecea întâi pe la Munteanu, unde de fapt treceau toti vizitatorii. Ea va fi cerut lui Munteanu puțină bunăvoință pentru sotul ei. El va fi promis si ea apoi i-a oferit, drept multumită, gratiile ei.

### ***TEROAREA***

Începând din primăvara lui 1944, la Aiud, pentru legionari s-a instalat o atmosferă de teroare fizică si morală. Îți era groază să privesti pe camarazii tăi la plimbare. Munteanu tuna si fulgera. Dădea pedepse cu nemiluita.

Trecând un general să se intereseze de un nepot ce era în celular, Munteanu n-a vrut să-i descrie ca să-l vadă. El a mintit spunând:

- Aici sunt o seamă de criminali primejdiosi si am ordin strict de la Antonescu ca să nu fie arătați nimănui.

Dacă ar fi deschis, s-ar fi putut afla miseliile si fărădelegile lui. Deci iată cum lunecă omul: mai întâi face o nedreptate, o fărădelege, apoi ca să nu se descopere e silit să recurgă la alte fărădelegi si de acum fărădelegile se tin lant. Cea mai mare grijă trebuie s-o avem să nu facem prima fărădelege, căci, odată intrat pe drumul ei, ca o fatalitate, celelalte urmează de la sine.

Trăiam acum într-o mare lipsă de informatii. Evenimentele zilei nu le mai cunosteam.

Știam de complotul din Italia contra lui Musolini în care intrase însusi ginerele său, contele Ciano. Știam cum căpitanul de aviatie germană Scorteni l-a furat din mâinile englezilor si că a fost reinstalat cu ajutorul nemtilor. Știam că o parte din Italia e ocupată de trupe anglo-americe, că frontul german merge prost si că rusii se apropie de granitele noastre. Dar atât! Mai mult nu stiam.



Fărădelegile lui Munteanu se vede că s-au auzit la București, că a venit o anchetă condusă de Alecu Petrescu. Ni s-a cerut să dăm declarații „cum a fost”. Unii s-au ferit să se mai aventureze să spună adevărul și l-au ocolit. Alții l-au spus pe jumătate. Alții au spus: „Nu fac nici o plângere împotriva faptelor ce s-au petrecut”.

Eu am spus:

- Cele ce s-au întâmplat au dus la o bătaie oficială. Că n-o meritam, poate să o deducă oricine. Aprobarea bătaii a venit în urma unor informații ce n-au putut fi juste; căci, dacă s-ar fi cunoscut în mod real faptele, nu s-ar fi venit cu o aprobare oficială de bătaie. Cei ce cunosc mai bine situația sunt directorul Penitenciarului Galați și procurorii, cel județean și cel general, primul al județului Galați. Pentru luminarea lucrurilor e bine să luăm declarațiile lor. Dar, dacă s-a dat permisiunea unei bătaii oficiale pe considerente necunoscute de mine, atunci trebuie să știi că una a fost pedeapsa ce s-a aprobat a mi se da și alta a fost cea care s-a aplicat. Atâta spun că, după pedeapsă, trei săptămâni nu m-am putut ridica să-mi duc tineta. Nu cele 15 lovituri oficiale m-au doborât, ci cele care au urmat, mai multe și mai grave. Nu fac nici o plângere, nu cer nici o reparatie, nu am nici o dușmănie contra nimănui. Dar, dacă e să se repete, atunci cer ca să fiu împuscat acum. E mai bine pentru dumneavoastră să faceți aceasta, decât să ne chinuți, prelungindu-ne viața asta chinuită; mai bine ucideti-ne! Sau, dacă nu, lăsați-ne să ducem regimul de temniță în condiții normale. Nu cerem favoruri, dar consider că ce s-a întâmplat cu noi a trecut orice măsură și e ceva necunoscut până acum în regimul deținuților politici din România.

Colonelul Petrescu s-a arătat interesat de cele ce afla, a promis îndreptări și față de mine, personal, s-a arătat foarte binevoitor. Am aflat mai târziu că era rudă cu o rudenie de-a mea care intervenise pentru mine la dânsul.

Dar rufele s-au spălat în familie; lui Munteanu nu i s-a miscat nici un fir de păr din cap, si lucrurile au rămas cum au fost. Munteanu nu era oare prietenul lui Alecu Petrescu? Cum era posibil acum să-l acuze si să-l destituie?

Abia a plecat colonelul Petrescu si Munteanu a venit la celula mea, a deschis-o si, pe un ton deosebit de agresiv, m-a amenintat că e gata să repete „figura” ce se întâmplase cu mine.

Am primit amenintarea cu oarecare teamă, dar, totusi, cu gândul că nu se va repeta, si nu s-a repetat.

Dar teroarea lui Munteanu continua. S-a auzit si la Bucuresti ce face. Dar stătea bine în sea. Nu putea fi răsturnat încă.

Un camarad a reusit să-mi comunice: „E o speranță... Trăiește între altele cu sotia lui X din oras. Sotul e pe urmele lui. E un om influent. De-l prinde, scăpăm de el. Păstrează tăcere desăvârșită. Nu i-am mai comunicat aceasta decât lui cutare. De s-aude suntem pierduti...”

Nu s-a auzit. Dar nici Munteanu n-a căzut, căci n-a fost prins. Era încă în zodia lui. Nu făcuse încă tot răul: urma a-l continua.

Cercurile antonesciene cugetau la Bucuresti eliberarea legionarilor. Elevii din multe locuri au fost dusi la Alba Iulia. Directorul de acolo, tot militar, cu unele forme „de sus” îi eliberă în perioada aprilie - iunie 1944.

Munteanu n-a vrut să trimită elevii ce-i avea la Aiud la Alba Iulia, ca să nu-i piardă. Știa sau simtea că de acolo se vor elibera.

A cerut tuturor legionarilor o desolidarizare de conducerea Miscării Legionare. Spera si dorea ca nimeni să nu se desolidarizeze, ca în felul acesta să îi mentină în temnită. Calul lui de bătaie era acesta: „Sunt consecventi în hotărârile lor. Nu renunță la Horia Sima. Cum să-i eliberez?”

Mi-am zis: „O să iau calul pe care călărește Munteanu să

văd pe ce va mai călări. O să dau declaratia cerută si motivul cu care ne acuză o să-i fie luat din mână.” Și am dat declaratia. A primit-o cu regret.

Dar numai câțiva din Zarcă au dat această declaratie. Cei mai multi au rămas la o intransigentă totală, mai ales cei tineri. Ei n-au înțeles că Autorității îi trebuia totusi un motiv, o justificare pentru eliberare.

Eu am judecat asa: cei de la Bucuresti, în împrejurările acestea, când frontul merge prost, au nevoie de o astfel de declaratie ca să ne elibereze; nu vor să ne lase în mâinile comunistilor care vor lua foarte probabil puterea. În fata acestora, în împrejurările grele ce vor urma, au nevoie de noi, ei însisi fiind în situatia de a fi trasi la răspundere si, eventual, unii arestati. Și, cum spuneam, mai voiam să-i fur lui Munteanu calul pe care călărea. Fără noi, el trebuia să-si piardă postul, să plece pe front, sau să fie mutat în alt post. Căci comunistii aici nu erau decât vreo 60 de persoane, si ei puteau fi trimisi la Caransebes, unde era un alt grup de comunisti arestati. Și atunci de Munteanu nu mai era nevoie la Aiud. Dar lui nici un post nu-i convenea mai mult ca Aiudul, de aceea tinea la el cu dintii.

### ***ATITUDINI ȘI RELAȚII ÎN TEMNIȚĂ***

Când am sosit la Aiud, am găsit legionarii împărțiti în două tabere: unii, cam 4/5, erau loiali lui Horia Sima, iar altii, cam 1/5, voiau o apropiere de dorintele lui Antonescu de a-l părăsi pe Horia Sima si eventual de a lucra sub comanda lui.

Între cei ce doreau părăsirea lui Horia Sima, cel mai activ în disidentă era preotul Vasile Boldeanu, comandant legionar din Focsani. Cu el mai erau si alti legionari cu studii frumoase si cu o bună reputatie în trecut si câțiva tineri studenti.

De cealaltă parte erau oameni de mare calitate morală, fideli Legiunii si lui Horia Sima. Ei considerau drept trădare ca

acum, după ce au intrat în temniță, să colaboreze cu Antonescu. Lor li se părea că e o slăbiciune să renunți la Miscare și să intri sub cupola lui Antonescu.

Dimpotrivă, ceilalți spuneau că o intransigentă pe linie legionară nu e recomandabilă acum, e greșită din punct de vedere politic și duce la rămânerea noastră în temniță. Tactica și strategia de luptă cer o apropiere de cel puternic și chiar o colaborare cu el.

Dar intransigenții spuneau: ce știm noi ce e afară? Nu putem trata din poziția de deținuți. Antonescu să trateze cu cei de afară și chiar cu Horia Sima. Însă Antonescu condamnase în contumacie pe Horia Sima, se temea de el și ducea continuu o luptă propagandistică dintre cele mai furibunde contra lui.

M-am afiliat imediat grupului celor intransigenți când am văzut ce personalități erau acolo. Trebuie să stăm pe o linie de demnitate și onoare, îmi spuneam. Nu putem fi niște dezertori. Aici se afla printul Alecu Ghica, fost Șef al Sigurantei Statului sub legionari, magistrat cu zece înaintași care stătuseră pe tronurile Munteniei și Moldovei. Era din Iași, figură frumoasă, bine pregătit, cu o tinută demnă, senin și blând, deloc distant, avea o condamnare de 12 ani.

Traian Trifan din Brașov, fost prefect al județului Brașov, avocat bun și distins „român verde”, cum se zice, nu lua procese compromițătoare, foarte credincios, vesnic cu Biblia în mână. Citea mai ales cărți de doctrină religioasă. Îl atrăgea îndeosebi „Paradisul pierdut” al lui Milton pe care-l citea cu lacrimi în ochi. Îl cunoscusem din lagărul de la Vaslui. Nu voia să audă de o împăcare cu Antonescu.

Traian Marian, fost șef al județului Brașov, cu totul unit sufleteste cu Traian Trifan, erau mereu nedespărțiți. Aceleași gânduri au dus la ei la aceleași atitudini, erau niște oameni mai mult înclinați spre teologie decât spre politică și acțiunile ei. Fusese și el prietenul meu din lagărul Vaslui.

Doctorul Ilie Niculescu, cu studii de economie politică și finanțe din București. Tânăr activ, vesnic în mișcare, ca argintul viu, se bucura de un mare prestigiu și întreținea o atmosferă caldă între cei de pe direcția intransigentei.

<?> nu e în mss

**Iacobescu, avocat bucurestean, care a pledat în procesul căpitanului; Virgil Maniu - inginer electrician care luptase la București la Telefoane, om plăcut, îndatoritor, amabil, pregătire frumoasă, bun jucător de sah. <?>**

A sosit apoi Radu Demetrescu Gyr, poetul. Fusese pe front ca soldat, dar a fost decorat cu Virtutea Militară și Crucea de Fier. Acum era adus lângă ceilalți. Era conferențiar universitar de franceză și română la București. Blond, orginar din Craiova, cu tată artist, mamă din Ardeal, firav, cu o afecțiune la intestine, foarte cult, tăcut și discret, atent cu toată lumea. În toți anii mei de închisoare n-am cunoscut vreun om mai politicos ca dânsul. Era un punct de atracție. Senin și blând, abordabil de oricine, împrăstia în jur un aer de sănătate morală, de încredere și bărbăție. Venea de la spitalul din Brașov. Întors de pe front, scrisese niste poezii de război foarte apreciate. Era încă în plină vigoare creatoare și apărea mereu cu ceva nou. Creatia lui variată a fost ca o hrană pentru toți, ca o cuminecătură la praznicele mari.

Mai erau profesori, câțiva preoti, învățători, câțiva studenți și elevi.

Nu era o adversitate între cele două nuante; dar o anume rezervă între ele, cum era și firesc, s-a creat. Eu am păstrat legătura cu toți, mai rezervată cu cei puțini, mai intimă cu ceilalți.

Am reușit să iau legătura și cu unii fruntași comunisti, în

călătoriile ce le-am avut până în 1944, precum și în 1944, cu cei de la Aiud. M-am apropiat puțin sufleteste de vreo doi medici și doi avocați evrei ce se găseau în Aiud. Am purtat cu ei discuții amabile și deloc controversate. L-am cunoscut pe vestitul Nicolski de mai târziu, atunci șeful comunistilor din Aiud, figură dezagreabilă, repulsivă, deloc îmbietoare, lucra la cizmărie și era la parter la celula 57. N-am fost câtuși de puțin atras să port o discuție cu el. Poate nici el n-ar fi voit.

Nu stiam atunci ce funcție mare va primi în România, șeful serviciului secret, și că va face atâta rău României și românilor.

Părerea mea era aceasta: trebuie să ai legături cu toți deținutii politici, indiferent de nuanțele lor. De asemenea, trebuie să ai legături și cu deținutii de drept comun, mai ales cu șefii lor. Toti eram deținuți, soarta noastră până la un punct era comună oarecum. Mâncam aceeași masă și suportam același regim. Trebuia să fim solidari și să ne sustinem unii pe alții în unele revendicări de regim de temniță.

De aici necesitatea unor legături cu șefii lor ca acțiunile noastre să fie însușite și de ei și sincronizate. Sunt dator să spun că în unele hotărâri discrete ce le-am luat cu ei pentru unele îmbunătățiri de regim, până în 1949, am găsit oameni de cuvânt, dintr-o bucată, gata de sacrificiu și niciodată nu m-au dat de sminteală.

Dimpotrivă, au fost mai hotărâți decât mulți deținuți politici veniți după 1944.

Și după 1949, când n-am mai putut păstra o legătură cu ei, când au auzit că respingem ciuberele cu mâncare, din motive pe care ei uneori nu le cunosteau, și că intram în greva foamei, încercau să ne ajute respingând și ei ciuberele.

Dacă nu-l disprețuiești, deținutul de drept comun poate face lucruri mari pentru tine, de care, fără această pretuire, nu ar fi în stare.

A-i arăta încredere, a-i da chiar si o sarcină alături de tine, aceasta îl înalță, îl umple de încredere în sine, îl face om si uneori om de mari atitudini. A-l dispretui înseamnă a-l împinge înapoi, a-i spori nedreptatea, răutatea si ura.

Recunostinta ce ti-o păstrează când l-ai apreciat e imensă si uneori îl însoteste toată viata. Și dacă ai timp să stai cu el, adică dacă esti pus în situatia să stai cu el si să lucrezi asupra lui, atunci se pot produce în el schimbări în adâncuri, psihologia lui si toată orientarea lui devenind alta si făcând din el un om nou de calitate, pornit cu hotărâre pe drumul binelui. Hristos nu are pe nimeni de pierdut si îi cheamă să se mântuiască pe toti.

### ***REGIMUL LA AIUD ÎN 1944***

Acelasi dinainte cu o sporire a asupririi. Pot spune că era teroare.

Auzeam bătăile si mă îngrozeam. Este foarte greu să suporti temnita auzind urletele unora ce sunt bătuti. Astepti cu groază să-ti vină si tie rândul. Stai singur si începi rugăciunile: „Doamne, apără-mă si apără-i pe toti”. Cei bătuti erau legionarii. Comunistii se bucurau atunci de atentie si bunăvoință. Cu adevărat, Aurel Munteanu era un tip diabolic: stia să sporească temerile, nelinistea, apăsarea si groaza. Rar mai aflam câte o stire.

Totusi, stiam că americanii au ocupat Sicilia si o parte din cizma Italiei, partea de sud. Nu prea stiam ce e cu frontul nostru, războiul din răsărit. Evreii comunisti mai strecurau unele informatii. Trăiam într-o incertitudine ce sporea temerile noastre cu privire la viitor. Puneam în gând si ipoteza că, dacă nu ne vom elibera până la sfârșitul războiului, o să fim luati de Stalin si dusi în Siberia. Orice se putea întâmpla. Totusi, temnita se suporta cu bărbătie si vigoare, într-o mare tăcere. Nici o plângere, nici o cerere, nici o dezertare.

Pe unele polite de la fereastră s-au săpat discret si mai puțin discret cuvintele: „*Per aspera ad astra*”<sup>14</sup>.

Nimic n-am auzit de „Ziua cea mai lungă”, 6 iunie 1944, debarcarea în Franta a 1.600.000 de americani adusi pe 5.000 de vase si 12.000 de avioane - fapt nemaîntâlnit în istorie, dar care ne-ar fi dat convingerea că sfârșitul războiului e aproape. Așteptam, evenimentele dar nu stiam dacă vin.

Auzisem de „faust-patron” ce urma să se dea armatei germane, glont care străpunge tancul. Trăiam oarecum un moment tragic si chinuitor: eram nationalisti, si nemtii, nationalisti, ne loviseră.

Cu comunistii eram în conflict ideologic si nicicum nu ne puteam împăca, si izbânda lor se apropia. Știam acum că nemtii n-au fost sinceri nici cu noi, nici cu ungurii. Pe amândoi ne tineau cu iluzii că vom lua Ardealul. Și ei pregăteau mutarea noastră în Transnistria, din Ardeal; iar sasii si svabii erau pusi să învete să se pregătească să ia functiunile de conducere în Ardeal. Și ungurii trebuiau probabil să fie sacrificati în întregime si Ungaria să fie înglobată în Donau Land, Țara Dunării, iar populatia Ungariei, trufasii unguri ce asupriseră popoarele din Ungaria Mare până în 1918, să fie acum spulberati în cele patru vânturi sau să fie ucisi. O parte din Iugoslavia urma a intra si ea în Donau Land împreună cu Transilvania.

Multă perfidie la Hitler si la national-socialistii germani!...

Eram zbuciumat. Doream însă ca nemtii să piardă războiul. Cum să dezrădăcinezi pe românii din Ardeal pe care nici revărsarea popoarelor barbare nu i-au putut clinti din vechiul lor teritoriu? Cum, în veacul al XX-lea, un popor atât de mare, cu o cultură atât de mare si de frumoasă poate gândi si hotărî astfel de lucruri pentru alte popoare?

Se cădea într-o nouă barbarie. „Dreptul fortei” reînvia la

---

<sup>14</sup> Prin suferință către stele.



nemți sub eufemismul nevoii de „spatiu vital”. Da! Mă sfâșiam și doream cu regret înfrângerea Germaniei. Regret că au putut gândi și plănui ce au plănuit: mutarea noastră din Ardeal. Învătam cu toții la școală, la religie, că trebuie să scăpăm cu toții de lăcomie, unul din păcatele capitale. Dar nu e de ajuns. Trebuie să învățăm nu indivizii, ci popoarele să scape de acest mare păcat. Numai atunci unul din motivele ce aduc războaiele va fi înlăturat. Și acest păcat l-a stăpânit adânc și pe Churchill care, cinic, ne-a vândut în 1944 rusilor.

### ***23 AUGUST 1944***

Asuprirea exercitată de Munteanu continua vârtos. Plimbările foarte supravegheate, vizitele rudeniilor întrerupte, pachetele la fel. Supravegherea gardienilor asupra noastră, sporită la celule. Nimic nu bănuiam din ce era afară. Auzeam din timp în timp niste focuri de armă. Eram mirati. Nu știam ce să credem. Focurile de armă erau trase aproape, probabil în interiorul temnitei. Știam că erau vreo două sute de dezertori de pe front la etajul trei. Ei urmau să fie împușcați și zilnic se împușca câte unul. Dar acum erau trageri mai dese.

Ce se întâmplase? Linguraru, un țigan vlăjgan criminal, potcovar, a pus mâna pe cheile de la celular și i-a descuiat noaptea pe toți deținuții de drept comun. Acestia s-au repezit la ziduri să sară afară, deși erau înalte de 4 metri și mulți au reușit să fugă. Un singur militian, foarte bun om altfel, trăgea asupra lor la ziduri. Am înțeles mai târziu că a împușcat 8 dintre fugari.

Linguraru a deschis și câteva celule ale legionarilor și i-a anunțat pe cei dinăuntru:

-A căzut călăul Antonescu, acum conduce regele. E un decret de amnistie pentru dumneavoastră și comunisti. Mergeți acasă, noi însă trebuie să fugim. Nu uitați de noi.

Surpriza a fost imensă.

Totusi, Munteanu nu ne-a comunicat nimic. Stăteam în continuare ca si când nimic nu s-ar fi întâmplat. Comunistii se plimbau liberi prin curte. Noi, la celulă si plimbarea obisnuită.

În curte a venit un car cu pâine, salam, suncă, pentru comunisti. Acestia ne priveau cu simpatie, însă din bunătățile ce au primit nu ne-au dat si nouă. Poate se temeau.

A trecut a doua zi, a treia zi si a patra zi si noi eram tratati la fel. Nici o schimbare. Așteptam eliberarea. Comunistii ne-au comunicat că Aurel Munteanu i-a chemat si le-a spus:

- Legionarii sunt dusmanii vostri, ei sunt aici, în mâinile mele.

Uite aici pistoale, mergeti si-i împuscati în celule...

Comunistii însă au refuzat oferta. Ei au motivat asa:

- Dacă am învins noi, ne faceti nouă aceasta propunere; să-i ucidem noi pe ei; dacă învingeau ei, le făceati lor propunerea să ne ucidă pe noi.

A sasea zi, comunistii au plecat iar noi am rămas. Munteanu amânase si eliberarea lor ca să vadă ce se mai poate întâmpla: nu cumva „lovitura” nu e reusită si nemtii îl reinstalează pe Antonescu?

Am aflat că la Jilava si la alte închisori, chiar în noaptea de 23 august s-a lucrat la acte si detinutii politici au fost eliberati.

Munteanu nu voia să-i piardă pe nici unul.

O stire mai târzie arăta că si la Deva, unde erau multi detinuti legionari, s-a procedat la fel. Procurorul, nepot al lui Petru Groza, nu a vrut să facă actele de eliberare.

Nemtii erau respinsi si se apropiiau de Aiud. Atunci Munteanu, ca nu cumva în retragere nemtii să ne dea drumul, a aranjat mutarea noastră la Alba Iulia. A chemat pe doctorul Victor Biris si pe Alecu Ghica si le-a vorbit de necesitatea mutării la Alba Iulia. I-a luat lui V. Biris, fost secretar general în Ministerul de Interne sub legionari si prieten al lui Horia Sima,

asigurarea, sub cuvânt de onoare, că-i roagă pe legionari să nu evadeze pe drum și că nu vor evada.

Ceea ce s-a și întâmplat.

Aceasta a fost una dintre greselile lui V. Biris. El nu trebuia să dea această asigurare unui criminal, asigurare care i-a împiedicat pe mulți să evadeze. El trebuia să pledeze pentru eliberarea noastră imediată, pe baza decretului, nu să-i dea asigurări că nu vom evada.

Astfel, într-o dimineată, cu bagajele în spate, am pornit spre Alba Iulia. Munteanu era cu noi. Mai erau vreo doi ofiteri ce ne povesteau pe drum cum stă frontul, despre debarcarea trupelor americane în Franța și că războiul e pierdut de noi și de nemți. Nici o grijă de paza noastră. Mergeam de-a valma. Puteam să evadăm în masă. Dar oamenii nu se gândeau la asta. Din moment ce există un decret de amnistie, de ce să mai evadezi? Și uite așa ne-am înșelat. Dacă nu exista decretul, eu îmi luam zborul. Și ca mine câți?...

Am ajuns cu greu și foarte obosiți la Alba Iulia. Munteanu ne-a luat în primire: nu lipsea nici unul. Atâta corectitudine l-a impresionat și pe el. Și aici tot el ne conducea. Dar, peste câteva zile, i s-a luat comanda. L-am privit cu dispreț la plecare. Nimeni nu i-a reproșat nimic. A înțeles că stiam chestia cu pistoalele oferite comunistilor pentru uciderea noastră.

Iată un om care se despărtea de noi în chip rusinos, care fusese ani de zile o canalie și care putea să devină om în ultimele zile, dar care nu s-a putut ridica din decăderea lui și a rămas tot o canalie.

A avut ocazia regăsirii sale, dar a pierdut-o. Ce era mai ușor decât să cheme procurorul și să aplice decretul? De ce n-a făcut-o?

Deducem că cei înecați în fărâdelegi, când sansa vine ca să se aseze pe linia de plutire, nu pot face efortul ridicării. De aceea, când putem fi drepti, de ce să ne lăsăm să lunecăm în

nedreptate, fărădelege și asuprire din îndemnul cuiva sau din propria noastră pornire, când e atât de ușor să stăm liniștiți, să aplicăm legea și, dacă se poate, să arătăm și puțină iubire?

Astfel, ca să nu ne pierdem, trebuie de la început să stăm pe linia binelui, căci orice abatere e o mână întinsă diavolului care ne duce mai târziu la fund.

La Alba Iulia ne-au vizitat ofiteri ruși superiori. Era director acum un subdirector ce fusese în timpul din urmă la Aiud, cu Munteanu, om cumsecade, dar care nu putea face de la sine nimic. Se arăta binevoitor. Ne-a comunicat că ofiterii ruși au cerut să nu ni se dea drumul, ca nu cumva să le facem greutăți în războiul ce-l duceau.

Acesta era desigur un pretext. Ce puteam face noi cu mâinile goale? Deci rușii s-au bucurat că eram între ziduri și doreau să rămânem acolo. Trebuia să rămânem în „depozit”.

Peste o lună ne-am întors la Aiud. Acum detinerea noastră era ilegală; eram amnistiați. De aceea, ca să se intre în legalitate, a trebuit ca peste o lună de la emiterea decretului să se adauge un codicil: „legionarilor nu li se aplică acest decret”.

Acum conducerea înapoi la Aiud s-a făcut cu cea mai mare pază; evadarea nu a mai fost cu putință. Pierdusem ocazia.

Însă, dacă rușii au cerut să nu fim eliberați, noi stăteam încă sub puterea decretului și numai peste vreo două luni am aflat de adaosul cu excluderea noastră. Căci noi am fost duși la Alba Iulia și la Aiud la culesul viilor, la proprietari bogați și, fiind la lucru, tot am fi putut evada. Dar nu ne venea în gând aceasta și tot mai așteptam aplicarea decretului.

Regimul era acum blând și fără asuprire.

Detinutii de drept comun deveniseră puternici și foarte turbulenti. Nouă nu ne făceau rău, dar tulburau Administrația. Ei erau, ca și noi, liberi prin curte.

Unități rusești au mai trecut pe la temniță și erau ospătate cu admirabilul vin de Aiud al temnitei. Dar unii, beti, au

împuscat butiile si vinul a curs pe jos, în timp ce soldatii îl sorbeau de pe pământ.

Acest lucru s-a petrecut si la alte pivnite din oras si unii soldati au murit înecati în vin.

Se simtea lipsa alimentelor si ne bucuram de masa de la culesul viilor.

Rusii luau turmele de oi ce le ieseau în cale, vacile, caii, porcii. De aici instabilitatea alimentării. Nu mai era carne, iar culesul câmpului nu se putea face normal. Apăru lipsa. Treptat, ea se simti tot mai mult în temniță.

Detinutii dezertori erau acum scăpata de pedeapsa ce o aveau, însă nu eram încă eliberati.

Armata noastră colaborează cu armata rosie pentru eliberarea Ardealului; erau lupte grele. La 25 octombrie 1944 Ardealul fu curățat de ostasii unguri si nemti, era eliberat. Cele mai grele lupte s-au dat la Cheile Turzii. Șase regimente ruse, fortând trecerea, au fost distruse. Abia un regiment românesc interveni si reusi să le ocupe.

Dar armata noastră trecu mai departe spre a elibera Cehoslovacia si Ungaria. Ei îi trebuia mâncare. Pe de altă parte, chiar acum un mare număr de rusi au rămas în țară ca armată de ocupatie. Ei trebuiau hrăniti. Chiar la ocupatie, rusii au ridicat de la noi toate semintele de soia ce se găseau în depozite ce fuseseră cultivate în 360.000 ha. Asta a sporit lipsa uleiului în țară iar multele prelucrări industriale ale soiei acum nu aveam să le mai facem.

Administratia temnitei începu să nu mai poată asigura deplin hrana detinutilor. Permise să se aducă alimente de acasă, prelucrate sau nu. Astfel, s-au adus cartofi, făină de porumb, fructe, zarzavaturi, fasole si altele.

Detinutii legionari au reusit să inventeze un aparat, foarte simplu, la care să facă o ciorbă, o tocană sau mămăligă. Era alimentat cu gaz, consuma puțin, dar trebuia să stai mult ca să

faci o mămăligă. Era o mare binefacere. Era si un mijloc de a încălzi puțin camera.

M-am împrietenit cu un dezertor din Poiana Sibiului; m-a căutat fiindcă eram conjudeteni. Era rosu, voinic, cu un cojoc ciobănesc pe el, cu pantaloni de aba, cu opinci în care aveau ciorapi, coltuni si obiele frumoase, tot de aba, care mergeau până la 10 cm peste gleznă si cu pieptul gol. Nu-i păsa de frig.

Mă căuta si vorbea cu mult respect. Nevasta i-a adus o felderă de făină de mălai, o burdusică de vreo 12 kg de brânză de burduf, carne de porc, slănină, lapte acru gras de oaie. Venea cu făină să-i fac mămăligă. Pe la orele 11 - 11 si 5 era gata. Îi dădeam mămăligă fierbinte să plece cu ea. Dar el lăsa cam 1/3 din ea si un bulgăr de brânză sau o felie pentru mine si apoi pleca la celula lui, vis - à - vis pe T.

Mă căuta apoi iar să-i dau ceva să citească, că-i e urât. Voia ori povesti usoare, ori ceva „despre sfinti” spunea el. I-am dat Biblia, Mica Biblie, cărticica de rugăciuni.

Țăranii si ciobanii nu sunt obisnuiti să stea degeaba si vor să lucreze. În celulă, fără lucru, pentru ei e greu de suportat, înnebunesc. O carte, un prieten ce le vorbeste sunt o salvare. Veni iarna cu ger. În lipsuri si frig unii detinuti mai mureau. Gardianul deschidea celula lui Vasile al meu (ca si pe celelalte) dimineata si striga:

- Tu, care mai trăiesti aici? Iar Vasile, cu un glas puternic, pe care-l auzeam de la mine, striga:

- Io, domnule gardian!

Sosi si Crăciunul, slăvită sărbătoare creștină a Nasterii Domnului, zi mult cinstită de detinutii legionari. Acum liberi, în cor la crucea Celularului s-a putut cânta pentru prima dată un colind legionar si apoi altele, cunoscute. Toti, si gardienii, ascultau în liniste si cu evlavie. Căci colindele trezesc în suflete, mai ales la cei ce suferă, sfinti fiori de pace si nădejde. Nădejdea alături de credință e forta detinutului. Fără ele, detinutii se usucă

si mor. Rezistenta lor e redusă enorm. Redau aici colindul de Radu Demetrescu Gyr.

*„A sosit si aici Crăciunul  
Să ne mângâie surghiunul  
Cade albă nea  
Peste viata mea  
Care aici se stinge  
Cade albă nea  
Peste viata mea  
Peste suflet ninge.*

*Tremură albastre stele  
Peste dorurile mele  
Dumnezeu de sus  
În inimi ne-a pus  
Numai lacrimi grele  
Dumnezeu de sus  
În inimi ne-a pus  
Pâlpâiri de stele.*

*Maica Domnului curată  
Ad-o veste minunată  
Înflorească-n prag  
Zâmbetul tău drag  
Ca o zi cu soare  
Zâmbetul tău drag  
Îl asteaptă-n prag  
Cei din închisoare. “*

L-am reprodus întreg, pentru că a fost ca un balsam peste rănilile osânditilor. S-a răspândit repede si se cânta, pe fată sau în ascuns, după timp si loc, în toate temnitele țării. Am zis „după

timp si loc” pentru că uneori s-a putut cânta în voie, iar alteori cu mari riscuri. Sau chiar în acelasi loc în alt timp nu se mai putea cânta. Iarna era grea dar o suportam cu bărbătie, aproape fără să o simt. Eram tânăr si deplin sănătos.

Nu-mi păsa de frig. Discutam cu prietenii si uitam si de foame, si de frig, si de conditia mea de detinut. Eram fericit.

Îmi amintesc de o discutie mai lungă cu doctorul V. Biris în ziua de Anul Nou. A fost atât de plăcută, atât de desfătătoare, că nici la cele mai alese petreceri la care am luat parte când eram în lume nu am simtit atâta fericire. Stăteam cu mantalele pe noi într-un ger cumplit si discutam.

Cine mai putea gândi atunci la casă, la familie, la nevoile zilei?

Eram cu gândurile si cu inima în altă lume si uitam de toate de pe pământ. Eram cu adevărat fericit. Și astfel de momente au fost putine.

### ***RĂNIȚI ÎN AIUD ȘI TRATAMENTELE***

Dintre cei vreo 200 de dezertori de pe front ce se găseau la Aiud jumătate erau cu răni mari la picioare. Le degeraseră picioarele. La unii le-au căzut călcâiele, la alții carnea de pe tălpi. Administratia nu era acum în măsură să se ocupe de vindecarea lor. Inimosul doctor Dumitru Ută, ce „căzuse” tocmai când își lua doctoratul la Cluj, primi permisiunea să meargă la Cluj după leacuri. El reusi să aducă două geamantane de medicamente. Clujul fusese generos. El începu tratamentul degeratilor cu o pasiune deosebită. Am privit si eu pe unii. El îi ungea cu niste alifii galbene, îi pansa si îi cerceta mereu.

Dar vindecarea, cu toată grija lui, mergea foarte greu. Și după sase luni de tratament unora nu le crescuse toată carnea pe tălpi. Se vindecaseră, dar cu o lipsă de carne pe tălpi. Mă miram. Cum e cu putintă asta? Medicina clasică vindecă mai slab decât



medicina empirică?

Văzusem la mine în sat câteva cazuri de degerături asemănătoare. Dar ele au fost vindecate deplin de femei din sat după 5-6 săptămâni. Nu stiam exact cu ce. Dar mi-amintesc că piciorul era învăluit în ceva ca un aluat dintr-un amestec de făină de grâu, poate și de in, fasole, grăsime, plante ce toate au stat împreună la foc, și apoi l-au strâns cu cârpe. Nu știu proporția elementelor din compoziția aceasta. Dar rapiditatea vindecării mă mirase. Și acum asistam la aceste străduințe admirabile de vindecare, dar cu efecte atât de mici.

Dar admirabilul doctor Ută nu se multimea cu atât. El căuta să nu le lipsească hrana sufletească nu dezertorilor, ci tuturor detinutilor: cartea. El căuta să ducă tuturor o carte, două, după nevoile lui. Cerea de la alții, împrumuta, ducea înapoi, alerga mereu, dar ducea tuturor ceva.

Și nimeni nu era uitat. Foarte credincios, el căuta mai ales cartea religioasă sau cu subiecte religioase, cea care era cerută mai mult acum.

Cerea celor de acasă să aducă astfel de cărți. În temniță, la câteva mii de detinuti, el era omul care se interesa mai mult de fiecare.

Era neobosit. Eram în temniță câțiva preoți, dar nu eram noi samarineanul milostiv care spală cu untdelemn și vin rănila celui căzut între „tâlhari”, ci el, doctorul Dumitru Ută. Și el le făcea toate cu un suflet smerit, ca și când era obligat să le facă.

În lungul timp al detenției mele nu am întâlnit un alt om atât de devotat cauzei altora. E drept că, mai târziu, în izolările și controlul ce era, nici nu se mai putea face asta. Dumitru Ută, acest legionar sublim, rămăsese ca un model ales de dăruire, de jertfă și dragoste pentru alții.

***DIRECTOR NOU ÎN AIUD: GUȚAN***

După Munteanu s-au perindat doi directori, oameni corecti si de omenie, până în 1945, când a venit Gutan, om de partid. Era un basarabean tânăr, cam de 35 de ani, ce executase cinci ani de temniță. Venise cu un suflet curat. Se arăta cu bunăvoință si fără asuprire. Cred că avea la acest moment instructiuni în acest sens. I s-a dat ca ajutor subdirector un muncitor calificat: Mares. Acesta era un om aspru si dusmănos cu detinutii politici, mai ales cu cei nelegionari. El era foarte activ si controla totul. Perchezitiona pe cei ce veneau de la alte închisori, le confisca „cocoseii” (niste monede de aur bătute de Antonescu în 1944), banii, unele cărți sau alimente ce depășeau măsura, măsură ce uneori o stabilise el.

El bătea din când în când pe toti cei ce veneau cu unele „curse” fără să fi făcut vreunul ceva. Probabil că în această ordine primea porunci speciale de la Bucuresti: cei din cursa cutare să fie bătuti. Redau aici o întâmplare ca să se vadă reactia lui Gutan. Acesta a însărcinat în 1946 pe cinci detinuti dintre cei mai talentati ca scriitori să facă un memoriu către guvern ca să ne ierte. Acestia au fost: Radu Gyr, Gheorghe Cuza, Romulus Dianu, Ilie Rădulescu (directorul „Poruncii vremii” ) si Alexandru Hodos. Radu Gyr, Cuza si doctorul Ilie Rădulescu Lăptărie au refuzat a-l redacta, dar Dianu si cu Alexandru Hodos l-au redactat.

Cei ce au refuzat a-l redacta si-au motivat atitudinea asa: guvernul stie prea bine situatia noastră, stie că unii suntem cu totul nevinovati. A le cere iertare si milă înseamnă a recunoaste că am fost si suntem vinovati. Pe de altă parte, el nu ne va elibera.

Iar noi, punându-ne sperante în ei, creăm o miscare interioară în noi, o ridicare; iar ei, refuzând, ne vor produce o deceptie, o prăbusire de la nivelul la care ne-am ridicat. Aceste „miscări” din noi slăbesc rezistenta noastră morală si chiar pe cea fizică. De aceea nu trebuie să cerem iertare. Prezentat

detinutilor politici, unii, vreo sută douăzeci, l-au semnat, între ei și persoane de calitate. Dar legionarii n-au vrut să-l semneze nici unul. Iar Radu Gyr, ca să aducă la o linie de onoare pe cei ce au semnat, a făcut un fel de manifest în versuri care începea așa:

*Subsemnatii, care n-am avut de-a face cu vărsările de sânge*

*Cum cer, fie, de pildă, un Cuza și-un Ilie Lăptărie;*

*Care fruntea nepătată ne-am purtat-o prin azur*

*Și n-am tras măcar o palmă sau vreun bobârnac mai dur...”*

Și continua într-o frumoasă versificație: „*Vă cerem iertare, vă sărutăm frumos în spate și, până la urmă, facem și un partid republican.*”

Acest manifest a trecut pe la unii și alții și cei mai mulți ce au semnat cererea de iertare și-au retras iscăliturile. Directorul Gutan l-a chemat pe Radu Gyr și l-a întrebat de ce n-a participat la alcătuirea cererii cerute de guvern. El a motivat așa cum am arătat mai sus. Dar ceea ce interesează mai departe e răspunsul lui Gutan. Nu l-a supărat refuzul lui Radu Gyr și i-a spus: „ferice de cei ce rămân curati”.

Când s-a întors de la director, l-am asteptat pe Radu Gyr și l-am întrebat care a fost reacțiunea lui Gutan și el mi-a povestit toate acestea. Iată cine era Gutan la ora aceea. Vom vedea mai târziu la el alte acțiuni, contrare acesteia. Căci la comunisti nimeni nu poate rămâne curat, fiindcă ordinele ce vin sunt atât de nedrepte încât îl corup și fondul lui bun treptat e alterat, stricat. Drept urmare, sau își dă demisia după ce își dă seama că nu mai poate corespunde, sau se complăce în situația în care e și face cele mai grozave fărâdelegi, care-l duc în adâncul stricăciunii. Iar dacă aceste fărâdelegi „răsufală” prea mult la marele public, atunci îl trag la răspundere (ca și când el singur ar

fi vinovatul), îl condamnă la ani de temniță, unde îl tin în mizerie ca informator, sau îl condamnă direct la moarte, ca să dea satisfacție sentimentului public de nemulțumire.

### *VIE ACTIVITATE ÎN TEMNIȚĂ*

După 23 august, celulele erau deschise toată ziua. Puteai sta de vorbă cu cine voiai și puteai să te muti în celulă cu cine îți plăcea, dacă erai legionar. Directorul a recomandat tuturor să lucreze.

Câtiva, cei mai tineri, erau dusi la grădină la munci agricole.

Penitenciarul avea vreo opt hectare de pământ pe care-l lucrau detinutii. Ceilalți lucrau în celule. Era o activitate surprinzătoare în celule. Care mai de care căuta să facă ceva. Repede și-au cumpărat scule sau le-au adus de acasă. Lucrau sahuri, table, casete din lemn de nuc, jucării de tot felul.

Căutau oase și făceau cruciulite cu chipul Mântuitorului sau al Maicii Domnului, iconite și icoane. Sculptau în os, în forme mici, pe Hristos, pe Maica Domnului sau vreun sfânt ca Marii Mucenici Sfântul Gheorghe, Mina, Dumitru sau alții. Cumpărau material și îl prelucrau cu un talent nebănuit până atunci. Era o activitate febrilă din noapte în noapte. Dar eu nu aveam nici o înclinare și nici un talent la astfel de lucruri.

Produsele le-au vândut, prin câte un reprezentant, în piață, pe bani buni. Dar apoi administrația a dispus să nu le mai vândă nimeni acum, ci mai târziu, când vor fi mai multe. Și oamenii lucrau de zor. S-a adunat marfa ce s-a vândut cu peste două milioane și jumătate. De acum detinutii ce lucraseră sperau că vor putea da familiilor lor banii ce-i cheltuiseră pentru materiale și scule și vor avea și ei bani pentru îmbunătățiri. Dar a fost o surpriză murdară: s-au confiscat toți banii precum și sculele cele mai importante ce și le cumpăraseră detinutii. N-ai fi crezut că

cineva e capabil de atâta miselie.

Lucraseră si detinutii comunisti sub Antonescu si li se permitea să cumpere materiale si să vândă marfa sub paza gardianului, lucru de care nu s-au bucurat legionarii, însă nimeni nu le-a luat banii. Comunistii se dovedeau cei mai aspri, mai nedrepti si mai murdari în raporturile cu detinutii.

La Bucuresti, posturile de conducere cheie le aveau evreii si unгурii. Asa se pare că a fost să fie. O conjunctură favorabilă i-a săltat sus precum si slăbiciunea anglo-americanilor le-a permis o asuprire dintre cele mai neobisnuite a detinutilor si a întregului popor român. Peste toate, comisarii sovietici dominând guvernul comandau toate si făceau ce voiau.

### ***AȘTEPTĂRI***

Desi la 23 august cu decretul regal de amnistie n-am fost pusi în libertate, asteptam. Asteptam sfârșitul războiului care speram să ne aducă libertatea. Am auzit de extraordinara ofensivă germană din Franta ce tindea să-i arunce în mare pe americanii ce debarcaseră acolo cu Eisenhower, vestitul strateg. Maresalul germanilor Rundschtet ce conducea ofensiva ce se dovedea tot atât de mare ca si Rommel ce apărase Africa. I-a speriat si uimit pe americani. Era gata-gata să-i biruie când tancurile germane s-au oprit din lipsă de benzină.

Doream, am mai spus, înfrângerea nemtilor pentru miselia gândurilor lor. Acum această ofensivă esuând, totul era clar. Sfârșitul războiului era aproape. Ofensiva frontului de răsărit mergea bine.

Rusii mânau mereu spre vest. Românii participau la lupta spre vest cu o armată de peste 460.000 de oameni. Presiunea era imensă. Hitler mai spera doar într-o armă nouă, o bombă atomică, ca să-i pună la pământ pe adversari. Dar marele lui savant Heisenberg nu se grăbise să i-o pună în mână stiindu-l cât

e de criminal si acum nu o mai putea face. Un complot al unor mari generali si maresali germani contra lui Hitler a esuat: bomba nu-l lovide, numai suflul îl izbise usor.

Dar el nu descurajă, ci continuă.

Urmăream cu pasiune războiul. Armatele noastre mergeau biruitoare înainte. Szalasi, seful Ungariei, a fost scos de nemti din temnită si pus să conducă Ungaria. În martie 1943 ungerii care nu stiuseră cum să-i mai laude pe nemti si să-i mai lingusească, acum, când au văzut că pierd războiul, fără vreun scrupul moral au încercat să-i „lase” să iasă din război si nu au reusit. Szalasi, seful unei formatii maghiare nationaliste, conducea războiul ungerilor în continuare. Ca urmare, nemtii au ocupat Ungaria cu o mare armată pe care ungerii erau obligati să o întrețină si să plătească salariile de la general până la sergent. Viteazul general Nicolae Șova intră cu corpul său de armată în Budapesta si a înaintat 6 kilometri, dar a primit ordinul să se oprească ca să nu se spună că armatele române au ocupat Budapesta.

Trebuiau asteptate trupele rusesti. Eram bucurosi auzind din comunicate de vitejia armatelor noastre. Planurile rusesti nu au putut lua Pesta. Câteva divizii rusesti au fost fărâmate în tentativa de a o cuceri.

A trebuit să vină generalul erou Nicolae Dăscălescu ca să o cucerească cu planul său. Această mare izbândă l-a făcut pe Stalin să tragă 42 de lovituri de tun.

În sfârșit veni si ziua cea mare: 9 mai 1945, ziua victoriei. Germania capitulă total, dar frontul american din Extremul Orient cu japonezii continua. Acestia dădeau dovadă de un eroism nebunesc; se aruncau în vasele americane sau în avioane.

Era ceva fantastic, dar „fiara” din Apocalips cu numărul 666 căzu, se sinucise. Era Hitler, asa au tâlcuit-o unii. Dar altii sub „fiara” cu numărul 666 l-au văzut cu aceeași îndreptătire pe Stalin. Mare bucurie si serbări. De acum armatele noastre urmau

să vină acasă.

Acasă era o mare schimbare. După căderea lui Ion Antonescu, care fusese arestat la 23 august când s-a dus să-l informeze pe rege despre situația războiului, arestat împreună cu Misu Antonescu de însuși regele, luă conducerea generalul Constantin Sănătescu. Antonescu a fost luat de la rege și predat unei gărzi patriotice condusă de Ceausu, numele subversiv al comunistului Emil Botnăras. Regele Mihai l-a predat rusilor.

Eu, când am auzit că a fost predat rusilor, am socotit acest act o lasitate. El nu trebuia predat dusmanilor lui care puteau face presiuni asupra lui, cum de fapt au și făcut, ci englezilor.

La 5 martie 1946 se formase un guvern nou, impus de rusi, cu Petru Groza prim-ministru, în care comunistii erau dominatori. Groza era mai mult un paravan; comunistii conduceau. El era supravegheat pas cu pas de rusi, ca de altfel întreg guvernul. Principiul lui Stalin „vigilentă și neîncredere”, principiu ce dezintegrează societatea și duce la supravegherea fiecăruia de fiecare, încât nimeni nu mai are încredere în celălalt și societatea devine un iad, acest principiu se aplică pretutindeni la noi. Guvernul cel nou nu a adus însă nici o schimbare a condiției deținuților de la noi.

Nici ziua victoriei și nici zilele următoare n-au deschis portile temnitei la noi. Evreii ce conduceau nu voiau să elibereze pe legionari. Nici această zi a biruinței asupra celui mai mare dusman al lor de pe planetă nu i-a înduplecat să fie mai largi și mai umani cu legionarii din România. Hotărât! Evreii sunt neiertători cu dusmanii lor. Această lege a iertării, pe care a adus-o pe pământ Domnul nostru Iisus Hristos, la ei e neacceptată. Și totuși este o lege ce poate împăca pe adversari și poate aduce un imens bine tuturor, o lege de neînlocuit. Și Dumnezeu ne spune că numai dacă o aplicăm fraților noștri oameni, El ca Tată al tuturor ne-o va aplica și nouă. Altfel vom fi de neiertat. Evreii nu s-au putut ridica încă la Hristos, la

dumnezeiasca Lui învățătură. Ei au rămas la legea talionului, la neiertare, la urmărire și răzbunare, și chiar la ură.

Au rămas la legea lui Moise, care s-a dat cu 1.400 de ani înainte de Hristos. Ei nu vor să înțeleagă că această admirabilă lege a corespuns unor epoci mai întunecate, unui alt veac.

Dar acum ne găsim în alt timp, într-un alt veac al cărui început l-a pus Însuși Domnul nostru Iisus Hristos prin Nasterea Sa. Stăm acum cu mii de metri deasupra legii lui Moise. Dumnezeu a lucrat ca un mare pedagog: a voit să lucreze treptat ca să ridice lumea la lumina desăvârșită. Prin revelația sa făcută lui Moise, Dumnezeu a tins să ridice lumea la un nivel potrivit cu posibilitățile de primire a lumii de atunci.

Legea lui Moise era mai presus de nivelul general de pricepere al lumii; dar era o lumină în beznă veacurilor întunecate, idolatre, spre care toți trebuiau să se ridice și la care să ajungă într-o zi. Profetii ce au venit după aceea au reprezentat incontestabil un nivel mai înalt: «inimă curată și duh drept înnoieste întru cele din lăuntru ale mele» ne spune Proorocul David. Deci nu jertfe de animale, de oameni sau de plante ci «jertfa lui Dumnezeu, duhul umilit; inima înfrântă și smerită Dumnezeu nu o va urgisi» (Psalmul 50).

Iar Hristos este la un alt nivel, nivelul suprem. Dumnezeu ne-a dezvăluit prin Fiul Său Iisus Hristos tot ce ne trebuie pentru mântuire. Respingând pe Hristos ca Mesia, evreii au respins pe Însuși Dumnezeu, pentru că Hristos este Fiul lui Dumnezeu, El Însuși Dumnezeu după fire. «Eu și Tatăl una suntem», a spus Iisus.

Neprimindu-l pe Hristos ca Mesia, cum timpul sosise tocmai prin venirea lui pe pământ, zadarnic declară evreii acum că întreg poporul este Mesia. Nimeni din cei neevrei nu le vor recunoaște această calitate. Ei nu vor putea fi un Mântuitor și nu vor mântui pe nimeni; ba mai mult, ei nu se pot mântui nici pe ei fără Hristos. Zadarnic s-au adunat în anii nostri înțelepții



Sionului si au rejudecat procesul lui Hristos în Ierusalim în 25 iunie 1925 si l-au achitat ca nevinovat si l-au socotit mai mult decât un om obisnuit, ca pe un profet, un profet al lor. Nu! El nu e un profet al evreilor; El e un Dumnezeu al tuturor oamenilor. Prin recunoasterea că Hristos n-a fost rău si n-a meritat moartea pe cruce, încărcată de ocară, si că a fost un profet, au făcut un pas mare înainte. Dar numai un pas. Le mai trebuia încă câtiva pasi ca să se poată mântui: recunoasterea lui Hristos ca Dumnezeu.

Superbia lor, de a se declara întreg poporul ca Mesia îi va pierde, căci va duce la asuprire, la nedreptate, la pretentia de a stăpâni lumea si de a o supune sub picioarele lor. Dar Dumnezeu, prin Iisus Hristos, a voit nu robirea tuturor sub evrei, ci libertatea tuturor prin Dumnezeu si sub el, prin adevărul lui. «De veti asculta cuvintele mele si veti păzi poruncile mele - zice - veti cunoaste adevărul si adevărul vă va face pe voi liberi».

Dar, dacă superbia lor îi va pierde, smerenia lor îi va mântui. Ei vor trebui să facă câtiva pasi în sus, smerindu-se si, recunoscându-l pe Iisus Hristos ca Mesia, si atunci ei se vor mântui. E singura cale, alta nu pot găsi. Și e singura cale de a trăi linistiti măcar între popoarele crestine, dacă verii lor, arabii, încă nu-i acceptă.

### ***AȘTEPTĂRI ÎN CONTINUARE***

Cum condamnările legionare s-au făcut în chipul cel mai abuziv si fără drept de recurs, legionarii asteptau să se găsească un mod legal de rejudicare si de eliberare. Asteptam si eu. Dar guvernantiile refuzară să ne dea dreptul la recurs.

Asteptam totusi...

Urmăream cu atentie, pe cât se putea, evenimentele din țară, precum si pe cele din străinătate. Informatii vagi. Știam că Hitler declarase că, la Yalta, Apusenii au vândut Europa rusilor.

Nu înțelegeam ce înseamnă asta. Dar, când rusii s-au instalat la 40 kilometri vest de Berlin, am înțeles.

Stalin i-a înșelat pe Apuseni, iar acestia ne-au sacrificat pe noi. Un lucru atât de grav nu se putea întâmpla fără să fie la mijloc interese foarte mari. Și ele au fost. Și anume interesul evreilor de a-i întări pe sovietici. De ce? Poate pentru că socoteau că prin comunismul sovietic ei vor ajunge la stăpânirea lumii, deoarece la momentul acela ei conduceau în Rusia. Tocmai atunci mi-a ajuns în mână cartea „*Asa a văzut-o el*” scrisă de fiul lui Roosevelt. M-a uimit.

Din ea se vede cât de mult societatea americană era atunci dominată de evrei. Roosevelt era evreu pe jumătate, iar administrația țării era plină de evrei. O mentalitate comunizantă se desprindea din paginile cărții. Însuși autorul se arăta ca un bărbat inflammat de spiritul comunist. Era colonel în Africa, dar în 1943, în calitate de fiu, a putut lua parte la întâlnirea celor trei: Roosevelt, Stalin, Churchill, la Teheran și la hotărârile lor.

Când Stalin a spus la masă, închinând paharul lui de vodcă: „Doresc să treacă prin fața plutoanelor de execuție cel puțin 50.000 de nemți”, Churchill a spus că nimic nu e mai nepotrivit cu concepția engleză: nimeni nu trebuie ucis fără să fi fost judecat. Întrebat și Roosevelt junior, a răspuns: „Doresc să fie ucisi 200.000 de național-socialiști germani”. Deci el făcea pe comunistul mai mult chiar decât Stalin. Aceasta era atitudinea americanilor, pro-rusă, admirativă față de Stalin, comunizantă.

Această carte a fost ca un dus rece peste capul meu. Am dedus că americanii nu vor face presiuni puternice pentru îmbunătățiri, respectul legilor, democrație, în sectorul estic european.

Deci, dacă ai noștri nu ne vor elibera ei înșisi, încă nu e timpul să așteptăm ceva de la americani. Deci pune-te pe puscărie, băiete, și lasă gândul eliberării... Ceea ce am și făcut.

Și aceasta mi-a adus deplina liniste. Dar eram nedumerit: cum e posibil ca un popor atât de inteligent cum e poporul evreu să se însele atât de mult și să creadă că întărind pe rusii comunisti vor domina lumea prin ei. Dorul puterii îi orbea. E adevărat, ei stăpâneau în Rusia. Dar rusii făcuseră un război. Stalin a mobilizat în Rusia toți bărbații până la 60 de ani. Apoi a mobilizat și femeii. Nimeni dintre cei mobilizați n-a mai plecat în concediu până la sfârșitul războiului. Iar în război ofiterii politici erau evrei.

Pe de altă parte, rusii erau în 1940 în număr de 180.000.000. Dintre ei, 15.000.000 erau detinuti în lagăre de muncă. Iar lagărele erau conduse mai ales de ofiteri evrei. Și în război ofiterii politici au împins soldatii rusi în atacuri cu pistolul de la spate. Pentru că soldatii rusi erau mânati în război de la spate, nu condusi. Ofiterul stă la urmă mai la adăpost.

Asa era de altfel toată societatea rusă, mânată, și nu condusă. Însă, în această situație, cum n-au bănuț evreii că în poporul rus se produce o prefacere, o ură împotriva lor? Poti să asupresti pe cineva și el să te iubească?

Și când, după război, ostasii au mers acasă, au spus și celor de acasă ce au făcut evreii cu ei. Și atunci s-a produs un sentiment antisemit general în Rusia. Și conducătorii de origine rusă nu mai puteau de acum să nu tină seama de acest lucru.

Nu peste mult timp, ci chiar în timpul lui Stalin, evreii au putut să înțeleagă greseala lor când au văzut recrudescența sentimentului national rus și ura contra evreilor. Însusi Stalin a tinut un discurs fulminant contra lor.

Azi cei mai mari dusmani ai evreilor sunt rusii și arabii. Cum n-au dedus ei acest lucru? Cum n-au înțeles ei că aici se va ajunge? Dar, cum se vede, Dumnezeu răstoarnă planurile criminale ale oamenilor și acest plan al evreilor era criminal.

Yalta, actul conspiratiei evreiești de dominare a lumii, a fost răsturnat de Dumnezeu Însusi prin dezvoltarea unui nou

spirit în Rusia și în lume. Unii dintre foștii deținuți comunisti s-au mai întors pe la penitenciar și am putut sta de vorbă cu câțiva. Erau foarte eleganti și plini de speranțe. Unii au ocupat funcțiuni în stat, alții urmau să le ocupe de acum încolo.

Erau prietenoși. Unul dintre ei, bătut prin 1942 de directorul penitenciarului Munteanu, mi-a spus că nu-l va ierta nicicum și așa a făcut el, și poate și alții. După destituirea din postul de director, el a fost pentru scurt timp magistrat, apoi avocat în Alba Iulia și apoi arestat și condamnat la temniță în Sibiu, unde foarte curând, în 1946, a murit.

Cred că moartea i-a fost pregătită. Am înțeles că deținuții comunisti, ajungând acasă și luând posturi importante, mai toți și-au părăsit nevestele ce-i ajutaseră, veniseră la ei, și le trimiseseră pachete. Acum, „ajunși” fără rusine, și-au părăsit soțiile ca „necorespunzătoare”.

Era o modă să le asigure viața printr-o sumă de bani și să le părăsească și apoi să alerge după femei tinere și cu studii. Ah! Nimic sfânt nu era în acești oameni! Temnița nu i-a transfigurat, ci doar le-a mărit poftele de înălțare. Plini de speranțe, nu-și dădeau seama cât de puțin independenți vor fi din cauza rusilor, care controlau tot și comandau toate.

Nu pricepeau că vor fi niște aserviti, niște unelte supuse, trăind sub o permanentă, strictă supraveghere. Într-o zi, Gheorghe Apostol, figură comunistă de prim rang, căutând pe Vucea, primul gardian de la Aiud, mă întâlni pe mine la parterul închisorii. Mă întrebă cine sunt. I-am răspuns. Și atunci el începu o discuție de vreo douăzeci de minute. Mi-a spus cam acestea: „Noi am luptat pentru idealul comunist și am învins. Lumea se îndreaptă spre comunism. Viziunea noastră a fost justă. Știința confirmă tezele comuniste, socialismul științific. Suntem în pas cu vremea. Conducem acum. Avem greutăți, dar le vom învinge. Anul viitor, în martie, vom face alegeri (eram în vara lui 1945) și le vom câștiga. Suntem convinși. Și nu vă vom

uita nici pe voi, pe legionari...

Ati fost luptători pe alte baricade decât noi, dar luptători. Există un cavalerism al luptei, al luptătorului. Acesta ne obligă. Nu vă vom uita. Aveți răbdare.”

Poate era cinstit si asa gândea. Dar lucrurile nu depindeau numai de el.

E adevărat, au făcut alegerile si le-au câștigat prin fraudă. Dar nu în martie, ci în 19 noiembrie 1946, ziua când rusii au străpuns frontul german la cotul Donului în 1942. Se mai perindau sefi comunisti pe la închisoare. Eleganti cum erau, puternici si respectati de functionarii penitenciarului, stârneau mirare gardienilor simpli.

Redau o scenă care ilustrează acest fapt.

Într-o după-masă, după ce niste fosti detinuti comunisti erau condusi de director în penitenciar si li se deschideau celulele, să vadă detinutii, după ce-au plecat, gardianul Pavel, un gardian de treabă si corect, iese pe la orele două după amiază din cameră, pe crucea celularului, la etajul întâi si, cuprinzându-si fruntea cu ambele mâini, după câteva minute de meditatie, strigă:

- Politica e mare!

Îsi cuprinse iar fruntea rezemat de balustradă si apoi strigă:

- Politica e mare!

Îsi luă iar fruntea în mâini si, după o meditatie supremă, strigă iar:

- Politica e mare...

Și își desfăcu mâinile cu bratele deschise, voind să arate si prin gest că politica e mare. Asa își explica el saltul comunistilor de la calitatea de detinut la demnitatea de ministru.

În tară erau acum condamnări, arestări, procese. S-a adus si la noi legea criminalilor de război, lege pe care au impus-o apusenii pentru judecarea „criminalilor de război” nemti, cu

două articole:

1. cei care au condus războiul;
2. cei care au fost doctrinarii războiului.

O lege ce crea un precedent în istorie. După ea, cei ce au făcut războiul și l-au pierdut erau trasi la răspundere ca „criminali de război”. Era ceva nou. În trecut cel ce a pierdut războiul trăgea consecințele înfrângerii, dar nu i se făcea un proces. Împăratul german Wilhelm al II-lea, cel care a provocat cu Francisc Iosif primul război mondial, după război a fost înlăturat și nimic altceva. Nu i s-a făcut nici un proces. Acum toți cei ce au făcut războiul și l-au pierdut urmează să fie trasi la răspundere ca criminali de război.

Au început să vină criminalii de război. Astfel a sosit Alexandru Hodos, care nu avea nimic cu cele două articole ale legii criminalilor de război, dar care, fiind poet și scriitor de nuanță nationalistă, a fost băgat în această lege și condamnat. Așa au venit mulți. Rusii, profitând de această lege, au tinut să între în temniță cât mai mulți români care au făcut războiul sau care au scris pe linie nationalistă. Și de unde legea, în spiritul ei, trebuia aplicată marilor comandanți de armată și teoreticienilor de război, a fost aplicată până și sergentilor, astfel că soferul generalului Pantazi, ministru de război, fiindcă l-a dus cu mașina pe seful său, a fost condamnat ca criminal de război deși era cu „marele” grad de sergent. Cu Hodos am luat legătura imediat, știind că a fost prieten intim al lui Octavian Goga.

Era un om amabil, foarte cult, distins, și cu o calitate specială: era cel mai înalt om ce l-am întâlnit în temniță, 1,96 metri.

Mi-a spus că Goga a murit în bratele lui de un atac apoplectic. Dar eu stiam că acesta era provenit de la o otrăvă dată de soția lui, Veturia, la cererea francmasoneriei, exprimată stăruitor prin Carol al II-lea, regele de mai multe ori criminal.

Acest lucru mi l-a spus nepotul lui Goga, Pîlu Bucsan, și

aceasta era părerea întregii familii a lui Goga, afirma Pilu. Dar Hodos a contestat acest lucru. Cu Hodos, amator de sah, jucam sah si povesteam multe lucruri din trecut. Soseau la Aiud noi musterii, pe rând. S-a găsit repede coada de topor care îi împingea în temniță. Era Zaharia Stancu, scriitor comunist, schiop si rău, cel care a scris romanul „Descult” si a ajuns, ca răsplată a trădării, presedinte al scriitorilor. El denunta pe unul si pe altul, ce era arestat, si el se prezenta ca martor al acuzaării.

Ceva josnic si chiar oribil. Asa a ajuns la puscărie Romulus Seisanu, om în vârstă, care făcea în timpul războiului „Cronica de Război”. Tot el l-a denuntat pe Romulus Dianu, unul din secretarii lui Titulescu, pe Ilie Popescu-Prundeni, redactor la „Porunca vremii”, foaia nationalistă, pe Radu Gyr, si pe altii.

Veneau unii care au făcut niste acte în urma unor ordine scrise. Dar justitia comunistă i-a condamnat foarte sever, i-a condamnat pentru că prin fapta lor au încălcat dreptul natural. Altii au venit chiar pentru „omisiune de denunt”, adică au stiut că unii s-au ridicat împotriva regimului si nu i-au denuntat, chiar dacă le erau prieteni, rude, sau camarazi. Erau adusi, unii fără condamnare, în lagăr, dar cu regim de puscărie, cu termen de detentie nefixat. Comunistii erau activi, vroiau să-i scoată din arenă pe toti adversarii lor.

### ***ÎNTRE BANDIȚI***

Ca să-si bată joc de mine, probabil, conducerea temnitei m-a dat la muncă cu niste banditi, la împletit învelitori pentru sticle, la făcut cosuri si pregătit nuielele. Nu eram singur, ci cu studentul Mihai Tomus, mot din satul Călățele, de lângă Cluj. Erau vreo 36 de banditi, voinici si fiorosi, priviri aspre, fete parcă tăiate cu barda. Crimele lor se ridicau de la una la 18. Dar nu cel cu 18 crime era seful lor, ci Tudose, bandit care săvârsise

doar 6 crime. El însă era cel mai voinic. Am intrat între ei cu teamă. Îmi ziceam că orice pas gresit al meu poate fi împreunat cu mari primejdii și chiar cu moartea.

Cu toată teama, voiam să-i studiez, voiam să cunosc viața lor, faptele lor, psihologia lor. Nu îndrăzneau să-i întreb. Mă păstram în rezervă să nu-i supăr cumva. Era ceva nou, ceva inedit, un grup așa mare de bandiți lucrând lângă tine. Erau tăcuți. Măinile lor vânjoase mergeau cu spor. Înveleau o damigeană cu mult mai repede decât mine. Unii discutau între ei încât aveam impresia că între unii e o strânsă prietenie, poate pentru „loviturile” care le-au dat împreună. Cum eu simteam întepăturile reumatismului, am îndrăznit să-i întreb dacă și ei sunt reumatici. Dar ei au răspuns:

- Nu.

- Cum se poate asta după atâția ani de temniță?

- Iată cum, mi-au explicat ei, când ne muscă reumatismul, scriem acasă, și ne trimite un preparat făcut din fiere de vită sau de porc, jumătate fiere, jumătate alcool de 90 de grade. Se pune sticla la dospit la soare 7 zile, apoi ne dezbrăcăm și ne ungem pe tot corpul și ne întindem la soare, unde stăm vreo 2-3 ore. Așa procedăm până terminăm sticla. Asta ne ajunge pentru vreo patru ani. Cu o singură sticlă vindecăm orice reumatism proaspăt. Cu două sticle avem pace un an de zile cu un reumatism vechi.

Iată un tratament original și necunoscut de marele public. Seara, la culcare, i-am spus lui Tomus:

- Mi se pare că cu ăștia mi se înfundă. Dar a doua zi, Tudose strigă:

- Mă! pe părintele l-am luat sub protecția mea. De se atinge cineva de dânsul, de-l supără, de nu se poartă frumos cu el, nu scapă de cutitul meu, auzitu-m-ati? Toti stăteau smirnă.

- Da... au răspuns cu totii.

- Și așa trebuie să vă purtați și cu tovarășul dumnealui,



domnul student.

Întă cum, pe neașteptate, fără să fi încercat în vreun fel să câștig bunăvointa lui Tudose, el a făcut această declarație binevoitoare. Trebuie să spun că timp de două luni, cât am lucrat împreună, nimeni nu m-a supărat cu un singur cuvânt.

Voiam să-i studiez, dar nimic deosebit de alți oameni nu observam în purtarea lor. Erau tăcuți și puțin tristi, nu se certau, nu se băteau, lucrau în liniște, schimbând puține cuvinte. M-am ferit să-i întreb despre faptele lor, era un subiect delicat și inoportun.

N-am fost destul de îndrăznet să le vorbesc despre Dumnezeu, acum, când comunistii au început să prigonească religia. Mi-am imputat mai târziu această lipsă de curaj. Departe de a înjura, am observat că mai toți își făceau cruce la masă. Cât de impresionant trebuie să fie ca în închisoare să porți povara mai multor crime în spatele tău. Dar pentru aceasta trebuie o trezire a conștiinței morale, o zguduire, ca să producă o răsturnare a eului, o înnoire în adâncuri. Dar cine să o facă, mai ales acum, în regimul de temniță comunist?

### *VLAICU*

Într-o pauză de lucru la nuiete a apărut un țigan tânăr de vreo 22 de ani, Vlaicu. Era suplu și ușor slăbit. Fusese deportat în Transnistria, cu alți țigani de-ai lui, de către Antonescu. În fața noastră începu un dans furibund, cu proferări de blesteme împotriva lui Antonescu. Părea că e răpit ca într-o vrajă, ca într-un delir, se arunca cu picioarele, închipuind o zdrobire a capului, a trupului lui Antonescu. Îți făcea impresia că e într-un extaz. Palid, transpirat, a încetat după vreo 20 de minute, frânt de oboseală. A fost cu adevărat impresionant și uimitor.

Cele mai mari momente din cele mai mari tragedii nu mi-au produs atâta zguduire. Toată creația era opera lui Vlaicu,

textul si dansul erau opera lui. Hotărât! Vlaicu era genial. A terminat năstrusnicul său dans cu un strigăt puternic, stând cu un picior îndoit atârând în aer, iar cu celălalt apăsând tare în pământ, ceea ce voia să însemne că Antonescu fusese înfrânt definitiv, ucis pe totdeauna, distrus total. Sensul dansului se lămurea prin înfiorătoarele blesteme ce le spunea mereu în timpul dansului. O ură teribilă si o răzbunare imaginară au fost resorturile din care a izbucnit. Oricât simteam o durere că un om ca Ion Antonescu e terfelit astfel de un tigan nenorocit, nu puteam înfrânge impresia puternică ce mi-a produs-o dansul lui si toată starea lui de spirit. Toti care l-au privit în manifestările urii lui erau coplesiti.

### ***LUCRĂTOR LA TRAVERSE***

Timp de sase luni am lucrat la traverse, la Fabrica de Traverse din Aiud, ca seful unei echipe de zece persoane, detinuti politici. Tot acolo lucra si o echipă de detinuti de drept comun. Muncă grea.

Traversele de lemn trebuiau încărcate în vagoane si împinse înăuntru, unde făceau o baie de mai multe ore spre a fi impregnate cu smoală, ca să le crească rezistenta. După impregnare, vagoanele trebuiau scoase, descărcate si traversele asezate în stive. De acolo plecau, în trenuri, unde era nevoie.

Traversele erau grele, mai ales cele umede, scoase de la baie. Erau unele de altă lungime decât cea normală, ca niste stâlpi de telegraf.

Trebuia putere ca să faci fată. Nu-mi era greu. Lucram cu plăcere si voie bună. Era si putinta de a mai sta de vorbă cu alti oameni si aceasta constituie în temnită o mare plăcere. Dădea sentimentul unei oarecare libertăți, desi tendinta administratiei era să ne izoloze cât mai mult.

Gardianul care ne păzea era mai stilat si mai dornic de a

cunoaste. De multe ori ne întreba pe noi detinutii ce se întâmpla în lumea de afară, în societatea ce se comuniza treptat.

Uneori, rugati, am făcut și câte o muncă în plus, descărcare de vagoane ce stacionau în stație și pentru întârzierea cărora se plătea locație. Cu toate acestea, hrana noastră era destul de slabă, ca a celor din interiorul temnitei. Rar am primit îmbunătățiri de la cei liberi cu care lucram. Se temeau să ne ajute și cu câte un blid de mâncare.

Noroc că puteam primi pachete. Fratele meu îmi trimitea pachet regulat, alternativ: o lună el, o lună sotia mea, Silvia. Plata pentru muncă o primea temnita, și pentru noi se plăteau asigurări sociale. Munceam cu drag și munca nu m-a slăbit, ci m-a întărit. Când timpul permitea lucram cu bustul dezbrăcat, făcând o plăcută baie de soare. Pentru informații puteam citi „Scânteia”, foaie oficială a Partidului Comunist, dar și „Dreptatea”, foaie a Partidului National Țărănesc. Deși lângă noi lucrau detinuti de drept comun, eram prea ocupați ca să avem o legătură cu ei.

## ***BIBLIA***

Veneau în temniță la Aiud, rând pe rând, tot mai mulți, unii condamnați, unii numai în lagăr, dar toți cu același regim de temniță. Veneau fosti senatori, fosti deputați din diferite guvernări, burghezi cu oarecare stare mai bună, militari, etc. Orientarea Partidului Comunist era ca toți senatorii și deputații ce s-au perindat între anii 1918 și 1944, dacă nu s-au înscris până la finele lui noiembrie 1945 în partid, să fie arestați. Veneau cu unele haine, dar și cu cărți de rugăciune, cărți religioase, și mai ales Biblia.

Această carte sfântă, Cartea Cărilor, carte inspirată, Dumnezeuiască, a fost cea mai bună hrană sufletească a detinutilor creștini din toate timpurile și de oriunde. Ajutorul ei a

fost pentru ei imens. Unii s-au refăcut prin ea, s-au regăsit, s-au recules.

Multora le-a dat linistea. Pe unii i-a salvat de la nebunie. Pe alții i-a cumintit și i-a făcut înțelepți, tuturor le-a fost de mare ajutor.

Dostoievski, cinci ani cât a stat în închisoare, n-a avut voie să aibă altă carte, dar i s-a lăsat Biblia, Sfânta Scriptură. Cum a lucrat Sfânta Scriptură asupra lui se vede din măreata lui operă de după aceea. Este, cred, cel mai mare romancier al lumii alături de Tolstoi și Balzac. Dar, de la sfârșitul lui 1945, Biblia a început să fie vizată de administrația temnitei. I se permitea intrarea în temniță dar nu era bucuroasă de citirea ei. Biblia sosea la Aiud în diferite limbi. Pe lângă română, venea în limba franceză, engleză, italiană, germană, maghiară și tot Vechiul Testament în ebraică.

Din 1946, după ce Mares, subdirectorul, s-a instalat bine la Aiud, a început vânzarea cărților religioase și mai ales a Bibliei. Noi, deținuții vechi, i-am îndemnat pe toți să le citească cu grijă și, pe cât se poate, să le ascundă după citire. Ascunderea se făcea mai ales în salteaua de paie. Ea te se confisca dacă te găseau citind, dar mai apoi căutau și prin celulă. Cărțile confiscate se trimiteau la ars odată cu lemnele care încălzeau celularul. Cu încălzirea a fost pus atunci un sergent, soferul lui Pantazi, fostul ministru de război.

M-am dus la el la subsol și i-am spus:

- Ce cărți ai tu aici, la ars?

Mi le-a arătat. Erau de tot felul. Am dat de câteva Biblii, Noul Testament și unele cărți de rugăciuni. Le-am pus deoparte, ascunse, și i-am spus:

- O să vin să le iau. Toate cărțile de felul acesta le alegi și le pui deoparte. Și, pe măsură ce vin, mă anunți și eu vin să le iau. Să nu le arzi cumva ca să nu te ardă Dumnezeu că ai ars cartea Lui trimisă oamenilor pentru învățătură.

El a fost cu totul de acord si cu bucurie a primit îndemnul meu. Eu le luam pe rând si le dădeam discret oamenilor, cui se nimerea, căci pe unii în a căror stăpânire fuseseră nici nu-i cunosteam. Asa am lucrat mereu. Le ascundeam în dulapurile bisericii ortodoxe din Aiud, de unde le puneam în strană, de unde fiecare doritor era îndemnat să-si aleagă ce pofteste si să le ascundă în celule si apoi să le pună înapoi. Procedam ca primii crestini care ascundeau cărțile sfinte si nu le predau asupritorilor păgâni.

### ***DECRET DE REDUCERE A PEDEPSEI***

Sfintele Sărbători ale Pastelui din 1946, pe lângă marea bucurie creștină mult asteptată, au adus si o bucurie specială: un decret de reducere cu un sfert din pedeapsă.

Decretul era general pentru toti detinutii. Pătrăscanu, ministrul justitiei, a fost întrebat de penitenciar cum să aplice decretul.

- Tuturor, a fost răspunsul, nici legionarii nu sunt exclusi.

Și îndată avocatii nostri detinuti au început să lucreze cu procurorul județean la trecerea reducerilor în dosare si la eliberarea celor ce prin aplicarea decretului își terminaseră pedeapsa.

Rămâneam si eu numai cu 18 ani si nouă luni de puscărie. A fost o mare bucurie să-i vedem pe unii cum pleacă. Mă bucuram mai ales pentru elevi si studenți. Trebuiau să-si termine studiile. Unii se apucaseră în temniță să-si pregătească examenele pe care urmau acum numai a le sustine.

Altii au început să învete singuri germana, franceza si engleza, iar unii limba spaniolă sau bulgara sau jargonul tigănesc.

Nimeni nu a fost atras de limba maghiară pe care unii ardeleni o cunosteau. Stăruiam si eu la învățarea gramaticii

limbii franceze si a celei germane si la învățarea conversatiei în aceste limbi pe care le cunosteam în parte. M-am apucat, dar fără elan, si de limba italiană. Continuum, însă, cu pasiune să studiez grafologia, de care mă apucasem înainte de arestare spre a deveni expert grafolog. Cugetasem atunci: fac grafologia ca să sporesc salariul de profesor cu unul de grafolog la un tribunal. Dar, studiind grafologia, m-a atras în chip deosebit nu expertiza, ci portretul grafologic, care e mult mai interesant.

Am dat la Aiud de cel mai bun curs de grafologie. Era al lui Henri Stahl. Excelent! Mă pasiona grozav si am început să fac în temniță portrete grafologice. Am început cam cu neîncredere dar, pe măsură ce înaintam, câștigam tot mai multă încredere în ea.

Înregistram succese, iar succesele erau o confirmare a valorii ei. Până în 1948 am făcut cel puțin 120 de portrete grafologice. Ele au fost foarte apreciate. Două treimi le-am lucrat singur. O treime cu un elev din Burdujeni, Alupoaiiei, si cu Octavian Popa din Făgăraș. Portretele erau foarte căutate, fiecare voia să știe ce e cu logodnica lui, cu părintii, fratii, etc.

Și în grafologie, ca si în alte acte de temniță, am căutat să nu tulbur linistea cuiva, ci să-i sporesc rezistentă. De aceea, la cererea celor doi cu care am lucrat, că va trebui să spunem tuturor ceea ce rezultă din scris, adică adevărul pur, eu am replicat că nu ne interesează adevărul, ci binele.

Ca la spital, dacă adevărul spus pacientului l-ar ucide sau l-ar slăbi, nu i-l voi spune. Eu urmăresc binele clientului; dacă găsesc ceva ce l-ar tulbura, nu-l voi spune, ci voi trece peste el, ca si când nu l-am observat. Portretul grafologic mi se părea ceva foarte pretios si consideram că-l voi folosi din plin în viitor, adică în libertate, căci mă încăpătânam să sper că voi mai ajunge libertatea, desi observam că chinga începe să se strângă mereu, pe măsură ce comunistii se azeau mai bine în sea la noi.

## ***SOSIRI IMPORTANTE LA AIUD***

Deja de pe la finele anului 1945 au început să vină la Aiud figuri importante în viața publică românească ; iar în 1946 loturile au început să sporească mereu. Au sosit mai întâi un grup de ofiteri superiori în frunte cu generalul de corp Macici. Apoi ministrii antonescieni și alți ministri. Auzind că suntem noi în celular erau îngroziti. Ei ne băgaseră în temniță. Se asteptau la răzbunări. Nu îndrăzneau să iasă din celule. Stăteau cu ușile închise ca să nu intrăm peste ei. Nu aveau saltele. Printul Alecu Ghica a trimis lui Macici salteaua sa de paie, urmând ca el să doarmă pe jos. A fost o surpriză. Nu-mi mai amintesc acum cine dintre noi a trimis și el salteaua sa unuia mai bătrân dintre cei sositi. Altă surpriză. Apoi câte unul a început să deschidă celulele și să stăm de vorbă. Era destulă libertate în comunicări. Puteam să-i vizităm; ei încă nu îndrăzneau să vină la noi. Treceau zilele și între noi și ei nu se întâmpla nimic rău. Dimpotrivă, au început să se facă apropieri „între noi”. Atunci Mares a spus câte unuia dintre noi:

- I-aveti aici, sunt dusmanii vostri. Nu vă oprim să le cereti socoteală... Dar nimeni n-a făcut un pas contra lor.

Cum să-i ataci, mi-am zis, când ei sunt într-o situație atât de dramatică? Sunt atât de nenorociti. Cum să-i lovești acum, când sunt dezarmați? Ei, mai puțin, noi mai mulți; ei ținuți mai strâns, noi mai liberi, fiindcă noi am trecut prin regimul în care intră ei acum. Nu suntem în condiții egale. Unde ar fi cavalerismul dacă i-am ataca acum? Și apoi vorba poporului: „Răzbunarea e arma prostului”. Nimeni nu s-a gândit să recurgă la ea.

Mai întâi că noi eram creștini și mulți merseseră departe pe drumul asimilării creștinismului. Mai era și altceva: s-ar fi creat o atmosferă de iad între deținuții politici în temniță.

Acum toți sufeream, aveam aceeași condiție de deținuți și

aceiasi oameni ne tineau pe toti în temniță. Trebuia să fim solidari. Ucigându-i noi în celule, câte dusmăni si uri s-ar fi născut între familiile lor si ale noastre de afară?... Și apoi ne-ar fi acuzat că suntem criminali.

De aceea, am început nu a-i ucide sau prizoni, ci a-i ajuta. Directorul, văzând că noi nu facem nimic, nici o miscare contra celorlalti detinuti, si nestiind cum judecăm noi în această problemă, într-o după-amiază a deschis usile celulelor si a tinut un discurs tare celorlalti si le-a spus:

- V-ati ridicat contra noastră. Acum sunteti în mâna noastră. Să stiti că aici nu aveti nici o apărare. Pe legionari i-ati prigonit. Acum ei sunt în fata voastră.

Era o incitare directă să-i atacăm. Fireste, noi nu l-am ascultat. Dacă l-am fi ascultat, ne-ar fi făcut apoi procese pentru fărădelegile pe care le-am făcut în temniță. Iată-l, deci, pe directorul Gutan în altă postură decât cea dinainte. Dar ea i-a fost comandată de sefii lui. Am spus că nimeni dintre slujbasii comunisti nu se poate păstra curat, căci ordinele ce le primeste sunt atât de nedrepte încât dacă le îndeplineste el face răul si nedreptatea, iar dacă nu le îndeplineste e destituit.

### ***ANTONESCU ȘI PROCESUL SĂU***

Din închisoare din Rusia a fost adus la sfârșitul lui mai 1946 la București, spre a fi judecat, Ion Antonescu, cu câțiva colaboratori. Interesul tuturor era mare. Foaia comunistă „Scânteia” intra în temniță si aflam de proces.

Maresalul este socotit criminal de război si procesul are titlul „Procesul marii trădări nationale”. Misu Antonescu, Pichi Vasiliu, Eugen Cristescu si Alexianu, guvernatorul Basarabiei, sunt lângă el.

Șeful completului de judecată este un judecător de origine poloneză, Woitinovici. Procesul e regizat într-o formă inedită,



josnică, lugubră, necunoscută la noi. La intrarea în sală a inculpatilor un cor de copilasi cântă într-un colt „Moarte trădătorilor...”, iar la ferestre au fost asezate niste spânzurători.

Maresalul intră în sală plin de demnitate si trecu în boxă senin. Gazetari si scriitori străini sunt prezenti în sală.

Doresc din inimă ca maresalul să iasă plin de prestigiu din acest proces. A fost conducătorul țării, toate privirile se îndreaptă spre el si cei mai buni îl doresc „mare” cum a fost si înainte. Intră martorii: Iuliu trece si dă mâna cu el, întinsă din boxă. Rumoare în sală, proteste, ca si când Maniu ar fi făcut o greșeală prin gestul lui.

În proces Antonescu își ia răspunderea pentru toate faptele lui, nu tăgăduieste nimic, dă explicatii largi pentru ce a făcut. Este viu, energetic, clar si stăpân pe sine. Știe să se apere bine. În tot decursul procesului a rămas neobosit si a dat răspunsuri prompte si inteligente, ca un om de mare tinută. Misu apare slab ca atitudine; el încearcă ocolisuri si cu inteligenta lui vie manevrează spre a găsi o iesire, dar de prisos.

Cristescu apare ca o lichelută perfidă, care probabil a fost captat de comunisti cu promisiuni ca să încerce să angajeze în răspunderile guvernării lui Antonescu si pe partidele tărănesc si liberal de la noi, deoarece câtiva oameni din aceste partide au fost ministri si au lucrat cu Ion Antonescu. Maniu a lămurit că ei nu au fost dati ca reprezentanti ai partidului, la guvernare, ci ca „tehnicieni”.

Procesul s-a mentinut la acelasi nivel înalt si a fost urmărit cu înfrigurare de toti românii.

Sentinta a constat în patru condamnări la moarte. Ion si Misu Antonescu, Pichi Vasiliu si guvernatorul Basarabiei. Ea nu a surprins pe nimeni. Din moment ce s-a putut găsi un complet ca să judece un astfel de proces, de loc justificat, concluzia se cunostea.

În Finlanda zadarnic s-a căutat un complet să-l judece pe

Manerheim care a condus războiul cu rusii. El nu s-a putut constitui căci finlandezii au spus „Noi nu avem criminali de război, ci numai eroi”.

La executie Antonescu s-a arătat măret. A strigat: „Trageți! Ochiti bine!” și și-a întins pieptul. Misu însă a lesinat. Țin să spun că ostasii români nu au vrut să tragă în Antonescu, au trebuit să pună niste străini de neam ca să tragă în el.

Împuscarea lui s-a făcut la 1 iunie 1946. Câtă răsturnare! Cel ce lucrase cu înțelepciune, devotament și eroism pentru salvarea țării, era condamnat pentru înaltă trădare de niste slugi josnice ale rusilor, cu adevărat trădători.

### ***CONTELE BETLEN***

Iată un criminal de cea mai josnică spetă, contele Betlen. E ungar. A sosit cu duba la Aiud. Un conte cu reputație mare. Aici a sosit ca criminal dintre cei mai ordinari; fiind prefect al Clujului în perioada septembrie 1940 - octombrie 1944 a pus români în jug la arat. Noblețea lui înaltă l-a împins la acest act. N-am știut motivul condamnării lui când m-am dus să-l văd. Era un bărbat butucănos, nu slăbise încă, și părea a fi inconștient de situația lui. Am făcut cunostință personal. Priveam cu regret că soarta i-a rezervat temnița. Dar când am auzit pentru ce e condamnat, m-am ferit ca de un sarpe.

Ce l-a împins la acest act atât de josnic? A fost provocat de români?

A trăit foarte bine din 1918 până în 1940, sub români. Nimeni nu l-a supărat; poate la împrăștierea ce s-a făcut în toată țara s-o fi luat și ceva din moșia lui și s-o fi dat țăranilor. Dar atât și nimic altceva. De unde i-a venit atunci această nebunie? Din ura lui rasială. Din sovinișmul lui unguresc. Căci Ungaria a făcut o propagandă atât de susținută împotriva românilor după primul război mondial, le-a exaltat ungerilor atât

de mult nationalismul, originea lor „nobilă”, încât i-a intoxicat pe toti, cu rare exceptii, cu acest ferment distructiv. Fermentul a dus la ură si ura la faptele ce au urmat. Cu Betlen a venit si Kraus, primarul Clujului, si el pentru fapte josnice, si Maiay, primarul Târgului Mures, o figură dintre cele mai încăpătânate, închise si obtuze, din câte am cunoscut în temniță.

Dar faptul că ei au putut fi condamnatii în Ardeal, unde conducea ungurul Emeric Sipos de la Oradea, care proteja pe toti ungurii, mă face să cred că faptele lor au fost foarte grave. Eu nu le cunosc.

### ***NOI SOSIȚI LA AIUD***

Zilnic soseau la Aiud „oameni noi”. Erau variatii. Evrei învinuitii că i-au „vândut” pe fratii lor, câtiva ofiteri nemti, unguri criminali de drept comun, precum contele Betlen, cutare general de 84 de ani, strălucitor în hainele lui de general, înalt si foarte slăbit, poreclit cu durere „moartea în vacanță”, închis pentru că a dat în 1927 o palmă unui evreu, si altii.

Aflu că a sosit filosoful Mircea Vulcănescu, omul pe care-l admirasem din scrisul său. M-am dus să-l văd în celulă. Îl admiram. Îmi sosise un borcan de vreo 5 kg cu pui. I-am înfierbântat un pui si i l-am dus, fierbinte, împreună cu pâine, în celulă. L-am rugat să-l primească. I-am spus că eram entuziasmat de dumnealui si că îl admir. A zâmbit si a primit prinosul dragostei mele si m-am retras ca să vin mai târziu. M-am dus după aceea. M-a primit bucuros. Pe dinăuntru, usa era scrisă cu date despre filosofi antici.

A fost foarte deschis, ca si când mă cunostea de mult. Mi-a spus că după procesul lui Antonescu rusii cereau noi arestări de ministri.

- S-a format un lot nou de 18 inși din care, a zis el, nu făceam parte, dar, învârtindu-se unul din lot, am intrat eu, pentru

completare, ca subsecretar de stat la Finante. La sosirea aici, toti au fost bătuti de subdirector cu o coadă de mătură, afară de generalul Șova si de mine. Noi eram în lant legati de picior câte doi. Mares a vrut să dea în Șova, dar acesta i-a spus:

- N-am făcut nimic si să nu îndrăznesti să dai în mine că răspund, si nici în tovarășul meu să nu dai.

Și ne-a lăsat în pace. Vulcănescu era bine făcut, voinic si cu o greutate de 106 kg. Poate l-a intimidat pe Mares.

În lot era si Cristea Manea, nefericitul magistrat militar de la Ploiesti. El a fost bătut foarte tare pentru că la întrebarea: „Ai cocosei, mă?” a răspuns: „Nu”, dar la perchezitie s-a descoperit că tot spatele hainei era căptusit cu cocosei.

M-am dus apoi la generalul Șova. Îl cunoscusem de când era colonel, căci era atunci însurat cu o consăteancă de-a mea si venise la socrii lui în Răsinari. Am vorbit mult cu el. Mi-a spus că după o inspectie pe front în sectorul lui, Antonescu l-a adus în țară si l-a pus ministru al marinei, că românii au luptat si pe frontul de Vest, ca si pe cel din Răsărit, cu eroism, ca să se umple de glorie, si cu speranta că vor juca un rol important în viata publică de după război.

El, corpul său de armată, a pătruns în Budapesta si înaintase 6 kilometri când a primit de la rusi ordinul de oprire. A luptat până la sfârșitul războiului. A fost încărcat de decoratii. Dar ce deceptii... Temnita. Iată răsplata. Rusii au fost prea haini. Am tinut legătura cu Șova, totdeauna arătându-se ca un om plăcut si de onoare. Aveam stimă pentru dânsul. Era un om de temei.

Am păstrat mereu legătura cu Vulcănescu. Era o perlă, o întâlnire cu el era o bogătie. I-au venit bani, ca si altora, pe ascuns. Nu stia să-i ascundă... Erau căutati si confiscati. I-am arătat la el în celulă locul unde trebuie ascunsi banii si de unde nu i se vor mai confisca. Nu vor fi pierduti decât dacă va fi mutat din celulă fără să aibă timp să-i scoată.

În temnită era o cantină nou înființată unde se vindea salam, brânză, slănină, heringi, ceapă, măsline. Detinutii vechi aveau dreptul la 600 de lei lunar. Cu acest „drept” îi cumpăram lui Mircea Vulcănescu și altora din toate câte se vindeau. Era o mare binefacere, dar împreună cu unele riscuri: să fii prins, să ti se ia dreptul de cumpărături și să fi pedepsit. Pentru acești oameni era nevoie și de hrană sufletească. Doctorul Ută veni cu o carte franceză „Les ammes genereuses” și mă ruga să o traduc în grabă pentru marele public de aici. Erau vieti de sfinți și sfinte catolice. Cartea era de 428 de pagini, era frumoasă și instructivă. Am tradus-o foarte grăbit. Ută a luat manuscrisul în primire și l-a dat unde a crezut de cuviință, la citit. În mâna mea nu a mai ajuns. Nu știu dacă a ajuns cumva afară și, în acest caz, unde e.

Vietile lor apar ca niște trăiri în care naturalul se întâlnește des cu supranaturalul. Cazuri în care harul divin a transformat cu totul omul, l-a ridicat la noi dimensiuni și i-a dat noi calități. Boli grave și vindecări surprinzătoare, în care medicina declară că vindecarea a venit pe calea „de sus”. Deosebit de interesantă este prezentată moartea sfintei Tereza de Avilla. Contesă spaniolă cu o vocație religioasă extraordinară încă de mică, mult considerată ca sub inspirațiile diavolului de duhovniciei ei neînțelegători, recunoscută mai târziu, după lupte grele, întemeietoarea Ordinului Carmelitelor, la 62 de ani era obosită, îmbătrânită, plină de riduri. Ceasul morții i-a sosit.

Era între călugărite. Pe măsură ce moartea era mai aproape, fata ei se înfrumuseța, ridurile dispăreau. O roseată tinerească se ivi pe fata ei. Nu mai era bătrână, obosită, frântă de marile poveri ce le purtase, ci era o fată tânără cu o înfățișare prosperă, plină de sănătate și frumusețe. Transformată astfel trecu pragul existenței și închizând ochii trecu în lumea de dincolo. O arvună a frumuseții de dincolo a primit-o pe pământ în văzul tuturor, în clipa morții.

Comunismul de la noi n-a crutat nici francmasoneria,

institutie care după unii l-a creat, si după părerea generală, l-a susținut, si care sub titlul de „societate de binefacere” a fost lăsată de Lenin singura liberă în Rusia. Mai multi francmasoni au apărut la Aiud. Savel Rădulescu, prietenul lui Nicolae Titulescu si subsecretar la ministerul de externe, e printre ei, precum si câțiva evrei. Erau deocamdată lăgăristi.

Consumau si ei polonicul de arpacas sau fasole ca si noi ceilalti. Se făceau reparatii la zidărie, se spoia la Aiud. Ei lucrau aici; nu degeaba erau „zidari”. N-aveau costumul, dar aveau în mâini mistria. Au apărut fostii ministri țărănisti, precum si ofiteri, membrii organizatiei „Sumanele negre” si altii. Nepotii lui Maniu, profesorii Boilă sunt aici, Ghită Pop, care a semnat armistitiul la 12 septembrie la Moscova ca reprezentant al Partidului Țărănesc, e si el aici ca si altii. Pe domnul Ghită Pop, scriitor, l-am întrebat cum a fost armistitiul. Mi-a spus:

- Am plecat imediat după 23 august, dar am fost opriti într-o gară în Rusia până ce rusii au ocupat toată tara. Apoi la Moscova ne-a primit Molotov, ministrul de externe. Ne-a pus conditii grele.

Am întrebat:

- De ce?

A început să cânte cântecul soldatilor nostri ce-l cântau în Rusia: „Două mere într-o basma, si am plecat la Moscova...” si bătea cu piciorul în pământ.

- Ce-ati căutat aici? Acum semnati.

- Cum? Noi, care am mers cu rusii în război contra nemtilor, primim conditii de armistitiu mai rele decât Antonescu?

- Fiindcă el era tara, iar voi sunteti o aventură, a fost răspunsul.

**PASCAL**

Cugetările lui Blaise Pascal circulau în temniță în originalul francez. Dar putini aveau acces la original. Doctorul Ută interveni. Trebuie traduse, sunt de mare trebuință aici, și mă rugă să le traduc. M-am asociat cu N. Manolescu, profesor de română și franceză și avocat din Buzău, să le traducem împreună. Lucram însă numai trei pagini pe zi, căci după acestea el se declara obosit. Lucram frumos. Întorceam fraza mult, uneori începutul intra la sfârșit și sfârșitul la început. Dar, după ce am tradus prima parte a cărții, el se eliberă. A trebuit să lucrez cel puțin două ore pe zi, câteva săptămâni, pentru terminarea traducerii. Acum, când în țară tindea să se aseze gândirea comunistă, „gândurile” lui Pascal erau cu totul trebuincioase pentru om și întărirea credinței lui.

Când cei de la noi voiau să arate primatul ratiunii, Pascal le arăta calitățile ratiunii, dar și insuficiența ei și postula necesitatea recunoașterii unei ratiuni superioare, care e Dumnezeu. Și apoi, spune el, și „inima are ratiunile ei pe care ratiunea nu le cunoaște”. Traducerea era foarte căutată și se citea pe fascicule. Doctorul Ută o administra. Nu știu dacă în noiembrie 1948, când s-au interzis cărțile definitiv, doctorul Ută a putut să o scoată afară.

\*

În țară se făcea acum o vie propagandă pentru alegeri. Era o luptă grea. Lumea își punea nădejdea în Partidul Național Țărănesc. Maniu deveni un simbol al salvării. Legionarii liberi au fugit la el și organizau cu el lupta electorală. Comunistii erau agresivi și-i atacau la întruniri, dar masele erau cu el. La uzinele Malaxa din București unii muncitori s-au ridicat împotriva vederilor comuniste, dar Gheorghiu Dej a tras cu mitraliera în ei. Comunistii cucereau mereu, cu ajutorul rusilor, poziții noi. Eu eram neliniștit și îngrijorat de cele ce se petreceau la noi, de exploatarea țării de către ruși cu ajutorul comunistilor. Societăți

ca Sovrom - lemn, Sovrom - fier exploatau tara în chipul cel mai barbar.

În acest an 1946 s-a încheiat între noi si rusi primul contract comercial cu totul oneros pentru noi. El a fost impus de Stalin cu niste metode îngrozitoare si de neconceput, pe care le-am aflat mai târziu: 30 de bani kilogramul de făină de grâu, 5 lei metrul cub de lemn si celelalte de asemenea. Se afirmă că rusii au impus tuturor țărilor de sub influenta lor – Polonia, Germania „democrată”, Austria, Ungaria, România, Bulgaria, Cehoslovacia – ca la orice vânzare la toate mărfurile 2% din valoare revin lor, de asemenea si 2% la cumpărare. Era ceva grozav. Acum petrolul nostru exportat de noi pleca în cisterne cu nemiluita în Rusia. Era o jecmăneală nemaipomenită. Multi sperau să scăpăm după alegeri. Poporul se alinia treptat în rândurile Partidului Țărănesc, care alături de rege, a cărui situatie se clătina, rămânea singura sperantă. Andrei Vîsinschi interveni la noi în lupta electorală împotriva partidelor istorice, liberali si țărănisti, pe care le numi partide arhaice.

Eu personal simteam în acel timp o durere profundă că nu sunt liber să intru într-o luptă cu comunistii pentru apărarea pozitiiilor crestine si anticomuniste. Să stai închis, când trebuie să lupti si eventual să mori pentru apărarea unor idei si convingeri profunde, era foarte greu de suportat.

Niciodată nu am simtit povara temnitei, a lipsei de libertate ca atunci. Iată si alegerile ce se credeau că vor aduce izbânda poporului român si oamenii care să-l apere. 19 noiembrie, ziua alegerilor. La Aiud, comunistii, neavând oameni, l-au trimis pe Vucea ca reprezentant la o sectie de vot. La altă sectie un student detinut. Mă plimbam prin curte când s-a comunicat la radio rezultatul alegerilor. M-am oprit să ascult: judetul Alba 75% national-țărănistii, liberalii 9%, comunistii cu cei cartelati cu ei 12%, etc. Au urmat asa patru judete cam cu acelasi procentaj mare pentru celelalte partide si mic pentru



comunisti. Apoi emisiunea s-a întrerupt. A doua zi s-a comunicat rezultatul alegerilor în toată tara. Le-am ascultat din nou. Cifrele erau răsturnate. Voturile tăranistilor erau acum trecute la comunisti si invers. Era o mare deceptie. Eram pierduti. Poporul nostru nu mai putea face nimic. Se luptase greu si biruise într-o unitate deplină, dar acum totul îi era furat. Iar anglo-americanii dădeau dovadă de o slăbiciune totală în fata rusilor, desi aveau bomba atomică în mână.

Singurul reazem rămânea Dumnezeu. Oamenii nu mai contau. Locotenentul Bleotu ne-a spus dinainte că, fiind slabi, comunistii vor declara voturile altora ca ale lor si vor iesi. Și au iesit.

Protestele Apusului n-au contat. Stalin făcea ce voia. În Anglia laburistii erau la putere de la începutul lui 1945 si erau prieteni cu rusii, iar Truman în America se lupta cu debarasarea administratiei sale de evreii ce o invadaseră si cu măsuri pentru oprirea expansiunii comuniste în vest, mai ales prin asa-numitul „Plan Marshall”. Franta era acum dominată de spiritul comunist si neredresată încă. Ea profita de ocazie si făcea procese nationalistilor francezi si celor de nuanță spirituală, acuzându-i de colaborare cu nemtii si îi ucidea în numele patriotismului francez. Iar filozoful de atunci de mare reputatie, Jean Paul Sartre, a plecat la ONU si a spus: „Dumnezeu a murit... trebuie să ne conducem noi însine. Recomand singura cale comunismul.”

Cine se mai uita la noi? Eram sacrificati. După ce ne-au dat în mâna rusilor, cu o usurintă nejustificată, acum ne lăsau din mână. Ah! cu câtă usurintă au putut popoarele mari să dispună de soarta popoarelor mici...

N-aveau acest drept. Și nici astăzi ele nu fac destule demersuri ca să le scoată din adâncul în care le-au scufundat. Niciodată comunismul nu a avut un drum mai deschis. Popoarele din Apus aveau destul putregai. După doi ani de

guvernare, partidul laburist englez a fost prins de Intelligence Service cu spionaj pentru rusi: 7 ministri trădători și 30 de deputați spioni. Atâta corupție nu s-a mai întâlnit în Anglia și noi așteptam ajutorul lor. Apusul era putred.

### ***FOAMEA***

Lipsurile se întindeau în țară și se resimteau puternic la Aiud. Foamea musca din nou puternic la începutul lui 1947 și după. Hrana noastră era tot mai slabă. Ni s-a admis să vină în temniță vreo 60 de litri de lapte; era o concesie făcută legionarilor, fiindcă făceau temniță de mai de mult. Erau dirijate cu grijă spre cei bolnavi și spre cei mai bătrâni, fără să se țină cont de culoarea politică. Era o jertfă pe care o făceau legionarii. Mi-amintesc că seful biroului presei Partidului Țărănesc, un preot distins, primind câte un litru, mi-a spus:

- Lângă celula mea e Cristea Manea, bolnav.

I-am spus:

- Du-i și lui câte un litru zilnic și unii dintre noi ne vom lipsi de el din timp în timp.

I-am zis să nu-i spună lui Manea cine i-l trimite, dar după câteva zile a vrut să știe cine i-l trimite. M-am dus la el, m-a recunoscut și a început a plânge cu lacrimi mari. Nu se putea liniști. I-am spus că, fiind bolnav, i se rezervă câte un litru de lapte zilnic. A spus:

- Am bani, să vă dau niste bani.

- Nu! Dumneata nu plătești decât kilogramul de lapte ce-l consumi dumneata, care ți se va da atâta timp cât administrația va admite să intre el în temniță.

Într-o zi mă chemă:

- O să plec cu duba, zise. Am bani, dar n-am mâncare. Am trimis un tânăr elev, Marin Răducă, să-i cumpere niste brânză, salam și pâine. Mi-a multumit și nu l-am mai văzut.

### *TIFOSUL EXANTEMATIC*

Mares tinu să ne izoleze pe unii dintre noi: ne luă după tabel și ne dezbracă la piele tocmai la locul unde soseau cursele celor ce veneau la Aiud. Ne perchezitionară amănunțit și ne duse unul lângă altul în celular. Dar în câteva zile izbucni tifosul exantematic la Aiud. Iată-mă și eu bolnav în mai 1947. De la cursa de detinuti de drept comun ce erau dezbrăcați la acel loc, și noi îndată după ei fiind dezbrăcați, se vede că s-au luat păduchii și unii dintre noi s-au îmbolnăvit.

Pe cei bolnavi ne-au dus într-o cameră mare. Eram vreo opt. Eram bine supravegheați mereu de doctorul Ilie Niculescu, care nu era medic, dar ne îngrijea cu o dragoste deosebită; doctorul Ută a fugit la Cluj după medicamente. A adus ceva. După perioada de incubatie de 13 zile urmează perioada de manifestare a ei, tot de 13 zile. Cine a trecut de 13 zile e salvat. Mergeam rău, temperatură mare, delir.

Am simțit că lângă mine murise avocatul Măntălută din Ploiesti, iar peste două zile murise și un muncitor calificat ce era de cealaltă parte a mea. Mi-am zis în gând: moartea mă ocolește.

Veneau mereu să mă vadă unii prieteni nelegionari, între care aproape zilnic Mircea Vulcănescu, precum și unii camarazi. În delir, la temperatura de 40-41 grade, auzeam cum urlă niste câini. Mereu îmi suna în urechi urletul lor. Preotul Ioan Florea veni cu o icoană a Domnului Iisus Hristos și o așază pe perete într-o margine. Mi-aruncam privirile spre ea să mă întăresc, dar era obositor pentru mine. I-am făcut semn să o așeze în fata mea ca să mă reazem de ea. Eram slăbit la extrem.

Cam într-a 11-a zi sau a 12-a zi mă priveau mai mulți și la un semn al lor: „cum e?” doctorul Niculescu făcu un semn că sunt gata. Eu am prins gestul lui și am răspuns mișcând un deget ce semnifica: nu. A 13-a zi, extraordinară: totii credeau că voi

muri - lucru ce l-am aflat după aceea. Temperatura era mare si pulsul abia mai bătea. Dar n-a încetat. În a 14-a zi eram salvat. Dar atât de slăbit încât si cu ochii abia mai vedeam, ca prin ceată. Nu puteam umbla. Cumnata mea, Opreana, sotia lui Dan, fratele meu, a venit să mă vadă la vreo 3 zile după a 14-a zi grea. M-au dus doi la întâlnire, pe un scaun, căci nu puteam merge. Tifosul acesta îti suge toate puterile. A venit cu unele medicamente pentru mine si cu alimente. Medicamentele au rămas pentru altii. Le-a luat în primire doctorul Ută. Cumnata s-a mirat cât de mult am putut slăbi. Dar, treptat, treptat, mă întremam. Acum somnul e leac minunat. Dormeam bine, dar convalescenta n-a durat mai puțin de două luni. Preotul Florea mi-a spus ce spuneam când deliram:

- Auzi cum urlă câinii noii democratii! Trebuie să avem niste suflete de sfinti ca să-i putem birui.

Peste câteva luni am iesit la lucru cu alti detinuti. Se demonta linia ferată dublă. Lucram la demontare. Nu prea eram supravegheati. Căci între Miscarea Legionară si Partidul Comunist intervenise o conventie de înțelegere: ea să nu atace pe comunisti, iar ei să o lase în pace. Iată că se strecură un tânăr ce era elev la arestarea mea, Petru Baci, si mă îmbrățișă. Tip de erou, era de o forță morală imensă si de o putere de jertfă rar întâlnită. Mi-a adus un cojocel frumos, carne, brânză, pâine si puțină slănină. El mi-a spus:

- Noaptea când ai fost arestat am venit cu pasaportul pentru Italia. Am sosit la ora două noaptea, dar erai ridicat. Am fugit repede. La ora trei au pus pază la poartă. De soseam la altă oră, eram arestat si eu.

Comunicarea lui m-a uluit. Se împlinise, deci, cu precizie uimitoare anuntul fatidic: „Când totul va fi gata vei cădea”... Fantastic! Stăm cu adevărat sub influenta si puterea unor forte nevăzute care stiu destinul nostru si poate îl dirijează în vreme ce noi credem că suntem deplin liberi.

Ah, cât de mult atârnăm de niste puteri de dincolo de noi!...

### ***GENERALUL ION PETROVICESCU***

Doream să-l cunosc pe generalul Petrovicescu. Era si el condamnat de Antonescu după asa-zisa rebeliune din 1941. Dar n-a fost adus la Aiud. Admiram în el omul viteaz si drept, energetic si exceptional ca tinută morală. Plin de scrupule, mare român, care în 1934 a fost procuror în procesul intentat de Partidul Liberal Miscării Legionare pentru uciderea lui Gheorghe Duca. Fost prim ministru, si a dovedit împreună cu tot completul de generali o forță morală care i-a ridicat în admiratia tuturor.

Auzisem că deja pe la Crăciunul lui 1941 ar fi făcut următoarea afirmatie: „Nemtii au făcut războiul gresit. Ei au conceput si făcut efortul principal pe centru si pe aripa stângă, adică cea de la nord, lucru care le-a creat dificultăti enorme mai ales din cauza frigului. Ei trebuiau să aibă ideea de efort principal pe centru, spre Moscova si pe aripa dreaptă spre a cuceri obiectivele economice: Batum, Baku si alte centre petroliere”.

Că generalul Petrovicescu a văzut bine se dovedeste prin faptul că nemtii s-au corectat în primăvara lui 1942 si au făcut efortul principal pe centru si pe dreapta. Dar era prea târziu. Nu-mi amintesc momentul când l-am cunoscut, 1945 sau 1946. Scund, frumos, ochi vii, scăpărători, plin de nerv, studios, amabil si atent. Cu un accentuat simt al onoarei, suporta temnita cu bărbătie si demnitate. Spre cinstea si onoarea României am văzut pe mai multi generali fosti ministri suportând cu acelasi eroism rigorile temnitei: C. Pantazi, N.Șova, Dobre, Mardare etc.

Prin 1946, când s-a permis intrarea în temniță a gazetelor

„Scânteia” si „Dreptatea” îi duceau aceste gazete să le citească. Era scrupulos, le citea cu creionul în mână si sublinia ce i se părea important si, dacă era ceva cu deosebire important, atunci o trecea într-un caietel. Vedea în el omul de studiu care stie cum să citească o gazetă. Se interesa de toate.

Comunistii i-au făcut si lui un proces ca unuia ce a făcut parte din guvernul lui Antonescu până în ianuarie 1941. Critica pe Antonescu nu numai pentru lovitura de stat din 21-23 ianuarie 1941, ci si pentru severitatea extremă cu care i-a condamnat pe legionari după niste legi draconice si fără drept de recurs, lucru ce a permis unor judecători răi să facă ce vor.

„Nu era permis ca Antonescu să ceară gratierea, spunea Petrovicescu, de la niste ticălosi ce-l condamnaseră. Demnitatea lui trebuia să rămână mai presus de această înjosire”. Admira pe mama lui Antonescu, care ca o leoaică a sărit si l-a muștrat pentru acest fapt pe fiul ei. Felicitându-l, prin 1948 la o zi festivă, mi-a răspuns: „Nu, nu multi ani! Putini si să fiu sănătos!” Nu stiu nici când, nici cum a murit generalul Petrovicescu. Probabil în 1949, în înfometarea de atunci.

### ***TRAIAN BRĂILEANU***

A nu vorbi de distinsul profesor Traian Brăileanu, profesor universitar de la Cernăuți, înseamnă a uita de una dintre cele mai frumoase figuri de filosof care a trecut prin temnita Aiudului. Era profesor de filosofie si a făcut parte din guvernul legionar din 1940, ca ministru al Instrucțiunii Publice. De aceea a fost condamnat. Înalt, bine legat, uita de foamea Aiudului, preocupat mereu de probleme filosofice. Avea o cultură vastă si o minte pătrunzătoare. Despica problemele cu acuratete surprinzătoare. Îndată îți dovedea că doctrina comunistă e o utopie si nu se poate realiza. Era senin si suporta cu bărbătie temnita. Nu se plângea. E interesant cum toti profesorii de filosofie s-au purtat

frumos în temniță. Ion Petrovici, Mircea Vulcănescu, Grigore Popa, N. Mărgineanu, totii au avut o tinută din cele mai frumoase în temniță, ca și Traian Brăileanu.

Mutat în Zarcă din celularul nou orice legătură cu această excepțională personalitate a culturii românești, Traian Brăileanu, a fost întreruptă.

### ***PROFESORUL ALEXANDRU MARCU***

Între cei 18 miniștri ai guvernului Antonescu, condamnați în lotul doi la cererea expresă a Rusiei, ca generalul Stoenescu, generalul Dobre, generalul Șova, era și Alexandru Marcu, profesor la Academia Comercială și la Școala Românească din Roma. Totii erau distinsi. Dacă îl prezintă deosebit pe Alexandru, Marcu e pentru că avea și o înclinare religioasă deosebită. Era și literat și tradusese din limba italiană un studiu despre Iisus Hristos.

După ce a cunoscut lumea din temniță de la Aiud și a fost frumos impresionat de purtarea deținuților legionari, ne-a întrebat:

- Cum de au putut rămâne în temniță acești oameni atât de cumsecade? Cum de nu ne-ați anunțat și nu ați cerut să vă eliberăm?

- Dumnezeu voastră nu știți de noi? am întrebat.

- Aici mi-e crucea, a spus el închinându-se. Noi nu știm ce e aici. Noi nu știm decât că sunt numai câțiva oameni răi ce au făcut fapte condamnabile, dar nu știm că sunt atâția oameni admirabili cu pedepse grele și nemeritate. I-am răspuns:

- Cererile noastre nu ajungeau la dumneavoastră. Misu Antonescu și Eugen Cristescu se îngrijeau să le oprească, să le ascundă și să prezinte cu totul altă imagine a legionarilor din temniță decât cea reală.

- Păcat, reluă el. Câte greseli se întâmplă din neinformare!

## *LUCRĂRI ÎN INTERIORUL TEMNIȚEI*

Numărul detinutilor creștea la Aiud. Vechiul canal de scurgere nu mai era bun. Era îngust, cu o placă de ciment deasupra. Trebuia un canal nou. Mares interveni în acest scop. Ceru unor detinuti politici să lucreze la distrugerea vechiului canal. Era o muncă josnică: trebuia să scoti placa de deasupra, să spargi plăcile laterale unite cu placa de dedesubt și să le scoti afară.

Aceasta însemna a te murdări cu ceea ce era în canal. Dar toți au refuzat. Pe câțiva, Mares a rupt o coadă de mătură în bătai, dar nu i-a putut convinge să lucreze. Ei nu erau legionari. Erau detinuti politici toți licențiați. Era la amiază. Mares a plecat la masă anunțând că va veni să ceară altora să lucreze. S-a auzit în celular de isprava lui Mares. Știam că nu va renunța. El putea pune detinuti de drept comun să facă această lucrare dar, după obiceiul ce-l adoptaseră, tinuse să o facă detinutii politici, ca să-i înjosească.

Știam că bătaia va continua. Până când unii, nemaiputând răbda, vor accepta să lucreze. Ca să scap de bătai pe ceilalți m-am hotărât să intervin în această problemă. Am ieșit în curte înaintea lui Mares și i-am spus. S-a mirat. Nu se aștepta. A acceptat bucuros.

- Cu cine vrei să lucrezi?

- Organizez eu echipa de lucru.

- Bine! și către militian:

- Să nu te amesteci în treaba lor. Lucrează când vor și stau cât vor. Numai îi supraveghezi. Eram în curte. M-am adresat celor ce mă auzeau.

- Vreau să fac lucrarea cutare. Cine vrea să lucreze cu mine? Imediat s-au oferit câțiva tineri studenți. Nu era nevoie de toți. Aveam nevoie de cineva puternic, cu brate tari, ca să ridice



plăcile. Berilă era mai încolo. L-am chemat.

- Vrei să lucrezi cu mine? Iată ce avem de făcut.

- Da! Cum nu!

- Am nevoie de bratele tale la ridicarea plăcilor.

- Bine, ne-am înțeles! și imediat am și început lucrul după ce am luat sculele de distrugere. Când s-a auzit în celular, unii comentau:

- S-a compromis părintele Grebenea, și le părea rău.

La vreo zece zile opinia s-a modificat. Toti au înțeles motivele mele fără să le fi dat eu vreo explicație. Lucrarea a mers bine și în două săptămâni s-a terminat.

Se făceau acum burlanele largi și lucram acum cu alții la aducerea lor, pe un anumit spațiu și în afara temnitei. Pentru acest lucru l-am luat tovarăș pe preotul Ion Sămărghitan, distins și cu un suflet curat, nou venit în temniță cu Nichifor Crainic, pe care l-a ascuns în casa lui.

\*

Admirabilul doctor Ghingold, fost șef al Centralei Comunităților Israelite din România, a venit la Aiud, dat în judecată de evrei și condamnat la muncă silnică pe viață ca criminal de război. Omul care îi salvase pe evreii de la noi de la moarte printr-o strădanie deosebită de zi de zi primi de la evrei ca răsplată închisoarea pe viață. Atâta orbire era de neconceput. Acuza? A colaborat cu Antonescu la ducerea războiului, și într-adevăr a colaborat. Dar cum? Obligat, neputând salva altfel pe israeliții săi. Ne-a explicat:

- M-a chemat Antonescu și a zis să fac războiul.

- Nu vă duc în război, nici nu vă dau nemților care vă cer să vă ucidă. Vă las acasă să faceți comert. Românii mor în război, voi trăiți și câștigați... Dati-mi bani din câștigurile voastre, să duc războiul; altfel îi supăr pe români.

- Și ne-am înțeles. Am impus comunităților noastre o sumă

lunară pe care să o dăm lui Antonescu să ducă războiul. Ne mergea bine. Câstigam. Am deschis în acest timp si arene sportive. Nemtii însă presau pentru predarea noastră, dar Antonescu ne apăra. Uneori am avut două întâlniri pe săptămână pentru interesele noastre.

După sosirea lui si după ce l-am cunoscut, mi-a plăcut si ne făceam vizite în celulă. Ne dădeam din pachetele ce le primeam. Era un om demn de stimă. Era oarecum singur. Cu evreii ce erau acolo nu putea fi prieten. Ei fuseseră trădătorii coreligionarilor lor. Căuta si el o prietenie. Într-o zi mi-a zis:

- Hai să lucrăm si noi în fabrică, la pictură, noi amândoi. Am acceptat. Șase luni am lucrat cu el pictând jucării pentru copii. Ne-am împrietenit. Era un om cult si distins. Mi-a cerut să-i fac un portret grafologic. I-am spus:

- Vrei să ne certăm? Dacă portretul nu corespunde felului cum te vezi dumneata?

- Îl vreau oricum, mi-a zis, si i l-am făcut. A iesit un portret frumos: cult, inteligent, cu suplete de spirit, echilibru, cumpătare, combativ, dar, notă negativă, nu cu atacul direct, cavalereste, față în față, ci pe la spate. I-a plăcut. Mi-a cerut să-i fac un portret si al sotiei. Ea era fiica unui rabin iugoslav. I l-am făcut după o scrisoare si ea a iesit ca o femeie bine înzestrată.

Într-o zi, pe când lucram, o doamnă foarte frumoasă, cu o blană de astrahan foarte frumoasă, îl căută. Au stat de vorbă vreo douăzeci de minute.

- Cine era, l-am întrebat.

- O jidoavcă de-a noastră, sotia lui Gheorghe Apostol. Sub Antonescu a fost prinsă într-o sedință comunistă. Era elevă în clasa a opta de liceu si, speriați, părintii m-au rugat să o apăr să nu fie condamnată greu. A primit datorită mie numai vreo trei ani. A fost trimisă la Caransebes unde l-a cunoscut pe Apostol cu care s-a căsătorit apoi. Ședeau în Bucuresti în acelasi bloc. Dar, la o vizită ce mi-a făcut-o, ea mi-a zis:

- Ghingold, ai colaborat cu Antonescu. Nu te iertăm, te condamnăm. Zadarnic i-am spus că numai așa am putut salva pe evrei. Stăruia:

- Te condamn.

- De ce ? i-a zis bărbatul, ce putea face?

- Au murit evrei în lagăre în Rusia, e vinovat!...

- Păi dacă nu i-a putut salva pe toti! Bucură-te că din două milioane si vreo două sute de mii a salvat două milioane.

- Pentru cei pierduti îl condamnăm.

- Și, cum vezi, părinte, m-au condamnat.

- Ah, câtă ticălosie! Ce ingratitudine: cum pot fi unii oameni atât de josnici... Dar cea subțirică si înaltă ce era cu ea cine era?

- Tot evreică, secretara Anei Pauker. Un politist cu grad înalt ce lucra alături interveni:

- O cunosc pe sfrijita asta. Am prins-o în activitate comunistă de două ori si n-am băgat-o în temniță. I-am dat numai câteva lovituri la spate. Dar când eram în cercetări la interne a venit să mă vadă. Eram întins jos, legat, si, insultându-mă, un picior l-a pus pe pieptul meu si unul pe gât. Dar când m-am învârtit am azvârlit-o de pe mine. Eram încă tare. Putoarea așa îmi răsplătea bunăvointa. Era prea slabă, cum s-o bag în temniță? îmi ziceam. Și am iertat-o. Dar ea, acum?

Mai redau un caz ca să arăt spiritul neiertător evreiesc: generalul Calotescu, guvernatorul Bucovinei. El îmi povesti:

- Pe când eram la băi undeva, tânăr locotenent, am cunoscut o evreică tânără, frumoasă, cu care m-am împrietenit. Nu eram căsătorit. A devenit amanta mea. Ani de zile ne-am întâlnit la Borsec si ne-am iubit. Apoi s-a măritat. Eu, fiind guvernator al Bucovinei, a venit la mine si a intervenit pentru niste evrei ce urmau a fi ridicati. Am salvat multe grupuri de evrei pentru ea. Nu puteam face tot ce voiam. Nemtii erau peste noi. Arestat după război, am trimis pe sora mea la ea să-mi dea o

mână de ajutor. Erau puternici, si ea, cum am înțeles, si bărbatul ei. Dar ea a spus:

- Spune-i lui Calotică așa: dacă un singur evreu a suferit si el n-a intervenit, merită să fie condamnat.

- Cum puteam eu să salvez pe toti evreii de la noi, adăugă el?

Legăturile cu doctorul Ghingold le-am păstrat si după ce n-am mai lucrat împreună si ele au fost dintre cele mai bune. Mai târziu am aflat că pedepsele criminalilor de război s-au redus la jumătate si astfel Ghingold s-a eliberat după ce făcuse vreo 14 ani de puscărie. M-am bucurat foarte mult. Port o amintire dintre cele mai plăcute.

### ***SLUJIRILE RELIGIOASE ÎN AIUD***

În interiorul temnitei sunt trei biserici: una catolică, una ortodoxă si una protestantă (calvină). În ele s-a slujit tot timpul Sfânta Liturghie, singura slujire până în noiembrie 1948. Mares, spre sfârșitul lui 1947, m-a însărcinat cu conducerea cultului religios ortodox în temniță. Slujea un preot oficial, iar eu făceam pe cântărețul si organizam aducerea la biserică a tuturor detinutilor ortodocsi, pe rând.

În biserică, pe lângă strană, mai erau si două dulapuri cu sfintele odăjdii si unele cărți religioase si cărți de cult. Toti detinutii politici erau foarte dornici să ia parte la slujba religioasă. Mai ales senatorii si deputatii, precum si fostii ministri si ofiteri. În constrângerea si asuprirea de la Aiud, slujirea religioasă era ca un balsam. Multi o ascultau cu ochii în lacrimi, multi îmi multumeau că i-am dus la biserică fiindcă eu stabileam cine să meargă, si uneori îi amânam pe cei de drept comun si duceam pe altii, deoarece ei nu erau prea interesati de biserică.

Nichifor Crainic m-a rugat să nu-l evit, ci să-l chem

totdeauna cu titlul că e cântăret. De aceea, oricine era la rând, eu ceream gardianului: deschide-l pe Crainic că am nevoie de el la strană. Avea un glas baritonal foarte frumos, dar de putine ori a cântat, căci era prea fricos si nu voia să fie rău văzut de administratie că el cântă la strană. Mă miram de această stare a lui, care, pe mine, ca si pe altii, nu mă preocupa nicidecum. Din moment ce se admitea slujirea sfintei liturghii, cum m-as fi putut teme să iau parte activă la ea?

Biserica era deschisă mereu si unii intrau din timp în timp să se roage. Pe lângă unele cărți de cult, eu puneam în strană si unele cărți profane, dar cu continut religios. Unele erau salvate si aduse de la subsolul celularului ca să fie citite. Îi îndemnam pe toti cei dornici de lectură să-si aleagă fiecare ce-i place din ele si să le ducă în celule să le ascundă si să le citească pe ascuns. Un detinut din Sectii (o parte a temnitei cu detinuti de drept comun) mi-a trimis vorbă:

- Avem aici vreo 5-6 mii de cărți pentru ars. Veniti de alegeti din ele ce vreti. Era un fost ofiter. M-am dus. Am ales câteva sute, vreo cinci sute. Dar cum să le aduci să nu te prindă?

L-am rugat pe doctorul Ută să le cărăm împreună în celular si de aici în dulapurile din biserică. Am organizat puțină pază, mai ales pentru supravegherea lui Mares. Le-am cărat cu succes. Detinutul de drept comun ce ni le-a dat era foarte bucuros de această ispravă pe care o făceam în comun. Cărțile le puneam, apoi, treptat, la dispozitia celor ce doreau lecturi religioase. Între ele erau si unele cărți filosofice, precum si unele romane cu un continut potrivit pentru nevoile celor întemnitati.

\*

Episcopul greco-catolic Ioan Suci, mitropolitul nou ales al Blajului, dar neconfirmat de guvernul nostru, si-a anuntat vizita cu o slujire a sfintei liturghii în temniță. Era un act de mare bucurie si speranță. Noi, ortodocsii, ajunseserăm la

înjghebară a unui cor religios ce cânta la biserică cântările liturgice. Era compus din tineri, din care doi erau greco-catolici. Ne-am hotărât să-l primim sărbătorește. Era prima dată când un episcop român urma să viziteze Aiudul cu centrul lui, temnița, ce adăpostea acum peste patru mii de oameni: cu generali comandanți de armată, miniștri din toate guvernele de după 1918, senatori și deputați în guvernele trecute, ingineri, medici și arhitecți, profesori universitari, înalți funcționari ai Băncii Naționale, profesori, învățători, elevi, studenți și câteva sute de deținuți de drept comun. Venea cu autorizația Ministerului de Interne. La poarta intrării în temniță îl aștepta corul cu cântecul: „Pe stăpânul și arhiereul nostru Ioan, Doamne păzește-l întru mulți ani!”

Cu corul l-am condus până în biserică. Am adus la biserică oameni „din cei mai grei”, să zic așa, ca să profite de această vizită. Până niste preoți slujiră Sfânta Proscomidie în timpul Utreniei, trei persoane: Grigorie Baciș, fost prefect de Alba, preotul Ioan Florea și eu, am putut vorbi cu episcopul în calota unde erau ținute vesmintele sacre. Era om scund, pîrpiriu, plin de duh. Niste emanatii de sfințenie ca niste unde porneau de la el și parcă te atingeau fizic. Aproape o oră discuta a fost o desfătare.

Era un om foarte cult, predicator de calibrul mare, român integru, propagandist greco-catolic foarte activ. Scrisese câteva cărți valoroase în care se arăta foarte bun român și creștin în același timp. Acum, la cei 42 de ani ai lui, la Crăciunul lui 1947, a treia zi când oficia la Aiud, el era un nume impus în societatea românească și apreciat de toți, dincolo de deosebiri confesionale.

Când s-a retras să slujească Sfânta Liturghie, până la câțiva metri depărtare se simțea atmosfera de sfințenie ca un magnetism ce ieșea dintr-însul. Slujirea frumoasă, predica ziditoare, au umplut inimile marilor deținuți ce le ascultau. Și

când a spus că a tinut să slujească la Aiud acestor oameni „alesi” ce suportă o dureroasă lipsă de libertate în condiții grele, unii s-au înduiosat până la lacrimi.

Când a dat anafura, a împărțit și iconite cu Domnul Iisus Hristos. N-avea voie să poarte discuții cu deținuții, de aceea anafura o dădea tăcând. Trecerea episcopului Ioan Suci, care a murit mai târziu la Sighet, a lăsat o profundă impresie la deținuții în Aiud.

Evreii erau cercetați regulat la Aiud de rabinii lor. În fiecare an la sărbătorile lor mari și de paști li se aducea pasca lor. Dar pe românii ortodocși nu-i vizita nimeni.

Biserica ezita, episcopii ei nu se sesizau. Unii erau intimidati, alții erau nedumeriti de atitudinea ce urmau a o lua în noua situație politică de la noi, uitaseră temnitele care erau pline peste tot, uitaseră că acum trebuiau să fie mai activi pentru necesități noi ce se iveau în toate părțile: la familiile îndurerate pentru „ridicarea” unora dintre membrii lor și pentru cei ridicați, acolo unde se găseau în număr mai mare.

Unii deținuți ortodocși mă întrebau:

- Ce face Biserica noastră? Ne-a uitat? Dacă statul ne asuprește Biserica nu trebuie să fie lângă noi? Ne-a condamnat statul și în restrîngerea noastră ea e indiferentă?

Mă simteam jenat, căci toate confesiunile vedeau într-un fel de credincioșii lor, iar la noi nu se făcea nimic. Am reușit să trimit o scrisoare protopopului Emilian Cioran din Sibiu, pe care să o dea mitropolitului Ardealului, Nicolae Bălan.

În ea arătam proporția deținuților în Aiud, ortodocși fiind peste 73%; cum ceilalți sunt cercetați și ortodocșii uitați, cum e o necesitate ca deținuții ortodocși uitați să fie cercetați. Ne-a condamnat statul, dar ne consideră oare și Biserica osândiți? Nu trebuie să vină ea cu mângâierea și cu toate mijloacele ei sfinte de usurare a durerilor?

Protopopul Cioran a transmis scrisoarea lui Nicolae Colan,

Episcopul Clujului, căci Aiudul era pe teritoriul eparhiei sale. S-a sesizat și imediat a făcut demersuri la Ministerul de Interne și a obținut permisiunea vizitării deținuților din Aiud. A venit cu câțiva consilieri la Aiud, într-o duminică, să slujească Sfânta Liturghie și să dea ceva daruri deținuților. Mare i-a fost mirarea când Mares i-a refuzat intrarea în temniță. Arătarea autorizației și protestul lui au fost zadarnice. S-a dus atunci și a slujit la biserica din Aiud, și în predica ce a ținut-o a spus:

- Am venit pentru deținuții de aici, nu pentru dumneavoastră. Am fost împiedicat. Nu protestez numai, ci urlu de răpirea unui drept al meu. Urlu de nedreptatea ce mi se face.

Dar nimeni nu a luat în seamă „urletul” și de atunci nici un episcop n-a mai intrat în temnița Aiudului decât ca deținut. De sosirea Episcopului Colan la Aiud am aflat mai târziu de la un preot al Aiudului care a venit ca deținut.

### ***FERICITUL AUGUSTIN***

Doi „fericiti” catolici m-au impresionat mai mult în lecturile de temniță: fericitul Ieronim și fericitul Augustin, ambii considerați sfinți în biserica catolică. Fericitul Ieronim, tânăr, frumos, literat plin de talent, în glorie la Roma, adulat de femei, pe neașteptate fugi în Orient, se ascunde de lume, citește într-o grotă cărți orientale și după 20 de ani de izolare iese la lumină cu toată Biblia tradusă în limba latină în anul 405. E *Vulgata*, a doua traducere în latină a Sfintei Scripturi. Luase parte la disputele dintre nuanțele eretice și Ortodoxie, fiind un ortodox tare și necrutător care în atacul ereticilor s-a caracterizat: „Eu sunt ca boul care unde calcă sfarmă.”

Fericitul Augustin a fost cel mai mare bărbat al bisericii latine din prima mie de ani. African, cu o viață plină de aventuri, cu un condei inspirat, cu o sensibilitate fermecătoare în toate manifestările sale, cu o vădită sfințenie în trăire în a doua parte a



vietii, a cucerit pe toti cei ce l-au citit, mai ales prin cartea sa *Confesiones - Mărturisiri*.

Găsindu-se în temniță în frantuzeste, mi s-a cerut să o traduc. Cu gândul la traducere am aflat că ea a fost tradusă de un profesor de latină, comandant legionar. Acesta a tradus-o din originalul latin și a primit o prefață scrisă de Corneliu Zelea Codreanu, dar nu a apucat să o publice. Era numai manuscris. Am acceptat să o traduc, desi nu puteam compara o traducere din limba franceză cu una din originalul latin. Dar, fiindcă se cerea aici, m-am apucat să o traduc. Cartea mă pasiona. Lucram mult și cu spor. Ea îmi lua acum toate preocupările.

Voiam să fie o traducere bună, care să poată fi publicată într-o zi. Mi-am amintit că Sandu Mazilu, profesor de filosofie în Brăila, îndrăznise și el să traducă *Fratii Karamazov*, nu din ruseste, ci din limba italiană.

Portretul grafologic pe care îl continuam fără întrerupere era o altă destindere; de asemenea și convorbirile la plimbare cu camarazii și cu alți detinuti.

### ***SILE CONSTANTINESCU***

Între criminalii din Aiud era și Sile Constantinescu, condamnat în 1934. El a făcut o crimă oribilă. Fiind student și iubind o evreică, ca să pună mai repede mâna pe averea părintilor, i-a omorât pe amândoi și într-o căldare i-a tăiat bucăți și i-a dizolvat cu chimicale.

Acum liber prin curte, căci s-a împrietenit cu comunistii, m-a căutat și mi-a cerut asistentă duhovnicească. Avea mari nelinisti, tulburări, muștrări ale cugetului. Nu-l puteam refuza. Stăteam cu el de vorbă, plimbându-ne zilnic mai bine de o oră. Asta înainte cu câteva luni de a mă apuca de traducerea fericitului Augustin. Se linistea. Ca o compensatie a faptei sale grozave a început să picteze sfinți, icoane. Pe Maica Domnului,

milostivă și ajutoare tuturor celor din nevoi, pe Mântuitorul, pe Sfântul Nicolae și alți sfinți. Am privit icoanele lui, erau oribile. Cum puteau ele să fie frumoase când el nu avusese timp prielnic să se schimbe?

Se împrietenise cu comunistii care îl cultivau, dar ei nu i-au putut crea atmosfera prielnică unei pocăințe profunde în urma căreia să se arate iertarea, izbăvirea. Era receptiv la îndemnul meu, mă căuta regulat, dar nu știu în ce măsură vor fi avut vreun efect asupra lui, fie și mai târziu. A fost luat de la Aiud și trimis la muncă la câmp, unde am aflat că era aproape liber și aștepta eliberarea totală datorită unei intervenții a comunistilor din temniță, care erau acum în posturi mari.

Dacă cu astfel de criminali teții la distanță în discuții, efectul nu poate fi decât scăzut sau nul. Trebuie să te apropii de ei, să înlături distanța, să le arăți încredere; atunci ei pot renaste. Căldura inimii tale o aprinde pe a lor, smerenia ta îi înalță pe ei. Recunoștința celor ce s-au renăscut pentru mâna întinsă e mare.

Fericitul Apostol al Domnului, Iuda, fratele Sfântului Apostol Iacob, în astfel de cazuri ne îndeamnă să procedăm cu prudență: „Pe unii să-i văditi de se vor despărți, iar pe alții cu frică să-i mântuiti, răpindu-i din foc, și să-i certati cu temere urând și haina de pe trup cea spurcată” (Iuda 1, 22-23).

### *GENERALUL ION STAVRESCU*

Printul Alecu Ghica m-a îndemnat să observ cursele care vin spre a ști noii sosiți în Aiud. Firește, ne interesau mai ales cele cu deținuți politici, căci puteau sosi și unii prieteni, cunoscuți sau rudeni și, până să se lămurească cei din temniță, puteau avea nevoie de ajutorul nostru. Astfel mai stiam ce se mai întâmplă cu noii veniți, cine sunt, ce stiri aduc, etc. Într-o zi a sosit generalul Ion Stavrescu, fost comandant al corpului 7 de armată Sibiu și cel ce a comandat armata a doua a noastră în

vest. N-am putut sta de vorbă cu el imediat, ci mult mai târziu. Era unchiul lui Mircea Nicolau, prieten al meu. Soția generalului era soră cu mama lui Mircea.

Vara, în closet, unde eram feriti, am putut avea prima convorbire cu generalul. Era un om solid, înalt, chipes.

Se întorsese plin de glorie de pe front. Rusii i-au dat cea mai mare decoratie, aceea pe care o dăduseră si regelui Mihai. Dar la Iasi l-au arestat evreii. Vina: fiind comandant de divizie în Iasi, n-a intervenit în Iasi după cedarea Basarabiei în 28 iunie 1940 să oprească un convoi de evrei ce au fost arestati, închisi în vagoane de vite cu usile bătute în cuie si plimbati asa prin țară. Din acestia, vreo 40 au murit din pricina căldurii înainte de a li se fi dat drumul. Cei închisi în vagoane, vreo opt sute, se afirmă, au fost închisi astfel pentru furia ce a stârnit-o stirea că la retragerea din Basarabia evreii au manifestat acte de o cruntă dușmănie si în unele locuri au tras cu mitraliere si pusti în armata română. Dar Stavrescu mi-a spus:

- Eu habar nu aveam de acest fapt. Nu intra în atributiunile mele de a interveni, însă mai întâi nu stiam. În proces m-a apărat, dacă apărarea lui se poate numi apărare, marele penalist Ionel Teodoreanu. El era atât de intimidat de evrei, încât si-a început pledoaria asa: „Pe acest inculpat nu-l acuzăm noi, cei vii, prezenti aici. Pe el îl acuză aceste victime nevinovate. Acesti oameni cinstiti, morti din neglijenta noastră; ei într-un glas îl acuză pe clientul nostru, generalul Stavrescu”. Eram uluit. Unde mă găseam? Pe cine pusesem apărător? Am înțeles tot ce va urma. Nu mai speram nimic. Și bineînțeles am fost condamnat greu.

Sărmanul general, erou în timp de război, moare în timp de pace în temniță, osândit pentru acte din timp de pace ce nu-l priveau. Ca atare era complet nevinovat. El muri repede. La statura lui, mâncarea era mult prea puțină pentru a rezista.

## AVOCATUL PETRE PANDREA

Într-o după-masă, printul Alecu Ghica mă invită să gustăm împreună ceva dintr-un pachet ce-l primise de la Iasi. La urmă am mâncat și niste struguri minunati. El mi-a spus că un coleg al lui de la Mănăstirea Dealului a sosit în Aiud. Știu că i-am citit cartea „Portrete și controverse”, care m-a înfuriat prin nedreptatea ei, dar să nu fiu supărat și să nu am un dinte ascuțit împotriva lui. I-am promis. Dar, tocmai când să plec, intră Petre Pandrea în celula printului Ghica. Primire foarte caldă. Mă prezintă. Însă voinic, puternic, negricios, cu ochii scăpărători, doar după câteva propozitii domnul Pandrea mi-a devenit simpatic. Uitasem toată nemulțumirea dinainte. Era incontestabil un om agreabil, foarte inteligent. Peste câteva zile l-am întâlnit în curte, undeva, cu o lopată în mână, râbind niste gunoaie lângă o băltoacă. Era cu mâinile murdare.

El mi-a zis:

- Iată un scriitor ce a scris nouă cărți cum se prezintă. Astea-s mâini de scriitor?

- Domnule Pandrea, i-am răspuns, după ce veti iesi din temniță, veti scrie cea mai bună carte a dumneavoastră. Experiența de aici va rodi în produsele de viitor.

- Viata aici e grea. Te-as ruga ceva, vreau să cred în Dumnezeu. Dă-mi un ajutor spiritual. Eu acum sunt ateu, dar vreau să cred. Credința e un mare ajutor în temniță. Iată, eram la interne cu încă patru prieteni și un rabin. Prietenii toți erau cu doctorate și erau ateii ca și mine. Rabinul se ruga zilnic și era liniștit. Noi nu ne rugam, dar eram neliniștiti. Ne gândeam ce va fi cu noi.

L-am întrebat:

- De unde-ti vine dumitale liniștea?

- Din rugăciune, ne-a zis el, și din credința mea. Vreti să mă rog și pentru voi?

- Nu. Că noi tot nu credem. Și el continua să fie linistit, și noi nelinistiti. El încerca să ne convingă în discutii că există Dumnezeu, dar noi îl respingeam. Dar într-o zi unul din ei zise:

- Dar dacă el are dreptate? că prea e linistit. Vreau să cred și eu ca să ajung la liniste. Am nevoie de credință acum. E adevărat că nu e cavalereste să ceri ajutorul lui Dumnezeu după ce ai tăgăduit. Să recurgi la El când esti la necaz. Și altădată să nu stii de El.

După ce m-am minunat cum îi aduce pe comunisti la credință, i-am zis:

- De asta te-a asezat Dumnezeu în pozitia aceasta și te-a adus aici, ca să-ti dea putinta să-L cunosti și să crezi în El. Nu trebuie să ne rusinăm să cerem ajutorul lui Dumnezeu când suntem la nevoie, chiar dacă înainte L-am tăgăduit. Dumnezeu cunoaste slăbiciunile noastre și pe cel ce vrea să-l salveze îi dă putinta întoarcerii și a cunoasterii Sale. Dumnezeu e singura ființă de la care toti putem cere fără ca vreunul să se rusineze și care poate da fiecăruia după trebuințele sale. Îți stau cu drag la dispozitie cu slabele mele puteri.

Cum el făcuse studii universitare la Berlin și Paris, după ce-si luase licența în drept la București, i-am dat Biblia, traducere în franceză, să o citească și să înceapă cu Noul Testament și apoi cu marii Sfinti Prooroci Isaia, Ieremia, Iezechiel, Daniil.

Întrucât el stătea cu fostii lui tovarăși de la Interne, l-am mutat cu alții în celulă, considerând că nu este potrivit să rămână cu ei. I-am găsit tovarăși credincioși, cu preocupări spirituale și tari în suportarea suferinței temnitei, dar el, iesind afară și citind fără grijă Biblia, l-a văzut un militian evreu, singurul militian evreu de altfel, și a vrut să i-o ia. El s-a împotrivit, a făcut scandal. Pandrea a spus:

- Eu v-am apărut pe voi și acum îmi luați Biblia?

Până la urmă, directorul Gutan l-a chemat, l-a muștrat și i-

a luat Biblia. I-am dat imediat alta, în nemteste, rugându-l să o apere mai bine. Însă se ivi alt incident: la pachetul ce i-a venit, gardianul de la pachete, cotrobăindu-i toate 5 kg, a lăsat să cadă pe alimente niste fire de tutun. El a făcut observatii si s-a certat cu gardianul, care l-a înjurat de mamă. El a arătat că nu merită atitudinea aceasta, ci recunostintă, pentru că pe toti comunistii mari i-a apărat în proces. Dar gardianul l-a înjurat din nou.

- Ce cauti aici, mă, dacă ai făcut astea ? Bagu-te în..., si l-a pârât directorului care l-a izolat în Zarcă, la parter, în celulele cu zarzavaturi pentru iarnă; numai în celulele de deasupra erau detinuti. Nu i s-a lăsat nici o carte. Am aflat de la altii de situatia lui. Era scos o oră pe zi, singur, la plimbare.

L-am rugat pe cel ce era seful echipei de scos zarzavaturi pentru bucătărie, un legionar, să-i pună zilnic un morcov crud la locul de plimbare sau un colt de varză sau o ceapă.

Totodată, cumpăram de la cei ce frământau pâine câte o pâine în fiecare zi, căci pe fiecare cuptor primeam o pâine care era de 250 de grame, si am reusit să fac să o primească zilnic. După o lună, a fost scos din izolare, dar acum, la finele lui 1948, se înrăutăti situatia de la Aiud. Nu ne mai puteam vedea usor. Întâmplător l-am întâlnit tocmai când se pregătea să fie mutat în lagărul de la Târgu Ocna si când, fericit, mi-a spus:

- Încă n-am intrat în biserică, dar sunt la ușă. Îți multumesc mult si rămâi pe toată viata duhovnicul meu.

\*

Pentru a completa datele despre Petre Pandrea trebuie să spun că până la izolarea lui am avut multe discutii cu el. Îl întrebam:

- De ce ai fost băgat în lagăr?

- Ființă am apărat unele procese pe care rusii le-au numit procese antiruse, desi ele nu aveau nimic contra rusilor. Bieti soldati de-ai nostri ce erau de pază înaintea unitătilor lor, au dat

în rusii ce-au dat peste ei când nu s-au supus somatiei să se oprească. Li se făcea proces si avocatii nu îndrăzneau să-i apere.

Atunci lua procesele Pandrea, în ideea că toti trebuie să fie apărați si toti au dreptul la asistentă juridică.

Alt motiv fundamental e acesta. Când Gheorghe Dimitrov făcu o vizită în România ca sef al Bulgariei, după primirea oficială ce i s-a făcut si după convorbirile cu guvernul nostru, a spus:

- Vreau să vorbesc în particular cu un singur om: cu Petre Pandrea, pe care el îl convertise la comunism, într-o bodegă din Berlin.

Și vorbi cu el într-o casă particulară. Dimitrov i-a spus:

- Rusii vor să ne răpească orice libertate de miscare. Vor să ne subjuge total. Propun o confederatie balcanică din România, Bulgaria si Iugoslavia. Uniti, vom fi mai puternici si vom rezista mai bine.

Însă după plecarea lui Dimitrov, care era rezistent la demersurile rusilor, veni un colonel rus si-l întrebă bănuitor si ce au discutat, căci rusii aflaseră planurile lui Dimitrov.

Mai apărase si procesele unor fruntasi țărănisti. Mai era si cumnatul lui Pătrășcanu, care era suspect rusilor, si care recomanda prietenilor săi necomunisti să fugă din România. În martie 1948, a fost arestat, iar în 1954, împuscat. El, după convorbirea cu Dimitrov, deveni indezirabil si arestat înaintea cumnatului său. Despre cumnatul său Pandrea mi-a spus:

- Într-un cerc intim a zis: „Am fost până acum mai ales megafonul rusilor. Vreau de acum încolo să devin mai ales megafonul neamului românesc”. Dar rusii au aflat această declaratie a lui. Ea e cauza arestării lui, nu cea de la Cluj, când a declarat: „Mai înainte de a fi comunist sunt român”.

## ***POEZIA ÎN AIUD***

Doi poezi mari ai țării se găseau acum arestati și condamnați la Aiud: poetul legionar Radu Demetrescu Gyr și Nichifor Crainic, profesor de teologie, mare gazetar și directorul celei mai bune reviste din România, „Gândirea”. Ambii scriau și în temniță. Crainic a scris un poem frumos, în vreo sută de strofe, cu titlul „Baldovin și Mădălina”, precum și alte poezii. După o discuție cu niște unguri asupra Ardealului - căci ungurii oriunde se găsesc pun problema Ardealului, obsesia lor - a făcut noaptea, ca răspuns, poezia „Eu”. E o perlă.

Mi-a spus-o a doua zi. E ceva superb. O pledoarie minunată pentru Transilvania. Radu Gyr, mai tânăr, era mai productiv. A scris cântece extinse în versuri populare de zeci și chiar peste o sută de strofe ca de pildă „Cântecul olarului”, precum și poezii mai scurte. Ele erau foarte căutate și deținuții le învățau pe dinafară. Poeziile erau o hrană sufletească cu totul necesară celor osândiți. Erau un mare reazem pentru ei, un pivot de susținere și un îndemn la apărare și luptă. Redau aici două poezii ale lui Radu Gyr.

### *Ciresul*

*Mi-e sufletul ca un cires în floare  
Și-nfloarea lui tot soarele îl am,  
Sunt mii de rami  
Și o privighetoare vrăjită cântă-n fiecare ram.*

*Furtuni ce-au smuls goruni din rădăcină  
Trecut-au și prin floarea de zăpadă  
Și scuturându-i ramii ce se-nclină  
Lui nici o floare n-a putut să-i cadă.*

*O, Doamne, azi, când nimeni nu mai poate  
Să-nfrunte al ispitelor sudum,*



*Când înspre iad duc drumurile toate  
Iar înspre rai un singur drum,*

*Trimite-mi îngeri astfel să mă poarte  
Să nu mă întinez la nici un pas  
Și sufletul să Ți-l aduc la moarte  
Îmbătător ca floarea de alcas.*

### **Portret**

*Și-atunci când nu voi mai veni nicicum  
Cu pasi pe care nimeni nu-i asteaptă,  
Ci doar cu pasi ce nu ating vreo treaptă  
Și-abia plutesc de-un dureros parfum,*

*Vechi jilturi ce prin colturi se desteaptă  
Îmi vor întinde brate moi de fum.  
Și ca o floare-n fiece album  
S-o scutura o frază sau o soaptă.*

*Vor plânge-n aer pasii selenari,  
Bătrânul scrib prin noapte o să geamă  
Și-ntr-un portret uitat din ani scolari  
Un licean ce-n vreme se destramă  
Și-o ridica o clipă ochii mari  
Și ochii mei mă vor privi din ramă.*

Mai erau si alti poeti neconsacrati si unii care acum se întâlneau cu muza, precum Constantin Dragodan din judetul Teleorman, Ștefan Vlădoianu din judetul Constanta, Nicolae Borza din Sălistea Sibiului. Redau aici o poezie a lui Constantin Dragodan care circula la Aiud cu o frumoasă melodie:

*Sitarii vin si-au înflorit castanii  
În maiul trecătoarei tinereti,  
Curând ca mâine-o să ne-ngroape anii  
Sub viscol de regrete si tristeti.*

Refren:

*Îsi cerne-ncet zăpada,  
În faldurile noptii, luna plină  
Ascultă serenada  
Ce-o inimă rănită ti-o închină.*

*O, vină la fereastră  
Sub claruri vespérale  
S-arunci o floare-albastră  
Ca-n vremi medievale.*

Refren:

*Îsi cerne-ncet zăpada...*

Și o romantă cu o frumoasă melodie, de studentul Nicolae Borza:

### ***Romantă***

*Ne despărtim si totusi te iubesc  
Îmi ard în gând frumoase amintiri  
Trecutul vreau din nou să-l retrăiesc  
Mă-ntorc în parcul primei întâlniri.*

*E parcul trist si frunze cad pe drum  
În mine vise dragi se prăbuesc  
Să strâng o clipă umbra ta de fum  
Pe-alei uitate singur rătăcesc.*

*Ne despărtim si totusi te iubesc  
Trăiesc acuma cel din urmă dor  
Din drumul tău as vrea să te opresc  
Esti primul vis si ultimul fior.*

*Te văd cum treci prin palidul apus  
Se-asterne înserarea peste noi  
Mă uit, nu te mai văd, de-acum te-ai dus  
Și totusi te astept să vii-napoi.*

Vlădoianu avea multe poezii si traducea foarte frumos din Baudelaire.

Mai erau si altii care făceau încercări poetice. Crainic obisnuia să-mi recite, când nu se putea altfel, noile sale creatii sub dusul de la baie, unde stăteam vreo 40 de oameni 20-25 de minute. De la Radu Gyr le aflam în celulă. Ca destindere la Aiud jucam sah, vechea mea pasiune. La un concurs pe temnită de la care n-am putut lipsi, am luat premiul întâi împreună cu un admirabil inginer basarabean, tânărul Sergiu Marcoci, despre care am auzit mai apoi că a murit de foame la Aiud.

Era un om excelent si promitea mult. Continuum cu traducerea *Mărturisirilor*. Pe când tradusesem două cincimi, Crainic le-a văzut si le-a lăudat mult, dar apoi, arătându-le lui Radu Gyr, acesta îmi arată un loc unde îmi spuse că am sărăcit sensul si mă îndemnă să fiu mai atent si să nu mă grăbesc. Deci nu era multumit de felul cum lucrasem. Am revenit asupra câtorva locuri si am tinut cont de îndrumările date. Lucram cu spor, nu oboseam usor. Rezistam la muncă lungă.

Câte un portret grafologic ce-l făceam între timp, ca divertisment, îmi aducea uneori ca răsplată ceva hrană bună dintr-un pachet nou sosit. Într-o zi după-masă, între cei cu pachete a fost si Mircea Vulcănescu. Detinutii trebuiau descuiati

să meargă să-si ia pachetele. Gardianul de pe crucea celularului întrebă pe un altul:

- Care Vulcănescu? Răspunsul:
- Criminalul!

După ce si-a luat pachetul, domnul Mircea Vulcănescu mă chemă să gust ceva din pachet si-mi spuse:

- Ai auzit cum m-a strigat? Criminalul.

Omul de o blândete deosebită si de o omenie îngerească era numit criminal, desigur, după cum era calificat prin sentință: criminal de război. În ce situatie ingrată ne găseam amândoi si mai toti detinutii politici de la Aiud si din alte locuri din țară...

În acest an 1948, alungat fiind regele din țară, comunistii nostri au dat cele mai severe legi pentru întărirea lor deplină la putere: la 11 iunie au nationalizat în chipul cel mai radical întreprinderile, luând până si morile mici si pivele din mâna oamenilor. Aici se vede spiritul iudaic excesiv si nemăsurat. Legea învățământului prevedea excluderea religiei din școală, toate întăreau pozitiiile comuniste si restrângeau tot mai mult libertățile si drepturile poporului român.

În octombrie 1948 s-a dat o lovitură puternică si Bisericii unite sau greco-catolice. Desfiintarea ei, interzicerea functionării ei ca o confesiune independentă si trecerea ei la Biserica Ortodoxă.

Lucrul s-a făcut cu mari convulsii si asupriri ce au rănit adânc poporul român. Legăturile cu Apusul erau de acum rupte total. Pe lângă o multime de preoti ortodocsi arestati ca opozanti sau indezirabili, sau pentru niste păreri ce exprimau duhul credintei ortodoxe, a venit acum rândul preotilor greco-catolici ca să înfunde puscăriile, pentru că nu voiau să devină ortodocsi cu sila. Teroarea se întindea în țară si efectele ei se vedeau si la Aiud. Hrana slabă doboră pe rând pe unii detinuti politici mai bătrâni. Cădeau jos din picioare la plimbare, erau dusi în celule, li se da jumătate de litru de lapte, dar în 2-3 zile erau gata. Se

stia: a ajuns la lapte, moartea e lângă el. Căci, în acest timp, în a doua jumătate a lui 1948, nu li se mai dădea lapte bolnavilor, ci numai muribunzilor. Între cei dintâi căzuți la plimbare în toamna lui 1948 a fost Constantin Busilă, ministru antonescian din Piatra-Neamt.

Cei morți erau băgați într-o ladă de brad și cărați la cimitir. Pe câțiva i-am condus și eu și le-am cântat prohodul ca dascăl. Mai târziu s-a interzis orice slujire funerară. Mortii, câte doi-trei deodată în car, erau duși grăbit la cimitir, îngropați fără cruce și fără vreun semn după care să se poată afla identitatea lor. Fenomenul era impresionant: rând pe rând la plimbare cădeau jos cei bătrâni, slăbiți și lihniti de foame.

Era o durere tăcută fără imprecatii împotriva celor ce provocau aceste dureroase ucideri. Fiecare își aștepta rândul. Urările la zile festive sau la zile onomastice nu mai puteau fi „La mulți ani!” - ar fi fost de prost gust - ci „Vă urăm dacă e posibil iesirea de aici și încă vreo câțiva ani buni.” Pe un ungar, bărbat tânăr, tată cu soție și doi copilași, de alături, mergând să-l văd ca să-i dau câteva cuvinte de mângâiere, l-am găsit mestecând bucata de săpun ce o avea în cameră. Zadarnic încercam să îl opresc. Foamea îl rodea prea mult. Mâncă toată bucata și peste noapte muri. Dar cei din cameră nu-l anunțară dimineata ca mort, ca să-i poată lua turtoiu și terciul ce se dădea dimineata la dejun.

Terciul, făcut din faină de porumb fiartă în apă și îndulcită cu 8 g de zahăr pentru un detinut, din porția de 250 de grame pe lună, cum era și uleiul, se părea că e atât de bun încât unii ofiteri ce comandaseră ostii se mirau cât e de bun și spuneau că ar trebui să se introducă în dejunul trupei; într-atât dădea foamea gust terciului pe care numai oamenii cei mai săraci și numai câteodată îl iau dimineata la dejun.

## ***TINERI LEGIONARI ARESTAȚI ÎN 1948***

Stăpâni acum pe putere prin înlăturarea adversarilor în frunte cu regele, comunistii au emis o serie de legi ca să le asigure succesul: legea cultelor, a instrucțiunii publice, nationalizarea întreprinderilor, reforma monetară, proclamarea țării ca republică populară și altele.

Scurta convietuire așa-zis pasnică dintre ei și legionari, stabilită printr-o convenție din 1946, încetă. Comunistii erau tari, toate partidele politice ale țării erau interzise. Era un partid unic: cel comunist, singurul admis. Deci, fiind tari, puteau acum să atace și să distrugă pe legionari. Convenția, se vede, a fost necesară numai până s-au organizat, perioadă efemeră de liniste. Fără vreo provocare legionară, ei au rupt convenția și au început arestările de tot felul: intelectuali, țărani și muncitori, studenți și elevi, băieți și fete. Toți cu o furie deosebită au fost arestați și bătuti. Bătăile erau la Interne, în capitalele de județ. Ele erau crunte, mai înainte de a începe ancheta. Metoda era să te ia într-o serie de lovituri, de nu mai stiai de tine - „Ca să-i încălzim”, spuneau ei - și apoi strigau: „Spune!”

Anchetele tineau zi și noapte. Unele au tinut câteva zile, altele câteva săptămâni, iar altele câteva luni, chiar și 8 luni. Era înspăimântător și cu totul neomenesc. Arestările au început deja în mai 1948, ca studenții și elevii să n-aibă cum să-și ia examenele, și-au continuat apoi mereu. Cel ce organiza anchetele era ministrul de interne, Teohari Georgescu, evreu, ajutat de o seamă de evrei de altă la Ministerul de Interne, între care Dulgheru era colaboratorul lui principal.

Excesele lor au rămas de pomină. Bineînțeles că au găsit și români excesivi și inconstienți, cozi de topor, care au uitat că au de-a face cu oameni, și au trecut la atitudini bestiale.

Arestările ce se făceau acum nu erau pentru activitate contrară Partidului Comunist, ci simpla calitate de legionar era

suficientă pentru a fi arestat. Unii actionaseră, e drept, dar alții n-au activat după 1946, erau ridicati totți de-a valma, pentru că Partidul Comunist voia să dispară orice opozitie, nu numai în manifestare, ci și în felul de a gândi și de a concepe lumea.

Totți trebuiau adusi la unison, și unii considerau că a fost o mare greșeală și chiar o crimă faptul de a fi gândit altfel decât gândesc comunistii. Ei erau atât de înfumurati, atât de încrezători în ei însisi, încât lumea parcă înțepea de la ei. Pretindeau că dezvoltarea științei confirmă justetea doctrinei și vederilor lor și deci totți ceilalți se găsesc în eroare și dacă activează contra comunistilor sunt în contratimp.

Proclamau noul și urma de la sine că ceea ce era vechi era îndoielnic sau chiar rău. Uitau că în Rusia se făcea o experiență tragică în aplicarea unei doctrine politice neverificate și care încă nu reusise, deși se aplica fără vreo opozitie a unor partide și a constat până acum numai din speranțe și promisiuni.

Totși ei o luau ca pe cel mai sigur lucru și militau pentru el cu o înversunare nemaipomenită. Uitaseră sau nu voiau să vadă că fizica atomică ce se dezvoltase atât de mult în secolul nostru nu numai că nu-i confirmă, dar venea cu dovezi irefutabile și peremptoriu că în lume nu există numai materia, ci și spiritul, că spiritul e superior materiei. Ea aducea dovezi precise despre existența lui Dumnezeu; totși comunistii o tăgăduiau și combăteau religia ca nefondată și chiar păgubitoare.

Dictonul lui Marx: „Religia e opiul popoarelor” era pe buzele tuturor. Afirmau că materia e singura realitate, iar în ce privește viața erau evolutionisti. Și deși puteau ști că un țaran rus i-a pus în încurcătură pe 92 de savanți ruși ce erau la un congres științific cu următoarea întrebare: „Dacă nu există Dumnezeu cum există oaia? Voi spuneti că viața s-a dezvoltat treptat, trecând de la simplu la compus, de la nevertebrat la vertebrat, că în lupta pentru existență, pentru spațiu, animalele cele mai bine înzestrate au rezistat iar cele slab înzestrate au

dispărut. Iată oaia e slab înzestrată. Ea fată un singur miel, rar doi, si are dusmani puternici: lupul care fată cinci cătei si chiar mai multi: ursul, leul, leopardul, vulpea, vulturul. Cum există deci oaia dacă nu există Dumnezeu? Căci numai târziu a fost îmblânzită si protejată de om”. Ei mergeau înainte ca si când cele ce afirmau erau deja dovezi dovedite. Nimeni n-a mers înainte cu ochii închisi ca acesti oameni. Tăgăduiau evidenta.

Mii de oameni intrau acum în temniță. Culegerea lor se făcea cu violentă. Numai rareori s-a folosit subterfugiul: „Mergi până la noi, e nevoie de o declaratie numai. Se va întoarce acasă”.

Dar nu luau numai legionari, ci si alti oameni. Orice denunt, oricât de neîntemeiat, devenea motivul unei arestări. O spaimă a intrat în toti.

Cunoscându-i pe multi dintre cei nou veniti, cunoastere ce s-a făcut în decurs de mai multi ani, eram impresionat de calitatea lor deosebită. Erau unii tineri născuti în anii 1922-1924, toti exceptionali, buni, seriosi, blânzi, îndatoritori, amabili, bine pregătiti, cu studii universitare, unii cu două licente, plini de bun simt si de omenie. Erau superiori celor veniti în 1941-1943. Mă bucuram enorm privindu-i. Mă rugam lui Dumnezeu si-i multumeam uneori cu lacrimi, spunând: „Ah, Doamne, îti multumesc din adâncul sufletului pentru acesti tineri exceptionali... E oare cu putintă să răsără în mijlocul neamului nostru niste tineri atât de minunati? Ei sunt rodul darurilor Tale. Fii proslăvit în veci”.

În cursul verii au venit si câtiva tineri studenti din Partidul Liberal si unii din Partidul National Țărănesc. Erau încă vioi, plini de sănătate si de speranță. Nimeni dintre ei nu bănuia că stăpânirea comunistă se va întinde peste tara pe o perioadă atât de lungă.

Stalin comunicase lumii următoarele: „Am luat toate măsurile pentru 20 de ani. Nici o schimbare importantă nu se



produce în lume în acest interval”. Unii stiau de această înspăimântătoare declarație pentru cei ce se aflau sub cizma sovietică, dar foarte puțini o puteau crede.

Mai tot speram într-o intervenție americană. Speram că ne vor salva americanii. Îmi așteptam să vină. Discutând cu unii generali, asupra perspectivelor de viitor, câțiva, plini de tristețe, au spus:

- Un război mare se pregătește greu. Nu se cunosc în istorie două războaie mari unul după altul. Trebuie să vină alte generații și să cugete a-l pregăti și a-l face. E probabil că noi vom muri aici.

Era prea grozav să spună adevărul întreg. De aceea, au spus „probabil”.

Preumblându-mă prin curte eram înfiorat văzând atâtea mari personalități ale țării plecând la plimbare, în calitate de deținuți, obligați să spună gardianului: „Să trăiți!”. Erau noii veniți, de la generali de armată la căpitani, profesori universitari, medici, arhitecți, ingineri, avocați: directorul uzinelor Resita, președintele consiliului de administrație al Societății Petrosani, Ion Bujoi, și directorul general al Societății Petrosani, Gheorghe Bals, funcționari superiori, învățători, câțiva țărani etc., „crema” societății românești. Cât de nestatornice sunt măririle omenesti... Cât de trecătoare... mai schimbătoare decât visurile... cum spune o cântare bisericească.

### *ISTRATE MICESCU*

Dacă pentru unii termenul trecerii în cealaltă lume nu era fixat, pentru alții, mai puțini, acest termen trebuia grăbit. Nu era permis să moară oricine în liniște, topit de foame, frig, mizerie și asuprire. Unii trebuia să dispară mai curând. Cei „aleși” erau indicați de sus. Și metoda se găsea: unii erau luați, duși cu trenul, dar nu se stia unde au ajuns, se afla dar că nu au ajuns la

destinație, că nu au ajuns nicăieri, și că nimeni nu mai știe nimic de ei. Ei erau uciși. Cum și unde? Taină. Destui au dispărut astfel, căci numărul lor exact nu-l știe nimeni, dar li s-a pregătit și la Aiud, deja în 1948, o moarte grăbită, iar în 1949 se va pregăti aceasta tuturor. Astfel, generalul Topor, fostul șef al jandarmeriei, a fost băgat iarna într-o cameră numai în cămasă și chiloți și ținut în frig, cu ferestrele deschise două ore. Firește că o congestie pulmonară l-a dus repede la moarte. Acesta nu a fost singurul caz. Nu era voie să spui ce s-a întâmplat.

\*

Mă plimbam prin curte cu colonelul Nicolae Evolceanu de mai bine de o oră și discutam cu dânsul; îmi făcea mare plăcere, când avocatul Chisălicercu, comandant legionar din Prahova, veni la mine și-mi spuse:

- Vino sus, la etajul I, a venit Istrate Micescu, vino să-l vezi.

Istrate Micescu era cel mai mare avocat al țării și șeful tuturor barourilor din țară, era celebru.

- Mergem, domnule colonel? l-am întrebat pe colonelul Evolceanu.

- Da. Merg și eu.

Am intrat în cameră. În mijlocul câtorva avocați ofiteri, printre care și generalul Aldea, fost ministru în noile formații de după Antonescu, se afla un bărbat înalt cu părul cărunț ce stătea astfel pe capul lui, încât aveai impresia că sunt două cornite. Cu fața ușor pătrată, cu ochii vii: era Micescu. l-am prezentat; colonelul Evolceanu și cu mine, și ne-am întins afectuos mâna. L-am întrebat:

- Cum și când ai venit aici, maestre? și el ne-a răspuns:

- Eu la toate examenele ce le-am dat pentru studii am fost întotdeauna primul. M-am luat după prostul de Robu și am dat și un examen de prostologie: am ieșit tot primul și la acest examen.

Cum se zvonea că vin americanii, am fost îndemnat să formăm un guvern ca să ne găsească gata când vor veni, și l-am format eu, ca presedinte. Între noi era un informator, ne-a denuntat, și iată-mă, acum sunt aici.

Și cum fusese întrerupt de la un discurs, cei ce-l ascultaseră i-au spus să continue.

- E discursul ce-l voi tine în curând la procesul ce se va face comunistilor, a spus domnul Istrate Micescu. Și a început pledoaria.

Era ceva deosebit, inegalabil. Ceva de mare, foarte mare maestru. Dar peste vreo cinci minute am plecat. M-a urmat și colonelul Evolceanu. Eram uimit. Pe ce lume trăiește acest om? N-ai fi putut crede că la un astfel de om se poate găsi atâta inconștientă. Era la un pas de moarte și el vorbea de procesul ce o să-l facă comunistilor. Dar am plecat de lângă el, nu pentru că prăpastia dintre realitate și visul acestui om era uriasă, ci pentru că aveam impresia că niste emanatii necurate pleacă de la acest om și mă murdăresc atingându-mă. Am continuat plimbarea cu colonelul Evolceanu.

Nu știu ce discutasem înainte și ce discutam acum, după despărțirea atât de grăbită de Micescu. Dar ceea ce discutam acum cu colonelul îmi făcea o mare plăcere și îmi producea și o mare liniste. După despărțirea de colonelul Evolceanu m-am grăbit să-i comunic domnului Mircea Vulcănescu impresia mea și i-am spus:

- Am făcut cunostință cu un om ce mi-a produs una dintre cele mai frumoase impresii din viața mea. Mă bucur enorm că l-am cunoscut, discuția cu el a fost o încântare. Este colonelul Evolceanu.

- E cumnatul meu, mi-a zis domnul Vulcănescu. E erou național.

Nu m-a mirat. Frumusețea caracterului lui se arăta și în discuțiile ce le purta. Și apoi cum putea rămâne afară acest erou

luminos si atât de distins si curat, când goana după cei curati era atât de mare, iar cei evidentiati ca oameni alesi cum ar fi putut scăpa? Se plătea un mare tribut de suferință rusilor. Călăul Stalin cerea noi si noi jertfe românești iar cei ce conduceau le dădeau fără ezitare si uneori cu supra-măsură.

Nu era crutat nimeni, nici cei ce aveau merite deosebite - nationale sau stiintifice. Toti trebuiau să intre la apă.

În Transilvania îi culegeau cu furie ungerii, în Vechiul Regat, evreii si românii inconstienti. Distinsul si marele profesor Zenovie Pâclisanu, specialist în istorie, si mai ales în istoria Transilvaniei, cel ce în 1946 a introdus lui Tătărescu documentatia la Congresul de pace de la Paris, a trebuit să plătească si el acest tribut. A venit la Aiud din răzbunarea mârșavă a ungerilor. Și altii, si altii ca el.

Dacă vreunul arăta că vreodată, într-o ocazie, a ajutat pe comunisti, i-a iertat de o greșeală, etc., comunistii spuneau cu cinism:

- Pentru ce ne-ai făcut bine, îți multumim, iar pentru ce te acuzăm acum te băgăm în puscărie, căci ai împiedicat progresul gândirii socialiste si ideologiei noastre prin activitatea si gândirea dumitale.

La observatia:

- Dumneavoastră ati avut conditii mai bune în temniță decât ne dati nouă, detinutilor politici, ei răspundeau:

- Nu v-am adus ca să vă crestem. Noi nu suntem atât de prosti ca să vă dăm conditii să vă cultivati si apoi să luptati contra noastră. Nu! Suntem mai destepti ca cei dinaintea noastră. Vă tinem strâns. Sunteți vinovati si dacă muriti asta-i plata greselilor voastre. Asta e! adăugau ei cu un cinism necamuflat.

Istrate Micescu s-a îmbolnăvit curând de prostată. I s-a propus operatie la Aiud în temniță. A refuzat. A cerut operatie la București. I s-a refuzat. Într-o jumătate de an de la venirea lui a pregătit o operă juridică pe paragrafe: „Ontologia Juris”. Cei ce

au auzit-o, căci n-a scris-o, au spus că era o capodoperă. Crainic, cu care am vorbit mai târziu, era cu totul încântat de această lucrare și era îndurerat că această capodoperă nu poate rămâne viitorului.

### ***VALERIU GAFENCU***

Este numele foarte cunoscut al unui tânăr basarabean din Soroca, absolvent al unui liceu militar. În 1942 l-am găsit la Aiud. Frumos, înalt, cu ochi albaștri plini de viață mi-a atras atenția când l-am cunoscut. Smerit, cu preocupări spirituale deosebite. Lecturi alese, prietenii cei mai buni, voia să rămână pe o linie de onoare și a rămas tot timpul. Oriunde era ceva deosebit și frumos de făcut era prezent. Era tânărul care pe zi ce trecea stârnea admirația tuturor. Erau în temniță și atitudini rele, criticabile. Le stia. Era cu ochiul deschis, dar nu osânda pe nimeni. Citea numai Biblia și cărți religioase. Era foarte inteligent și prindea repede sensul just al textelor sfinte. Convorbirile cu el erau o plăcere. L-am îndemnat să nu rupă legătura cu literatura noastră și cu unele cărți științifice de valoare, adică să citească și altceva decât literatură religioasă. Dar el a refuzat. „Dacă am cele mai bune bucate, de ce să recurg la surogate?” a spus el. „Dacă ceea ce citesc mă satisface deplin, nu mai doresc nimic altceva. Dumnezeu se găsește oriunde, dar mai ales în revelația Sa scrisă, în Biblie. Aici avem privilegiul să-l căutăm pe El. Afară, de vom ajunge, vom mai vedea”. Și mergea înainte pe drumul lui. La distrugerea canalului din interiorul temnitei a lucrat în echipă cu mine. În pauze, când ne odihneam, eram încântat privind pe acest tânăr atât de frumos, bine făcut, ca un brad, cu fruntea lată, ochii senini și preocupări atât de frumoase.

După 1948 a fost luat de la Aiud. Nu știu unde l-au dus. A trecut prin Jilava. A încântat pe toți care l-au cunoscut. Străinii

care l-au cunoscut, adică nelegionarii, evreii sau altii, vorbeau de el ca de un sfânt. A murit, dar nu știu unde. Poate la Pitesti, în flăcările și marile patimi ale reeducării pe care criminalul Nicolski o aplica studentilor nostri. Rămâne un nume pe care cei ce l-au cunoscut îl vor pomeni cu venerație. Și acum parfumul minunat al întâlnirilor cu acest tânăr mai stăruie în inima mea. Mai retin doi din prietenii lui Gafencu la Aiud: Marin Naidin și Nicolae Mazăre, ambii eminenti, admirabili, cuceritori, excepționali. Nu știu dacă au mai scăpat după marele „foc” în care au ars în anul 1949 și începutul lui 1950, an în care au murit mii de deținuți la Aiud și în alte lagăre și temnite ale țării.

Nicolae Mazăre, originar din Vălenii de Munte, era elev cu opt clase terminate, dar cu o tendință de studiu deosebită. Avea un mare talent la limbi. Învățase franceza, germana, dar și bulgara și chiar jargonul țigănesc. Era tipul cercetătorului științific, dar și cu preocupări religioase accentuate. Străinii care l-au cunoscut l-au numit „cel mai politicos dintre tineri”, căci din cei mai în vârstă cel mai politicos era considerat poetul Radu Gyr. Gafencu a mai avut și alți doi prieteni de care era nedespărțit, dar ale căror nume, oricât le caut în memorie, acum îmi scapă. Da! Iată unul: Virgil Maxim, elev de clasa a VIII-a. Frumos, bine dezvoltat, mai înalt ca Mazăre și Naidim, fata prosperă, meditativ, prin inteligență, bun simț și prin tinuta lui stârnea admirația tuturor. Naidim era credincios, smerit, tăcut, pe linie înaltă: un sfânt între oameni.

### ***PREOCUPĂRI PERSONALE***

Am continuat cu înfrigurare traducerea *Mărturisirilor* Fericitului Augustin, și prin septembrie 1948 era gata. Cartea plăcea. Augustin avea talentul literar cu preocuparea și meditația filosofică. Și apoi aventurile vieții lui sunt prezentate cu o sinceritate cuceritoare și plină de dușiosie. E o carte foarte

plăcută, chiar fermecătoare, și bună pentru oricine, dar mai ales pentru cei din temniță

M-am dus cu manuscrisul la Radu Gyr, care fusese conferențiar universitar la București, la franceză și română. Aveam oarecare teamă că voi fi aspru cenzurat. Dar nu: el a găsit că am reușit mai bine cu restul traducerii și s-a declarat multumit. Nu știu, din politete și ca să nu mă supere sau pentru că într-adevăr a considerat că am lucrat multumitor. După ce manuscrisul a fost câteva zile la Radu Gyr și a făcut considerațiile de mai sus, l-am luat și l-am dat doctorului Ută spre a-l da cui va crede de cuviință despre lectură.

Dar în finele lui noiembrie regimul s-a înrăutățit brusc. Toate cărțile și caietele s-au luat. Nimeni nu mai avea voie să aibă hârtie, cerneală, creion și nici o unealtă de scris. Pe mine m-au mutat din celulă în Zarcă. Pe Ută nu l-am mai întâlnit niciodată. Nu știu dacă a putut salva manuscrisul. Știam că avea unele legături cu cineva de afară, dar nu știu dacă la îngreunarea situației a mai putut face ceva. Târziu, în anii de eliberare, am auzit că s-a eliberat și Ută, că s-a însurat și e la București, dar nu i-am aflat adresa și n-am putut lua nici o legătură cu el. Am mai aflat doar că a murit. Soarta manuscrisului e încă necunoscută. Probabil că el a fost ars de administrația temnitei. Căci noii barbari, comunistii, au dat ordin să se distrugă peste tot în țară toate cărțile cu conținut religios, regalist, nationalist, afară de cărțile de cult.

S-au distrus astfel milioane de cărți în țară. Am aflat acum, după ce m-am așezat în Piatra Neamț, că numai de la un bibliofil s-au ars 12.000 de volume, toate legate în piele unele rare și de cea mai mare valoare. Cei ce făceau curățirea, în loc să trieze cărțile, în unele locuri le-au ars pe toate, căci erau niște semidocti și chiar analfabete. La Piatra Neamț s-a distrus și celebrul laborator *Vorel*, poate unic în Europa, ce avea o vechime de 120 de ani și o corespondență pentru plante cu

câteva sute de localități din lume.

Pe lângă traducere mă pasiona portretul grafologic și lucrăm în această direcție. Este interesant cum caracterul omului se poate observa atât de bine în scris. Am făcut în total peste 120 de portrete grafologice. La început aveam unele îndoieli în ceea ce privește valoarea grafologiei, dar pe măsură ce înaintam, mi-am câștigat tot mai mult încrederea în ea.

### ***PE GOLGOTA***

Cu sfârșitul lui noiembrie 1948 regimul la Aiud s-a înrăutățit brusc. Comunistii străini evrei și unguri ceruseră, lucru ce l-am aflat mai târziu, uciderea a 30.000 de români, spre a instala în țară teroarea și ca să poată aplica programul lor de reforme revolutionare. Dar s-au izbit la început de împotrivirea lui Lucretiu Pătrășcanu și apoi a „gloatei”- cum spuneau ei- lui Gheorghe Gheorghiu-Dej.

Atunci au spus: „Avem putinta sa-i reeducăm, în temnite, ca să împărtășească ideile noastre” și au recurs la arestări cu nemiluita. Toate temnitele erau arhipline. Dar în martie au arestat pe Pătrășcanu și pe prietenii lui, evrei mai ales, toți cu doctorate în străinătate. Deci nu mai exista opoziția acestora. Atunci au hotărât: „Ce să mai așteptăm reeducarea? Bătrânii nu se pot reeduca. Hai să-i ucidem cu foamea!” și au instalat un regim de cruntă înfometare și asuprire. La ferestre au pus paravane din lemn ca să nu pătrundă lumina soarelui, plimbările s-au redus simțitor iar masa a devenit catastrofală: 600 de calorii pe zi la un detinut. Foamea a început să muste din noi. Era ceva îngrozitor.

O simteam cu toate fibrele corpului. O simteam nu numai cu stomacul, ci cu creierul și cu toată ființa. Sunt dureri și dureri. Dureri ce vin din boală sau din chinuri sufletești, din dorul după ceva ce nu poate fi împlinit, cum a fost la cei din străinătate



dorul de țară, nostalgia patriei și a locurilor natale. Dar acestea cu rare excepții pot fi depășite. Dar există și durerea foamei. E cruntă. Simți cum zi de zi te topești. Puterile scad mereu, te stingi lent ca o lumânare ce s-a consumat. Stai jos, nu mai poți ieși regulat la plimbare și mai târziu nu mai poți ieși deloc. Și apoi nu mai poți mânca puțină mâncare ce ti se dă și, nemairidicându-te, într-o zi închizi ochii. Căutam economia fortelor. Evitam tot ce ar putea slăbi cât de puțin organismul. Nici o povestire despre mese bogate și petreceri. Nimic ce ar zdruncina echilibrul psihic. N-am admis să ne plângem că vom muri. Nu! Trebuie să privim moartea eroic, frumos, în picioare, ca pe ceva inevitabil, ca pe un destin implacabil impus de alții. Trebuie să fim veseli, senini și blânzi, fără ură, fără blesteme la adresa asupritorilor, să depășim ideea de răzbunare în ipoteza unei salvări, să ne ridicăm deasupra mizeriei în care putrezim, să fim oameni după chipul lui Dumnezeu. Am cerut partenerilor de celulă să nu povestim decât lucruri frumoase, vesele, senine, curate. Să spunem și glume numai din acelea care nu murdăresc nici imaginația, nici mintea, nici sensibilitatea noastră. Controversele în discuții erau oprite. Să nu slăbească capitalul de rezistență. Totul era bine măsurat. Pentru liniște și ajutor de sus, rugăciunea în taină, fiecare singur.

E interzisă public, să o facem deci discret, ca să nu trezim furia celor ce ne pândesc la vizetă. De ni se cere să renunțăm la ea, să respingem cu hotărâre cererea. De suntem bătuti, cum s-a întâmplat uneori fiindcă ne rugam, să primim bătaia cu răbdare, resemnare, liniște.

De ni se cere să renunțăm la orice dezbateri și preocupări politice, să primim imediat cererea. Dar de ni se cere să nu dăm nici un ajutor spiritual vreunui detinut ce are nevoie de el, să respingem intervenția aceasta cu hotărâre. După ce ni s-a luat totul, măcar putința de a face puțin bine să o păstrăm. Acesta e dreptul nostru la care nu trebuie să renunțe nici un detinut.

Acum, când unii mor sub ochii nostri, acum nevoile de ajutor spiritual sunt mai simtite. Acum acest drept al nostru are prilejul să se manifeste. Nu numai un cuvânt de mângâiere, ci uneori în cumplita asuprire și un zâmbet adresat cuiva ce are nevoie de el are importanța lui. Important e să nu ne pierdem veselia, bucuria, încrederea, zâmbetul senin. Cei ce ne văd astfel se vor îmbărbăta. Și asta e mult, Căci în împrejurări grele acestea sunt ca o forță ce se transmit celui care te privește. Și fiecare are trebuință de ajutorul celuilalt. Aceste stări trebuie să fie firești, nu impuse de noi ca o poză, ci să rezulte din starea noastră interioară ca o manifestare firească a ei. Am avut prilejul să trec pe la jumătatea lui 1949 pe la toate cele 30 de celule de la etajul de sus din Zarcă. Mi-a venit rândul să duc hârdăul cu ciorbă de la amiază împreună cu colonelul de stat major, Constantin Ciobanu, originar din Roman. Un ofiter distins și cult, cu un înalt simț al demnității. Erau câte 4-5 în celule. Scenele au fost cutremurătoare. M-au zguduit profund. Locatarii erau generali, colonei, foști ministri, profesori universitari, preoți, etc.

Ciubărul îl opream în fața celulei. Detinuti livizi ieșeau cu gamelele să-și ia portia. Dar în fața ciubărului parcă toți erau hipnotizați. Ciubărul exercita asupra lor o puternică vrajă, toți alergau să întindă gamela îndată ce detinutul de drept comun scotea polonicul din ciubăr, ca nu cumva câteva picături să se prelingă și să cadă înapoi în ciubăr. Foamea îi înnebunea. Era ceva fantastic și umilitor.

Cât de mult te schimbă foamea! Să ne amintim de triburile sălbatice ce năvăleau împinse de foame și de alte triburi peste populațiile statornice ce lucrau pământul, cum răpeau totul și ucideau...

Cele ce văzusem mi-au adus aminte de niste versuri ale lui Arghezi, care și el fusese detinut un an și jumătate. Detinutii „Livizi ca strigoii și sui/ Strâmbați de la umăr din sold și picior/ În blidul fierbinte cu aburi gălbui/ Își duc parcă sângele lor”.

Într-adevăr, aici o lingură de zeamă pierdută era o pierdere a vietii, o pierdere a unei părți a vietii tale. Zguduit și trist m-am întors în celulă. Tabloul ce-l văzusem parcă nu era de pe pământ, ci din iad. Oameni chinuți în încordarea ultimă de a se salva cu câteva picături de ciorbă. Am descris jalnicul și umilitorul tablou colegilor de cameră. Era acolo Mircea Nicolau, un tânăr din București, profesor de filosofie. Mai era un tânăr student bănățean de curând arestat, colonelul Ciobanu și eu. Am propus și, imediat, chiar cu însufletire, toți am fost de acord: noi nu trebuie să ne arătăm dominați de foame. Noi trebuie să învingem interior foamea. Flămânzi ca toți ceilalți, să o reprimăm, să stăm deasupra ei ca și când nu am avea-o. De aceea nu trebuie să ne grăbim la ieșire pe coridor și să întindem gamela. Chiar dacă pierdem câteva linguri de zeamă. Și așa am făcut.

Militianul, un ungur, striga:

- Da' haideti mai iute! Ce, vreți să vă trimitem trăsura?...

După o jumătate de an de astfel de regim, detinutii au început să moară pe capete. Unul câte unul. Mai întâi cei mai bătrâni. Vârsta lor nu permitea o astfel de încordare. Fenomenul morții se manifesta astfel: începea o umflare a picioarelor care creștea treptat, începea să se umfle și burta, și fata, de parcă erai pompat cu aer. Era distrofia, edemul. Inima, slăbită, neputincioasă, nu mai putea pompa apa din tesuturi și așa se producea moartea. Nu știu numărul mortilor din Aiud din acest timp. Probabil din 5.000 au dat ortul popii jumătate din ei. În anul 1950 au început să dea un regim special celor umflați și unii au mai putut fi salvați. Doctorul oficial făcea dese vizite să vadă starea sanitară a detinutilor. Cred că în aprilie-mai toți erau umflați sau cu semne de umflare. În iunie au început să mi se umfle și mie picioarele. Dar nu m-au băgat în regimul celor umflați, pentru care se făcea încercarea de a fi salvați ci, considerându-se oficial de la București că au murit destui, a

Început la Aiud o îmbunătățire a regimului alimentar pentru toti detinutii. Îmbunătățirea era usoară, dar totusi suficientă pentru a opri procesul de umflare a detinutilor si a produce lent revenirea. Cei cu regim erau mentinuti la regim, căci cu această masă generală nu si-ar fi putut reveni. Scăzu si asuprirea. Iesirile la plimbare pentru aer si destindere deveniră normale, adică zilnice. Ne vedeam unii pe altii. Puteam afla cine s-a stins. Erau mai ales bătrâni, dar erau si tineri. Moartea i-a luat de-a valma după criteriile ei necunoscute.

Concluzia înfometării la Aiud: prăpăd. Jumătate morti, cealaltă jumătate foarte slăbită si cu puterile reduse. Am aflat că si în alte locuri regimul fusese aspru în acest timp, dar nu de proportiile celui de la Aiud.

La Pitesti, unde erau studenti, am aflat că s-a aplicat din decembrie 1949 metoda lui Macarenco pentru spălarea creierului. Ceva atât de josnic, de oribil, de îngrozitor si de criminal, că depășeste chiar Inchizitia. Dar despre aceasta voi vorbi altădată.

În decembrie 1948 am scris acasă ultima carte postală. Și pe urmă n-am mai scris si n-am mai primit nici o scrisoare pe tot parcursul anilor, până la eliberarea mea din 1964.

Nimeni nu trebuia să mai stie de noi; eram ca niste morti pentru toti. Ca să lovească în familia mea, prin noiembrie 1948 mi-au trimis hainele civile acasă fără vreo comunicare specială. Sotia a crezut că am murit si a cerut primăriei orasului Aiud să-i spună unde e mormântul meu. I s-a răspuns să se adreseze Penitenciarului Aiud. Și ea a trimis o cerere la penitenciar.

Ca răspuns la cerere mi s-a dat o carte postală ca să scriu că sunt viu, dar nimic altceva. Dar eu am adăugat si câteva cuvinte de afectiune pentru familia mea. Căci mi se părea grozav să trimit o scrisoare pe un ton atât de rece. Ofiterul ce mi-a dat cartea postală mi-a spus:

- Ai călcat cuvântul nostru, nu stiu dacă vom putea trimite

scrisoarea. Și n-au trimis-o, lucru ce l-am aflat mai târziu.

Familia n-a primit-o, mă credea mort și n-avea nici consolarea să știe unde e mormântul ca să depună o lacrimă pe el. Lipsa de corespondență cu familia a constituit o mare durere atât pentru detinuti cât și pentru familiile lor. Unii erau îndrăgostiti și nici nu și-au putut lua rămas bun de la logodnicile lor, deși ar fi vrut să le spună un cuvânt că sunt statornici în dragostea lor sau să-și ia adio, căci viața lor nu mai e sigură. Alții și-aduceau aminte de clipele frumoase petrecute în bratele sotiilor lor și ar fi vrut să le spună un cuvânt de îndemn, de mulțumire, de speranță, de adio, dacă nu mai întrezăreau eliberarea. Unii voiau să spună cuvântul lor ultim: testamentul lor. Dar nimeni nu-și mai putea împlini aceste dorințe. Noi nu mai eram niste oameni, ci un număr în registrele penitenciarelor. Dorul de familie era pentru mulți o suferință neîntreruptă. În ce mă privește, am încercat să refuz orice dorință după cei de acasă. Trebuia să rămân în mintea lor că sunt mort. Iar eu nu trebuia să împrăpățez prin amintire parfumul clipelor frumoase petrecute împreună. Regretul ar fi fost prea mare, căci sunt un sentimental și inima bate puternic la amintirea oricăror cuvinte sau clipe frumoase ce le-am trăit. Starea de dorință după scrisori de acasă a descris-o frumos poetul Radu Gyr în poezia:

*Scrisori nescrise*

*Viata noastră ascunde adese  
Într-un biet colt de paradis  
Scrisori ce nu ne-au fost trimise  
De-o mână care nu le-a scris.*

*Nu știu ce-am vrea pe foi să fie  
Ce cânt de dragoste nescris;  
Dar mâna care nu ne scrie*

*O legănăm mereu în vis.*

*Iar frazele ce n-or să vină  
Prin asteptări mai scumpe ni-s  
Și mâna ce ne-a scris lumină  
În piept ni-e floare de cais.*

*Și-asa tot stând în usi deschise  
Pândim cu-n dor nicicând ucis  
Scrisori ce nu ne-au fost trimise  
De-o mână care nu le-a scris.*

### **DE CE ATÂTEA ARESTĂRI ÎN ROMÂNIA?**

Incontestabil că în România în timpul guvernării comuniste a avut loc un număr enorm de arestări. Proportional cu numărul de locuitori, comparativ cu celelalte țări comuniste din spațiul est-european, consider, deși nu am date sigure despre celelalte state, că am avut cel mai mare număr de arestări și de morți în temnițe, la interne, la canal, în minele de plumb: Baia Sprie, Nistru, Căvnic, în toate locurile de chin, în care intră și Delta Dunării și așa-numitul D.O., domiciliul obligatoriu.

Nu avem o evidență a lor încă și nu știu dacă o vom avea vreodată, ca să arate exact ce a fost. Autorităților de acum din decembrie 1990 nu le convine încă să arate tot dezastrul care a fost și ușurinta cu care a fost privită această problemă de guvernarea noastră comunistă. De bună seamă ei nu erau liberi, ci mai ales la început cei de sus erau într-o strictă supraveghere din partea sovieticilor.

Libertatea în aprecieri era minimă, căci un grup mare, enorm probabil, de peste 5.000 de consilieri sovietici, dirijau toate.

E greu să lucrezi cu niște străini ce se erijează în situația

de suprapusi, stăpâni, peste tine, numiti frumos „consilieri”, când ei sunt dictatori. Dar dacă Tito, seful unui stat comunist, cu populatie de origine slavă, când a rupt legătura cu Stalin, voind el să conducă Iugoslavia în 1948, a expedit peste graniță 5.000 de consilieri sovietici si 5.000 de soldati, atunci trebuie să presupunem că România, insulă latină între slavi, a fost mult mai puternic supravegheată si numărul agentilor sovietici mult mai mare decât în Iugoslavia.

Stalin a lansat principiul „Vigilentă si neîncredere”, principiu ce răstoarnă orice logică si preface societatea într-un iad: fiecare îl supraveghează pe celălalt, fiecare se teme de celălalt, toti se tem de toti. E ceva diavolesc. A scăpat cineva un cuvânt împotriva doctrinei sau vreunui potentat comunist, poate fi în curând arestat, si chiar dacă nu va fi arestat trăieste cu teamă că-l asteaptă arestarea.

Cât de mult au fost supravegheati ministrii comunisti la început, putem deduce din cele ce urmează. A venit în temniță inginerul Stelian Ionescu. Sotia lui era verisoară primară cu doamna Bagdazar, ministrul sănătății după moartea bărbatului ei. Eu l-am întrebat:

- În ce raporturi era sotia dumitale cu verisoara ei, doamna Bagdazar?

- Excelente, dar nu putea să se întâlnească cu ea si să vorbească decât la baie. Tot timpul era cu o rusoaică care nu o pierdea din ochi, la servicii, la plecare, la masă, acasă. Orice discutie se făcea în fata ei.

Situatia doamnei Bagdazar era ca a tuturor ministrilor. Atmosfera de spaimă se vede si din aceste lucruri istorisite de Petre Pandrea, petrecute înainte de arestarea lui de la finele lui 1947.

Era o petrecere dansantă la Bucuresti unde erau prezenti ministrii cu sotiiile, era si corpul diplomatic străin. Era prezentă si Ana Pauker, ministru, de externe, care se tinea în rezervă si nu

dansa. Un englez i-a spus lui Pandrea: „As dori să dansez cu doamna Pauker, te rog fă-mi cunostință cu ea.” Pandrea i-a comunicat, dar ea a zis: Nu! Nicidecum, ce vreți să dau loc la bănuielei? Mi-e frică... vezi că ministrul de interne e aici!”. Și ministrul de interne era tot evreu ca ea.

Spre a înțelege starea de teroare ce au creat-o rusii la noi, redau un caz:

În 1946 s-a încheiat primul contract comercial dintre noi și rusi. O delegație mare de specialiști, în frunte cu Gheorghiu Dej, a plecat la Moscova. Pe drum le-a spus: „Eu nu mă pricep în aceste probleme, dumneavoastră sunteți specialiști, apărați cum știți mai bine interesele patriei noastre.”

Convorbirile cu rusii au mers binisor și în fiecare seară se publica rezultatul dezbaterilor, și într-o lună toate datele contractului erau gata. Ai noștri l-au semnat și urma să semneze și Stalin. Dar când s-au dus, Stalin le-a spus:

- Nu acela e contractul. Acela a fost pentru străinătate. Acesta e contractul, a zis, arătând contractul făcut de el. Pe acesta trebuie să-l semnați!

Când delegația noastră s-a uitat peste el, s-a îngrozit. Era atât de oneros, că nimeni nu a fost de acord să-l semneze. Toate mărfurile care le luau de la noi erau cumpărate la un pret derizoriu. Atunci ei au fost luați, li s-au pus niște ochelari la ochi, au fost urcați câte unul într-o mașină, i-au dus într-o direcție necunoscută, au fost închisi în mașină și lăsați singuri. După vreo nouă ore, cineva a deschis mașina și se adresează celui dinăuntru: „Mai ești tâmpit sau te-ai desteptat? Semnează!” Dacă acesta refuza, era închis din nou. Erau ca în mâna unor bandiți, toți se temeau că nu vor mai ajunge acasă, că nu vor mai vedea soarele. Până la urmă au semnat. Așa ceva nu s-a mai cunoscut în relațiile dintre state. Și atunci România străbătea o perioadă de devalorizare a leului, de inflație. Vedem de aici ce catastrofal era pentru noi acest contract.



Chemati la Moscova, ministrii, când auzeau, intrau în panică - nimeni nu stia dacă se mai întoarce. Aceasta era atmosfera, România apărea ca o țară ocupată iar ministrii ca niste subjugati. Ei au fost pusi de rusi si executau ordinele lor. O armată sovietică puternică a fost permanent în țară până în 1954 când s-a retras. La început un milion, apoi cel puțin 400.000. În acest timp rusii extrăgeau bogățiile țării si le duceau la ei acasă: petrol, lemn, cereale, stofe, carne, minereuri etc.

Comunistii nu au găsit în rusi niste prieteni, cum au sperat, ci niste dusmani ai lor si ai României, lacomi si agresivi.

Se putea governa si altfel, sau din această situatie nu se putea iesi?... Se putea, negresit, dar pentru aceasta trebuiau alti oameni la guvernare. În aceste conditii trebuiau să refuze guvernarea. Patriotismul îi obliga. Desigur, unii ar fi fost ucisi, dar câți? Și uciderile lor nu trebuiau să fie prea multe, căci aceasta nu convenea rusilor. Se auzea în lume de crimele lor, lucru ce ar fi oprit probabil răspândirea comunismului ca doctrină salvatoare. Aceasta ar fi dus la trezirea popoarelor din visul fericirii comuniste. Pusi de rusi, nealesi de poporul român, ei au răspuns cu supunere la toate cererile rusilor. Pe măsură ce erau mai docili, si cererile rusilor sporeau mereu. Și când rusii au văzut cât sunt de ascultători, au îndrăznit să ceară totul, adică distrugerea României prin asa-numitul complex interstatal ce urma să cuprindă 100.000 kilometri<sup>2</sup> din teritoriul românesc, 30.000 kilometri<sup>2</sup> din Bulgaria si 12.000 kilometri<sup>2</sup> din Basarabia, complex în care trebuia să lucreze muncitori de-a valma din cele trei state. Atunci, în 1962, guvernantii nostri s-au trezit si au spus un hotărât „Halt!” si Gheorghiu Dej a oprit o teavă de aproape un metru diametru care ducea de 16 ani în Rusia petrolul nostru. Trebuie să considerăm acest act istoric ca unul de cea mai mare importantă politică si mai ales economică pentru noi.

Dar această trezire a fost mult prea târzie si repara acum

mult prea puțin. Marele rău se făcuse deja și aceasta cu concursul slugarnic al guvernantilor nostri. Este adevărat că și ei au avut o situație ingrată. A sluji interesele poporului român însemna a-i supăra pe rusi și a aruncați de la putere. Și ei nu voiau să o piardă. Aici trebuia mai multă forță morală, mai multă înțelepciune și inteligentă, mai mult patriotism, mai multă îndrăzneală și riscul morții, acestea le-au lipsit. Și rusii s-au îngrijit ca cei care aveau aceste calități să nu ajungă la putere, să fie marginalizați pe linii moarte, sau să fie scoși din cadrul social și băgați în temnite. De aceea tot ce era eroinic și deștept și cu tendințe independente intra în temniță.

De la început rusii au cerut arestări în România. Și văzând că sunt ascultați au făcut noi și noi cereri pentru arestări. Mereu veneau cu cereri, pe motivul că așa se asigură „construirea societății comuniste în România”. În fond, cu aceasta voiau slăbirea și chiar distrugerea poporului român. S-au făcut atâtea arestări și pentru că posturile cheie din Partidul Comunist de la noi, până în 1956, după Revoluția din Ungaria, nu erau în mâinile românilor ci în mâinile evreilor sau ale ungarilor, cărora nu le păsa de suferințele poporului român. Fiindcă dintre ei nu se făceau decât foarte puține arestări.

La evrei, dacă erau prinși cu greseli, se striga: clementă, fiindcă au suferit destul înainte. Dacă trebuia arestat un ungar se striga: e ură de clasă. Numai dacă erau arestați românii nu era ură de clasă. Pe de altă parte s-au făcut atâtea arestări și din cauza inconstienței unor fruntași comunisti români și incapacitatea lor de a pricepe că prin atâtea arestări ei nu slujesc comunismul, ci îl compromit, dar distrug neamul românesc. S-au ivit prea mulți delatori și informatori din multimile de jos.

S-a întărit cea mai puternică securitate din spațiul de sub controlul rusilor, însă cauza principală și generatoare altor cauze a fost intenția ascunsă și nemărturisită a rusilor de a slăbi neamul românesc.

Apăsarea lor cea mai mare a fost asupra României. Pot spune că ei erau cu un picior pe piept și cu unul pe gâtul României. A mai fost și un fanatism comunist la unii care au luptat în ilegalitate, care socoteau că construirea comunismului cere neapărat aceste jertfe și că e un act minunat și folositor nouă și chiar lumii întregi. Astfel, Gheorghiu Dej a spus: „Canalul a fost mormântul burgheziei române”, dar această declarație arată pe lângă un fanatism comunist și marele lui grad de prostie și inconstiență, precum și lipsa lui de cultură.

Și mai este o cauză. Pentru că au avut un trecut de luptă, au ajuns în posturi mari multi semidocti, iar la promovarea în locuri înalte nu se avea în vedere capacitatea, tăria și frumusețea caracterului, nici eficiența acțiunii, ci dacă ești membru de partid sau dacă ai „origine sănătoasă”.

Ca să se înțeleagă cu câtă ușurință se făceau arestările și cât de puțin conta omul și drepturile lui la niște oameni care repetau mereu, ca niște papagali, cuvintele: „Omul e cel mai mare capital”, redau următoarele:

Într-o zi la Aiud m-am trezit în celulă cu un profesor de la Academia de Muzică, compozitor, nume cunoscut ce se bucura de o anume celebritate. L-am întrebat:

- Cum ai căzut ? Mi-a răspuns:

- Eram într-o seară într-un restaurant din București. Securitatea căuta două persoane. Cum probabil nu erau cunoscute decât cu numele, ne-au arestat pe toți bărbații care eram acolo, ca nu cumva să scape cele două persoane. Și eram acolo 72 de bărbați. Ei bine, toți am rămas arestați.

- Și când s-au întâmplat acestea?

- Acum șase luni.

- Și cu ce regim sunteți?

- Cum vedeți, cu regimul de închisoare.

- M-am mirat și i-am spus:

- Aveți răbdare! Cred că în curând vă veți elibera, nu vă

pierdeti curajul.

Dar, spre surprinderea mea, am auzit mai târziu că unii, în cazuri asemănătoare au rămas în temniță câte doi ani de zile. Erau ca niste uitati, căci nici dreptul la scrisoare nu-l aveau. Erau la rând cu toti cei condamnatii.

### **1950**

Dacă anul 1949 si începutul anului 1950 au fost anii de groază ai Aiudului, anul înfometării si al uciderilor programate, din iunie 1950 au început îmbunătățiri ale hranei si ale întregului regim. Lumea, încă înspăimântată de durerile foamei prin care trecuse, se trezea acum la o nouă speranță. Buimăcită, slăbită la extrem, ca un bolnav ce zăcuse lung de o boala grea, se înviora acum zi de zi. Dar înviorarea era lentă, abia simțită. Hrana era încă cu totul neîndestulătoare.

Dar iată că suntem pe rând chemati si anuntati că vom merge la muncă în mine. Câtiva colonei, între care si Teler, evreu de la Oradea, formau o comisie în fata căreia era adus fiecare detinut ce trebuia dus la muncă în mine. El era întrebat dacă vrea să lucreze. Toti se angajau. A pleca din Aiud era ca o înviere din morti. O astfel de propunere, după cele prin care trecuse fiecare, cum ar fi putut să fie respinsă?

M-am prezentat si, la propunerea de a lucra, am îndrăznit a întreba:

- În ce conditii vom lucra?

Mi s-a răspuns:

- Veti avea regimul muncitorilor din mine.

Eu am adăugat:

- Se va tine seama de gradul de slăbire al fiecăruia, de uzarea în care se găseste?

Mi s-a răspuns:

- Da. Se va tine seama de starea de sănătate si de puterea

fiecăruia.

Atunci am acceptat. Era în septembrie. Am fost luati si dusi la mina de plumb Baia Sprie, mină cunoscută ca fiind foarte vătămătoare. Erau acolo niste barăci, în care intrau detinutii. Erau vreo mie si mai bine. După o săptămână de regim de refacere, cu alimentatie bunisoară, cu pâine destulă, cu fasole cu carne, arpacas cu carne, dar fără lapte, am fost băgati în mine. Eram îmbrăcati în salopete vechi, cu opinci cu obiele si cu lampa de carbid în mână, ne-am urcat în lift sub supravegherea unor ostasi si am coborât în mină la orizonturile 11 si 12.

Orizontul 12 era la o adâncime de 560 de metri. Eram împărțiti pe două schimburi. Un schimb de noapte si unul de zi. Mai erau în lucru la această mină si mineri liberi, cu care nu ne-am întâlnit niciodată. Teoretic trebuia să lucrăm opt ore la un sut (schimb), dar de obicei întârziam la nouă ore si chiar la zece ore. La iesire făceam o baie caldă, luam apoi masa, care însă nu era destulă, si apoi mergeam la culcare. La miezul sutului trebuia să luăm o gustare, pe care maistrul Pop, un miner cinstit, membru de partid, când a văzut-o cât de slabă si de puțină este, a început să înjure de toti sfintii. Apoi, linistindu-se, a zis:

- Las' că mă duc eu să vorbesc.

Dar nu i-a putut convinge să schimbe ceva. El însă aduna niste resturi de la cantina minerilor si le aducea. Dar ele nu ajungeau decât la câtiva dintre noi. Mina era în judetul Baia Mare si noi am început munca la 27 septembrie 1950. În mină erau emanatii de plumb si în aer plutea praful de plumb, căci nu se perfora cu apă, lucru care s-a făcut numai pe la jumătatea celui de-al doilea an de intrare în mină. Pentru a evita intoxicările cu gazele din mină, obiceiul era de a se da minerilor câte un păhărel de rachiu la intrarea în mină si o jumătate de litru de lapte pe zi. Dar eu, precum si ceilalti tovarăsi mineri, în trei ani de zile, cât am lucrat, nu am băut nici un păhărel de rachiu si nici un pahar de lapte.

\*

Maistrul Pop, om nevinovat, cum nu se poate mai credul si convins că regimul comunist va aduce fericirea în țară, ne vorbea cu pasiune de necesitatea de a lucra cu tragere de inimă „pentru binele patriei” si pentru ridicarea tărsoarei noastre slăbite după războiul ce a fost. „Toti trebuie să punem umărul”, adăuga el cu convingere, „toti trebuie să slujim tara cu dragoste”. El ne-a învățat cum să ne ferim să ne cadă ceva în cap din „cerul” galeriei sau al abatajului.

El ne-a spus ca la orice mică rănire să folosim urina care e un antiseptic puternic. Dar acest miner mastru devenea adorabil când, cu cea mai mare convingere, ne spunea: „S-ar putea să moară câte unul dintre voi, dar să nu vă pară rău, minerii nu vă vor uita si vă vor cânta la groapă marsul”.

Ah! Câtă nevinovătie era în glasul acestui miner autentic! El tinu să învățam îndată marsul minerilor. L-a adus scris. Erau vreo trei strofe cu un cuprins adecvat muncii minerului. Muzică sumbră, cu accente aproape funebre.

Ah! Câtă bucurie simtea Pop când ne auzea pe toti cântând marsul cu energie, ca pe un bun al nostru pe care îl iubim. Era încântat. El ne spunea: „Scoateti cât mai mult minereu, că asa vă arătați iubirea de țară si de partid. Trebuie să refacem repede tara.”

Mai întreba ce mâncăm, mai aducea pâine si resturi de carne de la cantina minerilor liberi. Mai controla portia noastră de la mijlocul sutului si, când vedea ce era, înjura, se înfuria si striga: „Nu vă las. Sunteti mineri si trebuie să mâncați ca minerii.” Ne iubea real si voia să ne ocrotească. Dar ne-a lăsat. Peste câteva zile n-a mai venit. Cum era să mai vină, când avea o astfel de mentalitate? Ne-am trezit cu un alt mastru, retinut, tăcut. Dădea numai ordinele, supraveghea si controla.

Ah! Ce s-a întâmplat cu tine, Pop, cinstitul miner? Chipul tău de bărbat voinic, parcă îl văd si acum în față. Iar sufletul tău

Îl îmbrătișez cu respect. Amintirea ta rămâne suavă în inima mea. Ai de-a pururi simpatia mea. Conducerea lagărului ne-a cerut și ea să lucrăm cu spor, că fiecare an de muncă va fi considerat ca un an și jumătate din executia pedepsei. Iar guvernul a anunțat, spunea directorul, că în trei-patru ani totii vom fi eliberați pentru acest act de patriotism: munca noastră. Dar câțiva dintre noi au prins frânturile unei discuții dintre unii ofițeri care erau cu paza: „în doi - trei ani totii trebuie să-și scuipe plămânii aici. Nici unul dintre ei nu va putea ajunge afară.” Acesta era gândul ascuns al conducerii comuniste. Noi lucram cu spor fără să ne gândim la planurile altora cu noi. Eu am intrat în echipa de vagonetari.

Ei aveau rolul să încarce minereul ce cobora din abataje și să-l transporte la locul unde trebuia aruncat pentru că niste mașini să-l sfârșame și altele să-l selecționeze, despărțind minereul de plumb de steril, precum și de alte minereuri cu care era îmbibat: cupru, fier, argint aur și, rar, platină. Aveam atunci 45 de ani, mă tineam bine pe vagonet, dădeam drumul la rostogol să curgă minereul fără ca să se verse pe jos, ceea ce ar fi dat de lucru altora să-l adune, și mânam bine vagonetul până la locul de descărcare. Pe traseul vagonetului curgea apă acidulată, dar eram ager și călcam mai ales pe linia ferată, pe care treceau roțile vagonetului, ca să mă feresc de umezeală. Atunci am întâlnit pe Iustin Pârveu, vestitul călugăr de mai târziu de la mănăstirea Bistrita din județul Neamț, tot vagonetar. Era un bărbat tânăr, voinic, bine făcut și foarte frumos. Suflet curat.

Șase luni am lucrat ca vagonetar și am realizat norma între 125 și 160% lunar. Deci depășeam norma stabilită. Dar după șase luni mă simteam slăbit și tuseam. Plămânul nu mergea bine. Am fost mutat atunci să lucrez pe galerie în echipă cu Ilie Popescu Prundeni, fost redactor la gazeta „Porunca vremii”. Era un om excelent, cult, caracter frumos, harnic și îndatoritor și care avusese multe relații, între care și cu frații Octavian și

Eugen Goga si cu doamna Veturia, sotia poetului. Îmi povestea fel de fel de lucruri. Am lucrat tot pe galerie, dar si în abataj, cu Romulus Dianu, unul din secretarii lui Nicolae Titulescu, gazetar foarte bun si critic muzical. Era un om care străbătuse Europa, dar fusese si în Africa si dincolo de continent. Știa multe.

Era foarte cult si vorbea frumos. Trăise în grupuri evreiesti si era mult influentat de spiritul iudaic. Admira Talmudul si considera că este mai pretios chiar decât Noul Testament. Nu vedeam în el bărbatul viguros, ci mai mult niste atitudini feminine. De aceea, cu toată cultura lui, nu impunea. Era un rationalist si un umanist dar fără a fi dominat de o idee fortă; de aceea un tăran dobrogean cu o cultură minimă, dar care adera cu tot sufletul la Miscarea Legionară avea mai multă fortă decât el, era mai combativ si mai energic, lucru ce-l uimea pe Dianu. Din cunoasterea unor astfel de oameni simpli, dar plini de ardoare si avânt, Dianu a tras concluzia că astfel de oameni fac mai mult decât zeci de oameni culti, dar fără să fi aderat puternic la o idee, la o actiune. Acestia cad pe drum, dar ceilalti rămân, căci flacăra lor dinlăuntru îi mentine.

Mă expusesem prea mult înainte, depășind norma cerută. Am examinat situatia mea. Gresisem lucrând prea mult. Trebuia să mă corectez. Să te lupti cu muntii acestia de minereu si să mori pentru comunisti depășind norma? De ce? Nu voi mai lucra decât pentru îndeplinirea normei la care sunt obligat. Și asa, tot timpul cât am mai lucrat, nu am realizat decât procentajul de 98-105%.

Am lucrat si cu un admirabil tânăr avocat ieseian Tudor Popescu, bărbat de înalte convingeri, înțelept si optimist, calm, prevăzător, blând, caracter ferm, orizont cultural deosebit, memorie exceptională, un profund crestin ortodox, un spirit ales, modest, prea modest, fost sef al Centrului studentesc legionar din Iasi, stimat de toti cei care l-au cunoscut, un mare prieten si



un talent poetic. Tot pe galerie lucram cu el. Duceam materialele sus pentru lucru: sfredele, motorină. Cu Tudorică stătusem în celulă în anul 1949. Era talentat, fire meditativă; făcuse câteva cântece frumoase ce se cântau peste tot în temniță. El conducea sania la întoarcerea de sus cu o viteză ce mă înspăimânta. Era plăcut și munca ne-a apropiat sufleteste. Despărtindu-ne, am rămas prieteni de suflet și de suferință.

### ***ION HEGHEDUȘ***

Un om cu care am lucrat câteva luni a fost ungurul Ion Heghedus. Multimea îl socotea nebun. Era un om încăpătânat și dur. Nu avea prieteni. Căzuse pentru niste portrete ce le făcuse conducătorilor din Rusia, dar și celor din România. Se ocupase cu științele oculte și spunea că l-a văzut pe Lenin, Stalin și alți conducători comunisti în niste culori atât de întunecate, încât nici o lumină nu putea fi în ei. O atmosferă întunecată era și peste Moscova și mai ales Kremlinul era atât de întunecat, cel mai întunecat loc din lume, încât nici o lumină și nici o binecuvântare nu se poate coborî acolo de sus.

Totul e întuneric din cauza crimelor, iar conducătorii de la noi, erau la fel învăluiți în umbre mari de întuneric. Când i-au găsit desenele l-au întrebat:

- Cum le-ai făcut, mă? Asa vezi tu pe luminătorul tuturor popoarelor, Stalin? Și dă-i bătaie.

- Asa mi s-au arătat mie. Duhurile cu care stau de vorbă mi le-au arătat.

- Ce duhuri mă, smintitule?

- Cele mai mari duhuri care au coborât din cer pe pământ, ele sunt: duhul lui Asmodeos al treilea, faraon egiptean, duhul chinezului Sin-Sin și cel mai mare duh din toate duhurile, duhul lui Iisus Hristos. Ele mi s-au arătat și mi-au spus: „Ioane, tu esti fratele nostru, du-te și arată-le oamenilor și vestește despre noi.

Noi suntem cu tine. De acum înainte tu ai o misiune sfântă de împlinit. Du-te, iubite frate, si vesteste!”

- Și cum mă, despre ai nostri ce ti-au spus, despre Gheorghiu Dej si ceilalti?

- Mi-au arătat cum sunt: întunecati si nici o lumină în ei. Vedeti că pe fiecare cum mi l-au arătat asa i-am făcut portretul. Dar nici unul dintre ei nu este în lumină, toti sunt într-un mare întuneric.

Și dă-i bătaie... si bate mereu la el.

- Ia vezi mă, acum cum ti se mai arată? Nu-i vezi cumva altfel?

- Nu domnule, tot asa îi văd, întunecati si răi...

Și dă-i iar bătaie.

- Mă, înseli lumea, tâlharule. Ia vezi mâine, poimâine, cum ti se arată?...

Și a doua zi Ion zice:

- Dati-mi ceva de mâncare că sunt sleit si nu mă pot concentra. Și i-au dat.

- Ia vezi acum cum sunt ai nostri, mă pezevenchiule!...

- Nu vă supărați, să vă spun adevărul sau să vă spun ce vă place?

- Spune-ne adevărul că apoi mai vedem noi!...

- Sunt mai întunecati, că de când nu i-am văzut se vede că au mai făcut si alte crime si chipul lor este mai întunecat.

L-au mai bătut, l-au declarat nebun si l-au băgat la temniță. Lucram cu el.

Primeam cinci tigări pe zi si pentru că el fuma îi dădeam trei dintre ele. Era încântat. Prietenii mei mă căinau că lucrez cu un astfel de om, se temeau să nu mă influenteze în rău. Eu le-am spus:

- Stati linistiti, îl studiez. Deja am ajuns la concluzia că suferă de o hipertrofie a eului. Ion a început a mă iubi si a-mi face mărturisi:

- Esti ucenicul meu, mă bucur. După ce vom iesi de aici vom face la Budapesta un institut de noologie. Numele meu va străluci ca soarele de la o margine a lumii la alta. Și din lumina mea va trece si asupra dumitale câteva raze, asa cum din lumina lui Hristos au trecut niste raze luminoase si peste Sfântul Apostol Ioan. Că esti primul meu ucenic si cel mai iubit... Știu multe, dar nu vreau să arăt ca să nu mă mai bată. Las să se creadă că sunt nebun. Atunci ei zic: „Dă-l încolo, e un nebun”, si mă lasă în pace.

- I-ai ghicit în palmă lui V. Te pricepi?

- Da! Însă numai la unii le spun adevărul, la altii nu, ca să creadă că nu mă pricep. Ca să le spun exact trebuie să mă concentrez. Fiindcă te iubesc îți spun si dumitale ce va fi.

- Nu Ioane! Nu-mi spune ce va fi, ci ce a fost, pe urmă vom mai vedea.

Și mi-a luat mâna. M-a uimit precizia cu care descoperea ce a fost, aproape an de an. Toate etapele importante le-a subliniat. M-a convins.

- Acum vezi si ce ar mai putea fi.

- Vor mai fi ani grei, multi, parcă ai fi ca mort într-o vegetare tristă. Apare apoi o mare cumpănă, un prag între viață si moarte. Nu e clar. Se pare că-l vei trece. Apoi se deschide o perioadă limpede de lumină. Vei avea familie, vei trăi bine, totusi cu greutate si mai la urmă vei fi fericit.

După ce am „copturit” pe galerie ne-am asezat unul lângă altul să ne odihnim pe niste pietre. Și dintr-o dată mi s-a părut că o bucată din tavan nu stă bine si poate să cadă peste noi. I-am spus:

- Nu stăm bine si iată o bucată din tavan stă gata să cadă peste noi. Trebuie să o copturim si să plecăm.

- Nu! Nu mă scol de aici. Sunt predestinat! Cum mi-as mai îndeplini misiunea dată de „fratii mei”: Asmodeus al III-lea, Sin-Sin si Domnul Hristos?

Și nu voi să se ridice.

Eram în Vinerea Pastilor, zi de mare doliu, de meditatie si reculegere. Asa într-o doară l-am întrebat:

- Oare de ce va fi fost răstignit Hristos? Cum ti se pare?

- Hristos a vrut să dea un halou universal, un semnal de alarmă lumii: „Alo, alo, aici Hristos, spiritul suprem. Vă anunt, luati seama, e în față un popor criminal, poporul evreu. El vrea să mă omoare. Păziti-vă de acest popor!... E un popor criminal!...

Știam că este un sovunist ungur, dar nu stiam că este si un antisemit atât de mare si că ar putea da jertfei Mântuitorului o interpretare atât de falsă. Declaratia lui mă făcea să înțeleg cât de mult întunecă mintea sovinismul si o scoate de pe linia realității.

L-am întrebat dacă e salasist<sup>15</sup>, si a afirmat: „Da, am făcut războiul cu gradul de căpitan”.

Ne-am despărțit mai târziu în conditii frumoase de prietenie si apoi nu am mai aflat nimic despre el. Le-am spus prietenilor concluzia:

- E un bolnav psihic, cu o răsturnare a eului, care l-a dus la hipertrofia eului, dar nu e periculos decât prin sovinismul lui unguresc extrem. În aceste ocazii ar putea fi rău.

### ***PREOTUL ȘERBAN***

Într-o zi, preotul dobrogean Șerban, îmi spuse:

- Temperatura ridicată si efortul de mină, după foamea prin care am trecut, mi-a îmbolnăvit grav inima. De mai lucrez în mină, mă distrug complet. M-am hotărât să nu mai lucrez si să cer o muncă la suprafață.

- Hotărârea e riscantă, i-am spus. Suntem condamnatii la

---

<sup>15</sup> Partizan al lui Salaszi

*travaux forcees*. Refuzul poate aduce împuscarea. Esti hotărât să mori?

- Da! Neapărat. E singura mea şansă. Altfel si asa mor mai târziu, distrus complet de boală, dar dacă nu mă împuscă pot să mai trăiesc.

- Roagă-te si pregăteste-te.

Mi-a spus:

- Am lăsat o nevestă cu copil mic, te rog îngrijeste-te, de scapi, si, dacă voi muri eu, să afle cum am murit eu. Nu din lasitate am luat hotărârea mortii, ci în extremis: singura şansă de a mai fi bun de ceva.

I-am promis. Mi-a spus:

- Închină lui Dumnezeu un gând bun pentru mine.

În noaptea ce veni, Nelu Rusu, un avocat legionar din Bucuresti, visă că erau trei lumânări aprinse într-un loc în lagăr si una s-a stins pe neasteptate. El spuse visul si, Heghedus, ce era în baracă cu el, spuse: „Astăzi o moarte fulgerătoare se va petrece printre noi.” Și au intrat în mină. Șerban n-a vrut să intre în mină. A fost pus să adune pietre în lagăr. Pe când le aduna, un soldat din cei cu paza a tras un glont în el si a căzut mort. Administratia a justificat moartea că detinutul a încercat să fugă peste gard. Prezicerea lui Heghedus s-a împlinit întocmai. După eliberare, eu n-am putut lua legătura cu sotia preotului Șerban să-i arăt situatia dramatică în care s-a găsit sotul ei când a fost împuscat. Dar erau unii dobrogeni în lagăr care stiau de împuscarea si de boala lui. Am aflat că soldatul ce a tras a fost răsplătit cu un concediu de sapte zile.

### **GABRIEL CONSTANTINESCU**

La mina Nistru am cunoscut o figură cu preocupări deosebite: Gabriel Constantinescu. E fiul scriitorului sibian Paul Constant, cunoscutul romancier. Fost ofiter de cavalerie,

locotenent, după epurare a studiat filosofia. Cu toată oboseala muncii din mină, cu toate că nu aveam acolo nici creion, nici hârtie, el a reusit să găsească puțină hârtie și să însăileze câteva mici eseuri filozofice.

Le-am văzut și eu, erau încercări reușite. Dar nu aceasta e interesant, ci preocuparea. Medita în liniște și-și exprima gândurile în scris. După eliberare am cunoscut pe părinții lui și pe soția cu cele două fiice. Soția lui a fost și ea condamnată la ani de temniță.

### *IOAN ARGHIROPOL*

Pedepsit într-o zi de sărbătoare cu câteva zile de carceră, mă bucuram că voi avea câteva ore de liniște ca să meditez asupra sărbătorii. Dar alături era cineva care era închis mai dinainte: Ioan Arghiropol. Tot timpul am conversat în șoaptă amândoi. Era învățător dobrogean din satul Ciocârlia, județul Constanța, care în timpul comunistilor ajunsese profesor. Arestat legionar, fusese șeful pivnitelor Murfatlar, pe la care a trecut și Gheorghiu Dej. Scund, îndesat, era un om foarte plăcut prin inteligența lui deosebită, tinută frumoasă, caracter ferm, hotărârea nedezmintită de a rămâne pe o linie de onoare. A primit multe pedepse pentru dârzenia lui. De origine greacă, el și-a însușit pe deplin idealurile neamului nostru și spiritul românesc. A câștigat stima tuturor și ura personalului administrativ. El mi-a spus că într-o discuție cu Levente, constăntean, ajuns ministru comunist, acesta i-a spus: „Vă felicităm pe voi legionarii fiindcă v-ați împotrivit cu hotărâre cererilor germane de a ocupa noi poziții economice în România. Ați interzis pătrunderea capitalului german în marile întreprinderi industriale românești. Ați dovedit forță și eroism. Lucru care v-a costat și a dus la lovirea și doborârea voastră de nemți. Noi nu am putut rezista presiunilor și lăcomiei sovietice.

Astfel ei au pus mâna pe toate bunurile poporului român și le exploatează în chipul cel mai nerusinat, ca și când ar fi stăpâni. Iar noi nu ne putem împotrivi.”

### **GICĂ (GOGU) LĂPUȘNEANU**

Ne-am trezit în lagăr cu un nou venit, numit Gogu Lăpusneanu. Bucurestean, doctor în științe economice, fost director al gazetei „Seara”, om frumos și foarte bine făcut, de vreo 40-45 de ani.

- Ce hram purtați ? Cum ați căzut? l-am întrebat.

- Se aduceau în țară niste elogii nemaipomenite lui Stalin, și atât de mulți îi făceau ode, încât m-am înfuriat. Era o decădere totală. Călăul era preamărit. N-am mai putut suporta și am început să scriu în versuri la adresa lui niste atacuri fulminante. Am umplut un caiet și începusem altul. Trebuia să se ridice cineva împotriva acestei preamăriți. Și m-am ridicat eu. Dar s-a auzit și mi-au găsit caietul.

M-au întrebat:

- Despre el vorbești? Despre luminătorul popoarelor?

- Da, despre el.

- Cum ai îndrăznit? Și dă-i și dă-i...

Bătaia a fost strasnică. Și m-au condamnat la șapte ani. Nu difuzasem poeziile mele contra lui, așa că mi-au dat o pedeapsă mică. Nu-mi pare rău; dacă nu le scriam înnebuneam. Așa sunt linistit.

Ne-am împrietenit. Avea o tinută demnă și suporta cu tărie lagărul. Mi-a spus că el câștiga afară, înainte de comunisti, bani „cu lopata”. Din ce mi-a povestit l-am înțeles: avea un creier înclinat spre afaceri lucrative. L-am întrebat:

- Și dacă vei ieși afară vei mai câștiga?

- Da! Tot așa voi câștiga banii, cu lopata.

Prin scrisul lui anonim, acest om reabilita pe atâția scriitori

ce au căzut în cultul lui Stalin. Pentru scrisul și pentru tinuta lui aveam pentru el stimă și simpatie.

### *TONI VOICULESCU*

E posibil să-l trec cu vederea? Ne-am veselit tot timpul cu glumele lui. Era fost comisar de poliție în București. Era un mare muzician și avea o formație de jazz cu care mergea pe la nuntile mari din București.

Era încă tânăr, sub 40 de ani. Noi, minerii detinuti eram plătiți cu 100 de lei pe zi, din care penitenciarul lua 80 de lei, 10 lei erau pentru îmbunătățiri de hrană cu care se putea cumpăra biscuiți, bomboane, rahat și țigări, iar 10 lei se puneau la CEC pentru fiecare.

Două duminici pe lună nu intram în mină. Seara în baracă ne suiam pe paturi și Toni ne cânta tangouri și tot felul de cântece. Elisabeta trecea de la un cântec la altul cu atâta ușurință încât ne uimea. Era o destindere pentru toți. La urmă cineva umbla cu boneta în care puneam pentru Elisabeta bomboane, țigări, rahat, biscuiți. Militianul ne spunea câteodată: „Toni, să mergem în cameră să tii un cuvânt.” Intram în cameră și Toni începea: „Ne-am adunat aici ca să ne întâlnim...” și apoi continua într-o astfel de formă încât toți ne prăpădeam de râs.

Dacă directorul îi spunea:

- Toni, simt aici o durere sub sold, ce poate fi?

Toni dădea imediat diagnosticul:

- Congestie pulmonară la piciorul stâng.

Toți cum îl vedeau, înainte de a spune prostia începeau să râdă. Era plăcut, vesel și pe nimeni nu ar fi putut jigni cu vreun cuvânt.

La iesirea din mină în care uneori întârzia peste jumătate de oră, Toni văzându-mă puțin meditativ, venea lângă mine și spunea: „Părinte, eu am iubit gusterii” și începea să danseze ca



să mă înveselească. Începea să cânte un catren, imitând pe un evreu:

*„Soacră-mi azi noapte  
Când dormea în pat  
Ciasul din purete  
I-a căzut în cap;  
Ciasul din purete  
I-a zdrobit ei nasul  
Nu aduce anul  
Ce aduce ciasul.”*

Toni era un om admirabil pe care atât detinutii cât și administratia îl iubeau.

### ***FELICITĂRILE ȘI MULȚUMIRILE GUVERNULUI***

Detinutii politici si-au însusit repede munca. Lucrau cu atâta spor că i-au speriat pe minerii liberi. Ei lăseau în mină sub bolovani câte o scrisoare: „Ce faceti, ne omorâți! Cum ridicati asa norma?”

Noi nu voiam să le facem rău, dar mi se spunea: „Dacă nu dati astăzi atâta minereu, nu puteti iesi din mină. Și trebuia să stăm să dăm vagonetele cerute. Oricum, de multe ori eram mai priceputi decât minerii liberi. Între noi erau ingineri, tehnicieni, și stiam mai bine unde să dăm găurile cu perforatorul ca la explozie să se facă rupturi cât mai mari. Lucram din greu și foarte constiinciosi. Unii lucrau în locuri foarte calde, lepădau cămasa și cizmele dacă aveau cizme (căci în unele locuri umede se dădeau cizme în locul opincilor), acestea se umpleau de sudoare în timpul sutului. Am depășit repede pe minerii liberi în ce priveste productia și tindeam spre dublarea ei. Într-adevăr, unii lucrau fără socoteală, uitând pentru ce lucrau și că trebuia să își crute viata. Nici sabotaj, nici obstructie, dar nici exces. Unii erau dusi de sloganele care circulau: „Fiecare lopată de minereu

în plus este un pas spre libertate!” sau „Cel ce muncește bine ajută la refacerea țării!” și altele.

Auzind de rezultatele muncii noastre, guvernul ne-a trimis mulțumiri și felicitări. Am fost adunați să ni se citească aceste mulțumiri. Era un îndemn să continuăm în același ritm că va fi spre binele nostru.

Unii erau încântați de cuvintele primite și sperau că dacă vor munci mai mult vor putea să-și vadă soțiile și copiii. În cunoștință în care aveam încredere și îi pretuiam le spuneam discret:

- Cum poți lucra așa nebuștește? Te distrugi!

Dacă el îmi spunea plângând: „Of! Mi-e dor de casă și de copilăși. Văzând cum lucrez poate se vor îndura și mă vor elibera”, atunci îl strângeam la piept, îl sărutam și îi spuneam:

- Nu! Ei nu se țin de cuvânt. Dacă lucrezi așa atunci într-adevăr nu-ți vei mai putea vedea. Lucrează cumpătat și cinstit economisindu-ți forțele, fă-ți norma și nimic mai mult și astfel poate vom mai ajunge să-i vedem pe cei dragi, altfel nu!

E de mirare cum unii, oameni în toată firea, se puteau însela atât de mult în speranțele lor și în felul cum înțelegeau lucrurile.

### ***GHEORGHE JUNCU***

Un tânăr care m-a impresionat foarte frumos a fost moldoveanul Gheorghe Juncu. Cu un corp robust și plin de putere, lucra la perforator cu o forță surprinzătoare. Arăta mare pricepere. Nu se cruta. A ajuns repede să facă două norme într-un sut. Dezbrăcat, corpul lui era atât de frumos încât îl admirai ca pe al unui cerb din pădure. Administrația l-a remarcat și l-a ridicat repede la rangul de maestru. Se misca acum peste tot, controla, dădea sfaturi, ajuta. Spărgea bolovanii cu barosul, acolo unde unii întârziiau. Era un foarte bun camarad și un foarte

bun miner.

Și ceilalți a trebuit să învățăm și să dăm un examen ca să devenim mineri. Am dat și eu acest examen la inginerul Ion Bujoi și am reușit să ajung miner calificat. Dar priceperea mea era atât de mică... Dimpotrivă, Juncu era ca un inginer de mine. La ieșirea din sut făcea situația ca un inginer adevărat. Era iubit de mineri pentru spiritul lui de dăruire. Ajuta pe toți. Condor, ungurul, maistru oficial, îl iubea mult.

Singurul lucru pe care eu i-l imputam era lipsa de grijă de sine.

Robit de răspunderile de maistru uita de sine, de nevoia de a se odihni și de a-și cruta puțin viața. Avem și obligația de a răspunde de noi înșine, de sănătatea noastră și de păstrarea ei, căci ceea ce ne-a dat Dumnezeu bun nu trebuie să-l distrugem prin nesocotință,

Plecat de la Baia Sprie după jumătatea anului 1951, nu știu cum se va fi manifestat la ora aceea, deja unii îl socoteau vândut, dar eu nu știu să fi făcut vreun rău.

### *AUREL PASTRAMAGIU*

Dintre tinerii ce au stârnit admiratia mea, și pentru care am dat slavă lui Dumnezeu că în neamul nostru au putut crește niste vlăstare atât de minunate, este și Aurel Pastramagiu, bucurestean, născut în 1922.

Fuse locotenent de marină și, epurat, făcuse apoi filosofia. Plin de credință, stia texte întregi din acatiste, pe care le reproducea cu usurință, având preocupări literare deosebite. Făcu câteva poezii frumoase între care „Aiudul”. În ea descria realist și cu talent atmosfera apăsătoare a Aiudului. Nu o pot reproduce, ar fi fost ceva interesant. Discutam multe lucruri cu el, despre condiția noastră de detinuti, despre patria noastră, despre sovietici, despre tirania lui Stalin și despre viitorul lumii

si al nostru. El mi-a descris cum s-a predat flota noastră în mâna rusilor.

A treia zi de la 23 august 1944 toată flota noastră de război si cea de transport era adunată în rada portului Constanta. Amiralul Măcelaru, seful flotei române, a spus tuturor:

- Suntem în asteptarea rusilor cu care acum suntem tovarăsi de luptă contra nemtilor. Iată, se apropie flota rusească. Când apare, ai nostri salută si rusii răspund. Apoi rusii trec pe vasele noastre si comandă: „Ofiteri, treceti în cabine!” Am intrat, iar ei au intrat peste noi, ne-au dezbrăcat si ne-au luat cizmele. Apoi ne-au trimis acasă. Am plecat în ciorapi. Apoi au luat toată flota noastră. N-au lăsat decât trei vase de transport. Asa de frumos s-au purtat. În astfel de conditii începeam colaborarea. Ce puteam aștepta, atunci, în viitor, dacă acestia erau oamenii?...

Cum se explică acestea, mă întrebam? Poporul rus e un popor blând si omenos, iar aceste fapte sunt faptele unor golani, unor hoti si derbedei. Sunt ele caracteristice poporului rus? Nu, nicidecum. Ele sunt rezultatul comenzii criminalului Stalin. Iată cum un criminal strică un popor si îl împinge la acte contra firii sale, dar perfect potrivite cu răutatea celui ce le comandă.

### ***ION DUMITRU***

Iarăsi m-a impresionat în chip deosebit căpitanul comandor Ion Dumitru, ofiter de aviatie. Era foarte credincios si manifesta o dorință mare de informare si de cunoastere a problemelor religioase. Dat repede afară din armată, a urmat dreptul si filosofia. Când l-au arestat terminase dreptul, dar mai era încă student la filosofie, teologie si biologie.

Cum ar fi posibilă lumea fără un Creator? Cum ar fi posibil un ceas fără ceasornicar? Există numai materia? De ce nu vedem în lume spiritul? E el un derivat al materiei? De ce atunci e de altă natură? Cum materia lasă să plece din ea un

produs de altă esență decât ea și de o calitate superioară ei? „Dacă materia e cauza spiritului, atunci spiritul e efectul ei”. Cum de efectul e superior cauzei și de altă esență? Oare nu vedem în toate că efectele sunt proportionale cu cauzele lor și de aceeași natură, de aceeași calitate și asemănătoare cu cauzele ce le-au produs? O vacă fată un vitel, leoaica un leu, găscă o găscuță, o femeie naste un om, nu un zeu. Cum materia s-a abătut acum de la legile ei și în loc să producă un făt material a născut unul spiritual? De unde acest bastard iese din materie? Poate explica materialismul acest lucru? Nu!

Atunci de bună seamă că spiritul nu poate fi fiul materiei, ci el trebuie să aibă un alt tată, asemănător cu el și pe care noi îl numim Dumnezeu. S-a organizat materia singură? Dar cum ar fi putut-o face?

Calitățile ei sunt: greutatea, volumul și întinderea, e netedă sau zgrumturoasă, nemiscarea (căci numai în materia organică vedem miscarea), lipsa de rațiune. Materia e oarbă. Cum s-a putut organiza neavând rațiune? Căci organizarea presupune o judecată, un plan, o imagine a aezării ei în spațiu și o putere de a întrușia planul într-o realitate palpabilă. Deci materia nu s-a putut organiza singură, ci a avut un organizator înțelept și puternic.

Discuțiile noastre erau liniștite și plăcute. Acest oltean din Dolj era nesăturat de discuții. El mi-a descris marile lupte de la Orel-Tula din vara lui 1943.

A luat parte la ele. Aici s-au întâlnit două idei ofensive în luptă: ideea comandamentului german de a sparge frontul rusesc și a comandamentului rus de a-l sparge pe cel german. Restul frontului era în staționare. Aici nemții au adus 8.000 de tancuri și toată aviația. Rusii au adus 7.000 de tancuri, toată aviația, sute și sute de tunuri, mitraliere, etc.

Lupta a tinut peste două săptămâni și a fost înspăimântătoare. Nemții au reușit să pătrundă cu tancurile în

dispozitivul sovietic, făcând o bresă, dar nu au putut înainta. Au trebuit să se retragă. Valuri după valuri stucasurile germane și aviația română, zi și noapte, treceau la atac.

Era o atmosferă de apocalips. Rusii n-au putut fi înfrânți. S-ar putea spune mai justificat că tancurile cu tunurile rusești au învins tancurile germane. Aceste lupte au arătat că nemții nu pot pregăti un efort mai mare ca acesta, dar rusii pot aduna o armată și să facă un efort la fel sau și mai mare, deci, logic, nemții au pierdut războiul.

În aceste lupte - mi-a spus Ion Dumitru - unii aviatori români necăsătoriti, voind să crute viața unor camarazi ai lor căsătoriti, i-au rugat ca în locul lor, al celor căsătoriti, să se ducă ei la atac, ceea ce de multe ori s-a și întâmplat.

### *PREOTUL NICOLAE PÂSLARU*

Una din figurile cu frumoasă reputație de temniță pe care voiam s-o cunosc a fost părintele Nicolae Pâslaru din județul Roman, fost șef al județului Roman în scurta guvernare legionară din 1940-1941. Și iată, ne-am întâlnit în aceeași echipă de lucru, într-un abataj unde trebuia să cărăm cu câte o trocută minereu mărunț și să-l aruncăm în rostogol.

Cele două luni cât am lucrat împreună au constituit pentru mine o mare plăcere. Am descoperit în el un preot de mare calitate, teolog excelent, conștiincios la limita extremă. Am învățat multe de la dânsul.

„Trebuie să facem lucrul cum trebuie și nu de mântuială, să se vadă că suntem popi”, preciză el când am început munca împreună. Era linistit și senin, deși lăsase acasă o soție și două fetite fără bogăție, iar soția fără un serviciu. „Dumnezeu va avea grijă și de ele”, spunea, și le lăsa și pe ele și se lăsa și pe el în voia Domnului.

Într-adevăr, nu puteam face nimic pentru familiile noastre,

de aceea orice grijă trebuia lăsată deoparte.

Într-o zi m-am întâlnit singur, pe galerie, cu un maistru civil care m-a recunoscut.

- Nu sunteți dumneavoastră profesorul Grebenea? m-a întrebat.

- Da, eu sunt.

- Ați fost profesorul fiului meu în Petrosani.

- Da?!

- Păi nouă ni s-a spus că toți sunteți niște criminali dintre cei mai răi.

- Toți sunt ca mine, i-am răspuns. Nimeni nu e criminal, suntem toți detinuți politici.

- Înțeleg acum. O, domnule profesor. Vreau să vă ajut.

- Nu! Nicidecum. Acesta e un lucru foarte riscant pentru dumneata. Binele ce l-ai putea face e mic în comparație cu primejdia la care te-ai expune. În astfel de cazuri ei sunt de o duritate extremă. Nu numai că te-ar da afară din serviciu, dar ar urma și bătaie multă, și cine mai știe ce. E de ajuns să știi că suntem detinuți politici și să ai puțină considerație față de acești mineri. Ți multumesc, și i-am strâns mâna. Cum puteam băga în foc un astfel de om? Poate nu-si dădea seama de primejdia în care intra.

Demni de remarcat pentru tinuta lor frumoasă la Baia Sprie sunt mulți și ei ar trebui elogiați, dar memoria mea zadarnic le caută acum numele. De aceea, cer iertare pentru această insuficiență a mea. Alții vor suplini această lipsă.

Prezint câțiva pe care nu i-am uitat.

### **NICOLAE GOGA**

Arhitect din Craiova, era din formațiunea arhitecților legionari care în 1940 plănuiseră să facă un tip de clădiri care să reprezinte stilul autentic românesc de case cu toate notele lui

caracteristice. Era un ins robust si plin de sănătate fizică si spirituală. Vesel si senin, purta cu bărbătie greutatea clipei si, uneori, cu o notă de umor care descretea fruntile.

Cum Octavian Goga, marele poet, avea origini macedonene, nu stim dacă Nicolae Goga, arhitect distins, nu va fi fost si el de origine macedoneană.

### ***NELU RUSU***

Avocat ardelean căzut în temniță cu unii arestati în Bucuresti. Era cu vreo zece ani mai tânăr decât mine, dar purta notele unei nevinovății, unei candori ale unui tânăr de 20 de ani. Un cuvânt mai liber, cu două înțelesuri, îl făcea să rosească ca o față mare. Anii nu-i alteraseră nevinovăția funciară, nu-l contrafăcuseră. Era omul condus de principiile moralei crestine si legionare. Căuta ce e drept si cinstit. Retinut, n-ar fi fost în stare să supere pe cineva cu un singur cuvânt. Avea o mare credință legionară ascunsă în inima lui, un om pasnic si ales.

### ***LUCA DUMITRESCU***

Originar din Dâmbovita, profesor de filosofie, foarte instruit; făcuse si istoria artelor. Îl admira pe Arghezi pe care, liber, îl vizitase de mai multe ori. Făcea dese expuneri literare pentru cei tineri. Tot el a prezentat frumos pe pictorii Renasterii italiene si pe alti pictori. Legionar, era prieten cu legionarii bucuresteni. Purta bine temnita. Sufletul îi era tare, dar trupul mai slab. O tuse cu flegmă nu prevestea nimic bun pentru el. Nu stiu ce s-a petrecut mai târziu cu el. Îl asteptau o sotie profesoară si două fetite. O curiozitate: era născut în aceeași zi, în aceeași lună si în același an, cu sotia sa, cu o diferență de 6 ore.



### ***DUMITRU SOLCAN***

Un ins cu totul distins si care făcea o impresie deosebit de frumoasă, chiar în salopeta de miner, a fost Dumitru Solcan.

Legionar inginer din Solca Bucovinei, el purta cu sine un aer de tinerete si prospetime si de vigoare. Nu-mi amintesc de vreo discutie cu dânsul, dar silueta lui distinsă îmi stăruie în amintire. Știu că se bucura de pretuire între cei ce l-au cunoscut.

### ***SEBASTIAN MOCANU***

N-ar fi fost de mirare să nu-l găsești printre cei arestați? El e nepotul lui Horia–Nicola Ursu, eroul revolutiei din 1784. Profesor de filosofie. Ungurii, stăpânii Ardealului, în prima parte a guvernării comuniste la noi, până în 1956, l-au cules, dându-i temnita.

Bine făcut, robust fizic si sufleteste, prezenta o notă de încredere si vigoare. Cult si meditativ, avea forță în expuneri literare sau filosofice. Era si el legionar. Aici trebuia să fie de bună seamă locul lui. Din păcate timpul nu mi-a permis să-l cunosc prea bine ca să-i fac o prezentare mai deplină, căci am fost mutat la mina Nistru.

### ***PREOTUL ORTODOX VALERIU ANTAL***

L-am cunoscut încă de la Aiud. Căzuse cu „Sumanele negre”. Când treceam să vărs tineta suflam discret un salut, când se putea, la usa lui.

Era nepotul patriarhului Miron Cristea, care era din Toplita. Bărbat robust, bine legat, preot de înaltă constiință, tată a patru copii. Iată-ne laolaltă la Baia Sprie. Pe multi i-a întărit cu vorba lui înțeleaptă, pe multi i-a luminat prin explicatiile teologice ce le-a dat, căci era un preot bine pregătit. Se bucura

de mult prestigiu. Cu un glas frumos desfăta în clipele libere, si mai ales duminica seara, în vreo baracă, pe multi cu doinele ardelene. Era plin de vigoare. Echilibrat si atent, toate le desfășura cu înțelepciune si cu un gând viteaz.

Împreună cu el si cu diaconul Teodor Bej am făcut slujba Învierii în mină în 1951.

### ***DIACONUL TEODOR BEJ***

Bănătean din judetul Arad, tânăr plăcut si cuminte, extrem de evlavios, cu o memorie minunată. Știa pe de rost nu numai Sfânta Liturghie, ci si toate rugăciunile ce le citește preotul în timpul ei. Sentimental. I-a murit logodnica, Voichita, tocmai când urmau a se căsători. O iubise mult si n-o putea uita.

Când două tinere surori svăboaice mergeau, în urma ordinului primit, să se predea rusilor ca să le ducă la lucru, fără să stie cine sunt ele, întâlnindu-le pe drum, a luat imediat pe una si s-a cununat civil cu ea ca s-o salveze. Apoi făcu si cununia religioasă si ea îi deveni sotie.

Arestat ca legionar, am aflat că sotia l-a asteptat cu toate presiunile oficiale de a se despărți. Muri încă tânăr, nu stim în ce împrejurări. E una din jertfele ce le-a dat preotimea română pe altarul durerii patriei. Dumnezeu să-i ierte păcatele si să primească jertfa lui.

### ***ION SCURTU***

Ofiter, maior de vânători de munte, român din Brasov, din românii „trocari”. A făcut parte dintr-o unitate de apărare a regelui Mihai.

Fidelitatea lui față de acest rege infidel i-a adus temnita. Bărbat viguros si om de nădejde, nationalist, trocar adevărat. Mi-a vorbit cu mândrie de „junii” brasoveni cu costumele lor

nationale care continuau o veche tradiție românească în Brașov, cu unele serbări la anume zile ale anului.

Era îndrăgostit de muzică. Dar specialitatea lui în muzică era fluieratul. Ne retrăgeam în mină la un loc discret și fluiera fragmente din operele marilor muzicieni, balade, doine etc. Dar fluiera atât de frumos că n-ai fi crezut că e posibil acest lucru. Era un artist, era cuceritor. Mare talent.

A căzut însă pradă unor minciuni; și anume: administrația a primit de la București gazete ca Scânteia și altele, scrise numai pentru deținuți, și le-au introdus în mină prin muncitorii liberi. Le-am citit și eu. Unele gazete erau în ungurește. Toate arătau că armata americană vine și ne eliberează. Condor, un maestru ungur care intra în mină cu noi, protestă la telefon violent că întârziem cu ieșirea din mină chiar și acum când armatele americane au intrat în Timișoara. Toate erau mincinoase și pregătite să te inducă în eroare. Unii credeau că acest lucru e adevărat, alții nu, între care și eu. Dar am spus:

- Ei vor să vadă reacția noastră. Însă, dacă e adevărat, acum trebuie cea mai mare retenție și prudentă. Acum nu trebuie să supărăm deloc pe asupritorii noștri care, în furie, când ar intra armata americană în lagăr ne-ar putea ucide cu mitraliera ca să ne predea morți.

Maiorul Scurtu a căzut victimă acestei viclenii. Nu era în schimb cu mine, că-l preveneam și nu făcea această greșală. Intrând în lagăr, de la întoarcerea de la lucru, ar fi spus unui căpitan: „Și-acum să văd ce veți face voi care ne-ați asuprit!” și ar fi avut cu el o confruntare în cuvinte, violentă.

După aceea el a fost bătut atât de tare încât nu s-a mai putut reface ca să reziste în viitor greutăților de temniță și să se elibereze. Căci nu cred că avea o condamnare mai mare de 10 ani.

### *DIACONUL ILINESCU*

În lagărul de la Baia Sprie era și diaconul Ilinescu. Un om de multă sensibilitate și puritate morală. Avea o voce fermecătoare și o credință mare. Originar din Iași, lăsase acasă cinci copii mititei. Dar ducea temnița cu vigoare, cugetând că Domnul va avea grijă de ei. Știa să se insinueze în discuții cu cei neliniștiți și să strecoare în inimi speranțe și încredere. Cald și plăcut, a fost de folos multora, mai ales celor tineri.

### *NICOLAE SIMIONESCU*

A fost seful studenților legionari din Iași până la arestare, în noiembrie 1948.

Suferințele lui în anchetă au fost multe și mari. Și ele s-au repetat și după terminarea anchetei și condamnare. Între anchete, prin perete, am vorbit cu el și am înțeles marile încercări prin care a trecut. A rezistat eroic și a rămas curat. A pățimit muceniceste.

Mai e viu printre noi datorită milei lui Dumnezeu, a unei constitutii fizice puternice și a unei eredități viguroase. Mi-a produs o profundă impresie. El a rezistat printr-un puternic simț al răspunderii, prin rugăciune și printr-o conștiință morală sensibilă.

### *MARIN TUCĂ*

Îmi căuta prietenia un tânăr locotenent oltean: Marin Tucă. Tot „verde” și el. Discutam mult cu el. Era cuminte de tot, ca o fată mare, cum se zice. Cred că era un ofițer de elită; am dedus că era foarte capabil. Suporta greu asuprirea. Era tip de vultur, nu se simtea deloc bine în „cusca” temniței. Vedeam în el eroul, luptătorul neînduplecat.

- Va trebui să plec de aici, mi-a spus el într-o zi. Nu pot suporta situatia aceasta. Vreau să evadaz.

I-am spus:

- Asta-i conditia noastră acum si nu va fi schimbată multă vreme. Comunistii sunt tari si acum au crescut si mai mult în putere: au comunizat China. Nu văd o schimbare curând. Venirea americanilor, pe care o asteaptă atât de mult unii, e o himeră. Au puterea, dar nu au forta morală să se miste pentru noi. Nu ne putem rezema azi câtusi de putin pe ei. Nu uita că si rusii au acum bomba atomică. Evreii le-au pus-o în mână. Mai târziu își vor da seama ce greseală au făcut. Noi nu ne putem rezema decât numai pe Dumnezeu. El e singurul reazem. Dar e un reazem nebiruit. Hai să ne lăsăm în voia lui, va găsi El calea mântuirii noastre. Să mai avem răbdare.

Dar nu se linistea. Vorbeam în fiecare zi împreună si din zi în zi îl pretuiam mai mult. Era un suflet mare. Nu se putea potoli, nu renunta la gândul evadării. Atunci i-am expus ce mari riscuri cuprinde în sine o astfel evadare. Dacă ai reusit să iesi de aici si să ajungi undeva, afară, oamenii sunt atât de speriatii că nu te primesc, sau te primesc cu greu, sau te primesc pentru putin timp.

- Încerc riscul acesta, mi-a spus.

- Nu te sfătuiesc, dragul meu, din inimă te rog, renunță.

- Nu! Nu pot!

- Dumnezeu să-ti fie într-ajutor. Și l-am sărutat. Apoi vreo două săptămâni m-a evitat. Am înteles de ce. Voia să nu mă expună, să nu creeze bănuiala că l-am îndemnat eu.

Am auzit apoi că a evadat printr-un plan fantastic, greu de imaginat. Iesirile din mină erau păzite si nu se putea evada, iar din lagăr era imposibil. Și totusi el din mină a evadat. A iesit pe poarta ce se deschide când un transport de vagonete cu minereu trebuia să fie scos afară din carieră. Planul a fost extrem de ingenios si ne-a mirat pe toti. Nu-l pot descrie, dar a fost ceva ce

numai o inteligentă rară putea concepe.

Am auzit mai târziu că a ajuns într-un sat, că l-au primit unii, dar că l-au silit, de frică, să plece repede și că l-au prins și l-au împuscat.

Mi-am zis în inima mea: cu mintea lui atât de ascuțită a fi ajuns un general de mare calibru dacă ar fi avut alte conditii. Și cât de pur era acest om!

Se vede că cei curati trebuie să dea primele jertfe.

### ***SFINTELE PAȘTI ÎN MINA BAIĂ SPRIE***

Se apropiau Sfintele Pasti, Învierea Domnului nostru Iisus Hristos. Cugetam la acest mare și sfânt praznic. În iconomia mântuirii, Domnul a rânduit să-i premeargă Patima, chinurile, jertfa cea izbăvitoare Învierii. Trebuia și noi să trecem prin focul suferinței ca să ne curățim și apoi să așteptăm Învierea.

Detinutii nostri lăgăristi erau văzuți tot mai des în atitudini de meditație și rugăciune. Cu fumul lămpilor de carbid, în abataje sau pe stâncile de pe galerie, făceau pe pereti cruci, unele mai mari până la o jumătate de metru, altele mai mici.

- E semnul izbăvirii, părinte, și noi vrem să-l vedem peste tot, spuneau. Noi suntem creștini și credem că și de la Crucea Domnului putem primi un ajutor.

În săptămâna Patimilor, unii detinuti au zis:

- Ce-ar fi, părinte, ca la Sfintele Pasti să facem o slujbă în mină? Să serbăm și noi Învierea!

- Nu e permis, dar, dacă doriți, să încercăm să o facem. Păstrați discreția, ca să nu audă agentii turnători.

De la om la om au fost anunțați cei ce trebuiau să participe la slujbă, căci de unii ne temeam să-i anunțăm.

Cu o bucurie ascunsă se aștepta Ziua Învierii.

Veni Vinerea - ziua mării și Sfintei Patimi - și administrația ne-a dat după ciorbă cea mai bună mâncare. Dar

detinutii au preferat să postească. Unii n-au vrut să primească friptura. Eu am primit-o si am păstrat-o pentru ziua Învierii.

Niciodată nu s-a mai dat friptură. Dar de acum se va da si în viitor în Vinerea Patimilor la detinuti să se „spurce” cu mâncări de dulce.

La orizontul 12 unde lucram eu, la 560 de metri adâncime, mai lucra si preotul Valeriu Antal si diaconul Teodor Bej. Ne-am înteles împreună cu bucurie si entuziasm.

Am intrat seara în mină, în noaptea Pastilor. Cei anuntati stiau ce va fi. Mai înainte de ora 12:00 noaptea s-au tras „clopotele”. Cum? Niste sfredele legate unul de altul în pozitie verticală erau ciocănite cu un alt sfredel si sunetul trecea de la unul la altul încât aveai impresia că sunt chiar niste clopote adevărate. Tragerea „clopotelor” era anuntul ca oamenii să coboare pe galerie la locul stabilit pentru sfânta slujire. Din toate părțile coborau oamenii cu lămpile de carbid aprinse si luau loc.

Noi preotii nu aveam nici sfintele odăjdii, nici sfintele vase, ci eram în salopete si opinci. Asa am început slujirea.

Am cerut tuturor să se stingă lămpile. Apoi s-a aprins lampa părintelui Antal care a strigat: „Veniti de luati lumină!” toti si-au aprins lămpile. Slujba a continuat cu un avânt sublim. Din toate piepturile răsuna cântecul de slavă: „Hristos a înviat!” Slujba era ascultată în genunchi. Memoria exceptională a diaconului Bej ne-a înlesnit să cântăm mai toate cântările atât de frumoase ale utreniei Învierii.

Pe la mijlocul slujbei, veni spre noi seful informatorilor, căpitanul de jandarmi Petrescu, detinut ca si noi. El fusese prins de camarazii lui de cameră că făcea marea „crimă” că se roagă cu pătura trasă peste cap.

A fost puțină tresărire când a fost văzut că vine. Colegii de slujire m-au întrebat:

- Ce facem?
- Continuăm, am răspuns.

Și Petrescu văzând liniștea noastră nu a îndrăznit să zică nimic și s-a așezat în liniște printre ceilalți ascultând până la capăt sfânta slujbă. Apoi toți s-au retras la locurile lor de muncă.

A fost ceva fantastic. Atmosfera de taină a minei la 560 metri sub pământ cu lămpile de carbid în mână a dat sfintei slujbe o notă atât de intimă, atât de profundă și de măreată încât toți am fost foarte mișcați. Misterul credinței le-a trezit tuturor o înfiorare sfântă și o mulțumire negrăită care le-au zguduit sufletele până în străfunduri. Au trăit câteva clipe uitând de condiția lor de detinuți. Efectul slujbei a fost cuceritor.

Condor, maistru ungar care era cu noi în mină, fost șef comunist peste întreg Ardealul în timpul când comunistii erau în prigoană și luptau subversiv, am aflat mai târziu că s-a retras la mică distanță să nu fie văzut și a ascultat slujba în genunchi.

La ieșirea din mină, în lift toți cântau „Hristos a Înviat”, deși ofițerii lagărului și paznicii ne așteptau afară și erau văzuți.

Bucuria era pe fetele lor și nimic nu i-a putut opri. Nu au avut neplăceri după aceea pentru slujba aceasta.

Un om de mare calitate și de mare omenie, Cojocaru, fost inspector al Siguranței din Bucovina, care datorită greutății temnitei a devenit schizofrenic cu manifestări când de bucurie când de tristete și tăcere, mi-a imputat cu durere că nu l-am anunțat de această slujbă. Mi-a părut foarte rău. Aveam multă stimă pentru dânsul dar m-am temut să-l anunt. Ascultarea slujbei îi aducea multă mângâiere și poate chiar însănătoșirea. Păcătuim uneori față de frații noștri din lipsă de îndrăzneală și asta din prea puțină credință, uitând că mai poate veni și Dumnezeu cu ajutorul său.

### ***PREOTUL GRECO-CATOLIC LELUȚIU***

Veneau când și când oameni noi în lagăr. Astfel veni într-o zi preotul călugăr greco-catolic Lelutiu, doctor de Roma și cu



un doctorat în filosofie. Căzuse cu Ajutorul Catolic. Era din părțile Făgărasului.

M-am grăbit să-l întâmpin cu inima deschisă și cu o mână de ajutor material: săpun, biscuiți și rahat. Să tot fi avut vreo 50 de ani. S-a bucurat. O atenție de la început, în condițiile de detenție, e ceva încurajator și plăcut.

L-am întrebat ce mai e în Biserică. Îndată mi-a răspuns: „Cel mai bun călugăr ortodox nu este Arsenie Boca, de la Sâmbăta, ci Ilie Cleopa de la Sihăstria. Cea mai bună călugărită ortodoxă e maica Veronica de la Vladimireștii Tecuciului. Și cea mai bună mănăstire de maici din România e cea de la Vladimirești, unde merg mii de oameni zilnic.

Avem și noi, greco-catolicii, la Blaj, o maică pe drumul sfinteniei care e pentru noi o mare speranță”.

A mai adăugat câte ceva și mi-a spus că a căzut cu „ajutorul catolic”. Acesta era un ajutor de la Roma ce se da preoților greco-catolici care nu au acceptat trecerea la Biserica Ortodoxă, care, după desființarea Bisericii greco-catolice de la noi, au rămas fără salarii.

Deși nu eram de acord cu cei ce n-au trecut la Biserica Ortodoxă după desființarea lor, căci părăseau astfel câmpul de luptă activă pentru Hristos și ieșeau din rânduri, tocmai când era mai mare nevoie de ei, fiindcă comunismul se întărea, totuși mă bucuram că primeau un ajutor pentru întreținerea lor.

A intrat și el în mină ca toți ceilalți.

Dar în timpul liber era cam mult asaltat de mulți, cu multe întrebări. Începuse să se cam laude și nu avea atitudinea cea mai recomandabilă pentru un preot: îi lipsea smerenia și spiritul de pace. Discuta de pe niste poziții ce stârneau controverse și neliniște. Discutând cu pasiune prea mare și făcând prea mult pe catolicul, într-un avânt nesocotit, a afirmat:

- Ardealul trebuie să fie al ungarilor fiindcă sunt catolici. Unii intelectuali ce-l ascultară l-au părăsit decepționați, văzând

cu ce fel de român aveau de-a face. Dar a doua zi, câțiva țărani macedoneni au venit furiosi la mine și, după ce au spus discutia ce fusese, au mai adăugat: „Ăsta-i vândut, părinte, ăsta-i Iuda. Nu trebuie să mai stea printre noi. E sarpe veninos. Ne-am hotărât să-l ucidem. Îl aruncăm pe rostogol odată cu minereul, căci nu e vrednic să mai trăiască.”

A trebuit să duc discutii lungi și discrete, să-i conving să nu facă o astfel de faptă neplăcută lui Dumnezeu și care ar putea să fie și aflată de oamenii din lagăr. I-am rugat să renunțe, să nu mai vorbească de acest lucru ca să nu afle conducerea lagărului. Greu au voit să renunțe, atât erau de îndârjiți. Niciodată nu a aflat el prin ce primejdie a trecut.

Am dedus că dacă în trecut cei ce au trecut pe la Roma și au învățat la Propaganda Fide și-au dat mai bine seama că românismul lor și sentimentul lor national s-a ascutit, unii dintre cei ce se întorc azi de acolo vin cu sentimentul national slăbit sau chiar pierdut. Cei din trecut erau buni români și buni catolici; cei de azi se întorc foarte buni catolici, chiar fanatici - ceea ce e o orbire - dar foarte slabi români.

Deci, atenție unde faci studiile. Și unii dintre cei ce au învățat la Paris s-au întors de multe ori internationalisti, comunizanti, liber-cugetători sau chiar ateii.

Cei ce au venit de la studii din Germania s-au întors mai bine formați.

Dostoievski exagera prea mult când spunea că Apusul este putred?

### ***100 STUDENȚI SOSIȚI ÎN LAGĂR***

Se auzea în lagăr că la Pitesti, unde erau duși studentii, se petrec lucruri groaznice, înfiorătoare. „Mâna neagră” lucrează

acolo - spuneau unii. Dar ce era această mână neagră și ce făcea ea real nimeni nu stia.

Și-acuma au venit la noi de acolo 100 de studenti.

I-am primit cu căldură, dar ei s-au arătat de o rezervă insultătoare și chiar cu dușmănie. Întrebați ce a fost la Pitesti nu voiau să vorbească.

Între ei era și studentul Bucur Constantin din Bacău, cu care fusesem prieten bun și aveam încredere unul în altul. Cu încetul și cu multă teamă și foarte discret, deoparte la plimbare, a început să vorbească. Ce spunea era ceva de necrezut. În esență, ce a fost acolo: pentru reeducarea studentilor s-a aplicat metoda lui Macarenco, un pedagog rus ce ar fi aplicat-o cu succes unor vagabonzi tineri ruși, pentru reeducare, după revoluția din 1917.

În metodă, ca un element principal, intră bătaia. Care însă nu ti-o dau slujbășii temnitei, ci chiar camarazii tăi. Mai întâi trebuie să-ti pierzi demnitatea și sentimentul onoarei și să urăști și să socotești ca pe niște bandiți pe toți cu care ai lucrat. Ei, dacă nu sunt în temniță trebuie denunțați și aduși în temniță pentru reeducare. Torturarea se face continuu, sub supraveghere. Ți sunt luate toate lucrurile cu care te-ai putea sinucide. Situația devine atât de încordată și de grea, încât moartea e nimica toată și toți ar îmbrățișa-o cu bucurie, ca pe o salvare, însă nu o pot primi. Trebuie să trăiască dar să nu mai fie „bandiți”.

Cea mai bună dovadă de întoarcere e să denunți pe cei mai iubiti ai tăi: pe părinți, pe frați, pe logodnice, pe prietenii cei mai buni, care, dacă nu sunt comunisti, sunt bandiți. Trebuie să dai lovituri grele prietenului tău cu care ai lucrat, care a rămas bandit, iar tu, acum, care-l bati crunt timp mai multe zile, nu mai esti „bandit”, esti reeducat. Deci demn de a trăi liber în societatea comunistă. Trebuie să batjocorești pe fostii tăi sefi și toată ideologia lor banditească. Trebuie să ungi icoanele cu fecale și să le săruți așa, unse.

Până mai esti „bandit” nu ai voie să mănânci la masă, ci să stai pe brânci și să te târăști la ea în genunchi și s-o mănânci fără lingură, sorbind-o. Trebuie să sorbi din tinetă urină și mai trebuie să te arăți ca porcul ce se tăvălește în noroi.

Reeducarea aceasta a fost făcută de Nicolski, evreu basarabean, seful Securității, cu scopul descoperirii prin studenți a dusmanilor ce ar fi afară, adică în țară, dar și pentru a afla ce gândesc studenții, pentru a-i avea în mână și a-i face cu totul inofensivi sau unelte docile ale lor.

Nicolski a fost ajutat de colonelul evreu Țeler din Oradea, de un ofiter politic, Marin, și de Ion Dumitrescu, directorul penitenciarului Pitești.

Ei au pregătit mai întâi o echipă de studenți în frunte cu Țurcanu, Pătrăscanu, nepotul lui Lucretiu Pătrăscanu, student în anul V la medicină, și încă vreo cinci. Acestia erau captati de Securitate pentru planurile lor. Acțiunea a început așa:

În noaptea de Sfântul Nicolae din anul 1950 au tăbărit cu bâtele peste cei dintr-o cameră și au început o luptă cu acestia, i-au învins și i-au subjugat. Militenii se făceau că nu aud răcnetele. Echipa de soc a trecut apoi din cameră în cameră cu același procedeu. Țurcanu controla totul, era voinic și bătaia lui era grea: pumnii lui erau ca maiul.

Operația a durat până în anul 1952. Toti cei ce erau în penitenciarul Pitești au trecut prin acest iad. Ea s-a extins și la penitenciarul Gherla. Au fost chinuți și au murit în aceste frământări și unii ce nu erau studenți, dacă s-au găsit în cele două temnite.

Rezultatul reeducării de la Pitești a fost 64 de morți și 250 de studenți tuberculizați.

Bucur Constantin mi-a spus că Țurcanu le-a poruncit ca pe oriunde ar merge să se arate ca niște reeducați, să fie sinceri și nu bandiți ca ceilalți, să fie activi pe drumul cel nou. El îi va controla mereu.

Din cele ce relatează Bucur Constantin rezulta că o spaimă de moarte i-a cuprins pe toți cei sosiți în lagăr. Toți așteptau să vină Țurcanu și tremurau de teamă că va intra în noi „probe” de bătaie.

Am înțeles: ei stăteau într-o spaimă de moarte. De această spaimă trebuiau scăpați.

Deci i-am spus, tactic, așa:

- Acești oameni au făcut niste crime nemaipomenite. Ei au fost puși. Sunt ca niste martori vii ai crimelor săvârșite, însisi autorii lor. Dar regimului comunist nu-i convine să trăiască acești martori, căci ei arătau cruzimea și criminalitatea regimului comunist. Deci ei trebuie să moară. Și-i vor omorî. Pretexte se vor găsi: „au fugit de sub escortă”, „s-a surpat un zid peste ei”, „s-au înecat undeva” sau alte pretexte. Dar vii nu vor rămâne.

Iar dacă vin aici să ne reeduce pe noi n-o vor putea face. Dacă încep să cugete la aceasta noi îi vom omorî înainte de a-si începe acțiunea, căci nu vor putea suporta ca să se facă cu noi ce s-a făcut cu voi. Aici e lagăr nu e temniță.

De intră în mină, dacă păstrează gânduri necurate pentru noi, îi vom arunca în rostogoale și, la 40 de metri, unde vor cădea, vor fi piftie.

Fii liniștiți; aici nu le merge de vor veni. Ei nu vor putea teroriza o mie și câteva sute de oameni câți suntem aici. Îi vom ucide ușor dacă vor încerca „figuri” cu noi. Dar poate nu vor veni.

Noii veniți ne priveau cu dușmănie și mare rezervă. Câte unu își mai deschidea gura și spunea câte unuia din noi ce a fost. Era ceva de necrezut.

Le arătam bunăvoință, dar ne suspectau. Dar după câteva săptămâni s-au mai îmblânzit.

Se culegeau informații pe barăci și unul dintre ei le strângea pe toate și le dădea conducerii lagărului. Dar într-o zi, în loc să dea informațiile administrației, ni le-a dat nouă, la vreo

3-4 ce eram împreună și discutam.

Nu ne-am mirat când unii au propus întocmirea unei liste a celor vreo 14 inși dintre noi care suntem cei mai periculoși și care trebuie să fim duși la Aiud să fim reeducați. Între cei 14 eram și eu.

Ca să-i ajut, cota de îmbunătățire a hranei ce o aveam lunar am dat-o la doi studenți. Dar ei m-au denunțat și mi s-a retras dreptul de a o mai primi.

Încetul cu încetul acești tineri își reveneau.

Eu, în același gând de a-i scăpa de teamă, urmăream pe orice detinut nou ce venea în lagăr și-l întrebam dacă știe ceva despre Țurcanu. Unul ce venise de la Aiud îmi spuse că l-a văzut pe Țurcanu când îi puneau lanțurile la picioare.

Am comunicat aceasta lui Bucur Constantin că să spună studenților stirea și să vorbească și ei cu detinutul nou venit.

Peste vreo lună veni un pantofar și spuse și el același lucru: și el l-a văzut pe Țurcanu pe când îi puneau lanțurile. Deci steaua lui Țurcanu începea să apună.

Bucur comunică și celorlalți stirea. Într-o zi, un tânăr din baraca noastră mă opri și îmi spuse:

- Părinte, m-ai salvat de la moarte.

Dar eu i-am spus:

- Ți se pare, nici nu te cunosc încă bine.

Și el adăugă:

- Sunt student, am terminat dreptul și continuiam istoria când m-au condamnat. După reeducare am rămas informator. Dar venit aici, după un timp, cugetând la logodnica mea și la mizeria în care am ajuns, m-am hotărât să nu mai dau informații. Conștiința nu-mi mai permitea. Dar, cum stau cu patul suprapus patului celui care strânge informațiile din baracă, acesta mă privea ca și când mi-ar imputa această nouă atitudine. Și m-a cuprins groaza. Mi s-a urcat temperatura și am intrat în infirmerie, aveam 41°C. Doctorii mi-au dat fel de fel de leacuri

crezând că am ceva la rinichi. Dar temperatura nu ceda: 41°C timp de trei zile. Atunci seara a venit Bucur Constantin cu stirea că Țurcanu a fost văzut când i s-au pus lanturile. Fără altceva, dimineata aveam 37°C. Nu trebuia să mănânc decât un regim prescris, dar am mâncat de toate și nu mi-a făcut nimic rău.

M-am mirat și i-am spus:

- Vei auzi mai încolo lucruri și mai rele despre Țurcanu: el nu va putea trăi, fiindcă e autorul și martorul unor prea mari crime și fărădelegi!

Am auzit mai târziu că tânărul a făcut un cântec: „Rapsodie maramureseană”. L-am auzit. Textul era cu conținut legionar, iar melodia era adaptată textului. Iar despre tânăr am auzit trista veste că ar fi murit. Ar fi o mare pierdere, avea mare talent. Și apoi mai era și voinic și frumos.

Cazul tânărului acesta, cu urcarea temperaturii la un nivel insuportabil, e ilustrativ. Spaima ucide organismul; alungarea ei aduce organismul în stare normală.

De aici se poate considera măretia domnului nostru Iisus Hristos și a învățaturii sale pentru lume. Dorul Lui de a aseza pe pământ o *împărăție a păcii*: „Pacea mea dau vouă, nu cum dă lumea” și apoi: „Fericiti făcătorii de pace” și însuși salutul Mântuitorului după Înviere: „Pace vouă!”

Toată învățătura Domnului vizează pacea cu Dumnezeu, pacea cu lumea și pacea noastră lăuntrică.

„Mărire întru cei de sus lui Dumnezeu și pe pământ pace și între oameni bună învoire” anunță și îngerul la sosirea lui Iisus pe pământ.

Prin contrast, puneti alături principiul lui Stalin: „Vigilență și neîncredere” și trageti concluzia urmărilor dintr-o propoziție și din cealaltă. O poziție divină și una diabolică.

Cele ce prevăzusem cu privire la Țurcanu și echipa lui de soc s-au întâmplat, dar nu în forma în care prevăzusem eu.

Iată forma pe care au adoptat-o guvernantii.

Au multumit tuturor din echipă pentru loialitatea lor si pentru ajutorul pe care l-au dat în reprimarea banditilor. „V-ati câstigat merite deosebite - li s-a spus. Veti primi răsplata meritată”. I-au lăsat să se îmbrace în hainele lor civile, le-au dat o masă bogată si li s-a spus: „Veti primi functiuni în stat după meritele pe care le aveti: descrieti fiecare ce ati făcut ca să putem aprecia exact meritele fiecăruia” si după aceea li s-au dictat alte declaratii centrate, chipurile, pe actiunea legionară de compromitere a P.C.R. ca ordin de la Horia Sima.

Și ei au făcut o largă descriere a faptelor lor. Atunci li s-a făcut un proces după propriile lor mărturisiri si toti au fost condamnatii la moarte.

În ce-l privește pe directorul Dumitrescu, n-a scăpat nici el. A fost văzut în dubă plângându-se de brutalitatea celor ce i-a servit si de nerecunostinta lor. Apoi nu s-a mai auzit de el. Desigur, a dispărut. Nici Țeler <?> n-a scăpat. S-a auzit că s-a sinucis. Dar el era un om fără constiință, deci nu se putea sinucide. Atunci ce s-a întâmplat cu el? Simplu: a fost ucis.

În disparitia lor în aceste forme trebuie să vedem însăși răzburarea divină pentru atâtea fărădelegi pe care le-au făcut acesti oameni fără de inimă.

Numai Nicolski a scăpat, seful suprem, căci n-avea unul mai sus ca să-l ucidă.

### ***LUCRĂTOR ÎN MINĂ***

Am fost dat să lucrez în mină într-un abataj foarte primejdios: stâncile pe „cerul” abatajului nu stăteau bine. Amenintau să cadă pe noi. Eram cinci insi în echipă. Nu-mi mai amintesc decât de Sandu Mazilu si gazetarul Gabriel Bălănescu. Lucram cu teamă si gustarea n-o luam în abataj ci afară. Tot afară ne odihneam. Într-o zi s-a rupt o placă ca de vreo două mii



de kilograme și a căzut cu mare zgomot. Dar noi eram totți afară. Bunul Dumnezeu ne-a păzit.

Dar după aceea am fost dat la lucru în fundul galeriei, la locul unde se trăgeau gazele de o instalație ce trebuia să le scoată afară din mină. Locul era extrem de poluat: toate gazele treceau pe acolo. Era imposibil să rezisti. Am avut ca ajutor în echipă un cojocar bănățean de vreo 40 de ani.

- De aci nu mai scăpăm, părinte, aci murim, mi-a spus el.

- Nu! N-o să murim, i-am spus; dacă esti cu mine n-o să mori.

Un inginer a venit și ne-a fixat norma: adâncirea galeriei cu o jumătate de metru pe zi și înaintarea cu 12 metri. Era ceva mult prea mult. Eu i-am spus inginerului:

- Asta-i normă posibil de împlinit? Domnule, dacă scap cu viață din temniță, te dau în judecată pentru tentativă de asasinare fizică.

Dar el mi-a spus:

- Asta mi s-a dat ca normă și asta v-o dau. Și a plecat. Terenul era moale ca și caolinul din care se face portelanul. I-am spus colegului de echipă: căutăm câte o scândură, ne așezăm pe ea, iar gazele vor trece pe deasupra noastră. Și așa am făcut.

Va trebui să luăm un vagonet și să-l umplem cu caolin, dar nu-l vom vărsa, ci-l vom lăsa pe linie ca, dacă vine cineva, să vadă că lucrăm.

Totusi, și așa, păziti de gaze, nu e destul. Vom fugi de la locul de muncă de vreo două ori în timpul unui sut și vom merge departe, sub o scară, unde e aer mult și curat. Vom sta acolo mult. Iar dacă vedem pe galerie venind cineva, vom fugi la locul de muncă. Dar nu cred că vor veni, căci și ei se feresc să nu se intoxice cu gazele din aer, căci nu vor putea veni pe brânci.

Într-adevăr, în timp de două săptămâni nimeni n-a venit să ne vadă. Apoi a venit un maistru și ne-a zis:

- Ce faceți?

- Uite, lucrăm.

Iar el a zis:

- Și eu sunt român, înțeleg. Faceti ce puteti.

Și nimeni n-a mai venit să ne controleze cât am lucrat acolo. N-am încărcat pe zi decât un vagonet, dar au fost si zile când am lăsat vagonetul încărcat ca să-l avem pe a doua zi. Și așa, la viclenia lor, am răspuns si noi cu viclenia noastră.

\*

Greutățile muncii creșteau mereu. Ni se ridica întruna norma. Eram nemulțumit, dar nu îndrăzneam încă să protestez.

Lucrând cu Romulus Dianu ca să curățăm o scară, am atras atenția unor unguri, care lucrau alături, să întrerupă munca si să nu arunce minereu până facem curat. Căci rostogolul în care aruncau minereul era tocmai lângă scară. Ei ne-au promis. Dar, fie cu voie, fie fără voie, au aruncat minereu când noi eram pe scară, sus, cam la un metru mai jos de nivelul abatajului. Un bolovan m-a lovit în cap, în frunte. Va fi avut un kilogram si jumătate. Am avut norocul că el s-a lovit mai întâi de fierul rostogolului si i s-a micșorat viteza. Altfel muream. Așa mi-a spart capul. Sângele curgea. M-au scos afară palid. Se vede că se scursesese mult sânge. M-a pansat doctorul legionar Dumitru Moisiu care lucra la infirmeria lagărului. El a fost un om plin de bunăvoință si a ajutat pe multi. M-a ajutat si pe mine. Mi-a făcut o cusătură a pielii care se vede si azi. E în formă de V tipărit, așa cum are vipera un V. Port lui Dumitru Moisiu recunoștință pentru bunătatea lui.

Mai erau si alti doctori în lagăr, dar unii lucrau în mină. Între ei era doctorul Corneliu Petrusevici, originar din Banat. Deși tânăr, el a fost doctorul Comitetului Central. Om distins si de o profundă omenie.

L-am întrebat:

- Ce părere ai despre ei si în genere despre comunisti?

El a răspuns:

- Ei vor ajunge într-o zi să spună: *Doamne, cine ne va scăpa pe noi de noi însine?*

Aceasta e o constatare formidabilă, ca o sentință de condamnare. Într-adevăr, comunistii sunt atât de legați unii de alții - prin activitatea pe care o duc împreună, prin supravegherea pe care fiecare e pus să o facă asupra fiecăruia și a tuturor împotriva tuturor, prin neîncrederea unuia în celălalt ce duce la o neîncredere generală, prin dezgustul și deprimarea la care ajung oamenii într-o astfel de societate, încât toate acestea fac foarte grea, sau imposibilă, fără mari convulsii și lupte, desprinderea din hora în care împreună au jucat. Ei sunt angrenați ca într-un lant puternic, la care verigile sunt bine strânse și greu se pot desface din lant.

### **ION BUJOR**

Inginerul Ion Bujor, considerat de mine unul din primii șapte ingineri ai țării, făcea planul de muncă la mină împreună cu inginerul Bals. Îl cunoscusem de când eram profesor la Lupeni, iar dânsul era director general la societatea Petrosani de exploatare a cărbunelui din Valea Jiului.

Într-o zi i-am pus această întrebare:

- Domnule inginer, în activitatea dumneavoastră ați simțit vreodată prezența lui Dumnezeu și ajutorul Lui?

El mi-a răspuns:

- Da, eu am fost un rationalist feroce și m-am condus după mintea mea. Dar uneori simteam că am intrat într-o fundătură din care nu mai puteam ieși. Atunci plecam genunchii și mă rugam. Și dintr-o dată totul se limpezea înaintea mea. O lumină venea de sus și-mi lumina inima și mintea. De aceea eu am crezut în rostul Bisericii și în funcțiunea ei sfântă și am ajutat-o. Eu știu ce rol important joacă preotul la poporul nostru, mai ales

în clasele de jos. Numai semidoctii si prostii disprețuiesc biserica.

### ***INTERVENȚIE PENTRU ÎMBUNĂȚĂȚIRI***

Întrucât condițiile muncii din mină se înrăutăteau mereu, am început a mă nelinisti. Când m-au trimis la munca de mină mi-au spus că se vor respecta unele conditii si se va lucra după posibilitățile fiecăruia. Și acum lucrăm de-a valma, fără nici o grijă de posibilitățile mele reduse de lucru.

Asta mai ales din pricina foamei prin care am trecut si intrării în munca de mină înainte de a mă fi refăcut.

La controlul ce ni s-a făcut, doctorul Dumitru Moisiu m-a găsit cu plămâni mult slăbiti.

- Atentie, mi-a spus, în condițiile în care lucrăm, plămâni dumnevoastră pot ceda.

Acesta era un aviz binevoitor. M-am sesizat.

Am spus unor prieteni:

- Trebuie să cerem unele îmbunătățiri ale regimului de muncă, așa nu mai merge.

- Nu ni-l vor îmbunătăți si numai ne punem rău cu ei.

- Nu putem merge spre moarte ca niste imbecili, fără să încercăm o schimbare a situației. Avem dreptul să ne apărăm.

- Nu îndrăznim să facem un demers în acest sens, mi-au zis, si numai dacă am cere cu totii am avea un eventual succes. Dar aceasta e imposibil. Unii nu îndrăznesc să ridice capul, știind prin ce foamete au trecut.

- Voi încerca eu.

- Încearcă, dar nu credem că se va câștiga ceva. Pipăie totusi terenul.

Și l-am „pipăit”. Venise un director nou din Ocna-Sibiului, avea gradul de maior, si un subdirector nou, un fost cioban luat de la oi, era acum sublocotenent al Republicii.

La o adunare a detinutilor am ridicat glasul. Am spus că atunci când am plecat din Aiud si m-am angajat că voi lucra în mină mi s-au dat unele asigurări care văd că nu se respectă: că mi se va da un loc de muncă după puterile mele, că vom lucra în conditii suportabile. Dar conditiile văd că se înrăutătesc si întrec peste puterile mele de suportare. Cer unele îmbunătățiri pe care vă rog să binevoiti a le căuta si a mi le da. N-am vrut să vorbesc în numele tuturor si să-i angajez pe toti. De altfel nici nu aveam consimțământul lor pentru aceasta.

Directorul a spus:

- Nu noi, Bucurestii hotărăsc regimul dumneavoastră.

Eu am spus:

- Aveti, vă rog, bunăvointa si arătati-le greaua situatie în care ne găsim.

La câteva ore am fost luat si dus într-un fel de pivniță si închis acolo. În ea era un pat de lemn, fără saltea, iar jumătate din scândurile lui lipseau. Era în ea o gaură prin care venea aerul, dar care nu era atât de mare ca să poti trece prin ea. Am fost pedepsit să stau 10 zile în ea cu regim - mâncare de penitenciar. Și am stat. Dar nu cum au socotit ei. Detinutii mi-au adus o pătură pe care am tras-o pe gaură si, când luau masa, furau pâine si vreo bucată de carne si mi le băgau pe gaură. Dar cam din a treia zi mi-au adus zilnic cam vreo 100 de grame de zahăr pe lângă pâine, desi noi nu primeam zahăr separat de alimentatia noastră, ci numai în ceaiul care mi se dădea.

După 10 zile, timp în care nu m-a vizitat nimeni, m-a scos afară. Subdirectorul a descuiat usa. El mi-a spus cu un ton binevoitor:

- Asa-i, domnule, nu e bine, ce să-ti fac asa-i la noi acuma. Fii si dumneata mai cuminte. Aud că esti popă. Roagă-te. Poate că Dumnezeu te ajută, că mi se pare că n-ai fi un om rău.

Și după vreo trei zile m-au mutat la mina de plumb Nistru, nu departe de Baia Sprie. Neavând o mină mai rea, m-au mutat

la o mină mai bună. Căci îndată am constatat că era o mină mai bună decât cea de la care am fost mutat.

### *LA MINA NISTRU*

Lagărul de la mină Nistru era condus de doi ofiteri secui, locotenenti, ajutați de alți doi ofiteri ce vorbeau limba maghiară, care puteau fi tot secui sau unguri.

Numărul deținuților lucrători era cam 1100. Barăcile erau întinse pe o pantă ușor ridicată. Deținuții erau români și mai erau câțiva unguri, vreo 10.

Regimul alimentar același ca la Baia Sprie. Laptele ce se dă minerilor civili, precum și păhărelul de rachiu pentru protecția contra intoxicațiilor cu gaze, lipsea cu desăvârșire.

Mina nu e adâncă precum cea de la Baia Sprie, ci aproape la suprafață. Aici am întâlnit mult mai puține persoane cumsecade decât dincolo.

Am început munca cu entuziasm, ca să nu par că sunt recalitrant după ce fusesem trimis aici ca pedeapsă, și cu o realizare aproape constantă de puțin peste suta de procente cerute.

Am fost dat tot ca vagonetar, cum începusem și la Baia Sprie. Șef de echipă, cu răspundere de mersul echipei.

Un timp am mers binisor și în liniște și mulțumire. Dar într-o zi câteva vagoane încărcate săriseră de pe linie. Trebuia forță să le ridici. Un maestru ungur foarte voinic și lat în spate se înfuria că întârziam și nu puteam face norma. Se uită cum ne zbăteam să le ridicăm. Eram încă slăbiți. Ne ajută el și, cu forța lui, îndată le-am pus pe linie.

Dar el se răsti la noi: „Nu așa se lucrează; trebuie să puneti toate eforturile căci așa cum lucrați puteți rezista și 10 ani.”

Deci trebuia să lucrăm ca să murim mai repede. Planul autorității era dezvăluit.

Nu m-am lăsat influențat de maestrul ungar în felul de a lucra și nici de apelurile perfide ale directorului de a spori efortul cum că „fiecare lopată în plus de minereu e un pas spre libertate”. Sloganurile comuniste erau de acum compromise și știam ce intenții se ascund sub ele.

Un militan ungar, scund dar foarte rău, dimineata, la numerotare, dădea fără motiv două-trei palme la doi-trei, suduind că nu intră mai repede în rând. Pe mine nu m-a lovit încă, dar îmi făcea alte necazuri. După masă mă puneă să alerg de două-trei ori de la baza pantei până la baraca cea mai de sus. Lucrul acesta îl mai făcea și cu alți câțiva.

De câteva ori am ascultat de el dar, văzând că se repetă i-am spus:

- Pentru ce, domnule? N-aveți dreptul să-mi cereți aceasta, iar dacă stăruiti anunț conducerea. M-a înjurat și m-a lăsat în pace. Am observat că se căutau pretexte pentru pedepse în timp ce nu eram în mină. Un ofiter român obișnuia să ne pedepsească des ca să stăm cu fata la perete un sfert de oră într-ior- El ne amenința:

- Să știți: vă omor când vreau și nu mă costă decât un proces verbal. Atât, mă! Un proces verbal! Dar nu bătea pe nimeni, amenința numai.

La această mină am dat și de șapte preoți. Printre ei era și Dumitru Iliescu-Palanca, protopop onorific, traducător al predicilor lui Ilie Minat.

La câteva luni după sosire, care s-a făcut în august 1951, am fost dat să lucrez cu dânsul. Era preot în București la bisericuța, ca o bijuterie, Stavropoleos. Îl văzusem în lagăr, în reverență, o frumusețe. Nu-mi impunea deloc și nu simteam nici o atracție spre el. Acum lucram împreună numai noi doi. Avea multă încredere în sine. Mi-a mărturisit planurile sale:

- Vom ieși în curând din temniță. Comunismul va cădea,

iar americanii vor domina lumea după căderea comunismului. România va fi atunci o țară liberă și Biserica noastră va ieși de sub jugul actual. Eu voi ajunge ministru al cultelor. Mă voi ocupa atunci să scoatem și un ziar, el va trebui să treacă și peste hotare. As vrea să am și câte un om de ispravă în fiecare județ, om al meu. Unde te vei duce, sfintia ta, vei fi omul meu de încredere. L-am captat și pe Nicolae Pâslaru. E om foarte bun, iar sfintia ta pare a fi mai slab, dar totuși bun. Te rog întonează câteva ectenii să văd ce voce ai.

Am spus câteva ectenii, al căror ecou se pierdea pe galerie.

- Convenabil, aprobă el.

Trăia cu acest complex al grandorii. Mă întrebam: pe ce lume trăiește?

Condiția noastră era grea. Eram slăbiți, condamnați. Armata rusă era în țară; guvern comunist subordonat rusilor. Apusul era în imposibilitatea de a se mișca din cauza slăbiciunii morale. Singură Germania la acea oră era cu un conducător de mare calitate. Mult putregai în Europa. Cum să cugeti astfel? Singura noastră nădejde rămânea Dumnezeu, marele și bunul Dumnezeu, Creatorul și Atotțiitorul.

Și în locul unor meditații și rugăciuni privind mizeria noastră, inima noastră era încă îngâmfată. Ah! Doamne, când ne vei da mai multă lumină, Tu, lumina lumii, ca să pricepem întunecimea noastră, patimile și nedreptățile noastre și să ne întoarcem la Tine cu gând smerit și cu inima înfrântă?

Nu l-am contrazis. Auzisem că e certăret și era prea înfumurat. Nu am voit să risc o ceartă între noi, ci am fost foarte rezervat și i-am spus doar atât:

- Părinte, viața noastră e în mâinile lui Dumnezeu. Cine știe ce drumuri ne va deschide El nouă și neamului nostru? Să credem în mila Lui pentru noi.

Și a trecut luna cu o colaborare între noi linistită.



Luna viitoare am fost dat să lucrez cu colonelul Ion Popescu Pera. Fusese seful Institutului Cartografic din România, era un om foarte frumos si foarte voinic.

Trebuia să lucrăm pe galerie si să cărăm materiale în mină: sfredele, motorină si altele, precum si să ducem înapoi sfredele, spre ascutire, si butoaiele de motorină spre reumplere. Când prieteni de-ai mei legionari au auzit cu cine lucrez au început să mă căineze si-mi spuneau:

- E francmason, nimeni nu s-a înteles cu el, o să ai o lună foarte grea.

Dar n-a fost asa. Dimpotrivă. Chiar de la început, colonelul Popescu Pera a fost atent si îndatoritor, amabil si plin de bunăvoință.

Văzându-mă slăbit, la locurile mai grele de urcare a materialelor el a încercat să fugă cu sania ca să o împingă singur. Dar eu am protestat:

- Multumesc frumos pentru bunăvoință, dar nu trebuie să procedăm asa. Dumneata nu trebuie să faci si munca mea. Dacă Dumnezeu mi-a dat această sarcină, trebuie să o fac eu. Dumneata nu trebuie să-ti slăbesti puterea pentru mine. Dacă e să mor, atunci trebuie să mor eu pentru mine si nu dumneata. Altfel n-ar fi drept.

Colaborarea cu dânsul era frumoasă si din zi în zi mai plăcută. Am discutat lucruri multe laolaltă. Tatăl lui cel de-al doilea era profesorul Peret, procurorul Masoneriei Românești. Patriarhul Miron Cristea uneori lua masa cu ei. Influenta masoneriei era mare lucru, pe care îl stiam si eu. Pera a avut o tinerețe înflăcărată si plină de aventuri galante. Dar nu s-a dovedit fără scrupule si lipsit de caracter. Dimpotrivă.

Redau o situatie ca să-i vedeti reactiunea. Era locotenent în Chisinău. Acolo multi locotenenti români erau căsătoriti cu evreice. Au primit ordin să se evite căsătoriile cu evreice. Dar el tocmai atunci s-a îndrăgostit de o evreică ce era în clasa a VIII-a

de liceu, fiica unui rabin. Tânăra evreică era foarte frumoasă. De sfintele Pasti a dus-o la biserica noastră, unde au luat parte și ofiteri superiori, împreună cu generalul de corp de armată din Chisinau.

Domnisoarei i-a plăcut foarte mult slujba Sfințelor Pasti și a plâns. După slujbă locotenentul a fost văzut cu iubita lui, încât ofiterii i-au admirat. Atunci generalul de corp, felicitându-i, a zis:

- O pereche atât de frumoasă n-o putem împiedica să-și realizeze iubirea; facem o excepție: dau libertate pentru această căsătorie. Mare bucurie. Tinerii și-au jurat iubire până la moarte și au hotărât căsătoria. Se întâlneau zilnic. Dar, la o săptămână după Pasti, tatăl iubitei i-a făcut o vizită lui Pera și i-a spus: „Dumneata iubesti pe fiica mea. Dar ea este evreică și nu se va mărita cu dumneata, ea trebuie să se mărite cu un evreu.”

Zadarnic l-a implorat să nu întrerupă o dragoste atât de fierbinte și atât de curată. Rabinul a fost neînduplecat. El a scos 200.000 de lei din buzunar și i-a propus:

- Ia această sumă și renunță la fiica mea.

Dar propunerea l-a umplut de revoltă și a ripostat că iubirea lui nu se poate vinde sau cumpăra. Și rabinul a plecat nemulțumit. Peste o săptămână, rabinul a venit din nou și i-a propus:

- Dublez suma pentru a renunța la fiica mea, și a pus 400.000 de lei pe masă.

Dar el a răspuns:

- Niciodată.

Dar a doua zi și în zilele următoare fata n-a mai venit la întâlnire. La câteva zile a primit o scrisoare disperată de la ea: „Sunt arestată; plecăm în America. Vreau măcar să te mai văd. Vino să te mai văd la trenul cutare; voi fi la fereastră. La revedere sau mai degrabă adio, dragostea mea”, după care urma semnătura.

A doua zi pleca cu trenul. Tatăl ei i-a permis să deschidă fereastra la locul unde stabilise să-l vadă. Doar câteva clipe au reusit să se vadă și să se îmbrățișeze cu gândul.

Noi, după ce duceam materialele sus, trebuia să lucrăm pe galerie. Dar unii camarazi tineri mă rugau să nu facem munca aceasta, ci să le spun câte ceva și apoi vor ajuta cu totii să facem treaba ce o aveam de făcut. Eu am acceptat, dar ei au spus: „Masonul acesta periculos nu poate să fie prezent la discuțiile noastre”. Și eu l-am rugat pe Popescu Pera să nu se supere și să se retragă. M-a privit cu tristete și s-a retras.

Dar, peste câteva zile, mi-a spus cu lacrimi în ochi:

- De ce procedezi așa? Cine sunt eu? Sunt un criminal, m-ati văzut făcând vreo fărâdelege? și a început a plânge.

Eu i-am răspuns:

- Ce pot să fac, domnule colonel? Esti mason, esti dusmanul creștinilor și al legionarilor, iar acestia sunt camarazii mei. Poti să dai dovadă că și dumneata crezi în Dumnezeu și te rogi?

- Cred, a spus el, și dau dovadă.

- Bine. Luăm niste hârtie de la cei ce fac situația, îți dictez două-trei rugăciuni și ai trei-patru zile să le înveți.

- Bine, a zis el. Și i le-am dictat. Dar a treia zi mi-a spus:

- Iată: hai să recit rugăciunile. Ele mergeau atât de bine ca memorizare și erau atât de frumos exprimate, încât m-am mirat.

I-am spus:

- Nu e de ajuns. Trebuie să te și rogi nu numai să le știi.

- Cum să nu mă rog, că am nevoie de rugăciune?

Atunci l-am îmbrățișat și l-am sărutat cu bucurie și i-am spus:

- Ah, domnule colonel, câtă bucurie îmi faci. Esti un om, un om adevărat! Am toată încrederea în dumneata.

- Să mergem să spun camarazilor mei bucuria mea din ziua de azi. Rămâi deoparte și apoi te introduc între noi.

Camarazilor le-am spus cam acestea: e mason, dar e un om cinstit si sincer, capabil, caracter frumos, demn de stimă. Îl iau pe garantia mea.

Și l-am adus între legionari si am spus:

- Cerem scuze domnului colonel dacă, până l-am putut cunoaste, am avut unele rezerve față de dumnealui. Și i-am făcut cunostintă cu toti.

Dânsul s-a bucurat enorm. El însă nu trebuia să afle niciodată puternica împotrivire ce a stârnit-o propunerea de a-l primi între noi. A fost o dezbatere mai lungă si, văzând că ei nu cedează, le-am spus:

- Dacă-l excludeti pe el, excludeti-mă si pe mine. Eu nu mai pot veni pe la voi decât cu el. Singur nu.

Și atunci ei au zis:

- Bine. Veniti cu el.

Dar eu le-am zis:

- Fiti atenti; trebuie primit cu toată inima. Vă rog să nu schiteze cineva vreun gest de retinere care să-l facă să se simtă prost.

Asa a intrat între noi.

Trebuie să înțelegem cât de dureros este ca cineva, rupt de familie, fără să aibă un cuvânt de la ea, osândit la muncă silnică, trimis cu altii la muncă, să fie izolat ca un lepros, sub asuprirea temnicerilor brutali si fără milă, câtă bucurie oferă primirea lui în grupul colectiv! Un astfel de act e pentru el un adevărat eveniment important în viata lui si poate fi o renastere.

De aceea, trebuie să întindem, cu dragoste, o mână oricui vrea să se ridice spre lumină. Iar nu să-l privim cu dispret pentru trecutul lui vinovat.

Trebuie să spun că Popescu Pera a fost apoi la nivelul tuturor asteptărilor, spre cinstea lui. Ba le-a si depășit.

Un om care mi-a stârnit un interes deosebit prin specificul si originalitatea lui a fost plutonierul de sectie de jandarmi, din

Bucuresti, Bold. Acum era disperat si putin înfricosat. Corp bine făcut, puternic. Oltean căsătorit cu o olteancă.

- Părinte, striga el, Vine potopul! Vine potopul, părintee! Potopul, urgia lui Dumnezeu! Ce ne facem părinte? Murim părintee!

- Linisteste-te, domnule Bold. Dac-o vrea Dumnezeu, nu murim. Dar te rogi dumneata lui Dumnezeu ca să te ajute, să nu mori aici, ci să te eliberezi si să mergi să-ti vezi sotia si copiii.

- Am uitat rugăciunile părintee! Nu le mai stiu.

- Ai uitat si Tatăl nostru?

- Da, părinte. Fiindcă vine potopul.

- Nu mai stii nici o rugăciune?

- Ba mai stiu una pe care o ziceam când eram în servici.

- Ia spune-mi-o si mie.

Și el începu, dar reproduc cu multă aproximatie :

- Doamne Dumnezeule, ajută-mi mie, plutonierul Bold, când sunt călare, când sunt în patrulă, când sunt în escortă. Apără-mă si mă păzește pe mine robul tău totdeauna. Amin!

- Foarte frumoasă, plutonierule Bold, foarte frumoasă si adaptată la nevoile dumitale de serviciu. Adapteaz-o acum la nevoile de aici: „Doamne apără-mă si mă păzește pe mine, plutonierul Bold, când sunt în mină, când sunt pe galerie, când sunt în abataj, când mă culc si când mă scol. Fii cu mine totdeauna si păzește cu dreapta Ta si pe sotie si pe cei patru copilasi ai mei. Amin!”

Dar mai frumoasă-i rugăciunea „Tatăl nostru” si ea ne-a fost spusă de însusi Domnul nostru Iisus Hristos. Hai s-o reînvătam. Am intrat într-un fost abataj de pe galerie si acolo i-o spuneam cu glas tare, iar el o repeta după mine plângând. Dar trei zile n-au fost de ajuns ca să o poată învăta. A trebuit să văd de dânsul încă patru zile ca să o reînvete, într-atât sufletul lui era de zbuciumat.

Întâlnindu-l mereu pe galerie, l-am întrebat:

- Ei, Bold (căci mi-a cerut să-i zic pe nume), dar ai fost dumneata cumsecade în timpul serviciului?

-Ei, cumsecade! Nu, părinte, câte am făcut, mai ales în Basarabia, dar oamenii nu i-am bătut. Am fost un ticălos, părinte, ticălos, taică, de aia vine potopul.

Și mi-a povestit o seamă de mici găinării pline de haz pe care le făcea în Basarabia, mai ales când avea inspectie sau când era ziua lui onomastică.

### ***PE GALERIE LA VAGONETE***

Viata rezervă surprize neasteptate detinutului. Din trei sau patru evrei care erau la mină, unul mi-a fost dat să lucrez cu el.

Era un cantor bisericesc evreu care avusese o slujbă importantă în Partidul Comunist, dar acum, din motive neîmpărtășite, se găsea aici.

Poate anume a fost dat cu mine, ca să ne certăm. Dar două luni, cât am lucrat împreună, ne-am înțeles bine.

L-am rugat să-mi cânte cântece religioase evreiești. Cânta frumos. Cu o voce baritonă și cu o plăcere deosebită intona versetele sfinte. Semănau foarte mult cu versetele de la Utrenia noastră. Avea o notă de gravitate și profunzime.

Mi-a spus: „Numele Tatălui nostru nu e Israel, ci Eret Israil - pământul sfânt al lui Israil. Mi-a vorbit de marile bogății ce le au în America evreii. Un singur bancher evreu din USA a dat statului Israel ajutor în bani - l-a citat cu numele - mai mare decât plata ce o datoram noi rusilor pentru despăgubiri de război.

Avuseseră mari bogății și în China, dar acum nu le mai aveau.

L-am întrebat:

- Ce credeți voi, evreii, de ce nu s-a dus împărăteasa Vasti în sala unde era bărbatul ei, împăratul Ahasveros, când a

chemat-o ca s-o arate comesenilor împăratului (căci, după obiceiul oriental, femeile la ospete petreceau separat, iar bărbații la fel).

- Fiindcă s-a rusinat căci i-a cerut să vină goală, dezbrăcată - asta e în tradiția noastră, a zis el.

- Dimpotrivă, în Biblie, la cartea Estera se spune că a fost chemată să vie împodobită, cu coroană pe cap... De unde această nepotrivire între tradiția evreiască și Biblie?

Sau evreul meu nu stia ce spune... Pe de altă parte nu înțelegeam cum de împărăteasa Vasti a îndrăznit să refuze pe sotul ei, împăratul, dacă a chemat-o să vie împodobită cu vesmintele ei împărătești. Dar putem înțelege refuzul ei dacă a chemat-o să se înfățișeze dezbrăcată.

Dar ceea ce este mai important, și de asta l-am introdus pe acest cantor evreu aici în jurnal, e că el ne-a spus:

- Talmudul nostru, care e o interpretare a Torei, adică a legii evreiești, are textele cunoscute și așa s-au publicat. Acest lucru îl poate afla toată lumea din moment ce el e scris. Dar sunt lucruri ce nu sunt scrise și pe care era bine și noi cantorii le învățăm pe de rost. Ele sunt transmise oral din generație în generație. Textele acestea nescrise nu le știe lumea neebraică, le știm numai noi. E un secret al nostru, al fiilor lui Israil.

Deci în Talmud sunt texte nescrise ce se transmit oral și la care ajung numai evreii. De ce nu le scot la lumină? Probabil că ele cuprind lucruri grave la adresa celorlalte popoare din lume, lucruri pe care nu le pot publica să nu stârnească furia celorlalți împotriva iudeilor.

Ceea ce mă miră atunci este textul ce se află în Talmud: „Pe cel dintâi dintre creștini ucide-l.” De ce și-au asumat acest risc?

**ORTINSKI**

O figură deosebită care lucra la biroul lagărului ca detinut era colonelul Ortinski.

Cine era el? Fost sublocotenent într-un regiment românesc de pe frontul rus; pe o viroagă, singur cu plutonul său a căzut prizonier. S-a întors în țară cu divizia Tudor Vladimirescu după ce luptase la Debretin cu gradul de maior.

Avansat locotenent colonel, a câștigat încrederea rusilor - era de origine poloneză - și a fost pus să facă o epurare a ofițerilor din armata română. A lucrat cu o duritate extremă, fără milă, ca cel mai temut executant. După vreo două-trei luni de la sosirea mea la Nistru, m-a căutat și mi-a spus:

- Părinte, mă găsești într-o situație grea. Am nevoie de ajutorul dumneavoastră.

- Cu plăcere fac ce se va putea, dar uitate, aici sunt preoți care te cunosc mai bine fiindcă stai demult laolaltă.

- Nu, de dumneavoastră am nevoie.

- Bine, te rog, dezvăluiește-te și spune-mi care e necazul dumitale. Și și-a început mărturisirea.

- Pus în situația să fac epurarea ofițerilor, am lucrat strict după ordinele ce le promisem. Nici o abatere nu am făcut. Nici o derogare nu am admis. Eram sever și dur. Am exclus mila. Multi au suferit enorm în urma epurărilor. Mă bucuram de un credit deplin.

Atunci l-am întrebat:

- Cum atunci ai ajuns totuși să fii arestat?

- Iată, nu lucram singur, lucram cu unii subalterni. Dar văzând ei cât de aspru, cât de dur lucrez în executarea ordinelor, au început să se teamă de mine. Dacă facem o greșală, și-au zis ei, asta ne bagă în pușcărie; el nu știe de camaraderie, colegialitate, el știe numai să execute fără milă ordinele. Și de teamă s-au coalizat contra mea și m-au băgat în pușcărie căci mi-au găsit o chichită cu care m-au înfundat. Și acum mă găsești aici. Am mari greșeli. Conștiința mi-e neliniștită. După cele ce



am făcut cu devotament, iată recunostinta: temnita. Caut linistea. Ajutati-mă dacă puteti.

- Ai făcut greseli mari, i-am zis. Numai ordinele drepte, cinstite si neîmpovărătoare trebuie să le aplicăm întru totul. Celelalte, prin aplicare, le îndulcim, le aducem în acord cu dreptatea, bunătatea, adevărul si mila. Altfel promovăm răul si prin corectitudinea noastră instaurăm pe pământ nedreptatea, asuprirea, teroarea si orice fărădelege. Dacă ordinele vin de la niste autorități nedrepte si criminale, noi devenim instrumentele prin care ei își împlinesc planurile lor nedrepte si asupritoare. Nu suntem niste automate. Dumnezeu ne-a lăsat ratiunea. Cu ea noi putem aprecia si ordinele care ni se dau, dacă sunt conforme cu Binele, cu Dreptatea, cu Adevărul, cu ideea de progres. Și dacă nu sunt conforme, nu le împlinim, ne retragem. Și dacă rămânem, atunci, considerând că sunt interpretative, vom introduce în aplicarea lor spiritul ce rezultă din ideile de mai sus.

Dar ordinele ce le primeai dumneata stiai că vin de la rusi, desi nu direct, ci prin medierea românilor ce ti le dădeau. Dar rusii nu voiau binele nostru. Asta s-a văzut din primele zile ale ocupatiei României de către ei. Deci ele trebuiau aplicate cu rezervă si cu îmbunătățire substantială.

Dumneata le-ai executat cu asprime. Și acum ai mari regrete. Că ai ajuns la regrete e minunat. Esti pe drumul bun. Ele sunt ca o baie a sufletului. Cu ele spălăm păcatele noastre. Ne usurăm si mergem înainte, spre bine acum, spre îmbunătățire si renastere.

Domnule Ortinski, ai nădejde. Mila lui Dumnezeu e mare. El nu are pe nimeni de pierdut, ci vrea ca toti să ne mântuim prin pocăintă si iubire. Și să stii că *nici un păcat al nostru, oricât de mare, nu poate birui mila si iubirea lui Dumnezeu de noi.* Numai să ne întoarcem spre El cu regretul păcatelor noastre. Cu lacrimi si cu gândul de îndreptare. Cu aceeasi sinceritate cu care ai lucrat în trecut pe calea pe care ai mers, cu aceeasi sinceritate

lucrează acum pe calea întoarsă spre mântuire, spre curăție și sfîntenie. Dumnezeu ti-a arătat mila lui prin regretele și neliniștea ce te-au cuprins. Departe de a fi pierdut, ești pe drumul mântuirii. Mergi în liniște pe el. Ne vom întîlni de-acum mereu împreună ca să ne sîntuim și să ne mîngăiem împreună.

Sunt bucuros că m-ai solicitat, dragul meu, și cu bucurie îți stau la îndemîină.

Mi-a multumit. Apoi ne întîlneam zilnic și discutam într-o discretă retragere, cele ce mi se păreau potrivite pentru mersul lui înainte spre cîștigarea liniștii și păcii lăuntrice.

Firește, a trebuit să înveți și cîteva rugăciuni pe care să le spună zilnic de două ori. Mergea bine și, treptat, își cîștiga liniștea.

Mai târziu au intrat în lagăr trei inși civili, care probabil aveau rosturi importante în partid. Cînd au dat cu ochii de Ortinski, unul din ei a început să-l înjure. Apoi a făcut rost de o nuia și a început să-l lovească peste mâini și chiar peste față. Ortinski a început să fugă, dar acela îl urmărea de la spate, lovindu-l peste mâini și înjurându-l.

Scenă tristă. Un străin cade peste tine, condamnat, și te bate pe tine care ești lipsit de apărare. Acesta e un abuz nepermis.

Dar aceasta arată și furia și revolta și dușmănia pe care faptele ce le-a făcut Ortinski le-a stîrnit în cei ce le-au suportat sau au auzit de ele.

De aceea, oriunde am fi, în orice post, să ne purtăm astfel ca atunci cînd plecăm să nu stîrnim păreri de rău și, cînd ne întîlnim cu cei cu care am lucrat înainte, reîntîlnirea să fie ca o sărbătoare în care parfumul trecutului să se ridice și să ne împingă la calde și prea plăcute îmbrățișări.

## ***INSPECȚIE ÎN LAGĂR***

Într-o zi, când totii lăgăristii eram acasă, adică nu în mină, ne-am trezit cu o inspectie. Am fost asezati totii în rând, în curte, ca inspectorul să ne vadă, să ne identifice pe totii si să dea dispozitiile lui.

Inspectorul era un locotenent major. El controla toate lagărele de detinuti de la combinatul Baia Mare: Baia Sprie, Cavnic si Nistru.

Citea după tabel pe fiecare, care trebuia să spună: „prezent”.

Când a auzit numele meu s-a oprit si a strigat: „iesi din rând, asa o grămadă de reclamatii am împotriva ta” si arată cu mâinile închipuind teancul: era mare cât două-trei cărți mari.

Când a terminat, a dat unele dispozitii ca să lucrăm cu spor, spre binele nostru si al patriei. „Totii trebuie să iubim Patria si să ne arătăm iubirea muncind cinstit pentru ea.”, a spus el. Din tonul lui linistit si deloc amenintător se putea deduce că nu e un om rău.

Apoi m-a luat pe mine si m-a dus într-un birou si a început a vorbi asa:

- Noi vrem să reeducăm detinuti politici ca să înțeleagă conceptia noastră socială si de viață. Bătrânii nu ne mai interesează ca să-i cucerim. Ei au cunoscut multe, au altă conceptie si ar fi de prisos să încercăm. Ne interesează, însă, tineretul. Pe el trebuie să-l câstigăm neapărat.

Îți fac două cereri pe care te rog să le împlinesti. Promite-mi că nu faci aici o propagandă politică contra noastră, că nu vei dezvolta nici o activitate politică împotriva noastră si promite-mi că nu vei dezvolta nici o activitate religioasă si că nu vei da nimănuui îndemnuri, sfaturi, lămuriri pe linie religioasă, adică te vei retine si nu vei da nimănuui asistentă spirituală.

- La prima cerere vă spun că o accept imediat si că o voi respecta cu strictete. De altfel, nici până acum nu am făcut ceva

contra dumneavoastră. Cu atât mai mult de acum înainte nu voi dezvolta nicidecum o activitate politică contra dumneavoastră. Mă voi retine total. Vă promit solemn.

În ce privește cererea a doua, vă rog să mă iertati, nicicum n-o pot primi. Noi suntem arestati, lucrăm în condiții grele. Suntem uitati de familii, cărți și gazete nu avem, moartea la tot pasul e lângă noi, iar regimul e sever. Rupti de toate, ne-a rămas numai Dumnezeu.

El e nădejdea și singurul nostru reazem. Cum am putea, părăsiti de tot, să ne despărțim de El? El e azi totul pentru noi. Toti îl caută și au nevoie de lămuriri, de ajutor spiritual. Ca preot creștin pot eu să resping pe cineva dacă vine și îmi cere un ajutor spiritual? Pot eu să spun: n-am voie să vorbesc și să mă retrag? Acest lucru nu l-as face oricând s-ar întâmpla.

Cugetati dacă un preot cinstit ar putea primi cererea dumneavoastră, și dacă nu este în drept să o respingă.

Ne cereti să lucrăm cinstit și cu spor. Noi lucrăm, slavă Domnului, cu spor. Acești detinuti ar mai putea lucra ei cu spor pentru binele Patriei, dacă li s-ar lua această nădejde în Dumnezeu?

Nu resping cererea dumneavoastră. din îndrăzneală. Nu! Ci din necesitate: mi-e imposibil a o primi și nu vreau să vă înșel. Vă spun deschis: Nu!

Dânsul a răspuns:

- Bine, Grebenea, sunt multumit și dacă împlinesti cu strictete și numai cererea mea cea dintâi.

La aceasta am răspuns:

- Fiti sigur, o voi împlini întocmai.

Atunci dânsul mi-a întins mână și mi-a spus:

- Bine, Grebenea, sper ca la o nouă întâlnire să-ti spun și lucruri mai bune decât acestea.

Am plecat și mi-am zis: „Iată un om cinstit, neabuziv, care înțelege și pe alții și nevoile lor, nu numai pe ale sale și ale celor

pe care îi serveste”. Eram bucuros în inima mea că am descoperit un astfel de om între ofiterii români ai țării în acel an.

Trebuie să adaug că am găsit mai târziu și alți ofitieri de milizie și securitate cu inimi nefalsificate, obiective și de omenie, cu dor de bine și cu atitudini alese, mai curând de ajutor decât de asuprire, și cu tendința de a se ridica mai presus de obligatiile lor oficiale.

### ***ABUZURI OFICIALE***

Nu stăteam pe roze în lagăr: muncă multă, alergări, bătaie pe față și mai ales pe ascuns, când bătăile trebuiau să fie mai grele, insulte. Acestea veneau mai ales de la personalul de pază ungurească. Aceștia dovedeau o ură pe care și-o manifestau prin loviturile obrazilor și trupurile bietilor detinuți români. Unii spuneau: „Să te păzească Dumnezeu să stai într-un lagăr cu conducere maghiară!”

Dacă în alte locuri nu era justificat, poate, însă acest strigăt aici era justificat pe deplin. Aici așa era: unghiile își făceau de cap. Nu treceau 10-15 zile să nu se audă: „iar a fost luat cineva și bătut bine în dos, sus”. Cei bătuti erau amenințați să nu spună că au fost bătuti și, de frică, unii nu spuneau decât celor mai intimi ai lor. Dar uneori erau văzuți când erau duși sau când veneau de la locul de bătaie, rosii la față și cu urme evidente ale loviturilor pe care le-au primit. Zădarnic tăgăduiau cei în cauză, semnele de pe ei erau mai convingătoare decât cuvântul lor.

Dar ce mi s-a întâmplat mie într-o zi? Eram de serviciu pe lagăr în ziua aceea. Câte un detinut era în fiecare zi de serviciu pe lagăr și el intra ultimul în mină după ce controla toate barăcile și le închidea când curățenia în ele era gata. De asemenea, trecea pe la bucătărie să vadă dacă toate sunt puse la

punct pentru masă. El mătura și ducea gunoiul.

În acea zi, după ce toate erau gata și mă îndreptam spre iesire ca să intru în mină, un soldat, din locurile de pază de sus, începu cu câteva ocări și insulte la adresa mea, cu privire la cine eram eu și cine erau toți lăgăristii. Mi-am dat seama că el era indus în eroare. Eu i-am zis:

- Lasă-mă, camarade, suntem noi destul de necăjiti, nu ne mai necăji și tu.

După iesirea din mină și după baia obisnuită, pe când mă pregăteam să merg la masă și lumea se aduna în curte pentru asta, ungurul mic și nenorocit, care zilnic bătea la numărătoare câțiva oameni și de care am aflat că-si bătea și sotia de două-trei ori pe lună, mă chemă și-mi spuse că am insultat soldatul și trebuie să-mi iau pedeapsa. Eu i-am spus ce s-a întâmplat, că n-am nici o vină și dacă as avea una, nu el trebuie să o stabilească, ci directorul.

- Vino sus, mi-a zis, și mă lămurești acolo.

- Nu e nevoie de altă lămurire, lămurirea am dat-o deja.

Atunci el m-a prins de mână să mă ducă cu sila. Dar eu m-am desprins și am scăpat. Lumea în rând pentru masă privea scena. Atunci el începu să mă izbească cu palmele și cu pumnii peste cap, peste față și cu picioarele mă izbea în fluierile picioarelor. M-a umplut de sânge pe față. Atunci mă izbea mai ales în piept și pe picioare. Nemaiputând suporta, am tâsnit furtunos spre sala de mese și am intrat înăuntru răvășit cum eram.

- Uitati, domnilor, cât de frumos petrecem noi aici la mină și cât de bine se poartă militienii unguri cu noi. Mă arătam tuturor plin de sânge. Astea-s semnele văzute; numai dacă m-as dezbrăca s-ar putea constata cele nevăzute.

Cum un ofiter ungar supraveghea masa, i-am zis:

- Ce ziceti, domnule sublocotenent, nu-i așa că ne merge bine aici?

Era foarte stingherit si în cele din urmă replică:

- Cine a făcut asta?

- E omul care bate fără motiv în fiecare zi câțiva oameni si nimeni nu-l opreste.

- Lasă, o să cercetez, a zis, iar eu, flămând, m-am asezat la masă.

Dar ce mi-au spus camarazii după masă? Locul unde m-a oprit militianul si au avut loc cele expuse era tocmai la liziera dintre locul pe care puteam să ne plimbăm si locul pe care dacă-l depășeai soldatii aveau ordin să tragă. El era despărțit de zid numai de vreo doi metri. Nu sesizasem primejdia: ferindu-mă de loviturile militianului puteam depăși liziera si soldatul să tragă. Numai întâmplător n-am depășit linia sau bunul Dumnezeu m-a păzit, căci soldatul pândea cu pusca pregătită ca să tragă. Deci planul era pregătit ca să fiu ucis dacă...

Mai târziu, sublocotenentul ungar, arătând o atitudine foarte binevoitoare față de mine, mi-a spus:

- Am cercetat si am aflat că militianul e vinovat. Am cerut pedepsirea lui.

Dar cine să-l pedepsească, căci probabil directorul, îl îndemna să facă ceea ce făcea, precum si pe ceilalti ce băteau detinutii.

Militianul acesta ungar, cel mai abuziv, n-a fost mutat, nici n-am putut deduce din ceva că el ar fi fost pedepsit pentru abuzurile lui.

În acest timp, directorul ne aduna destul de des ca să dea dispozitii si, poate spre a ne sustrage atentia de la greutățile prin care treceam, spunea niste bancuri nesărate la care multi, spre a-l satisface, începeau să râdă. Era viclean si perfid, altfel un om mult prea simplu pentru a înțelege detinutii ce-i avea sub comandă. Cu totul simpli fuseseră si ofiterii de la Baia Sprie, dar erau mai naturali si mai puțin falsi ca acestia. Ei erau români.

În ce-i priveste pe detinutii de la această mină erau din

toate straturile sociale, însă numai un număr mic de tot erau tărani.

Între detinuti s-au creat frumoase prietenii după înclinatii, profesioni, culoarea politică.

Erau si câtiva ofiteri superiori din marina română ce se păstrau destul de izolati de ceilalti. Unii spuneau că sunt masoni. Nu am întretinut relatii cu dânsii.

Aviatia îl avea ca reprezentant al ei pe căpitanul Vasile Ciobanu, socotit ca cel mai bun aviator al țării. El făcea zborurile cu membrii guvernului în străinătate, el zbura cu vreun reprezentant mai important al partidului care trebuia dus peste hotare. Cum a căzut, nu stiu. Dar era foarte usor să cazi complet nevinovat, fiindcă comunistii erau foarte bănuitori.

Am strâns raporturi frumoase cu acest ofiter ales pentru seriozitatea lui. Se bucura de un frumos prestigiu ca om pentru judecata lui cumpătată. În micile conflicte ce s-au ivit uneori între unii intelectuali din mină el a intervenit totdeauna cu un spirit de împăciuire deosebit. Nu-mi amintesc dacă mai era în lagăr în 1953, când s-a făcut o grevă. Căci nu-mi amintesc de el dacă a fost grevist si numai în ea credeam eu că îi era locul.

Un om cu preocupări filosofice deosebite a fost Gabriel Constantinescu. Fost ofiter de cavalerie, epurat, era la arestare profesor de filosofie. Originar din Sibiu, fiul scriitorului Paul Constant, cultiva meditatia metafizică. A reusit să capete ceva hârtie si să scrie ceva, de-mi aduc aminte bine, a scris câteva eseuri filosofice. Dar nu le-a putut scoate afară. Era bine înzestrat si promitea.

Când cineva, din conditiile grele de miner, evadează pe terenul filosofiei sau al poeziei, stârneste atentie si, dacă are si talent, admiratie.

## ***GREVA***



Lucrurile mergeau tot mai rău în lagăr. Munca era grea, dar o suportam și o făceam chiar cu trageră de inimă.

Ce nu se mai putea suporta? Bătăile „discrete” sus, înmultirea pedepselor, carcera, bătaia de joc. Inspectii nu veneau ca să putem cere îndreptări și ungerii, directorul și subalternii, își făceau de cap.

Nu mai eram mineri, eram niste unelte de exploatat de care-si băteau joc niste imbecili iresponsabili. La sesizările și cererile făcute de unii pentru a ne restabili în drepturile umane, urechile celor ce le primeau erau închise, iar inimile nesimțitoare.

Am stat cu picioarele în apă rece atâtea ceasuri câte mi s-au cerut, am stat într-un picior cu fata la perete în dese rânduri, am primit carcera de mai multe ori și apoi intrarea în mină. Am suferit și ocări și insulte.

M-am nimerit în zi de sărbătoare în carceră și m-am bucurat că am prilejul să meditez în liniste și să mă rog.

Apăsarea în lagăr creștea. Viata noastră era în mâna unor neciopliți plini de ură, fără scrupule și fără teamă când făceau răul.

Militienii erau înrăiți; poate înainte fuseseră mai buni, dar acum erau la această mină răi, foarte răi. Poate i-a înrăit regimul, poate erau mai dinainte și regimul le-a sporit răutatea. Mereu li se spunea când li se făcea educația: „Nimeni nu este demn să fie gardian dacă nu urăște din toată inima pe contrarevolutionari, pe legionari și pe toți detinutii politici.” Iar mai târziu li se spunea că trebuie să urască mai întâi pe legionari și apoi pe toți ceilalți.

Poate fiind secui și unguri erau infectați de fermentul sovinișmului maghiar care li s-a inoculat de o propagandă maghiară timp de 20 de ani și le-a intrat în *sucum et in sancvinem* ca o otrăvă ce i-a îmbolnăvit.

Nu știu! Dar se purtau ca niste neoameni.

Am cugetat că trebuie făcut ceva spre a ieși din această

situatie grea. Era posibil să ne lăsăm ucisi ca niste lasi fără a schita o împotrivire? Eram oare niste viermi peste care să calce cu piciorul oricine vrea din cei ce erau deasupra noastră prin posturile lor?

Am discutat cu unul si cu altul; murim pe încetul în fiecare zi ca niste nevolnici, ca niste imbecili inconstienti. Trebuie să ne ridicăm în picioare si, dacă e să murim, atunci să murim frumos, în picioare, în luptă, în împotrivire, ca niste luptători ce am fost.

Trebuie să organizăm o grevă. E singurul clopot de alarmă ce stă la îndemâna muncitorului când patronul nu vrea să stea de vorbă cu el ca să-i îndulcească situatia. Probabil în această ridicare vom muri; comunistii sunt duri; nu vor putea ierta această ridicare. Dar vom muri demni, frumos, senini ca unii ce singuri am intrat în această eventualitate, acceptând din necesitate moartea.

Era în lagăr un admirabil inginer ce făcuse războiul si la 23 August, când noi am întors armele contra nemtilor si urma să luptăm alături de rusi contra lor, colonelul comandantul regimentului a spus: „Mergem la sovietici ca să luăm dispozitii de la ei cum să ne încadrăm în dispozitivul de luptă.”

Atunci acest inginer, cu un miros mai fin, care era comandant de companie, a zis:

- Eu nu merg la rusi.

Colonelul i-a zis:

- Cum vrei.

- Cei ce nu vreti să mergeti la rusi veniti la mine, a strigat inginerul si câtiva ostasi s-au atasat de compania lui.

Colonelul s-a dus si rusii l-au luat prizonier cu tot regimentul. Asa au procedat ei si cu altii: i-au înconjurat cu tancurile si i-au dezarmat si i-au făcut prizonieri. Altor care nu mergeau la ei le-au tăiat drumurile cu tancurile si i-au luat prizonieri. Asa au luat în câteva zile - ca niste banditi -130.000 de prizonieri români si „pohod na Sibir”.

Dimpotrivă, inginerul, cu admirabilul lui fler, a intuit situația, a venit cu compania prin porumburi și păduri, evitând drumurile mari, și a ajuns cu ea acasă.

Eu mi-am zis: cu acest om inteligent trebuie să organizez greva. Ea trebuie organizată discret ca să nu prindă de veste informatorii. El a acceptat cu entuziasm.

Am discutat și eu și el cu unii pe care i-am crezut că vor intra în grevă. Dar situația nu era coaptă pentru grevă. Unii încă mai râdeau la glumele directorului. Deci nu ajunsese cutitul la os. Până când mai râd unii, nu putem da drumul grevei. Dar nici n-o putem amâna mereu pentru că câțiva sărântoci se vor găsi oricând să râdă.

Dar cum s-o facem? Eram condamnați la muncă silnică. A refuza munca însemna a te expune împuscării, justificată legal.

Atunci ne-am zis: refuzăm masa. Asta putem să o facem. Ne pot împusca și pentru asta, dar fără o justificare legală. Și, dacă nu mâncăm, nu putem să lucrăm.

Asa am hotărât. Dar am prevenit oamenii: „Fiti pregătiți de moarte. Să o primim hotărâți și senini, ca strămosii noștri daci.”

Așteptam momentul înțeleși. Ingerul era în alt schimb decât mine. El sau eu trebuia să dezlăntuim greva la iesirea din mină și la venirea la masă.

A dezlăntuit-o el. Flămânzi, oamenii mergeau la dormitor și refuzau masa. M-am bucurat enorm. Abia așteptam să intru și eu în grevă. Unii oameni erau încă în expectativă. Dar când am intrat și eu cu oamenii din schimbul meu ce se hotărâseră a intra, atunci unii au ieșit din expectativă și au intrat și ei în grevă. Asa că, din vreo mie o sută și ceva, mai bine de 600 au intrat în grevă.

Câțiva oameni de mare calitate n-au intrat în grevă, nu fiindcă erau nevolnici, ci fiindcă au considerat că nu e încă momentul.

Inspectorul minelor, locotenentul major cunoscut, a venit imediat la mină, adică în lagăr, și îndată m-a chemat.

- De ce ati început greva? m-a întrebat. I-am descris situația insuportabilă din lagăr cu asuprirea de către unguri. Acestei situații îi preferam moartea. Am fost uitați în mâinile murdare ale unor oameni fiară de inimă.

Greva nu am făcut-o cu scopul unei opoziții față de partid. Ea n-are acest caracter. În gândul nostru ea a vrut să fie un mijloc prin care să tragem organele superioare competente la discuții cu noi, să le arătăm greaua situație în care ne găsim și să cerem o nouă situație și îndreptări. Nu greutatea muncii ne-a împins la acest act disperat, ci greutatea suportării asupririi și a obrăzniciei ungarilor.

- Cine a organizat-o? Ai lucrat singur? A mai întrebat.

- Nu! Ci cu inginerul cutare (îi caut în memorie numele și născuturile nu-l găsesc acum).

Nu m-a certat, nu m-a înjurat, nu m-a amenintat, ci mi-a spus:

- Situația e grea.

N-am găsit un ofiter de sub comunisti mai înțelept, mai bun și mai de omenie .

Cele spuse cu gura mi-a cerut să le scriu într-o declarație. Lucru pe care l-am făcut imediat. După mine l-a chemat și pe inginer. A dat și el declarația să confirmând cele spuse de mine. Aceeași atitudine admirabilă a avut-o și față de dânsul.

Nu știu cum îl cheamă și dacă mai trăiește ca să-i pot mulțumi astăzi cu recunoștință acestui ofiter admirabil pentru minunata lui tinută și pentru omenia deosebită.

După vreo 30 de ore ne-am trezit în lagăr cu un colonel care a intrat ca o furtună înjurând și ținând în mână un pistol. Ne-a scos în față pe șefii grevei, precum și pe alți câțiva pe care administrația îi considera că sunt periculoși și ar putea organiza o altă grevă. Între ei era și colonelul Ion Popescu Pera care

intrase în grevă cu hotărâre.

- Aduceți pe cineva care să le pună lanțurile.

Și au adus un legionar ce lucra la fierărie.

- Pune-le lanțurile la bandiții ăștia, a ordonat colonelul.

Dar el a răspuns:

- Pot să le port, dar să le pun la camarazii mei, nu!

- Bagă-l și pe tâlharul ăsta în lanțuri, a strigat colonelul directorului.

Peste două zile am plecat la Aiud 82 de persoane. Ele nu erau numai de aici, ci și de la celelalte lagăre cu inși care nu făcuseră nimic, dar au fost luați pe bănuiala că sunt suspecti și deci ar putea și ei pregăti o grevă.

Colonelul, înainte de a ne expedia la Aiud, n-a făcut nici o anchetă, oricât de sumară. Pe el nu l-a interesat, se vede, decât ridicarea noastră de aici și curățarea terenului. Deci greva noastră nu a avut efect pentru noi care am inițiat-o.

Pentru cei ce au rămas la mină nu știu, dar, întrucât n-au adus la Aiud pe sutele de greviști ce au intrat în grevă e de presupus că au stat de vorbă cu ei și le-au îmbunătățit condițiile de lucru și de tratament după aceea, adică în lagăr.

Până la eliberarea mea, eu, izolat la Aiud, nu m-am mai întâlnit cu greviștii de la Nistru ca să aflu ce s-a mai întâmplat după ridicarea noastră și aducerea la Aiud.

Am auzit mai târziu că s-a auzit la ONU de faptul că în România deținuții politici lucrează în mine și de tratamentul lor. Peste un an munca în mine a deținuților politici s-a întrerupt. Într-adevăr, România se pregătea să intre în ONU - ceea ce se întâmplă în 1955 - și între condițiile prealabile una va fi fost și aceasta: scoaterea deținuților politici din mine și poate cererea eliberării lor, căci, așa cum am spus, anul 1954 a fost ultimul an în care deținuții politici au lucrat în mină.

La Aiud am fost dus imediat în fața a trei tovarăși civili care m-au întrebat:

- Ce-ai făcut, mă? De ce te-au adus aici?

Eu le-am explicat pe larg condițiile în care lucram, climatul general, împreună cu bătaile, că am făcut grevă nu cu gândul unei înfruntări a autorității, ci cu gândul ca să o aducem să ne vadă și să stabilim noi condiții de muncă și de existență la mină.

Situația era insuportabilă și ne-am ridicat să o schimbăm. Consideram că moartea e preferabilă continuării vieții în acele condiții de aspirare și bătaie dejoc.

- Bine, a spus unul dintre ei. Bine. Aici nu vă va mai tulbura nimeni. Veti avea liniste, multă liniste..., a spus ironic.

Era 27 septembrie 1953. Erau trei ani de când am fost duși la mină. Mă așteptam la o bătaie. Dar nu. Nu m-au bătut deloc. Mi-au pus frumusele lanțurile cu verigi groase. De la zala rotundă dintre picioare era legat un lanț care mergea în sus spre mijlocul corpului, care și el a fost încins cu un lanț. De lanțul de la mijloc, prin câte o verigă, s-a anexat câte un lanț cu care mi-au cuprins mâinile. Mâinile mi-au fost prinse cu lanțul nu peste piele, ci peste zeghe. Lanțurile erau, după câte am înțeles, de 8 kg în greutate. Totuși erau destul de lejere că puteam duce tineta.

Eram izolat, singur, am purtat lanțurile în această formă 24 de zile.

Apoi mi s-au scos lanțurile de la mâini. Am rămas însă cu celelalte. Eram singur și nu mă plângeam că sunt singur. Pentru că nu aveam cui. Examinând cele ce au fost, eram bucuros că am făcut greva. Departe de a mă întrista de pedeapsa ce mi s-a dat, mă bucuram. Mă așteptam și la bătaie și eventual la mai mult.

Eram foarte supravegheat și nu puteam vorbi cu vecinii. Încă nu învățasem alfabetul morse cu care mai târziu vorbeam cu cei din celulele vecine și puteam transmite prin vecini un gând, un salut, până în celulele mai îndepărtate. Departe de a mă

plictisi din cauza singurătății, fără nici o carte, fără nici o legătură cu familia, mă simteam bine. Sufletul meu era linistit. Nu-mi imputam nimic pentru prezent. Regretam că unii ani mai tineri i-am petrecut fără o orientare mai înaltă, desi făcusem teologie. Jucam table, sah, cărți, timp în mare parte pierdut. Acum eu repetam în gând texte biblice, lectii de istorie, teme de teologie, meditam si mă rugam. Timpul trecea usor si eram multumit.

La 50 de zile m-au dus la baie după ce un detinut tigan mi-a scos lanturile si am făcut o baie fierbinte de 20 de minute. A fost o mare plăcere. Un deliciu. Apoi mi s-au pus iar lanturile. După aceea, tot la 30 de zile absolut regulat făceam câte o baie de 20 de minute iar la 27 martie mi s-au scos definitiv lanturile. Deci, am înțeles, pedeapsa mea a constat într-un regim de izolare si de lant timp de 6 luni de zile. De acum ieseam din pedeapsă.

Cineva din conducere mi-a zis:

- Ai terminat cu pedeapsa. De acum te mut cu alti detinuti. Dar la muncă nu te scot. Nu meriti. Ai fost un răzvrătit. Stai la celulă de acum. Munca e o onoare. Ea e un drept al detinutilor. Dar tu ai pierdut acest drept. Poartă-te de acum corect că noi avem si alte pedepse decât cele pe care le-ai primit.

- Dar...

- Taci! N-ai dreptul să vorbești. Și ofiterul a închis usa celei.

Peste câteva minute gardianul mă anunță:

- Fă-ti bagajele.

Și m-am mutat într-o celulă cu alti trei camarazi. Erau adusi si acestia de la Baia Sprie. Dar nu meritam paturi, nici saltele, ci trebuia să dormim pe o rogojină fiecare, cu câte o pătură de om cu două pernite ca cele de la armată pentru toti

patru.

Cu niste haine de puscărie dintre cele mai rele. Ni s-a admis ca fiecare să-si ia de la bagajele sale câte un pulovăr si câte o pereche de ciorapi grosi, dar eu nu aveam nici pulovăr, nici ciorapi grosi. Întâlnirea cu ceilalti camarazi s-a făcut cu o mare bucurie, cu îmbrățișări si cuvinte calde. Dar efuziunile sentimentale le-am întrerupt repede. Căci eram priviti prin vizetă în chip insistent si i-am fi supărat pe observatori. Nu e voie să te bucuri prea mult în temnită.

O iesire din izolare după sase luni e un eveniment. E o schimbare de decor, desi tot în celulă. Cu toate că nu e nici o podoabă vezi oameni. Nevoia de peisaj e o necesitate a sufletului. Omul are si necesități estetice.

Dar aici mai era ceva: intrai între camarazi care te primeau cu căldură si inimi vesele.

Eram în Zarcă. Regimul era sever, hrană puțină, plimbarea era acum regulată, căldura minimă: trei kg pe zi de lemne pentru o celulă. Uneori au băgat sobe rotunde ca să încălzească cu rumegus. Atunci ne încălzeam mai bine. Militienii erau cu fata încruntată.

Totusi nu ne simteam rău. Găseam bucuriile în noi însine. Făceam glume. Discutam literatură, filozofie, teologie, de toate. Ungeam gamela pe ascuns cu putin săpun si scriam pe ea câteva propozitii din limba franceză, germană, engleză sau alte limbi si le învătam: era lectia pe o zi. Toti făceau lectii. Era o emulatie în a învăta, surprinzătoare, căci toti erau cu nădejdea eliberării si nimeni nu era disperat. Pe de altă parte, această preocupare era si linistitoare: îti dă sentimentul că te ridici, că, stiind, reprezinti ceva, că nu pierzi timpul fără folos acum si că nu vei fi inutil mâine. Un sentiment stenic se aseza în tine. Acesta îti întărea sănătatea.



Se aproia iarna, frigul crestea, dar nu ne plângeam. Noaptea ne înveleam cât mai bine, ca să nu pătrundă frigul pe lângă pătură iar căldura dintre ea și corp să nu se risipească.

Ne înfingeam câte doi unul în celălalt, ca dintr-o parte să fie căldura asigurată de către partener și numai din cealaltă parte să vină frigul. De aceea nu îndrăzneau să ne culcăm pe spinare, puteam amorti de frig, ci numai într-o parte. Fiindcă la dormitul într-o parte te trezești mai repede, ca să te controlezi dacă te-ai dezvelit, dacă ai înghetat puțin, ca să te freci și să te acoperi.

A venit o iarnă grea, dar regimul nostru era tot același: fără pat și saltele, ci pe rogojina asternută pe podea.

În zilele când frigul era cel mai mare, gardianul spunea: „Nu avem lemne” și trei-patru zile nu aveam lemne de foc. Apoi iar erau lemne. Dar dacă se întetea frigul iar nu erau lemne, căci era o corespondență perfectă între creșterea frigului și lipsa lemnului pentru noi.

În zilele de frig mare noi ne puneam, ziua, spate în spate câte doi ca să adunăm puțină căldură sau, mai bine zis, să o păstrăm pe cea pe care o aveam. Discutam zâmbind și făcând haz de lipsa lemnului și de condiția noastră.

Gardienii erau puțin mirati că mizeria în care trăiam nu afecta buna noastră stare de spirit... Atunci ne-am adus aminte de o poezie a marelui poet al temnitei și dureriilor, Radu Gyr. Poezia se numește *Ca bozia*, pentru că oarecum se potrivește cu starea în care eram noi atunci:

*Ca bozia de pe maidan, semeată,  
Lupt îndărătnic fără cer și ploaie,  
Cu brâncituri între hârburi și gunoaie  
Fac loc pentru netrebnica mea viață.*

*Și ca urzica sunt, mă-ndes cu fierea,  
Cu ticăloasa mea amărăciune;  
Ce dulci mi-s tepii când nu le stiu puterea  
Ce tare-s în superba-mi spurcăciune...*

*Strivit sub tălpi mai iute dau seminte,  
Mai viu duhnesc când mi se smulge-o foaie,  
Cresc vrăjmăsit mai dârz din umilinte,  
Ca bozia mă-nalt peste gunoaie.*

*Și ca urzica ies prin garduri sparte  
Întărâtat de-o dusmănie sfântă.  
Târziu, când voi muri în marea frântă,  
Îmi voi înfige tepii chiar prin moarte.*

### **CU TRAIAN COLHAN ÎN CELULĂ**

În primăvara lui 1955 m-am mutat în celulă cu Traian Colhan. Probabil conducerea a considerat că a făcut o prea mare concesie că mă mutase cu patru inși în celulă. Și m-a mutat în doi, dar de astă dată cu câte o saltea de paie pe podea pentru fiecare și cu pernută respectivă. Mare îmbunătățire era salteaua. M-am bucurat mult. Traian Colhan era un muncitor calificat cu liceul industrial. Lucrase la fabrica de avioane I.A.R. Brasov. Era din satul Laz, județul Alba. Era un român întreg și plăcut. Frumos fecior, necăsătorit încă, energic și destept. Era legionar. Scrisese o poveste în care el a ucis doi ruși. S-a găsit la perchezitie manuscrisul cu povestea și fictiunea sa a fost luată drept realitate. A fost arestat. Nu stia prin ce împrejurare au aflat rușii că el a ucis doi ruși. L-au luat din mâinile noastre și urmau să-l ducă în Rusia să-l judece. L-au băgat într-o formație de tancuri ce mergea spre Rusia, dar el a evadat când erau aproape

să treacă granița și rușii nu l-au mai prins.

Dar peste câțiva ani l-au prins ai noștri și l-au condamnat la o pedeapsă mare. Fiindcă avea și el o evadare și eu una, de aceea cred că ne-au băgat împreună. Celula în care ne-au pus era la etaj, în Zarcă, lângă camera militanului ce era la mijlocul celor 60 de celule suprapuse ale Zărcii, iar alături nu era nimeni.

Deci eram complet izolați.

Ne părea rău de această izolare dar nu aveam ce face. Cu Traian Colhan am stat mult timp în doi, vreun an și jumătate. Dar am găsit totuși cu ce să umplem timpul. Era un bun povestitor. Mi-a spus multe, între altele trebuia să spun că el a făcut o frumoasă ispravă și iată cum: după război, sașii și svabii din Transilvania, de la vârsta de 18 până la 40 de ani, afară de femeile cu copii la sân, au fost luați să fie duși la muncă în Rusia. A fost o mare nedreptate.

Colhan avea mulți prieteni între sași și săsoaice. El a îndemnat pe mulți sași să fugă și să nu se supună acestui ordin. Dar ei erau mai curând dispuși să se supună acestui ordin decât să fugă. Într-atât spiritul lor de conservare nu mai funcționa deplin după marea înfrângere a Germaniei iar spiritul lor de respect al legilor îi împiedica să vadă că aici e un abuz ce trebuia eludat.

Ca oile veneau bietii oameni să fie ridicați și duși la moarte.

Colhan a îndemnat pe unii părinți să-și ascundă fetele dar ei au refuzat pe motivul că atunci vor fi duși ei. Nu voiau să riste; înfrângerea ce-au suferit-o le-a frânt aripile. Și așa, fete frumoase ca niște flori s-au predat singure spre a pleca pe drumul exilului. După cinci ani, unele, de o proaspătă frăgezime la plecare, s-au întors bătrâne.

Colhan a convins pe părinții a patru fete să le lase să le ascundă el. Le-a îmbrăcat în costume naționale românești și a plecat cu ele în satul lui. N-a avut dificultăți decât la Sibiu, la

trecerea râului Cibin, unde rusii au cerut documente. Dar au scăpat.

În Laz le-a dus la o mătușă a lui ce avea casa tocmai în marginea satului și au rămas acolo un an de zile. Nimeni nu le-a făcut vreo neplăcere. De mâncare trimiteau părintii lor. Și așa au scăpat toate. L-am felicitat pe Colhan pentru aceasta frumoasă inițiativă.

De la un timp am avut impresia că Traian se nelinistea, se plictisea.

Atunci am făcut un program de muncă ca la școală. Predam pentru el istoria României cu referire specială la istoria Transilvaniei, geografia, româna, unde interesa literatura, religia, cu povestiri ale pildelor și parabilelor Mântuitorului, etc. Totul s-a îndreptat imediat.

Într-o zi la closet am descoperit o coajă de săpun pe care erau scrise niște semne. Traian a ascuns-o în sân. Controlând-o, nu știam ce e. Dar îndată o inspirație: e alfabetul morse.

- Minunat! am strigat și în cea mai mare grabă ne-am apucat să-l învățăm. Am învățat repede și cum să-l aplicăm. La perete sau pe teavă.

Am lăsat la closet o altă coajă de săpun prin care am anunțat că am primit alfabetul și multumeam. Anunțul era prin morse. Am aflat mai târziu că cel care ne-a trimis alfabetul era printul Alecu Ghica.

La locul unde eram nu puteam folosi alfabetul, dar am fost mutați tocmai spre capătul unde era closetul.

Mergeam bine. Am reușit să luăm legătura prin morse și cu alții. De la un timp se auzeau niște strigăte grozave în latura cealaltă a etajului. Am aflat că inginerul Sasu a înnebunit.

Îl cunoscusem la mină pe Ion Sasu, inginer originar din Dobrogea. Se spunea că e un om excepțional, șef de promoție, cu mult peste nivelul comun. Acum era nebun. Am aflat mai târziu și cum înnebunise acest tânăr.

A fost dus la Interne la cercetări noi. Dar în celulă i-au adus și pe foarte bunul lui prieten Pătrășcanu, student la medicină. Acesta era reeducat și lucra cu Țurcanu pentru reeducarea altora. Dar Sasu nu știa nimic de aceasta. Și-a deschis inima și a vorbit de toate contra comunismului. Dar Pătrășcanu l-a divulgat. Și apoi au urmat bătaii crunte de tot în urma cărora a înnebunit. Dar nu l-a înnebunit bătaia, ci trădarea celui mai bun prieten care l-a turnat. Aceasta l-a zguduit, echilibrul lui interior s-a frânt și în câteva săptămâni era nebun. Strigătul lui de om nebun în Zarcă producea un efect sinistru. Poate de aceea l-au și adus aici, fiindcă la comunisti s-a observat o preocupare constantă să facă acele acte care ar produce măcar un mic rău detinutilor

Pe noi ne bărbiereau la două săptămâni. Un detinut de drept comun era adus să ne bărbierească. Uneori militianul îi făcea semn să creșteze cu briciul pe vreunul ca să curgă puțin sânge. Într-o după amiază, spre seară, scaunul de bărbierit a fost adus și așezat drept în fața celulei noastre. Mare mirare când aud: „Ce-i cu serpii ăștia aici? Ah, cât sunt de frumoși! Sunt roșii! Să-i prindem! Ia uite și puisorul acela...”

Era Sasu. A fost adus să fie bărbierit în fața celulei noastre și până s-a terminat bărbieritul mintea lui bolnavă l-a făcut să vadă și să spună și alte lucruri nefirești. L-au luat și ne-au scos apoi pe noi. Ne-au dat apoi cina. Deși eram flămând, abia am putut înghiți de câteva ori. Eram profund miscat, eram zguduit. Impresia ce mi-a făcut-o a fost atât de mare încât ne-a cuprins o tristete de moarte.

De când am fost arestat până acum niciodată nu am coborât la o astfel de stare. O milă imensă ne-a cuprins pentru bietul Sasu. Ce om fusese... Și acum? Ah viață, câte surprize ne dai! Țasta-i drumul pe care lunecăm noi, detinutii!... Mă perpeleam. Colhan era și el într-o stare asemănătoare. Administrația a tintit bine. A lovit unde trebuia. Ah, Doamne!

Cât suntem de slabi dacă nu stăm mai bine rezemati în tine! Nădejdea noastră și puterea noastră... Și parcă perspectiva înnebunirii și căderii la fund se înfățișa hidoasă înaintea ochilor mei.

În deznădejde am căzut în genunchi și am alergat la Dumnezeu ca la un liman de salvare.

„În ziua necazului tău cheamă-mă și voi veni și te voi mântui”, a spus Domnul Dumnezeu în Cartea Lui Sfântă.

M-am rugat lui Dumnezeu cu lacrimi vreo 20 de minute. Nu știu ce voi fi spus, dar mi-aduc aminte că am îndrăznit. Ah! Câtă nebunie! să fac o imputare lui Dumnezeu. „Doamne noi facem lucrul Tău. Noi ne credem slugile Tale și voia Ta vrem să o vestim și să o facem cunoscută oamenilor. Și Tu ne lași? Asta-i soarta ce ne-o rezervi: nebunia? O, Doamne, ai mai multă milă de noi, cei ce suntem sau măcar vrem să fim ai Tăi.” Și m-am culcat.

Dar în cursul nopții, în vis. Cineva de forma unui om cam la 50 de ani, îmbrăcat în reverendă, mi-a apărut și mi-a zis cu un glas blând: „Linisteste-te, nu vei înnebuni, auzi? Repet: *nu vei înnebuni.*”

Cuvinte ce le-a spus pe un ton mai accentuat decât cele dinainte și a dispărut. Dimineata m-am trezit într-o perfectă liniste și plin de bucurie. *Era 16 iunie 1955.*<?>

I-am spus și lui Colhan visul meu și comunicarea. S-a înviorat. Eram alții, mai veseli și mai cu nădejde decât înainte de întâmplarea cu Sasu. Am făcut îndată rugăciunea și i-am mulțumit lui Dumnezeu. Și i-am zis apoi: „Iartă-mi, Dumnezeule prea bun, îndrăzneala. Am lunecat. Dar mâna Ta ne-a ridicat îndată. Fii preamărit, Tată! În necazul meu mi-ai dat încredințarea nu numai că existi ci și că esti lângă mine. Că esti bun și ajuti pe cei ce vor să stea sub aripa Ta. Fii binecuvântat.” Și o veselie senină și curată s-a așezat în sufletul meu.

Peste câteva zile ne-am mutat din nou într-o celulă fără

vecini. Din nou într-o deplină izolare. Nu ne simteam rău. În acest timp Traian a avut o încurajare de la Maica Domnului, dar ea i-a apărut într-un cadru măret, într-un tablou deosebit. Nu mi-l mai amintesc, dar era ceva frumos, chiar sublim.

Timpul trecea și eram tot în izolare și într-o seară m-am rugat și am cerut Domnului să ne spună ce mai este. Am zis: „Doamne, suntem atât de izolați, atât de despărțiți de realitățile de la noi și din lume. Nu mai știm nimic. Am vrea să mai știm ce se mai petrece, ce mai este.” Peste noapte, un vis: parcă se făcea că eram pe un munte. Pe panta muntelui. Dedesubt curgea izvorul. Deodată s-a stârnit un vânt puternic ca o vijelie. Duduia. Departe înapoi se auzea vâjâitul unei ape care cădea ca o cascadă în spume jos de la o mare înălțime. Tot peisajul se vedea clar. Cineva s-a apropiat de mine și mi-a zis: „*Ai încredere. Vântul bate în pânzele noastre. Atât trebuie să știi.*” Și s-a retras. Răspuns reconfortant.

Mare bucurie când l-a aflat și Traian.

Preocupările noastre au rămas aceleași: lectii. Traian era un elev bun, recepta ușor. Odată cu expunerea lor eu însumi reînvătam. Le căutam în memorie și le aduceam la lumină și, aducându-le eu însumi, mi le limpezeam.

Cu foamea o duceam destul de prost. Musca greu din noi. La plimbare, am observat iarbă grasă pe traseul plimbării. Era bună de mâncare așa crudă. Când era la pază la plimbare un militan mai bun rupeam din ea câțiva pumni și o băgam în sân. Militianul ne vedea când o rupeam dar se făcea că nu vede.

Într-o zi am avut un mare noroc și o mare bucurie: Traian a găsit două nuci, scăpate de ciori. Le-a luat și, în cameră, le-a spart și le-am împărțit. Cum nucile nu erau egale, ci una mai mică, Traian a împărțit egal: mi-a dat jumătate din miezul celei mai mari și jumătate din miezul celei mai mici, deși eu o cerusem pe cea mai mică. Au fost un desert excepțional.

Eu continuam cu furtul firelor de iarbă grasă pe care o

mâncam cu plăcere împreună cu Traian, dar militianul m-a întrebat ce fac eu cu ea. I-am răspuns: „O mănânc”. Atunci el spus că directorul i-a dat ordin să nu mă mai lase să o culeg ca nu cumva să scriu ceva cu ea.

Deci administratia stia că am ajuns să mănânc iarbă grasă si înțelegea marea noastră foame, si totusi nu lua nici o măsură de îndreptare. Se temea ea de scris? Dar nimeni dintre noi nu avea hârtie, creion sau condei. Și apoi pe unde să trimiti scrisoarea? Aceasta arată cu câtă grijă luau toate măsurile ca să nu răsufle afară ceva din cele ce se petreceau la Aiud. Știau deci situatia, nedreptatea, si în loc să o repare luau măsuri ca să o ascundă. Dar „toate câte sunt făcute la întuneric vor iesi la lumină” ne spune Mântuitorul.

Nu au făcut comunistii crimele de la Pitesti contra studentilor în ideea că se va păstra un secret desăvârșit pentru care au luat toate măsurile? Au ucis studentii bătăuși, au ucis pe directorul Dumitrescu, colonelul Zeller s-a sinucis sau a „fost sinucis”. Toti acestia au fost martori ai faptelor si toti au dispărut. Și totusi s-a aflat, fiindcă Dumnezeu nu admite continuarea fărădelegii la infinit. Și nici ascunderea ei...

Într-o zi, un maior evreu ce lucra cu Zeller ar fi fugit cu un avion în Apus, ducând cu el un sac de acte cu faptele de la Pitesti. Apoi reeducarea pe acea cale, metoda Macarenco, s-a întrerupt.

### ***SPERANȚE***

Timpul trecea la noi în acelasi fel: foame, frig, mizerie, cu un tratament ceva mai bun al militienilor.

Directorul a vorbit detinutilor cam asa: „S-au schimbat lucrurile. S-ar putea ca în curând să avem o altă atitudine mai binevoitoare față de voi. Ceea ce a făcut Teohari Georgescu nu se va mai întâmpla. A fost abuziv si extremist. Partidul l-a



doborât. Acum avem altă înțelegere față de voi. Umanismul comunist ne impune această înțelegere nouă. Desi ati fost dusmanii nostri, vom fi cu mai multă înțelegere față de voi. Celor nevinovati justitia le va stabili nevinovăția si se vor elibera.”, etc.

Dar afară de vorbele acestea bune, de o plimbare mai regulată, de o mai blândă atitudine a militienilor, nimic nu se schimbase. La geamuri aveam aceleasi paravane ca să nu vedem în curte si să nu intre soarele în celule - si celelalte. Mai ales masa, lucru esential pentru existenta noastră, au rămas neschimbate.

A venit anul 1956 cu mari sperante. Am aflat că România a intrat la ONU si că aceasta ar putea fi pentru noi cu adevărat o mare sperantă. Apusul “ne-a băgat în foc”, împingând pe Rusi până la vest de Berlin. Ei au obligatii față de noi. Ei ne-au băgat în focul acesta nimicitor, ei ar trebui să se simtă obligati să ne scoată din el. Și au făcut aceasta sub influenta spiritului iudaic din America, dominator atunci acolo. Dar evreii si-au dat seama de marea greșeală ce au făcut-o si acum vor pedala în altă directie si cu ei si altii. Se „treziseră” si vedeau amenintarea sovietică înspăimântătoare si iminentă.

Eisenhower era presedintele Americii, un militar de cea mai bună calitate, un erou al războiului. Făcea să crească multe sperante în inimi. Dar aveam încă multe rezerve, nu față de el, ci față de Apusul în care trăia. Știam că Rusia e înconjurată de baze militare americane din toată părțile. Presupuneam că apusenii au forță militară să încerce să constrângă Sovietele la concesii. Rămâneam încă la ideea că America si aliatilor ei nu le lipseste forta materială pentru un război cu sovieticii, ci forta morală. Nu stiam atunci că în America savantul Silard a putut face bomba cu hidrogen, de o mie de ori mai puternică decât cea atomică, si că Andrei Saharov, marele savant rus, a făcut-o si el cam în acelasi timp.

Deci, nu speram într-un război imediat, dar îl consideram inevitabil mai târziu.

Nu stiam nici de evolutia gândirii în ce priveste doctrina capitalismului si comunismului, ce se găseau în conflict. Și anume că ele pot rămâne fiecare la locul ei fără să atace.

Știam că Apusenii nu admiteau nicidecum existenta comunismului si că ei cereau insistent războiul pentru distrugerea lui. Știusese si faptul că în Apus circula dictonul: „Inter duo malum minimum alegandum”<sup>16</sup>. Iar în conceptia lor comunismul era un mai mare rău decât războiul. Concluzia: trebuie să facem războiul spre a distruge cel mai mare rău din lume - comunismul.

Și iată deodată altă orientare: coexistenta pasnică a acestor două conceptii. Fiecare să rămână în spatiul său si să nu se mai bată.

Iată deci războiul evitat. Dar eu nu stiam de aceasta. Totusi credeam că nu se va face încă din pricina, cum am mai spus, slăbiciunii morale a americanilor si a aliatilor lor.

Rămânea numai nădejdea în Dumnezeu; în oameni, deloc, deocamdată.

Consideram că sovieticii au un dinamism si o vointă mai puternică decât cei din Apus. Și se pare că experienta a arătat că nu rationalistii au biruit în istorie, ci cei ce au fost înzestrati cu o mare vointă si cu puterea unei hotărâri imediate, dacă situatia o cerea.

Trăiam în celulă cu Traian ca si mai înainte. El se ruga mai mult ca mine si era linistit. Și eu mă rugam, dar mai putin decât el. Și eu eram linistit si senin si nici o teamă nu se insinua în mine. Aveam o sfântă pace.

Traian a fost învrednicit din nou de o aparitie în vis a Sfintei si Preacuratei Fecioare Maria. Se pare că ea era cea care

---

<sup>16</sup> Între două rele alegem pe cel mai mic.

Îl ocrotea. Povestindu-mi apariția ei Traian era fericit. M-am bucurat de apariția Maicii Preacurate și de fericirea lui. Deci Dumnezeu era cu noi. Nu eram singuri. „Unde doi sau trei sunt adunați în numele Meu și Eu sunt în mijlocul lor.” zice cuvântul sfânt al Domnului nostru Iisus Hristos.

Eram acum în vara lui 1956 când, în urma unui vis, și eu am avut o încredințare a existenței lui Dumnezeu și a grijii Lui pentru noi. Se părea că mă aflam în Dumbrava Sibiului, dincolo de lac, spre Râsinari. Deodată remarc pe Domnul nostru Iisus Hristos într-un stejar bătrân. Era așezat cam pe la jumătatea stejarului. Îl priveam din flanc. Dar îndată disting și o cruce de lemn lipită de stejar în fața lui Iisus. Apoi Domnul Hristos a pus mâna pe talpa crucii ca să o ridice. Și iată dincolo de Domnul, în dreapta lui, un om. A pus și el mâna la talpa crucii, odată cu Iisus, și crucea a început să se ridice pe stejar în sus. În vârful crucii era o gaură pe care era o funie groasă, iar crucea se ridica împinsă de Iisus și de omul de dincolo de el și funia o trăgea până ce a trecut de stejar - și a dispărut din fața ochilor mei.

Dimineata am încercat să interpretez acest vis și am socotit așa: copacul e copacul suferinței neamului nostru și poate numai simbolul suferinței noastre a detinutilor. Pe el e Crucea Domnului și Domnul e lângă ea. Înseamnă că el a îngăduit aceste suferințe.

Acum Crucea cu Iisus e cam la jumătatea stejarului. Deci numai jumătate din suferințe au trecut. Mai avem de străbătut încă jumătate din suferințele ce au fost. Suferințele se vor isprăvi din pricina lui Iisus care a ridicat Crucea. Dar Crucea era lângă un om care o ridica împreună cu El. Omul acela reprezintă pe toți oamenii care sunt cu Iisus, alături de Iisus, ajutându-L ca să mântuiască pe cei ce sunt în suferințe. Deci vom scăpa de necazuri și de suferințe prin Iisus Dumnezeu și prin toți oamenii care sunt lângă Dumnezeu și lucrează cu El.

Dificultatea era acum să constat de când au început

suferintele la noi care acum erau cam la jumătate. Mi-am zis: să le pun din 1944, de când comunistii s-au instalat la noi, sau să le pun din 1945 când s-a format guvernul cu doctor Petru Groza?

Am zis: Nu! Trebuie să le pun că încep din 1948 după ce a fost alungat regele, după ce comunistii au pus mâna pe toată puterea, după ce au adus marile legi pentru reforme revolutionare, după ce au făcut marile arestări și ucideri a oamenilor prin foame și munci în temnite, în mine și la Canal. În acest an trebuie să pun începutul marilor dureri: 1948.

Dacă din 1948 până în 1956 sunt opt ani și suferintele sunt numai la jumătate, căci ca la jumătatea stejarului era Crucea Domnului, urmează că trebuie să mai așteptăm încă opt ani ca să treacă toate suferintele. Deci ele se vor termina prin 1964. Asadar, dacă voi trăi atunci mă voi elibera în 1964, lucru ce s-a întâmplat întocmai: m-am eliberat în iulie 1964, în ziua de 28.

I-am spus și lui Traian visul și tălmăcirea lui pe care am făcut-o noaptea. I-am spus că vom scăpa, dar numai după vreo opt ani. S-a bucurat și nu prea. Era lungă așteptarea.

Eu mi-am zis: „Ei băietel! Nu te grăbi, mai ai de așteptat încă opt ani de suferințe. Dumnezeu ti-a descoperit sorocul sfârșitului ca să nu-ti faci vise mai devreme de scăpare, care neîmplinindu-se să cazi cumva în disperare. Ajută-i și pe alții ca să înțeleagă timpul și să nu gresească.

Curând am fost despărțit de acest bun și admirabil camarad și dus în altă celulă.

### ***PREOTUL IOAN BERGHIANU***

L-am cunoscut prin 1933, era profesor în Petrosani. Caracter frumos, om de nădejde ca profesor. Apreciat și stimat, cult, senin și integru.

După ultima grevă a foamei la Aiud, ca pedeapsă, peste 100 de inși au fost duși la Gherla la penitenciar. După vreun an,

la întoarcere, profesorul Gheorghe Manu mi-a telefonat prin morse: „Am dus-o greu; regim sever. Am cunoscut acolo un preot mare: Ioan Berghianu, profesor la Arad.” Deci acum am aflat că făcea și el temniță.

Mai târziu l-am întâlnit în aceeași celulă. Era bolnav de nervi și slăbit. Dar câtă cuviință, cât bun simț se observa încă la acest om ales!

Boala nu-l împiedica să rămână ce a fost: un om distins.

### *O DESTĂINUIRE FRUMOASĂ*

În noua celulă în care am fost mutat eram patru persoane. Nu-mi mai amintesc cine erau. Scriu prea târziu aceste fapte și nu le pot reconstitui mai deplin. Memoria nu mă mai ajută. Iar mai înainte nu le puteam scrie din motive cunoscute: Ceausescu, Securitatea, etc.

Persoanele cu care m-am întâlnit în celulă erau criminali de război, ofiteri, etc. Nu-mi mai amintesc cine erau ei.

Mi-amintesc însă bine frumoasa destăinuire a unuia dintre ei. Era un colonel fost comandant al unui regiment vâlcean. În regimentul lui se afla Ortinski când a căzut prizonier la rusi cu tot plutonul său.

Iată destăinuirea colonelului: „Era după 23 august. Mă aflu cu regimentul la Sibiu. Noi împreună cu rusii luptăm să împingem pe unguri și nemți înapoi ca să eliberăm Transilvania.

Dar iată 40 de ofiteri germani. Erau cam speriați. Ei au spus: „Suntem urmăriti de rusi să cădem prizonieri. Am reușit să fugim la dumneavoastră. Am fost frați de arme. Vrem să fim prizonierii dumneavoastră și nu ai rusilor. Poftiți săbiile și pistoalele”.

Eu însă le-am spus: „Nu, domnilor ofiteri, căci noi n-avem siguranța că vă putem păstra ca prizonieri și că rusii nu vin să vă ia de la noi. Să căutăm o soluție prin care să fiți salvați. Să luăm

mai întâi o masă comună.” Am pregătit o masă bună la care am închinat paharele cu vin pentru sănătatea lor și pentru ca să ajungă cu bine în țara lor. Am făcut apoi niste fotografii împreună. Pe o coală de hârtie mi-au lăsat și numele lor.

Aveam la mine în subordine un sas care era sofer. I-am făcut un ordin de drum până la Deva. Am încărcat pe acești ofiteri germani într-un camion ce pleca cu ei la Deva. Șoferul sas urma să-i ducă.

Ne-am îmbrățișat și le-am urat să ajungă cu bine acasă; i-am rugat să nu se oprească cumva și să lupte pe teritoriul românilor contra noastră. Drumul spre Deva era liber.

Șoferul sas s-a întors și a raportat că au ajuns cu bine la Deva. Trebuia să fac acest act umanitar cu acești ofiteri germani, fiindcă altfel rușii nu ni i-ar lăsat nouă, ci iar fi luat ei.”

L-am felicitat pentru acest gest mărinimos și i-am spus: „El nu se va uita ușor și dacă timpurile vor permite s-ar putea să vă și întâlneți în viitor cu unii dintre ei. Acest act restabilește încrederea în oameni și înaltă pe cel ce l-a făcut. Rămâne ca o dovadă de mărinimie a românilor în război.”

### *LA IAȘI*

În octombrie 1956 am fost dus la Iași. Era vorba de procesul meu, de rejudecarea lui. S-au sesizat, se vede, din oficiu. Închiderea mea nu era deloc motivată legal. Am fost dus în Copou la închisoare. De la gară am fost cu duba la Copou așa că nu am văzut orasul. Poate că nici nu l-as mai fi cunoscut căci nu mai era cel din anul 1941-1942.

Un ofiter m-a luat de brat și m-a dus într-o cameră a unei mari clădiri unde m-a înfățișat la trei bărbați civili. Toti mi s-au părut a fi tineri: între 35-40 de ani. Eram îmbrăcat prost, în zeghe vârgată rosie și în pantaloni vârgați roșii. Toate erau cam ponosite. Unul din ei mă luă în primire.

- Ce frumos esti îmbrăcat, popo!... Și ce bine-ti sade!...

- Te-ai putut despărți ușor de banditii cu care-ai stat?

Eu am răspuns:

- N-am stat cu banditi ci cu niste oameni foarte cumsecade.

- Dar nu esti legionar?

- Pentru activitate legionară am fost condamnat.

- Și nu ti-e rusine pentru ce-ai făcut?

- Nu! Nu mi-e rusine, căci faptele pe care le-am făcut nu sunt fapte ca să mă rusinez de ele.

- Dar atunci ar trebui să te rusinezi de faptele altor legionari si să te desolidarizezi de legionari. Esti om destept. Înțelegi, ei au făcut fapte grave de care trebuie să rosesti.

- Da, am zis, multe fapte rele, multe fărădelegi, dar ele nu s-au făcut de legionari ci mai ales de cei care nu erau legionari dar au fost băgati între legionari si dati ca atare. Faptele lor rele sunt reprobabile. Dar si mai reprobabile sunt faptele dumneavoastră de la Pitesti. Cu adevărat acestea sunt foarte, foarte grave.

- De unde le cunosti, m-au întrebat.

- Am vorbit cu studentii care au fost la Pitesti si pe pare s-a aplicat această metodă. A fost ceva uimitor si de neimaginat.

- Lasă astea, mi-au zis, acum ai fost adus aici pentru proces... Vrei să mergi acasă? Noi conducem... Ți-o fi dor de casă, după atâția ani de temniță! Câți sunt?

- Din 1942, am răspuns.

- Te-ajutăm să-ti vezi familia, să fii liber. Dar înțelegi... vrem si noi puțină bunăvoință din partea dumitale.

- În ce fel, adică?

- Adică ne-ajuti în munca noastră.

- Domnilor, credeam că rejudecarea procesului meu n-are a face cu cereri si angajamente. Vă pot spune că vă pot ajuta în tot ce e bun, în ce e cinstit si drept, dar nimic altceva.

- Bine, du-te... te mai gândești. Te mai chemăm noi.

Și același ofițer m-a luat și m-a condus la dubita cu care am fost dus la închisoare la Copou. Am stat vreo două săptămâni fără să mă întrebe cineva de proces sau de invitația la vals, alături de dânsii, ce mi se făcuse.

Era revoluția din Ungaria. Am înțeles că ungurii au făcut niste atrocități enorme contra comunistilor pe care i-au prins. Regretam că chemarea mea pentru proces a coincis cu acest moment. Mi-am zis: stau în expectativă să vadă ce e în Ungaria.

Dar, fără nici o explicație, m-au luat și m-au trimis înapoi, și în tranzit m-au oprit la Jilava.

La Jilava m-au băgat într-o cameră mare cu vreo 30 de deținuți. Pe câțiva dintre ei cunosteam dinainte. Mare bucurie, îmbrățișări. Printre cei cunoscuți și colonelul Ion Popescu Pera. M-a îmbrățișat cu o căldură deosebită. Le-a spus tuturor că am petrecut împreună clipe suave de neuitat. În fine m-a lăudat peste măsură, lucru care venea din aprinderea simpatiei ce se născuse între noi.

Mai erau și alți cunoscuți cu care am avut întrețineri frumoase.

Între altele am aflat ce s-a întâmplat cu Mircea Vulcănescu, acest om excepțional și întru totul superior, filosof, literat, chimist, matematician, sociolog. Dar calitățile lui de inimă întreceau marile lui calități intelectuale.

Am uitat să spun că, după marea foame din 1949-1950, nu mai pot preciza când, l-am mai întâlnit pe acest nobil om, el mi-a spus așa: „Iată ce-a mai fost cu mine, după ce ne-am despărțit. Am fost băgat într-o anchetă. Mi-au cerut să spun niste lucruri grave împotriva unor cunoscuți ce avuseseră posturi importante. Eu le-am spus: Nu pot da ce cereți dumneavoastră. Eu am fost profesor; pe studenții mei i-am învățat să fie cinstiți și să spună totdeauna adevărul. Și eu în viață am fost cinstit. Cum as putea acum să mă port altfel? Atunci m-au supus la niste constrângeri



atât de grele, cu foamea și cu lipsa căldurii, încât m-am îmbolnăvit de tuberculoză.

Am scăpat curat din aceste încercări, dar bolnav. Apoi mi-am revenit. M-au ajutat legionarii cu ce au putut din hrana lor. Sunt bucuros că ne revedem și-ti pot spune aceste lucruri.”

După aceasta ne-am despărțit. La despărțire eram emotionat și cu lacrimi.

Iată deci ce am aflat că s-a întâmplat cu Mircea Vulcănescu după aceea. El și cu profesorul universitar N. Mărgineanu tineau la Jilava unele expuneri, un fel de conferințe științifice, literare, istorice, dar fără vreun caracter politic, căci acestea erau interzise. Directorul temnitei era un turc, Maromet, om foarte crud. Acesta l-a prins pe Mircea Vulcănescu tinând astfel de conferințe.

Maromet i-a luat pe toți din cameră, i-a dezbrăcat și i-a dus în niste camere foarte reci. Acolo au început să înghețe. Un student n-a mai putut sta în picioare și s-a lăsat jos, pe ciment, pe spinare. Atunci Mircea Vulcănescu a spus:

- Nu! Nu trebuie să mori, ești tânăr. Și s-a întins el pe ciment și l-a luat pe student pe pieptul său până când Maromet i-a deschis și i-a dus să se îmbrace.

Dar în urma acestei întâmplări Mircea Vulcănescu s-a îmbolnăvit de tuberculoză și a murit.

După câte știu, Mircea Vulcănescu pe când murea își termina pedeapsa sau mai avea doar un an.

Deci, când zorii libertății se iveau, atunci Mircea Vulcănescu a acceptat marele sacrificiu al primirii studentului pe pieptul său - lucru ce a dus apoi la boala și moartea sa. Mă întreb câți din oameni ar putea face o astfel de jertfă pentru fratele lor? Și Mircea Vulcănescu era născut în anul 1903, deci nu era un om care să spună: Mi-am trăit traiul, pot să mor.

Știrea morții lui m-a impresionat. A fost mare în viață; a

fost si mai mare în moartea lui. Iată o moarte de adevărat filosof.

Experienta de temniță l-a îmbogățit pe Mircea Vulcănescu. Dar eu nu stiu nimic din gândurile lui din timpul din urmă. Era un filosof creștin. El mi-a atras atenția asupra Acatistului Maicii Domnului la locul unde zice: „Bucură-te baie care speli conștiința” (icosul al XI-lea) și în alt loc: „Bucură-te baie care speli mintea mea cea întinată”. Deci trebuie spălată și mintea noastră cea întinată. Spălarea se face prin rugăciune și prin Sfintele Taine. Prin golirea minții de cuvintele, gândurile și imaginile necurate și umplerea ei cu ideile, cuvintele, imaginile sfinte ale lui Hristos, cu tot duhul lui Hristos și al Maicii Domnului. Vor trebui căutați cei mai tineri ce erau cu Mircea Vulcănescu în cei doi-trei ani din urmă ai vieții lui spre a afla dacă nu au păstrat ceva din gândurile lui ultime. Acestea vor trebui adunate și adăugate la cele ce se cunosc ca să se poată alcătui chipul adevărat al omului ales și filosofului Mircea Vulcănescu.

\*

În putinele zile cât am stat la Jilava am fost plăcut impresionat de buna stare de spirit a deținuților pe care i-am găsit acolo.

Deși condiția trăirii lor acolo nu era deloc ușoară, ei erau veseli, cu bună dispoziție, cu bune nădejdi de viitor, nu se căinau, nu blestema, nu purtau gânduri de răzbunare. Se obișnuiseră cu puscăria și o suportau ca pe ceva firesc sub comunisti. Numărul enorm de mare de arestări și condamnări făcute de comunisti în țară a făcut lumea să creadă că arestarea nu mai e o stare de excepție, ci o stare naturală și că tine de însăși esența comunismului.

De fapt, caracterul lui îngrădit îl-am putut deduce și din următorul fapt de la Aiud. În 1942, când am fost dus la Aiud, era o singură poartă mare prin care intrai între zidurile temnitei care

înconjurau sapte hectare. Dar mai târziu comunistii au mai făcut o poartă si apoi încă una. Astfel, ca să iesi afară *extra muros*, trebuia să treci prin trei porti si la fiecare erai oprit si fiecare avea acum un păzitor de serviciu. Se făcuse o îngrădire cu o a doua poartă si apoi o altă îngrădire cu o a treia poartă.

Asa e si în orase: îngrădiri între blocuri, tot mai multe îngrădiri. Și îngrădirile cresc în fiecare an. Iar îngrădiri înseamnă lipsă de libertate. Iar duhul din care răsare teama. Teama de libertatea celorlalti.

Și totusi Mântuitorul a spus: „Eu am venit ca lumea să aibă viață si încă din belsug.” (Ioan 10, 10). Dar viață si încă din belsug nu se poate fără libertate.

De acum lumea va trebui să tragă o concluzie pentru tot timpul existentei ei pentru că de când Lenin, acest om blestemat si cu o „turnură diabolică” a sufletului cum l-a caracterizat Herman Caiseling, Rusia si apoi toată Europa de Est a făcut o experientă dramatică de asuprire, de lipsă a libertătilor, de spaimă si de groază în numele unei „presupuse” fericiri viitoare, dar n-a ajuns la fericire si deci s-a făcut dovada că *nu se poate ajunge la fericire prin răpirea libertătilor, prin asuprire, arestări, îngrădiri si groază.*

Fie ca această experientă să nu se mai repete niciodată.

Deci, detinutii erau încă veseli, cu toată situatia nenorocită în care erau si aceasta îi tinea la o stare de o sănătate aproximativă.

Deci încrederea si veselia erau un tonic pentru ei, altfel ar fi trebuit să moară demult mai toti.

Ca să se înțeleagă bine acest lucru redau acestea: „În 1952, Gheorghiu Dej hotărî arestarea lui Teohari Georgescu, evreu extrem de abuziv, ministru de Interne. Ca să nu fie vreo revoltă, i-a întins o cursă. S-a dus la el si i-ar fi spus cam acestea: „Avem nevoie de un act important pe care îl vom face si cu organe ale

Ministerului de Interne. Ne trebuie vreo 250 de oameni tot unul si unul. Dă o listă cu cei mai buni pe care te reazemi. Să fie oameni de nădejde, în care ai toată încrederea”.

Și Teohari i-ar fi dat vreo 250 de oameni. Apoi toti acestia au fost arestati într-o noapte si băgati în temniță. Teohari a fost si el arestat si retinut, apoi, iar liber, dar sub mare supraveghere, trimis tipograf la Casa Scânteii.

Arestatilor nu li s-a spus pentru ce sunt arestati. Și ei au intrat într-o mare panică. Serviseră regimul, si încă cu exces. Erau comunisti si erau arestati de comunisti. Nu înțelegeau despre ce se întâmplă. În Dumnezeu nu credeau. Ceilalti detinuti credeau în Dumnezeu si mai sperau să-i elibereze americanii.

Dar pe ei cine să-i elibereze?

Activaseră contra americanilor. Era ceva sfâșietor pentru ei. Toti s-au dezumflat. Toti se perpeleau ca la un foc ce-i usca. Le uscau puterile si răbdarea. Unii s-au îmbolnăvit repede de nervi. Până li s-a dat drumul erau toti niste deprimati, slăbiti si, multi, bolnavi. Și asta în câteva luni.

Iată ce înseamnă a nu avea un reazem în temniță. În câteva luni te macini si poti deveni o epavă.

Informatiile acestea nu sunt din surse imediate, ci din surse mai îndepărtate. Dar ele par plauzibile.

### ***REÎNTORS LA AIUD***

La întoarcerea mea la Aiud am fost băgat izolat, câteva zile, în celular, la parter. Îndată am dat un „telefon” cu alfabetul morse. Am prins o celulă cu evrei. Ei m-au întrebat ce stiu despre Pătrăscanu. Le-am spus:

- E sigur mort din anul 1952.

I-am întrebat cine sunt si mi-au spus:

- Suntem din grupul lui Lucretiu Pătrășcanu, zece inși, care am fost arestati pentru prietenia cu el. Eu sunt Silber.

- De ce v-au arestat?

- Fiindcă eram cei mai destepti din partid si cu studii în Apus. Toti avem licente si doctorate din Occident.

- Ce sperante aveti?

- Nu prea avem sperante imediate.

- V-ati putea scurta termenul de detentie numai prin rabinii dumneavoastră. Ce raporturi aveti cu ei?

- Proaste, au răspuns, căci noi suntem atei.

- Luati legătura cu ei, ei au mare influență în lume si prin actiunea lor pot aduce aici schimbări în favoarea dumneavoastră. Altfel se va amâna eliberarea până când o conjunctură specială ne va elibera pe toti.

În altă zi am prins pe unii ce stăteau în cameră cu distinsul preot si predicator Zosim Oancea din Sibiu. I-am trimis salutări si i-am mai spus: „As fi si eu bucuros să stau în cameră cu dânsul si să primesc ceva lumină din înțelepciunea lui.”

Tot acolo l-am întâlnit alături, după câteva zile de la sosire, pe Nichifor Crainic. Cu el am îndrăznit să vorbesc prin zid, căci am aflat că la zidul cu cărămizi, la îmbucătura cărămizilor, se poate vorbi la perete.

Mi-a spus că a făcut greva foamei, ca să-l scoată la muncă.

După 9 zile de greva foamei l-au convins să renunte fiindcă nu-i vor primi cererea, va fi distrus si nu va mai avea cum să se refacă. Asa că a renuntat.

După nouă zile de grevă a foamei a făcut poezia „Foamea” pe care mi-a transmis-o pe rând, la telefon, în câteva zile. O redau aici:

*Foamea*

*De voi fi fost cândva ciorchine  
Sunt azi prăstină stoarsă-n teasc  
În flămânzenia din mine  
Zvârliti o zeamă si renasc.*

*Priviti-mi trupul cum se stinge  
Un bors de stir l-ar încălzi,  
Un fir de iarbă de-ar atinge  
Fulgeritor ar înverzi.*

*Lăsati-mi bratul de fantomă  
Din pom să rupă doar un măr,  
Muscând m-as umple de aromă  
Și-as mai trăi într-adevăr.*

*În flămânzenia-mi adâncă  
Deserturi oarbe se deschid,  
Când ultimul lingău mânâncă  
Eu zac pe lingură si blid.*

*O, Milostivule, Tu, care  
Din doi ciortani si cinci colaci  
Făcusi un munte de mâncare  
Să saturi gloate de săraci,*

*Repetă, Bunule, minunea  
Și ospătează mii de guri,  
Iar mie ascultă-mi rugăciunea:  
Dă-mi cosul cu firimituri.*

- Ca să renunt la grevă, mi-a spus Crainic, după câteva zile de grevă, îmi puneau deasupra mâncării o bucată bună de carne ca să mă ispitească. Cum gamela cu carnea rămânea în celulă,

carnea „îmi făcea cu ochiul” dar, oricât o îmbrătișam cu privirea, o respingeam până la urmă.

După nouă zile de foame, Crainic mai avea încă umor.

După această scurtă sedere în celulă m-au mutat singur vreo 45 de zile în Zarcă. Din nou izolare. Dar Dumnezeu era cu mine, eram sănătos. Mâncam toată mâncarea și nu mă plângeam de nimic. A nu mânca toată mâncarea, puțină mâncare ce ni se dădea, era un semn că organismul cedează și că moartea se apropie. De aceea, dacă mă interesam de cineva, între altele întrebam și dacă poate mânca toată mâncarea.

Găseam cu ce să îmi umplu timpul: rugăciune, meditație, repetări de texte sfinte și de unele poezii ce le învățasem în temniță timp de 20 de ani. Apoi usoare incursiuni cu gândul în istoria Bisericii Universale sau în Istoria României și altele.

Alături era un sublocotenent prahovean, cu soția Ileana, rămasă cu copil mic, probabil cu numele Păunescu. Discutam câte ceva cu el la morse, telefonul temnitei.

Mă hotărâsem să-l chem la telefon prin telepatie.<?> M-am dus lângă peretele lui și l-am invitat: „Vino la vorbitor!”, și a venit și am vorbit. Dar, considerând că a putut fi o întâmplare, am continuat să-l chem și cu alte ocazii, și a venit de mai multe ori. Am dedus deci că se poate reuși prin transmiterea gândurilor. Dar am renunțat la „sportul” acesta fiindcă cerea o concentrare prea mare, de care n-am mai fost capabil în foamea pe care o înduram.

Transmiterea gândurilor a fost o preocupare a mea încă din timpul primului an de studenție. Am folosit-o cu succes la toți profesorii mei de teologie și la Mitropolitul Ardealului Nicolae Bălan.

La toți, fără efort și imediat, cu o reușită deplină. Am folosit-o și la Cluj la examenul de diferență de liceu unde i-am transmis profesorului de germană subiectul pe care voiam a mi-l da: „Sărmanul Klopsentoc” și pe care mi l-a dat imediat.

Obraznic, trecând pe stradă cu niste studenti, colegi, dacă aveam la 50-100 de metri înainte niste fete îi întrebam:

- Vreti să vedem dacă sunt frumoase?

Și ei răspundeau:

- Da.

Atunci le priveam drept în ceafă, pe locul creierului mic, si imediat își întorceau privirile înapoi. Acest lucru se producea negresit si fără efort.

Dar atunci eram puternic, plin de vigoare; atunci eram un om, acum o umbră de om, palid, pământiu, stors ca o lămâie. Orice efort nesocotit putea fi fatal.

Cum de nu am folosit acest act, acest avantaj personal, transmiterea gândurilor, fată de conducătorii asupritori din temniță si din lagăr?

Nici un gând nu mi-a venit să fac asa ceva. Desi am încercat să fac cu Păunescu acest lucru, nicum nu mi-a venit în gând să încerc să transmit si conducătorilor comunisti ce mă asupreau ceva în favoarea mea sau a celor ce sufereau alături de mine.

Această uitare pentru mine e un mister. Poate acesta era destinul nostru: suferinta, suferinta asa cum ni s-a impus.

„Prin răbdarea voastră veti mântui sufletele voastre” ne spune Sfânta Evanghelie. Iar în alt loc ne anuntă: „Cine va răbda până la sfârșit, acela se va mântui.”

Mai vine si dumnezeiescul Apostol Ioan si, în Apocalipsă, capitolul 2, versul 10 ne spune: „Fii credincios până la moarte si-ti voi da tie cununa vietii.”

Deci trebuia să rămân credincios, si am rămas. Dar nu dintr-un merit personal, ci dintr-o necesitate: Dumnezeu m-a pus în situatia să nu pot alege altceva. Aici se vede mila lui Dumnezeu pentru mine. N-a vrut să mă pierd si mâna Lui protectoare am simtit-o tot timpul.

Fusesem profesor de religie, nu cel mai credincios



profesor, dar totuși credincios. Crescusem într-o familie ce m-a educat în frica lui Dumnezeu. Tatăl meu se ruga dimineata o jumătate de oră.

La teologie am învățat dovezile rationale ale existenței lui Dumnezeu. Am aflat din mistica creștină că Dumnezeu se poate cunoaște cel mai bine și mai convingător prin dragoste în extaz. Prin contemplarea lui Dumnezeu și aducerea lui Dumnezeu în noi.

Cuvântul lui Iisus e clar: „Acela este cel ce Mă iubeste, cel care are poruncile Mele și le păzește, iar cel ce Mă iubeste pe Mine va fi iubit de Tatăl meu și-l voi iubi și Eu și Mă voi arăta lui.” (Ioan, 14,21).

Și încă: „Dacă Mă iubeste cineva, va păzi cuvântul meu și Tatăl meu îl va iubi și vom veni la el și vom locui cu el”. (Ioan, 14,23). Deci pe Dumnezeu îl putem cunoaște direct prin dragoste.

Dar eu nu-l cunosteam. Știam de toate despre el, dar nu aveam nici o dovadă despre existența Lui. Eu puteam spune și spuneam *cred* că există Dumnezeu, cred profund în existența Lui, dar nu puteam spune nicidecum: *stiu* că există. Nu avusesem nici o dovadă convingătoare a realității existenței lui Dumnezeu în lume și în existența mea.

*Credeam* deci în existența lui Dumnezeu, dar nu puteam spune: *stiu* că există Dumnezeu. Eram de bună seamă un mare păcătos și de bună seamă așa sunt și acum, și Dumnezeu nu mă învrednicise încă de o dovadă convingătoare despre slăvita Sa existență. Și deși până în 1955 avusesem destule dovezi despre existența lui Dumnezeu în viața mea, din felul cum am fost păzit și am străbătut anii de temniță, nu am tras nici o concluzie în această privință căci nu meditasem asupra anilor mei de temniță și cum i-am străbătut. Fusesem deci orb, orb de-a binelea.

A trebuit să treacă 13 ani de temniță până când Dumnezeu a binevoit să mă miluiască cu *dovada* puternică și de netăgăduit

a existentei Sale prea slăvite și că e lângă mine cu ajutorul Său.

Nu eram atunci mai bun ca înainte, dar eram în neliniste, în criză, în mari temeri, la marginea disperării.

Atunci ai venit la mine, Doamne, când Ți-am imputat lipsa de grijă pentru noi, detinutii, și neloialitatea Ta, când Ți-am arătat temerea de înnebunire, ca inginerul Ion Sasu, atunci mi-ai apărut și mi-ai zis, tare și răspicat: „Nu vei înnebuni”. Și ca să mă convingi ai repetat: „Nu vei înnebuni”. Și Te-ai retras. Dar a fost destul. Și apoi, fiindcă situația era încă prea grea pentru spatele și sufletul meu, ai venit și cu alte dovezi ca să mă convingi deplin, ca nu cumva arătarea Ta să pară că a fost o arătare înșelătoare.

Dar după aceasta m-am întărit. De aici încolo stiam că Tu, Doamne, existi: am experimentat realitatea Ta, prezenta Ta, ajutorul Tău.

De atunci puteau să vină nu câțiva oameni, ci miliarde de oameni, să spună că nu există Dumnezeu, eu le-as fi putut răspunde: vă înșelati cu totul numai pentru că trăiti în afara iubirii și credinței în Dumnezeu puteți vorbi astfel. Nu ati avut experiențe spirituale. Eu azi stiu că există Dumnezeu și nimeni nu-mi mai poate răsturna aceasta convingere rezultată din dovezi date, în împrejurări grele, de însuși Dumnezeu. Încercați să vă întoarceți către Dumnezeu cu preocupările voastre și poate vă va milui să înțelegeți că nu trebuie să-L tăgăduiti și să simțiti că El este.

### ***CU CONSTANTIN GANE***

Am fost mutat iarăși numai în doi, cu scriitorul Constantin Gane. Domnul Gane se trăgea dintr-o familie de boieri moldoveni mai scăpătați acum. Firul genealogiei familiei sale îl cunostea până la 1453, când a căzut Constantinopolul.

Era mai în vârstă, din 1887, mi se pare. Jucase la Palatul

regal cu fetele lui Ferdinand si ale Reginei Maria. Avea relatii în lumea de sus.

L-am găsit extrem de reumatic si nu putea merge să ducă tineta.

„Băietii, - mi-a zis - mi-au pregătit plecarea în străinătate. Se fixase ziua, în 1948. Dar eu am amânat ca să văd ce fac cu biblioteca mea. Ei au plecat iar eu am rămas si rămas am fost. N-am mai putut pleca si am fost arestat.”

Regreta acum.

Ajuns viguros la Aiud, a deschis noaptea fereastra si a dormit cu ea deschisă - lucru ce l-a dus la acest reumatism accentuat. Încolo, era vesel si plăcut. Nu se plângea. Suporta temnita cu bărbătie.

A scris 13 cărți dintre care două premiate de Academia Română: „**Prin hârtoape si coclauri**” si „**Trecute vietii de Doamne si Domnite**”. Știa multe. Călătorise mult si în Apus si în Constantinopol. Era un istoric literar, strângea documente. Țara a străbătut-o în lung si-n lat. Audiente la regina Maria si la regele Carol al II-lea. Masă cu regina Elena si cu regele Mihai sub Antonescu. Atâtea noutăți pentru mine. Mai multe mese cu printesa Marta Bibescu.

Dar ceea ce trebuie să remarc în chip deosebit e această comunicare a domnului Gane: „Am găsit pe un ceaslov vechi al unui boier următoarea însemnare:

«Am fost la mănăstirea Neamtului si am văzut cerul pe pământ. Staretul Paisie (Velicicovski) era învăluit în lumină, cum a fost domnul nostru Iisus Hristos la Schimbarea la Față, strălucea ca soarele...»”

Mi-a vorbit si de aportul considerabil al contesei de Noailles de la Paris (o româncă din familie princiară), al printesei Marta Bibescu si al domnisoarei Elena Văcărescu, la Congresul de pace din 1918 si 1919 în legătură cu Banatul nostru.

Cu domnul Gane am stat mai multe luni.

Întâlnirea cu el a fost utilă pentru multele informatii pe care mi le-a dat din lumea literară si din lumea politică. Ortodox si bun român, patriot, din călătoriile lui în străinătate s-a întors cu o evlavie si o simpatie deosebită pentru sfântul Anton de Padova. Convietuirea cu dânsul a fost plăcută si rodnică.

Desi bătrân, rezista bine si dacă reumatismul lui, netratat bineînteles, nu s-ar fi accentuat prea mult, buna lui stare de spirit si robustetea corpului lui l-ar fi dus să vadă eliberarea din 1964. Dar am aflat că a murit cu vreo doi-trei ani înaintea eliberărilor.

### ***RICI (RICHARD) HILARD***

Mi-a fost dat să mă întâlnesc în temniță si cu Rici Hilard. El a fost unul dintre cei trei secretari ai lui Titulescu. De origine engleză, era românizat. Foarte simpatic si cult, în timpul din urmă fusese profesor de drept international la Universitatea din Bucuresti. Fusese destul de legat de Titulescu. El mi-a spus de propaganda mincinoasă, foarte susținută, a unguirilor, de denigrare în Occident a poporului român. Mereu era pus în situatia să ia atitudine contra minciunilor ungesti si să restabilească adevărul.

Specialist în drept international, l-am rugat să-mi descrie cum s-a creat O.N.U. si cum functionează.

A făcut o descriere pe larg a sectiilor, a secretariatului ONU si a functionării acestora.

L-am întrebat dacă ONU se va putea impune si dacă hotărârile lui vor putea fi aplicate, căci si Liga Natiunilor era bine organizată dar era neputincioasă fiindcă nu avea instrumentul care să aplice hotărârile ei.

El a spus: „Acest defect s-a remediat astăzi. ONU va avea o armată a sa luată din natiunile ce o compun care să aplice hotărârile ce se iau.”

## **SINGUR**

O nouă izolare de 70 de zile. Nu o mai asteptam, dar ea a venit nedorită. Administrația considera probabil că n-am fost pedeapsă destul. Căci izolarea e o pedeapsă.

Regimul de celulă singur se da după pedepse: începe de la șase luni și merge la trei ani pentru cele mai mari pedepse. El nu trebuie să treacă de trei ani căci duce la înnebunirea deținuților. Deținutul trebuie controlat: dacă nu poate suporta să facă în continuare toți anii de regim de celulă, atunci el trebuie întrerupt cu un regim de ieșire din izolare și face mai târziu pedeapsa ce i-a rămas.

Eu făceam acum din nou o pedeapsă de 70 de zile de izolare fără să se spună că e o pedeapsă.

O suportam în liniște, fără să întreb autoritatea de ce sunt izolat, fără să mă plâng și fără să sufăr, să zic așa. Singur faci rugăciunea mai cu ardoare și meditația e mai susținută. Omul singur găsește în Dumnezeu pe Tu-ul cu care se întretine.

Pentru monahii evoluți singurătatea e lucrul cel mai căutat căci numai în ea e singurul mod de întâlniri intime cu Dumnezeu. Marile extaze și trăiri monahale le au monahii nu când sunt în grup, ci când sunt singuri.

Iar pentru omul comun această singurătate e greu de suportat și, prelungită, e ucigătoare.

Eu o suportam ca pe un lucru impus, dat, fără să fie ușoară și fără să fie grea.

Niciodată nu m-am ridicat la nivelul marilor mistici care în contemplare aveau desfătări coplesitoare ce depășesc orice delicii ale pământului. Căci nu practicam isihia, contemplația, deși știam metoda.

Rugăciunea inimii: „Doamne Iisuse Hristoase, Fiul lui

Dumnezeu, miluieste-mă pe mine păcătosul” o spuneam si eu, dar nu în continuare, ci numai de câteva ori în 24 de ore. Eram totusi multumit si nu ambitionam la mai mult.

În acest timp un locotenent major mi-a zis:

- Esti slăbit.

- Da, am zis, hrana e prea slabă. N-o puteti îmbunătăți?

- Pentru toti, nu, pentru unii mai înțelegători, da. Vrei să ti-o îmbunătătesti si tie?

- Eu vreau să rămân în cadrul general, nu vreau să ies din comun. Dacă îmbunătățiti masa tuturor, atunci vă multumesc, mă voi bucura si eu de ea; dacă nu, vă multumesc iar, însă fără a mă bucura de vreun avantaj particular.

Era o preocupare permanentă a ofiterilor si a personalului de pază ca să facă informatori pe bietii detinuti, profitând de boala, slăbiciunea sau alte lipsuri ale lor. Și una din cele mai scumpe dorinte ale lor era ca nimeni dintre detinuti să nu rămână necompromis, ca nu cumva mâine să se ridice si să le impute regimul asupritor pe care l-au suportat cu autoritatea omului ce nu a făcut compromisuri.

### ***DIONISIE FOTINO***

Sosit la Aiud cu primii criminali de război, colonelul de jandarmi Dionisie Fotino a devenit repede simpatic tuturor pentru un motiv simplu: si-a luat răspunderea pentru toate faptele sale si nu a dat vina pe nimeni din subalternii săi, cum au făcut multi ofiteri superiori.

El a fost în Transnistria si a făcut pază cu o unitate de jandarmi. Vina lui a fost că a împuscat rusi. Și într-adevăr a împuscat, dar numai pe cei judecati de Curtea Martială si condamnati la moarte. El era organul de executie. Era soldat. Dacă nu i-ar fi împuscat, ar fi fost împuscat el.

Cei împuşcați au fost partizani civili prinși ucigând ostasi și condamnați la moarte de Curtea Martială sau alti delincventi.

Pentru tinuta lui plină de demnitate la proces îl simpatizasem și, când am putut, i-am dat tutun.

Tatăl său a fost maresal al palatului și mosul lui la fel. Era bogat, avea 30 de hectare de pământ, dintre care 10 ha cu caiși.

Era căsătorit cu o distinsă fată ce făcuse liceul la Notre Dame la Galati, fiica directorului Comisiei Dunărene.

Spre a se vedea puterea francmasoneriei la noi, descriu acest caz povestit de el:

„Era prin 1923. Eram comandant de legiune de jandarmi la Făgăras. Dar m-am însurat și voiam să mă mut în părțile Galatului. Am făcut cerere și mi s-a respins. Am pus toată influenta socrului meu în joc, care era mare, dar fără folos. Într-o zi, în concediu, vara, în Bucuresti, priveam într-o vitrină. Cineva mi-a pus mâna pe ochi, de la spate.

- Ce faci, dragă Fotino! și m-a îmbrățisat. Era un evreu cu care am făcut scoala primară.

- Unde esti, m-a întrebat.

- În Ardeal, la Făgăras, sunt seful legiunii de jandarmi de acolo.

- Și-ti convine?

- Nu prea. Am încercat să mă mut și n-am reusit.

- Te mut eu. Unde vrei să fii mutat?

I-am spus.

- Bine. Dă-mi cererea și vino mâine să-ti dau mutarea. Vino la mine la masă la amiază.

M-am dus cu o vază de flori.

- De ce-ai mai umblat? Eu sunt bogat, sunt director de bancă. Și acum, hai să-ti dau mutarea. A scos actele. Nu mă puteam mira destul.

- Multumesc foarte mult. Dar cum ai putut reusi?

- Foarte simplu. Eu sunt francmason gradul 26 și el e

francmason gradul 16. El e seful jandarmeriei. Și i-am dat ordinul să-ti facă mutarea. Asta-i tot.”

Fotino era multumit de felul cum lucrase în Rusia și de felul cum se comportase la procesul său.

Singurul lucru care-l acuza era faptul că n-a fost anuntat imediat la 23 august 1944 de evenimentele din țară, ca el să fi luat măsurile de apărare.

Mi-a spus: „N-am fost un abuziv. Știu ce înseamnă a omorî un om. Am executat numai ordinele și numai cele motivate legal. Astfel, în 1939 când regele Carol al II-lea a dat ordinul să fie împușcați câte trei legionari din fiecare județ, ca răzbunare pentru că legionarii uciseseră pe Armand Călinescu - eu n-am executat ordinul și nu am ucis trei legionari, fiindcă ordinul era ilegal. Unde au fost împușcați, au fost împușcați fără judecată. Eu n-am făcut asta.

Am stat câteva luni cu el. Povestea. Înțelegea că am nevoie de retragere de la povestile lui foarte profane. Fusese un epicureu, scosese toate plăcerile din viață când i s-a ivit ocazia. Fără să fie înclinat spre rugăciune, chiar și acum, nu tăgăduia valoarea religiei. Rationalist în gândire, înțelegea prea puțin și viața și rostul monahilor și monahiilor pentru care avusese un retinut dispreț. Admira mult pe călugării din Franța. Pentru cultura lor, spunea el, o soră a lui era călugărită franceză și în fiecare vară mergea cu mașina și-o vadă.

Și așa cum a fost și cum mai era încă, căci restristea în care se găsea nu-i provocase încă o întoarcere, suporta temnița cu o bărbăție deosebită, cu o forță de invidiat.

Nu știu dacă mai târziu nu s-a produs cumva în el o renastere, o întoarcere cu privirile spre cer, căci nu l-am mai întâlnit.

## ***JUSTIȚIE ȘI PROCESE LA NOI***



Încă si după moartea lui Stalin din martie 1953, când oricum s-a produs un reviriment în Rusia, toată viața noastră publică era controlată si îndrumată de consilierii rusi. Nu se mai cântau ode, nu se mai aduceau elogii nemaipomenite lui Stalin, dar spiritul lui rezista. De dincolo de moarte supraveghea viața de la noi. Omul murise, dar teroarea ce o stabilise si spiritul ei continuau si după revolutia din Ungaria din 1956 si după plecarea armatelor ruse de la noi. În 1958 duhul spaimei plutea peste țară. În justitie, în școală, în armată, peste tot.

Întâlnirea cu avocatul băcăuan Eugen Dragomir mi-a întărit această părere.

Spre a înțelege, redau următoarele spuse de Dragomir:

„Eram pe front la nord de Crimeea, comandantul unei unități de artilerie. Eram în așteptare. Dar eram mereu sicanati si lovit de niste partizani. S-a observat că ei vin totdeauna dinspre un muncel.

S-a trimis pentru control o patrulă si nu s-a mai întors; s-a trimis a doua si nu s-a mai întors nici ea. S-a trimis apoi un pluton si nici el nu s-a mai întors. Atunci Divizia noastră a hotărât cucerirea muncelului. L-am înconjurat si am ajuns la vârf. Era un platou. Vreo 80 de bărbați civili si femei erau acolo. Se auzise o bubuitură. Unii se aruncaseră la vale pe o pantă impracticabilă.

Pe platou era o capră de lemne, lungă, lângă care sublocotenentul ce fusese trimis cu plutonul spre cercetare era pe iarbă, tăiat cu fierăstrăul în două.

Partizanii au fost dati în judecată si osânditi la moarte.

Rusii au căutat să afle cine au fost ofiterii care au participat la prinderea partizanilor. Și au aflat. Am tăgăduit, dar n-a fost posibil să lungesc tăgada. Mi s-a făcut proces...

- Ce-ai căutat, m-a întrebat presedintele să ataci populația pasnică a Uniunii Sovietice?

- Dar eu nu m-am luptat cu populatia pasnică, ci cu armata sovietică.

- De ce ai intrat în Uniunea Sovietică?

- Am fost mobilizat, făceam parte din armata română si am primit ordinul lui Antonescu să luptăm împotriva Uniunii Sovietice.

- Și de ce ai tras în armata sovietică si n-ai tras în pământ, ca să nu omori oamenii?

- Noi nu ne-am dus acolo să ne jucăm... era un război, eram luptători, trebuia să ne batem si nu să ne jucăm, etc.

Și l-a condamnat la 15 ani.

Presedintele completului de judecată era atât de intimidat de rusi, încât a putut pune inculpatilor niste întrebări atât de idioate cum s-au văzut.

Procese de soiul acesta au fost nenumărate. Din moment ce procesul s-a deschis, condamnarea era sigură. Nimeni nu risca o achitare. Fiindcă presiunea rusă era îngrozitoare.

### ***NAE COJOCARU***

Nu am stat numai cu el, mai era profesorul Mircea Nicolau, ce făcuse filosofia si avea preocupări literare deosebite, si, mi se pare, camaradul Nelu Rusu avocat.

Faima lui Nae Cojocaru sosise la Aiud înainte de a veni el în persoană: luptător de mare calitate, cult, viteaz, suflet mare. Pe unde a trecut a lăsat impresii puternice pentru atitudinea lui demnă si impresionantă. Originar era din Constanta, comuna Vultur. Era avocat.

Mobilizat, căzut prizonier, nu s-a întors din Rusia cu ceilalti ofiteri prizonieri, în 1948. Pârât pentru atitudini prea românești, a fost condamnat la lagăr în regiunea Vorcuta, lângă Cercul Polar. S-a întors în țară abia în 1951.

Dar în loc de libertate, pentru că luptase pentru țară, i s-a dat temnița pentru că era legionar și luptase contra Uniunii Sovietice. Așa ne-am putut întâlni.

Șederea împreună a durat câteva luni. Cu toată foamea, ea poate fi considerată că a fost foarte plăcută pentru că și ceilalți doi camarazi erau admirabili.

A povestit multe; s-a întâlnit cu mulți ruși și cu alții prin lagărele de muncă prin care a trecut.

Fantastica auroră boreală cu frumusețea ei superbă prin variația de culori, cu șase luni de noapte și șase luni de zi, a văzut-o câțiva ani.

Dar din povestirile lui rețin, fiindcă sunt de un interes mai general, două momente.

Într-un lagăr era un doctor foarte distins. Era și el detinut, dar lucra ca doctor în lagăr. Pe Nae Cojocaru l-a impresionat acest doctor prin capacitatea și cunoștințele lui. De aceea l-a întrebat cum a ajuns să fie condamnat. Și doctorul a povestit:

„Maxim Gorki, acest scriitor celebru, luptase mult pentru asigurarea succesului revoluției în Rusia. De la un timp el nu se înțelegea prea bine cu Stalin. Atunci, spuse doctorul, au fost trimise la el două mașini de doctori universitari. Când le-a văzut, Gorki a zis:

- Ce căutați la mine?

- Vrem să vă facem o vizită medicală.

- A! Nu-i nevoie, mă simt încă destul de bine.

- După zbuciumul ce l-ați avut și viața de luptă pe care ați dus-o și pentru care Republica noastră vă e recunoscătoare, e cu neputință să nu aveți câteva neajunsuri trupești pe care din modestie le suportați fără să vă plângeți. Dorim să vă vizităm și să vă ajutăm.

- Bine, a zis, dacă stăruiti, poftiți și vă mulțumesc.

- L-am vizitat cu toții și i s-au prescris câteva medicamente. Dar după câteva zile a murit.

Atunci Stalin a făcut un proces tuturor medicilor care l-am vizitat și ne-a condamnat la muncă silnică cu deportare în Siberia, afară de cel care i-a inoculat otrava. Ca să nu se bănuiască ceva, Stalin i-a făcut funerarii naționale și orașul Nijni-Novgorod a fost numit Gorki.

Al doilea caz: Cojocaru l-a întâlnit în lagăr pe ministrul adjunct de la telefoane Kaganovici, fratele soției lui Stalin și deci cumnatul lui Stalin.

Și l-am întrebat care erau raporturile dintre Stalin și cumnatul său? Acesta a spus: dacă Kaganovici auzea la telefon vocea lui Stalin, se îngălbenea și se ridica în picioare și tot timpul convorbirii îl petrecea în picioare.

Nu rezist ispitei și mai povestesc un caz redat de Cojocaru. Aceasta pentru a arăta care era atmosfera ce se crea în Uniunea Sovietică împotriva evreilor și a se vedea greseala acestui popor, atât de inteligent, când a făcut Yalta și i-a dus pe ruși la 40 kilometri vest de Berlin, vânzând Europa estică în nădejdea că prin comunismul rus vor stăpâni lumea. Greseală fundamentală de care evreii și-au dat seama mai târziu și care a fost sursa atâtor enorme greutăți pe care le-a suportat lumea și de care nici azi n-am scăpat deplin.

În Berlin, după război, erau patru sectoare, câte unul pentru fiecare națiune biruitoare ce a dus războiul cu nemții : sectorul rus, american, englez și cel francez.

În cel american era Eisenhower, marele general american, cu o armată americană. În sectorul rus era, cu o armată rusă, maresalul Jucov, cel ce a condus frontul de nord și s-a dovedit ca cel mai mare general rus. Sectoarele englez și francez au avut comandantii lor.

Într-o zi Jucov a zis: „Hai să facem o petrecere la care să nu luăm parte decât noi, rușii. Nimeni din ceilalți sovietici. Și s-a făcut petrecerea.

La petrecere, Jucov, puțin cam bine dispus, umbla cu

paharul în mână și închina cu unul și cu altul din camere. Dar într-o cameră dă cu ochii de doamna Stalin care sosise atunci cu avionul.

- Ce cauți aici, i-a zis, nu știi c-am dat ordin să nu fie aici decât numai ruși?

Doamna Stalin a scos din poșetă un pistol și a tras în maresalul Jucov pe care l-a rănit la umăr și apoi în grabă a fugit la avion și s-a întors acasă.

A doua zi maresalul Jucov era destituit.”

Cojocarul mi-a spus: „Într-un lagăr am stat cu un colonel rus căruia soția i-a adus de Crăciun multe bunătăți din care mi-a dat și mie. L-am întrebat cum de e în lagăr și el mi-a spus povestea de mai sus, apoi a continuat:

„Eu sunt erou național și sunt prieten al lui Jucov. După întâmplarea din noaptea respectivă, ca să nu fie o revoltă, toți prietenii lui Jucov am fost arestați.”

Dar aceasta arată că imediat după război s-a produs o trezire a sentimentului național rus și o ură crescândă împotriva evreilor și conștiința că ei, rușii, trebuie să se conducă și să nu se lase conduși de alții.

Iată cum Dumnezeu răstoarnă planurile nedrepte ale oamenilor.

\*

Din nou o izolare de 30 de zile. Nu-mi prindea rău și, prin morse, când voiam și puteam, luam legătura cu camarazii.

Foamea era mare. Mă obișnuisem cu ea și ca s-o înșel mestecam mai bine alimentele considerând că așa ele capătă altă valoare.

Mi-am zis: trebuie să încerc să obțin o îmbunătățire a regimului. Comandantul temnitei era un evreu, Coler, pe care nu-l văzusem la față încă și care n-a fost mai rău decât colonelul Crăciun, român, care i-a urmat. Fixasem cererile în patru puncte

dintre care cel mai important a fost hrana. Consideram că dacă nu cer îmbunătățiri nu-mi fac datoria față de mine și față de alții.

Am spus militianului că vreau să vorbesc cu domnul director. M-a întrebat:

- În ce cauză?
- Personală, am zis.

Și m-am dus la dânsul. L-am salutat cu salutul obligatoriu:

- Să trăiți, domnule director.

M-a dus mai în fundul camerei probabil ca să nu se audă convorbirea de către militianul ce aștepta la ușă ca să mă conducă înapoi. A plecat urechea ca și când ar fi așteptat să-i comunic o taină și mi-a făcut semn să vorbesc încet. Mi-am dat imediat seama că a bănuțit că merg să divulg ceva sau să părăsesc pe cineva.

Dar după ce am început să vorbesc tare și răspicat încercând să descriu regimul și cât de nedrept, în comparație cu vinele deținuților, reale sau inventate, și cât de departe e umanismul comunist de ceea ce ni se aplică nouă, a făcut o mutră de contrarietate și deceptie și m-a întrebat:

- Și acum ce vrei?

- Am venit să vă rog să ne îmbunătățiti regimul. Să interveniți mai sus pentru aceasta. Vedeti cum se sting oamenii de foame. Sunteți martor la această tragedie. Spuneti lucrurile sus.

- Te-a delegat cineva pentru aceasta?

- Nu. Stau singur, dar spun lucrurile cum sunt, cum le trăiesc eu și cum ele sunt ale tuturor lasă impresia că eu îi reprezint dacă vorbesc despre ele. Dar oricine ar vorbi, dacă spune adevărul, se găsește în acord cu toți care suportă același regim. Eu, înainte de a muri, am considerat că sunt obligat să vă spun acest lucru ca să știți că n-am acceptat să mor de foame fără a mă plânge și a vă ruga să schimbați regimul de înfometare pe care îl duceți. Și apoi am vrut să se știe și să se înregistreze

de dumneavoastră că regimul ce l-ati impus nu s-a suportat fără plângeri de către detinuti si fără tendinta de a vă sesiza de gravitatea lui.

- Bine! am înțeles. Du-te! Esti cam îndrăznet.

- Deloc, domnule colonel. Demersul meu nu e un act de îndrăzneală ci unul de disperare, ca cel ce, căzut în apă, mai bate din mâini înaintea de a se duce la fund.

- Da, da, înțeleg, si a deschis usa.

Militianul m-a dus la celulă.

Dar lucrurile au rămas aceleasi. Nici o schimbare, nici în bine si nici în rău. Vor fi fost si alte plângeri căci la aceleasi cauze sunt firesti aceleasi reactiuni; dar nu stiu dacă ele au fost comunicate mai sus. Eram multumit de încercarea ce am făcut-o. Peste câteva zile un locotenent major cunoscut mi-a deschis celula si m-a întrebat:

- Ce faci Grebenea?

- Precum vedeti, mă lupt cu foamea.

- Într-adevăr, esti destul de slăbit. Tu faci puscărie dinaintea de noi, noi te-am găsit în „depozit”. Nu esti contra-revolutionar. Ai merita să nu te lăsăm să te scufunzi, dar trebuie să fii mai înțelegător.

- Adică cum? În ce fel?

- Ai orbul găinii? strigă el puțin nemultumit. Uită-te înainte si vezi si înțelege, doar nu esti turc.

- Vă multumesc, i-am răspuns. Cred că sunțeti un om foarte cumsecade si în alte împrejurări ati da dovadă de bunătate. Știu, înțeleg. Aveți un mandat impus de altii si nu puteti face binele decât în conditiile impuse de ei. Eu vă multumesc pentru dorinta de a mă ajuta care, în ce vă priveste pe dumneavoastră, cred că e sinceră. Pretul cerut de altii e prea mare iar dumneavoastră nu-l puteti reduce. Nu-l pot plăti. Dumneavoastră mi-ati luat multe si ne-ati redus la situatia limită în care viata noastră se mai reazemă acum abia în câteva fire.

Dar nu ne-ati putut lua încă putinta de a respinge unele oferte ale dumneavoastră care de ochii nostri sunt privite ca neonorabile si neumane. Prefer să mor în conditia pe care mi-ati creat-o decât să ies din ea pe calea pe care mi-o oferiti.

- Treaba ta, a zis. Noi nu-ti putem face binele cu sila. Și a închis usa.

### ***CU ALȚI DEȚINUȚI***

- Fă-ti bagajul, mi-a spus gardianul, si peste câteva clipe un ofiter m-a condus într-o celulă cu patru tineri.

Cum am intrat, tinerii si-au manifestat față de mine o bucurie mare, iar ofiterul privea pe vizetă. Peste vreo douăzeci de minute, ofiterul a venit si m-a luat de acolo. De aceea la mutările următoare , opream manifestatiile de simpatie ale celor care mă primeau până după plecarea gardianului.

Am intrat într-o cameră tristă. Atmosferă de mormânt. Membri: Octavian Stetin din Bucuresti, fost sef al administratiei financiare din Bucuresti, bolnav grav de stomac. Un avocat oltean de la Horezu, fost 15 ani bibliotecar la Universitatea din Cernăuti, cu două doctorate, si un țaran bănățean tânăr.

Bietul Stetin, când m-a văzut intrând senin si vesel s-a înviorat. S-a mirat de buna mea stare de spirit si mi-a spus:

- Dacă nu veneati aici muream.

Și dintr-o dată aud:

- Cucuriguuu!

- Dumnealui avocatul cântă tare de mai multe ori de zi „cucuriguuu!” iar eu sunt bolnav.

Am înțeles. Acest avocat oltean de 60 de ani, arestat de curând si încă gras, cânta cucurigu ca să-l audă administratia si să-l crute că e anormal. Bănățeanul era om cumsecade. Am intervenit asa:

- Trebuie să introducem în cameră o atmosferă de bucurie.



Cântând cucurigu nu ne scăpăm viata ci ne-o pierdem prin atmosfera de tristete pe care ne-o provoacă. Dumneata nu va trebui să mai cânti niciodată cucurigu căci provoci o atmosferă sinistră. Te rog să înțelegi asta. Văd că mănânci aproape întreg turtoiuul domnului Stetin după ce acesta a luat ceva din el.

- El nu-l poate mânca, replică avocatul.

- Nu-i nimic. Lasă-l până a doua zi. Nu i-l lua de la gură.

Poate mai târziu ar mai lua din el, dar nu-l mai are. Dumneata, în loc să cânti cucurigu, trebuie să te rogi și în curând o să te simți mai bine.

- Dar nu mai stiu rugăciunile.

- Nici Tatăl nostru?

- Nici.

- Îl reînvățăm.

Și am început să i-l spun. Îl învăța greu.

- Acum hai să începem să spunem fiecare întâmplări fericite și vesele din viața noastră. Să nu spunem întâmplări triste, căci nu sunt prielnice sănătății noastre, în starea în care ne găsim acum.

Și chiar din prima zi atmosfera camerei a început să se schimbe și să ia un aspect plăcut. S-a mai auzit uneori cucurigu strigat tare.

Stetin nu putea iese afară din cauza bolii; era prea slăbit, nu primea tratament și se socotea pierdut. Eu i-am spus:

- Cu ce primești poți să te menții, dacă te rogi ai încredere și esti vesel. Și apoi de unde știi că nu vei primi și tratament medical mai târziu? Ține-te bine acum!

Stetin era un om cult. Făcuse doi ani de medicină, apoi a renunțat și a făcut dreptul și în loc să pledeze ca avocat a început cariera ca agent fiscal. A avansat repede și avea o experiență frumoasă pe linie profesională. Spunea cu oarecare laudă că și Cervantes a fost om al fiscului.

Într-o dimineată, plin de încredere, Stetin a spus:

- Mi-a apărut în vis Domnul Hristos si mi-a spus: „Octav, mestecă bine pâine si-ti va fi bine”.

Pâinea era de 92 de grame. A început să o mestece încet de tot. Se simtea ceva mai bine, dar era încă foarte bolnav. Însă peste vreo lună a fost o vizită medicală. L-am sprijinit pe Stetin la dusul la vizită. Doctorul i-a prescris medicamente si le-a primit. Un sanitar, gardian îi făcea injectiile iar pilulele le lua în cameră si asa ajutorul i-a venit.

Mi s-a prescris si mie Triferment si un mic tonic, dar când am coborât jos, la camera gardianului, să le iau, Biro, plutonierul ungar, mi-a comunicat:

- Nu stii că tu nu ai dreptul de ajutor medical de la noi? si m-a trimis înapoi.

Doctorul nu stia probabil de această opreliste. Și la celelalte vizite mai scria câteodată câte ceva pentru mine dar eu nu le-am primit niciodată fiindcă eram trimis înapoi dacă coboram să le iau.

Până ne-am despărțit Stetin se refăcu pe încetul, avocatul se linistise si cucurigul nu s-a mai auzit în celulă.

De la tânărul bănătean, om de bun simt si de omenie, păstrez următoarea istorisire spre a trage din ea unele concluzii: „Într-o zi am pierdut oile mele: 72. Le-am căutat dar nu le-am găsit decât după sapte zile. Nu lipsea nici una. Câinele era cu ele, lihnit de foame. De bucurie am tăiat o oaie si i-am dat câinelui o bucată de carne. Cum a mâncat-o a murit.”

Concluzia: Câinele e ca si omul. Nu trebuie să-i dai carne sau mâncăruri grele după o foame mare, căci îl omori. Ci se întoarce treptat la regim normal, începând cu zeamă de cartofi, iaurt, lapte diluat cu apă, zeamă de plante strecurate. La om, nici vinul, nici tuica, nici grăsimile nu trebuie să intervină încă în alimentatie.

Iar de la Stetin păstrez:

- Un prieten veni la mine si-mi spuse: ai impus prea mult impozit acestui prieten al meu doctor, căci e bătrân.

- Cum e bătrân? Căci arată ca la 50 de ani. Scoate-ti buletinul, domnule doctor!

Uimitor! El arăta ca la 50 de ani si era de 75 de ani.

- Bine, am înțeles. Reduc impozitul. Dar cum ati făcut, domnule doctor.

- Simplu de tot. În fiecare iarnă, încă din tinerețe, am mâncat câțiva saci de mere si de nuci si nimic altceva.

Concluzia: ca să rămâneți tineri mâncați iarna câțiva saci de mere si de nuci.

\*

Un răcnet de nebun răsună în Zarcă. Nu mai pot spune anul, dar inserez acest fapt. Era al lui Vasile Luca, fostul ministru de finanțe la noi. Secui de o obrăznicie extremă, corcitură de româncă cu secui.

Răcnetul lui în Zarcă era sinistru. Gheorghiu Dej l-a debarcat de la putere în 1952, odată cu Ana Pauker si Teohari Georgescu. Fusese ministru al Finantelor. Pe lângă Teohari Georgescu, până la debarcare, a fost cel mai „tare” om din biroul politic.

S-a afirmat, si nimeni n-a putut dezminți aceasta, că el a plătit functionarilor unguni, pe tot timpul până la căderea sa de la Ministerul Finantelor, două salarii: salariul corespunzător serviciului său de medic, profesor, etc. si altul, echivalent postului său, primit în plic de la partid.

Dar pentru ce Gheorghiu Dej, îndepărtându-i de la conducere pe Ana Pauker, pe Teohari si pe Luca, pe cei doi dintâi i-a lăsat liberi, iar pe acesta l-a băgat în temniță? Aceasta are explicatia sa pe care mi-a comunicat-o Petre Pandrea: Luca, ajutat de prietenii săi, l-a arestat pe Gheorghiu Dej cu gândul să-l omoare si l-a bătut cu biciul pe spinare si l-a ținut arestat apoi,

neîndrăznind să-l ucidă încă. Aștepta să vadă reacțiunea de la partid. Atunci s-au sesizat ceferistii și întrebau cu furie: „Unde-i Gheorghiu Dej?”

Atunci Vasile Luca și acolitii săi unguri l-au scos în balcoane și l-au pus să vorbească și să arate că e viu. Temându-se de o revoltă a maselor, l-au eliberat.

Tot Pandrea mi-a relatat o convorbire cu Petru Groza avută după ce a ieșit din lagărul de la Ocnele Mari, în 1953.

„Într-o sedință a guvernului de seară, a spus Groza, am fost majorat. Mă și vedeam arestat și întemnitat. Mi se ceruse să urmăresc linia, să ucidem 30.000 de români, ca să înspăimântăm lumea și să putem aplica programul nostru. Dar eu am refuzat. Cel mai puternic era Luca. El presa și era neînduplecat. Atunci am cerut să amânăm hotărârea și să ies să vorbesc întâi în particular cu Vasile Luca.

Am ieșit. Era noapte. I-am spus:

- De ce să ne umplem mâinile de sânge? De ce să nu guvernăm într-un chip mai civilizată? Privește, natura e în pace. Stelele sunt liniștite. Stihiiile stau într-o ordine, ele nu fac crime. Să învățăm de la ele și să fim în pace.

Și cam după o oră ne-am întors. Urmasul lui Decebal a învins pe urmasul lui Atilla și ședința guvernului n-a mai adoptat o astfel de hotărâre. Eram salvat.”, a adăugat dr. Petru Groza.

Asta probabil în anul 1949 sau 1950. Arestat în București și băgat în temniță la Jilava, Luca s-a înfuriat și striga:

- Eu sunt V. Luca, cum m-ai băgat pe mine în temniță?

- Dacă esti V. Luca, ce cauți aici, bagu-te-n p.m.? striga la el militianul.

Și în furia lui, în câteva zile Luca era nebun. Deci Gheorghiu Dej s-a răzbunat cum se cuvine pe acest dusman al său ce călcase toate regulile unei guvernări oneste prin sovinișmul lui unguresc, ce l-a făcut să protejeze în mod

deosebit pe unguri spre paguba românilor. Cazul lui Vasile Luca arată tentativa nereușită a ungarilor de a pune mâna la noi pe postul de secretar general al partidului.

### ***NOI ARESTAȚI SOSIȚI LA AIUD***

În țară era liniste, nimeni nu mai misca. Guvernantii, cu rusii peste ei, erau stăpâni absoluți pe țară. Luptătorii din munți au fost lichidați cu toții și organizațiile contra-revolutionare au fost prinse și distruse. Nimeni deocamdată nu mai îndrăznește să ridice capul.

Și totuși m-am pomenit cu inși cunoscuți, eliberați după decretul de reducere a pedepselor din 1946, sosiți din nou în temniță. Unii, ce fuseseră tineri, erau acum cu neveste și copii, cu rosturi sociale, ingineri, avocați, profesori, etc.

Unii au fost prieteni ai mei și i-am întrebat:

- Ce ați făcut, mări? Nu știati ce e aici?

- Absolut nimic, a fost răspunsul. Ne-am pomenit arestați și ni s-a spus: „Trebuie să dați declarația aceasta; dacă n-o dați, vă omorâm.”

Rezistența, imposibilă de dus până la capăt. Cei ce s-au împotrivit au murit. Numai în Oltenia au fost cinci morți. Declarația cuprindea lucruri grave de tot. În esență e că s-au ridicat la luptă contra regimului și au fost prinși în luptă.

Iată cum au descris unii cum s-a întâmplat:

- Am fost luat de acasă și dus în munți (unii în pădure), culcat jos în dosul unei mitraliere ce avea în față, la o anumită distanță, ostasi. Eu, în poziție de tragere. Scena a fost fotografiată. Mi s-a poruncit: „Dă declarație că ai ieșit să lupți. Ai scos capul, îți dăm o pedeapsă mare, dar nu stai mult: câțiva ani și apoi te eliberăm, fiindcă n-ai făcut nimic. Acum avem nevoie de declarația ta și dacă n-o dai te ucidem ca pe-o musculiță.”

Astfel a venit un nou val, nu stiu numărul, poate 30-50 de mii. Alții au avut alte „vini”. Toti au primit pedepse mari.

Sosirea lor era ceva de neînțeles. Pe urmă am înțeles totul, chiar curând după valul de arestări.

Iată explicația: România intrase la ONU în 1955 și i se cerea eliberarea deținuților politici. Dar în 1956 a fost revoluția din Ungaria. Într-o unitate admirabilă țărani, muncitori și armata s-au ridicat pentru sfărâmarea jugului comunist. Dar atrocitățile ce le-au făcut au fost înspăimântătoare: au aruncat femeile de la etaje, jos, cu copii cu tot, dacă erau soții de comunisti. Au tăiat nasul, gâtul, organele genitale, sânii la femei, au scos ochii comunistilor pe care i-au prins. O barbarie grozavă care i-a speriat pe ruși și pe ai noștri. Deci poporul se răzbună crunt.

Rușii, văzând loialitatea românilor, și-au retras armata din România în 1958.

Dar ca să aibă liniște desăvârșită aici, să nu se repete cazul din Ungaria, sau poate din dorința ascunsă de a mai chinui pe cei condamnați din România și a mai lovi puțin poporul român, au ordonat arestări noi, nejustificate.

Au făcut mii de procese în felul cunoscut; s-au dus și la ONU cu fotografiile celor răsculați, cu marile sentințe ce le-au obținut în urma declarațiilor, și au spus: „În România e o stare prerevolutionară. Nu se pot face eliberări din temniță pentru că s-ar face o destabilizare și Europa are nevoie de liniște.” Așa au înșelat rușii și ai noștri lumea.

În toamna lui 1958 au început arestările. Ele au continuat și în 1959, spre a da o notă de autenticitate faptelor. A început în Aiud un regim de asuprire sporită, și chiar de teroare, cu lovituri de bătaie la ieșirea la plimbare. Dar numai în celular, nu și în Zarcă.

Iată primul dintre foștii cunoscuți, sosiți acum la Aiud. Călugărul Arsenie Papacioc, eliberat în 1946, se întorcea acum din nou.

Sculptor de profesie, făcuse înainte de eliberare niste porti foarte frumoase ce l-au dovedit ca pe un sculptor de talent. Foarte credincios si blând, cu o vocatie religioasă evidentă dinainte de eliberare, nu credea că-l va mai paste puscăria.

Se prezenta acum ca un monah superior, cu o frumoasă trăire, cu un duh profund crestin. Prezenta notele unui călugăr ales. Era călugăr la Sihăstria, o frumoasă mănăstire din judetul Neamt. Arhimandritul Ilie Cleopa si cu el spovedeau pe patriarhul Justinian Marina.

Nu făcuse nimic rău. Dar într-o zi organele Ministerului de Interne au apărut... Ilie Cleopa a reusit să fugă pe fereastră, iar pe el l-au prins, pe când voia să sară.

Odată cu el au arestat vreo 18 personalități dintre cele superioare ale Bisericii Ortodoxe de la noi, profesori si monahi distinsi. Printre acestia erau profesorul Tudor Popescu, Dumitru Stăniloae, Arhimandritul Benedict Ghius, monahul si poetul Bartolomeu Valeriu Anania, Antonie Plămădeală, Sandu Tudor acum staret la Rarău cu numele schimonahul Daniil, Nicolae Porsena, Ieromonahul Sofian Boghiu<?>, toti figuri exceptionale.

Schimonahul Daniil făcuse un acatist închinat Maicii Domnului cu titlul: „Acatistul Rugului Aprins”. Pe toti acesti 18 i-au băgat în această grupare: „Rugul Aprins”. Erau „vârfuri” ale Bisericii si ale gândirii teologice. Aceasta a fost si singura lor vină pentru că regimul mai stăruia în erezia că religia si slujitorii ei dezvoltă o activitate antisocială în stat. Dictonul lui Marx: „Religia e opiul popoarelor” era vehiculat peste tot de toti activistii de partid, semidocti, ca un adevăr de la sine înteles.

Aceste arestări s-au făcut la cererea rusilor, căci ei dirijau încă toate la noi, ca procesul de ateizare sustinut de stat să nu fie împiedicat.

Dar dacă lumea de afară a fost lipsită de cuvântul lor întelept prin întemnitarea lor, cei dintre zidurile temnitei s-au

bucurat de prezenta lor si au primit învățăturile acestora ca pe o hrană de mult dorită.

Dumnezeu i-a învrednicit si pe ei să sufere pentru El, precum El a suferit pentru ei si pentru noi toti.

Cu fiecare detinut nou veneau stiri noi de afară si astfel aflam ce se întâmplă în țară si în lume. Lumea era interesată îndeosebi de raportul de forță dintre rusi si americani si dacă perspectivele unei destinderi se pot ivi.

Desi Hruscirov părea a permite o destindere în Uniunea Sovietică ca o destalinizare, la noi lucrurile erau încă tinute foarte strâns, fapt ce se observa atât afară, cât si în închisoare.

Monahul Arsenie Papacioc a descris cu multe amănunte întâmplările ce au dus la procesul ce a fost făcut în 1954 Mănăstirii de maici de la Vladimirestii Tecuciului.

Desigur, acolo unde se adunau zilnic de la o mie la 30.000 de oameni si unde se făceau rugăciuni stăruitoare cu vindecări minunate si <?>profetizări de viitor ce s-au verificat întocmai, partidul avea tot interesul să dispară acest centru spiritual din țară.

S-a cerut mutarea călugăritelor în alte părți, risipirea lor. Adică desfiintarea mănăstirii. Călugăritele au refuzat să se autodistrugă. Cum cererea de mutare era făcută prin glasul Patriarhului Marina, refuzul era neascultare, călcarea votului ce l-au depus de a se supune.

Călugăritele au considerat că patriarhul a fost constrâns să le ceară mutarea, risipirea, deci că el n-a fost liber, si au crezut că pot să refuze împlinirea lui. În refuzul lor, totusi, ele au gresit. Iar distinsul monah Arsenie critica cu o severitate extremă acest act al lor. Eu am considerat că el trebuie privit cu mult mai multă bunăvoință.

***DOCTORUL AUREL MARIN***



Cel mai mare doctor orelist din țară, și probabil unul dintre cei mai mari din lume, a fost smuls de la spitalul din București unde lucra și de la catedra universitară și dus la Aiud. El e doctorul Aurel Marin originar din județul Tecuci.

Aducerea lui în temniță arată cu câtă usurință și lipsă de judecată de apreciere a omului deosebit, a savantului, smulgea partidul pe oricine din viața publică și-l destina temnitei. N-am stat numai cu el, eram patru în cameră când a fost adus între noi.

În 1959 când a intrat în cameră era înalt, frumos, bine făcut, ușor slăbit și puțin palid.

Motivul arestării l-a povestit tuturor. În 1956 a plecat la Paris la o conferință medicală internațională. În timp ce era acolo a izbucnit revoluția în Ungaria în octombrie. Din cauza revoluției nu s-a putut întoarce imediat în țară. A rămas la Paris în gazdă la o româncă foarte apreciată acolo, care avea o librărie de note muzicale. Acolo au venit la el unii români din emigratie care, având părinți sau frați bolnavi în România, l-au rugat să le ducă medicamente, ceea ce a și făcut. El plecase supravegheat de un doctor evreu.

Când s-a întors în țară a predat medicamentele și n-a avut nici o neplăcere. Dar în 1958 toamna a fost arestat și cercetat pentru activitatea de la Paris. A fost învinuit că a luat legătura cu „trădătorii” din străinătate și a adus medicamente pentru ai lor.

Cercetările au fost extrem de dure, ca la hoții de cai, ca la niște bandiți. Ele au durat câteva săptămâni. Doctorul Marin a fost dus la exasperare. Stătea pe un pat suprapus. Hotărâse să se arunce jos, să-și spargă teasta când va veni militianul să-l cheme din nou la cercetări. Dar era jos când militianul a spus:

- Esti gata, ai terminat cu cercetările, fă-ti bagajul.

Cercetările l-au adus la un început de ulcer și i-au afectat inima. L-am întrebat:

- Cum ai dus-o sub comunisti?

- Până în 1952, într-o tensiune continuă. Noi, medicii,

tineam sedinte. Medicii evrei erau de o îndrăzneală si de o obrăznicie nemaipomenită. Atunci „mă dădeam” la ei. Ei erau puternici în partid. Dar când mă duceam acasă mă cuprindea frica că voi fi arestat. Și asteptam cu înfrigurare o altă sedintă ca să mă dezic. Dar după aceea mă muștra constiinta: te-ai compromis, îmi ziceam. Ca să mă reabilitez în fata constiintei mele dădeam atunci jumătate din consultatii gratuit. Și abia asteptam altă sedintă să ies cu asul să mă reabilitez. Și apoi iar mă cuprindea frica, si iar mă deziceam, si tot asa mereu. Până într-o zi când colegii evrei au apărut ca niste mielusei.

Ce se întâmplase? În Rusia se pregătea ceva contra lor. Așteptau un pogrom întins si la noi. De atunci ei au fost la locul lor.

Văzând cum este regimul la Aiud, doctorul Aurel Marin a spus:

- Cu acest regim nu rezistă nimeni mai mult de un an. Acest lucru e cunoscut de toată lumea stiintifică.

- Află, Aurel, că eu, Grebenea, stau în acest regim din 1953, deci de 6 ani.

- A fost oare posibil?

- Precum vezi!

- Toată stiinta lumii s-a dus dracului, toate canoanele ei s-au desfiintat. Aiudul a răsturnat toată stiinta lumii. Spiritul a învins materia si a sustinut-o chiar când era într-un proces de totală distrugere. Existenta spiritului se dovedeste si prin aceea că nu lasă să moară un trup ale cărui forte sunt epuizate, adaugă el.

Doctorul Aurel Marin era născut în 1919. Făcuse războiul. Operase o multime de oameni pe front. La arestare avea peste 5000 de operatii făcute. Avea procedee proprii. Celor ce se părea că si-au pierdut graiul pentru totdeauna, le reda glasul printr-o operatie la corzile vocale, necunoscută altora.

Vizitat de un doctor rus ce era doctorul biroului politic al

rusilor, orelist, acesta i-a spus: „Noi nu avem așa ceva încă, ceea ce faci dumneata ca orelist noi nu putem face.” După ce a plecat, i-a făcut doctorului Marin o propagandă, în scris, admirabilă, despre care a aflat mai târziu de la alți doctori rusi ce l-au vizitat.

Doctorul Marin mi-a povestit în particular toată viața lui. Avea un remarcabil talent literar.

Ministrii și membrii Comitetului Central aveau spitalul lor anume pentru ei, dar mulți veneau la tratamente la doctorul Aurel Marin. Ținea conferințe de O.R.L. pentru toate capitalele de județ ale țării.

Prin 1960 a fost luat să lucreze la spitalul penitenciarului, iar în 1962 s-a eliberat. Cum? Doctorul rus orelist de la Biroul politic al rusilor a venit în România să-l mai vadă și, negăsindu-l, s-a înfuriat și a făcut scandal. Ai noștri s-au sesizat și îndată l-au scos din temniță. Dar nenorocul îl păstrea. N-a avut liniștea de care avea cea mai mare nevoie spre a se refăce.

A fost pus să conducă în București un spital. Mergea minunat. Faima lui creștea. Tot mai mulți veneau la acest spital. Atunci doctorul Voinea Marinescu era ministrul sănătății. L-a chemat și i-a spus să se mute la un alt spital mai mare, așa cum merită, dar doctorul Marin l-a rugat să-l lase aici, căci e mulțumit și n-ar vrea să se mute. Ministrul a fost de acord.

A doua zi au venit niște doctori și i-au cerut să se mute. El le-a spus înțelegerea cu ministrul. Ei l-ar fi insultat că face pe încăpătânatul și altele, în urma cărora a avut un infarct, nu mortal. Ajuns acasă, o scenă de gelozie a soției, care nu știuse ce se întâmplase la spital, a dus la al doilea infarct care i-a adus moartea.

Pierderea lui nu era o pierdere a medicinei românești, ci și a medicinei universale.

Legasem o frumoasă prietenie cu el și în celulă îmi spusese: „De voi trăi voi fi doctorul sfintiei tale și la toată familia dumitale, toată viața mea.”

În 1964 a murit din pricina, probabil, a geloziei și a unor colegi ai lui invidioși și haini.

Prin „telefon” am primit salutări cordiale de la Petre Pandrea care a fost arestat și trimis la Aiud. Comunica că a îndeplinit toate recomandările ce i le făcusem și astepta cu bucurie clipa reîntâlnirii noastre.

Deci el a venit cu noul val de deținuți din 1958-1959, val cerut de ruși, cu care au motivat la ONU starea pre-revoluționară din România și deci neputința eliberării deținuților politici de la noi.

\*

Din timp în timp, la 5-6 luni, veneau unii procurori tineri să ne vadă. Dar ei puneau niste întrebări stereotipe: „Câte saltele aveți în cameră? Câte paturi? Câte perne?” Dar nici un cuvânt despre cum trăim, despre sănătatea noastră, etc., și treceau grăbiți.

În 1946 mi se redusese pedeapsa cu un sfert, deci din 25 de ani de condamnare rămăsesem la 18 ani și 9 luni. De la ei am aflat că acum în 1959, când urma să mă elibereze, la dosar aveam tot 25 de ani.

Am cerut să aducă dosarul să-l văd. Au adus un alt dosar decât cel pe care-l cunoșteam și în care nu era trecută reducerea pedepsei, semnătura procurorului și stampila. Le-am spus:

- Nu e acesta dosarul.

- Acesta e dosarul, au răspuns ei, și reducerea de care vorbești dumneata n-a fost valabilă fiindcă nu fusese pusă stampila.

- Au fost cam 1.000 de dosare ce ne priveau pe noi la care au lucrat împreună cu procurorul zeci de avocați deținuți. Aceștia erau oameni deștepti, stiau dreptul și toate le-au făcut cum se cuvine. Apoi le-am mai spus:

- Eu am văzut dosarul meu, l-am avut în mână și totul era în regulă, cu stampilă cu tot.

Mă uimea cum au putut face această miselie. N-am auzit în analele justitiei de vreun fapt asemănător. Mi-am zis: „Poate numai mie mi-au repus pedeapsa, pentru că eram mai rău văzut.” Dar nu era așa. La toți care nu s-au eliberat până în toamna anului 1956 li s-au pus la loc anii ce fuseseră reduși prin decretul din 1946.

Era ceva fantastic și totuși real. Și nouă, care lucrasem în mină, ne-au comunicat oficial că fiecare an de muncă la mină va fi considerat un an și jumătate și că după patru ani de muncă vom fi eliberați toți.

Câte făgăduieli, atâtea minciuni! Ah! Comunistii! Se hrănesc cu minciuni, cum mănânci pâine și bei apă. Și deși îi stiam, n-ai fi crezut totuși să găsești stearsă din dosar reducerea pedepsei. „O tempora! O mores!”<sup>17</sup>

Ce puteau spune bietii procurori! Erau puși într-o situație ingrată: să mintă cu nerusinare. De altfel ei însși erau destul de fricoși.

Un militan, când procurorul era în celulă, voind să glumească, a închis usa când procurorul era înăuntru. S-a speriat grozav și s-a îngălbenit. Noroc că militanul a deschis repede usa. Sărmanii procurori! Erau și ei ca frunza pe apă. Într-un regim abuziv ce siguranță puteau să aibă? Toate se puteau întâmpla.

\*

Am primit o pedeapsă de 8 zile izolare cu mâncare caldă numai a două zi. Am întrebat pentru ce și mi s-a răspuns de către gardian: „Ai fost văzut cu degetul arătător ridicat în sus.”

Pedeapsa se executa într-o celulă cu ciment pe jos, în care era o tinetă de lemn, fără capac, ca să nu te poți odihni pe ea. Celula era de 4 metri lungime și 1,70 metri lățime.

În această pedeapsă nu aveai cum să te odihnești deoarece

---

<sup>17</sup> Asa timpuri! Asa moravuri!

nu era pat. Seara la orele 10:00 se dă o pătură de dormit; dimineata la orele 5:00 trebuia să o predai. Jos nu te puteai lăsa, căci era frig. Ca să nu îngheți te plimbai obosit; te puteai rezema ușor de usa de lemn, așezat cu umerii pe pragul îngust, cu picioarele ridicate pe usă <?>. Era greu să te odihnești astfel pentru că picioarele îți cădeau jos.

Masa:

1. Dejunul: ceai sau terci îndulcit cu 8 grame de zahăr pe zi, adică 250 pe lună (aceasta era regimul tuturor). Un turtoi cald de făină de porumb frământată și copt la cuptor, de 400 grame, și o bucată de pâine de 92 de grame. Pâinea și turtoiul, pentru toată ziua.

2. Prânzul: ciorbă de fasole, de cartofi sau de arpacas, câteodată vara cu bostănei. În aceste mâncări se dădea și carne, care uneori a fost de 250 grame pe lună pentru un om. Alteori ea s-a ridicat până la 500 grame pe lună. Când mâncarea era mai grasă, și asta cel puțin o dată pe săptămână, se primeau murături: gogonele, morcovi murati (bucăți de morcovi), frunze de telină și chiar câte o bucată de telină. Niciodată nu se dădeau zarzavaturi proaspete, ci numai murate. Se dădea uneori și un bot mic de varză murată.

Era o desfătare când mâncarea era și cu adaosul de murături. Murăturile erau de obicei din anul trecut.

3. Cina: una din mâncările de la amiază. Uneori un arpacas sau zeamă de cartofi în care erau și niște ardeiasi necopti cu roșii, culeși ca să nu dea bruma peste ei. A doua zi în pedeapsă nu se dădea decât pâine și turtoiul.

Abia asteptai a treia zi ca să mănânci ceva cald.

Când mergeam în izolare mă uitam imediat pe peretii celulei. Camera era văruiată cu calcio vechio, ca să nu se scrie pe pereti și să se transmită mesaje. Eu mă uitam pe pereti și, dacă descopeream o cruce din felul cum s-a așezat varul, îmi spuneam: „Și acum scap cu bine din această izolare”. Și scăpam,

căci am avut mai multe izolări cu pedeapsă.

Izolarea era un prilej de linistită meditație și rugăciune.

Când m-am întors din izolare, fiecare camarad de cameră mi-a oferit pâinea pe o zi. Încercând să o resping, ei au spus că mi-e destinată, că ei n-o mai mănâncă, și dacă n-o primesc, o aruncă în tinetă. Și așa eram obligat să o iau.

Când se făceau izolări, cei din camera de unde a fost ridicat cineva, dădeau imediat ce puteau „telefon” celorlalți ca să-i anunte de cele întâmplate. De asemenea, și la sosire. De altfel și altă schimbare, de orice fel, era comunicată. Astfel se stia cine a plecat și cine a venit.

Cei nou veniți, fie de afară, fie din alte temnite, repede erau întrebați ca să se afle ce mai este. Știrile importante erau comunicate tuturor. Și cum unii ascultasera posturi străine, veneau ca niște albine, plini de stiri.

### ***PROFESORUL GHEORGHE MANU***

Omul admirabil care a sprijinit și susținut cunoașterea în Zarcă a fost profesorul universitar de fizică atomică Gheorghe Manu, nepotul generalului nationalist Gheorghe Manu din 1848.

El a fost ca o comoară din care au primit toți. Cunoșcător bun al limbilor engleză, franceză și germană, el a dat lecții de aceste limbi oricui era în apropierea sa. Cunoștea istoria universală și a României ca un specialist, deși doctoratul era luat în fizică atomică. A lucrat și studiat la Paris la Institutul Curie și a fost martorul descoperirii de către Werner Heisenberg în 1927 a teoriei indeterminării care i-a adus acestuia premiul Nobel și l-a așezat între cei șapte cei mai mari savanți ai lumii în fizică atomică.

El mi-a spus: „Descoperirea colegului meu Heisenberg face posibilă pentru prima dată în lume dovedirea științifică a existenței lui Dumnezeu. Biserica, însă, nu s-a aplecat destul

asupra cercetării acestei teorii ca să tragă în folosul său toate consecințele ce decurg din ea.”

Gheorghe Manu, ca și înaintașul lui, a fost un mare patriot, un luptător neobosit. După 23 august 1944 el a putut intra la marile întreprinderi industriale pentru a lua date despre exploatarea lor neomenoasă de către rusi, desi noi eram proprietarii lor.

A prezentat la Congresul nostru de pace din 1946 o documentatie puternică, cu date economice, financiare, în limbile engleză și franceză, în 14 capitole. Manuscrisul, cu titlul „În dosul cortinei de fier”, a fost depus pe masa Congresului pentru apărarea României. Într-un capitol, el arată că România este „placa turnantă a Europei” și cine stăpânește România și Carpații are un avantaj strategic enorm față de cealaltă parte. El arăta eforturile enorme ale statelor române Moldova și Țara Românească în apărarea Europei de invazia turcească și împingerea ei spre Occident. Ce jertfe enorme au trebuit să facă românii! Timp de 500 de ani, cam la opt ani ei au avut o invazie. Cine ar fi putut avansa în aceste conditii?

El s-a întâlnit de două ori cu șeful spionajului englez pentru Europa sud-estică spre a discuta ce se va putea face pentru îmbunătățirea situației de la noi și din țările ocupate de sovietici.

Concluzia: în Anglia și în America opinia publică abia s-a obisnuit cu ideea colaborării cu ruscii. Stalin este numit Onkel Stalin. Cu greu va putea să fie întoarsă de la felul cum judecă acum. El recomanda acte de împotrivire comunismului impus de rusi din partea tuturor, ca aceasta să-i convingă pe occidentali să-si schimbe orientarea și să facă ceva pentru spațiul din „dosul Cortinei de fier”. În fond dacă occidentalii erau neputinciosi, Stalin i-a înșelat și i-a legat bine de gard.

Gheorghe Manu făcea în scris lectii de istoria Americii. El scria cu litere de tipar pe o plăcută de săpun textul pe care tot



etajul Zărcii îl astepta cu înfrigurare. Era ascuns la closet, unde era căutat și luat. Dar era atât de bine scris, încât aveai impresia că e o foaie tipărită. Toti învățau istoria Americii și admirau democrația ce s-a născut acolo.

Incontestabil, Gheorghe Manu fost unul dintre cei mai savanți oameni ce au căzut în puscărie. O suporta în liniste, cu răbdare, cu o mare demnitate și fără exces, ca pe o condiție dată, inexorabilă.

Legionar, caracter ferm, cu tinută rectilinie în viață, cu respectul valorilor mari ale spiritului, n-a putut accepta reeducarea din 1964 când urma să se elibereze. Cererea de a-și renege trecutul, de a ataca fostele partide politice și pe legionari și de a lăuda pe comunisti, a respins-o cu indignare. Pus la presiune, în izolare, singur, pentru a-l frânge, când l-au cercetat avea besici de apă la subsuori și în alte locuri: tuberculoza izbucnise cu putere și fără oprire. Zadarnică a fost apoi intervenția salvării, căci corpul ceda mereu.

Marele om muri, ca și Mircea Vulcănescu, răpus de aceeași boală, tocmai când trebuia să se elibereze. Moartea lui e datorată exceselor directorului temnitei de la Aiud, care n-a înțeles că un corp cu totul slăbit nu poate fi pus la grele încercări, la „probe” de rezistență, fără să se distrugă cu desăvârșire.

Colonelul Crăciun i-a frânt trupul, dar n-a obținut nici o concesie.

Vestea morții lui Gheorghe Manu în condițiile expuse a îndurerat profund toată Zărca. Dacă-mi amintesc exact, el era născut în 1902. Se tinuse bine. S-ar fi eliberat la 62 de ani și ar fi putut apoi să fie foarte folositor atât prin știința lui, cât și prin relațiile lui mari, dacă fanatismul, dogmatismul și intoleranța lui Crăciun nu l-ar fi ucis.

## ***PEDEPSIT DIN NOU CU ZECE ZILE***

Pedepsele se dădeau de obicei după unele greseli: ai fost prins vorbind cu vecinii, n-ai salutat cuviincios organele de serviciu cu formula „Să trăiți”, ai cântat tare în celulă „Hristos a înviat” la Pasti sau alt cântec religios la vreo sărbătoare, ai fost văzut prinzând muste, adică închinându-te în cameră, n-ai acceptat vreo propunere de a deveni informator, toate acestea erau „greseli” si motive de pedeapsă.

Dar erau si cazuri când nu ai fost prins cu „greseala” respectivă si totusi erai pedepsit. Asta ca să se mai scadă puterea de rezistentă a detinutului, întrucât masa caldă la cei pedepsiti se dădea numai din două în două zile.

Iată-mă iar pedepsit fără motiv.

Cum am intrat în celulă, cel dintâi lucru a fost să caut pe perete dacă o sfântă cruce s-a ivit din felul cum a curs varul în văruirea cu calcio vechio. Îndată am găsit nu una, ci mai multe. Eram încredintat acum că mă voi întoarce sănătos între ceilalti, cum s-a si întâmplat.

Izolarea aceasta a fost pentru mine foarte rodnică.

Meditând asupra învățaturii crestine mi s-au limpezit în inima mea câteva probleme, cu o claritate necunoscută mie în trecut. Și se închegau în inima mea atât de bine, încât mă miram.

Mi-am zis: dacă as avea acum condei si hârtie as scrie imediat o carte frumoasă în 14 capitole bine închegate. Ele priveau vreo patru capitole pe Mântuitorul, un capitol Maica Domnului, un capitol Sfintii Profeti, un capitol Sfintii, un capitol moastele Sfintilor, un capitol cu nemurirea sufletului, un capitol despre viata viitoare, un capitol despre triumful crestinismului, un capitol – Minunea <?>, un capitol despre Sfântul Apostol Pavel, un capitol cu perspective crestine. Toate erau limpezi si le rumegam mereu în gând. Capitolele veneau unele după altele, fără să le caut, curgeau.

Interesant. Trebuie să fii oare izolat ca să-ti vină în minte toate acestea ca si când ar curge dintr-un izvor de dincolo de tine, pe care tu l-ai stârnit să curgă prin meditație?

Oricum, suntem mai complicati decât ni s-a părut până nu am avut astfel de stări si decât crede în genere omul comun si fără experiențe spirituale.

Ateismul se explică prin lipsa trăirilor spirituale. Cum să afirmi că nu există Dumnezeu dacă în viața ta n-ai avut nici o legătură cu El, dacă nu L-ai căutat niciodată, dacă nu te-ai rugat Lui? Dar poți avea acest curaj dacă ești om serios? Pe ce te bazezi? Pe necunoașterea ta? Poate fi necunoașterea ta un izvor de cunoaștere pentru tine? Căci a afirma „nu există” înseamnă că neexistența lui Dumnezeu ai afirmat-o ca un act de cunoaștere, adică în felul că tu știi că nu există Dumnezeu. Dar o poți dovedi, omule necredincios?

Dacă ai afirma, „nu știu”, ai exprima o îndoială, o necunoaștere. Dar dacă spui „nu există”, nu mai exprimi o îndoială, o necunoaștere, ci o cunoaștere: nu există. Dar cu ce te justifici? Multi s-au străduit, dar nimeni n-a putut dovedi neexistența lui Dumnezeu pentru că El e însăși existența. De aceea, El s-a definit pe sine: „Eu sunt Cel ce sunt” si El este „Cel ce este” (Iesirea, 3:14).

### ***REMUS BELU***

Reîntors, iată un camarad nou: Remus Belu. Îl cunoscusem la mină la Baia Sprie si acum iată-ne laolaltă în aceeași celulă cu încă doi camarazi. Fiindcă mi s-a părut a fi o inteligentă cu totul superioară încerc câteva considerații asupra lui. Fiu de magistrat din Buzău, cu o mosioară în județ. Tatăl mort, iar mama cu studii de franceză la Paris, a fost directoare la un liceu de fete din Turnu Severin si apoi din Râmnicu Vâlcea. Acum trăiau la București.

Remus a făcut dreptul și a ieșit avocat, cu un mare suflu legionar. N-a apucat să se manifeste bine când a fost arestat. Putin palid la față, rezista bine, psihicul îi era puternic. Prietenos, sincer, cu totul politicos și atent, dornic de adevăr, pare că nici o muscă n-ar fi fost în stare să o ucidă. Dominanta notelor sale psihice era inteligenta suplă și superioară, aplecată spre cercetare și cunoaștere. Iubea cu mare pasiune Mișcarea Legionară, cu o admirație la culme a căpitanului și a lui Radu Demetrescu Gyr. Cu poetul avusese multe întâlniri personale și o prietenie admirativă, căci era cu vreo 14 ani mai tânăr. Poetul era născut în 1905.

El mi-a spus că Radu Gyr a făcut războiul și a fost decorat cu Virtutea Militară și cu decorația germană Crucea de Fier. Eliberat de pe front în timpul lui Antonescu, după ce-și făcuse datoria, oamenii lui Antonescu i-au făcut multe neplăceri, nicidecum meritate. Iar el a făcut o plângere direct lui Antonescu și, în loc să o termine cu o „deosebită considerație” sau altfel, a spus: „fără nici o considerație”. În urma acestui fapt a fost lovit pe stradă în Râmnicu Vâlcea de un ofițer.

L-am rugat pe Remus să-mi descrie pe larg organizația ONU. O mai făcuse Rici Hilard, profesor de drept internațional. Dar câtă deosebire! Cu mult superioară era descrierea lui Remus.

Povestitor excelent, a descris unele filme deosebit de bine. El a înțeles intriga, motivul acțiunii, montarea, valoarea filmului. De aici am dedus marile lui posibilități și cât promitea acest tânăr.

Era îngrijorat de mama lui rămasă într-o stare de mari lipsuri. Am aflat la baie de la un nou venit din București că distinsa profesoară spăla vase în unele familii bogate din București. Nicicum n-am vrut să-i împărtășesc această tristă veste, ci i-am spus că am aflat că încă este în viață. Nu primea pensie.

Îl interesau probleme de teologie. Pe unele le-am dezbătut numai cu el, pe altele și cu ceilalți. M-a întrebat:

- De ce facem slujbă pentru morți și pomană?

Strâng în câteva cuvinte răspunsul ce s-a dat pe larg: „Faptele hotărâtoare sunt cele pe care le facem noi însine în viață. Cele ce se fac după aceea, de alții pentru noi, au un caracter cu totul secundar. Faptele bune sunt cu atât mai pretioase cu cât intențiile cu care le-am făcut, flacăra interioară care le-a susținut, au fost mai curate, mai dezinteresate și mai sfinte. Faptele noastre bune răsar din mila lui Dumnezeu, care se manifestă ca un ajutor de la Dumnezeu, ca un har, o putere ce vine de sus, și din voința noastră de a face binele în numele lui Dumnezeu.

Cum nimeni nu știe exact dacă un mort e bun înaintea lui Dumnezeu, Sfânta Biserică face rugăciuni pentru toți: «câci gândurile Mele nu sunt ca gândurile voastre și căile Mele ca ale voastre, zice Domnul. Și cât de departe sunt cerurile de la Pământ, așa de departe sunt căile Mele de căile voastre și cugetele mele de cugetele voastre» (Isaia 55, 8-9).

Se poate întâmpla ca unii să fie curăți și să nu fie nevoie de rugăciunile și pomenile ce le facem pentru ei. Ei să fie curăți înaintea Domnului. Nici atunci cele făcute de noi nu sunt în vânt, nu sunt pierdute. Ele au un caracter reversibil: se întorc asupra celor ce le-au făcut. Ele îi curăță, îi îndreptează, îi înalță și îi sfintesc pe cei ce le-au făcut, ca pe niste acte de milă și pietate pentru cei ce nu mai sunt aici, dar există dincolo.

Și mai e ceva: se mentine comuniunea cu lumea celor morți, cu sufletele lor. Iar cu lumea de „dincolo” suntem legați prin mii de fire nevăzute și insesizabile. Și această „legătură” cu cei morți are o mare valoare morală și spirituală pentru noi și se reflectă și ca un ajutor pentru cei săraci. E ca un aviz: „și tu vei muri, deci atenție”.

Iar pentru cei ce n-au avut destule fapte mântuitoare

rugăciunile si pomenile devin un ajutor sigur. Căci starea sufletelor după moarte nu e cu totul stationary, ci într-o usoară ridicare spre mântuire până la judecata din urmă. Și pentru cel ce n-are pe nimeni să facă aceste rugăciuni si jertfe pentru el, rămân rugăciunile Bisericii ce se fac pentru toti mortii.”

\*

În această prigoană comunistă au fost unele sotii sau mame de legionari care s-au ridicat la cea mai mare înălțime, peste așteptări. Buna lor reputatie s-a răspândit si la detinutii politici. Cinci dintre ele le-am socotit eu că au atins culmea. Între ele si mama lui Remus, de aceea i-am spus:

- Dă-mi adresa voastră de la Bucuresti. Dacă nu voi muri, voi merge la Bucuresti s-o văd, s-o felicit si să-i prezint omagiile mele.

Mi-a dat-o si am învățat-o pe dinafară, căci nu putea fi vorba de hârtie, creion etc.

Eliberat în iulie 1964, în primăvara lui 1965 m-am dus la Bucuresti si într-o dimineată m-am dus la adresa lui Remus. N-o uitasem. Mi-a deschis mama lui. M-a uluit: era cu o rochie cum nu mai văzusem niciodată. Avea pe ea o sută si mai bine de petece. Remus era la serviciu, chiar în luna aceea fusese angajat. Nu putuse schimba rochia mamei sale. El urma să vină la orele 3 după masă.

Eu, după câteva cuvinte ce le-am spus, am cerut scuze si m-am retras spunând că vin mai târziu. M-am dus la o florărie si am cumpărat un brat de lalele si am mers cu ele si i le-am pus doamnei Belu în poală. Am felicitat-o pentru tinuta si eroismul ei si i-am sărutat mâna (era o exceptie căci eu nu obisnuiesc să sărut mâna doamnelor). A început să plângă cu hohote. I-am spus câteva cuvinte de mângâiere si m-am retras.

La trei l-am așteptat acasă la el pe Remus; mamă-sa în aceeași rochie. Poate că nu avea încă alta si avea vreuna

asemănătoare. L-am invitat la masă la restaurant. Nu putea fi vorba de masă la el.

După masă am avut două ore de convorbiri cu Remus, la cumnatul meu Victoras, fost colonel, ajuns apoi inginer. M-a surprins cât de repede și just a fost informat despre toate. Eram cu totul departe de putinta unei astfel de înțelegeri și-mi dădeam seama cât de mult mă dăpăsea.

L-am vizitat și peste un an. Era căsătorit cu Oltea, sefa studentelor de la medicină din 1948, care urma atunci să-si ia doctoratul în medicină. Doamna Belu era într-o tinută elegantă acum. Convorbirile erau foarte lucide.

Conducea Ceausescu, nu de mult, din toamna lui 1965. Remus a dat drumul la radio și în vreo 40 de minute mi-a descris cât de primejdios va fi acest om nefast pentru neamul românesc. A arătat că va fi foarte sângeeros, dur la extrem, autoritar și va răpi toate drepturile cetățenilor. Cu el - spunea Remus -, neamul românesc va trece prin cele mai mari primejdii ale existentei sale. L-a intuit atât de precis, în atât de puțin timp de la luarea puterii ca secretar general, încât a fost surprinzător pentru mine. Într-adevăr faptele, așa cum s-au desfășurat la noi, arată cât de mult au confirmat prevederile sumbre ale lui Remus.

Prea inteligent și supravegheat de Securitate, ca toți foștii deținuți politici, a murit repede. Persoana lui nu trebuia lăsată să trăiască mult timp. Deci a trebuit să moară. Însuși faptul căsătoriei lui cu Oltea l-au socotit supravegheții o îndrăzneală și chiar mai mult: o sfidare. Dar el, pe lângă altele, a considerat o obligație morală să se căsătorească cu Oltea, ce îndurase și ea mulți ani de temniță.

...Și ca Remus au dispărut și alții, tineri foști legionari, fiindcă erau prea buni, prea inteligenți, prea iubitori de țară. Cum ar fi putut rămâne vii sub niște oameni ce încă ascultau ordinele rusilor și care au uitat sau n-au înțeles ca slujeau un regim antinational, nelegitim, real nelegal, care conducea prin

decrete; care n-au înțeles că Nicolae Ceausescu care confiscase toată puterea în mâinile lui și era „fac totum” în stat, era căzut din postul lui de președinte al Republicii Socialiste România din clipa în care și-a călcat jurământul că va apăra țara, va respecta Constituția, poporul român, etc., jurământ care l-a confirmat ca președinte.

Învățați să executați, mulți n-au înțeles pe cine servesc și în interesul cui se făceau toate fărâdelegile la care luau parte. A fost incontestabil o orbire din care unii nici astăzi nu și-au putut reveni.

### *CU PRINȚUL ALECU GHICA*

După o lungă despărțire m-am reîntâlnit cu printul Alecu Ghica.

Peregrinase prin multe locuri, mai ales la Jilava și la Interne la București. Fusese condamnat la 12 ani de muncă silnică. Când i s-a terminat pedeapsa dată de Antonescu, cu o reducere de un sfert din ea, comunistii nevoind să-l elibereze l-au dus la București să-i facă un nou proces, fără să mai fi făcut ceva.

Dar în sala de ședințe, în fața completului de judecată, el a refuzat să răspundă la interogatoriul pentru identificarea persoanei sale. Și astfel, procedura de judecată nu se putea îndeplini. Ei l-au întrebat:

- De ce nu răspunzi?

- Fiindcă nu vă recunosc ca justiție legitimă a poporului român. V-ați așezat peste poporul român prin forță, puși de o putere străină. Poporul român nu v-a ales, nu v-a dorit și nu vă dorește. Stați și astăzi peste poporul român susținuți de ruși. Dacă poporul român ar fi liber să se pronunțe v-ar respinge imediat. Deci sunteți o justiție străină, reprezentați interesele unei puteri străine și nu sunteți legitimați a judeca pe fiii



poporului român.

Declarându-l nebun, l-au trimis la un spital de psihiatrie. Dar doctorii l-au declarat sănătos.

- Și așa, îmi spuse, nu mi-au putut face al doilea proces. M-au reținut, dar reținerea mea nu mai are un suport legal. Să văd ce vor face de acum încolo. La Jilava m-am întâlnit cu unii dintre cei de la serviciul secret (Siguranta) de sub Antonescu, continuă el, care erau acum condamnați și ei la ani mulți și nu stiau cum să-și ceară iertare pentru greselile ce le-au făcut cu noi. Unul dintre ei a plâns fiindcă refuzam să iau din bunătățile ce i le-a adus soția, considerând că așa nu-l iert. Am stat și cu Ion Stănescu care m-a rugat stăruitor să cer iertare unui popă din Bacău, fost profesor, „pe care l-am condamnat fiind cu totul nevinovat și pentru care am regrete mari.” Nu-si mai amintea numele, dar după ce i-am spus eu câteva nume, Stănescu exclamă:

- Da, da! Acesta e, Grebenea.

L-am iertat de mult, precum i-am iertat pe toți care au contribuit cumva la necazurile mele. Au intrat acum și ei la puscărie ca să se arate că roata vieții se învâрте mereu și cei de sus oricând pot să fie coborâți jos. De aceea trebuie să ne purtăm astfel ca atunci când suntem sus să nu facem acte care să ne îngrijoreze când valurile vieții ne vor azvârli jos.

Dictonul rusilor: „După fiecare judecător și militan fuge o zeghe de detinut” pare a fi îndreptătit.

Printul mi-a povestit multe cu privire la cum vede el dezvoltarea lucrurilor la noi și în lume. Era într-o bună stare de spirit. Nu regreta faptul că a fost legionar și că i-au fost rezervați atâția ani de temniță, atât de grei. Nu acuza pe nimeni de greselile guvernării legionare din 1940, căci stia că în Miscare se strecuraseră agenți străini care au lucrat la compromiterea Mișcării și care au făcut tot ce e posibil pentru a crea dușmănie între ea și popor.

Rebeliunea din ianuarie 1941, printul o numea lovitură de stat a lui Ion Antonescu pentru răsturnarea legionarilor de la putere. Iar legile draconice ce le-a adus Antonescu după „rebeliune”, cu lipsa dreptului la recurs, au evidentiat asprimea caracterului acestui om numit „câinele roșu” de unii ofiteri care l-au cunoscut. Lipsa dreptului de recurs i-a împins pe unii judecători la cele mai mari fărădelegi și Antonescu nu trebuia să le dea acest prilej.

Regretul lui Antonescu după ce a fost adus din Rusia pentru procesul său din mai 1946: „Îmi pare rău de băieții aceștia că au rămas în temniță, pentru că unii erau băieți buni și i-am băgat de-a valma în temniță”, arată că era constient de greșeala ce o făcuse cu noi. Dar marele criminal a fost Eugen Cristescu, șeful serviciului secret, care i-a prezentat o imagine răsturnată a situației și și-a înșelat stăpânul.

Deși un mare dusman al nostru, totuși nu ne-am bucurat că Antonescu a fost dat rușilor și nu englezilor. Cei ce l-au arestat în frunte cu regele trebuiau să aibă în vedere unde-l trimit după arestare și nu să-i surprindă evenimentele. Toți sunt vinovați de această lipsă de patriotism. Antonescu a fost conducătorul țării și pentru obrazul țării nu trebuia predat celor mai mari dușmani ai lui. Ghica avea știri despre familia lui și mi-a spus că cei trei fii ai lui se dezvoltă frumos și era multumit de ei.

Nu rețin momentul de despărțire de Alecu Ghica, căruia i-am păstrat în inimă o amintire dintre cele mai frumoase.

Am auzit mai târziu că nu l-au eliberat, ci l-au trimis ca servitor la o crescătorie de porci, într-o poziție de semi-liber, unde a fost vizitat de copiii lui ce l-au găsit ca „porcar”, dar care câștigase simpatia tuturor „porcarilor” de acolo.

Doamne! Cât de mult și-au bătut joc comunistii de oamenii noștri din clasele de sus! Vintilă Brătianu a fost pus la canal să facă cizmele militienilor, să le lustruiască.

***GHEORGHE CALCIU DUMITREASA***

Dintre studentii care au fost la Pitesti în vestita reeducare, singurul cu care am stat a fost Gheorghe Calciu Dumitreasa; am stat vreo două-trei săptămâni numai noi doi.

Scund, brunet, ochi vii, tinută frumoasă, mi-a plăcut destul, mai ales prin noutățile ce mi le-a împărtășit. Era inteligent și cu o memorie dintre cele mai bune pe care le-am descoperit la detinuti. Avea o vedere de ansamblu a problemelor fără a neglija amănuntul.

Nu-mi amintesc să fi discutat cu el mai pe larg cele întâmplate la Pitesti, prin „focul” căruia a trecut și el, ci numai în treacăt. Dar am discutat cu el efectele Pitestiului, ravagiile: 64 morți și 250 studenți tuberculizați.

Am înțeles că la Târgu Ocna, unde au fost duși cei tuberculizați și unde s-a mai continuat un timp reeducarea, unor studenți redresați nu le-au dat medicamente pentru vindecare. Li s-a cerut să dea informații ca să nu moară, dar ei au refuzat. Au fost aduși mama sau tata să-i convingă să dea informații, dar ei au respins rugămintele părinților și au preferat moartea.

Astfel, unii au murit sub privirile îndurerate ale mamei, tatălui sau ale ambilor părinți.

Să fii tânăr student, legionar sau nelegionar, să ai în față viața și moartea, viața printr-un compromis murdar și moartea prin respingerea compromisului, și să alegi moartea împotriva dorinței și rugămintii părinților, trebuie să ai o forță morală extraordinară.

Ei bine! Nu sunt puțini care au dovedit această forță morală. Ei au murit ca niște martiri, sfinți și senini, cu gândul și cu inima îndreptate spre cer, suferințele și durerile mari prin care au trecut i-au curățit și i-au sfințit.

S-ar putea ca noi sfinți să apară în calendarul creștin, recoltați din câmpul românesc al martirajului Pitesti - Târgu

Ocna - Gherla - Aiud.

Dar cu atât mai vinovati rămân Nicolski, cel ce a pregătit Pitestiul, si toti care l-au sustinut si cei ce, după ce au îmbolnăvit studentii, le-au refuzat medicamentul salvator dacă acestia n-au plătit dinarul trădării.

Calciu mi-a povestit că în bratele lui a murit Costache Oprisan, seful studentilor legionari fedecisti. Cunosteam pe Costache Oprisan din 1940 si mă interesa evolutia lui.

În 1941 Oprisan a fugit în Germania, fiind absolvent de liceu. Dovedea înclinări deosebite spre filosofie si literatură. De aceea s-au aplecat asupra lui spre a-l cultiva unele dintre cele mai pregătite figuri în aceste discipline. Până în 1946 el s-a pregătit mereu si a ajuns la o remarcabilă cunoastere a filosofiei.

În 1946 Oprisan a venit în România si a activat putin pe linie legionară. Apoi s-a întrerupt activitatea lui în urma conventiei legionarilor cu comunistii, ca legionarii să nu activeze, iar comunistii să-i lase în pace. Dar, după ruperea conventiei de către comunisti, Oprisan a fost arestat si condamnat. Dus la Pitesti, furia lui Țurcanu s-a îndreptat asupra lui în gradul cel mai înalt. Voinic si bine făcut, rezistenta lui fizică s-a frânt în urma repetatelor bătăi.

Tuberculoza l-a sleit si l-a ucis lent sub îngrijirea plină de atentie a lui Calciu. Fireste, i s-au refuzat medicamentele.

Oprisan intentiona să scrie o epopee a spiritului în 12.000 de versuri, cu titlul chiar acesta: *Epopeea spiritului în trei cânturi*. Ea ar fi necesitat aproximativ 10 ani de lucru. În imaginatia poetului tot planul era conceput. Spiritul apare în lume ca un copilas nevinovat, senin si însetat de cunoastere, dornic de lumină, dar el are nevoie de o călăuză. Și-l ia pe Don Quijote să străbată spatiul si epocile istoriei în evolutia spiritului.

Don Quijote reprezintă personajul dezinteresat si pur, neatras de interese materiale.

Autorul trebuia să înceapă epopeea cu mitul androgin în care omul era bărbat și femeie deplin realizat, sexele nefiind încă detasate. Dar asta însemna a intra într-o adâncă antichitate.

Se trecea apoi pe la Democrit, Pitagora, Socrate, Platon, Aristotel și marii filosofi antici greci și romani. Se străbătea pas cu pas toată evoluția spiritului, în toate epocile istoriei, până acum. Evident intra aici și spiritualismul creștin.

Rationalismul filosofic, rece și uscat, trebuia să poarte numele: *Muntele de piatră*.

Marile producții literare trebuiau să intre în capitolul sau capitolele: *Taverna literară*.

Spiritul, ajuns matur, trebuia să se despartă de buna sa călăuză ce îl condusese când era minor. De acum trebuia să străbată singur lumea. Totuși nu l-a lăsat să plece singur fără a-i da niște talismane pe care să le scoată când va ajunge la mari greutăți.

Și în viziunea autorului marea greutate s-a ivit într-o zi: spiritul a ajuns la un munte înalt pe care nu-l putea trece. Atunci el a scos cele două talismane: Sfânta Cruce și rugăciunea. S-a așezat în genunchi, a pus în față Sfânta Cruce și a început să se roage fierbinte. Lacrimi curgeau din ochii lui, dar nu ale disperării, ci ale speranței și bucuriei. Un înger s-a coborât din cer, l-a sărutat și l-a luat pe aripile sale și a zburat cu el deasupra muntelui.

Autorul făcuse deja din epopee vreo 200 de strofe, ce erau ca niște jaloane din cele trei cânturi, pe care Calciu le știa pe dinafară și mi le-a recitat.

Pentru a se încerca în poezie, Oprisan a încercat vreo 10 poezii pe care le-a dedicat logodnicei sale. Calciu le-a recitat pe toate. Erau foarte frumoase. Unele erau de dragoste.

Am dedus că Oprisan avea mare talent. Era un poet ce și-a găsit drumul său. Nu era tributar nici lui Eminescu, nici lui Goga, Arghezi, Cosbuc sau altor poezi. Apărea ca un poet

original. Dar numai întruchiparea operei sale integrale ne-ar fi putut arăta măsura valorii operei si a poetului.

Calciu poate că a păstrat si a scris cele 200 de strofe ale Epopeii si cele 10 poezii ale lui Oprisan. În acest caz nu e totul pierdut. Eu atât pot spune: Calciu vorbea cu mare admiratie de Oprisan si de calitățile lui filosofice si literare. Nu stim, dar cu moartea lui Costache Oprisan poate că românii si lumea au pierdut un geniu care cine stie când va putea să apară din nou.

Descrierea martirajului lui Costache Oprisan m-a miscat profund. Se topea zi de zi după marile bătăi prin care trecuse, fără speranta unui ajutor si fără să-l ceară, fiind rău văzut de „oficiali”, stiind că nu-l va primi.

Mâinile îndurerate ale lui Calciu i-au închis ochii.

Scurta convietuire cu Calciu a fost plăcută si, pentru mine, foarte folositoare. Am găsit într-însul un suflet cald si bun, cu o mare vibratie de durere la suferintele altora si mai ales ale celui ce murea în bratele lui.

Îi port o amintire plăcută si îl socotesc un suflet mare.

Evolutia lui Gheorghe Calciu Dumitreasa după eliberarea lui din temniță, marea lui credință, eroismul lui si forta lui morală deosebită ce l-au ridicat la un nivel cu totul înalt si mai presus de altii, confirmă cu tărie părerile mele despre el din timpul temnitei.

### ***DIN NOU O PEDEAPSĂ DE 18 ZILE***

Fără vreo abatere din partea mea a venit această pedeapsă. Ea totusi trebuia să aibă o cauză: presupun că nu mă puteau ierta că am organizat greva la mina Nistru. Aici erau acum două pedepse adunate, una de 8 zile si una de 10 zile. Când două pedepse vin una după alta si la o distantă oarecare, ele sunt mai usoare. Când vin legate e foarte greu, căci nu ai cum să te odihnesti, 18 zile de sedere în picioare este enorm. Numai seara

de la orele 10 până la orele 5 dimineata te puteai odihni acoperit cu o pătură. Nici lipsa mâncării calde în 9 zile din cele 18 nu e asa greu de suportat ca lipsa odihnei. De aceea, spre a mă distruge, au dat două pedepse unite.

Acelasi semn izbăvitor, Sfânta Cruce, l-am găsit si în această celulă ca si în altele. M-am lăsat deci în nădejdea Domnului. Era în a doua jumătate a lui martie când încă era frig. Vreo zece zile am dus-o cum am dus-o. Apoi, dărămat, sleit, a trebuit să mă asez jos pe ciment. Era greu de tot.

O mângâiere: pe o sobă rotundă ce era bună ca să se aprindă cu rumegus, era o însemnare zgâriată cu un ac sau un cui: „Anunt, ca să se stie, preotul Grebenea m-a salvat de la moarte. Locotenent Sasu.” Era de bună seamă o exagerare.

Făcusem ceva pentru el, pentru Șteantă si pentru încă cineva. Erau laolaltă si pentru toti trei am făcut acelasi lucru: un mic ajutor. Dar de aici până la salvarea de la moarte mai era un pas enorm. Și nici n-as fi putut bănui vreodată că ceea ce făcusem ia proportiile exagerate ale unei salvări de la moarte. În împrejurări grele un fapt mic capătă altă importantă decât dacă ar fi fost făcut în împrejurări normale. Asa se explică nota locotenentului de aviatie Victor Sasu.

Din cauza oboselii, cu cea mai mare grijă si frică, a trebuit să mă mai las câte puțin jos, să mă odihnesc. Dar în zilele din urmă abia duceam tineta. Nu mă mai tineau picioarele, reumatismul se instalase în ele. După 18 zile, seara, am fost dus într-o celulă, singur, fără pat. Doar cu o saltea de paie întinsă pe jos. M-am trântit pe ea frânt de oboseală. Am aprins focul din cele 3 kg de lemne si a fost ceva îngeresc. Să ai foc si să dormi pe saltea după frigul ce-l îndurasem, era ceva divin.

Am dormit dus.

M-am întrebat: „De ce m-au dus singur în celulă? Fie ca să nu mă ajute cineva cu pâine, fie ca să mai fiu izolat, izolarea fiind o pedeapsă. Numai că acum masa era întregă.”

Dimineata abia am dus tineta.

Am făcut focul cu jumătate din lemnele zilei. Nu puteam să mă tin pe picioare. Cum celula era de o lățime de 1,70 metri iar eu aveam o înălțime de 1,70 metri și bratele întinse, cu corpul, ating tot 1,70 metri, adică cât înălțimea mea, când lunecam mă rezemam imediat de perete. Muschii regiunii lombare și muschii sciatici erau foarte atinși.

Mi-a venit o inspirație. Am tras jarul la usa sobei și m-am așezat cu salele la sobă. Am luat cârpa de spălat podelele și când m-am înfierbântat am muiat cârpa în apa rece ce am pus-o în tinetă și am dat cu ea peste sale. Nici n-am simțit că e rece. Am stat în continuare și când mă înfierbântam dădeam cu cârpa cu apă rece. Când am văzut că jarul nu mai dă destulă căldură l-am stins cu apă, ca să nu se prefacă în cenusă, și l-am tras la gura sobei ca să-l am pe mâine. Așa am făcut de două ori pe zi și după șapte zile am simțit că-mi revin și că nu mă mai doare spatelul și că mă pot rezema pe picioare, deoarece și muschii sciatici își reveniseră.

Acum mă puteam ține pe picioare și-mi era bine. Am mai practicat această metodă încă câteva zile și micile vase de sânge din muschii spatelului și picioarelor s-au deschis, înlăturând reumatismul.

Liber, mai târziu, am aflat că asta e o metoda științifică în tratarea reumatismului: căldura dilată și apa rece strânge și așa deschide vasele de sânge închise.

Nu stiu câte săptămâni am rămas singur.

În acest timp am avut de înfruntat furia unui plutonier român, gardian, care, pândind, m-a văzut închinându-mă. A bătut zăbrelele cu ciocanul de lemn și apoi m-a amenințat că mă va bate cu acel ciocan dacă mă mai vede „prinzând muste” și s-a dus.

Dar a doua zi a venit în celulă, m-a înjurat în tot felul, mi-a spus că sunt cel mai rău din zarcă, că nu sunt cumsecade, ca



bunăoară preotul Nicolae Pâslaru, care era mai încolo puțin cu celula și care a fost un om ireproșabil.

- Tu ești o lepră, mi-a spus, și am să-ți rup salele cu ciocanul dacă te mai găsesc prinzând muste. Și mi-a cerut să-i promit că-l ascult.

- Nu, domnule militian, nu pot promite ca să nu te înșel pe dumneata: una să zic și alta să fac. Și apoi dumneata să ai prilejul să te superi fiindcă mi-am călcat cuvântul dat. Rugăciunea e permisă în Țara Românească, Biserica funcționează și legile țării asigură tuturor drepturile religioase. Nici o lege nu interzice rugăciunea. Asta face parte din drepturile omului, a căror împlinire o supraveghează ONU. Dacă dumneata vrei să calci legile țării și cele internaționale, bate-mă. Dar să știi că atunci dumneata devii delincvent la legea cultelor și oricând vei putea fi urmărit și pedepsit. Și nu e în interesul dumitale să-ți complici existența cu astfel de răspunderi viitoare.

- Mă! Io atâta îți spun: să nu te mai rogi; și dacă te mai rogi dai de dracu și cu ciocanul ăsta te bat.

- Faceti ce vreți. Nici o lege, nici de la noi, nici din lume, nu oprește rugăciunea. Eu mă voi ruga înainte, că nu pot altfel.

- Bine, bine, joacă-te cu focul, c-o să vezi tu, și a închis usa.

M-a mai amenințat de câteva ori, dar nu m-a bătut niciodată.

Liber, fiind în protopopiatul Aiud și mergând la o sedință în Aiud, l-am întâlnit pe stradă. Era tot în hainele de militian, m-a privit puțin mirat căci mă refăcusem din starea cadaverică în care mă stia, și m-a salutat cu oarecare respect. I-am răspuns și eu politicos și i-am spus să fie liniștit, fiindcă eu nu am nici o dușmănie asupra lui. Eu nu urăsc pe nimeni și nu am nici un gând de răzbunare.

Un episod mi-a dat de gândit. Un păianjen și-a făcut o

plasă în unul dintre ochiurile zăbrelelor. Priveam cum lucrează. O muscă căzu în plasa lui. Repede alerga să o înfășoare și s-o lege. Dar o albină de afară ce voia să intre în cameră observă scena cu musca ce se chinuia să scape și, deși celelalte ochiuri erau libere, se aruncă în ochiul cu pânza de păianjen tocmai lângă muscă, rupse pânza și eliberă prizonierul.

M-a mirat. Trebuie să fie o prietenie și între animale. Nici ele nu pot suferi vampirii, hoții și pe cei ce vor să trăiască pe spinarea altora și nu câștigându-și prin muncă cinstită existența. E o solidaritate și la animale în a apăra pe cei asupriți.

Singur, priveam în față niste porumbei ce aveau cuiburile într-o clădire ce avea vreo 12 cuiburi de porumbei.

Depart de a fi atât de blânzi cum credeam, duceam o luptă foarte îndârjită spre a-și apăra cuiburile pe care musafirii nepoftiți și fără casă, încercau să le ocupe.

Porumbeii făceau o curte plină de grație porumbitele-neveste ale lor.

Dar unii porumbei frumoși, fără rusine și chiar în fata nevestelor se duceau la niste fetiscane tinere, adolescente ce acum se ridicau și berbantii le îmbrățisau în felul lor după ce le sărutau dulce cioc în cioc. Dar după această infidelitate, departe de a-și părăsi soțiile cum fac atâția bărbați, se întorceau la ele și la cuibul lor. Am observat că la clocit stau pe rând atât bărbatul cât și femela, ridicându-se doar când le este foame și după ce a venit celălalt să-l înlocuiască. Nu am văzut nici un caz în care să se fi despărțit vreunul din soti.

Dacă i-a murit sotul, porumbita suferă mult, se vede cât este de tristă și mai târziu dacă vede vreun bărbătuș stingher căruia i-a murit perechea, atunci dacă-i face curte și o cheamă și o ocroteste, ea consimte să-l ia de bărbat.

Puisorii după ce le-au crescut penele ies în fata cuibului și fac exerciții de zbor. Bat din aripi, se ridică puțin, dar se lasă în jos tot pe locul de unde s-au ridicat. Mai târziu se lansează în aer

părăsind cuibul.

### ***EMERIK ȘIPOȘ ÎN TEMNIȚĂ***

Omul care a dispus cum a vrut de treburile Ardealului a fost Emerik Șipos. El a fost atotputernic până după revoluția din Ungaria din 1956. Originar din Oradea, chemat să fie ministru de interne în Ungaria, a preferat să rămână șef al Ardealului.

După ce a făcut toate abuzurile posibile și a arestat pe toți fruntasii gândirii ardelenice, mai cu deosebire pe istorici și pe cei naționaliști ca Zenovie Păclisanu, Onisifor Ghibu, Ion Lupas, Silviu Dragomir, Ștefan Manciulea și mulți alții, pe care i-a cules treptat ca fiind arestabili, dar fără să se fi atins de ungurii din Ardeal cu poziții asemănătoare, care și ei erau „arestabili”, cine ar mai fi crezut că va gusta puțin din „pâinea” de temniță”?

Nu l-am întâlnit în cele 42 de zile cât a fost „oaspetele” temnitei Aiud. Dar am stat cu un admirabil student de lângă Beius, nepotul doctorului Goia din Cluj, marele reumatolog, care a stat cu el și apoi mi-a spus câte ceva despre el.

- M-a adus aici „berbecul” ăsta, Gheorghe Gheorghiu Dej, ar fi spus în cameră, dar nu voi sta prea mult. „Berbecul” nu mă poate ține aici cât ar vrea el. Noi, a mai declarat el, n-am putut împlini planul nostru de ucidere a 30.000 de români spre a înspăimânta populația ca să putem lucra și să facem reformele noastre revolutionare, tot din pricina „berbecului” și a lui Pătrășcanu, care s-a opus. Și cu o indiscreție neasteptată a povestit multe lucruri.

Dar presupunerea lui s-a realizat: berbecul nu l-a putut ține decât 42 de zile la Aiud. Ce forte străine lucrau atunci la noi, care s-au interpus pentru eliberarea grăbită a acestui criminal? Dacă ungurii ardeleni și-au micșorat influența în conducerea Partidului Comunist și a statului român nici unul dintre conducătorii lor nu a fost băgat în temniță după 1956. Ei au fost

numai „marginalizati” după revoluție, dar nicidecum anihilați.

Acest student de lângă Beius, fiul unor învățători, mi-a spus că a fost martorul alungării românilor din Ardealul de Nord, după 1 septembrie 1940, care treceau spre sudul Ardealului, și că fugarii sau alungatii n-au primit adăpost nici măcar o noapte în institutele catolice de la Beius. Aceștia, de asemenea, n-au primit în internatele lor nici măcar un singur copil moldovean în 1946, când foametea îi alunga pe aceștia din Moldova. Țăranii simpli ardeleni au primit de bună voie un copil-doi, dar mănăstirile și școlile catolice nici unul. Unde era dragostea lor care rămâne totuși ca esență a creștinismului? Șovinismul maghiar i-a împiedicat să fie și creștini.

Împrejurările m-au făcut să stau în celulă câteva săptămâni cu un inspector general de siguranță.

Dacă acum, în timpul comunistilor, cei ce ocupau posturi importante în aparatul de stat erau oameni de partid și, de obicei, fără valoare și fără a-și cunoaște profesia, în trecut un inspector de poliție se ridica prin calitățile sale. El de obicei era un specialist în problemele de poliție și nu-i lipsea nici cultura generală. A fost suficient să stau cu acest inspector ca să mă conving de aceasta. Bine pregătiti, tinută frumoasă, cultură, elegantă și o notă de patriotism se observa la ei.

Într-o zi a fost luat la cancelarie și a stat câteva ceasuri. Când a venit, l-am întrebat:

- Ei, ce-a fost? De ce te-au chemat?

- Ei căutau pe aceia dintre membrii lor care au fost agenții noștri, adică pe cei ce lucrau și cu ei, dar și cu noi. Le-am dat câțiva, dar le-am spus: vă dau pe cineva mare. Duceti-mă la București și vi-l spun. Și peste câteva ore era luat.

N-au trecut decât câteva zile când m-am trezit cu el înapoi în celulă.

- Ce-a fost, domnule inspector?

- L-am dat pe Nicolski, șeful Securității. Știu că face mult

rău, de aceea l-am divulgat. Iată ce-i cu el. În vara lui 1936, Stalin, voind să comunizeze Basarabia, a lansat în ea 33 de tineri cu avionul. Ei erau înzestrați cu aparate de emisie și recepție. Între ei era și Nicolski. Acesta, cum a aterizat, a și fugit la seful de post și i-a denunțat. S-au luat măsuri urgente și toți au fost prinși și împușcați. Dar el, denunțatorul, a fost crutat, deși l-au băgat în temniță. Se va fi uitat ce a fost cu el, și foarte probabil el va fi fost considerat un erou. Rus, evreu sau basarabean, el a câștigat toată încrederea rusilor și a fost pus în marele post de șef al Securității. Dar acest om de nimic a făcut tot felul de rele. De aceea l-am demascat. L-am pus în fața guvernului, că altfel m-ar fi ucis mai înainte ca denunțul meu să fi ajuns mai sus.

Nemaștiind despre el, cei ce l-au cocotat la vârf îl vor fi considerat că e un erou, când în realitate era o secătură lasă și criminală. Căci, după cum se știe, el a pregătit crimele neiertate de la Pitesti asupra studentilor.

El acolo sus și eu în temniță? L-am denunțat ca să fie doborât. Să vedem ce va urma. Dar nu cred că-l vor aresta.

- De ce, am întrebat.

- Fiindcă nu e singurul ce s-a ridicat atât de sus și a fost informator. Mai sunt și alții ca el și s-ar putea crea situații incomode.

### *CU ALȚI CAMARAZI*

Au fost patru, dar nu mi-amintesc decât de admirabilul elev Nicolae Mazăre de la Vălenii de Munte și de Sandu Mazilu.

Sandu, de la Brăila, era profesor de filosofie. Era un ins studios. În prima detenție, ce a ținut până după Sfintele Paști ale lui 1946, el a tradus **Frații Karamazov** de Dostoievski și a putut scoate manuscrisul pe care-l revizuisem eu, iar cei de la Brăila i-au cerut manuscrisul să-l publice ei. S-au înțeles cu 160.000 de lei, dar la urmă i-au dat numai 60.000 lei, că

manuscrisul a trebuit să fie revăzut și de alții, i s-a spus. Au fost buni și absolut necesari și aceia, în 1947, după reforma monetară, când leul avea valoare mare.

Mi-a descris ce era la noi când s-a eliberat: Comunistii slugi, rușii stăpâni atotputernici. El a dat lectii de limba română unui diplomat rus care l-a plătit bine, cu bani și cu alimente, căci rușii aveau de toate la noi, iar noi răbdam de foame. Alimente, stufe, pânzeturi se găseau cu greu. L-am întrebat:

- Sandule, ce aveți voi mai bun la Brăila?

Și el a răspuns:

- Pământul, balta și pe Nae Ionescu.

Întrebându-l pe Mircea Eliade ce părere are despre Emil Cioran, a răspuns: „Este genial”, mi-a mai spus Sandu Mazilu.

Marele profesor de filozofie Vasile Băncilă, i-a cerut să-l ducă să facă cunostință cu Corneliu Zelea Codreanu. Și l-a dus. Convorbirea a durat cam vreo trei ore.

După întâlnire l-a întrebat:

- Cum ti se pare Căpitanul?

Iar Băncilă a răspuns:

- E cu 500 de ani înaintea noastră.

O apreciere atât de elogioasă eu, Grebenea, n-am mai auzit de la nimeni. Mi-ar fi plăcut să știu și părerile lui Mircea Eliade și ale lui Cioran, care nu știu dacă făceau parte din miscarea legionară, dar se miscau în jurul ei și cunosteau „fenomenul legionar”. Dar dacă ei le-au exprimat cumva undeva, eu nu le cunosc. Ei erau considerați legionari.

<?>Știm însă că Cioran ținea mult la Căpitan, asta rezultă din furia și protestul lui după uciderea Căpitanului, exprimate într-o scrisoare, trimisă familiei sale, pe care părintele Cioran a citit-o în iunie 1939.<?> <NU APARE IN MSS>

Miscarea Legionară n-a fost o imitație, ea a ieșit din nevoile strict românești și nu se aseamănă nici cu nationalism-socialismul german și nici cu fascismul italian. Ea e un fapt

autentic românesc și premisele ei au fost puse încă înainte de 1922, când a apărut în Italia fascismul, îndată după primul război mondial. Iar „Generația de la 1922”, care a dat semnalul de luptă împotriva evreilor cotropitori, a fost o manifestare anterioară unor manifestări vădit antievreiești ale fascismului italian.

Pe câtă vreme național-socialismul german și fascismul italian erau, ca și comunismul, pentru un partid unic, totalitar, dimpotrivă Corneliu Codreanu voia ca Mișcarea Legionară să ajungă la conducere printr-un proces treptat al conștiinței naționale românești și să se mențină prin faptele de dreptate, de creație și de bine ce le va face, în concurență cu celelalte partide, fără a li se interzice acestora funcționarea.

Profesorul Gheorghe Manu mi-a făcut următoarea mărturisire: „Am discutat cu mai mulți politicieni importanți pe timpul lui Antonescu și mai ales după el. Astfel cu Argetoianu, care a arătat cum puteam păstra Ardealul și toate grantele cel puțin până după război, când Basarabia era greu de păstrat. Cu Ion Mihalache, fostul șef al Partidului Țărănesc, care mi-a spus astfel: în timpul guvernării legionare din 1940 m-am dus la Horia Sima și l-am întrebat:

- Vreți să guvernati tot timpul dictatorial cu eliminarea partidelor din jocul politic? Și el mi-a răspuns:

- Nu! Dar din cauza situației destul de grea de după plecarea lui Carol al II-lea care a instalat la noi dictatura, o vom mentine și noi până în martie 1941 când vom propune alegeri.”

Deci Horia Sima, acest om cu înclinări personale prea extremiste, nu a uitat de gândirea lui Corneliu Codreanu care voia să conducă numai dacă poporul îl aduce la conducere printr-o exprimare liberă. Și să se mențină la fel numai dacă este ales.

Aceste lucruri trebuie cunoscute exact, ca Mișcarea Legionară să nu fie confundată cu fascismul și cu național-

socialismul. *Acestea au fost materialiste si ateiste, pe câtă vreme Miscarea Legionară era profund crestină.* De asemenea, sefii lor, Musolini si Hitler erau atei, iar Zelea Codreanu era profund crestin.

\*

În acel timp, ca si înainte de altfel, foamea musca din noi cu dinti de fier. Nu ne plângeam, dar o simteam si în creier.

La o amiază ni s-a dat o portie de fasole în plus, asta pentru toti patru. Mazilu era foarte voinic. De aceea, la împărtire, unul a refuzat să-si primească portia sa, N. Mazăre a renuntat si el, privindu-l pe Mazilu, am renuntat si eu. Iar el mi-a spus răsând: „Mi-a fost frică că tu primești. Uite ce caroserie am.” Într-adevăr, era gros si înalt si avea nevoie de mai multă hrană ca noi ceilalti la un loc. Și-a luat el singur portia în plus.

Încolo atmosfera era plăcută, veselă, senină. Toti studiau, desi nu era nici o carte, nici hârtie, creion, etc. Cum? Fie ajungând la textul din istoria Statelor Unite Americane scris de inginerul profesor Gheorghe Manu, fie la cel de fizică, fie repetând texte din diferite materii învățate dinainte sau repetând poezii învățate.

Nimeni nu stătea degeaba. Nu existau certuri între noi. În această perioadă de după 1948 niciodată n-am găsit certuri între legionari.

Deosebiri de vederi, dintre preotul Vasile Boldeanu si o mică fractiune legionară ce era cu el si ceilalti legionari închisi imediat după rebeliunea din 1941, au dus la usoare animozități între cele două grupuri. Acum, nimic de felul acesta nu se observa. Toti se gândeau sau vorbeau de tirania oficială, de cât de departe au ajuns cu asuprirea. Dar si aceasta se discuta rar.

Nicolae Mazăre, foarte modest, însă extrem de dotat, cunostea mecanica, de care eu habar n-aveam, a deschis în cameră si subiecte în legătură cu mecanica.



## ***NELU POPESCU***

E un tânăr oltean din Dolj. A căzut după 1948 ca luptător contrarevolutionar. Să fi avut atunci vreo 22 de ani. Bun luptător legionar, anticomunist. Plin de curaj, credincios, de un mare suflu legionar. Cunostea muntii, luptase prin ei, mai ales muntii dinspre Sibiu.

Avea pregătite două romane. Subiectele: luptele dintre boierii români și boierii și ciocoi greci din secolele XVII-XVIII. Lupte grele în care se furau unele boieroaice de către partida cealaltă, prin servitori înarmați când treceau cu trăsura; acestea erau tinute arestate și silite uneori să devină sotii ale celor ce le-au furat, care erau mai ales grecii.

Ele nu erau căutate atât pentru ele, cât pentru mosiile lor. Descria viața românilor din Oltenia și Muntenia din acele secole. Nu lipseau nici haiducii din acțiune. Autorul ne-a povestit pe rând toate episoadele romanelor sale. Povestea frumos și săptămâni întregi l-am ascultat depănând firul epic al romanelor sale. Mi-a plăcut mult acest tânăr plin de credință și de iubire de țară. L-am mai întâlnit și după despărțirea de la prima întâlnire și cunoaștere.

Se reîncepuse reeducarea la Aiud. Singura cale de eliberare era lepădarea de trecut. Toti trebuiau să treacă prin furcile caudine. Dar el mi-a spus că nu acceptă sub nici un motiv reeducarea. A te lepăda de ce ai fost, a abjura credința ta politică și se părea o lasitate atât de mare, o fărădelege atât de josnică, încât sufletul lui de viteaz nu o putea accepta. El a spus că preferă moartea unei lepădări.

I-am spus că e nevoie de el și „afară”, că trebuie să trăiască, că viața lui e înainte nu înapoi și că e mai înțelept să intre în reeducare, ca apoi să aibă liniste. Căci cu poziția asta total intransigentă s-ar putea să nu i se dea drumul. Iar dacă,

totusi, îi vor da drumul, îl vor chinui după aceea cu tot felul de sicane.

Dar el a rămas pe pozitia sa eroică.

Cu noi, la prima întâlnire, mai era un tânăr elev de 18-19 ani, mai era si preotul Comănici de la Casin. Bun preot, credincios si viteaz.

Ni se rupea inima de durere când vedeam cum se topesc de foame acesti tineri. Am fi vrut să-i ajutăm, eu si preotul Comănici care venise de curând, cu ceva din turtoiuul nostru, dar nu primeau. Am cugetat că noi am putea să murim si-ar trebui să murim salvându-i pe ei. Dar ei nu primeau. Rar au acceptat o coajă de turtoi. Orice egoism dispăruse aici. Nimeni nu voia să moară altul pentru el.

Interesant: precum în unele lupte egoismele cresc peste măsură, asa se topesc si dispar la cei ce suferă cu credință în Dumnezeu si sunt robiti de un ideal frumos, altruist.

De la preotul Comănici am aflat vesti despre sotia si fiica mea, primele vesti din 1943 încoace.

Sotia mă crezuse mort si se măritase cu un director de scoală primară. Fiica era sănătoasă si urmasa o scoală tehnică după liceu. Sotia era si ea sănătoasă si se măritase în 1951, după ce în 1949 primise, fără vreun anunt, hainele mele civile acasă. Eram foarte multumit de stirile ce le primisem.

\*

Regimul de înfometare se mentinea. Nici o lumină nu părea a se ivi de undeva. Eu, celor ce considerau că vom pleca mai curând de 1963-1964 acasă, le micsoram avântul, amânând data izbăvirii tuturor la acesti ani, căci credeam în visul ce-l avusesem în 1956. Dar nu avusesem încredintarea că voi trăi până atunci. Știam când va fi eliberarea detinutilor din temnitele noastre, dar nu stiam că voi ajunge si eu la acel soroc. Aici era mila lui Dumnezeu: cum va voi El, asa va fi bine. Eu încă

speram. Dar corpul meu slăbea din zi în zi. Plimbările erau reduse la circa două ore pe lună și chiar mai puțin.

Cei ce lucrau în fabrica temnitei, în ateliere, în diferitele ei secții, aveau alte condiții. Totuși hrana era proastă pentru toți. Nu știam aceasta, dar am dedus. Privind pe furis pe gaura făcută în paravanul de la fereastră, am observat că o grămadă de ciubere cu mâncare s-au întors la bucătărie pline. Fuseseră refuzate. Ca să mă conving, am întrebat la telefonul nostru și același lucru l-au observat și alții. Deci detinutii ceilalți au intrat în grevă pentru schimbarea hranei. Câți? Habar n-aveam. După ciuberele ce se întorseseră pline am dedus că erau minimum 800 de inși în grevă.

Trebuiau sprijinți. Și la același telefon am comunicat că intru și eu în grevă spre a-i sprijini. Deja aceeași hotărâre o luaseră și alții. Astfel am intrat în grevă. Nevoia îmbunătățirii hranei era generală. Acum era momentul acțiunii. Deci am respins masa. Pâine, mâncare, tot. Numai apa a rămas.

Am avut grijă să evacuez stomacul, căci e primejdios să începi o grevă a foamei cu stomacul încărcat. Nemaiprimind alimente, stomacul poate rămâne nemiscat și matele să rămână cu balastul resturilor, ce le leapădă în chip normal, care se întăresc acolo și ne fac greuți.

Am respins masa zi de zi. Dar după 6 zile m-am trezit cu sase militari care m-au imobilizat, mi-au deschis gura cu sila, un cric mic mi l-au băgat în gură ca să îndepărteze fălcile, cu un clește mi-au prins limba și mi-au băgat în gât furtunul ce era în legătură cu aparatul în care era hrana: o zeamă de plante condensată, gustoasă; a bătut puțin furtunul pe esofag ca să-mi producă o durere și au dat drumul acestei zame în stomac.

Deci m-au alimentat cu sila. Așa s-a procedat cu toți.

Am aflat la telefon că unuia furtunul i-a intrat pe trahee și hrana s-a vărsat în plămâni. Lucru foarte grav. Acest lucru s-a făcut poate cu voie, poate din neglijență. Mai ales ca să nu se

producă și cu mine un astfel de caz, am renunțat la grevă. Din moment ce eram hrănit cu sila, greva nu mai era grevă.

Deci nu le convenea să murim în greva foamei, dar le convenea să murim de foame lent, chinuiti.

Toti, pe rând, din zarcă au renunțat la grevă după intervenția asta brutală cu cricul în gură și cu limba prinsă cu clestele. Aceasta nu era ceva deloc plăcut, iar baterea furtunului în gât era ceva și mai neplăcut.

După grevă, o usoară îmbunătățire a hranei, abia simțită, s-a produs. La comunisti așa era: nu voiau să apară că cineva a câștigat prin luptă ceva de la ei. „Dăm când vrem noi” spuneau ei. Dar ca să-ți trezești să dea, trebuie să faci unele acțiuni revendicative.

### **PETRE PANDREA**

Dacă în 1947 Petre Pandrea venise la Aiud ca lăgărist, acum, arestat în 1959, venea condamnat la muncă silnică. Reîntâlnirea a fost duioasă. Nu eram singuri, ci cu alți doi deținuți.

- Ce vânturi au bătut, nea Petrică, de te-au adus înapoi? I-am întrebat.

- Vânturi aspre, părinte. Afară la noi acum bat astfel de vânturi, de aceea unii ca mine trebuie să fie la adăpost.

Mi-a povestit ce s-a întâmplat cu el de la despărțirea din 1949. A fost adus în lagăr la Ocnele Mari, unde a murit duiosul poet și fabulist V. Militaru, mare român, om integru, suflet de aur.

S-a eliberat în 1953. Dus la București, dr. Petru Groza l-a luat de brat ca să se plimbe împreună, „ca să vadă lumea că esti reabilitat să luăm masa împreună la Continental”.

L-au primit repede în Uniunea Scriitorilor. A scris la **Contemporanul** și s-a impus. Repede i s-a triplat tirajul, a spus

el.

Atras de faima deosebită a mănăstirii de maici de la Vladimirestii Tecuciului, s-a dus să o vadă. L-au impresionat mult toate de acolo, mai ales maica staretă Veronica și duhovnicul Ioan Iovan.

Întors acasă, impresionat de convorbirea cu monahul Ioan Iovan, s-a cununat imediat religios. S-a dus din nou la mănăstire. Era amenințată cu desființarea. Veneau prea mulți oameni la ea. L-a rugat pe patriarhul Marina să o crute.

I-a spus:

- E o mănăstire ce rivalizează cu cele mai bune mănăstiri de maici din Apus. E o oază de spiritualitate într-un desert. Te rog, apăr-o.

Patriarhul i-a spus:

- Sunt foarte presat, fac tot ce pot să o apăr.

A văzut caietul maicii Veronica. E acolo ceva neobisnuit.

**Rugăciunea la măr** e ceva cu totul minunat - a adăugat Pandrea.

Am scris nouă cărți, a mai zis, știu ce e scrisul și literatura. Cu acest caiet am putea lua noi premiul Nobel.

În 1954 i s-a făcut un proces mănăstirii Vladimirești. Un proces politic în care acuza era că a adăpostit doi legionari. El a apărut în proces. A fost încredințată conducerea mănăstirii: staretă, duhovnicul, secretara și alte câteva maici. Toate s-au apărut frumos. Pledoaria lui n-a avut valoare, sentința era pregătită dinaintea condamnării.

L-am întrebat:

- Dar dumneata de ce ai fost condamnat?

- Din mai multe cauze, a răspuns. Am apărut călugări și călugărite care, fiind scoși din mănăstiri, cereau amânarea rămânerii în mănăstiri până își vor găsi un rost, o așezare, n-aveau „spatiu locativ”. Dar unii episcopi, de frică îi goneau, mai ales Mitropolitul Moldovei Iustin Moisescu și episcopul

Buzăului. Avocatii se fereau să primească și să apere aceste procese. Atunci le-a luat el. Motivul: totu trebuie să se bucure de asistență juridică într-un stat. A susținut 15 procese și a câștigat 13 din ele.

În urma acestui lucru, Mitropolitul Iustin Moisescu l-a reclamat.

Dar cauza principală a fost faptul că el a vorbit. Era nemulțumit de felul cum se dezvoltă viața politică la noi și a criticat regimul. Ca unul ce luptase pentru partid a considerat că are dreptul să intervină, însă partidul l-a arestat. Nu permitea critica.

Dar nu era vorba numai de critică, ci de dezbaterile problemelor Partidului într-o formă nouă, românească, cum le vedea un intelectual român care luptase pentru ele. Însă această independentă n-au permis-o comisarii ruși de la noi. Linia era trasată de ruși. A te abate însemna temniță. Și partidul, slugarnic, n-a ezitat să i-o dea celui ce luptase cel mai mult în trecut pentru el și cu care nu se putea asemăna nimeni dintre cei ce-l conduceau în momentul arestării lui Pandrea.

Deși armata rusă nu mai era în țară, totu rușii conduceau la noi prin consilierii lor și prin presiunile ce le făceau din Uniunea Sovietică asupra noastră.

Lumea apuseană nu-și poate da bine seama de situația de la noi și de deosebirile dintre ea și situațiile celorlalte popoare din Europa de sub ruși. Deosebirea e fundamentală.

La instalarea comunismului în ele prin tancurile și asuprirea rusă, toate popoarele au avut conducătorii lor, conducători naționali. Dar în România n-a fost așa, fiindcă românii nu intraseră în Partidul Comunist, iar cei ce erau la 23 august 1944 în partid, în marea lor majoritate erau străini: evrei, unguri, bulgari. Aceștia s-au suprapus și au dictat toate lucrările la noi la comanda rușilor. Rușii, marii dușmani ai României, le-a convenit mai mult să comande străinii în România decât românii

însisi, căci pe acestia nu-i dorea de suferintele țării. Ei erau străini. Puteau s-o lovească fără milă. Și au lovit-o crunt, barbar, nebuneste.

Peste nimeni n-au apăsător rusii ca peste România. Și pe nimeni n-au exploatat mai sălbatic ca pe România. Au stat cu picioarele pe pieptul și pe gâtul României. Bulgarii, cehii, polonii erau slavi, înrudiți cu sovieticii. Nu trebuiau apăsați prea mult: erau rude. Ungurii erau mai departe, îi interesau mai puțin. Români de lângă ei, însă, sunt de neam latino-dac. Le râvneau prea mult țara: trebuiau slăbiți. De aceea au organizat în ea cea mai mare asuprire și cel mai mare control. Nicăieri n-au creat o securitate ca în România, cea mai puternică din tot spațiul dominat de rusi.

Celelalte state comuniste au mai fost ajutate de sovietici, bunăoară Bulgaria mai mult, dar și Ungaria și celelalte. România însă nu. Ea a fost altfel tratată, nu întâmplător ci premeditat. Nici un ajutor, doar exploatare și lovituri continue. Căci ce a însemnat acest nou val de arestări din 1958-1959, decât o nouă strivire a sufletului și vieții neamului românesc? Și cine dădea lovitura? Sovieticii prin slugile lor foarte plecate de la noi.

Mărimea „valului”: 40-50 de mii de arestați. Unii cu condamnări foarte mari, alții necondamnați, arestați „administrativ”, trimisi în D.O. - domiciliu obligatoriu, dar cu regim apropiat ca cel de condamnat și, dacă detinutul dădea peste niste militieni foarte răi și acestia erau mulți, căci comunistii au reușit să dezumanizeze pe slujbașii lor, regimul ajungea chiar mai rău decât cel de temniță.

S-a putut crede în lume că poporul român e într-o stare „vegetală”, că suportă fără reacțiune asuprirea aparatului comunist represiv. E o mare greșală. Mereu au fost „ridicări”, reacțiuni, împotriviți, de aceea erau mereu arestări și mereu veneau noi și noi arestați. Dar aceste arestări erau destul de secrete și condamnările făcute grabnic și fără publicitate. Asa că

ce puteau afla străinii despre noi?

Știau că suntem sub o mare constrângere, o asuprire de zi de zi, o strivire a tuturor, o izbire în moalele capului și că răbdăm, că suportăm jugul fără răspuns. Dar nu stiau câte răzvrătiri, câte „iesiri” din liniste, câte „ridicări” împotriva se făceau, pentru că nu erau comunicate. Abia schitate împotrivirile și, uneori, insul dispăreau fără urmă. Nu stiau câte răspunsuri s-au dat și ce răspunsuri... Al lui Gogu Lăpusneanu e unul. Dar numai întâmplarea a făcut să-l stim, fiindcă a fost adus la mină, unde lucram eu. Dar câți alții au fost care n-au mai ajuns la mină, ci au fost trimisi în câteva zile direct în lumea de dincolo. E un sir nesfârșit de martiri ai cauzei românești pe care nimeni nu-i va putea cunoaște deplin vreodată, români din toate straturile sociale căzuți în aceste împotriviri. Numai ungerii și evreii s-au bucurat până la sfârșit de o cvasi impunitate.

Iată de ce Pandrea a căzut a doua oară. Nu fiindcă și-a ridicat glasul protestatar? Și dacă el, cel ce era justificat prin trecutul său să vorbească și să fie ascultat, a fost arestat când a vorbit, atunci ce să spunem de ceilalți?

Să se fi ridicat tot poporul, ca în Ungaria în 1956? Mai întâi trebuie spus că era mult mai bine supravegheat decât poporul maghiar.

Apoi, conducătorii lui erau mai mult străini. Și, în sfârșit, poporul român nu s-a aventurat într-o răzvrătire generală, fiindcă stia că va fi sfârșit de tancurile sovietice. Astfel, el a dovedit mai mult simț politic decât poporul maghiar și nu a cugetat la această aventură <?> <nu e în mss> care în România a avut ca urmare amânarea eliberării detinutilor politici până în 1964 și înăsprirea regimului de temniță.

\*

Șederea cu Petre Pandrea a fost plăcută și instructivă. Ea a durat vreo 70 de zile.

A avut haz următorul episod:



Când a ieșit din lagăr s-a dus și pe la Peris unde avea o casă cu o grădină minunată, cu trei hectare de trandafiri, pomi, loc de zarzavaturi. Total, 8 hectare. Dar în casă se instalase o școală de meserii, iar directorul neavând lemne, a tăiat o parte din pomi. Pandrea i-a imputat:

- Cum, domnule, ai intrat într-o casă străină, în proprietate străină, cum ai îndrăznit să tai pomii din grădină?

- Domnule, i-a răspuns directorul, trebuie să te reeduci, să-ți însușești principiile comuniste. Să-ți iasă din cap ideea de proprietate și alte mofturi boieresti, trăim în epoca comunistă.

- Mă! i-a strigat Pandrea, nu gândul la proprietate mă înfurie, ci gândul că ai stricat frumusețea grădinii. Am motive estetice să mă ridic contra ta. Și în comunism, boule, o proprietate trebuie să fie frumoasă și dacă e frumoasă de ce s-o stricăm? Și, înfuriat, înjurându-l, s-a luat după el să-l bată, dar a fugit.

Pandrea a povestit unele procese mai importante pe care le-a apărut. Între altele, procesul Mitropolitului Gurie al Basarabiei. Acesta era un <?>fost călugăr plin de credință și evlavie, fusese și în Sfatul Basarabiei ce hotărâse în 1917 unirea cu România.

Prin 1936, regele Carol al II-lea, venind la niste manevre în Basarabia, s-a manifestat ca un mare desfrânat. Venind la Chișinău, mitropolitul l-a primit cu Sfânta Evanghelie, cu pâine și sare, dar i-a atras atenția că altădată trebuie să vină cu o femeie legitimă.

Carol al II-lea ar fi șoptit atunci unui general din suita sa:

- O să-i rup gâtul la boaita asta!

Și i-a făcut un proces de furt. Înfuriați, basarabienii, care iubeau pe bunul lor mitropolit, au angajat doi avocați în vârstă în apărarea lui. Dar, gândindu-se, s-au hotărât să angajeze și un avocat tânăr și au angajat pe cineva la care l-au trimis pe mitropolit să vorbească ca să se cunoască. Dar avocatul, un

francmason obraznic, l-a tinut în anticameră pret de un ceas, prefăcându-se că dă și primește telefoane. Apoi a venit și, cu tupeu, i-a spus:

- Pe multi ati spovedit, Înalt Prea Sfinte, acum vă spovedesc eu. Dar mitropolitul i-a răspuns:

- Ba nu mi-i spovedi dumneata pe mine niciodată, domnule.

Și si-a luat pălăria și a plecat. Atunci avocatii bătrâni l-au recomandat pe Pandrea după ce acestia i-au explicat ce se întâmplase cu avocatul tânăr la care a renunțat mitropolitul.

Pandrea, desi ateu, l-a asteptat în poartă pe mitropolit, i-a sărutat cu respect mâna și l-a poftit în casă. L-a angajat ca apărător cu 400.000 de lei, iar avocatii bătrâni erau angajați cu 800.000 lei fiecare.

Pandrea a plecat la Berlin și a găsit o jurisprudență din care rezulta că episcopul sau mitropolitul nu e tinut să facă dovada cheltuielilor ce le face. Se presupune că e un om cinstit. El poate face danii, ajutoare în ascuns, *fără o* evidentă contabilă. Cu această jurisprudență a venit și a câștigat procesul spre furia lui Carol al II-lea. Procesul a tinut trei zile. Aportul principal pentru câștigarea lui l-a avut Pandrea. Mitropolitul i-a răsplătit cu vârf și îndesat.

Dar totuși, desi nevinovat, mitropolitul a trebuit să demisioneze din pricină că a avut acest proces.

Iată cum un rege stricat și nedrept răstoarnă pe un mitropolit cinstit și onest.

Pandrea făcuse și filosofie la Berlin și Paris, nu numai dreptul. De la cursul de drept ne-a povestit niste întâmplări pline de haz.

Suporta temnita cu bărbătie, fără să se plângă. Era cald, vioi și plăcut. Un om admirabil.

## **ÎNTR-O NOUĂ IZOLARE**

Desi detinutii din Zarcă erau destinati mortii printr-o stingere lentă din pricina foamei, a lipsei de plimbare normală si a lipsei soarelui oprit să intre în celulă cu un paravan de lemn în fereastră, precum si pentru toată greutatea regimului asupritor. Totusi conducerea atât prin colonelul evreu Coler, cât si prin colonelul român Crăciun, tineau să grăbească procesul distrugerii detinutilor din Zarcă prin unele pedepse aplicate unora, când voiau ei.

E adevărat, uneori pedeapsa se dădea pentru că detinutul a fost prins cu o abatere de la regulament. Dar de cele mai multe ori nu era nevoie de asta. Se dădea pedeapsa „nemotivat”, fără o abatere, după gustul autorității. Nici nu aveai cui să ceri socoteală. Militianul de pe coridor spunea: „Asa a venit ordinul” si gata.

Zarca era o amenintare pentru toti. Dacă a făcut cineva ceva rău putea fi adus în Zarcă, ca pedeapsă, pentru un timp. De aici nimeni nu era dus la muncă pentru o îmbunătățire a hranei. Toti tânjeau si mureau în liniste, slăbind zi de zi.

Considerând probabil că mor prea încet, m-au pedepsit din nou cu o izolare de 10 zile.

Condițiile izolării le-am descris: celulă cu ciment, fără pat, o singură tinetă de lemn fără capac, largă, ca să nu te poti odihni pe ea, o pătură dată seara la orele 10 si luată dimineata la orele 5, mâncare caldă tot la două zile.

Greutatea izolării consta mai ales nu în separarea de alti detinuti, nici chiar a mâncării redusă, cea caldă tot la a doua zi, ci în lipsa de odihnă. Jos nu te puteai aseza căci cimentul era rece chiar si vara si puteai îngheța. Iar celulele de izolare erau la loc umbros. Trebuia să stai în picioare si să te plimbi mereu prin cameră. Odihna, noaptea, era pe furate, fără saltea. Din timp în timp trebuia să te întorci pe altă parte, ca să nu îngheți, sau să te

freci, sau să te scoli și să te plimbi câteva minute ca să te dezmoțesti.

După 10 zile de pedeapsă erai sleit cu desăvârșire și abia așteptai să dormi pe o saltea.

Cei ce dorm pe paturi moi, cu cearceafuri și pături alese, e bine să afle ce binecuvântare era pentru un detinut să doarmă jos pe o saltea de paie, fără cearceaf, sau pe o saltea așezată pe un pat de fier.

Am primit pedeapsa fără murmur. De altfel orice protest ar fi fost inutil și ar fi încordat numai raporturile dintre detinut și conducere.

M-am întrebat: de ce aceste pedepse? Am înțeles: erau urmare a grevei de la Nistru de la mină. Starea mea de liniste, de seninătate și de veselie îi nemulțumea foarte mult. Ea era contagioasă, putea trece și la alții și aceasta le dădea puteri de rezistență, lucru ce contrazicea planul lor de a muri cât mai repede detinutii fără a-i ucide direct. Doctorii ce veneau în Aiud spuneau că preocuparea conducerii statului cu privire la detinutii politici era aceasta: cum să-i ducă mai repede la mormânt, fără a-i ucide fizic direct? Mereu căutau o metodă nouă de distrugere.

Cum vedeti, cei ce se ridicaseră cu ideea fericirii lumii, nu în învălmășagul luptei după ajungerea la putere, ci după ani îndelungați, când toată puterea era în mâna lor, se mai ocupau cu ideea distrugerii unor categorii de oameni.

Te întrebi atunci: care e justificarea acestei doctrine politice numite comunism? Afară asupra, în temnite asupra, totul în profundă apăsare. În Rusia, în 1940, erau 15 milioane de detinuti la o populație de 180 milioane de locuitori. Deci 8,3 % din populație era arestată.

La noi, la 20 milioane de locuitori cred că niciodată numărul detinutilor n-a fost sub 150.000. Deci tot al o sută treisprezecelea locuitor era detinut. Ținând cont că evreii și

ungurii s-au bucurat de cvasiimunitate, si chiar si bulgarii, dar mai puțin în această perioadă comunistă si mai ales la începutul ei, atunci se vede că apăsarea cea mare a fost pe români în tot timpul. Și chiar acum apăsarea cea mare e tot pe bietul român săracul.

Se pare că ne-am născut într-o zodie rea si numai bunul Dumnezeu mai e prietenul românilor, lucru ce se poate deduce din mai multe întâmplări.

Churchill cu o lipsă de scrupule, cu o usurință uimitoare, dintr-un nationalism englez exagerat, călcând orice idee de drept si spirit umanitar, cu ideea „numai Anglia să scape”, ne-a sacrificat pe noi si pe altii rusilor încă din 1943. Iar în 1945 cu „vânzarea” de la Yalta au perfectat sacrificarea noastră si a altora, asociind si pe americani la acest act de funest pentru noi si pentru toată Europa de Est.

Trăiam în temniță urmările acestei mari fărâdelegi: punerea rusilor prin comunism cu talpa lor lată peste pieptul si gâtul bieteii noastre țări. Eram constient de aceasta si mai toti detinutii înțelegeau aceasta. De aceea ei considerau că anglo-americanii trebuie să se simtă obligati să preseze si să intervină ca să-i scoată din „gaura” în care i-au aruncat din nesocotintă si calcule meschine.

Din izolarea mea m-am întors în celulă, nu pe targă cum se temeau unii camarazi, ci pe picioarele mele, încă sănătos.

### ***VASILE STOIAN***

Profesor din Bacău. A fost prefectul judetului Bacău în guvernarea legionară din septembrie-ianuarie 1940-1941.

Prestigiu frumos, curat ca un crin. Legalist. Nici un abuz, nici un dor de putere, muncitor, modest, fără afectare.

Când conducerea evreilor din judetul Bacău i-a oferit 400 mii de lei cu titlul: „un ajutor, ca să sprijinim si noi Miscarea

Legionară si oamenii ei”, V. Stoian a primit banii dar i-a depus în fata lor la Administratia Financiară, si le-a dat chitanta.

Ferm si corect, a întretinut ordinea în judet, deplin si până la capăt. Ordinul ce l-a primit pe linia politicii de stat în timpul rebeliunii, după doborârea generalului Petrovicescu de la Ministerul de Interne: „Devastati două prăvălii evreiesti si puneti vina pe legionari”, nu s-a putut executa din pricina ordinii tinute de el si de ceilalti legionari.

A plecat în Germania în timpul războiului. S-a reîntors apoi cu misiuni înalte din partea Conducerii legionare.

A urmat apoi temnita, în timpul căreia nu l-am întâlnit si în care a rămas acelasi om de onoare si de omenie cum îl cunoscusem.

### ***PREOTUL IOAN BERGHIANU***

L-am cunoscut prin 1930, era profesor în Petrosani. Caracter frumos, om de nădejde, ca profesor apreciat si stimat. Cult, senin si integru.

După ultima grevă a foamei la Aiud, ca pedeapsă, peste 100 de inși au fost dusi la Gherla la penitenciar. După vreun an, la întoarcere, profesorul Gh. Manu mi-a telefonat la morse: „Am dus-o greu; regim sever. Am cunoscut acolo un preot mare: Ion Berghianu, profesor la Arad”. Deci acum aflam că făcea si el temnită.

Mai târziu l-am întâlnit în aceeasi celulă. Era bolnav de nervi. Slăbit. Dar câtă cuviință, cât bun simt se observa încă la acest om ales!

Boala nu-l împiedica să rămână ce a fost: un om distins.

### ***CU NICHIFOR CRAINIC***

Doream mult să stau cu Nichifor Crainic. Prestigiul lui

cultural era imens. Citisem regulat „Gândirea”, cea mai bună revistă de la noi, dintre cele două războaie, condusă de el. Și mai fusese și profesor de mistică la București, la Teologie.

Iată-mă acum cu el, dar nu singuri. Mai era și distinsul doctor Aurel Marin cu care mă revedeam acum, un profesor doctor în filosofie, și încă cineva, ale căror nume le-am uitat. Crainic mă socotea un apropiat de el. La baie, unde timp de 20-25 minute eram mai mulți laolaltă, venea sub dusul meu să-mi mai spună ce a mai compus. Era foarte comunicativ.

Pe când ne plimbam liberi prin curtea temnitei el mi-a spus că a stat de vorbă cu contele <?>Betlen<sup>18</sup> asupra Ardealului într-o seară și, peste noapte, ca răspuns, a făcut minunata poezie „Eu”, care mi-a spus-o și mie. Era ceva splendid.

Crainic era la mâncare de regim, la care seara primea și puțin lapte. Îmi propunea să-i dau ceva din mâncarea mea, ca să aibă ceva „balast”, la schimb cu ceva din mâncarea lui. Am primit, bineînțeles.

Era comunicativ și povestea frumos.

El a spus că George Călinescu, marele critic literar, la el și-a început publicațiile, la **Gândirea**. Dar **Gândirea** neputându-l plăti cum ar fi dorit el, s-a mutat la gazetele evreiești: **Dimineata**, **Adevărul**, **Lupta**, gazete cu nuanțe de stânga, susținute de finanța evreiască, fapt ce a influențat gândirea lui.

În calitatea lui de secretar general la Ministerul Cultelor și Artelor în 1927, Crainic a avut nobila preocupare de a face o casă a scriitorilor, dar dintr-o anumită defectiune pe drumul lucrării, fiind Rebreanu președintele scriitorilor, casa nu s-a mai făcut.

După așa-zisa „rebeliune” din ianuarie 1941, spunea el, cu Antonescu erau numai cinci miniștri și, plecând Carol al II-lea,

---

<sup>18</sup> Conte ce, ca prefect al Clujului în perioada 1940-1944, pusese români în jug, și căruia îi purtam un dispreț total, fără a-i întinde vreodată mâna, ci considerând că locul lui e între criminali și nu între deținuți politici.

regele hot si tâlhar, Antonescu luând conducerea, a întreat:

- Eu cum să mă numesc?

- Conducătorul, a răspuns Crainic. Și apoi, din nevoia de liniste pentru țară, au mers si l-au „uns” pe Mihai rege.

Un demers frumos a făcut Crainic după primul război mondial pentru cei condamnati pentru vederile lor pro-germane si care au scris pentru nemti în timpul războiului, în foaia „Lumina”, ce se arunca în transeele soldatilor nostri. Ei au fost condamnati câte cinci ani. Între ei erau Ion Slavici, Stere, Arghezi, si altii sapte, toti detinuti politici. După ce acestia făcuseră un an si jumătate de temniță, Crainic a apelat la Nicoleta Iorga să ceară regelui Ferdinand să-i gratieze, ceea ce s-a si întâmplat.

Crainic se bucura de camaraderia din celula noastră si spunea că socoteste că e cea mai bună celulă din Zarcă. Ar fi dorit să fie cu noi si Dumitru Groza, fostul sef al Corpului muncitoresc legionar.

Ca să treacă timpul frumos, l-am rugat să ne tină câteva lectii de mistică. A făcut niste expuneri superbe. L-a prezentat pe Dostoievski, Meister Eckart, si pe altii din Orient, începând cu Sfântul Simeon Noul Teolog etc.

În fenomenul de plutire (levitatie) a sfintilor în marile lor extaze, am rămas uimit când am aflat că unii s-au ridicat nu numai până la înălțimea copacilor, ci chiar până la 150 de metri. Ei, iesind din extaz, călcau pe aer în drumul lor, tot mai jos, tot mai jos, si trecea o oră până ajungeau să calce pe pământ.

Surpriza cea mare a fost Sfânta Tereza de Avila care în minunata ei carte „Castelul Interior” a descris opt faze ale extazului, nu numai - cum stiam noi - trei faze. „Nunta Spirituală” era faza ultimă, cu starea de fericire cea mai înaltă ce se poate atinge aici pe pământ.

Șederea cu Nichifor Crainic a fost plăcută si a durat mai bine de două luni. Dar după aceea am avut mult de pățimit. Am



înteles: tot datorită lui au venit ispitele, desi, stiind că „vorbeste”, am fost atent, discret si retinut. N-am putut bănuî pe altcineva din camera în care fusesem cu el. Și pătimirea a constat tot din izolările cu pedeapsă din 10 zile sau din opt zile, nu din izolările „simple”.

\*

Nu mai descriu aceste izolări. Ele au avut caracterul cunoscut: oboseală mare, foame si frig. Ceea ce a constituit un rău a fost faptul că ele au venit prea repede una după alta.

\*

Tot mai dese vizite ale procurorilor. De cele mai multe ori ei nu veneau singuri, ci însoțiti de două - trei persoane necunoscute ce poate erau din Ministerul de Interne. Dar ei întrebau fleacuri: câti sunteti în celulă (parcă nu-i vedeau), câte saltele, câte pături? Dar nimic despre: cum stati, aveti vreo plângere, vreo reclamatie?

Nimic! Ei nu erau procurori, ci aveau numai numele acesta, erau niste bieti intimidati la culme. Ți-era milă de ei: cum să ceri de la niste nevolnici un ajutor? Toti functionarii de sub comunisti erau de aceeași spetă. Altfel nu erau primiti sau erau imediat înlăturati. Era primejdie pentru un om de caracter să fie slujbas sub comunisti. Fără a se degrada era cu neputință a se mentine în post.

Drăghici, noul ministru de interne de după teribilul Teohari Georgescu, evreu ce manifestase o ură nebună, veni să ne vadă. O namilă întunecată cu un palton de piele ne privi în treacăț fără cuvinte.

Cum ar fi putut spune un cuvânt de înțelegere, de omenie, de compasiune unui detinut politic? El, bruta, crescut si închegat în creuzetul comunist... Privirile lui reci, întunecate, au fost un discurs.

A repetat metodele înaintasului său si le-a ajuns. Sotia lui, ungueroaică, n-a putut avea o influență favorabilă asupra lui ori poate l-a împins spre rău.

Uciderea lui Pătrășcanu s-a făcut sub el, nu sub Teohari.

Mărturisesc că, privindu-l, am înțeles că nimic bun nu poate veni de la el. Și totusi câte nu poate face un ministru de interne!... Dar acum si el, si toti cei ce ne conduceau cu o mână atât de murdară, erau niste slugi ale rusilor.

Nu fiindcă ar fi voit ei ca asa să fie, ci fiindcă real fusesem „vânduti” acestora de la Yalta si încă înainte în octombrie 1943. Doi oameni mari, Roosevelt si Churcill, oameni de care au depins în mare măsură destinele lumii în acel moment istoric 5-11 februarie 1945, au făcut acest act odios si criminal. Unul Churchill, marele Churchill, din motive neînțelese si abia presupuse: ca Anglia să joace un rol important în Mediterana si mai ales în Grecia, celălalt mai mult inconstient, bolnav, necunoscând istoria si geografia, pe noi, pe rusi si pe popoarele din Europa de Est, împins de evrei a dispus de noi toti si ne-a „îngropat”.

Dumnezeu nu va putea ierta niciodată faptele netrebnice ale acestor oameni, titani în trecut, atât de mici si fără simțul răspunderii acum, care erau într-o admiratie neînțeleasă față de cel mai mare tiran al timpului, Stalin.

A subjuga pe nedrept un om unui tiran e un mare păcat; a subjuga un grup de popoare, cum ar putea fi calificat? Și subjugarea nu pentru o generatie, ci pentru mai multe generatii!

Și de unde venea această fărădelege? De la admirabila America, de la poporul care si-a dat cea mai liberală constitutie din lume - si încă din 1786! - care a luptat si luptă ca nimeni să nu mai fie subjugat sau asuprit în nici o formă, care a proclamat drepturile fundamentale ale omului, care e în admiratia tuturor pentru generozitatea si mărinimia lui. Dar eu deduc că America nu este vinovată, că fărădelegea acesta s-a făcut fără stirea

cetățenilor ei și peste capul lor, de Roosevelt și cei din jurul lui, fiindcă ei niciodată nu ar fi putut aproba așa ceva.

Roosevelt a dus la sferele de influență, așa a înțeles el. Dar în spațiul nostru, nu a fost „sferă de influență”, ci subjugare totală și jefuire. Și jefuirea cea mai mare a fost a României. Nimeni nu va putea evalua exact cât de mare, de monstruoasă a fost jefuirea României în acești ani. Atât solul cât și subsolul și tot ce avea România, a fost jefuit cu nemiluita.

Încă o dată afirm: evreii au împins la această situație. Toată administrația americană, după 12 ani de guvernare a lui Roosevelt, era îmbibată de evrei.

Cine a citit cartea scrisă de fiul lui Roosevelt „Asa a văzut-o el”, înțelege deplin acest lucru. Visul evreilor de a conduce lumea, au crezut evreii atunci că se va putea realiza prin întărirea Uniunii Sovieticii și împingerea ei în Europa până la vest de Berlin. Ei au considerat că vor domina lumea prin comunismul rusesc. Mare greșală, imensă. Cât de mult s-au înșelat s-a văzut nu peste mult timp.

E de mirare și aproape de neînțeles cum acest popor atât de inteligent s-a putut înșela atât de mult. El nu a prevăzut că poporul rus „se va trezi”. El nu a prevăzut că după război, o recrudescență a sentimentului național rus se va ivi îndată și ura contra evreilor comisari ce i-au dus la război cu pistolul va izbucni cu furie. Să nu se uite că rușii au mobilizat până la 60 de ani și că între cei chemați la arme au fost și femei și că nimenea nu a mai plecat acasă până după terminarea războiului. Toti aceștia au cunoscut asuprirea comisarilor politici evrei și sentimentele de ură ce mocneau în ei le-au dus acasă. Și dintr-o dată, toată Uniunea Sovietică a devenit cu furie antisemită. Și sovieticii au spus: de ce să conducă evreii lumea prin comunism și să nu o conducem noi înșine. Și dintr-o dată planurile evreiești au căzut. Dar încă evreii nu se puteau dumiri.

Un Paul Sartre, evreu francez, mare literat și filosof, merse

la ONU si îndrăzni să spună: „Domnilor, Dumnezeu a murit; de acum trebuie să ne conducem noi însine. Recomand tuturor să îmbrătiseze comunismul”.

Însusi marele Albert Einstein îndemna pe americani după război, să nu se înarmeze, că sovieticii nu vor ataca, încât cu astfel de propagandă în America el deveni suspect si indezirabil. Dar americanii nu-i ascultară si se înarmară.

Ce s-ar fi întâmplat cu evreii din statul Israel în 1967 când arabii hotărâseră izgonirea lor din Israel, dacă nu ar fi fost înarmati cu cel mai modern armament american? Ce s-ar fi întâmplat cu ei în 1973 când arabii i-au atacat prin surprindere si redresându-se, mergeau cu viteze spre Cairo si atinseseră 70 de kilometri până la el si 30 de kilometri până la Damasc, că rusii au spus: „Distrugem Israelul”. Iar Nixon, presedintele Americii a spus: „Apăr Israelul”. Cu ce l-ar fi apărat, dacă americanii nu s-ar fi înarmat.

Iată cum Dumnezeu răstoarnă planurile de grandoare si suprematie ale oamenilor.

Detinutii din România erau constienti că îndură mari suferinte din pricina evreilor ce au împins la faptul că Stalin a ajuns stăpânul sud-estului Europei si comandă aici nestânjenit tot ce doreste, lucru ce a fost perpetuat în continuare si după moartea lui, de conducătorii Uniunii Sovietice.

În temnite, la noi, detinutii discutau diferite probleme si își făceau o educatie pe diferite planuri. Treptat ei au ajuns să înțeleagă multe lucruri cu caracter cvasi secret. Ei au înțeles cui i se datorau marile răsturnări de la noi si care e sursa initială a suferintelor lor.

Păcat! Să constati că cele mai avansate state din lume au împins țările din Răsăritul Europei cu sute de ani înapoi prin hotărârile lor nesăbuite, interesate sau inconstiente. Lumea a ajuns la cuceriri de sute de ani a unor drepturi fundamentale ale omului, si dintr-o dată, toate răpite: partid unic, temnită si

asupriri. Și aceasta nu pentru ce faci de acum încolo, ci pentru ce esti, pentru ceea ce ai făcut și pentru ceea ce ai activat în trecut. Pentru că esti bogat sau pentru că ai slujit statul în trecut.

Astfel la noi, toți ministrii care au fost în trecut de la 1918 încoace, toți senatorii, toți deputatii, toți primarii capitalelor de județe, toți au fost arestați dacă nu cumva s-au „aranjat” până în 1946, înscriindu-se în Partidul Comunist. Dar lucrul și mai grozav, în Basarabia toți funcționarii ce au slujit Statul Român între 1918 și 1940 au fost arestați și condamnați ca „trădători”, după 26 iunie 1940, când rusii au ocupat Basarabia. Stalin comanda aceste fărădelegi. Și deși stiau toți cruzimea și nelegiuirile lui, cei doi titani i-au dat puterea legală să facă ce vrea.

Știam că marele Truman a luat măsuri să micșoreze influența Sovietelor în spațiul lor de influență. Dar am aflat cu inima plină de durere și că soții Rosenberg au vândut secretul bombei atomice sovieticilor. Acești evrei trădători ai nobilului popor american, deși trăiau minunat în America, urmărind planurile de dominație a lumii ale evreilor, nu s-au sfiit să abuzeze de marile lor posturi și să predea rusilor secretele bombei atomice. Aflasem de prin 1952 și că sovieticii au reușit și ei să facă bomba atomică în 1949 și încă mai puternică decât cea americană. De acum orice speranță de a se rezolva în curând situația noastră, a deținuților politici, se amâna *sine die*. Toți se temeau de acum de război.

Iată unde ne-au adus evreii cu urmărirea planurilor de dominație.

Care a fost răspunsul rusilor după toate marile servicii ce li s-au făcut de către aceștia? Au devenit cei mai mari dușmani ai evreilor. Totul depindea acum de arma ce o va avea fiecare în mână, rusii sau americanii. Cine va dispune mai întâi de cea mai puternică armă atomică sau oricare alta, acela va îngenunchia pe celălalt și îl va face să cedeze. Și dacă rusii vor fi aceia, ei fără

scrupule vor distruge America. Dar din anul 1956, după visul ce-l avusesem, stiam că rusii nu vor învinge.

Pe de altă parte, credincios fiind, chiar înainte de visul meu, consideram că e cu neputință ca Dumnezeu Cel Atotputernic și Drept să dea câștig de cauză dusmanilor Lui ateilor și nedreptilor comunisti. Căci acestia ar fi distrus Biserica Creștină și toată opera Mântuitorului ce a făcut-o pentru mântuirea lumii, lucru pe care Dumnezeu nicicum nu l-ar fi îngăduit.

Trăiam deci în liniste așteptând anul 1964, ca pe un an al eliberării.

### *CU ALȚI CAMARAZI*

Între ei, Nicu Păun, Nelu Popescu, tânărul oltean cunoscut ce luptase în munti, și încă un tinerel admirabil al cărui nume l-am uitat. El era numai de vreo 18 ani și era cel mai tânăr „cetățean” din Zarcă. Nicu Păun era din Buzău, avocat cu o pregătire frumoasă, cu el am avut convorbiri de tot felul. În toată tinuta lui avea un fel de distincție. Era credincios. De aceea am discutat cu el teme religioase, fiindcă pe acestea le căuta.

Am examinat cu el sloganul comunist: „religia e opiumul popoarelor”. Deci religia ar fi avut un rol antisocial și ar fi adormit spiritul popoarelor împiedicându-le să se ridice la marile cuceriri revolutionare de care avea lumea nevoie. Așa a fost oare religia? De ce, dacă ea a fost un rău, acum când scade influența ei în lumea comunistă, de ce societatea nu se ridică, ci decade? Căci unde scade răul, nu trebuie ca societatea să se ridice? Cum de se întâmplă altfel?

Fiindcă religia a fost frâna, pârghia de susținere a moravurilor. Când frâna s-a luat, automat moravurile au început să decadă. Iată, după război se vorbește mult de „drepturile

fundamentale ale omului”. Dar putini înțeleg că aceste drepturi au fost de mult cuprinse în învățătura Domnului nostru Iisus Hristos si că ele au fost scoase la iveală când lumea le-a înțeles si era coaptă pentru ele.

Dreptul de autodeterminare al popoarelor, care a dus la crearea statelor nationale de după primul război mondial, de aici a pornit, din Sfânta Evanghelie a Domnului Iisus Hristos. Presedintele Wilson al Americii de aici le-a scos si le-a afisat ca pe un steag al libertății.

Carta O.N.U. si Declaratia drepturilor omului tot de aici au plecat.

Dimpotrivă, religia si mai ales cea creștină a dat popoarelor o normă morală de urmat, le-a unificat prin ea si prin cultul creștin acelasi pentru toti le-a micșorat barbaria, le-a educat instinctele si pornirile de distrugere, le-a inspirat teamă de păcat si de nedreptate, iubirea de adevăr si de bine, le-a cultivat răbdarea si îngăduinta, le-a pus în față un ideal de ajuns: desăvârșirea si sfințenia. I-a mângâiat în dureri si le-a dat marile sperante de mai bine; le-a păstrat viața prin oprirea uciderii si a sinuciderii si prin condamnarea a tot ce ar opri progresul vieții, ar distruge pacea dintre oameni si ar promova lupta armată.

Întârziata prea mult, robia si serbia ar fi putut să fie desfiintate în lume de mult dacă popoarele L-ar fi primit mai adânc în inima lor pe Hristos. Sfântul Apostol Pavel si toti Sfintii Apostoli au cerut insistent desfiintarea robiei, iar sfintii creștini au mers pe acelasi drum.

Ne miram că matadorii comunisti de la noi nu văd acest lucru. Dogmatici, mergeau orbeste si nu se uitau la realități. Când influenta religiei a scăzut în vechime, moravurile s-au corupt si statele s-au distrus. Asa au căzut strălucitele state vechi ca imperiul babilonian si cel asirian. Asa s-a distrus puternicul imperiu roman. Aceasta era ca o lege a istoriei, care nu putea apare altfel acum.

Cum de nu vedeau aceasta? Distrug țara cu furia lor anticreștină! Eram îndurerati de drumul pe care mergem. Ne dureau inima de suferințele întregului popor român, căci totii sufereau, nu numai noi, detinutii. România era și ea o închisoare, o țară ocupată de consilierii ruși și de toate uneltele lor, o armată de securiști ținea țara ocupată și nimeni nu misca.

Ne gândeam cât de mult se corup sufletele, cât de mult decad oamenii acasă, cât de mult se strică copilăria din lipsa cunoașterii lui Dumnezeu și cum, de mici, ca soimi ai patriei, află de la totii că nu există Dumnezeu, că părinții lor nu-s la curent cu știința, că au rămas înapoi dacă mai cred în Dumnezeu și deci nu trebuie să mai asculte de ei. Ridicau pe copii împotriva părinților.

O ruptură dramatică se petrecea între părinții români și copiii lor. Ei credincioși, copiii necredincioși. Părinții judecau lucrurile și după datele pe care le aveau în sufletul lor, în care credința avea un loc însemnat, iar copiii judecau după datele ce le aveau ei în sufletul lor, din care credința lipsea. De aici o ruptură: copiii nu mai puteau înțelege pe părinții lor, iar părinții pe copiii lor. Era zdrobirea unității familiei.

Ca fost profesor de religie mă interesa problema învățământului la noi și mai ales a celui religios. În 1948 acesta a fost scos din școală, pentru totii fiii patriei. Dar pentru români în chipul cel mai radical ei erau îndepărtați de la orice învățământ religios. Dar pentru celelalte nații sau grupuri etnice s-a făcut o excepție și li s-a admis copiilor un învățământ religios în biserici și în casele de cult, de la 6 la 14 ani. O favoare enormă față de români. Minoritarii și-au asigurat fraudulos drepturi speciale în România, ei care erau atunci majoritari în conducerea statului nostru. Și pe ce motiv? Unul perfid: românii sunt ortodocși și slujba lor, Sfânta Liturghie e lungă. Din ea pot învăța copii români principiile credinței creștine precum și tot cultul ortodox. Pe câtă vreme cultul



celorlalte religii, al sasilor, ungurilor si secuilor este scurt; deci e drept ca lor să se admită această exceptie, un învățământ religios de la 6 la 14 ani.

Dar ei stiau ce fac. O messă – liturghie catolică – de o oră sau o oră si zece minute au mărit-o făcând-o în orase de patru până la sase ori duminica si în sărbători si de trei ori în zilele de lucru, atingând până la 25 liturghii pe săptămână. Dar cu copiii ortodocsi ce-au făcut? Ca să nu învete deloc religia, duminica erau ocupati cu programe de scoală si pe lângă asta învățatorii si profesorii le-au interzis participarea la biserică.

De aici drama românilor: ruptura dintre părinti si copii. Dramă ce nu există la minoritari, fiindcă copiii lor făceau un învățământ, desigur redus, dar totusi foarte bun.

Păun era un om meditativ, Nelu Popescu era un bun povestitor. El ne-a descris muntii Olteniei, Sibiului si Sebesului. Luptase în munti.

Atât el, cât si alti luptători în munti pe care i-am întâlnit la mină sau în alte locuri, mi-au descris luptele în munti.

Departa de a fi fost niste criminali, cum i-au descris comunistii, luptătorii din munti au fost niste eroi plini de credință, de omenie, de scrupule morale si nationale. Ei nu puteau ceda terenul României din munti comunistilor si rusilor fără a-l apăra. A nu-l apăra li s-a părut a fi o trădare. De aceea si-au riscat viata riscând apărarea. Și pentru asta la câte greutăți n-au fost supusi. Au riscat totul si unii au murit. Dar ce suflete nobile! Venea o unitate militară după ei să-i caute si considerând că sunt mai departe, trecea pe lângă ei <?>nedespresurată. Ascunsi, cu armele lângă ei, ar fi putut trage să-i curete pe toti. Dar n-o făceau, îi lăseau să treacă. Căci nu voiau să ucidă, le era milă de bietii ostasi nevinovati. Erau si ei români si nu voiau să rămână părintii fără copii, nevestele fără soti, fratii si surorile fără frati: de câte ori i-au avut în mână pe cei ce-i căutau si i-au lăsat în pace! Numai când erau surprinsi au încercat atacul si

lupta, siliti de nevoia apărării. Atunci au fost viteji, au fost bravi, au fost eroici.

Dacă rusii ar fi venit să-i caute, ar fi fost altceva. Ar fi renunțat la scrupulele lor și atunci ar fi fost mare prăpăd și rusii ar fi murit cu nemiluita. Dar cei ce căutau erau români și atunci au preferat să moară ei decât să ucidă pe alții sau au preferat să se predea căci au înțeles că ucigând unele grupuri de ostasi vor veni alte și alte grupuri să le înlocuiască.

Nelu Popescu era tipul reprezentativ al luptătorului din munti. Departe de a fi fioros cum l-ar putea închipui cineva, era blând, luminos, cu maniere de față mare. Un cuvânt prea profan îl jena. Poate ucisese, căci i se imputa un mort, dar totuși sufletul lui era curat și nevinovat. Îl îndrăgisem, căci era atât de pudic, încât mă mira. Orice cuvânt în doi peri îl făcea să rosească.

Iar tinerelul celălalt nu știu ce căuta în Zarcă unde erau bandiții cei mari. Asculta convorbirile noastre tăcut, cu priviri de copil nevinovat și supus. Rar puneă câte o întrebare, dar se oferea să ducă el tineta lui Nelu Popescu, altfel ar fi trebuit să o ducem cu rândul.

### ***IAR SINGUR***

Dar nu izolat, cu o pedeapsă spusă, ci singur, ca o pedeapsă pentru ce făcusem. Nu-mi puteau ierta organizarea grevei de la Nistru. Ea se plătea treptat, se vede, prin izolări fără pedeapsă și prin izolări cu pedeapsă. Dar cele fără pedeapsă nu erau pentru mine un rău insuportabil. Dimpotrivă, mă simteam bine în ele: mă adunam în mine, îmi cercetam gândurile, mă rugam și răul pe care consideram că mi-l fac prin izolare se transforma în bine pentru mine. După cuvântul Sfântului Pavel: „Toate se întorc spre bine celor ce-l iubesc pe Dumnezeu”.

Ba consideram că uneori e și binevenită o izolare dacă nu e prea lungă, peste 70-100 de zile. Suntem ființe sociale și, oricum, simțim nevoia să fim unii lângă alții. Animalele, găzele

si multe fap̃turi vii nu pot tr̃ai singure. Se sting c̃and o îm̃prejurare le-a rupt de grup. Pestii trec î̃n grupuri prin undele m̃arii, p̃s̃arile vin si pleac̃a î̃n grupuri. Alte animale stau î̃n turme, cirezi, etc.

Om̃ul se mentine si singur mult̃a vreme, dar de la un timp t̃añjeste.

Numai marii schivnici anahoreti caut̃a cu ardoare izolarea, singur̃atatea. Prea legati de Dumnezeu, ei nu mai au nevoie de oameni. Duc pe Dumnezeu la ei sau sunt atrasi de Dumnezeu î̃n sus, spre El. Ei sunt o exceptie. Leg̃atura cu oamenii o mai au numai c̃and oamenii o caut̃a. Atunci, din iubire, se î̃ndreapt̃a spre oameni spre a-i ajuta si a r̃aspunde unor nevoi ale lor. Dar î̃ndat̃a ce pot se î̃ntorc gr̃ăbiti spre singur̃atate. Acesta e aerul care le prieste.

Eu aveam acum marele avantaj c̃a puteam lua leg̃atura, dac̃a voiam, prin „telefon”, cu ceilalti. Și am f̃ăcut-o.

Marea stare pe care am aflat-o a fost aceasta: „A început reeducarea tuturor prin metode dure. Ea const̃a î̃n lep̃adarea de trecut, î̃n a denigra pe fostii t̃ai sefi si pe camarazii t̃ai, doctrina pe care ai î̃mbr̃ățisat-o si pentru care ai luptat. S̃ă î̃mpr̃ăstii cu noroi pe toti oamenii politici de la noi ce au condus î̃n trecut si toate partidele, cu doctrinele lor gresite si banditesti. S̃ă recunosti marile calit̃ati ale genialilor Lenin, Stalin si ale tuturor marilor conduc̃atori comunisti, î̃ntre care, acum, si Mao al Chinei. S̃ă nu mai fii bandit, s̃ă fii om nou ca s̃ă te poti î̃ncadra î̃n „î̃nalta” societate comunist̃a.

Suntem î̃n 1963, deci ce î̃nseamña reeducarea? O preg̃ătire de eliberare, m̃ă î̃ntrebam, sau e cumva altceva, o pip̃ăire a rezistentei unora.

- Cum merge? am î̃ntrebat.

- Greu. Sunt cruzi si neî̃nduplecati. Dac̃a ar fi s̃ă iesim, atunci trebuie s̃ă iesim compromisi, f̃ără demnitate. Lep̃adati de ceea ce am fost, niste î̃nvinsi blazati, ca s̃ă nu mai putem ridica

capul mai târziu.

După un timp am întrebat iar:

- Cum mai merge?

- Sunt stabi în reeducare, mi s-a spus. Schivnicul de la Rarău e și el în reeducare. Fostul Sandu Tudor, acum călugărul Daniil. Știam de el: boier, bătuse mările în lung și-n lat cu un vas. Apoi, întors acasă, a scris foaia *Credinta*, un săptămânal scris de el cu talent, abordând teme religioase, dar și literare, și politice, arestat și condamnat în gruparea „*Rugul aprins al Maicii Domnului*”, împreună cu câțiva dintre cei mai de frunte teologi ai noștri, între care Dumitru Stăniloae, arhimandritul Ghius, Antonie Plămădeală, călugărul Anania, călugărul Arsenie Papacioc, starețul de la mănăstirea Plumbuita, Nicolae Porsenna<?>, specialist în științele oculte etc. Sandu Tudor trecu prin puscării ca un meteor. Aprindea inimile și le lăsa lumină. În dezbateri cu sectele sau cu catolicii era ca un dulău în luptă cu niște căței. Repede îi rupea, îi trântea repede la pământ. Era o spaimă pentru neortodocși, îi sfârâma repede.

Am întrebat cum se comportă, care e poziția lui, a acestui om pe care-l admiram. Mi s-a răspuns:

- Scrie. A scris peste 70 de pagini până acum.

- Scriind atât cred că e o greșală, am răspuns.

La comunisti trebuie să fii scurt. Căci cuvintele tale le interpretează cum vor ei și te leagă cu ele. Poziția lui e aceasta: concesiile totale pe toată linia în cele profane și intransigență totală în problemele religioase, căci pe el nu-l mai interesează lumea. M-a mirat. De aceea, am răspuns:

- Cred că e o poziție greșită căci adevărul nu e divizibil. Mă lepăd de el într-o parte și-l apăr total în altă parte. Nu merge. Trăim în veac, între oameni, chiar dacă suntem călugări. Nu putem sacrifica adevărul în ce privește unele persoane reprezentative ce au trăit la noi. Adevărul trebuie apărat și în ce-i privește pe ei. Desigur, cu mici concesiile făcute în ce-i privește,

căci si ei au putut gresi. Dar a-i denigra total e nedrept, e neadevărat si nepermis.

Am auzit apoi că acest mare călugăr a murit ca un martir. După ce a scris mult i s-ar fi cerut: „Acum declară că nu există Dumnezeu, că voi călugării sunteți niste ipocriti care înselati lumea”, etc. S-a opus cu vehemență. Atunci l-ar fi băgat în niste grele constrângeri în care ar fi avut un atac apoplectic si a murit. L-am regretat enorm.

Era nevoie de acest „dulău” afară.

Mi-am zis în minte: pozitia lui initială a fost gresită. Concesii totale pe o directie si nici o concesie pe alta. Nu. Ci usoare concesii pe directiile din afara credintei, spre a le da o umbră de satisfactie comunistilor în reeducarea ce ne-o fac, si nici o concesie pe linia religiei. Dându-le comunistilor atâtea foi cu denigrări ale unor personalități politice, i-a pus pe comunisti să creadă că e un om slab, desi el era un titan, că-i pot cere mai mult, chiar totul. Că e un cal în care dacă dai cu biciul, trage. El nu trebuia să le dea prilejul să tragă această concluzie. Ei au mers psihologic si i-au speculat greseala. Altfel ei nu erau pusi să-i facă acum mari constrângeri, mergând până la ucidere, căci făceau acum reeducarea pentru eliberare. Desi ministrul de interne era un imbecil si o brută, totusi nu cred că el a dat ordinul ca cei ce nu fac mari concesii să fie constrânsi până la ucidere.

Pe de altă parte, rămânea un rol important si lui Crăciun, directorul temnitei la ora aceea, în interpretarea ordinelor ce veneau de sus. El, dacă era bun, putea găsi prilejul, măcar acum la urmă, să-si arate bunătatea, să dovedească că e om si nu o fiară. Însă, după cât se poate deduce, el a dovedit până la urmă un pronuntat spirit de constrângere. De aceea în reeducare au murit oameni si încă de cea mai mare valoare. Sandu Tudor, marele profesor si minunatul patriot Gheorghe Manu si poate si altii nestiuti de mine.

Spre a desface pe legionari de iubirea si admiratia ce o aveau pentru „Căpitanul”, Corneliu Zelea Codreanu, conducerea temnitei s-a folosit de oricine putea influenta defavorabil spre reducerea prestigiului si degradarea acestui om minunat si erou exceptional. Astfel, marele profesor de teologie, distinsul si inegalabilul dogmatist Dumitru Stăniloae a fost purtat să spună la grupările unde se făceau dezbaterile pentru reeducare că Corneliu Zelea Codreanu n-a exercitat o influență atât de puternică asupra legionarilor si asupra societății românești prin tăria si caracterul său, prin vitejia lui si prin dăruirea apărării patriei si neamului nostru, ci printr-o vrajă. El ar fi „vrăjit” oamenii.

Oricât l-ar fi criticat pe Codreanu dusmanii lui în trecut, încă nimeni nu-i descoperise calitatea de vrăjitor. Legionarilor nu le venea să creadă că tocmai distinsul profesor Stăniloae poate să spună asa ceva.

E de presupus că asupra profesorului Dumitru Stăniloae se vor fi exercitat presiuni ca să obțină de la el acest ajutor, căci profesorul, în decursul detentiei, a avut tot timpul o tinută onorabilă, corectă si la nivelul pozitiei sale de preot si profesor universitar.

\*

Spre a înțelege just spiritul temnitei de la Aiud, trebuie să spun că nimeni nu trebuia să se culce pe o ureche, că după ce a trecut prin aceste grele cercetări si asupra lui s-a rostit o sentință judecătorească, de-acum își va face linistit pedeapsa. Nu. El putea intra oricând în anchete noi, grele sau chiar mai grele decât cele dintâi.

Știu că un fruntas legionar de la Aiud era bătut săptămânal ca să devină informator. Aceasta s-a făcut luni de zile fără rezultatele scontate.

Mi-amintesc de un tânăr sergent în armată care făcuse o

greseală: o atitudine violentă față de un superior abuziv. A fost adus la Aiud. Era pe timpul când până în 1949 ne plimbam mai liber prin curte. Ce mi-a spus el: după ce l-a băgat în celular, l-a chemat Mares si i-a propus să devină informator. A refuzat cu furie. Atunci Mares l-a bătut crunt. În învâlmăseala luptei, căci Mares l-a prins de piept învârtindu-se, l-a izbit neintentionat pe Mares de perete. De aceea bătaia a fost cruntă. Tânărul n-a cedat. Dar i s-a spus: „Te chem si după-masă si ai să vezi tu ce o să-ti fac dacă nu-ti bagi mintile în cap.”

Tânărul, înfricosat, m-a întrebat ce să facă. După masă avea o altă întâlnire si intra într-o nouă „probă”. I-am spus: „Trebuie să rezisti neapărat. Te vor bate încă o dată. Și apoi te vor lăsa în pace si vor spune: cu ăsta nu merge. Pe această chestie nu vei mai avea grijă. Altfel îți vor cere să faci un angajament în scris că vei deveni agentul lor si va trebui să dai informatii contra oricui, pârându-i pe toti fără deosebire si te vor lega la gard. Te vor bate oricând nu te tii de angajament. Va fi vai de capul tău. Și compromis si bătut. Ceilalti, înțelegând că esti informator, se vor feri de tine ca de un câine turbat. Când te vei elibera vei fi fără nici o onoare. Nu vei fi nici atunci liber: îți vor cere să continui si atunci cu turnătorii. Deci stai drept. Nu te pleca mârșavelor lor propuneri. Suportă frumos temnita, cu bărbătie, cu demnitate, cu cinste. E oribil să stai cu cineva în celulă, să sufere cu tine si pe urmă să-l pârăsti si să-i faci rău. Asa viata în temniță devine un iad, altfel ea poate fi si frumoasă. Și apoi e si un mare păcat. Viata de celulă poate fi un prilej de curățire si ispășire, de meditatie, de oprire de la niste fărădelegi pe care le-ai fi putut face afară, de învățare a înfrânării, de educatie a răbdării. Din ea poti să iesi mai bun decât ai intrat dacă o începi cu gânduri curate si cu dor de bine si fără să te învoiesti pentru lucruri necinstite.

Orice învoială de felul ăsta să o socotesti că si cum ai fi dat mâna cu diavolul. Esti crestin. Pentru tine s-a răstignit

Hristos. El te-a răscumpărat în dar, nu te face rob unor oameni netrebnici. Trebuie să fii mântuit.”

Și așa a fost: l-a chemat, a refuzat, i-a dat două palme și l-a scos afară, spunându-i:

- Du-te-n mumă-ta. Esti un prost. Nu stii să trăiești!

Astfel de cazuri n-au fost izolate. Intrau în metoda lor abuzivă și câți nu vor fi căzut pe drum, pierzându-și onoarea și sufletul...

### **REEDUCAREA**

Momentul reeducării a sosit în Aiud. Era și timpul. Parcă nu fuseserăm reeducați destul în atâția ani de temniță câți au binevoit să ne dea cu prisosință binevoitorii noștri!

Am înțeles: eram ultimii ce mai eram în temniță dintre cei din țările din sud-estul Europei și din toate țările de sub cârma Rusiei. Intrasem la ONU în 1955, dar cu două condiții mai importante:

1. Despăgubirea societăților străine ce exploatau la noi petrol sau minereuri.

2. Eliberarea deținuților politici. Despăgubirile s-au făcut imediat, ca o condiție prealabilă. Dar noi am întârziat. Asta din pricina perfidiei sovieticilor.

Am înțeles mai târziu că sovieticii au pretextat că în România e o stare *prerevolutionară*. Dar nimeni în România nu se mai putea ridica. Se terminase și războiul în munte. Comunistii erau stăpâni *absoluti*. Dar se temură grozav de revoluția din Ungaria din 1956. Atrocitățile ce le făcuseră ungurii cu comunistii lor întrecuseră orice măsură. Au fost de o sălbăticie barbară: au aruncat femeile lehuze jos de la etaje, în spitale, cu copii cu tot. Le-au tăiat sânii altora, le-au scos ochii, au tăiat organele genitale ale bărbaților și le-au băgat așa în femei. Au tăiat nasurile, în sfârșit, a fost ceva oribil. Pe cei



ascunsi în metrou i-au înecat cu apă, ca pe sobolani.

Când Austria s-a eliberat de rusi și a devenit stat neutru și acolo au avut loc războaie și atrocități, dar incontestabil mult mai mici.

Acum erau speriați grozav. Și ca să nu se petreacă ceva asemănător la noi au amânat mereu eliberarea detinutilor politici. Motivul stării „prerevolutionare” de la noi era o minciună gogonată. Nimeni nu misca. Atunci ca să motiveze minciuna, au început în 1958-1959 noi arestări și au adus în temniță ultimul „val” de detinuti, după cum am mai spus, vreo 50.000. Apusenii au fost din nou înșelați: s-ar face destabilizare în Europa prin eliberări în România și lumea are nevoie de pace. Deci amânări. Dar cât? *Ad infinitum?* Nu! Erau presati: eliberați detinutii sau plecați de la ONU.

Dar nu trebuiau să iasă afară detinutii necompromisi și neverificați.

Reeducarea era mijlocul, pentru aceasta toți trebuiau să se dezică. Toți să se lepede de ce-au fost, de ce-au iubit, de ce-au adoptat, de ce au ales și aderat în lupta lor.

Și au început acțiunile pentru reeducare. Toți, grupuri de câte 100-200 de detinuti, trebuiau să treacă prin fața unui cvasi-tribunal de judecată ce judeca pe fiecare. Toți puneau întrebări grele și în fața tuturor trebuia să te aperi și să te lepezi. Trebuia să se vadă cât de criminali au fost cei ce te-au condus și cei cu care ai lucrat. Trebuia să apară că toți au lucrat împotriva binelui poporului ca niste dusmani ai lui. Numai comunistii sunt adevărații prieteni și binefăcători ai poporului, căci numai ei au descoperit calea mântuirii și fac toate pentru mântuirea lui. Trebuia să fii sincer, să nu minti, să nu-i înseli pe „binefăcători”.

Numai reeducat puteai intra în noua și nobila societate comunistă. Altfel nu meritai să ieși din temniță. De aceea trebuia să fii cercetat în străfunduri, să nu rămână ceva nedescoperit din relele ce ai gândit sau ai făcut. Ca la botezul creștin: te lepezi de

omul vechi ca să devii o „făptură nouă”, comunistă. Trecutul era turpitudine, reeducarea renastere. Reeducat, erai demn să intri în noua lume ce se construia la noi acum de comunisti.

Nu era fără riscuri cele ce spuneai. În aer plutea amenintarea că ai putea fi nu bătut, ci zdrobit dacă nu esti „cinstit”, dacă esti perfid sau cum spuneau turcii, „hiclean”.

Și apoi, după dezbateri mai lungi sau mai scurte, după ce ti-ai golit sufletul și te-ai lepădat de turpitudinea trecutului zvârlind afară un lighean de lături, trebuia să dai o declarație scrisă în care să consemnezi aceste greseli ale tale și ale altora și să iei și angajamente de activitate viitoare că vei fi credincios partidului și că te vei încadra cinstit în viața nouă, contribuind și tu, prin munca ta, la înflorirea patriei și progresul societății comuniste care trebuia să ajungă „multilateral dezvoltată”. Pentru că nu stiam ce este afară, au început să aducă filme la care ne-au dus din timp în timp ca să vedem orasele noi ce s-au construit, blocurile, muncitorii „fericiti”, câmpul, animalele, păsările.

Vedeai vaci, o frumusetă, oi de rasă, variate spete de porci, iepuri de casă, păsări, toate o frumusetă.

Vedeai producția agricolă, culesul porumbului, vedeai cartofi mari de o jumătate de kilogram, sfeclă furajeră și comestibilă, sfeclă de zahăr, morcovi etc., toate zarzavaturile. Dacă te-ai fi luat după ele ai fi zis că în România era o stare înfloritoare cum n-a mai fost.

Ni s-a arătat și litoralul Mării Negre de la noi. Într-adevăr, o frumusetă. Ni s-au arătat și livezi întinse de pomi, meri mai ales, dar și de gutui, prune, fragi, toate de cea mai mare frumusetă.

Ne-au arătat și construcții de drumuri chiar în munte. Barajele, termocentralele, mari întreprinderi industriale erau într-adevăr niste lucruri care arătau un progres material serios.

Era deci cu neputință să tăgăduiești că în sectorul material

au avut unele frumoase realizări. Dar cu ce sacrificii, cu ce imense pierderi în alte sectoare! Cu ce exploatări nemiloase ale țării, ca într-o țară fără câini, din partea rusilor! Dar viața oamenilor! Vai!

Știam de imensa greșală a comunistilor de la noi prin secarea celor cinci lacuri mari din Bărăgan. Ce destabilizare a pământului patriei era rezultatul! Ce dezastru ecologic! Cu câtă inconștientă vor fi ascultat comunistii de la noi îndemnurile răuvoitoare ale consilierilor rusi în această problemă! Căci eu, din cele ce am aflat, am dedus că toate îndemnurile rusilor erau spre a face rău României.

Știam însă ce dezastru moral era în țară în urma materialismului ateizant pe care l-au introdus în cultura și viața românească.

Într-o zi la un film eram așezat tocmai în banca din urmă. Se stinseseră luminile spre a vedea filmul. Cineva l-a condus pe întuneric la mine pe marele monah Ioan Iovan, fostul duhovnic al Mănăstirii Vladimireștii Tecuciului. Știam că e în temniță, că e bolnav de tuberculoză, că e la regim îmbunătățit și că mai toată mâncarea de regim o da altora, încât te miri cu ce trăiește. Îmi admirasem activitatea de la Vladimirești, deși fusese atât de contestat și chiar caterisit. Totuși îl admiram încă. Și iată-l acum lângă mine. Ne-am îmbrățișat fără să ne vedem. Apoi tot timpul am discutat împreună.

Mi-a descris pe larg toate marile și minunatele întâmplări de la Vladimirești. Acolo a fost cel mai mare, cel mai puternic focar spiritual la noi, în perioada comunistă, până la desființarea mănăstirii în 1954.

Cu altă ocazie i-am putut vedea la reeducare, în bănci și la plecare, pe Nistor Chioreanu, Nae Cojocaru, Mitu Banea și pe mulți alții. Căci uneori erau adunați câteva sute de inși într-o sală unde directorul Crăciun ne făcea reeducarea și nu pierdea ocazia să ne insulte și să ne umilească. Atunci ne puteam vedea

unii cu altii. Crăciun punea unele întrebări la care ne provoca să răspundem.

Reeducarea continua cu altii, dar eu nu intram încă în ea. Eram slăbit cu totul. Mergeam greu din pricina reumatismului meu accentuat. În ziua de 16 aprilie 1964 mi s-a deschis celula si Crăciun a intrat în ea si m-a întrebat:

- Ce faci, Grebenea?
- Precum vedeti.
- Esti foarte slăbit.
- Da, datorită regimului dumneavoastră.
- Vrei să iesi de aici?
- Da, însă nu depinde de mine.
- Însă vrei să te scot de aici.
- Da, cum nu?
- Atunci fă-ti bagajul.

Mi-am luat în grabă gamela si ce mai aveam, am făcut un semn discret de salut celor trei camarazi ce au rămas în celulă si am plecat.

Cu un mic grup, ne-au dus la grădina penitenciarului unde se lucra agricultura pe un teren de vreo 17 ha. Cunosteam grădina. Fusese mai mică, dar acum i s-au adăugat alte hectare. Drumul, desi scurt, a fost greu. Căci eram slăbit la ultima limită. Eram transparent. Dacă te uitai într-o ureche vedeai în cealaltă.

La grădină mai era un grup de vreo sută cincizeci de detinuti. Între ei, câtiva preoti olteni. Cei sănătosii lucrau pentru semănăturile de acolo, iar noi, cei foarte slăbiti, trebuia să stăm jos, să luăm <?>soare si să smulgem buruiana, mutându-ne din loc în loc.

M-am întrebat: cum de Crăciun s-a milostivit de mine si m-a trimis la grădină tocmai când ajunsesem la limita rezistentei fizice?

Mi-am zis că poate asa: Crăciun e căsătorit cu o fată din Apoldul de Jos, judetul Sibiu, numită Găvozdea. Cu fratele ei,

Moise, am fost coleg. si cu fratele ei Andrei, gazetar, eram prieten. Ei vor fi întrebat: ce sibieni sunt pe la Aiud? Și aflând de mine vor fi spus câte ceva. Oricum, mâna lui Dumnezeu era cu mine.

Întâlnirea de la grădină m-a pus în situatia să cunosc lucruri noi si nebănuite de mine.

Iată ce mi s-a spus: ca si sectarii, preotii catolici făceau o mare propagandă între oameni despre superioritatea lor. Astfel, ei spuneau că singura biserică e biserica catolică si numai ea e biserică mântuitoare si se laudau în tot felul: ba că numai în biserica romano-catolică lucrează harul divin, ba că rugăciunile lor sunt mai frumoase, ba spuneau că după dezbinarea de biserica catolică, în biserica orientală ortodoxă n-au mai apărut sfinți, fiindcă harul lui Dumnezeu nu mai curgea în ea.

Sau stiau ce s-a întâmplat si atunci minteau, sau nu stiau si atunci dădeau dovadă de incultură si lipsă de informatie, căci Sfânta Filoftea de la Curtea de Arges, Sfânta Parascheva de la Iasi au apărut după despărțirea Bisericilor, după schisma din 1054. Iar sfinții rusi au apărut după aceea. O frumoasă rugăciune a Sfântului Efrem Sirianul, plină de precepte morale, era prezentată ca fiind a sfântului Toma D'Acquino. Oamenii erau derutati si li se părea că au dreptate catolicii.

- De ce nu răspundeti, spuneau. Vă e frică de ei? Ori poate noi nu avem dreptate.

Era, deci, nevoie de unele lămuriri si, deci, de unele răspunsuri. Dar dezbaterile religioase erau interzise în Aiud.

Ortodocsii, cu toate riscurile, s-au hotărât să răspundă acestei neloiale propagande catolice.

Protopopul Nicolae Tudorache de la Târgul Ocna a spus:

- Răspund eu singur. Cred că voi putea face față: sunt bătrân si dacă ne prinde, să sufăr eu, si nu voi.

În fata unei asistente de aproape 200 persoane - cu măsuri de pază-, în două rânduri, s-a făcut dezbaterea. Trei doctori de

Roma discutau cu protopopul Tudorache. Acesta cunostea ebraica, greaca, precum si limba franceză, si germană si latină. Repede pe linie dogmatică catolicii au fost învinsi total: a fost o mare surpriză. Nu le venea oamenilor să creadă. Preotul Tudorache îi ducea asa: iată textul grecesc, iată cel ebraic, iată cel latin, să-i înfunde. Apoi i-a luat pe linie liturgică:

- Cum împărtăsiți dumneavoastră poporul?

- Cu o singură spetă, au răspuns. Dar dumneavoastră cum vă împărtăsiți?

- Cu ambele spete. Adică atât cu pâinea prefăcută în trupul Domnului, cât si cu vinul prefăcut în sângele Lui. Și de ce dumneavoastră luati ambele spete, iar poporul numai una? De ce faceti această deosebire?

- Fiindcă noi avem altă demnitate decât poporul.

- Dar de ce mai spuneti: „beti dintr-aceasta toti”, dacă nu le dati să bea la toti? Cum de călcati cuvântul Domnului?

Atunci unii catolici ce ascultau si nu stiau cum e împărtășania la ortodocsi le-au reprosat ei însisi preotilor lor spunând:

- Cum de ne dispretuiti pe noi?

A fost o înfrângere deplină a catolicilor si aici... Și toti s-au lămurit. Și ortodocsii spuneau:

- Bine că ne-ati lămurit, că papistasii făceau o propagandă cu atâta convingere, încât ne gândeam că ei au dreptate.

Am inserat aici această dezbatere pentru că fanatismul catolic si spiritul lor prozelitist s-a desfășurat si în temniță cu violentă si fără scrupule, uitând că aici toti trebuia să fim uniti, să uităm deosebirile dintre noi si să căutăm ce ne poate apropia.

### ***LA GRĂDINĂ ÎN CONTINUARE***

Hrana la grădină era ceva mai bunisoară, completată cu morcoviei ce-i scoteam de la plivit straturile. Erau minunati.

Soarele-mi pria, nu era prea fierbinte si-mi era necesar. Dar mă dureau cumplit picioarele; eram reumatic tot. Un kilometru îl puteam străbate de-abia într-o oră. Eu, care făcusem ca militar 21 de kilometri în 3 ore, cu echipament de război în spate. A început a mi se da niste injectii pentru reumatism.

S-au tăiat doi porci aici pentru hrana noastră. Am cerut unui inginer prieten cu doctorul să-mi dea puțin spirt medicinal, să-l amestec cu fierea porcilor pe care o luasem eu. Doctorul a refuzat, de teamă că voi bea acest amestec. Atunci i-am explicat că numai mă ung cu această fiere. Și mi-a dat. L-am amestecat si după câteva zile mă ungeam cu el. Mi-a ajutat mult. Doctorul mi-a spus că niciodată n-a văzut o vindecare de reumatism mai rapidă în cei 10 ani ai lui de practică medicală. I-am spus că expunerea la soare după ungere a ajutat tratamentul.

Slăbirea mea era atât de mare, încât mica îmbunătățire a noilor conditii în care eram abia se observa.

Se făceau si aici sedinte pentru reeducare. Am luat si eu parte la ele si mă miram cât de mult trebuie să te înjosesti. Întrebările ce se puneau erau grele, fără milă si necrutătoare. Mă gândeam si eu la clipa când voi intra în reeducare. Eram cam îngrijorat. Dar examinând lucrurile, mi-a dispărut orice teamă. Va trebui să trec si acest mare prag si va trebui să-l trec frumos. Iar dacă situatia va cere, să fiu pregătit să mor frumos.

Desigur, îmi ziceam, vor trebui mici concesii, dar nu fundamentale. Voi afirma sinceritatea cu care am pornit pe drumul politic, lipsa unor atitudini egoiste si dragostea de țară ce m-a însufletit tot timpul în actiunile mele politice, si voi spune: doctrina legionară n-a fost confirmată istoric, deci drumul pe care am mers a fost gresit. Îl voi părăsi si voi căuta să mă încadrez în noua societate cu aceeasi cinste, seriozitate si corectitudine cu care am lucrat pe directia legionară. Rog juriul să nu-mi conteste buna credință cu care am pornit la drum în câmpul politic. Astfel de gânduri frământam în inima mea.

De la grădină se vedeau trenurile trecând. Priveam la trenurile de persoane. Oamenii ne făceau semne cu mâna că vom pleca. Aceste semne erau tot mai dese și stăruitoare. Unii chiar strigau: Veti pleca acasă! Era un curaj acesta. Deci unii riscau strigând. Dar poate aveau pe cineva la Aiud și voiau să-l încurajeze.

Ne încredințam astfel că reeducarea nu era o farsă: încercarea de a ne compromite prin declarații umilitoare și apoi ele să fie degeaba, fără nici un rezultat bun pentru noi. Nu, era ceva real acum. Înselarea de altă dată nu mai mergea la acest moment.

Un preot oltean mi-a dat o știre foarte importantă. Presedintele Americii, John Kenedy, a fost ucis. Și el era pentru mine, în lipsa de informații, mare speranță. Dar ceea ce m-a surprins mai mult încă a fost comunicarea că în presa americană s-ar fi spus: „Prindeți trădătorul oriunde îl veti găsi, el e domnul Kenedy, presedintele.” Nu mai înțelegeam nimic. Era oare posibil? Un presedinte american trădător?

Știam de organizația americană Ku-Klux-Klan, organizație ce funcționa acolo perfect, membrii ei necunoscându-se unii cu alții, lucrând în secret. În era putea să fie și seful Securității și orice persoană suspusă. Ea supraveghea desfășurarea vieții americane și intervenea dur și necrutător când cineva primejduia țara sau poporul american. Mi-am zis: probabil că uciderea se datorează acestei organizații secrete și de temut.

Dar pentru noi, deținuții din România, toate acestea, trădare și ucidere, nu dovedeau nimic bun.

Luam parte în continuare la ședințele pentru reeducare. Ele se țineau seara, după munca din grădină și cină. Nu puteai lipsi, erau obligatorii. Aici însă nu venea Crăciun sau vreun înlocuitor al lui. Ele erau pe seama noastră, a deținuților. Le urmăream cu tristete. Unii, ca să scape, declarau, grăbiți, multe, recunosteau toate relele care li se puneau în cărcă și erau



absolviti. Mi-am zis: „Eu nu voi putea face asta.”

Încolo, luam aer curat, soare, câteva mici verdeturi. Mă întremam lent.

Nici o lectură încă. Nici o scrisoare. Din ianuarie 1949 nici o comunicare în scris cu nimeni. Am auzit că unii, *rara avis*, au primit permisiunea să scrie câte o carte postală. O mare favoare. Eu însă nu mă așteptam, la așa ceva.

Mi s-a dat să citesc o carte: „O excursie în viitorul comunist”. Cartea era de propagandă, toate erau privite sub cele mai frumoase culori și perspective. Ea mi-a adus aminte de un cântec ce-l cânta un militian singur la mină la intrarea în galerie. El se vede că fusese prizonier în Rusia și învățase cântecul rusesc: „Mare și frumoasă ești scumpa mea țară, întinderile tale sunt nemărginite; ești bogată, câmpiile tale sunt mănoase, râurile tale sunt pline de peste. Bătrânii sunt cinstiti la noi, suntem liberi și trăim fericiți.” Ce ironie! Trăiau „fericiți”! Ah! Miselie omenească! Și bietul om credea poate că e tocmai așa. Iată cum se înseală oamenii simpli!

Mi-amintesc de spusele unui ofițer care fusese prizonier în Rusia și scos fortat la muncă. El a atras atenția nacialnicului (supraveghetorul la muncă) rus, că e prea zdrentăros și de ce umblă așa. Iar acesta a răspuns:

- Noi trebuie să mai răbdăm, căci noi trebuie să-i ținem pe francezi și pe englezi, și pe americani și pe alții. Uite aici cutiile astea de conserve, pe acestea noi le trimitem în America, că n-au ce mânca.

Erau cutii de conserve trimise de americani rusilor împreună cu alte alimente, munti de cutii de conserve, și material de război prin așa-numitul „Contract de împrumut și închiriere” de 11 miliarde de dolari. Și acum conducătorii ruși le spuneau oamenilor că ei ajută și dau de mâncare americanilor.

Asistam la dezbaterile de la reeducare, dar am refuzat să pun vreo întrebare cuiva. Consideram că aceasta ar fi fost o

împovărare si nu voiam s-o fac.

Unii, trecuti prin reeducare, îmi dădeau sfaturi cum să mă comport la reeducare. Foarte binevoitori, se temeau că nu voi scăpa usor. Știam si eu că nu voi scăpa usor, dar nu mă temeam deloc. Din clipa în care examinaseam problema si mă hotărâsem cum să fiu, o liniste deplină s-a asezat în sufletul meu. Așteptam fără emotie.

Între cei pe care i-am văzut în perioada reeducării i-am văzut pe unii sibieni, între care Mitu Barca, cumnatul lui mai tânăr Bânda si altii. Ei trecuseră prin reeducare si acum erau simpli spectatori sau se arătau prezenti prin întrebări.

Pentru unii ce intrau în sedinta de reeducare era de ajuns. Se lepădau repede de ce au făcut si atât. Pentru altii era mai greu, trebuiau mai multe sedinte si acestia trebuiau cercetati bine ca să dezvăluie tot si să nu rămână ceva ascuns din gândurile lor. Apoi ei trebuiau să-si ia angajamente scrise de viitor.

Acum urma să intru si eu.

Mă întrebam: trebuia să ajung eu si altii aici? Trebuia să ne găsim în temniță atâția legionari când au venit la putere comunistii ?

Acest om, Antonescu, atât de mare si de admirabil în multe privinte, cât de nedrept a fost cu legionarii! După rebeliune el a dat cele mai draconice legi împotriva lor si oamenii lui i-au urmărit cu o furie cu totul nejustificată.

În furia lui nesocotită si oarbă, după rebeliune, el, omul ce dorea a fi drept, a dat cel mai nedrept decret-lege: condamnarea legionarilor *fără drept de apel*, lucru ce a dus la cele mai mari nedreptăți. După decapitarea mârșavă a legionarilor de către Armand Călinescu - chiorul, acum *Antonescu făcu a doua decapitare a lor*. Ce tragedie!

În alte conditii, multi legionari ar fi fugit în Apus si ar fi sporit emigratia, lucrând acolo pentru România. Probabil acolo m-as fi găsit si eu.

Nenorocul lui Antonescu si al multora, al nostru, al celor ce fuseserăm legionari si acum trebuia să ne lepădăm, a fost Eugen Cristescu, seful serviciului secret. Acesta nu i-a fost un subaltern loial. Despre legionari i-a prezentat voit un tablou fals si răsturnat, spunându-i că legionarii pregătesc uciderea lui Antonescu, tocmai când nimeni nu se gândea la asta. Și e greu de presupus că pe când în țară se pregătea doborârea lui Antonescu, el, Cristescu, să nu fi simțit nimic. Cred că a simțit dar nu i-a fost loial lui Antonescu si nu l-a anunțat. Sau a fost un incapabil? Înselarea sefului său a dus la înselarea țării si a produs un rău general: a permis un 23 august 1944 cu urmările lui dezastruoase pentru noi toti. Orice altă iesire din război decât cea de la 23 august 1944 ar fi fost cu mult mai bună pentru țară, ca si pentru legionari.

Să ne reamintim răspunsul dat de Molotov (răspuns comunicat mie de Ghită <?>Popp ce a fost reprezentantul tărănistilor la semnarea armistiului la Moscova) celor patru delegati ai partidelor din România când acestia au întrebat:

- De ce lui Antonescu i-ati pus conditii mai favorabile decât nouă, care suntem cu dumneavoastră?

- Fiindcă el era tara, iar voi sunteti aventura.

În urma acestei aventuri, iată, eu a trebuit să fac mai bine de 22 de ani de temniță în conditii din cele mai grele, si acum, supravietuitor al miilor de morti dintre camarazii mei si ai altora, o să stau în fata cererii unei lepădări de tot trecutul meu politic ca să mă eliberez. Nu e aceasta o dramă? După mari suferinte ani întregi să te frângi acum în două...

\*

Momentul intrării mele în reeducare a fost cu trei săptămâni înainte de eliberarea mea, ce s-a făcut de la Aiud în ziua de 28 iulie 1964.

A fost un moment greu si dureros.

Ședintă, seara. Mi s-au pus o seamă de întrebări la care am răspuns cum s-a putut mai bine, adică sincer. Am spus:

- Am intrat în Mișcarea Legionară pentru că avea cel mai mare nivel moral și spiritual din România. Un eroism al membrilor ei mă atrăgea. Am intrat în 1936 atras de prestigiul și de vitejia pe care o observam la unii din membrii ei.

Tineretul în acei ani se îndrepta spre Mișcarea Legionară și atunci m-am îndreptat și eu spre locul în care intrau cei din generația mea. Așa era timpul, așa judecam. N-am avut nici un fel de gânduri de îmbogățire sau vreun dor de înălțare prin politică. N-am avut fapte eroice, am fost un legionar modest. N-am cunoscut personal pe Corneliu Zelea Codreanu, căci nu făcusem nimic deosebit ca să mă cheme. Iar eu nu m-am dus să-l văd tocmai pentru că nu făcusem nici o faptă mai importantă ca să pot să mă duc să o raportez. Modest fiind, n-am jucat nici un rol important în Mișcare și în ea am lucrat cinstit și cu tragere de inimă fără vreun interes meschin și fără egoism. Am lucrat cu gândul să ajut pe muncitori și pe tot omul din patria noastră. Conștiința mea e liniștită pentru tot ce am făcut și nu găsesc ceva să-mi imput în chip deosebit.

Greseala mea, dacă e și-o numesc așa, e că nu am sesizat faptul că timpul nu va confirma direcția pe care m-am așezat în acțiunea mea politică. Deci n-am fost destul de deștept. Dar n-as vrea să mi se conteste buna credință.

O avalanșă de întrebări mi s-au aruncat, cu multe ascuțituri dureroase, mai ales de către cei ce nu erau legionari. Căci conducerea lansase ideea că se întârzie eliberările din temniță fiindcă unii nu sunt reeducați și nu privesc cum trebuie reeducarea.

Iar cel ce conducea dezbaterile, un avocat din București, mă întâmpină cu aceste cuvinte:

- Tocmai aici e răul, că domnul Alexandru Drăghici contestă că legionarii au fost de bună credință când au activat ca

legionari.

- Acesta e un lucru foarte grav, am zis. Dar când si-a exprimat domnul ministru de interne această opinie? Cui a spus-o? Cine a auzit-o?

- Asa stim noi că e părerea dânsului.

- Nu cred că dânsul, cu inteligenta dumisale, judecând lucrurile, a putut ajunge la această convingere. Cred că e un zvon neîntemeiat si iată pentru ce: În convorbirea ce am avut-o în Aiud în 1945 cu domnul Gheorghe Apostol, domnia sa a spus: „Cu privire la dumneavoastră, legionarii, ati fost luptători ca si noi, dar pe altă linie, luptători cinstiti pentru o idee. Ati fost idealisti, de aceea vom face alegeri în martie viitor, le vom câstiga si vă vom elibera”. Și domnul Apostol era o persoană mai influentă în partid decât este acum domnul ministru de interne. Ar trebui să vină să ne spună care e opinia domniei sale despre noi. Dar, indiferent de orice opinie a altora, eu spun că am fost de bună credință în tot ce am făcut si ca mine au fost si ceilalti.

Am răspuns linistit la fiecare întrebare ce mi s-a pus. Și seara s-a închis sedinta urmând să continue a doua zi.

A doua zi dimineată m-am dus la camaradul care conducea sedinta si i-am spus:

- Suntem siliti să facem aceste sedinte de reeducare. Trebuie să le facem. Dar n-ar trebui să le facem într-o manieră ca si când am fi dusmani între noi. Ne desolidarizăm, dar să nu ne înjosim la limita extremă. Recunoastem că ne-am înșelat, dar nu am fost de rea credință, si dânsul să fie înțelegător, ca sedintele de reeducare să nu devină un iad, ci o golire de un continut ce nu mai merge astăzi. Și am plecat.

Seara la sedință mi-a imputat că nu sunt sincer, că am încercat să-l corup, că sunt perfid si necinstit.

- Noi trebuie să dăm dovadă că nu mai suntem ce am fost, că ne-am schimbat total, că împărtășim ideile comuniste. Dar

părintele Grebenea nu e sincer si a încercat să-mi întindă o cursă, să mă corupă... Cred că trebuie să-i dăm o lectie dintre cele mai usturătoare: o bătaie bună, ca să tină minte.

Asta m-a înfuriat la culme si m-a aprins, căci eu nu încercasem să-l corup, ci numai să-l fac să înțeleagă „să o lase mai moale” si să nu forteze lucrurile la extrem, să nu producă răni prea mari sufletesti prin pretentiile lui prea mari, si întărâtat, am început să strig:

- Țin să precizez că n-am încercat să-l corup pe domnul X (căci i-am uitat numele). Dânsul m-a înțeles gresit. Am vrut să-l fac să înțeleagă că trebuie să fim mai umani si mai înțelegători si să nu apărem ca niste fiare ce vor să se sfâsie una pe alta. Și dânsul, neînțelegând, vă recomandă să-mi dati o bătaie soră cu moartea. Țin să spun că nu mi-e frică de nici unul din cei care sunt aici si nici de toti laolaltă. La starea de slăbiciune în care mă găsesc o bătaie bună m-ar trece repede dincolo de pragul acestei vieti, scăpându-mă de necazurile temnitei. Însă recomandarea domnului X n-ar corespunde intentiei celor ce au programat reeducarea. Ei vor să apară că e un act liber si nu cu constrângeri si cu victime făcute nu de Administratia temnitei, ci chiar de detinuti.

Pe de altă parte, noi am fost prezentati ca niste oameni bătăusi, sângerosi si criminali si prin ceea ce a recomandat dânsul numai bine am da dovadă că suntem asa, cum pe nedrept am fost descrisi. De aceea, noi nu trebuie să dăm dovadă de violență care ar compromite atât Administratia, cât si pe noi însine. De ce să nu fim înțelepti, moderati si cuminti?

Toti s-au linistit si nimeni n-a sărit asupra mea. Dar unii au intervenit:

- Dar crimele de la Jilava nu arată că legionarii erau niste criminali?

- Nu! Am zis. Trebuie să tinem cont de toate împrejurările în care s-au produs si de cei ce le-au făcut. Dar iată ce mi-au

spus niste fruntasi comunisti: „Dacă e să vă felicităm pentru ceva, sunt crimele de la Jilava. Cei ucisi au fost niste brute: v-au ucis pe dumneavoastră si ne-au ucis si pe noi. I-ati avut în mâini si dacă nu-i ucideati, dădeati dovadă că nu sunteti luptători. Și acum, vă ucideau mai departe si pe dumneavoastră si pe noi.”

Dar dacă asasinatele de la Jilava nu sunt o dovadă că legionarii sunt niste criminali, nu înseamnă că eu le aprob. Ele s-au făcut în împrejurări speciale. Antonescu voia să-i ia pe cei închisi, legionarii se temeau că vrea să-i facă scăpați si de aceea i-au ucis. Ei erau în cercetările justitiei si cercetările se tergiversau după anume interese. De aceea s-a iesit din normal. Normal ar fi fost ca ei să fie judecați. Dar, afară de doi-trei, toti ar fi fost condamnați la ani grei de închisoare, iar unii la moarte.

Au urmat multe întrebări cu discutii foarte aprinse.

Unii prieteni îmi spuneau:

- Vezi ce ai făcut, părinte? Dacă n-ai recunoscut imediat greselile noastre, dacă nu te-ai dezis imediat, să vezi ce ai să pătesti. O să fie greu.

Și a fost greu. Dezbaterile au durat două săptămâni, seara, foarte aprinse. Atât de aprinse, încât unii cunoscuti si chiar unii prieteni mai tineri se fereau să mă mai salute. Mi-au spus mai târziu că le era frică să mă salute ca să nu-i ia la ochi.

După ce au fost dezbătute toate greselile noastre cu Iorga, Madgearu, Duca, rebeliunea si toate celelalte care erau considerate crime sau fărădelegi, mi s-a cerut să denigrez celelalte partide din România si mai ales pe sefii lor. Dar eu am refuzat să fac atacuri mari, ci am spus cam asa:

- Bineînțeles că nici ele n-au fost desăvârșite, precum nici sefii lor. Și ele, si noi toti am avut defecte mai mult sau mai puțin mari. Dar numai specialistii în problemele lor le pot cunoaste... în linii mari toti am fost cu lipsuri si necorespunzători. Toti avem în trecutul nostru greseli de tot felul.

- Știm că Corneliu Z. Codreanu a ucis și a îndemnat la ucideri. El este un criminal. Recunoști aceasta?

- Că a ucis pe Manciu, știu, am răspuns, că a dat îndemnuri pentru ucidere, nu cunosc. Dar pentru ucidere a fost dat în judecată și a fost achitat, deci justitia care l-a judecat nu l-a considerat criminal. Ea care a judecat toate împrejurările în care el a făcut crima. Deci, dacă justitia nu l-a considerat criminal, de ce să-l considerăm noi criminal? Dacă e să stabilim unele lucruri, atunci trebuie să le stabilim cum au fost și cum le-au cunoscut și apreciat cei ce au fost martorii lor.

- Iată! Unii fruntași legionari au plecat în Spania și au luptat contra comunistilor și Mota și Marin au murit acolo în luptă. Nu e vinovată Miscarea Legionară pentru acest lucru?

- Ei au plecat dintr-o inițiativă ce le-a aparținut lor personal și răspunderea pentru plecarea în Spania le aparține lor personal.

- Și Miscarea n-a fost de acord?

- Ba da, a fost de acord, căci altfel îi putea opri să plece.

- Deci Miscarea a greșit admitând această inițiativă particulară a celor ce au plecat în Spania.

- Dacă ea a fost o greșală, ea e deci o greșală și a Mișcării și a celor ce au plecat. Dar oare e real o greșală? Cine o stabilește?

- Dar dumneata cum consideri actul acesta?

- Păreră mea e irelevantă în această problemă. Important e ce au crezut ei când s-au dus să lupte. Iar ei au spus de ce pleacă la luptă: „se trăgea cu mitraliera în obrazul lui Hristos”, a spus Ion Mota. „Cum puteam rămâne indiferenți?” Deci credința în Iisus Hristos i-a determinat să plece.

- Bine! Dar dumneata ești de acord cu actul lor?

- Fără îndoială, nu-l pot reprobă, căci și eu sunt creștin, și încă preot. Dar ca să-l pot aprecia just și deplin ar trebui să cunosc mult mai mult. Dar, încă o dată: părerea mea nu schimbă



cu nimic situatia care a fost.

- Te mai consideri legionar?

- Nu! Nicidecum.

- Mai tii la ideile legionare?

- Nu!

- Recunosti că ati fost niste banditi?

- Nu! N-am fost condamnat pentru aceasta si nu mi-am însusit niciodată o psihologie de bandit.

- Toti ati fost niste banditi! strigă un ins nelegionar, necunoscut de mine, si acum, în loc să recunoasteti, vă încăpătânați să vă apărați; vă stiu eu, sunteti niste criminali. Recunoaste, părinte, că si dumneata ai fost si esti un criminal.

- Nu te supăra, domnule, nu te cunosc. Dar înțelege că eu si alti legionari ce se găsesc aici n-am fost condamnati pentru crime, ci pentru idei, pentru deosebirile de vederi. Noi nu avem condamnări de drept comun. Suntem detinuti politici. Cum as putea recunoaste atunci că sunt un criminal?

- Sunteti detinuti politici criminali si dacă nu recunoasteti ne împiedicati pe noi să mergem acasă să ne vedem familiile.

- Dar, omule, înțelege că aici nu e vorba de ce „stii” dumneata sau de ce „crezi” dumneata, ci de ce „suntem” de fapt. Noi n-am avut procese penale. Dacă eram criminali am fi avut procese de drept comun si am fi fost condamnati ca si criminali. Dar nu a fost asa. Am fost condamnati ca detinuti politici, cum probabil ai fost si dumneata, din moment ce te găsesti aici. Ce valoare ar avea afirmatia mea că sunt criminal, din moment ce din sentință rezultă altceva?

Dar întrebările veneau cu duiumul. Două săptămâni de întrebări si răspunsuri, întrebări grele la care am răspuns cum s-a putut. Bineînțeles, cu unele concesii. Nu puteai trece prin această „baie” fără să te murdăresti. Totul era să nu te murdăresti atât ca să nu te mai poti spăla cu toate apele. Și acest lucru, într-adevăr, nu s-a întâmplat. Dar încolo, „mânjit” am

fost.

O întrebare perfidă, de o răutate extremă, mi-a pus-o un preot „catolic”, Biro, trecut la ortodocsi, întrebare la care era foarte rău și dacă răspundeam pozitiv și dacă răspundeam negativ. M-am mirat că s-a putut găsi o astfel de întrebare. Am evitat răspunsul astfel:

- Domnilor, am zis, aici trebuie să învățăm să fim onesti și loiali, dar dânsul, neloial, a aruncat în mine un cutit pe la spate. De aceea nu-i voi răspunde”. Și nimeni n-a stăruit să-i dau un răspuns.

Mai târziu, în 1982, l-am descoperit în Ruseni-Neamt. Avea soție, căci pentru ea trecuse la Biserica Ortodoxă, dar n-avea nici un copil, căci se căsătorise târziu cu femeia sa, când nu mai putea avea copii. Dar el mintise că-mi cerea un răspuns greu ca el să poată merge să-și vadă pe cei opt copii ai săi. Și când colo, am constatat că n-avea nici unul.

Iată de ce calitate erau unii detinuti politici! Ei n-au putut fi altfel când au intrat în temniță. Și, dacă temnița nu i-a înălțat și înobilat, ei au ieșit afară „stricați”, așa cum au intrat.

- Declară că nu există Dumnezeu. Toată dezvoltarea științei arată acest lucru. Că dumneavoastră popii ați trăit în ignoranță și incultură și ați spus poporului că există Dumnezeu ca să-l exploatați și să-l țineți în prostie și întuneric. Astăzi religia joacă un rol antisocial. Și ca să intrați în pas cu vremea dumneavoastră, voi popii trebuie să vă decizeți. Religia a aparținut epocilor de întuneric. Acum e epoca științei, etc. Tot felul de cuvinte mari. Dar cu cât erau mai mari, cu atât erau mai mincinoase și nedrepte.

- Domnilor! Să nu ne înșelăm! Să ne lămurim: admirăm știința și admirăm credința. Ele merg mână în mână. Cu știința cucerim lumea și tainele naturii. Cu credința ne înobilăm sufletul și ne facem virtuosi. Religia ne învață să iubim, să fim răbdători, blânzi, drepti, harnici, binevoitori, curăți cu inima.

Domnul Iisus Hristos a spus: „Eu sunt lumi-na lumii”. El a îndemnat la cunoastere si la iesirea din întuneric. Preotii au făcut ce i-a învățat El. Ei au luminat poporul si i-au deschis perspectivele mântuirii. Hristos le-a dat oamenilor un motiv de mare încredere arătându-le că au în cer un Tată atotputernic si bun. Că toti oamenii sunt fiii Lui. Și, dacă sunt fiii Lui, sunt frati între ei. Și dacă sunt frati, ei trebuie să se iubească. Hristos a luminat lumea si a scos-o din sălbăticie.

Religia e de neînlocuit, iar preotii sunt slujitorii ei. Doborârea ei e doborârea omului, doborârea ei e doborârea moravurilor, doborârea moravurilor e distrugerea statului si iad pe pământ. Atunci si crima e justificată si orice fărădelege. Și nu numai justificată, ci chiar cerută în numele binelui colectiv, căci dacă nu există Dumnezeu totul e permis. Și dacă eu nu cred în viata vesnică si nu mă străduiesc să o câștig, atunci toate patimile au drumul deschis si justificat si eu nu am nici un avânt spre bine, adevărul si dreptatea nu mai au nici un suport si nu mai sunt justificate.

De aici necesitatea religiei. Mai ales că nimeni n-a putut dovedi neexistenta lui Dumnezeu, iar de existenta Lui ne-au încredințat Mântuitorul si toti sfintii si înțeleptii lumii.

Deci, ca să nu vă înșel, declar că există Dumnezeu si că eu am crezut în El.

Vă rog să credeti că un preot, dacă e cinstit, nu vă poate înșela declarând că nu există Dumnezeu.

Dumneavoastră vreti să ne reeducăm, să nu mai fim „banditi”. Ei bine, ar însemna că sunt bandit dacă, ca să vă fac pe plac, v-as spune că nu există Dumnezeu. Iar declaratia aceasta nu v-ar fi de nici un folos.

Multora li se pare că nu există Dumnezeu pentru că n-au avut experiente spirituale si pentru că au trăit prea lumeste.

Dacă am trăi cu gânduri mai înalte si mai putin lumesti tot mai multi am vedea că Dumnezeu există si că e singura mare

Realitate. A spune că nu există Dumnezeu fiindcă nu-l vedem sau nu-l simțim cumva cu simțurile noastre trupesti e o greșală. Câte lucruri nu se văd? Și totuși există și recunoaștem că există. Existența lor o deducem cu precizie. Tot așa și Dumnezeu există și existența Lui o deducem, dar avem și argumente peremptorii despre existența Lui, că Dumnezeu însuși s-a descoperit oamenilor și a vorbit despre existența Sa și s-a numit pe sine: „Eu sunt Cel ce sunt”; adică El este Cel ce „este”, iar noi suntem cei ce „nu suntem” decât prin El și cât vrea El.

Dumnezeu se cunoaște mai mult prin credință și prin dragoste. Dar azi știința a deschis un drum larg pentru cunoașterea lui Dumnezeu. Fizica atomică vine cu argumentări irefutabile, la care, până la dezvoltarea ei de acum, lumea n-a putut ajunge.

- Ce angajamente îți iei pentru viitor dacă te eliberezi?

- Dar e nevoie de angajamente?

- Este!

- De ce? Căci eu cred că un angajament are valoare dacă eu sunt un om tare; dacă eu sunt slab n-are nici o valoare. Valoarea i-o dau eu.

- Trebuie un angajament - mi s-a spus - ca să fii legat prin cuvânt de ce vei face în viitor, ca să-ți aduci aminte că trebuie să faci ce ai spus și nu altceva. Cu alte cuvinte, trebuie să mergi pe un drum stabilit pe care tu îl alegi. Și aici, acum, când te-ai regăsit, îți fixezi drumul.

- Mă angajez - am zis - să fiu cinstit, să lucrez pentru binele Patriei mele, să ajut orice lucru bun ce se face la noi. Să nu pun bete în roate, să ajut omul și țara cu cel mai bun gând al meu și dor de bine. Aș dori să unesc două lucruri în acțiunea mea: lucrul pentru Dumnezeu prin slujirea sfintei noastre Biserici și slujirea Patriei prin acte ce tin direct de întărirea ei. Vreau să fiu în viitor un creștin adevărat și un român adevărat. Nu vreau să fac rău nimănui, nici un râu, chiar dacă mi-a făcut

mie cineva mult rău, nu-i voi răspunde cu rău, căci am depășit ura. Mă simt liber în inima mea. Și acum, când voi fi liber și fizic, bucuria mea va fi deplină.

Mi s-a cerut apoi să dau o declarație scrisă care să fie ca o sinteză a celor ce le-am exprimat până acum.

Am scris-o. Este de patru pagini. Niste prieteni licențiați mi-au zis că nu cred că o vor primi, adică nu m-am dezis destul. Le-am spus că atât le pot da.

Dar autoritatea a primit-o, a examinat-o, m-a privit lung și, fără nici un cuvânt, a luat-o și a plecat.

Nu mi s-a cerut mai mult.

Eram deci „reeducat”. Educația ce o promisem se vede că nu era suficientă, nici cei 22 de ani și jumătate de temniță pe care o făcusem zi de zi. Dar trebuia să trecem prin această umilintă ca nu cumva mai târziu să ridicăm capul și să apărăm ca niste viteji. Iar declarația scrisă trebuia să fie o dovadă că te-ai lepădat de trecut și un angajament că nu vei mai face greutăți.

### ***ÎNTÂLNIRE CU PREOTUL BĂCĂUAN CONSTANTIN CRIȘAN***

O surpriză deosebită a fost întâlnirea cu preotul scriitor Constantin Crisan, ajutor de comandant legionar, scriitor de mare talent, prieten al meu din trecut, om de o rară inteligență.

- Ce cauți aici, între oamenii cumsecade, perfidule? i-am zis. Multe rele am auzit de tine. Explică-te. Cum de esti aici? Ai devenit lichea? Spune. Ce rele ai făcut, căci auzisem multe despre el.

- Măi, Nicolae, nu fi tâmpit! Mă stii, nu te lua după gura oricui. Eram eu atât de prost?

Mi-am zis: ca să nu mă irosesc în temniță am să trec la comunisti. Îndemnul mi l-a dat prietenul meu evreu Ilie Grimberg, avocat din Bacău. Dar am să fac, cât va merge, tot

binele ce se va putea face în noua situație în care mă asez.

M-au făcut lector comunist la Bacău. Eram mai tare ca prefectul comunist. Am învățat bine doctrina comunistă. Făceam prelegeri. Rău însă, direct, n-am făcut nimănui.

Se discuta în județ de organele județene: trebuie să-l arestăm pe preotul cutare sau pe altcineva care a făcut multe greseli față de noi. Eu spuneam: ia să-l aducem aici să vedem ce e cu el.

Când venea, în fața tuturor, îl luam în focuri, fără crutare. Apoi, mai târziu, îl cercetam singur, discret.

- Ce-ai făcut? Acolo unde esti nu mai merge. Esti compromis complet. Trebuie să te muti, altfel nu te pot salva. Alege-ti un loc unde îți convine. El, mirat de noua mea manieră în care vorbeam, spunea:

- Mă mut acolo, e aproape de fratele meu.

- Bine, deci acolo te muti. S-a făcut. Fii atent, păstrează-ti încrederea și tăcere.

Și discutam apoi cu comunistii din conducere: e un păcătos, a gresit, dar e o greșeală mică. Nu putem lua o măsură prea aspră contra lui. Dar nici să-l lăsăm așa nu e bine. Să-l mutăm. Și-l mutam acolo unde am stabilit cu el.

Când după mutare l-am întâlnit, mi-a spus:

- Eram speriat, mă socoteam pierdut, mai ales când am auzit asprele cuvinte de muștrare ce mi le-ai spus în fața prefectului și a celorlalți când m-au adus arestat. Ah! Ce e și cu politica asta!

Cazuri ca acesta sunt mai multe. Ele sunt verificabile, le poți vedea și tu după eliberare. Trebuiau scăpați bietii oameni.

Pe tolomacii ăștia comunisti trebuia să-i învăț că temnita este ultima soluție pentru un vinovat și ea trebuie să se dea doar în cazuri extreme.

Omul e educabil, el trebuie pe încetul introdus în comunism. Mai gresim, ne corectăm. Suntem oameni. Am

pierdut prea multi oameni în război, nu trebuie să-i mai pierdem acum cu usurință sau să le ruinăm sănătatea arestându-i prea usor sau punându-i pe drumuri. „Omul e cel mai pretios capital”. Cu cine să aplicăm sublimitele principii ale lui Marx si Lenin si să construim comunismul dacă luăm omul de acasă si-l condamnăm sau îl omorâm? Cât mai putine victime! Ca în război, acela e general mare, care câștigă luptele prin iscusinta sa cu cât mai putini morti.

Trebuia să-i potolesc, căci era o tendință de-a aresta pe cineva pentru orice fleac. Mai există un umanism comunist care cere o înțelegere a omului si oarecare bunăvoință si bunătate. Trebuie să fim si severi, dar si buni si generosi. Astfel de cuvinte le spuneam.

- Și atunci cum ai căzut si ai ajuns în temniță.

- Să vezi, spuse. Am scris un roman „Zbateri” si l-am semnat cu pseudonimul Toma Spătaru. Romanul cuprinde viata țaranului român între cele două războaie si conflictele ce le-au avut cu boierii. Romanul s-a bucurat de un succes deosebit. Era publicat numai primul volum, dar erau două.

Partidul s-a sesizat: cum poate apărea un roman atât de bun semnat de un popă care e si legionar? Și mi-au cerut să publice ei ambele volume sub un alt nume, si să-mi dea o răscumpărare în bani. Eu am refuzat oferta si m-au condamnat.

- Și de câți ani faci temniță? am întrebat.

- De sapte ani.

- Bine! Mâncând din pita asta amară, te-ai mai reabilitat si tu si ti-ai mai răscumpărat multe păcate. Și l-am îmbrățisit. Cum s-au purtat la anchetă? Cu bățai?

- Nu! S-au purtat binisor. Mă ancheta un maior care într-o zi mi-a spus:

- Hai să vorbim, părinte, de la om la om. Păcat că n-ai primit propunerile ce ti le-au făcut. Erau hotărâti să te bage la Academie. Și acum înfunzi puscăria. N-ai fost destept. Eu am

răspuns:

- Da! Se poate. Eu însă știu părerea dumneavoastră despre noi, preotii.

- Care e?

- Ne-ati băgat în două categorii: unii tâmpiti și alții escroci. Tâmpiti ar fi cei ce mai cred azi în Dumnezeu și în valorile religiei după ce, spun comunistii, sunt explicații științifice despre Univers și viață și nu mai e nevoie de explicațiile mistice ale religiei. Iar escrocii sunt preotii deștepti ce nu cred, dar se fac că cred, ca să-și mențină posturile și să se mențină.

- Și dumneata unde te încadrezi?

- Eu la tâmpiti.

- Imposibil, părinte, dumneata ești prea deștept. Dumneata te încadrezi la escroci.

- Nu, nicidecum, că eu cred. Eu sunt la tâmpiti. Dar și noi vă împărțim pe dumneavoastră tot așa: în tâmpiti și escroci.

- Adică cum?

- Tâmpiti, cei ce duși de propaganda comunistă își închipuie și cred că nu există Dumnezeu și că lumea asta frumoasă s-a făcut prin hazard, printr-un joc și combinație întâmplătoare a atomilor, deși, judecând, și cei mai simpli pot vedea că există Dumnezeu. Escrocii sunt cei ce înțeleg că există Dumnezeu, știu că există și unii au și icoane într-o cameră mai dosită, unde se și roagă, dar, dacă vine cineva și întreabă: cum de le aveți? Ei spun: e artă veche pentru soacră-mea. Dar ca să-și păstreze posturile sau ca să placă partidului spun că nu există Dumnezeu.

- Și pe mine unde mă plasezi?

- La escroci: căci din discuțiile noastre deduc că dumneata ești inteligent și e cu neputință să nu înțelegi că există Dumnezeu și că lumea nu s-a făcut la întâmplare. Dar ca să-ți poți păstra postul și gradul, spui că nu există Dumnezeu.



\*

Părintele Crisan mi-a spus:

- Vino să-ti prezint un bun prieten al meu, minunat preot, părintele Vasile Dimitriu.

Într-adevăr, mi-a făcut o impresie excelentă. Multă credință și smerenie se vedeau la acest preot. La nivelul lui era cu neputință să rămână afară și să nu intre în temniță. Căci apărea ca un om fără viclesug.

Până la eliberare, cu părintele Costică am avut întâlniri și convorbiri zilnice.

Ne-am întâlnit și după eliberare de mai multe ori. Mai întâi a venit la Lunca Târnavei-Șona, unde eram eu preot, cu gândul să se mute în satul Pămăde, sat lângă Lunca Târnavei, ca să fim aproape unul de altul. S-a zbatut mult și cu tipărirea romanului său, dar n-a reușit. Fiul lui adoptiv, Paul Anghel, comunist, scriitor de talent, nu l-a sprijinit ca nu cumva să fie rău văzut. Astfel, a dat dovadă de slăbiciune și că n-a fost un fiu bun.

După ce m-am mutat în Moldova, m-am întâlnit deseori cu părintele Crisan. Scrisese între timp două romane și două piese de teatru.

În 1976, fiind el pensionar și probabil fiindcă venea la mine să facă sărbătorile Sfintelor Pasti și ale Crăciunului, am intrat cu el și cu părintele Nicolae Pâslaru într-o anchetă a Securității ce a tinut șase luni. Eram luați de acasă și duși cu mașina la Roman sau unde socotea Securitatea că e nevoie și tot ea ne aducea acasă cu mașina. În acest timp ne făceam toate serviciile.

Am fost apoi „prelucrați” toți trei de către colegii preoți din protopopiat, începând cu mine, la 26 ianuarie 1977.

Dar după vreun an și jumătate s-a îmbolnăvit grav și a mai dus-o așa vreo jumătate de an. Se plângea de mari dureri de cap. De câteva ori l-am văzut, bolnav fiind. Boala și moartea lui au

fost pentru mine suspecte. Tot asa si a sotiei lui după câteva luni de la moartea lui, desi era mai tânără cu 20 de ani ca el.

Se îngrijise să dea casa de la tară în dar unor însurăței, iar apartamentul de la Bacău a rânduit să fie dat unor săraci si nu unei fiice sau fiului său Radu, si nici nepotilor, care toti, spunea el, erau cu o bunisoară stare materială.

I-am spus în câteva rânduri, fiind întristat că nu-si poate publica romanul „Zbateri”

- Nu-i nimic! Nu fi întristat! Scrierile tale: nuvele, romane, piese, sunt bune, frumoase, pretioase. Ele sunt literatură si satisfac un orgoliu al tău. Dar cu ele să nu te mândresti. Singura cu care te mândresti e „*Cântare mântuirii mele*”, o lucrare în versuri din tinerețe care degajă o atmosferă profund creștină. Cu ea te vei mântui. Ea e o pledoarie pentru tine la Dumnezeu.

Dormi în pace, părinte Costache, suflet zbuciumat, care dacă intrai în Sfântul Altar făceai în fata Sfântului Prestol trei mătăanii la peste 70 de ani ai tăi, cutremurat de sfîntenia altarului si de nimicnicia ta, care, murind, ai acte de recuperare si milostenie pe care putini s-au ridicat să le facă si le pot face.

Îți păstrez un gând pios si te învăluie într-o simpatie prelungită.

\*

Vântul bătea în pânzele noastre si după toate semnele împingea spre tărîm vasul pe care pluteam noi detinutii români. Plutise destul, gata gata să se scufunde. Dar acum un vânt prielnic venit din Apus îi umfla pânzele si îl mâna spre tărîm.

Celor de la grădină, cu tot mai multă îndrăzneală, trecătorii ne făceau semne că vom pleca acasă.

Mai aveam noi oare casă? Nimeni nu mai stia de noi. Eram niste morti vii. Din ianuarie 1949 nu am mai scris un rând, nu am mai primit un cuvânt de la cei dragi. Eram uitati? Nu, câteodată si-or mai fi adus aminte de noi. Mie, mort, cum s-a

bănuit după ce în 1949 hainele civile fuseseră trimise acasă, îmi vor fi făcut rugăciunile de pomenire. Altoră, în aceeași necunoaștere, le vor fi făcut rugăciuni pentru sănătate, ca „să-î tie Dumnezeu”, desi unii demult erau morti. Căci administratia nu mai obisnuia să mai anunte acasă decesele. Numărul celor morti era însă foarte ridicat, cam la 3-4 sute de mii. Asta datorită faptului că la noi conducătorii orbiti de împlinirea doctrinei comuniste, această utopie blestemată, au ajuns la o asuprire deosebită a oricărui om ce li se părea că le sta împotriva. Uitau că detinutii nu au fost arestati spre a fi ucisi, ci spre a nu-i împiedica să-si îplinească programul. Ei au ajuns la nebuna gândire ca toti să dispară, dar fără să fie ucisi direct. Minteă lor bolnavă luneca spre conceperea necesității crimei, uciderii. Cât mai erau vii, se temeau de ei, de eventuala lor răzbunare. Gresiseră prea mult față de acesti oameni ridicându-i de la casele lor, gresiseră apoi tinându-i prea mult întemnitati, gresiseră apoi prea mult chinuindu-i aspru printr-un regim dur si ucigător.

De unde înainte acestia erau niste „adversari”, acum ei erau niste „banditi”. Și dacă erau banditi, atunci ei considerau că erau justificati să-i asuprească. Iată cum lunecă omul din rău în mai rău. Voind să mentină si să justifice primul rău, a trebuit să-l facă pe al doilea, al treilea etc.

Iată, cutare detinut, la o inspectie cu mai multi matadori, ceru să i se dea, pe banii lui, perie si pastă de dinti. Care credeti că a fost răspunsul?

- Mă! Peria si pasta de dinti se dă muncitorilor care fac tractoare, case pentru popor, ea nu e pentru niste banditi ca voi.

Deci omul detinut nu mai contează, îi refuzi orice mijloc de a se mentine într-o stare cât de cât civilizată si îl sugrumi lent. Iată cât de criminal devine comunismul, nu în conceptii, care si ea trebuie combătută total pentru răpirea libertăților individuale, pentru propagarea dreptului unui partid unic, pentru metoda ei revolutionară – ci în aplicarea ei. De aceea trebuie să

dispară definitiv din lume această concepție politică aberantă și profund criminală.

E de mirare cum un om ca Lenin, cu o logică neînfrântă s-a putut însela atât de mult și a putut crede că poate aduce fericirea poporului rus și a lumii pe această cale, răpindu-i libertățile. Pulsul libertății e în fiecare din noi și nu poate fi fericire fără libertate, căci o parte din fericire stă tocmai în această libertate. Cât întuneric trebuie să fi fost în inima lui bolnavă, în sufletul lui ateu. Și urmându-l *cu sila* atâtea popoare au intrat în întunericul ce curgea din mintea lui schilavă din sufletul lui înclinat spre diavolism. El și ceilalți corifei comunisti au îmbolnăvit neamul meu și atâtea popoare și le-au împins pe povârnisul mortii.

Alunecarea aceasta în gândirea comunistilor de la noi de la conceptul „adversar politic” la cel de „bandit”, aplicat celor cu vederi deosebite de cele comuniste, s-a făcut sub influența rusilor, a consilierilor lor și a propagandei comuniste mereu sustinute. Sufletul românului era cu totul refractar comunismului, mai mult ca oriunde în spațiul ocupat de ruși. De aceea și rezistentă a fost cea mai îndârjită și cea mai lungă. Să nu se uite că luptele contra comunismului la noi în munti s-au terminat abia în 1958, că România era ocupată un timp de un milion de ostasi ruși, că niciodată până la retragerea lor numărul lor nu a fost mai mic de 300.000, că presiunea cea mai puternică din tot spațiul țărilor ocupate de ruși s-a făcut tot asupra României și că jaful cel mai mare și cel mai barbar s-a făcut tot asupra ei.

Să nu se uite că metrul cub de lemn tăiat îl lua cu rușii cu 5 lei iar făina de grâu cu 30 de bani kilogramul când valoarea leului era în scădere și inflația într-o înaintare rapidă.

Petrolul era furat fără vreo socoteală. Aici la noi au întărit rușii cea mai puternică securitate și cel mai strict control. Pentru cine avea ochiul deschis să vadă, rușii nu voiau numai slăbirea

României ci distrugerea ei. Toate îndemnurile lor date nouă era cu gândul ascuns al lovirii României. Nimic nu era curat în tot ce ne îndemnau sau în ce ne comandau a face.

Din nefericire au găsit si oameni nepregătiti să le înțeleagă planurile mârsave si să le dejoace inteligent. Pe cei ce i-au descoperit că se împotrivesc i-au arestat si ucis, iar ceilalti le-au executat ordinele. În această privință cei ce au lucrat mai mult alături de rusi pentru slăbirea României, pe lângă evreii din prima perioadă de guvernare comunistă la noi, ce a durat până în 1952 când ochiul Moscovei la noi, Ana Pauker a căzut împreună cu ministrul de interne, evreul Teohari Georgescu, si altii, zic pe lângă evreii, ungurii si tiganii au ajutat pe rusi la destabilizarea si slăbirea României, cu o pornire dusmănoasă si nedreaptă dintre cele mai mari.

Pentru tigani, la noi, comunismul s-a dovedit o mană cerească: să mănânci, să furi, să nu lucrezi decât puțin si să fii elementul gata de a iesi în stradă oricând guvernul dorea să doboare pe cineva sau să facă ceva ce avea în plan. Iar pentru unguri, comunismul a dat prilejul să asuprească pe români într-un chip crunt, fără rusine si fără omenie, căci ei erau stăpânii Ardealului, să culeagă pe fruntasii gândirii ardelene si să-i bage în temnite, ferind pe fruntasii gândirii lor să fie arestati, iar în restul țării le-a dat prilejul să saboteze actiunile de sustinere a României si de ridicare a ei. Cu exceptiile fericite si destule poate, ei s-au dovedit cetățeni neloiali României si mai mult decât atât: dusmani ai ei. Tot ei au încercat otrăvirea apelor ce alimentau orasele ardelene, aruncarea podului de pe Somes în aer si alte acte criminale si de sabotaj.

\*

Evenimentele se precipitau. Secretarul ONU presa România să elibereze detinutii politici, altfel o va scoate de la ONU, iar ea abia intrase în 1955 si dorea să rămână, căci avea si

ea de spus un cuvânt lumii. Făgăduind eliberarea în 1963, România oprită de rusi, nu s-a putut tine de cuvânt și atunci secretarul ONU a venit din nou în România cerând imediat eliberarea detinutilor politici.

Rusii cu uneltirile lor perfide nu se mai puteau prevala de faptul că eliberarea detinutilor politici din România va duce la destabilizarea în Europa cum o făcuseră în toamna lui 1958. Atunci când nimeni nu mai misca în România, ei ne-au silit să arestăm degeaba vreo 50.000 de oameni, să le însceneze răzvrătiri formidabile, să le facă procese grele și cu sentințele acestea să meargă rusii la ONU, să arate că la noi e o stare prerevolutionară, și în consecință, nu se pot face eliberări de detinuti politici. Atunci a fost cea mai josnică înșelătorie rusă, de această dată nu făcută de Stalin, maestrul minciunii și fărâdelegii, ci de Nichita Hrusciiov, urmașul lui după scurta domnie de câteva zile a lui Malencov.

Atunci deci minciuna nu mai mergea.

Pe de altă parte se petrecuse în România acum în 1964 un eveniment deosebit. Pentru prima dată de la instalarea comunismului la noi, slugile lor de la București au ridicat capul: nu au mai vrut să asculte de stăpânul lor de la Moscova. Din genunchi s-au ridicat în picioare, din poziția de slugi ei au simțit trebuința să înfrunte taurul sălbatic și să-l ia de coarne. Erau amenințați să distrugă țara și cu ea să se distrugă ei însșiși și din slugi plecate să ajungă robi de-a binelea satrapului asupritor: Rusia. Aveau o alternativă să se opună și să se salveze sau să moară. Un minim sentiment de demnitate, de răspundere pentru țara pe care o guvernau cu o mână asupritoare, apoi ideea că altfel vor pieri ca niște dobitoci josnici și netrebniți, le-au aprins inima și s-au ridicat drepti cu capul și cu tot trupul în furtună.

Gheorghe Gheorghiu Dej a anunțat toate cadrele de partid de marile pretenții noi ale rusilor ce ar duce la distrugerea României. Cu furie a pus mâna pe teava care ducea petrolul

nostru în Rusia, a închis-o și a oprit continuarea furtului petrolului nostru pe această cale de 16 ani.

Acest act trebuia considerat de cea mai mare importanță pentru economia națională și începutul minim al unei epoci noi în relațiile noastre cu rusii.

Deci ne găseam într-un conflict nedeclarat cu rusii și într-o încordare extremă.

Ce se întâmplase?

Printr-un savant al lor cu numele Valev, rusii au spus: „Socialismul a evoluat așa de bine în țările noastre (Rusia și celelalte țări socialiste din Estul Europei) încât depășește ideea de granițe între statele noastre. Propunem deci și cerem să facem un complex interstatal care să cuprindă 100.000 kilometri<sup>2</sup> din estul României, 30.000 kilometri<sup>2</sup> din nord-estul Bulgariei și 12.000 kilometri<sup>2</sup> din sudul Basarabiei. În acest complex să lucreze de-a valma muncitori din toate aceste trei state, fără a avea un control al trecerii granitelor. Acest teritoriu din România reprezenta la ora aceea 52% din industria țării și 48% din agricultură, căci cuprinde Galatiul cu siderurgia și Bărăganul cu frumoase produse agricole.

Dacă ar fi acceptat această cerere, România ar fi fost desființată ca stat independent.

Deci ai noștri s-au trezit și au respins-o cu furie.

Dar de ce li s-a făcut această propunere? Desigur, și din îndrăzneala nesocotită a rusilor, dar și pentru faptul că până acum ai noștri nu au respins nici una dintre cererile anterioare ale rusilor.

Acum urma a ne elibera din temnite și din considerentul că era cererea ONU și din aceea că acumă când s-au stricat cu rusii, eliberările să fie o mică concesie poporului român și o tardivă și infirmă reconciliere.

\*

În grabă ne-au dus în celularul nou. Unii plecaseră și unii plecau. Zilnic erau unele plecări.

Eram dusi zilnic la filme să vedem litoralul mării noastre, splendidul litoral al Mării Negre. M-am minunat... era o frumusetă. Măcar atât! După marile nedreptăți, fărâdeleși și crime ce le-au făcut, iată acum un lucru bun și frumos! Ne-au arătat livezi întinse de meri, peri, ciresi, mai multe sau mai puține hectare, după caz, plantate în locuri virane altă dată, dar și pe locuri ușor înclinate, pline de rod. Când ne-au trecut prin fața ochilor miile de blocuri pentru atâția ce plecau de la țară și se mutau la oras, am fost rău surprins. Aspectul nu era frumos deloc. Când mă gândeam la varietatea și frumusețea caselor românești ce au fost distruse, pentru niște blocuri uniforme, fără nici un aspect estetic, lipsite de confort și neîncălzite destul iarna, cugetam că nu au fost prea bine inspirați când le-au făcut. Desigur, ea a avut în vedere necesitatea stringentă de a da locuințe oamenilor ce intrau în industria ce se dezvoltă repede și nesocotit și nu canoanele estetice ale locuințelor. Dar însăși destăranirea sătenilor și aducerea lor la oras în prea mare măsură, o consideram o greșală. Pe de altă parte însă și distrugerea caselor bune spre a intra în bloc era o greșală, o mare greșală. Ne-au trecut prin fața ochilor cirezi de vaci minunate, păscând la câmp, sau le-am văzut în grajdurile colectivelor, cu ugerile mari, pline. Apoi oi de rasă sau turcanele noastre, berbeci carachiul etc. Porci frumoși, minunați. Recoltele minunate și desigur cu date umflate; cartofi, 50.000 kg la hectar, grâu ca aurul ori ovăz, acolo producția era cu totul umflată: de la 4.000 de kg la hectar, la 10.000 –12.000 kg la hectar.

Mi-am dat imediat seama că minciuna comunistă s-a întins și aici și că e prezentă în toate sectoarele. Nici nu se putea altfel. Minciuna, exagerarea, falsul, tine strict de natura comunismului. Desființați-le pe acestea și distrugeți însuși comunismul.



Dar eu condamnam, în inima mea, însăși colectivizarea agriculturii. Dacă le puteam face concesie comunistilor că puteau face loturi de stat 15-20% din pământul agricol al țării, nu puteam admite nicidecum colectivizarea cum s-a făcut la noi, cu păstrarea pentru țărani a unui lot de 1.500 m<sup>2</sup>. Și apoi sila cu care au fost puși țăranii să intre în colective, împinsi cu sula, bătuti, închisi. Auзіsem de revoltele țăranilor pentru apărarea pământului lor și că au fost zeci de mii de morti. Condamnam brutalitatea ce o aplicam oamenilor spre a-i sili să intre în colective.

Nicolae Ceausescu, tigan tătăreșc, supranumit „biciul lui Ghită” a condus colectivizarea dur, sângeros și extremist și a câștigat o celebritate din cele mai josnice prin duritatea și purtarea sa la colectivizare. De atunci s-a evidentiat și cei ce l-au văzut cum lucrează, cu ce mână plină de patimă, trebuiau să evite ascensiunea lui la conducerea partidului.

Dar toate aceste aprecieri rămâneau ascunse în inima mea și cine le-ar fi putut exprima atunci deschis?

Așteptam tăcuti la televizor urmărind scenă după scenă.

De cele mai multe ori era prezent și Crăciun, directorul temnitei, cu mina lui severă, cu fata lui aspră și înfricosătoare. Uneori el punea unele întrebări. Am răspuns și eu la unele, dacă am fost întrebat direct. Dând informații cu caracter general ne amintea cât de tari sunt comunistii în lume, cât de creatori și de valorosi și de neînvinși sunt. Nu uita niciodată să arunce vreo săgeată împotriva legionarilor. Bunăoară: „Horia Sima, complotistul, e în Spania și azi e mai surd încă decât ieri”.

Eram înfrânți, slăbiți ca niște umbre, și totuși călăul Crăciun mai plesnea cu plesnetele biciului cuvântului său agresiv și ocărător în noi. Într-atât comunismul înrăiește omul și-l atâta la manifestarea instinctelor lui josnice și primitive.

## *AIUD, ÎNTÂLNIRI NESPERATE*

Cu ocazia filmelor si a asistării în grup la ele, ni s-a dat prilejul fericit să ne întâlnim unii cu altii, camarazi cunoscuti sau necunoscuti cu care am avut întâlniri în fugă si scurte convorbiri.

Iată-l pe viteazul Nae Cojocar. Părea obosit si înfrânt. Trecuse prin reeducare si concesiile ce le va fi făcut i-au frânt inima.

Iată-l pe admirabilul Mircea Nicolau, pe Mitu Banea, pe Bânda, pe Nelu Rusu, pe multi altii, sibieni si nesibieni.

Iată-l pe distinsul avocat Chioreanu, originar din judetul Alba, care după Nicolae Pătrascu, cândva timp, răbdător si eroic, conduse Miscarea Legionară sub comunisti, când acesta fi arestat, luă el conducerea si activă în continuare cu dârzenie si înțelepciune.

Toti cei ce nu muriseră în lupte, în temniță de foame, ucisi la interne în cercetări sau luati de acasă si găsiți morti la margini de drum la sute de kilometri distantă, cum a fost comandantul legionar Ilie Colhon, toti se găseau acum aici, la Deva, la Jilava, la Dunăre si în alte locuri, toti în asteptare, fără să stie că se vor elibera.

Într-adevăr, despre aceasta nu se stia nimic sigur. Știrea că ONU a intervenit pentru noi am aflat-o după eliberare.

Unii, deci, se eliberau. Vedeam asta. Dar câți? Știam noi că ne vom elibera toti? Nu stiam nimic sigur, trăiam din presupuneri. Voi pleca si eu, își spunea fiecare, si pe drept cuvânt.

Așteptam. Unii cu ultima sperantă, cu înfrigurare si dor, altii resemnati, în liniste si fără aprindere, calmi si senini. Între acestia eram eu.

Îmi spuneam: e posibil ca unii să plece si altii să rămână încă. De aceea, calm si răbdare. Nu trebuie să-mi tulbur linistea

cu o speranță încă nesigură. Și apoi să nu uit: am dezlăntuit o grevă la mina de plumb Nistru și sunt foarte rău văzut. Nu eram oare eu banditul care nu are drept la asistentă medicală?

Deci de voi pleca și eu, voi fi între cei din urmă. Și nu sufeream la gândul că voi întârzia sau că voi mai rămâne în continuare.

Auzisem că bunul și, de ce nu, admirabilul Caleia, avocat din București, căzut cu Sumanele Negre și ajuns în temniță prietenul meu, când a văzut că pleacă alții înainte de el, a lesinat. Bietul, cât dorea casa! Eu însă nicidecum nu trebuie să ajung aici, căci eu o doresc cu cumpătare: dacă va fi să fie.

Îi vedeam pe toți cei ce îmi apăreau în față, mă bucuram, ne îmbrățisam, ne spuneam cuvinte bune și nici un cuvânt de răzbunare și rămâneam același „rece”, cum ar zice Eminescu, în așteptare: consideram că e cea mai cuminte atitudine ce mi se potrivea atunci.

Cu toată sederea la grădină, aproape trei luni, în soare și cu un mic plus de mâncare, eram atât de slăbit, atât de stors, <?>încât te puteai uita într-o ureche și să vezi în cealaltă. Eram transparent. Probabil că de nu ar fi fost grădina, la ora aceea aș fi fost mort.

Dar Dumnezeu a rânduit lucrurile spre salvarea mea. După cuvântul inspirat al marelui Apostol Pavel: „celor ce-l iubesc pe Dumnezeu toate li se întorc spre bine”.

Cugetând după visul meu din 1956 trebuia să mă eliberez și eu căci trecuseră cei opt ani și venise anul mântuirii: 1964. Era de presupus că mă voi mântui și eu cu toți ceilalți. Dar nu mi s-a arătat mie deschis: tu vei intra în grupul cel mare. De aceea trebuie să fiu rezervat. Dar fiindcă mi s-a arătat mie 1964 ca anul mântuirii noastre a Românilor, mă încredintam tot mai mult că și eu trebuie să plec. Acestea erau gândurile ce frământau în inima mea.

Zi de zi ne treceau la televizor prin fata ochilor noi și noi

realizări comuniste: tăierea unui drum în munti în județul Arges, barajul și lacul Bicaz, termocentrale, fabrici și orase noi.

Nimeni n-a știut să-si facă o mai bună propagandă decât comunistii, și cu câtă zarvă și laude! Ajunseseră la o psihologie patologică: o tăgăduire a trecutului aproape totală, o critică a tuturor, o inflamare a eului lor până la nebunie. Totul era rău ce fusese înainte, și organizare socială, și biserică, și școală, și filosofie, și justiție, tot. Totul trebuia dărâmat din ce a fost. Se proclama „noul” și dărâmarea „vechiului” - fără control și fără examen. *De plano*, tot, absolut tot trebuia lepădat. Parcă lumea începea de acum. Cu pasiune și un dinamism aprins și formidabil dărâmau și ardeau urmele trecutului. O nouă barbarie se instala în România, în numele științei ce confirmă, se spunea, socialismul ca singura doctrină socială justificată în numele unei presupuse fericiri viitoare și pentru ea. Toate trebuiau jertfite în numele acestora și pentru „construirea” societății socialiste multilateral dezvoltate, culmea fiind comunismul, epoca de aur a omenirii.

Se preconiza o eră comunistă, Marx, Engels, Lenin erau părinții fondatori, iar Stalin organizatorul noii lumi, eroul, marele dascăl al lumii, slăvitul, el îi asigură sosirea prin organizarea unui stat comunist puternic și amenințător cum nu a mai fost altul pe pământ. El era al doilea Dumnezeu.

Roosevelt, președintele Americii și Churchill, admirându-i geniul, i-au dat în mână niste atuuri cu care a făcut din Rusia nu numai o mare putere, ci una ce tindea la stăpânirea lumii și la dominarea ei peste tot... Până la Berlin tot ascultau ordinele ei. Stalin era Dumnezeuul Orientului. Singurul Dumnezeu, căci pe cel Atotputernic, Dumnezeuul cel adevărat, l-au declarat căzut, înlăturat, apoi inexistent. De aceea, nebuni de legat, au adoptat salutul: „Nu există Dumnezeu”. Iar răspunsul: „și nici n-a fost”.

Nu stiam încă că dincolo de aceste realizări și stări pozitive zăceau dedesubt în atâtea locuri necazuri, dureri, mari

nedreptăți, stări betege, lipsuri cu nemiluita, oftări și blesteme.

Pe acestea le-am aflat și văzut eu însumi mai târziu. Cât de mult însă relele erau ocolite în propaganda ce ni se făcea.

Știam de cozile la prăvălii, iar comunistii ne spuneau că sunt de toate, oamenii au bani și stau să-și ia marfa. La toate aveau comunistii răspunsuri mincinoase și perfide. Ei stiau că mint și totuși continuau să o facă. În cazul cozilor, ele se formau tocmai pentru că lipsea marfa, și în caz să poată avea rând și fiecare să ia câte ceva.

Șederea mea în celular cu programul zilnic de sedinte educative și cu noi și noi expuneri la televizor ale marilor realizări comuniste a durat cam două săptămâni.

Mare mi-a fost durerea în acele zile când am aflat că Ministrul de Interne Alexandru Drăghici nu recunoaște că noi, legionarii, am fost niște luptători sinceri și cinstiti pe direcția noastră românească, anticomunistă, împotriva evreilor și politicianismului venal și corupt de la noi. Acest însă, o namilă în forma unei brute, cât de stricat trebuie să fi fost în inima lui, cât de josnic și obtuz în atitudine dacă putea crede că milioane de oameni, și mai ales tineri, s-au angajat într-o luptă grea, plină de riscuri, cu inima necurată și cu dorul îmbogățirii! Când? Când fără riscuri și cu avantaje imediate puteai intra în partidele noastre existente și să faci carieră. Mandatul de deputat, dacă erai inteligent și dacă mai erai și demagog ca Armand Călinescu bunăoară, care a excelat în demagogie și minciună și dacă partidul venea la putere, îl aveai imediat cu toate avantajele lăaturalnice ce decurgeau de la el.

Cât de mult m-au îmbiat liberalii și tărănistii să merg cu ei și am refuzat. Și la avantajele ce mi le arătau de voi intra la ei, eu am răspuns: eu nu vreau să primesc, eu vreau să dau și iată acum un imbecil, estropiat sufletește, cocotat sus în Partidul Comunist, după 22 de ani de temniță, îmi tăgăduia buna credință, omenia, etc. Ce fel de inimă avea în el această brută?

Și nici nu m-ar fi interesat stricăciunea lui interioară, treaba lui, dar în postul în care era, o astfel de considerare a noastră ar fi putut avea urmări grele și în viitor asupra noastră.

Știam că era căsătorit cu o rusoaică și îmi ziceam că poate îl influențează nefavorabil și îl orbeste sotia. Căci mi s-a spus de către cineva următorul secret: rusoaicele căsătorite în alte țări, când se duceau acasă în vizita familiei lor trebuiau să treacă pe la Securitate care le da unele sarcini să le facă, ce să spună, cum să lucreze. La plecarea din Rusia primeau sarcinile și la sosirea acasă vărsau punga și urmau să primească alte însărcinări. Depindea cât era fiecare de conștiincioasă în a împlini aceste sarcini. De aceea, în aceste zile, o soție rusoaică nu era numai o soție, ci și o spioană. Evident, o spioană împotriva României în cazul nostru și în general împotriva oricărei alte țări. Așa se și explică multe succese ale comunismului sovietic, un spionaj generalizat în lume. Toate indicațiile pentru România erau de a strica țara aceasta.

Și viitorul urma să fie grevat de trecut, prin această psihologie a unora ca Drăghici, lucru ce nu era deloc plăcut a-l deduce.

\*

În acest timp auzeam zilnic de plecări. Deci era lucru serios, comunistii de la noi slobozeau chinga. Era și timpul. Eram ultimii detinuti politici rămași în temnite din spațiul controlului sovietic. Gheorghe Gheorghiu, acest comunist excesiv de fanatic, tindea silit, la o destindere în țară.

Minunat!

Dar cu o psihologie ca a lui Drăghici, dacă și alții o vor avea, ce se va întâmpla cu noi afară? Cum va reactiona cadrul social? Vor putea înțelege cei liberi drama prin care am trecut noi cei din temniță, focul în care am ars, durerile și tot ce am pățimit? Vor avea ei înțelegerea cuvenită? Aceste gânduri îmi

treceau prin minte atunci. În poezia: „Voi n-ati fost cu noi în celule”, poetul cel mare al temnitelor românești, Radu Demetrescu-Gyr, a exprimat așa această stare:

*„Voi n-ati fost cu noi în celule  
Să stiti ce e viata de bezne  
Sub gheare de fiară cu guri nesătule;  
Voi nu stiti ce-i omul când prinde să urle  
Strivit de cătuse la glezne.*

*Voi n-ati plâns cu pumnii-n orbite  
Străpunsi de cutitul trădării,  
Sub cer fără stele în drum spre morminte;  
Voi n-ati dus povara durerilor sfinte  
Spre slava si binele țării.*

*În cântec cu noi laolaltă  
Trecând peste umbre peretii,  
Voi n-ati cunoscut frumusetea înaltă  
Cum dorul irumpe, cum inima saltă  
Gonind după harfele vietii.*

*Ce-i truda de brate plăpânde,  
Ce-i jugul, ce-i rânjet de monstru,  
Cum scârtâie osul când frigul pătrunde,  
Ce-i foamea, ce-i setea, voi n-aveti de unde  
Să spuneti aproapelui vostru.*

*Voi nu stiti în crunta-nchisoare  
Cum minte nădejdea si visul,  
Când usi se închid sub zăvoare  
Cum în noi insul se vinde pe sine  
Privind povârnisul în groaznica lui înclestare.*

*Ati stat la ospete-ncărcate  
Gonind după fast si orgoliu  
Nici milă de noi, si nici dor, nici dreptate  
Nici candel-aprinsă si nici libertate  
Doar ghimpii imensului doliu.*

*Asa sunteti toti cei ce crezurăti  
Că pumnul e singura faimă.  
Fătarnici în cuget, pe-alături ne treceti  
Când noi cu obrazii ca pământul si vineti  
Gustăm din osândă si spaimă.*

*Când portile sparge-se-vor toate  
Și mortii vor prinde să urle,  
Când lanturi si ziduri cădea-vor sfărmate,  
Voi nu stiti ce-nseamnă învierea din moarte  
Că n-ati fost cu noi în celule!*

### ***ELIBERAREA***

Un colonel din Ministerul de Interne, Sepeanu, m-a chemat si mi-a spus:

- Pleci acasă, trebuie să ne dai o declaratie înainte, un angajament că nu vei vorbi nimic nimănui de cele ce s-au petrecut în temniță. Aveți voi ce să vorbiti; aceste lucruri sunt interzise.

Am dat imediat această declaratie cerută. Sărmanii! Erau constienti că cele întâmplate cu noi erau prea grave ca să le afle lumea, i-ar fi discreditat prea mult. De aceea își luau această măsură de apărare. Slabă măsură. Și m-am mirat că au mai îndrăznit să o ceară fiindcă, psihologic, era cu neputință a o îndeplini. A sta în temniță peste două decade de ani si a nu vorbi



de ei era ceva imposibil. De aceea, am dat declaratia cu gândul că această ultimă cerere a lor e un abuz nerusinat si că nicidecum nu mă simt obligat să o ascult.

M-am dus si mi-am căutat inelul de căsătorie, de aur. Și mi l-au dat. Hainele civile fuseseră trimise acasă - nu le mai aveam.

Mă îngrijisem să am ceva pentru acest moment. Când plecase cineva acasă mi-a lăsat niste pantaloni răi. Aveam si o haină de mână a doua, niste chiloti, o pereche de ghete uzate, ciorapi, o cămasă - singura - si chiar o sapcă. Lipsa de la bagaje cojocelul minunat de lână brumărie ce mi-l adusese studentul neuitat si vesnic iubit Petru Baciú din Bacău, un tip de luptător de înaltă clasă, neînfricat, cu o credință puternică, care a luptat si în munti. Erou al luptei anticomuniste, plin de elan si mereu activ.

În 1947 cu riscuri enorme, târându-se pe brânci, la muncă la demontarea liniei duble de cale ferată de la Aiud, unde eram la lucru, m-a vizitat pe mine si pe doctorul Ilie Niculescu. Era prea frumos. Cum putea să-mi fie lăsat? Aveam în păstrare de la muncile la mină 607 lei. Mi i-au dat.

Am dezbrăcat repede hainele mele vărgate: zeghea si pantalonii, cămasa si chilotii si le-am îmbrăcat pe cele civile. Tuns, slăbit, eram ca naiba. Dar de asta nu mă sinchiseam câtusi de putin. Mi s-a dat o foaie de drum pentru tren si biletul de eliberare.

Eram „gratiat”, nu „amnistiati” ca la 23 august 1944, ci gratiat, calificativ care în drept avea alt sens pentru detinut, cu alte consecinte legale.

Cum unii detinuti ce se eliberau primeau biletul de tren până la statia ultimă a locului unde mergeau, dar de acolo până acasă mai aveau de mers cu autobuzul un număr de kilometri, mi-au spus situatia si am dat 300 lei la unul si la altul din „capitalul” meu de 607 lei ce-l aveam. Eram bucuros că pot face

acest bine, la nevoie.

Asteptam. De la unii mi-am putut lua rămas bun. Totul în fugă. Nu eram încă liber să caut pe cine voiam. Erau încă restrictii.

Deci plecam.

Adio, Aiud - loc de mari chinuri si de mari bucurii, loc în care am petrecut 18 ani. Anii mei tineri în tine s-au topit.

Adio, Aiudule, loc sfintit prin suferintele nestiute ale generalilor gloriosi în război, umiliti aici, ce au murit de foame cu gândul la slava patriei lor!

Adio. Aiudule, loc sfintit de suferintele ministrilor antonescieni, al altor ministri, al senatorilor si deputatilor României de la Unire la 1944 ce au murit, martiri nevinovati - în anii revolutiei 1947-1954.

Adio, Aiudule, loc sfintit de suferintele profesorilor universitari, preotilor, arhitectilor, artistilor, medicilor, avocatilor, inginerilor, profesorilor si învățătorilor, ofiterilor si soldatilor, studentilor, muncitorilor si tărănilor ce au murit în tine în perioada 1944-1964!

Adio, Aiudule, loc sfintit si mormânt al elitei de gând si simtire a neamului românesc în epoca comunistă!

Adio, Aiudule, care în acest timp de răsturnări ti-au schimbat menirea: în loc să rămâi loc de osândă pentru cei răi ai devenit loc de osândă pentru cei buni si mormânt al lor!

Adio, Aiudule, în care cei necurati au chinuit si ucis pe cei curati din ură si miselie sau înselati de un vis!

Adio, Aiudule, ce m-ai cuprins în bratele tale haine în 1942, un om, si mă slobozi acum în 1964 o umbră, un rest! Nu te blestem. Plec din tine senin, cu sufletul liber.

Multumesc lui Dumnezeu pentru toate, dar mai ales că sunt încă viu, după toate.

Plec neangajat, fără belciug la nas. Apartin lui Dumnezeu, mie, familiei, Patriei, si nu Partidului acaparator si corupător de

suflete.

Sunt o umbră, dar mă simt bine, sunt liber și - ușor ca un fulg - zbor în viitor. Nu însă mânat de vânt, ci călăuzit de conștiința mea. Nu port în mine povara niciunei uri și nici a unui gând de răzbunare. Iert pe cei ce m-au lovit prin sentințele lor nedrepte și miselești; iert apoi pe cei ce m-au lovit cu pedepsele lor nedrepte în temniță. Iert pe cei ce m-au lovit cu bratele și cu pumnii lor și cu picioarele.

Mulumesc cu recunoștință celor ce, puțini, în aceste împrejurări grele și opresive, au rămas dreți, cinștiți, neopresori și chiar binevoitori.

Cer binecuvântarea lui Dumnezeu pentru toți cei ce au fost cu mine și mai sunt vii, precum și pentru cei ce m-au păzit.

Rog pe bunul Dumnezeu să ierte păcatele tuturor celor ce au murit în timpul perioadei mele de pedeapsă, și după aceea, la Aiud, în lagăre, la canal și în alte locuri de suferință și chin, din orice neam și de orice credință ar fi fost ei.

Fie ca acești morți să dea rod și să fie o temelie tare pentru o Românie de mâine, curată și sfântă, o jertfă bine primită de Dumnezeu pentru învierea din morți a neamului meu românesc!

## CUPRINS

ÎNCEPUTURI .....	
STUDENT LA ACADEMIA TEOLOGICĂ „ANDREIANĂ” .....	
STATUL EVREIESC ISRAEL .....	
CAROL AL II-LEA .....	
PARTIDELE POLITICE ȘI POLITICIANISMUL DE LA NOI .....	
MIȘCAREA LEGIONARĂ - GARDA DE FIER .....	
SFÂNTĂ TINEREȚE LEGIONARĂ .....	
OCTAVIAN GOGA - PRIM MINISTRU .....	
ÎN LAGĂR LA VASLUI .....	
ELIBERAREA .....	
STUDENT .....	
ANUL 1940. TRAGEDIA ROMÂNIEI .....	
PREZENT ÎN GUVERNAREA LEGIONARO-ANTONESCIANĂ .....	
UCIDEREA LUI NICOLAE IORGA ȘI A LUI VIRGIL MADGEARU .....	
PRIMAR LA SLĂNIC-MOLDOVA .....	
REBELIUNEA: 21-23 IANUARIE 1941 .....	
DUPĂ REBELIUNE .....	
RĂZBOIUL .....	
GÂNDURI ALE MELE. TEMERI .....	
ARESTAREA .....	
LA BUCUREȘTI. ALTE ANCHETE .....	
PROCESUL .....	
AIUDUL .....	
IAR PENITENCIARUL PLOIEȘTI .....	
IARĂȘI AIUD .....	
TEROAREA .....	
ATTUDINI ȘI RELAȚII ÎN TEMNIȚĂ .....	
REGIMUL LA AIUD ÎN 1944 .....	
23 AUGUST 1944 .....	
RĂNIȚI ÎN AIUD ȘI TRATAMENTELE .....	
DIRECTOR NOU ÎN AIUD: GUȚAN .....	

## AMINTIRI DIN ÎNTUNERIC

---

VIE ACTIVITATE ÎN TEMNIȚĂ.....	
AȘTEPTĂRI .....	
AȘTEPTĂRI ÎN CONTINUARE.....	
ÎNTRE BANDIȚI.....	
VLAICU .....	
LUCRĂTOR LA TRAVERSE.....	
BIBLIA.....	
DECRET DE REDUCERE A PEDEPSEI .....	
SOSIRI IMPORTANTE LA AIUD.....	
ANTONESCU ȘI PROCESUL SĂU .....	
CONTELE BETLEN.....	
NOI SOSIȚI LA AIUD .....	
PASCAL.....	
FOAMEA.....	
TIFOSUL EXANTEMATIC .....	
GENERALUL ION PETROVICESCU.....	
TRAIAN BRĂILEANU .....	
PROFESORUL ALEXANDRU MARCU .....	
GENERALUL IOSIF IACOBICI.....	<b>Error! B</b>
LUCRĂRI ÎN INTERIORUL TEMNIȚEI.....	
SLUJIRILE RELIGIOASE ÎN AIUD .....	
<?> FERICITUL AUGUSTIN .....	
SILE CONSTANTINESCU .....	
GENERALUL ION STAVRESCU .....	
AVOCATUL PETRE PANDREA .....	
POEZIA ÎN AIUD.....	
TINERI LEGIONARI ARESTAȚI ÎN 1948 .....	
ISTRATE MICESCU .....	
VALERIU GAFENCU.....	
PREOCUPĂRI PERSONALE .....	
PE GOLGOTA.....	
DE CE ATÂTEA ARESTĂRI ÎN ROMÂNIA?.....	
1950.....	

ION HEGHEDUȘ .....	
PREOTUL ȘERBAN .....	
GABRIEL CONSTANTINESCU .....	
IOAN ARGHIROPOL .....	
GICĂ (GOGU) LĂPUȘNEANU.....	
TONI VOICULESCU .....	
FELICITĂRILE ȘI MULȚUMIRILE GUVERNULUI .....	
GHEORGHE JUNCU .....	
AUREL PASTRAMAGIU .....	
ION DUMITRU .....	
PREOTUL NICOLAE PÂSLARU.....	
NICOLAE GOGA .....	
NELU RUSU.....	
LUCA DUMITRESCU .....	
DUMITRU SOLCAN .....	
SEBASTIAN MOCANU .....	
PREOTUL ORTODOX VALERIU ANTAL.....	
DIACONUL TEODOR BEJ.....	
ION SCURTU .....	
DIACONUL ILINESCU .....	
NICOLAE SIMIONESCU .....	
MARIN TUCĂ.....	
SFINTELE PAȘTI ÎN MINA BAIA SPRIE .....	
PREOTUL GRECO-CATOLIC LELUȚIU .....	
100 STUDENȚI SOSIȚI ÎN LAGĂR .....	
LUCRĂTOR ÎN MINĂ.....	
ION BUJOR .....	
INTERVENȚIE PENTRU ÎMBUNĂTĂȚIRI.....	
LA MINA NISTRU.....	
PE GALERIE LA VAGONETE .....	
ORTINSKI .....	
INSPECȚIE ÎN LAGĂR .....	
ABUZURI OFICIALE .....	

## AMINTIRI DIN ÎNTUNERIC

---

GREVA .....	.....
CU TRAIAN COLHAN ÎN CELULĂ .....	.....
SPERANȚE.....	.....
PREOTUL IOAN BERGHIANU .....	.....
O DESTĂINUIRE FRUMOASĂ.....	.....
LA IAȘI.....	.....
REÎNTORS LA AIUD .....	.....
CU CONSTANTIN GANE .....	.....
RICI (RICHARD) HILARD.....	.....
SINGUR .....	.....
DIONISIE FOTINO .....	.....
JUSTIȚIE ȘI PROCESE LA NOI .....	.....
NAE COJOCARU.....	.....
CU ALȚI DEȚINUȚI.....	.....
NOI ARESTAȚI SOSIȚI LA AIUD .....	.....
DOCTORUL AUREL MARIN .....	.....
PROFESORUL GHEORGHE MANU.....	.....
PEDEPSIT DIN NOU CU ZECE ZILE .....	.....
REMUS BELU.....	.....
CU PRINȚUL ALECU GHICA .....	.....
GHEORGHE CALCIU DUMITREASA .....	.....
DIN NOU O PEDEAPSĂ DE 18 ZILE.....	.....
EMERIK ȘIPOȘ ÎN TEMNIȚĂ.....	.....
CU ALȚI CAMARAZI .....	.....
PETRE PANDREA .....	.....
ÎNTR-O NOUĂ IZOLARE .....	.....
VASILE STOIAN .....	.....
PREOTUL IOAN BERGHIANU .....	.....
CU NICHIFOR CRAINIC .....	.....
CU ALȚI CAMARAZI .....	.....
IAR SINGUR .....	.....
REEDUCAREA .....	.....
LA GRĂDINĂ ÎN CONTINUARE .....	.....

ÎNTÂLNIRE CU PREOTUL BĂCĂUAN CONSTANTIN CRIȘAN .....

AIUD, ÎNTÂLNIRI NESPERATE.....

ELIBERAREA .....

Mulumesc cu recunostință celor ce , putini, în aceste împrejurări grele si opresive au rămas drepti, cinstiti, neopresori si chiar binevoitori.

Cer binecuvântarea lui Dumnezeu pentru toti cei ce au fost cu mine si mai sunt vii, precum si pentru cei ce m-au păzit.

Rog pe bunul Dumnezeu să ierte păcatele tuturor ce au murit în timpul perioadei mele de pedeapsă si după aceea la Aiud, în lagăre, la canal si în alte locuri de suferință si chin, din orice neam si de orice credință ar fi fost ei.

Fie ca acesti morti să dea rod si să fie o temelie tare pentru o Românie de mâine, curată si sfântă, o jertfă bine primită de Dumnezeu pentru învierea din morti a neamului meu românesc!

## *VOLUMUL II*

### **Plecarea acasă**

Iată-l acum pe avocatul N. din Sibiu, detinut de 7 ani,



fostul sef economic al raionului Sibiu – tovarășul cu care voi pleca! E cu un an mai mare ca mine. Îl asteaptă la Sibiu o sotie iubită, cu o fetiță încă elevă, rod întârziat al dragostei sale, într-o casă frumoasă, cu grădină de trandafiri.

Iată-l si pe distinsul preot Ioan Florea, din Pianul de Jos judetul Alba, prietenul meu, venit a doua oară în detentie. Om înnobilat în temniță, blând si luminat, rezervat si tăcut, chibzuit si echilibrat cu un mare talent muzical. Dirijor de cor, compozitor de talent. Slujitor sfânt de o aleasă manieră, rar întâlnită, înzestrat si cu o voce minunată.

Împreună, noi trei, am iesit din temniță în seara zilei de 28 *iulie 1964*. Am mers direct la tren. Auzisem că un detinut, în gară, luând o cinzeacă de rachiu, în halul de slăbire în care era – a murit îndată din pricina acestei imprudente. Un codru de pâine vom fi avut la noi.

În tren spre Teius, nod de cale ferată, unde trebuia să întrerupem si să luăm trenul spre Sibiu. Slăbiti, tinsi si cu hainele ponosite repede am fost descoperiti că suntem fosti detinuti. Multi ne priveau cu bunăvoință, iar unii cu rezervă.

În Sibiu ne-am îmbrățisit si ne-am despărțit, după ce ne-am dat adresele. Părintele Florea avea sotia în oras, învățătoare si o fată, iesită de curând profesoară.

Eu m-am dus la verisoarele mele de gradul doi, surorile Ana Lungu, învățătoare, fostă colegă a mea de Școala Normală si Mărioara, măritată cu Nicolae Dumitreasa fost secretar al

Postei Sibiu. M-au primit cu multă bucurie, uimindu-se de starea de slăbiciune în care mă găseam. M-au ospătat cu mulă dragoste. În timp ce mâncam, Mărioara nu se putea opri din plâns pentru halul în care mă găseam. De altfel toti erau înduiosati. Ei îi scrisesem o seamă de scrisori de mângâiere si încurajare, pin 1933-1934, când nu se putea consola fiind distrusă de pierderea iubitelui ei prieten, profesorul de muzică Petru Severin care după opt ani de dragoste, vise si speranta, se căsători cu o olteancă. Scrisorile le citea plângând într-un grup de 5-6 prietene. Ele au remontat-o căci, în starea de depresiune în care era, hotărâse să nu se mai mărite si a respins câteva cereri de căsătorie ce i s-au făcut de persoane alese, care o pretuiiau pentru frumusetea ei si mai ales pentru caracterul ei frumos. Târziu, după mari străduinte, a consimtit să se mărite cu Nicolae Dumitreasa ce se îndrăgostise tare de ea, îi îngăduise la început să o vadă numai o dată pe zi.

Ei mi-au dat o cămasă si o haină ca lumea, cu care m-am îmbrăcat imediat.

Apoi m-am dus la Răsinari la verisoara mea primară Maria Sădeanu. Ea cu sotul ei Ian si cu cele două fiice si cu cei doi fii m-au primit ca pe un frate. Au fost bucurie si lacrimi de bucurie. Cu adevărat păream un frate mult iubit de ei.

Vederea satului meu natal mi-a produs o bucurie imensă. Se întinsese cu zeci de case noi, atât spre Sibiu cât si spre Poplaca.

O uimire deosebită mi-a produs-o faptul că toti oamenii se prezentau cu numele răsturnate: nu mai erau Ion Bădilă, Nicolae Giurcă, Ion Treistaru, cum îi lăsasem ci Badilă Ion, Giurcoi Nicolae, etc., în formă maghiară. I-am întrebat: când v-ati schimbat numele? Păreau a nu fi constienti de această răsturnare.

Repede mi-am dat seama cu câtă perfidie au lucrat ungerii la această transformare. Și cât de inconstienti au fost românii că au putut ajunge aici. Mi-am dat seama că trebuie să ne întoarce imediat unde am fost înainte de această afurisită perioadă de timp. Am luat hotărârea să actionez imediat în acest sens.

O senzatie nouă fermecătoare aveam la schimbările de peisagii ce-mi treceau prin fata ochilor. Culorile vitrinelor din Sibiu, cu obiectele din ele, mă încântau. Totul mi se părea minunat si fantastic.

În ce priveste bucuria eliberării a fost simțită la o scară redusă. Vena prea târziu. Eram prea dărâmat. Starea mea era ca a unei fete plină de iubire care a asteptat cu sufletul înflăcărat, plină de vise si proiecte pe Făt-Frumosul ei adorat plecat departe. Dar care, venind prea târziu, a găsit-o frântă si obosită de asteptare. Mă bucuram totusi si speram că voi putea face ceva încă folositor mie si altora. Condițiile de la noi în acel moment nu permiteau o bucurie exaltată. Tot comunism, tot Securitate, tot consilieri rusi.

Îmbiat de rude cu mâncăruri alese ca să mă hrănesc pentru

refacere, le-am respins, spre regretul lor. În primele zile am refuzat orice păhărel de vin și de tuică. Trebuia să revin la un regim alimentar normal printr-o cumpătare prelungită, printr-o evitare a mâncărilor bogate, preferând laptele, ouăle, brânzeturile, verdeturile și fructele. Dar și acestea nu până la săturare. Astfel mi-am salvat sănătatea. Abia în al doilea an de la eliberare am ajuns să consum, când se ivea ocazia, două păhăre de vin într-o zi. Înainte serveam un singur pahar. Cei ce au acceptat mâncărurile alese, grăsimile, dulciurile, băuturile la îndemnul binevoitoare ale familiei, care nu stiau că la face rău, după regimul de temniță, și-au distrus repede ficatul și stomacul și au deschis drumul unei morți grăbite. Organismul detinutului cu ani mulți de temniță s-a statuat într-o formă de alimentare sărăcită, care a devenit ca o stare a lui normală. A ieși din ea grăbit înseamnă a răsturna echilibrul organic și a-l da peste cap. De aici necesitatea cumpătării, acest lucru fiind valabil nu numai pentru oameni, ci și pentru animale. Dând, bunăoară, carne unui câine înfometat timp de 6-7 zile, l-ai omorî imediat. Organismele animalelor au mari asemănări cu cele ale oamenilor.

### *Întâlnirea cu familia și cu prietenii*

Înștiințati de venirea mea, frații mei Dan cu soția Opreana și Bucur au alergat de la Drăgășani în a 4-a zi de la sosire să mă

vadă. Tocmai atunci a sosit și fiica mea Mariana. Silvia, fosta mea soție, măritată acum cu un învățător, director în 1951, după ce a dedus că sunt mort prin faptul că în noiembrie 1949 a primit hainele mele civile acasă, iar la întrebarea făcută penitenciarului Aiud, unde sunt îngropat, nu a primit răspuns. Cu doi ani înainte de eliberarea mea a aflat că nu sunt mort și a fugit de la bărbat și trăiau singure în satul Hârja-Bacău. Ea aflase că se întorc acasă detinutii politici și a trimis-o pe Mariana să vadă dacă nu cumva m-am întors și eu.

A fost o întâlnire emotionantă, și pentru că nu ne văzusem de atâția ani și pentru halul în care mă găseam: eram urât foc, oribil, palid pământiu, numai pielea pe os, cei mai mulți dinți căzuți, părul rărit și sur, ochii în fundul capului. Aveam 59 de ani.

Dar și ei nu mai erau aceiași. Dan pierduse restaurantul din Drăgășani, precum și depozitul de vinuri din Râmnicu-Vâlcea, le luase pe toate partidul atotputernic și spoliator. Refuzând să conducă mai departe ca angajat restaurantul, a lucrat ca încărcător și descărcător de vagoane și – sărac avea acum o pensie de 600 de lei.

Lui Bucur i s-a luat magazinul universal și acceptând să-l conducă mai departe ca angajat a intrat în temniță pentru „neglijență” și a răbdat de foame și el un an și mai bine. Acum era salahor cu ziua unde se găsea.

Mariana, lăsată pruncă de un an și ceva, era acum o

studentă frumoasă, anul doi. Cinci ani nu putuse intra la Universitate fiindcă „n-avea origine sănătoasă”. Era o studentă strălucită și intrase la Farmacie, întâia dintre 600 de candidați. Am luat o masă comună cu *Sădenii laolaltă* – verii mei, în răsinari, veselă, dar și cu lacrimi.

Am plecat apoi în Sibiu și fratele meu Dan m-a îmbrăcat din cap până-n picioare: ghete, pălărie, un costum frumos de haine. Eram altul. Mi-a spus că doctorita X din Drăgășani, văduvă prin deces, bogată, pe care o jucam la petreceri când era elevă, iar eu profesor, mă așteaptă să ne căsătorim. Are casă, e bogată. „Nu mai dacă vine schilav nu mă mărit cu el, încolo, cum îl stiu, mi-e de ajuns”, ar fi spus ea.

Mariana mi-a adus o scrisoare de la mama ei, scrisă în franceză, în care spunea că între noi „nu s-a schimbat nimic”. Mariana mi-a dat toate relațiile despre ea. Își aminteste cu drag de trecut și dorea „refacerea” familiei. Mariana grăbindu-se să plece a doua zi, i-am oferit 100 lei, dar ea i-a respins cu hotărâre. Cum îi putea lua când eram atât de sărac? Dar eu, pe când era afară, am umblat la hainele ei și i-am pus discret în carnetul ei de studentă, sută de lei.

Mariana, la întâlnirea cu mine a fost foarte rezervată, mai târziu am aflat de la o doamnă profesoară evreică prietenă cu Mariana i-a spus: N-o s-o las pe mama să se recăsătorească cu tata, ca să nu mai sufere. A pățimit destul. Și dacă el va fi iar prigonit, mama va suferi din nou. Această doamnă a liniștit-o, i-a arătat că timpurile s-au mai schimbat și nu mai e cazul să aibă astfel de temeri. După aceasta ea a devenit cel mai bun avocat al

recăsătoririi noastre.

După întâlnirea cu mine, Mariana i-a spus mamei sale: Vai, mamă, nu credeam că am un tată atât de urât! Slăbiciunea mea de atunci m-arăta atât de urât. De altfel ea semăna cu mine și nu era considerată o fată urâtă, ci dimpotrivă.

Știam că sotia mea e măritată. Dinainte de a pleca din Aiud, cu privire la ea aveam trei ipoteze asupra modului cum voi proceda.

Întâia: Mă voi interesa dacă e fericită în noua ei căsătorie. Dacă e fericită nu mă voi arăta ei nicidecum, ca să nu-i tulbur liniștea, împrăștiându-i clipele noastre frumoase petrecute împreună.

A doua ipoteză: nu va fi fericită. Dacă va spune: Am trăit 12 ani cu noul meu sot; nu-l voi părăsi. Eu voi spune: Bine, perfect! Rămâi cu dânsul. Asa e și frumos și moral.

A treia ipoteză: Dacă va spune: Nu sunt fericită și m-am măritat cu el numai știindu-te mort. Am căutat împreună fericirea; toate cele ce s-au întâmplat cu tine au întrerupt firul fericirii noastre; e cazul să ne adunăm din nou, să legăm firul întrerupt. Atunci eu voi spune: Sunt fericit că nu mai uitat. Îți multumesc. Refacem imediat căsătoria noastră.

Silvia a fugit repede la Sibiu să se întâlnească cu mine după ce Mariana i-a dus primele vesti despre mine.

Întâlnirea a fost un prilej de mare bucurie pentru amândoi. În taină am hotărât toate și am pus la cale recăsătorirea noastră

îndată ce se va putea. Căci trebuia mai întâi să divorteze. Apoi a plecat la postul ei, căci era încă în serviciu ca învățătoare.

\*

\* \*

Pentru că eram prea slăbii și atrăgeam prea mult atenția oamenilor asupra noastră, autoritățile din Sibiu au hotărât internarea noastră în spitalul județean pe timp de două săptămâni spre a ne mai întrema.

Totii doctorii s-au purtat foarte frumos, cu multă bunăvoință. Ne-au vizitat și ne-au dat cu inimă largă ajutorul lor. Ne-au dat unele întăritoare: injecții și pilule. Toti trei, cei plecați odată din Aiud, ne întâlneau zilnic și discutam despre perspectivele ce ni se deschid. Ele nu erau încă roze. Speram în îmbunătățiri viitoare.

Aurel Cioran, fratele filozofului Emil Cioran, iese deja din temniță și m-a vizitat la spital. Tot așa și fostul meu coleg de studii de la Cernăuți, Tudor Simion, acum protopop la Sibiu, a aflat prin doctori de mine și m-a vizitat la spital.

M-am așezat apoi la Răsinari la verii mei (casa părintească o vânduse fratele meu Dan) și trăiam la ei ca și când am fi fost frați. Îi mai ajutam și eu la munci ușoare. Le multumesc din inimă pentru dragostea și bunătatea lor.

Întâlnirea cu preoții din sat, cu învățătorii și cu alți



intelectuali răsăneni, a fost prilejul unor plăcute aduceri aminte din trecut.

O atmosferă apăsătoare părea că se asezase peste satul meu curat, vesel, deschis bucuriilor simple altădată. Oamenii erau mai tăcuti, mai neîncrezători unii în alții. Țigani de la „corturi” se înmulțiseră și unii năvăliseră în sat; de asemenea și unii străini. Satul nu mai prezenta aspectul neaos românesc. Moravurile se stricaseră în mare parte. Nivelul era scăzut, desi casele erau mai bine înzestrate: cu radio, televizoare, lanterne, etc., cu becuri electrice chiar și în grajdurile de vite.

Surpriza mea a fost mare când Leontina Tipurită, fosta fiică a doctorului Ioan Bucur, ce crescuse cinci copii în sat la noi, tot admirabili și distinsi din care patru cu studii universitare, cu care am copilărit și am petrecut anii tinereții în dulci, simple și suave bucurii, mi-a spus „Bine c-ai venit! Am să-ti spun multe lucruri. Aici nu am încredere în nimeni, decât în tine” (fratii ei nu erau în Răsăneni). Sotul ei, absolvent al Academiei comerciale, mosier în Dobrogea, pierduse tot, suferise destul și acum era mult îmbătrânit. Trăiau în Răsăneni. Dânsa, din pricina zbuciumului prin care i-a fost dat să treacă în „anii revoluției” era acum bolnavă de cancer. Mi-a povestit necazurile și greutățile lor, multe și mari, neasteptate și copleșitoare. Frumoasa Leontina „cu sufletul curat ca un crin”, cu o inimă de aur, cu o fermecătoare grație, era acum dărâmată și obosită. Nu blestema, dar nemulțumirea ei față de partid era

mare si adâncă. Izbucni cu întrebarea:

– Ce crezi tu? Mai scăpăm noi de ei? Mai e vreo sperantă?

Parcă ne-o uitat si bunul Dumnezeu.

I-am răspuns:

– Dumnezeu, care voieste binele si progresul moral, social si spiritual al lumii nu a voit comunismul, care e materialist si ateu, dar i-a permis totusi să se aseze si la noi precum si în alte locuri. Ratiunile lui Dumnezeu nu ne sunt cunoscute nouă oamenilor. Dar se pare că răul se asezase puternic în multe părți; progresul era întârziat; nedreptăți si fărădelegi erau în lume. Și atunci Dumnezeu a dat drumul răului, comunismului, ca să zguduie lumea si să deschidă drumul unor reforme sociale pe tot globul.

În vointa lui Dumnezeu vedem două aspecte:

1. ceea ce dorește Dumnezeu: binele, adevărul, dreptatea si toate cel legate de acestea;
2. ceea ce Dumnezeu îngăduie a se petrece în lume: răul în variatele lui înfățișări. Căci nimic nu se petrece în lume fără voia lui Dumnezeu. În cazul actual, Dumnezeu n-a voit comunismul cu marile lui fărădelegi si răz bunări, dar i-a permis desfășurarea ca o necesitate spre a deschide drumul progresului. Dacă oamenii n-au vrut să deschidă drumul progresului prin Bine – Dumnezeu a dat drumul răului, ca prin el să deschidă căile progresului. Astfel răul în mâna lui

Dumnezeu a devenit un agent al binelui, un agent al progresului. Au început cu formidabilele răsturnări, ucideri, distrugeri, cu tot noianul de fărădelegi comuniste cunoscute. Au răsturnat lumea cu susu-n jos: valorile au ajuns dedesubt și pleava a ajuns deasupra. Brutalitatea cu care au început a înspăimântat lumea. S-a introdus teroarea. Bunăoară Gheorghe Dimitrof al Bulgariei, comunist de cea mai mare clasă, a ucis în Bulgaria 60.000 de intelectual, ca să sperie și să asigure aplicarea programului comunist.

Dar care a fost urmarea? Occidentul a luat imediat măsuri de apărare ca să nu se întindă și în el comunismul. A apărut *Planul Marshal* de stăvilire a comunismului, de ajutor pentru Statele vestice europene. Statele capitaliste au căutat să vadă care au fost cauzele ivirii comunismului și descoperind nedreptăți sociale, au început rectificări și îmbunătățiri la ei acasă.

Truman, bunăoară, președintele Americii, n-a mai lăsat muncitorul la cheremul proprietarului de fabrică, ci a făcut *contractul garantat de stat* dintre patron și muncitor. Patronul s-a înțeles cu muncitorul că lucrează cu salariul cutare pe un an de zile. Atunci el nu putea face grevă în acest timp; dar nici patronul nu putea ridica pretul mărfii în acest timp – lucru ce l-ar fi păgubit pe muncitor. În anul următor se reînnoia contractul după condițiile unei eventuale modificări a preturilor pieței.

Acesta este contractul garantat de stat. Și alte îmbunătățiri s-au făcut, ca să satisfacă cât de cât ideea de dreptate.

Dar și comunistii, cu un dinamism formidabil, ca să-și justifice existența, au început dărâmări și construcții de tot felul: fabrici, termocentrale, drumuri asfaltate, plantații pe suprafețe de mii de hectare, de pomi etc. iată deci cum, prin rău, drumul progresului s-a deschis.

Dumnezeu nu poate lăsa lumea la dispoziția unor oameni nedrepti, feroci ca niște barbari și fiare și care mai sunt și dusmani ai Săi. El e stăpânul lumii și nu poate lăsa în mâinile celor răi multă vreme lumea.

Dacă examinăm bine lucrurile vedem că împrejurările i-au adus putere; nu forța lor sau meritele lor. Căci nu se dovediseră prin nimic bun, mai ales la noi. Ei erau ca inexistenți. *O conjunctură favorabilă, care s-a ivit în anul 1944 i-a adus la putere și altă conjunctură nefavorabilă, care se va ivi neapărat, și acesta e în mersul lucrurilor, îi va doborî de la putere.* Ei vorbesc de o eră comunistă, dar această „eră” va fi numai o perioadă nefericită de câțiva zeci de ani. Asta-i tot, Leontina. Dumnezeu ne-a dat nouă prin comunism, după toate câte am trăit și trăim, o apăsare mai mare decât a altora. Nu stim de ce. Se spune că pe cine-l iubeste Dumnezeu îl și încearcă. Poate că Dumnezeu a voit să încerce credința noastră: dacă vom răbda până la sfârșit sau dacă ne vom lepăda de El. Și românii au dat dovadă de o mare răbdare și rezistentă. Modul cum au

trăit unii în temniță și apoi cum au acceptat moartea fără să se vândă, fără trădare, ci senin și fericiți, va schimba calendarul creștin. Noi sfinți vor fi introduși în el. Vor fi sfinții români, martirii veacului XX și poate și ai altor nații care au suferit asuprirea comunistă.

Dar la cele spuse de Leontina am reflectat: cât de mult a decăzut societatea sub comunisti! Cât de mult și-au pierdut oamenii încrederea unii în alții! Fără Dumnezeu nu poate omul să nu cadă.

Mântuitorul ne-a avertizat: „Eu sunt vita, voi mlăditele. Precum mlădita nu poate să aducă roadă de la sine dacă nu rămâne în vită, tot așa nici voi de nu veți rămâne în Mine. Rămâneți în Mine și Eu în voi, căci fără Mine nu puteți face nimic.” (Ev. Ioan XV, 4-5) Nici un cuvânt din cuvintele Domnului nu s-a dezmintit până acum.

Trecând pe la Consistor, tocmai atunci consilierii mitropolitani în frunte cu Traian Belascu, vicar administrativ, ieșeau dintr-o sedință. Mitropolitul, distinsul și omul de omenie Nicolae Colan, era bolnav și nu a prezidat Înalt Prea Sfinția Sa. Cu doi mă cunoscusem dinainte și eram apropiați. Ei m-au îmbrățișat. Iar Belascu a intervenit cu expresia: „Iată omul care m-a ajutat pe mine la Aiud!” Într-adevăr, trecuse și el prin Aiud, după alegerile din 19 noiembrie 1946, în care a luptat pentru izbânda național-tărănistilor, vină pentru care împreună cu alții a fost adus în 1947 la Aiud, de unde, ca protopop, a fost captat

să organizeze trecerea greco-catolicilor ardeleni la Biserica Ortodoxă. Acest lucru s-a făcut în octombrie 1948, cu el în frunte, urmat de 406 preoti greco-catolici.

Profesorul de teologie monahul, acum arhimandrit, Nicolae Mladin, fost prieten a dorit să stăm de vorbă. M-am bucurat. Fusese un om foarte bine înzestrat: cultură frumoasă, trăire curată, condei inspirat. Promitea mult.

Mare decepție! Am găsit acum un om fricos, grijuliu, încântat de „marile” realizări al regimului, fără curaj, fără spirit de luptă, o festilă ce mai fumega încă, gata să se stingă. Nimic din marea flacără ce ardea altădată în el. Se prăbusise. Regreta că Episcopul Valerian Trifa din USA, la care a fost trimis nu l-a înțeles și n-a acceptat să intre sub cupola Patriarhiei noastre de la București, ci a preferat să rămână independent, ca să nu comande partidul comunist și în Biserica română din America, cum comanda în cea din România.

El n-a înțeles că episcopul V. Trifa i-a dat singurul răspuns just ce i-l putea da: Nu!

De aceea, la moartea omului de caracter, marelui român și bunul slujitor al Domnului, Mitropolitul Ardealului Nicolae Colan, când se căuta un nou mitropolit, și am fost întrebat: cine cred că ar putea veni în locul lui? Eu am spus: Mladin. Căci a făcut destule concesii și e dominat de o frică funciară parcă, va fi ușor de manevrat și va putea corespunde deplin așteptărilor partidului. E „copt” pentru a fi ales mitropolit sub comunisti.

Noroc că ceilalți pe care i-am reîntâlnit au rămas întregi, cu un suflu creștin viu și chiar înfocat lucrând frumos pe ogorul sfânt al Domnului, deplin fideli misiunii lor de îndrumători creștini sub un regim asupritor.

Întru-un birou al Consistorului am dat de fosta domnișoară Gica Cioran, sora lui Emil și Aurel, căsătorită la Arad cu un judecător și acum mutați la Sibiu. Ah! sărmana! Gustase și ea din pâinea temnitei 10 ani. Era mult slăbită, numai oasele pe ea. Mi-a cerut să o aștept la terminarea serviciului, ora două p.m.

La ieșire mi-a sărit în brațe și m-a sărutat (căci fusesem prieteni și o jucasem destul la horă) și mi-a spus: „i-ai văzut în birouri (pe consilieri). În nici unul n-am încredere decât în tine. Vino să ne spovedești pe mama și pe mine. Iei masa cu noi?”. Ceea ce am și făcut.

Mirarea a fost: cum de a ajuns să piardă încrederea în oameni? Acolo erau unii admirabili și de mare încredere, cinste și seriozitate. Păcat! Le pierduse încrederea. Asta-i una din marile greseli ale comunistilor, că au semănat neîncrederea în oameni și cu ea au adus suspiciunea, neliniștea, fuga păcii, tristetea. De aceea comunistii pot fi numiți groparii popoarelor. Căci dispărând pacea, încrederea, bucuria, popoarele lunecă lent pe drumul morții.

Cu distinsa domnișoară Minerva Doncăsiu, rămasă nemăritată, acum doctorită în București, de o frumoasă reputație

profesională și de altfel, lucrând la Institutul Parhon, m-am întâlni întâmplător în tramvaiul de Sibiu-Răsinari. Nu era singură, era cu domnișoara Parhon și veneau la Răsinari. Eram foarte stingherit în halul de slăbiciune în care mă găseam; am fost rezervat. M-am jenat să o îmbrățisez, ca să nu o compromit față de prietena ei. Ea era prietenoasă, deschisă și părea a nu ține seama de felul cum mă găseam și, desigur, a trebuit să o socheze puțin gresita mea atitudine și manifestarea mea. Căci imediat după aceea mi-am dat seama cât de gresită a fost atitudinea mea față de ea. Dar eleganta ei și a prietenei mă complexase și nu stiam cum să fiu mai retinut, ca să nu-i micșorez prestigiul în fața prietenei sale, manifestând o îndrăzneală ce ar fi fost cu totul firească, ținând cont de trecutul nostru, dar pe care n-am avut curajul să o am ca și altă dată când, după unele întâmplări dintre noi, ea s-a arătat de-o noblete, măreție și o superioritate cum rar de tot întâlnești la o femeie, și acum s-a arătat cu mult mai presus de mine în atitudinea ei. Nu cred că a înțeles atitudinea mea, iar eu nu-i puteam spune că în inimă aveam o stimă considerabilă pentru ea și o admirație nemărginită pentru caracterul ei frumos și nespus de nobil. În această privință nu cunosc o femeie care să o fi întrecut. Într-atât era mai presus de reacțiile obișnuite ale femeilor, chiar și a celor superioare.

Cred că întâlnirea noastră a fost pentru ea o decepție, iar pentru mine un mare regret, că am fost atât de prost și n-am



găsit în mine forta morală să mă ridic deasupra stării mele fizice atât de slabe și să las loc deschis „iesirilor” interioare. Ea n-a putut înțelege ce e în inima mea fiind derutată de atitudinea mea neghioabă. Nu merita aceasta. Lipsa curajului devine și în acest caz o greșeală aproape de neiertat.

M-am convins că în lupta vieții, curajul e o armă puternică, o forță mare, o virtute deosebită. Cu această forță biruim în viață iar cei ce n-o au sunt niște învinși. Nu în zadar ne îndeamnă Domnul Hristos: „În lume necazuri veți avea. Ci îndrăzniți: Eu am biruit lumea”.

Crestinismul nu e religia slăbănoșilor, a lasilor, ci a luptătorilor, a eroilor, a „nebunilor” ce se aruncă în luptă spre a salva, a celor viteji ce știu să moară stând dreți și nu într-o atitudine statică, ci în una dinamică, creatoare. Forta morală aprinde, susține și mântuiește, căci te împinge la o dăruire fără condiții, gratuită și nobilă. Domnul a spus-o de multe ori: lasii și cei prea grijulii de viața lor nu se mântuiesc. De aceea trebuie să avem atitudinea cavalerului plin de onoare și de demnitate gata să se arunce în luptă și să moară cu avânt, entuziast și senin, pentru cauza dreaptă a omului, a neamului sau a lui Dumnezeu.

### *Alte întâlniri acasă*

Când nu te-ai așteptat și n-ai avut vreo relație anterioară și apare cineva și te înconjoară cu o simpatie fierbinte, cu grijă, cu

o atentie deosebită de a-ti veni în ajutor imediat, discret si total dezinteresat, slăvesti pe Dumnezeu si spui apoi: „Mai sunt oameni de inimă!”

Din 200 de familii din Răsinari, Ana Marcu, femeie fără studii, cea care îngrijea casa părintească din Răsinari a marelui poet O. Goga, a fost fiinta minunată care s-a ridicat la cel mai mare nivel. Nu neamurile, afară de sădeni, nu intelectualii din sat, nu cei bogati, ci ea, săracă, o plăpumăreasă, mi-a sărit imediat în ajutor cu o plapumă. Dar nu darul, ci dragostea cu care era oferită m-au cucerit, smerenia atitudinii, bunătatea inimii – toate m-au miscat adânc. Și apoi tot timpul în continuare m-a apropiat si m-a căutat cu aceeași bunăvoință mereu proaspătă si reînnoită. Fratele ei Mircea, reprezentantul nostru în Kuwait, necunoscut mie, mi-a acordat imediat atentie, bunăvoință si prietenie. Din convorbiri am înțeles ce preocupări înalte avea acest om si ce suflet ales era. Slujea regimul, dar era mai presus de el. Și fratele lui Virgil Ihora, colonel de aviatie, era de aceeași stofă mare.

Iată-l pe Savu Pitaru, învățător, legionar ce s-a lepădat de Legiune si a căzut în cursele diavolului, urcând pe drumul răului, colaborând la începutul guvernării comuniste cu comunistii sibieni, era acum profesor de matematică. Era bolnav si trist. Iată-l si pe State Petcu, învățător legionar, prieten vechi – si el acum profesor de matematică. Stă drept si dorul cunoasterii nu l-a părăsit. E interesat de orice se întâmplă, de

orice idee nouă, de orice ar putea întări spiritul de luptă și întărirea poporului român. Iată-l pe Stan Severin, modest și la locul lui, învățător, conducând împreună cu profesorul Iliut frumosul cor din Răsinari.

Iată pe Florin Bucur, fost avocat în Prahova, acum inspector la Banca Națională, sucursala Sibiu, cu care am petrecut frumoase clipe în anii nostri tineri. Cu el și cu fratele lui, Viorel, acum doctor de mare valoare, subdirector la Ascar-București, am dat concerte pe muzică de coarde, el cânta la violoncel, Viorel la vioară I-a cu profesorul Petru Severin, eu cu Florica (Rica), sora lor, distinsă și adorabilă, la vioara a II-a, cu Șerbănel Lungu și Vidrighin la flaut, cu Ilie Cruciat și Bucur Hurdubelea la contrabas (gurdună), cu Maniu Bratu la vioara III-a.

Cu Florin, cu Viorel, cu P. Severin ne strecuram seara, pe înnoptate, discret, sub fereastra unor domnișoare, consătene, care mâine aveau ziua onomastică și intonam serenada, frumos și lin, câteva cântece. Ele, bucuroase, se plecau la fereastră și aprindeau câte un chibrit sau becul electric – semn că au primit serenada. Iar a doua zi prezentam felicitările acasă.

Cu aceștia și cu alți consăteni dragi, pregăteam pentru popor piese de teatru, petreceri „familiare”, excursii la Păltinis sau „la Colibi” pe Râul Caselor, plăcute plimbări prin sat. Amintiri neuitate ...

Iată și pe colegul meu de clasă Aleman Mutiu, om

minunat, grefier, suflet ales si nobil, acum foarte bolnav. Pe Coman Achim, vecinul meu care, îndrăgostit de sah, juca ca student sah cu mine, în curte sau în podul surii, acum arhitect de frumoasă reputatie în Bucuresti.

Iată si pe blândul si alesul suflet Cornel Mitrea, fost director la Banca Natională Târgu-Mures. Acum subdirector la Banca Albina Sibiu. Admirabil suflet.

Iată, în sfârșit, pe Cornel Lubinschi Dragoman, profesor talentat, cu preocupări literare care, în stil popular a făcut piesa „Nunta Ciobănească” si o altă piesă, compusă cu acelasi talent, cu personajii vii din satul nostru. El a reusit să prindă specificul răsinărean cu multă plasticitate. A mai făcut frumoase cercetări privitoare la satul nostru si la întâmplări mai importante din trecutul lui. El e omul primitor la care intelectualii răsinăreni din alte părți ale țării veniti acasă, se opresc să afle noutățile si ultimele întâmplări din Rătinari. Acum e functionar la „Astra”, societatea literară întemeiată în timpul lui A. Șaguna 1861. E argint viu, mereu în căutarea unor necesități ce apar la Răsinari si cer cuvânt. El intervine apoi pentru rezolvarea lor. Dorind o dezvoltare sănătoasă a satului nostru, o atmosferă normală si natională, el e „jandarmul” care supraveghează, vede „buba” si intervine pentru a înlătura răul.

Iată-l si pe marele doctor veterinar Iacob Ciucean neîntrecut în meseria lui si poate fără egal în țară, om nefalsificat, natural si cu sufletul limpede ca un izvor de munte,

este răsinăreanul autentic, căsătorit cu o săsoaică, admirabilă doamnă, și întâlnirea cu el este o întoarcere la atmosfera pură a satului din trecut: o plăcere și mai mult; o desfătare.

Nu pot uita pe doamna Barcianu, boieroaică din Vechiul Regat, cu totul destinsă, din familia Greceanu, care a intrat în vestita familie ardeleană a Barcenilor. Barcenii au dat frumoase și alese figuri de bărbați, distinsi în lupta pe teren național și cultural, între care Daniel Barcianu, profesor de teologie la Sibiu și memorandist. M-am dus la invitație să o văd în „Copăcele”, în frumoasa casă a Barcenilor. M-a surprins foarte plăcut aleasa ei tinută. Avea acolo în casă portrete în ulei din veacul al XIX-lea cu membrii familiei. Priceperea ei în artă m-a surprins. Trebuie să te stilezi prin secole ca să ajungi la această distincție a doamnei Barcianu. O boieroaică autentică iar nu o parvenită, o ființă stilată, cu o noblete și măreție în atitudini ce impun. O plăcere să o întâlnești. Am revăzut-o de mai multe ori. Aceeași impresie profundă. Primăvara, plimbându-mă prin marea ei grădină cu pomi înfloriți, cu petalele lor albe, ale prunilor, caisilor, ciresilor și cele alb-roz ale merilor, aveam impresie că mă aflu în grădina Raiului. O astfel de simțire de puritate, frumusețe și grandoare primeam atunci.

Doamna Tvic, notărita, a tinut să mă vadă. Femeie energetică, activă, cu spirit negustoresc, avea patru copii, doi băieți și doi fete. Pe fiii ei i-am meditat pe când erau în clasele VI-VIII de liceu. Eram cunoscuți bine deci. Se vede că

prezentam curiozitate pentru dânsa. Atâția ani de puscărie pentru un om cunoscut de „cumsecade” stârnea un deosebit interes. M-am dus la dânsa. S-a mirat de slăbiciunea mea, m-a găsit altfel „bine!”

Când Dostoievski după cinci ani de temniță și cinci ani de deportare în Siberia s-a întors la Moscova a fost o uimire. Prietenii îl admirau: S-a întors mai „tare” decât a intrat – își spuneau. În cinci ani de temniță el a citit numai Biblia – singura carte ce i s-a îngăduit, iar în ceilalți cinci ani de condamnare prin deportare în Siberia, i s-au permis și alte cărți, dar trăia într-o mare izolare. Prilej de meditație și rugăciune. De aici „tăria” lui.

Dacă toți cei ce mă întâlneau erau mirati de marea mea slăbiciune fizică, nu le venea să creadă cum se poate să fiu psihic încă „bine”. Secretul? Mila Domnului, ajutorul prea sfânt. Rugăciunea care a adus liniștea interioară și echilibrul psihic. Lăsat în voia Domnului tot ce mi se întâmpla era primit în liniște, fără zguduiri, ca ceva ce în împrejurările date așa trebuia să fie.

Niste rudeni din America, venite să vadă satul nostru, iubitul Răsinari, au fost cu totul surprinse când m-au văzut că, după atâția ani de temniță, slăbit de tot, pot să râd cu atâta poftă la unele discuții ce le purtam cu ei. Am înțeles că acolo în America un procent din populație de peste 20% sunt bolnavi de nervi.

Relatia cu cei trei preoti ai satului nostru, dintre care doi cunoscuti dinainte, a fost rezervată, fără entuziasm, mai mult ca un raport pur conventional. Murise distinsul preot Maniu Lungu, liturgisitor desăvârșit, precum și preotul Emilian Dancăsiu, mai puțin teolog dar om de inimă, cald, primitor, bun gospodar al casei, cu o soție de o rară omenie, neîntrecută gospodină, discretă, în casa căreia străinii, în treacăt prin sat pentru vizite, nu puteau pleca fără a fi invitați la o aleasă masă, pregătită de mâinile ei măiestre. Acum conducea parohia preotul Ioan Brote, fiu al satului, inteligent, bine pregătit și bun vorbitor, dar plictisit de comunism, care-i făcuse și lui o arestare de câteva săptămâni. Nu mai avea fervoarea necesară unei lupte mai dârze pentru adevărurile eterne ale creștinismului. Cu o înclinare spre organizare și lucrurile materiale, el a obținut de la Ion Gh. Maurer permisiunea de a se face tramvaiul Sibiu-Răsinari înfrângând opoziția prelungită a sasilor din Sibiu. Și în mare măsură se datorează și dârzeniei lui faptul că Răsinariul nu a fost colectivizat. Mare avantaj.

### *Sfintirea – hirotonia mea întru preot*

Acum după anii de temniță statul comunist a considerat că nu mai sunt demni de a fi profesori: cum să dai tineretului pe mâinile unui astfel de „bandit”? Partidul, forța conducătoare în stat, el îndruma toate și avea cea mai mare grijă ca tinerii să

primească o educație comunistă.

Preot e altceva. Da, poate fi. Are pregătirea. Admitem, au zis. Deci urma să caut o parohie. Era greu să găsești una la nivelul așteptat. Am găsit una mică și săracă: Spini, cu filia Șona. Ambele sub 280 de familii, pe Târnava Mică, la 8 km de Blaj, pe linia Blaj-Praid, fostă parohie greco-catolică.

Organele bisericești din Sibiu se arătau cu multă bunăvoință și înțelegere. Cu Mitropolitul Nicolae Colan, om de inimă și de frumoasă tinută, distins literat și patriot, n-am putut lua legătura, căci era bolnav.

Nu erau impedimente canonice pentru sfântire. Deci s-a hotărât în grabă hirotonia mea dintru diacon în preot, pentru a-mi asigura existența. Prea Sfântitul Episcop-vicar Teodor Scorobet mi-a făcut hirotonirea, într-un cadru restrâns. Eram emotionat. Dumnezeu mă învrednicea să primesc acest mare har al preotiei. Nu murisem în grelele încercări prin care trecusem. Dumnezeu mă păstrase viu – și acum, nerefăcut și slăbit, mă destina pastoratiei. Ah! Cât e de bun Dumnezeu, care trece peste slăbiciunile noastre și ne primește în slujba Sa! Voi fi oare vrednic de această milă a Domnului?

Numirea mea era la 1 octombrie 1964.

Primirea la Spini foarte rezervată și cu oarecare neîncredere chiar. Le venea preot un fost puscărias – și atât de slăbit. Biserica era frumoasă, casa parohială mare și frumoasă, cu o grădina cu pomi și loc de agricultură. M-am instalat



imediat în ea. Oamenii erau harnici, muncitori si cinstiti, cu gospodării frumoase. Erau cu primul colectiv pe regiune. Foarte buni crescători de porci, înstăriti binisor, dar strânsi la pungă. Destul de credinciosi.

A doua zi la amiază a sosit o tânără gospodină cu prânzul: ciorbă de pasăre, pui fript.

– Ce e cu asta? am întrebat.

– V-am adus masa.

– Cum?

– E rândul meu, căci dăm masa cu rândul, asa i-am dat si părintelui care a plecat, căci nu avea sotia cu dânsul.

– Bine! am zis, îti multumesc. Sunteti foarte cumsecade. Vino si deseară cu cina. Dar de mâine încolo să nu mai vină nimeni cu mâncare la mine. Eu de-acum încolo am leafă si vreau singur să-mi plătesc mâncarea. Am aranjat cu primul episcop să-mi dea masa contra cost.

Culesul grădinii se făcuse si poporenii au păstrat si pentru mine cam trei saci de porumb în stiuleti. Fructe si zarzavat – nu.

A fost o bucurie mare când duminică la prima slujire am observat cu câtă pietate intrau în sfânta biserică poporenii mei: bărbatii mai ales în costume nationale, asezându-se în fată în biserică, iar femeile, mai ales, în rochii negre, cu cizme de piele în picioare si cu o seriozitate gravă în atitudinea lor, asezându-se în spatele bărbatilor.

Slujba am făcut-o cu avânt, dar si cu emotii. Era a doua

slujbă a sfintei si dumnezeiestii liturghii de când am fost sfintit preot. Prima o făcusem la Răsinari, dar nu singur. Acum o făceam singur. Fusesem diacon si slujisem cel puțin 50 de liturghii mai înainte de a fi arestat si închis. Dar acum mai uitasem după atâta întrerupere si trebuia să o reînvăt.

Predica a fost o chemare credință si apropierea de Dumnezeu considerând-o singura mare necesitate a clipei. Am căutat se le dau mângâiere si speranță. O slujire sfântă aduce bucurie în inimi, încredere si pace. Participarea la ea e un popas binecuvântat cu urmări mari. Nu numai în ordinea spirituală si pentru mântuirea noastră, ci si în cea trupească: întrerupând zbuciumul zilnic si grijile instaurează în noi, măcar pentru câteva clipe, linistea , iar cu ea vine o destindere nervoasă si cu aceasta mentinerea sănătății si chiar însănătoșirea. Căci Sfânta Liturghie ne invită pe toti credinciosii ca „toată grija cea lumească să o lepădăm”, fiindcă la biserică stând noi „închipuim tainic pe heruvimi”, cei care slăvesc pururea pe Dumnezeu.

Întâlnirea la protopopiatul Târnăveni la sedinta pastorală, a fost plină de dragoste si entuziasm. Preotul Ioan Sămăghitan, licenciat, cel ce l-a ascuns un timp în casa lui pe poetul si profesorul Nichifor Crainic, lucru pentru care a primit trei ani de temniță, m-a asteptat la gară. El spusese colegilor că eu l-am salvat de la moarte în cursul temnitei si toti mă asteptau cu destulă curiozitate. De fapt lui Sămărghitan i-am dat un foarte

mic ajutor care, real, nicidecum nu era o salvare cum i se părea lui.

Protopopul Marcovici mi-a făcut o prezentare plină de căldură și apoi m-a invitat la el la masă. Protopopeasa, o distinsă doamnă, mi-a spus:

– În trecut, un om după atâtea suferințe ca dumneavoastră era socotit la noi un martir și se bucura de multă cinstire; dar acum s-au răsturnat toate. Vă invit stăruitor ca ori de câte ori veniți la Târnăveni să poftiți la masă la noi, ca nu cumva mâncând prin restaurante să vă îmbolnăviți și să muriți după ce ați scăpat de la amar. Să știți că gătesc bine, nu e așa, iubite sot? Se adresează ea, zâmbind, părintelui protopop, și sper să fiți multumit cu masa mea. Iar protopopul adăugă:

– Te rog și eu, părinte, să primești propunerea soției și să vii la noi cu orice ocazie treci prin Târnăveni.

Protopopul, sub motivul instalării mele, mi-a făcut iarna o vizită să vadă cum sunt instalat. Eram singur, încă nu mă recăsătorisem. S-a mirat de câte lemne am băgat în soba de teracotă și nu se încălzea bine. Mi-a recomandat să o stric și să fac alta, ca să am căldură. A ținut un cuvânt oamenilor și, pârându-i că nu au destulă grijă de mine, m-a lăudat destul și le-a spus: „Aveți grijă de el, e la voi dar nu-i pentru voi. Cum îl veți griji așa îl veți avea”.

Dar unii erau deja prelucrați de Securitate ca să nu se apropie prea mult de mine. Și nu cumva să-mi facă avantaje

materiale. Asta tinea de spiritul Securității ca cei aflați în supravegherea lor să aibă cât mai slabe condiții de trai, ca să nu poată face deplasări și ca ei să-i poată mai bine ține sub observație.

Făceam slujba pe rând: în Spini, parohia și în Șona, filia.

Șona era comuna, cu aproape 4/5 sași și 1/5 români. Sașii aveau un mare pastor: Wilhelm Capesius. El era al 29-lea pastor din tată în fiu. Antihitlerist feroce. Căutat de hitleristi să fie ucis a fost ascuns mai multe luni la primarul român. Se bucura de un prestigiu enorm pentru capacitatea și pentru spiritul lui evanghelic.

I-am făcut imediat o vizită. S-a bucurat mult. Am schimbat laolaltă multe gânduri. Mi-a spus: Acum nu e timpul unei lupte deschise cu comunismul și luptăm prin dragoste și răbdare susținând credința. Hristos a răbdat, dascălul și Dumnezeu nostru, a răbdat până la moarte! Trebuie să răbdăm și noi. El a iubit, trebuie să iubim și noi. „Așa a iubit Dumnezeu lumea, încât pe unicul său fiu L-a dat, ca cel ce crede în El să nu piară, ci să aibă viață veșnică” (Ioan III,16).

Era atunci la ordinea zilei problema complexului interstatal cerut de ruși. Printr-un savant al lor Valev, rușii au spus: socialismul e foarte înaintat, încât nu se mai pune între statele socialiste problema granițelor. Propunem și cerem crearea unui complex interstatal care să cuprindă 100.000 km<sup>2</sup> din România, 12.000 km<sup>2</sup> din Basarabia de sud și 30.000 km<sup>2</sup>

din Bulgaria. Aceasta însemna distrugerea României, căci muncitorii trebuiau să lucreze dea valma, fără pasaport.

Lăcomia asta nesăbuită a lui Hrusciiov, seful de atunci al Uniunii Sovietice, a indignat la culme pe români și a dus la cea mai mare încordare a relațiilor dintre noi și rusi, românii respingând cu furie nesăbuita pretentie. Românii au dezbătut această problemă la toate cadrele de partid schitând o dârză împotrivire. Au publicat și o brosură cu prezentarea problemei ce s-a răspândit la oamenii de partid de încredere – cadre. Am pus și eu mâna pe ea și am dat-o și lui Capesius. Sovieticii, îmbătați de victoria din război și de după aceea, s-au aventurat la această cerere nebunească. Aceeași lăcomie i-a făcut pe Slavii de sud ca Tito să se rupă de ei. Capesius era revoltat la culme. Am dat-o apoi părintelui protopop Marcovici care încă nu ajunsese la ea. Deci Rusia biruitoare încerca luarea unor teritorii. Mă revolta profund îndrăzneala și aroganța lor.

Și murind Gh. Gheorghiu-Dej, a venit la putere ca secretar general la noi Nicolae Ceausescu, în toamna lui 1965. Nu prea stiam cine este el. Însă chiar la o lună după alegerea lui, pastorul Capesius mi-a spus:

- Cu alegerea lui N. Ceausescu la conducere nici acum n-a avut noroc poporul român.
- După ce vă ghidati? l-am întrebat.
- După felul cum arată și după cum s-a purtat până acum. El a condus colectivizarea dând dovadă de o brutalitate

excesivă. E un om sângeros, fără scrupule și ne putem aștepta de la el la orice.

Cât de precis l-a dibuit! Eu încă nu-mi dădeam seama de situația lui și-mi spuneam să-l vedem la lucru. Deci adoptam o atitudine expectativă.

### *Recăsătorirea mea*

Eram singur. Pentru un preot, dacă nu are înclinație spre viața contemplativă a monahului, o soție devine o necesitate imperioasă. Ea poate fi un ajutor minunat în pastorație pentru preot: e un aliat, un sprijin, un luptător alături de el. Dacă se potrivesc trag frumos la aceeași căruță. Poate fi și un stimulent pe linia de luptă creștină, menținându-i avântul spre ridicarea spre culmi de lumină și sprijinindu-l să nu cadă. O preoteasă devotată, harnică, dacă înțelege rostul înalt al sotului ei, e o binecuvântare de la Dumnezeu, un mare noroc.

Doream căsătoria cât mai repede. Dar ea întârzia fiindcă Silvia, fosta mea soție, trebuia să divorțeze de bărbatul ei Petru Bejan, directorul școlii din Hârja, iar acesta o împiedica.

Pe mine m-a reclamat Securității că-i „fur nevasta”. Un ofiter de securitate m-a chemat să discutăm „problema”. Reclamatia era dură. Am citit-o toată. Era a unui om înfuriat, plină de calificative pentru mine dintre cele mai urâte. Iar cel

principal – eram „hotul” sotiei sale.

L-am întrebat pe securist:

– Dumneavoastră sunteți pentru dragoste în familie sau contra ei?

– Suntem pentru dragoste.

– Ei bine am zis: Eu nu m-am dus la Hârja-Bacău la sotie. Ea a venit la mine. Și dacă a fugit de la el, unde-i dragostea lor? Ce a adus-o la mine, căci iată, eu sunt gol-golut. N-am o casă ca el. De cine are ea dragoste? De el sau de mine?

– Înțeleg, a zis. Nu poate fi vorba de un furt aici. Eu am spus:

– Mie îmi pare rău de acest biet om care după 12 ani de trai cu o sotie o pierde, ea fugind la altcineva. Dar de ce n-a cucerit-o? De ce n-a legat-o prin copii? Căci am aflat că ea a rămas însărcinată și i-a cerut să întrerupă sarcina. Acest egoism al lui se răzbună acum. Înțelegându-l, îl iert pentru insultele ce mi le-a adus. Dar vă rog să-i spuneți să nu facă greutăți fostei mele sotii în dorul ei de a se întoarce la fostul ei sot.

– De acest lucru mă voi ocupa eu, mi-a zis și ne-am despărțit.

Procesul de divort a durat mai multe luni din pricina opoziției lui Bejan. Dar în octombrie 1965 ne-am putut recăsători la Șona, într-un cadru foarte restrâns, fără nuntă și cununie religioasă căci Silvia nu acceptase o cununie religioasă cu Bejan, spunând că o singură cununie religioasă trebuie să facă o femeie. Deci cununia noastră religioasă a rămas valabilă. Astfel m-am cununat civil de două ori. Mă cununam acum iar cu

propria mea sotie. Acum a iesit din învățământ după 37 ani de servicii. Era deci liberă spre a vedea de casă și alte treburi.

### *Vizite neasteptate*

Viata acum se scurgea linistită, fără vreo asuprire de la autoritățile de stat. Simteam totuși supravegherea discretă a Securității, fără vreo intervenție directă. Eu mă ocupam numai de parohie și lucram singur grădina, pentru asigurarea hranei. Parohia era săracă și, fiind fostă greco-catolică, nu avea acele frumoase tradiții ortodoxe, împreunate cu multe slujbe și daruri. Slujirile particulare erau cu totul reduse și ele trebuiau contabilizate spre a asigura salariul lunar. La acest salariu contribuia și statul cu 700 lei lunar, restul se asigura dintr-o contribuție anuală benevolă și din serviciile particulare.

Toată atenția mea era îndreptată spre a asigura credința și temeiurile pe care se reazemă și a o întări treptat. Făceam slujirile sfinte cu atenție și totdeauna cu predică. În lipsa unui învățământ religios pentru tineret am considerat că a predica cuvântul dumnezeiesc e singura cale mai eficace de a susține credința.

Într-o zi pastorul W. Capesius în vizita ce i-am făcut-o mi-a spus: Ieri am avut inspectia unui domn de la departamentul Cultelor care mi-a zis:

- Domnule pastor, aveți greutăți în desfășurarea



cultului? Căci vreau să vă ajut.

– Nu! am răspuns eu.  
– Au făcut copiii dumneavoastră învățământ religios până la 14 ani?

- Da, am zis.
- I-ati confirmat pe toti?
- Da!
- E vreun sas care n-a învățat si n-a fost confirmat?
- Nu, nu avem nici un neconfirmat.
- Bine d-le pastor.

Apoi s-a dus la scoala generală din Șona si a spus profesorilor:

– Voi ce păziti aici? Am fost la domnul pastor si mi-a spus că toti sasii de peste 14 ani sunt confirmati. Voi n-ati putut câștiga măcar unul pentru noi?

– Aceasta-i o treabă intimă de credință, au răspuns ei, si noi nu ne amestecăm în ea si nu ne străduim să facem cuceriri de acest fel, ca să nu călcăm legea cultelor care le asigură tuturor libertatea religioasă.

Făcându-mă că nu cunosc statutul de functionare a cultului ortodox, am adunat copii si am început să fac lectii de religie. Le plăcea si mergea binisor si după vreo 5 săptămâni am fost chemat de un ungur, inspector general pentru problemele religioase pe regiunea de care tinea Târnăveni, care mi-a spus:

- Faci cu copiii învățământ religios?

- Da, am zis.
- Nu stiti că n-aveti voie? Vrei să intri iar în puscărie?

Încetează imediat.

- Nu stiam că n-avem voie, i-am spus.
- De acum să stii.

Dar eu stiam si cum s-au alcătuit în 1948 statutele de functionare a cultelor, când s-a permis cultelor protestante si catolice un învățământ religios până la 14 ani, ce trebuia să se facă nu în scoală ci în biserici sau în casele de cult. Dar Bisericii Ortodoxe Române i s-a interzis acest lucru. Totul s-a motivat asa: cultele neortodoxe au liturghii sau slujiri scurte si atunci tineretul ca să-si însusească principiile credintei are voie să facă învățământ religios până la 14 ani. Dar Biserica Ortodoxă are un cult lung de 3-4 ore si copiii ortodocsi pot să-si însusească principiile credintei prin participarea la cult în biserică. Protestele ortodocsilor au fost zadarnice. Teohari Georgescu, ministru de interne, evreu, a venit personal la Sfântul Sinod al Bisericii si, cu mari amenintări că se creează un conflict între Biserica si Stat, s-a impus punctul oficial în problemă. Aici s-a lucrat cu o perfidie deosebită. Căci după aceea, tinerilor ortodocsi li s-a interzis participarea la Biserica si Duminica si în zilele de sărbătoare fiind ocupati cu programe scolare. Cei ce mergeau totusi la biserică erau pedepsiti de corpul didactic, si au fost avertizati că n-au voie să meargă la biserică.

Dar biserica catolică care avea messa (liturghia) de o oră o

fața de șase ori Duminică și în zilele de sărbătoare la Iași, la Piatra Neamț de cinci ori, iar în fiecare zi din cursul săptămânii mai făceau câte trei liturghii adică 18 liturghii și așa probabil în toate orasele cu catolici.

Astfel comunistii au asigurat străinilor de la noi un învățământ religios până la 14 ani, dar au refuzat poporului român ortodox majoritar acest drept. Evreii și ungarilor majoritari în conducere la acel moment au impus acest punct de vedere. Fărădelegea lor a fost imensă iar urmările incalculabile. Și așa principiul egalității în drepturi pentru toți cetățenii Patriei a fost călcat de la început prin inegalitatea ce s-a făcut, cu preemința străinilor și înjosirea poporului român. Și totuși străinii strigau să sunt asupriți. Asta mai ales ungarilor și secuii. Dar e clar că ei și sub Ceaușescu au trăit mai bine în România decât românii. La Blaj se mânca pâine mai neagră decât la Târnăveni. Iar cele mai bune aparate medicale aduse din străinătate Ceaușescu nu le-a adus în București, ci în Târgu-Mureș.

\*

\* \*

Deci a trebuit să renunț la ideea unor lectii de religie la Spini. Continuam însă cu hotărâre întărirea credinței prin slujirile sfinte, predică și discuții acasă la parohieni.

Un preot vecin din Bia, F. Graure, om cumsecade, tinea

legături cu mine și făceam unele slujbe împreună cu el și la mine pentru înmormântări, maslu, etc. El îmi ajuta și la actele de gestiune. Era un om de omenie. Într-o zi mi-a spus că a fost chemat la Securitate și i-au zis:

– Vrem să-l băgăm pe Grebenea în temniță, dar nu politic, ci pentru furt.

– Dar el e corect, am zis.

– Și ce dacă e corect, nu interesează asta.

– Dar el e cu totul corect, de o desăvârșită corectitudine.

Îl băgati și așa?

– Nu! Dacă e cu totul corect îl mai lăsăm. Dumnezeu să ne spui ce face și să-i pui întrebările ce ti le spunem, ne interesează răspunsul lui, pe care ni-l vei comunica întocmai.

Apoi a continuat:

– Am încercat că mă opun dar m-au amenintat dur. N-am rezistat: am cedat. Iartă-mă. Eu îți voi spune de fiecare dată întrebările lor și îmi vei da răspunsurile și eu le voi duce la ei. N-avem altă ieseire.

– Bine, așa vom proceda. Îți multumesc.

Iată un om admirabil!

Într-o după amiază de început de toamnă trei ofiteri de Securitate mi-au făcut o vizită. I-am poftit în casă. Dar ei au zis:

– E timpul frumos. Să iesim în grădină să stăm de vorbă și să nu fie de față doamna și-o plictisim cu discuțiile noastre.

Am ieșit în grădină și ne-am așezat pe iarbă pe niste

pături. Am adus niste tuică d prune de 40° si ceva alimente: brânză, slănină, pâine si ce-o mai fi fost, fructe probabil. Toti erau olteni: maiorul Văduva, Chialda si încă unul al cărui nume l-am uitat.

Cu destulă politete m-au întrebat:

– Am vrea să stim cum ne privesti dumneata pe noi, pe comunisti? Ce zici despre noi? Și mergi cu noi sau contra noastră?

– Domnilor ofiteri, am răspuns, eu am fată de dumneavoastră atitudinea contilor germani față de Hitler. Nu-l iubeau, dar au mers cu el, desi nu-l iubeau. Căci si-au zis: Acum când soarta Germaniei e în joc, putem noi face opozitie? Ce-ar zice copiii si nepotii nostri? Și au mers cu el. Asa si eu, domnilor, nu vă iubesc, fiindcă sunteti comunisti si atei; iar eu sunt pentru libertățile fundamentale ale oamenilor si sunt credincios. Dar nici nu vă urăsc căci în temniță am depășit ura. Aveți o mare răspundere: conduceti statul si poporul român. Cum as putea eu să vă fac greutăți? Din iubire de țară si de popor merg cu dumneavoastră. Vreti să împingeti carul statului înainte. Nu sunt eu acela care voi trage de spitele lui înapoi. În tot ce voi considera că e bun si folositor României vă voi ajuta.

– Trebuie să mergeti cu noi, fiindcă stiinta e cu noi. În tot ce vrem să facem stiinta ne confirmă. Socialismul si Comunismul se dovedesc ca singurele doctrine sociale si politice ce rezolvă fericit toate problemele lumii. Știinta e cu noi

si ne confirmă din zi în zi.

– Care știință? Știința din Răsărit? Ea vă confirmă. Dar știința din Apus vă infirmă. Domnilor, să nu ne amăgim: Un act de știință e numai acela care e împărtășit de toată lumea de pe glob si care nu e contrazis de nimic un timp îndelungat de cel puțin un secol. Timpul îl confirmă ca atare si aderarea la el a tuturor de pe Terra. Însă comunismul n-a avut încă timpul necesar să fie cunoscut de toti si să vedem câți si cum aderă la el. Nu trebuie să fim fanatici; asteptăm cu răbdare ca timpul să-l verifice sau să-l infirme, ca niste fiinte libere ce suntem, fără a forta nota si a-l impune cu sila. Căci a-l impune cu sila e un act inuman, incompatibil cu demnitatea omului si care nimiceste omul. Nu putem fericii pe cineva cu sila, căci miezul fericirii, latura fundamentală a ei e libertatea si fără ea nu e fericire. Priviti păsările prinse si tinute în colivii, prizoniere. Orice le-ai da ele sunt nefericite, tânjesc si mor. Ferice de cei ce stiu să aștepte, în răbdare, verificarea experientei lor, fără să asuprească pe cineva. Cu comunismul se face acum o „experiență” în fata lumii întregi. Experiență cu mari jertfe. A interveni cu forta înseamnă a-i altera si modifica rezultatul. De aici necesitatea lipsei oricărei asupririi în aplicarea lui.

Deci ati venit să vedeti dacă sunt periculos pentru dumneavoastră. Cum mă priviti acum dacă stiti cum gândesc?

- Nu! nu putem spune că esti periculos.
- Cum sunt atunci? i-am întrebat.
- Esti un om cu care se poate sta de vorbă.

– Și asta e totusi bine. Și ne-am despărțit în pace.

La vreo trei zile, într-o dimineată, maiorul Chialda a intrat la mine. L-am poftit în casă, dar a spus:

– Nu! Am venit numai să vă salut si să vă rog să-mi dati o floare s-o pun la masină (aveam niste flori foarte frumoase).

– Alegeti-vă pe cea mai frumoasă.

El a ales una. Atunci eu l-am întrebat:

– Sunteți căsătorit?

– Da, a zis, si am si un copil.

– Și nu vă iubiti sotia?

– Ba da, cum să nu.

– Atunci de ce nu ati cerut un buchet pentru doamna?

– N-am îndrăznit, mi-a răspuns.

– Vă rog faceti un buchet foarte frumos pentru sotia dumneavoastră si să-i spuneti că i-l trimite un fost detinut pe care îl aveti în supraveghere si totodată să-i prezentati omagiile mele si alese urări de sănătate.

– Cum, dumneavoastră deci nu ne urâti pe noi securistii? a zis el foarte surprins.

– Nu, domnule maior, nicidecum. Faceti si dumneavoastră un serviciu necesar. Fiecare țară are o Securitate. Fără asta nu se poate. Deci, de ce v-am urî? Înțelegem serviciul dumneavoastră si-l apreciem ca fiind corect, iar dacă nu-l faceti cu ură, ci obiectiv, atunci totul e bine si în favoarea dumneavoastră si a noastră a fostilor detinuti. Atunci atmosfera ce se creează între noi e una de pace, de frumoasă convietuire si fără urmări rele în viitor, căci nimeni nu stie exact ce va fi în viitor, ce transformări mari vor fi în lume. Toti răspundem de faptele noastre si e bine ca orice transformări ar fi să ne găsească pe fiecare cu constiinta curată.

– Da! asa este. Eu înțeleg rostul preotului. Profesorul Chialda de la Institutul Teologic din Bucuresti este unchiul meu.

– Foarte bine! E aici un punct de legătură.

– Voi mai trece din timp în timp să vă văd în trecut și să schimbăm două cuvinte. Cred că nu vă supărați.

– O! nu, desigur. Și ne-am despărțit.

Securitatea s-a îngrijit mai dinainte să fiu bine încadrat. Cântărețul din Spini – Lunca Târnavei, Vasile Hoc, un cântăret exceptional, de mare talent și care prezenta în versuri bine reusite chipul unui mort și le cânta la înmormântarea cuiva cu mare efect emotional, era un turnător. Mă supraveghea cu atenție și în fiecare luni se ducea la seful de post de la Șona și dădea raportul cu ce s-a petrecut în timpul săptămânii. El sedea cu mine în casa parohială în două din cele șapte camere. Repede l-am dibuit prin unele indiscreții ale lui făcute fiind beat, căci era mare betivan. Apoi am avut dovada directă a acestei miselii a lui. Nu l-am dat afară din casă fiindcă n-avea locuință și nu aveam un alt cântăret pregătit ca să-l înlocuiască. Și nici parohia nu avea bani ca să întrețină un cântăret. El era un cântăret „onorific”, fără plată. Se bucura numai de prinoasele parohiei și de un loc agricol al parohiei care era pentru cântăret. La Șona cântărețul Ion Cristea deși era un om cumsecade, de omenie și dintr-o familie de oameni de frunte din sat și de ispravă, a fost captat și făcut informator împotriva mea. El era mai puțin vigilent și, oricum, mai cu obraz decât Hoc care nu se rusina de înjosirea lui. Mai erau apoi și alții, dintre care unii au fost descoperiti de mine. Dar asta nu mă împiedica să tin predicile așa cum trebuia, fără exces, dar și fără grija că as supăra Securitatea. Eram eu slujitorul lui Dumnezeu și râvneam să rămân numai slujitorul Lui, robul Lui și nu al oamenilor. Aveam mereu în față cuvintele marelui Apostol Pavel: „Ați fost răscumpărați cu mare pret, prin sângele lui Hristos; nu vă faceți robi oamenilor” (I Corinteni 1,6 și 7,2-3).

Am uitat să spun că la întâlnirea cu cei trei ofiteri am fost întrebat:

– De ce nu scrii? De ce nu arăți prin câte ai trecut?



Deci stiau că nu scriu. Eu le-am răspuns:

– Nu scriu fiindcă mi-e frică de dumneavoastră. Dacă as scrie cum au fost toate și cum mi-ar plăcea mie să scriu, atunci nu v-ar plăcea dumneavoastră. Dacă as scrie cum v-ar plăcea dumneavoastră, atunci scrisul meu nu mi-ar plăcea mie. În această situație, ca să nu vă supăr nici pe dumneavoastră și nici pe mine nu scriu. Am niste schite „inofensive” de un umor irezistibil, dar să apar cu schite umoristice după un interval de peste 22 de ani de temniță m-as compromite. De aceea e preferabil să nu scriu nimic.

### **Consideratii asupra oamenilor si a situatiei de la noi**

Priveam televizorul și vedeam câtă lume bine îmbrăcată: domni, doamne, preoți și ofiteri, etc. asistau încordați la niste filme fără valoare ce se transmiteau. Vedeam cum îi distrează niste glume găunoase și niste exhibitii gimnastice să le zic, ale unor fete, uneori ușor devoalate și mă miram că acestea pot produce plăcere și-mi ziceam în mine: cât a decăzut societatea românească! Iată la ce nivel scăzut sunt distractiile lui. Incontestabil societatea e în decădere. Cât de puțin ridicate sunt pretentiile ei! Mi-aminteam de cererile vulgului roman: „panem et circenses” – pâine și circ. Nu eram noi acum departe de aceasta. Și aceasta după aproape două mii de ani de creștinism.

Redau o întâmplare, care e caracteristică pentru omul de la noi din acele zile și chiar și de acum. Un cumnat al meu, Victor Davidescu, fost locotenent colonel de artilerie, a venit la Spini să mă vadă și mi-a spus: Nicolae, dacă rămâneam în armată, te vizitam ca general de corp; acum fiindcă m-au epurat, vin ca inginer. Și după vreo două zile de sedere la mine, în care mi-a dat unele sfaturi practice, a plecat rugându-mă să-i fac o vizită la București, unde locuia.

Peste un timp m-am dus să-l văd. A sosit seara de la

servici si abia după câteva cuvinte – masa, televizor, culcarea. A doua zi scurte discutii cu el pe drum până la servici. Sosind seara, câteva cuvinte – masa, televizor, culcarea. A treia zi acelasi lucru. M-am înfuriat si am izbucnit:

– Măi Victoras, ai înnebunit? M-ai chemat să te văd si acum ce văd? Câteva cuvinte, masă, televizor, culcare. Ce-i asta? Nu putem noi găsi un răgaz de plimbare, de convorbiri linistite, de apropiere a sufletelor noastre printr-o deschidere unul către altul? Totul e grăbit, ca niste automate. Ne-am pierdut libertatea. Suntem robii aparatului la care ne holbăm ceasuri întregi, o să murim din cauza civilizatiei, căci televizorul e un instrument al civilizatiei. O să ne stăpânească primitivii care au instincte mai precise si nu s-au abătut, ca noi, de la legile naturii. Trezeste-te, băiete si bucură-te liber de viață, nu robit de aparate. Asa am reusit apoi să vorbesc cu el.

Priveam cum vin oamenii de la sate la orase rânduiri-rânduiri si-mi dădeam seama că e un exces – si nu e bine. Ce va fi cu agricultura? îmi ziceam. Sporea industrializarea si-mi ziceam: Românul a fost mai ales, agricultor si păstor, putini au cunoscut industria. Smulgerea lor prea rapidă din mediul pastoral în care au trăit si intrarea în industrie, fără conditii bune de igienă va fi ca un atac la capitalul biologic al natiunii noastre, o slăbire a fortei biologice a neamului nostru. Mă mira furia cu care se mergea spre industrializare, precum si faptul că nu se tinea cumpăna între industrie si agricultură.

Mă mira că toti cei plecati din țară erau socotiti de comunistii conducători – deavalma „trădători”. Dar ei fugiseră de frică, din dorul de a fi liberi, din nesiguranta vietii lor sub comunisti, din grija de a-si apăra viata. Încolo ei erau români ca toti ceilalti români si mai buni decât multi altii, precum si decât comunistii care ascultau, ca niste slugi, ordinele viclene ale rusilor. Cum de nu vedeau necesitatea unei înțelegeri între ei si cei „plecati”? Ca toti să conlucreze spre binele Patriei.

Vedeam apoi ochiul Securității îndreptat prea mult asupra românilor și prea puțin asupra țiganilor. Uitau că acestia puteau deveni oricând inamici țării. Se vedea că se dă un sprijin țiganilor care nu prevestea nimic bun. La multele lor delictive, cercetări binevoitoare cu pedepse mici, la agresiuni mari, grăbite reduceri de pedepse și gratieri. Nu știam atunci că ceauștii sunt țigani, și el și Elena. Dar mai târziu când țigani s-au exprimat „Să trăiască Șeful!” atunci am înțeles. Multe mergeau spre subminarea țării și asuprirea românilor.

Am observat că desi era statia ultimă a unui tren și oamenii n-ar fi avut de ce să se grăbească, cu vreo 10 minute, uneori și chiar mai mult, își luau bagajele și stăteau cu ele în mână, în picioare până la coborâre. Era un semn al unei nervozități, nelinisti și nerăbdări la cei mai multi.

Se vedea de asemenea că dispăruse încrederea ce o avuseseră oamenii unii în alții în trecut. Era o societate nouă, nervoasă, cu nelinisti, nerăbdare, temeri, inhibiții acum. O societate ce mergea spre comunism. Dar nu cu voia ei, ci mânată de la spate de niste „văcari” cruzi și inconstienți, care erau mereu cu biciul în mână.

### **Neîncrederea securității în mine**

Bunul protopop Marcovici ducea o acțiune susținută față de organele de stat ca să le convingă că sunt un om cumsecade, linistit și că n-am alte preocupări decât cele religioase și de grijă de familia mea. Le asigură că poate garanta aceasta. Uneori avea impresia că le-a convins. Și asta tinea câteva luni. Apoi venea și mi spunea:

– Zadarnic. Nu-i pot convinge. Sunt bănuitori: n-au încredere în dumneata.

– Ce să le faci, părinte protopop? am răspuns eu. Așa i-a învățat marele „dascăl” al lumii Stalin: Să n-aibă încredere. El a

răsturnat gândirea normală și a venit cu dictonul „vigilentă și neîncredere”. Și stiti: „cum e turcul și pistolul”. Pot face ei altfel decât au învățat?

Mai trecea un timp și inimosul protopop îmi spunea:

– Iar și-au manifestat neîncrederea față de dumneata. Eu încerc să-i liniștesc dar degeaba, nu pot să-i conving. Și totuși știu că ești cu totul liniștit și îți vezi de treabă.

– Așa e, bunule părinte protopop. Nu fac nimic. Nu mă abat o iotă de la lege. Ei știu asta, dar nu-mi pot ierta atitudinea din temniță și mai ales cea de la mina Nistru unde, din cauza mizeriei și pentru a o curma am organizat și dezlăntuit o grevă, lucru care i-a înfuriat foarte mult. Dar acum nu fac nimic rău, nu dezbăt probleme politice deloc. Dar slujba mi-o fac deplin și totdeauna cu predică curajoasă.

## La Securitatea din Alba Iulia

Prin noua organizare administrativă a județelor, satul meu Spini a trecut la județul Alba și treceam de la protopopiatul Târnăveni-Mures la protopopiatul Aiud-Alba.

Intram în grija unei noi Securități. Într-o zi am fost chemat la Alba Iulia la Securitate. Mi s-a cerut o autobiografie pe larg. Când o scriam la o masă, așezat cu fața spre ușă am simțit cum s-au deschis camerele în care lucrau ofiterii de securitate și apoi, rând pe rând, treceau lent prin fața ușii biroului în care scriam și mă priveau. Mi-am dat seama ce e: voiau să știe tot cine sunt, să mă cunoască și, pentru orice s-ar întâmpla vreodată cu mine, să aibă imaginea mea.

Am scris pe larg autobiografia și am predat-o. Un colonel a luat-o și mi-a spus:

– As vrea să stăm puțin de vorbă, omeneste.

M-a întrebat o seamă de lucruri neimportante în legătură cu viața ce o duc la Spini. Apoi a spus:

– Pari un om inteligent. Știm că ai priză la oameni si mai ales la intelectuali. Ți-as face o propunere. Ne-ai fi de folos. Ți cer să colaborezi cu noi, vrei?

– În ce e bun, colaborez cu oricine vrea binele.

– Tocmai binele îl vrem si noi.

– Cum înțelegeți colaborarea si la ce lucru?

– Uite, mi-a zis, tragi cu urechea la diferite discutii dintre intelectualii cu care te întâlnești, le înregistrezi bine în minte si apoi ni le transmiți nouă. Așa ne ajuti în muncă.

– Domnule colonel, am zis, îmi cereti să fac o muncă pe care ar trebui să o facă organele dumneavoastră. Intru deci pe terenul de lucru al Securității. Colaborez astfel cu ea. Dar Securitatea ce poate face ca să colaboreze cu mine? Poate citi vreodată rugăciuni în parohie în locul meu? Poate tine predică în locul meu? Poate să mă suplinească vreodată când lipsesc?

– Nu așa părinte, noi nu putem lucra așa cu dumneata. Noi te mutăm într-un loc mai bun, te ajutăm la nevoie si material, găsim noi modul de a te răsplăti.

– Vă rog să mă scuzați, dar atunci asta nu mai e colaborare, ci cumpărare. Iertati-mă vă rog, dacă nu m-am vândut în temniță, cum m-as putea vinde acum când sunt liber? Nu, nu sunt de vânzare! Ca preot m-ar lepăda Dumnezeu din mâna Lui imediat si as primi disprețul oamenilor. Astfel de atitudine a unui preot e un păcat mult mai grav decât al unui laic. Nici un preot n-ar trebui să-l facă.

– Ce atitudine poti avea față de noi?

– De bunăvoință si înțelegere ca față de toti oamenii, o să mă rog pentru dumneavoastră ca să vă lumineze Dumnezeu mintea să vă dea gânduri bune, să vă dea sănătate, să vă ferească de rău.

– Cum înțelegeți să lucrați?

– Vreau să lucrez așa ca pe toti să-i aduc să creadă în Dumnezeu si să facă voia Lui. Ca toti să se mântuiască, căci de

asta s-a jertfit Domnul nostru Iisus Hristos, vreau să lucrez așa ca chiar și dumneavoastră să ajungeți la credință și să vă socotiți fiu al lui Dumnezeu, răscumpărat din păcat prin jertfa de sânge a Domnului Hristos.

– Părinte, noi suntem ateii. Ce poți face altceva pentru noi?

– Cu atât mai mult aveți nevoie de rugăciune și de un sprijin spiritual pe care vi-l pot oferi oricând.

– Părinte, nu fi naiv și nu uita că ești la Securitate. Te întreb: Ce poți face real pentru noi?

– Vreau să fiu și să rămân cu adevărat preot. Aceasta-i cel mai bun lucru ce-l pot face pentru dumneavoastră. Nu mă îndoiesc că iubiți România și doriți ca patriot român, binele ei. Toti trebuie să colaborăm între noi și să cântăm împreună simfonia neamului românesc. Dar cum ar trebui să o cântăm? Fiecare la partitura sa. Astfel preotul trebuie să rămână la preotie, judecătorul la judecătorie, dascălul la dascălie, cizmarul la cizmărie, etc., fiecare la profesiunea lui. Nu putem încălca domeniile căci se încurcă treburile: nu mai iese simfonia, e o harababură. Deci fiecare trebuie să rămână la locul său. Așa se întărește statul dacă fiecare sector al activității lui e tare. Dacă școala e bună, justiția e bună, armata e bună, Biserica e bună și toate sectoarele de activitate ale statului merg bine, atunci și statul va fi puternic. Dar el nu va fi puternic dacă se încalcă profesiunile și profesorul în loc să-și vadă de școală se ocupă de politică. Ar fi frumos și bine, domnul colonel ca împreună să cântăm simfonia neamului românesc în maniera pe care am spus-o, fiecare cântând la partitura lui.

După ce m-a ascultat în liniște, colonelul mi-a zis:

– Ai imaginație, părinte, dar noi acum efectiv avem nevoie de la dumneata să ne dai sprijinul pe care ti l-am cerut. Ai timp încă să meditezi asupra propunerii noastre. Nu uita: Forta e în mâna noastră. Te vom mai chema.

– Nu e nevoie de o nouă chemare, d-le colonel. Răspunsul pe care l-am dat e ultimul meu răspuns. V-as ruga din inimă să înțelegeți că un preot adevărat nu vă poate da decât acest răspuns.

– Bine, părinte, du-te. Și s-ar putea să ne dai și alte răspunsuri știind cine suntem și ce putem.

– Vă rog scuzati-mă, dar când v-am dat răspunsul stiam și cine sunteți și ce puteți.

– Bine, du-te. Te mai gândești. Vezi ce mai zice și preoteasa care a fost destul singură.

Și am plecat. Dar nu m-au mai chemat. Dar mă simteam urmărit foarte îndeaproape. Cu preotul F. Graure, fie-i fericit sufletul și plăcută amintirea, căci a murit, colaboram perfect. Și când era vreun eveniment mai important în viața internațională sau de la noi – venea cu întrebările și, după ce discutam împreună care ar fi cele mai bune răspunsuri, el le scria și le ducea la Securitate. Așa a mers tot timpul până s-a mutat în județul Brașov, vreo șapte ani.

### **Urmărit de un nepot al meu**

Securitatea a găsit un mijloc mai bun să mă supravegheze: l-a angajat în serviciul său pe nepotul meu de frate, Dumitru Grebenea. Acesta avea patru clase de liceu, n-avea serviciu, era foarte inteligent, abil și smecher, fără scrupule. A fost captat pentru defectele lui: era betivan și corupt; era singurul nepot ce a căzut astfel fiindcă crescuse ca un copil de bani gata.

Venea des la mine. Îl primeam cu drag și îl ospătam cum nu se poate mai bine. Dacă plecam uneori, când Silvia era pleca la Iași, la Mariana, fiica noastră, sau la Piatra Neamț unde luasem un apartament; el rămânea singur. Dar am observat că umbla prin actele de gestiune și prin cărți. Unele cărți erau cu

unele sublinieri sau adnotări critice la unele lucruri ce nu-mi conveneau, dar care conveneau liniei partidului comunist. Pe rând, aceste cărți dispăreau. Nepotul meu le preda Securității. Mă întreba unele lucruri dar eram cu totul rezervat, căci stiam că e usuratic. Acum lipseau cărțile „vinovate”. Acestea erau destul de scumpe la bugetul meu redus. Nepotul tăgăduia vreun amestec în disparitia cărților.

Într-o zi mi-a zis:

– Profesorul Nicolae Petrascu e la spital si mi-a spus că dorește să-l vizitezi.

Profesorul N. Petrascu fusese secretarul Miscării legionare în scurta ei guvernare si seful ei în prigoană comunistă, de un caracter ferm si tenace si de o mare credință legionară. Era bine cunoscut de mine si eram apropiati, căci ca să zic prieteni e prea mult. Prieten eram cu sotia lui, Livia Banea, pe care o cunoscusem înainte de a se căsători.

M-am dus să-l văd. Am luat Molitfelnicul pentru eventuale rugăciuni si Sfintele Taine spre a-l împărtăși, dacă va fi cazul. I-am spus:

– Nepotul meu mi-a spus că m-ai chemat.

– Nu! nu te-am chemat, dragă părinte, căci nu voiam să te expun unei cercetări a Securității. I-am spus numai atât: „Sunt bucuros ori de câte ori îl văd pe părintele Grebenea”. Atât! Deci nu te-am chemat.

Și după un schimb de amabilități de vreo 5 minute ne-am despărțit. Dar după câteva zile sunt chemat la Securitate: „Ce-ai căutat la spital la Petrascu?”. Eu le-am spus că la cele comunicate de nepotul meu, m-am dus să-l vizitez. Nu uitasem că sunt preot si considerând că are nevoie de un ajutor spiritual. M-am dus să i-l dau dar n-a fost nevoie. Am dat declaratia si am plecat. Deci nepotul meu se demascase. A tăgăduit si a motivat că a fost o neînțelegere. Acest agent era foarte periculos, lucra si pe deasupra Securităților judetene, direct cu Ion Stănescu,



secretar de partid, sef al Securității si fost ministru de interne. Întindea curse unor oameni suspusi: profesori universitari, scriitori, gazetari, inspectori în diferite servicii. Cei mai multi aveau cele mai bune impresii despre el, îl lăudau mult către mine si nu credeau că are numai patru clase de liceu, ci studii universitare. Putini l-au detectat. I-am prevenit să fie atenti în discutiile cu el si nu cumva, dacă e nepotul meu, să-i acorde tot creditul lor. Unora le era greu să mă creadă.

Acum era ceva aproape nou în felul de a lucra al Securității si putini în trecut au îndrăznit atât: fiul captat agent contra tatălui său, familiei sale, nepotul contra unchilor săi, femeia captată si uneori devenită amantă împotriva bărbatului ei. Înainte raporturile dintre membrii unei familii erau considerate sfinte si nu se îndrăznea să se recurgă la unii membrii să activeze contra celorlalti. Era un rest de omenie si bun simt dar care acum nu mai existau. Se crea o societate în care neîncrederea devenea generală. Iar Securitatea lucra pentru crearea acestei stări de neîncredere generală. Astfel infernul se instala nu în adânc, ci chiar pe suprafata globului pământesc, ceea ce nu intrase în viziunea nimănui.

Nepotul meu mă supraveghea strict si ori de câte ori era nevoie alerga de la Sibiu la mine la parohie. Încă nu puteam să-l îndepărtez, lucru pe care l-am făcut mai târziu. Aveam unele obligatii față de mama lui care, pe când murea, m-a rugat să am grijă de el.

## **Prietenii locale**

Pentru un preot de sat de cel mai mare folos sunt prietenii locale cu toti oamenii si în primul rând cu intelectualii. Dacă e o colaborare între el si ei, se pot face multe lucruri bune pentru comunitate.

Dar acum nu ne mai găseam într-o situatie normală.

Comunistii semănaseră discordia și teama. Învățătorii și profesorii erau suspectați ca neloiali regimului dacă aveau o legătură mai strânsă sau prietenie cu preotul. Astfel le era frică, se temeau. Iar unii erau informatori, alții membri de partid, dar cu obligația ca să divulge pe cei ce aveau păreri contrare. O prietenie cu ei deci nu se putea face. Unele daruri ce le-am trimis de marile praznice al Crăciunului și Sfintele Paști le-au luat cu bucurie dar și cu frică m-au rugat să nu le mai trimit fiindcă e rău văzută sus această atenție, e ca o colaborare. Iar ei stând pe o poziție „științifică” și preotul pe o poziție „mistică” nu au cum colabora laolaltă. Deci a trebuit să accept situația așa cum era și cum o pregăteau comunistii noștri.

Cu distinsul pastor Capesius tineam o legătură strânsă, fără teamă și comentam toate cu toată încrederea. Căzuse în Rusia Hrusciiov, poreclit „Pantofarul” fiindcă bătuse cu pantoful la O.N.U. în bancă când nu i-a convenit ce se discuta. Făcuse greseli, provocase prea mult România în timpul din urmă, a retras în 1958 armata sovietică de la noi și făcuse unele concesii apusenilor, iar în lăuntru a încercat distrugerea mitului Stalin. Ca reacție a venit un om mai dârz, Brejnev, cu ideea guvernării de mână forte. Mă miram împreună cu Capesius de năstrusnica idee a „*libertății limitate*” a statelor din blocul de la Moscova, limitate de interesele generale ale blocului. Iar aceste interese generale le stabilea Moscova. Cu această idee întârziată, Brejnev a ocupat în 1968 Cehoslovacia și a distrus așa numita „primăvară de la Praga”, un comunism cu o față mai luminoasă, promovat de un om înțelept: Alexandr Dubcek.

Ceausescu n-a luat parte la ocuparea Cehoslovaciei cu celelalte state socialiste și a ridicat un protest energic pentru intervenția într-un stat socialist – fapt ce l-a impus în atenția lumii internaționale ca un om îndrăznet și cu tendințe de independentă. Iar în țară a câștigat simpatii și încredere.

Pastorul Capesius s-a pensionat prea repede. L-am

întrebat de ce? căci era numai cu trei ani mai bătrân decât mine. Mi-a spus: „Nu mai am siguranță în picioare; mi-e frică că nu alunec și să vărs sfântul potir cu sfintele taine”.

Cu noul pastor Klein am întreținut aceleași strânse relații. La instalarea lui cu mare pompă, cu 18 pastori prezenți și cu o masă în aer liber de 800 de tacâmuri, numai eu am fost invitat dintre preoții români. Țineam acum legătura cu ambii pastori din Șona și ne dădeam speranțe împreună de viitor. În frumoasa grădină parohială a Șonei, la o masă de brad sub brazi, duceam discuții nesfârșite despre literatură, teologie, filozofie, istorie, precum și despre politică, încălziti de minunatul vin de Șona. Când eram îmbiat să mai beau un pahar eu le răspundeam: „Nu vreau ca sășii, văzându-mă băuți, să spună: iată cum pleacă popa românesc de la pastorul nostru”.

Dar simteam nevoia unei apropieri, inimă lângă inimă și gând la gând, în Spini. Dar cu intelectualii nu era chip. Erau refractari din teamă, și apoi nici nu ne potriveam, deși erau buni români și unii cu un trecut frumos.

Dar am găsit un țăran, Toader Oancea, om foarte gospodăr, cu o mamă aleasă, Maria, cu o soție excelentă, foarte bună gospodină și cu două fete frumoase, eleve. Ne-am împrietenit repede. Mergeam la el oricând cu desăvârșită încredere și discutam cu el de toate, ca și când ne-am fi cunoscut de mult. Ascultam radioul și comentam stiriile: eram prieteni cu adevărat. Nici un viclesug. Era politicos și amabil și niciodată n-a depășit măsura cuviinței. Era respectuos și cinstit, atent și curtenitor, un țăran „fain”, cum s-ar exprima un ardelean. Multi nu-și pot închipui ce comoară de simțire curată se află în inima câte unui țăran, cu ce spirit de dăruire și jertfă e înzestrat. În această privință depășesc pe intelectuali: ei când s-au legat de cineva merg cu el până la capăt înfruntând toate riscurile. Pe câtă vreme intelectualii sunt mai circumspecți, mai raționali, apreciază eventualele primejdii și devin mai rezervați. Dar

tăranii, si muncitorii, la fel merg total din sentiment. De aceea e preferabilă prietenia cu un tăran sau un muncitor într-o situatie de riscuri, în afară de unele cazuri când găsești un intelectual de o mare vibratie creștină si națională, un tip de erou, gata să moară oricând pentru cauza ce-i aprinde inima si-i sustine lupta.

Port o amintire plăcută, mereu vie, a admirabilului tăran din Lunca Târnavei-Spini, Toader Oancea si familiei sale.

## Atitudini

Atitudinea securistilor judetului Alba față de mine a devenit nu numai de înțelegere, ci chiar de bunăvoință. Nu mă mai chemau la vreo nouă declaratie. Mă lăsau în pace. Ivindu-se un post liber de preot în Alba Iulia nu îndrăzneau a-l solicita. Știam rezistenta mitropolitului Mladin, fostul meu prieten care se temea să-mi dea o parohie bună – la care, de fapt, aveam dreptul – ca nu cumva să fie învinuit că a promovat un legionar, fost detinut.

Dar a intervenit însusi colonelul Securității, Văduva, să mă roage să-mi depun actele pentru concurs la parohia vacantă, deoarece sunt solicitat de Comitetul parohial al parohiei vacante si de conducerea orasului Alba Iulia care vroiau un preot destoinic în lupta propagandei romano-catolice din judet.

– N-am nici un sprijin, i-am spus.

– De unde stiti? m-a întrebat. Vă cheamă orasul si mai suntem si noi. Și am depus actele.

Dar mitropolitul s-a speriat când le-a văzut. Și discutând cu mine mi-a spus:

– Știu, te cheamă orasul, nu-i de ajuns. Trebuie recomandare ministrului. Lasă actele aici.

Și am amânat rezolvarea. Între timp a intervenit ministru comertului exterior Pătan pentru obtinerea numirii unui nepot al său.

Securitatea si membrii orasului s-au înfuriat si au spus cuvinte grele la adresa slăbiciunii mitropolitului si au adăugat: De acum nu mai putem face nimic. De stiam, actionam dinainte si situatia era rezolvată înainte de a interveni ministrul. Aveti un mitropolit slăbănog si fricos.

Într-adevăr, mitropolitul când aveam o întrevedere cu el în palatul mitropolitan era foarte amabile si prietenos si mă tinea mult timp în convorbiri amicale. Și se adunau la ușă unii înscrisi pentru audiente si atrăgeam atentia mitropolitului. Asteaptă unii la ușă, mă retrag. Dar el spunea: Lasă-i să astepte. Încă n-am pierdut gustul discutiilor. Dar când a venit să prezideze unele sedinte pastorale si ne întâlneam în curte pe unde se plimba, atitudinea lui era alta. Era foarte rezervat: Să nu-l vadă ceilalti preoti că are o afectiune față de mine.

Dar dacă securistii locali erau binevoitori, Bucurestiul mă supraveghea îndeaproape. Un colonel venit de acolo l-a chemat pe intelectualul Nicolae Popa din Spini si l-a angajat să mă supravegheze, acum după plecarea preotului F. Graure în judetul Brasov. N-a rezistat si a primit. Dar a venit imediat la mine si mi-a spus ce s-a întâmplat si a adăugat:

– Te scap eu de urmăritori, părinte; le arăt eu cine esti si i dezarmez. Colonelul mi-a spus: „E periculos, dar i-am pus în coaste pe însăsi soacra lui, care e membră a partidului nostru încă din 1948.”

Soacra mea Florica Davidescu nu era mama sotiei mele. Era sotie de-a doua a socrului meu cu 19 ani mai tânără decât el si cu 3 ani mi bătrână decât mine. Era institutoare în Ploiesti. Femeie inteligentă, foarte bună institutoare, energică, răzbătătoare, vicleană, perfidă si răzbunătoare. Ea venea vara la mine cu socrul meu la recreere 5-6 săptămâni. Dar eu nu stiam că are si misiunea supravegherii mele. Nu stiu ce rapoarte dădea despre mine. Dar am verificat că era membră de partid din 1948 asa cum spusese colonelul.

Nicolae Popa dădea astfel de informații ca să mă scape de suspiciunea că aș fi periculos. Și nu s-a dezmințit niciodată. Iar pe „buna mea soacră” n-am mai primit-o vara să-si facă concediul la mine. Totuși nu am nici o dovadă că dânsa și-a respectat angajamentul față de Securitate.

## Predici

Asaltul ateismului la noi era în plină desfășurare, agresiv și inconștient de urmări. Învățămint religios nu aveam pentru ortodocși, ci numai pentru pregătirea clerului. Sfânta noastră Biserică era timidă, speriată și într-o atitudine defensivă, fără a schita măcar unele atitudini mai vii de apărare. Deși se putea răsufla cât de cât, ne mai fiind în situația din 1945-1955 (perioada cea mai dură a comunismului la noi), Biserica noastră rămânea intimidată și servilă. Și mulți, la cererea autorității, laudau asupritorul și ateul, dusmanul lor. Ceva de neînțeles. Dacă nu poți ataca pe cel ce te lovește, cel puțin nu-l lauda când te lovește. Era ceva absurd. Dar și episcopii și clerul superior nu mai erau alesi normal, pentru calitățile lor, ci pentru defectele lor, pentru posibilitatea colaborării cu Statul, a concesiilor și compromisului. Trebuiau să aibă studii înșă, ca să poată fi legitimată cât de cât alegerea. Încolo totul depindea de ignorantul tigan Ceaușescu și de comunisti.

În pastorația pe care o făceam n-am îndrăznit să critic regimul cum a făcut viteazul preot Gheorghe Calciu-Dumitreasa, dar nici nu-l laudam.

Am considerat că cel mai bun lucru nu e atitudinea ofensivă, directă, polemică, ci convingerea adversarului de gresita lui atitudine față de Biserică printr-o prezentare temeinică a două idei fundamentale ale creștinismului: ideea de Dumnezeu și ideea de nemurirea sufletului. Ambele constituie cheia de boltă a credinței noastre. De ele trebuiau să fie mai întâi

convinsi total parohienii mei si apoi de la ei să le afle si comunistii care mă supravegheau si să-si potolească zelul de luptă împotriva crestinismului si a Sfintei Biserici.

Cu acest gând m-am apucat să fac câteva predici pe aceste teme. Desi ar putea fi un abuz pentru un jurnal, le inerez totusi aici, căci pe lângă răbdarea, îngăduinta si dragostea cu care luptam cu comunistii, ele reprezintă actul iesirii pe teren în față în confruntarea cu ofensiva comunistă. Sunt sase si le-am făcut pe rând la unele distante de timp. Poartă titlul: „Predici dogmatice”. Dar ele sunt apologetice. Însă nu era voie să scrii predici apologetice si, ca să mă ascund, le-am numit „dogmatice”. Iată-le:

### *1. Despre viata vesnică. Asezarea si importanta problemei*

Crezul, simbolul credintei crestine se sfârsește cu fraza „Astept învierea mortilor si viata veacului ce va să fie, Amin.” Deci credinta în nemurirea sufletului, în învierea mortilor si în viata viitoare e o învățătură fundamentală a crestinismului, o dogmă a Bisericii de cea mai mare importantă pentru noi.

De aceea, fratilor, trebuie să ne oprim asupra acestei probleme, să-i căutăm temeiurile pe care se reazimă ca să ne convingem ferm despre realitatea lumii de dincolo de moarte si să înțelegem apoi cum trebuie să ducem viata aici pe pământ, ca să câștigăm si noi viata vesnică.

Trebuie să facem aceasta pentru că multi spun: „Nu există suflet, ci numai materie si forme derivate ale ei, vibratii ale materiei; nu există viata vesnică, viata viitoare. Toată viata noastră e aici pe pământ si odată cu moartea s-a sfârșit totul. Viata viitoare e un vis al unora, o himeră: realitatea e aici pe pământ. Aici e si raiul si iadul, totul. Ceea ce numim suflet si functii ale sale sunt trupul si functiile fiziologice organice ale creierului, iar gândirea e produsul creierului.”

Aceasta ne obligă să examinăm credința noastră ca să vedem unde este adevărul la cei ce tăgăduiesc nemurirea și lumea vie de dincolo sau la noi.

Examinarea se va face atent și amănunțit ca orice îndoială să fie alungată.

– Dar este oare atât de nevoie de aceasta?

– Da este! Pentru că de răspunsul pe care-l vom da atârnă toată orientarea vieții noastre viitoare. Răspunsul e hotărâtor: influențează tot viitorul nostru, toată purtarea noastră în lume, precum și câștigarea vieții vesnice.

Căci, dacă nu este viață viitoare, înviere „zadarnică e și predica noastră, și credința voastră”, ne spune Sfântul Apostol Pavel. Dacă e numai viața aceasta, atunci trebuie să scot din ea tot ce pot scoate: toate bucuriile, toate plăcerile, toate distracțiile, tot. Căci de ce să renunți la ceva? De ce să mănânc, să beau, să mă veselesc, să fac tot ce-mi place, ce-mi prieste mie, căci după moarte nu va mai fi nimic și nu voi simți nimic? De ce să fac bine altuia? De ce să ajut pe aproapele, de ce să mă jertfesc pentru ceva, de ce să fac pofta altora și nu pe a mea, dacă această renunțare nu-mi va fi răsplătită de nimeni, niciodată?

Dimpotrivă! Dacă e viață vesnică, dacă sufletul meu este nemuritor și eu voi învia atunci toate de pe pământ le privesc cu alți ochi. Atunci toate strădaniile mele trebuie să le îndrept pentru a câștiga această viață.

Voi suferi cu răbdare toate cele ce mă sprijină să dobândesc mântuirea. Voi renunța la unele plăceri personale, dacă ele mă îndepărtează să-mi ating marele meu scop. Mă voi jertfi pentru țară, căci acest act este sublim porneste din credință și iubire și-mi va aduce o dobândă nepretuită: viața de după moarte. Voi renunța la egoism și la plăcerile mele josnice, căci generozitatea, dărnicia, înfrânarea sunt virtuți ce-mi aduc ca răsplată de la Dumnezeu bucuriile nepieritoare și desfătările



vesnice.

Ce mai contează pentru mine nedreptatea ce mi se face, mizeria, răul, când știu că după moarte se ivesc zorii unei fericiri neapuse și pururea înnoită? Voi căuta să le schimb în bine, că sunt dator să lupt pentru bine, să schimb urâtul în frumos, mizeria în bunăstare, boala în sănătate, plânsul în bucurii senine, tot răul în bine. Mă voi strădui, dar dacă nu voi reuși nu voi dispera: voi îndura toate cu bărbăție și avânt, știind că „pătimirile vremii de acum nu sunt vrednice de mărirea care ni se va descoperi” (Romani 8,18).

Iată cât de important este să cred în viața veșnică! Însăși viața terestră capătă un alt aspect, altă orientare, alt înțeles, alt conținut și altă importanță; o mult mai mare importanță. Ea este răgazul pregătirii mele pentru lumea de dincolo, este răstimpul luptei pentru bine, frumos, pentru adevăr și dreptate, pentru pace și sfinte bucurii. Este o introducere la cântecul vieții fără de sfârșit care va începe dincolo de moarte. Orice clipă este prețioasă și nici una nu trebuie pierdută în zadar, căci fiecare clipă de acum este o treaptă pentru urcarea în Împărăția lui Dumnezeu.

Punând această problemă ne așezăm la o răscruce: două drumuri se deschid. Unul merge spre o convingere puternică în nemurire și în înviere într-o viață veșnică; celălalt la necredință, la îndoieli, la tăgăduirea lui Dumnezeu, a sufletului și a vieții de după moarte.

Trebuie să alegem pe ce drum pornim. Unul duce la viață, la fericire și la mântuire iar celălalt la moarte și la o pedeapsă veșnică.

Clipa e decisivă! De aceea ca să putem face o alegere bună vom examina toate dovezile pe care ni le pune la îndemână Sfânta Scriptură, mintea noastră și bunul nostru simț pentru dovedirea realității vieții veșnice.

Vă voi pune în față și argumentele tăgăduirii realității

vietii vesnice, pe care le aduc cei ce nu împărtășesc credinta noastră ca să puteți face alegerea după cunoasterea ambelor pozitii.

Rog pe Bunul Dumnezeu să lumineze mintea mea și să dea putere de convingere predicilor mele ca să înțelegem bine motivele credinței noastre în viața vesnică și să așezăm o temelie de piatră pe care să stea credința noastră în nemurire și în viața de după moarte. Și apoi cu această credință luminată așezată în inimi, să cerem harul lui Dumnezeu ca să luptăm cu râvnă și cu elan, statornic și fără abatere pentru câștigarea acestei vieti în care credem.

Bunul Dumnezeu să ne ajute ca de acum înainte să ne umplem viața de acele fapte care ne adună „o măsură vesnică de mărire” și ne asigură viața cea nepieritoare. Amin.

## **I. Realitatea și spiritualitatea sufletului omenesc.**

Credința în existența sufletului, în nemurirea lui în viața viitoare străbate ca un fir roșu toată învățătura Domnului nostru Iisus Hristos, a Sfinților Săi Apostoli și a Sfintei Biserici. Toată grija lui Iisus a fost să ne învețe că sufletul e partea cea mai prețioasă din noi, că e o parte nemuritoare, cu o viață vesnică, fericită, dacă am făcut binele pe pământ, dacă am mărturisit pe Dumnezeu și am iubit pe aproapele nostru sau cu o viață vesnică chinuită, dacă n-am făcut aceasta.

Toată strădania lui Iisus Hristos a fost ca să ne deschidă drum spre viața vesnică, să lumineze acest drum, să ni-l arate și să ne învețe cum să mergem pe el și cu ce anume să ne înarmăm pentru a-l străbate.

El ne spune că noi putem cuceri viața fericită cum se cucerește o cetate: cu asalt. De aceea, Domnul Hristos e marele

Dascăl al Spiritului. Nimeni nu se aseamănă cu El.

Cuvintele lui Iisus despre suflet sunt multe. Cu altă ocazie vom stăruii asupra lor. Acum nu citez decât pe acestea: “Nu va temeti de cei ce ucid trupul, iar sufletul nu-l pot ucide; ci va temeti mai vârtos de cel ce poate să piardă sufletul si trupul în gheenă” (Matei 10, 28).

Dar există într-adevăr suflet? Și este el un element deosebit de trup?

Pentru cei ce cred în Iisus mărturia Lui e o dovadă suficientă. Dar pentru cei ce nu cred în Iisus si au o înclinatie spre dovezile palpabile, sau au nevoie de dovezi rationale spre a înțelege lucrurile, problema e deschisă. Ea trebuie rezolvata. Să încercăm să o rezolvăm.

\*

\* \*

Noi suntem alcătuiti din trup muritor si din suflet nemuritor. Trupul e materie sufletul e spirit. Sufletul are o atingere cu trupul în unitatea fiintei noastre; el este o substantă individuală proprie si e deosebit de alte suflete. Sufletul însufleteste trupul. El nu poate fi localizat intr-un anume loc al trupului, ci e fundamentul tuturor functiunilor de viată. Sufletul e simplu, necompus din părți, calitate din care decurge nemurirea lui. Căci ce e simplu, e nesticăcios nu poate fi supus

descompunerii, care în fond este esența morții.

Prin suflet cugetăm, simțim, voim. Așa credem noi, așa afirmăm. Dar ce spun cei ce au altă poziție?

– Nu există suflet, ci numai materie. Toată lumea e numai materie sub forme deosebite, energii materiale. Cine a văzut vreun suflet? Nimeni! Cine a venit din lumea cealaltă? Nimeni! Ce numiți voi „suflet”, ne spun ei, e trupul. Gândirea, voința, simțirea sunt funcții fiziologice ale creierului: produsele lui. Creierul le dă naștere „precum vibrațiile materiei eterului se transformă în lumină și căldură, tot așa se transformă în creier atomii în cugetare.”

Cum ar fi oare posibil aceasta? Observăm mai întâi că ideile și cugetarea nu sunt identice cu creierul, ele nu sunt materie, iar lumină și căldură au rămas materie sau energie fizică și nu spirituală. Dacă cugetarea ar fi produsul vibrațiilor materiale din creier atunci toți ar trebui să cugetăm la fel și deosebirea de vederi n-ar mai fi cu putință. Ca la televizor: transmisia se vede aceeași pe toate ecranele. Dar aici la aceleași vibrații unii zic da și alții nu. Cum ar putea fi oare voința o mișcare organică a creierului produsă de impresiile din afară? Căci se mai poate explica oare cum la aceleași impresii produc diferiți oameni reacții și determinări deosebite?

Pe de altă parte, logica respinge afirmația că funcțiile psihice sunt produse ale creierului, deoarece între creier și gândire, voință, simțire nu este numai o deosebire de grad, ci și

una de natură, de esență: creierul e materie iar ele sunt spirituale. Cum oare creierul materie sare din tiparul său și produce spiritul și creațiile spirituale, care sunt cu mult superioare materiei? Noi vedem în toate o proporție între cauză și efect. Dar aici efectul întrece nemăsurat cauza și ca substanță și ca finalitate.

Își poate cineva închipui cum vibrațiile creierului produc bucuria, bunătatea, marile multumiri sufletești, iubirea, spiritul de jertfă, recunoscinta, generozitatea, căinta, apoi sublima muzică, pictura, poezia arhitectura, matematica și, în general, toată știința. Vedeti cât de greu e să credem toate acestea.

Creierul e sufletul așa cum spun materialistii? Dar ce e creierul? Materia organică în forma cea mai înaltă. Calitățile materiei sunt întinderea, greutatea, netezimea sau asperitatea, nemiscarea. Numai în materia organică găsim miscarea care e deja viața. Calitățile materiei se pot măsura. Măsurați acum „lungimea” iubirii, „greutatea” și „lățimea” păcatului, a puterii de jertfă, a sfinteniei. E cu neputință pentru că ele n-au lungimi și greutate. Nu sunt materie, ci spirit. Iată ce ne spune un mare predicator ungur Tichomir Toth: „Dacă umplem un sac cu mere sau cu grâu, oricât de mare ar fi, odată tot se umple și mai mult nu mai încap. Nu mai merge, fiindcă e materie. Sufletul omenesc prin facultatea gândirii primește fără încetare și fără măsură imaginile lumii externe și nu se umple niciodată, nu se varsă nicicând - fiindcă nu e materie”.

Dacă sufletul ar fi altceva decât corpul, ne spun materialistii, atunci n-am observa în lume următoarele fenomene: cu cât un copil e mai mic, cu atât calitățile lui sufletești sunt mai slabe, căci ele cresc odată cu creșterea lui, cu dezvoltarea creierului. La bătrâni facultățile sufletești scad odată cu scăderea puterilor lor iar la bolnavii de creier se dereglează gândirea. Toate acestea ne dovedesc cât de strâns legate sunt funcțiile sufletești de creier. Oare sufletul nu e și în copil și în bătrân și în nebun? De ce nu se manifestă, în aceste cazuri, normal și în toată puterea?

Nu ne e greu a răspunde.

Sufletul e întreg și deplin dezvoltat și în aceste cazuri. Dar el nu se poate manifesta în toată puterea lui din cauza imperfecțiunii trupului. Căci sufletul se manifestă prin trup. Prin trup sufletul „iese” în afară. Trupul bolnav sau nedeșăvârșit împiedică sufletul să se manifeste desăvârșit după cum pe o vioară spartă, oricât de mare ar fi un artist, nu-si poate arăta toată arta sa.

Dar să venim și cu alte dovezi și păreri. Astronomul Camille Flammarion, în scrierea sa „Dumnezeu în natură”, concepe problema creării sufletului nostru de către Dumnezeu în termenii următori: „Și cum sufletul și inteligența noastră nu s-au făcut ele singure, trebuie să existe o inteligență superioară din care derivă și a noastră. Cu cât ideea ce mi-o voi face despre această inteligență va fi mai mare, cu atât vom fi mai aproape de

adevăr. Nu ne înșelăm dacă considerăm această inteligentă drept autor al tuturor lucrurilor, care m-a miscat și m-a determinat să strig uimit: Dumnezeu e Creatorul și Orânduitorul tuturor și niciodată materia!”

„Dacă ratiunea ar fi un produs al substanței noastre cerebrale și unica forță gânditoare într-un univers mecanic, ne spune un mare doctor, fără acea unitate de legi, forța și substanța universală, care e concepția despre divinitate a credinței noastre, ar trebui să înțelegem cel puțin mecanismul misterios al forțelor și al substanței universale sau și cel al ființelor în special, ba ar trebui chiar să putem și reproduce cel puțin unele din procesele acestor mecanisme”<sup>19</sup>.

O dovadă că viața sufletească nu pleacă de la creier, ci de altundeva, ne mai spune același doctor, e „că există în univers dovezi de instincte, sentimente și inteligentă, deci activitate sufletească extranervoasă și extracerebrală”. Astfel „există o perioadă la începutul vieții fetale când creierul, măduva spinării, sistemul nervos, precum și glandele endocrine nu există, și cu toate acestea există o perfectă armonie de colaborare și dezvoltare a tuturor organelor. Acest interval de evoluție embrionară - continuă el - constituie un argument puternic că principiul vital din noi nu poate fi localizat și nici identificat cu sistemul nervos al organismului nostru ci este de

---

<sup>19</sup> Dr. Ilie Piticar, *Teoria evoluției spirituale*, pag. 18-19.

origine transcendentală. El e imperceptibil simturilor noastre si dirijează încă înainte de terminarea facerii noastre corporale a organismului nostru, în orice stare de dezvoltare a sa.”<sup>20</sup>

Marele biolog Claude Bernard spune: „A sustine că gândirea e secretia creierului e tot atât cât ai zice că timpul e secretia orologiului.”

Vedeti frati crestini, cât de mult combate mintea noastră părerea că sufletul e produs al creierului sau una cu el.

E mult mai usor să admitem părerea credintei noastre că sufletul e făcut de Dumnezeu si nu e materie, ci spirit. Ferice de cei ce pot crede în adevărurile eterne ale credintei, fără a avea nelinisti, frământări sau mari chinuri sufletesti!

Dar fiindcă unii si-au pierdut credinta sau pentru că unii n-au ajuns încă la ea dar si pentru că unii sunt niste frământati, niste nelinistiti care caută linistea adevărului, siguranta si pacea sufletului, precum si pentru cei ce stau tari pe terenul necredintei, dar vor să cunoască dovezile în argumentarea existentei sufletului, vom mai stărui să aducem si alte dovezi.

## **II. Alte dovezi despre realitatea si spiritualitatea sufletului.**

---

<sup>20</sup> *Idem*, pag. 27.



Nimeni nu a văzut sufletul și nimeni nu a venit din lumea „de dincolo să ne spună cum e acolo”. Așa că aici au dreptate în parte și aparent cei ce fac astfel de afirmații. Dar când ei trag de aici concluzia că sufletul și lumea de dincolo nu există, atunci se înșală.

Mai întâi: „de dincolo” a venit cineva: Domnul Iisus Hristos, iar El a afirmat că acestea există, ne-a asigurat că există și suflet și viață vesnică. Iar Iisus a trăit atât de frumos, ne-a dat un model de viață de o măreție și frumusețe unică, ne-a învățat adevărurile cele mai înalte; apoi a murit pentru noi și pentru învățătura Sa, confirmând astfel prin moarte adevărurile ei sau cel puțin că ținea cu tot dinadinsul la ea. Cinstea și probitatea pe care a arătat-o Îl fac vrednic de credință ca pe nimeni altul. Dar unii dintre noi nu se mai apleacă și nu se mai înduplecă nici în fața lui Iisus.

Reale sunt nu numai lucrurile care se văd sau care le percep simțurile noastre, ci și cele ce nu se văd. Astfel, dacă vedem undeva un efect ne dăm seama că el are la bază o cauză. Cine a văzut în sine electricitatea sau magnetismul? Dar le tăgăduiește cineva realitatea? Nu. Pentru că vede efectele lor: lumina, puterea de atracție.

De ce să tăgăduim atunci sufletul? Căci dacă nu-l vedem în sine, îl vedem în manifestările sale: în cugetare, în voință, în libertatea conștiinței, în simțurile noastre, în memorie, în tot ce numim acte psihice.

Iată, eu în cursul vieții mele trec prin multe și variate locuri și stări de conștiință, dar totuși eu mă simt unul și același și mă recunosc în toate actele mele din trecut. Aceasta arată că

toate aceste stări de constiință au un suport statornic pe care stau si de unde vin, suport care nu poate fi creierul meu, materie inertă, ci sufletul nematerial si liber.

Azi se stie că în curs de cinci ani, după unii sapte ani, toate celulele noastre vechi mor si altele noi le iau locul. Din sapte în sapte ani ne înnoim precum sarpele si păianjenul care își leapădă pielea. Cu toate acestea noi suntem constienti de tot ce a fost fără a uita trecutul nostru. Dacă sufletul ar fi numai un rezultat al actiunii trupului ar urma ca, dărâmându-se trupul, să cadă odată cu el si toate actele psihice, tot ce am adunat în noi. Dar vedem că lucrurile nu se petrec asa.

As putea face afirmatia că există suflet, că el e o realitate deoarece credinta în existenta sufletului si în nemurirea lui a fost si e o credință universală - si fac această afirmatie. Dar nu socotesc universalitatea credintei în existenta si nemurirea sufletului ca o dovadă deplin convingătoare, pentru faptul că s-a crezut că Soarele se învârte în jurul Pământului, idee ce părea acceptată de toti, dar s-a dezmintit.

Fac observatia că părerile acceptate de toti oamenii de pe pământ si în toate timpurile si nedezmintite par a purta pe ele pecetea adevărului. Și credinta în suflet si nemurire a fost răspândită totdeauna pe tot pământul. Cultul mortilor prezent la toate popoarele, e o dovadă.

Dacă nu există suflet ci numai creier, atunci cine sau ce dezvoltă forta admirabilă în bolnavii care trag să moară, care îi tine în viață uneori ceasuri si zile întregi, se întreabă Tichomir

Toth. Câți inși nu prelungesc clipele morții zile întregi, în așteptarea fiilor lor sau a unor nepoți? Faptul e prea cunoscut. Iar după ce au văzut pe cei dragi sau când un credincios așteaptă Sfânta Împărtășanie, în câteva minute mor. Însuși tatăl meu, trăgând să moară la 93 de ani și s-a aprins lumânarea, dar el a întrebat de mine care lipseam de la căpătâiul lui, și a spus: „stingeți lumânarea, că îl aștept și pe el să vină.” După vreo patru ore întreba dacă am venit. Starea aceasta a durat trei zile. La un moment dat a întrebat dacă am sosit și primind răspunsul negativ, zis celorlalți: „Aprindeți lumânarea că de acum nu-l mai pot aștepta.” După aprinderea lumânării îndată a murit. Fără altă forță decât a trupului în plină descompunere nu se poate înțelege ce e cu aceste cazuri. Căci noi zicem că singura forță care a acționat este sufletul.

Profesorul Toth ne spune că medicina cunoaște cazuri în care oameni care și pierduseră mintea și-au recăpătat-o în ziua morții; citează aici pe mama împăratului german Carol al V-lea, Ioana, care după 49 de ani de nebunie și-a revenit în ziua morții ei: 5 aprilie 1555. Și el conchide: „Să-ti revii atunci când creierul se strică tot mai tare e posibil numai în cazul când creierul nu e totul - ci sufletul - iar sufletul în clipele morții se emancipează de sub cătușele materiei și nu mai e avizat la materie în activitatea sa”. Cunoaștem cu totii cazuri când muribunzii au dat dovadă de o luciditate surprinzătoare: au dat ultimele dispozițiile ultime, au spus învătămintele de viață, și-au

manifestat mai puternici decât înainte. De ce? De unde această forță? Din creier? Nu! Ci din sufletul lor.

Celebrul scriitor Victor Hugo scrie: „Ziceti că sufletul e numai rezultatul forțelor corporale, cum se poate totuși că sufletul meu e mai strălucitor când puterile trupesti sunt gata să mă părăsească?”<sup>21</sup>

Pot oare dezlega acest mister cei ce nu cred în existența sufletului?

Cei ce credem în Hristos nu suntem singurii care avem credința în nemurirea sufletului și în existența lui. Cu noi avem marile genii și învățați ca : Kopernic, Kepler, Pascal, Newton, Laplace, Faye, Poincaré, Horn, Reomur, Volta, Ampère, Lavoisier, Liebig, Curier, Claude Bernard, Pasteur, Cruvelier, Flarens și alții, toți celebrități mondiale în știință, toți cu o neclintită credință în Dumnezeu și în nemurirea sufletului. Iar dacă mergem în lumea veche, culmile gândirii de atunci: Socrate, Platon, Aristotel, Pitagora, au crezut în existența și nemurirea sufletului. Titanul gândirii germane, Kant, filozof modern, intră și el aici.

Iar dacă intrăm pe terenul vieții și gândirii teologice, atunci întâlnim aici pe toți marii sfinți ai Bisericii, pe toți marii dascăli, pe sfinții și genialii bărbați, strălucitori ca soarele: Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Ioan Gură de Aur,

---

<sup>21</sup> *Ibid.*, pag. 18.

Ambrozie, fericitul Augustin, Maxim Mărturisitorul, marele Toma de Aquino, Grigorie Palama, Nicolae Cabasila si altii. Apoi toti sfintii mucenici, martirii, stiuti si nestiuti, toti, toti întră aici. Chiar în zilele noastre numărul bărbatilor care se aseză aici e cu mult mai mare decât al celorlalti. Numai câteva nume de bărbati cu adevărat mari putem cita dintre moderni în tabăra cealaltă: astfel Lenin, geniu al răului si luptător neîntrecut, Marx cercetător subtil al problemelor sociale, Schopenhauer, Feuerbach, Nietzsche, sotii Joliot si Florentine Curie si desigur si altii mai puțin celebri, putini însă fată de numărul mare al celorlalti si nu de valoarea lor.

Dar dovezile pentru existenta si nemurirea sufletului nu s-au sfârșit. Omul tinde spre cunoastere si perfectiune. El vrea să stie adevărul, să-l cunoască deplin, să se desăvârșească mereu si să fie fericit. Dar ajunge el pe pământ la aceasta? Nu ! El cunoaste numai frânturi ale adevărului, adevărul integral îi scapă. Iar din fericire cât poate sorbi? Numai putini se pot lăuda că au gustat deplin fericirea. Cei mai multi au parte de dureri si neazuri, de nelinisti si frământări, de mari greutate... E posibil ca toate să rămână asa? De unde deci aceste tendinte ale mele, dacă ele nu se pot împlini?

Animalul care trăieste între marginile instinctelor sale, când acestea se împlinesc îndestulător, e multumit si nu mai doreste nimic. Deci el își poate satisface toate aici pe pământ. Aici e patria lui. Dar omul mereu tinde spre mai sus, caută,

cercetează, e nelinistit, nu-si află locul aici, vrea să zboare mai sus. Toate aceste impulsuri, tot acest dor metafizic să fie oare zadarnic? Numai omul să nu se poată împlini niciodată? Nu putem concepe asta. Trebuie să existe locul unde el să cunoască tot adevărul, pe măsura nevoilor lui, si să guste toata fericirea pe care a căutat-o atât de mult pe pământ si n-a găsit-o.

Dar adevărul si fericirea nu tin de trup. Nu sunt nevoi ale trupului, ci ale sufletului, deci trebuie ca acest suflet să existe si mai trebuie ca el să nu moară, ca să se poată bucura de toate aceste binefaceri. Căci dorul după cer, după o lume mai bună, e ca un instinct puternic care-si cere viu satisfactia si care ne împinge mai sus.

Constatând această stare a noastră, fericitul Augustin, înfiorat a strigat: „Ne-ai făcut după Tine, Doamne, si nelinistit e sufletul nostru până nu se odihnește în Tine!”

Cum ar fi posibil să se nască în noi o astfel de puternică înclinatie spre o altă lume si spre o viață mai fericită, dacă acestea n-ar avea un corespondent într-o realitate undeva si dacă n-ar fi posibil să se împlinească? Căci noi vedem că astfel e alcătuită constitutia fiintei noastre, încât toate pornirile ei își găsesc putinta unei împliniri, nici un instinct nu bate în gol, ci fiecare răspunde unei necesități precise si fiecare are putinta satisfacerii sale. Numai asa se asigură continuitatea genului uman. Nu există instincte absurde: de pildă instinctul de a merge cu capul în jos sau de a bea apă peste nevoile fizice.

Dar dacă toate aceste porniri adânci ale firii noastre, ca și ale animalelor de altfel, se împlinesc deplin în cadrul genului, cum ar fi posibil oare ca această pornire nestăvilită, profundă a tuturor după o lume mai bună, după un adevăr mai bine cunoscut, după o fericire permanentă, cum ar fi posibil ca această „nostalgie a paradisului”, cum a numit-o poetul Nichifor Crainic, să fie fără obiect, să fie o pornire absurdă, vană, orientată spre ceva ce nu există? E cu neputință de crezut așa ceva . „Iată, ne spune același Tichomir Toth, când se simte cel dintâi vânt rece de toamnă, rândunelele nelinistite pornesc spre sud, unde găsesc căldură și hrană, când la noi e frig și zăpadă și se porneste într-acolo și puiul de rândunică din anul acesta care niciodată n-a fost pe acest drum. Un instinct irezistibil le pune în mișcare. Acesta e călăuza lor.

Dar dacă n-ar găsi acolo căldura și hrana pe care o caută, ar mai avea vreun rost instinctul lor? Ele s-ar însela și ar muri. Însă aceasta nu se întâmplă: instinctele răspund în mod firesc unor nevoi și duc la niste realități pe care noi de multe ori numai cu greu le descoperim prin cugetare”.

Deci trebuie să spunem că această înclinare din lăuntru a firii noastre după o lume „din altă parte” decât cea de pe pământ are un rost precis și corespunde unei realități: lumea de dincolo și viața vesnică. Aceasta presupune existența sufletului, spiritualitatea și nemurirea lui.

Stăpâne, Doamne, trimite Harul Sfântului Tău Duh

peste noi, ca această înclinare neostoită și pururea vie după lumea „de dincolo” să ne pună într-o astfel de dispoziție sufletească încât să facem toate cu o conștiință curată și cu râvnă sfântă și nimic să nu ni se pară prea mult pentru câștigarea acelei lumi; căci ea înseamnă adevăr, fericire, viață în Dumnezeu. Amin !

### III. Despre suflet și existența lui

Frați creștini,

În predica noastră anterioară am văzut unele obiecții ale celor ce nu cred, pe care le fac împotriva existenței sufletului, dar am văzut și dovezi ale credinței aduse împotriva lor. Am văzut că sufletul este o entitate care nu este identică cu creierul sau corpul nostru, entitate care există înaintea corpului și care este chiar *principiul* ce dă viață trupului nostru, este vorba de acest „corp cereș” nemuritor: sufletul.

Am mai văzut că existența sufletului, nemurirea lui și viața viitoare sunt cerute de mintea noastră, de pasul desăvârșirii pus în noi, de dorul nemărginit după o viață fericită după moarte, de nevoia cunoașterii adevărului într-un grad mai înalt decât îl putem cunoaște pe pământ.

Azi vom veni și cu alte dovezi, puse la îndemână de antropologie și de psihologia omului, din care vom vedea



directia unitară a functiunilor noastre organice, corelatia perfectă dintre ele, apoi că asa cum ele se miscă, presupun un scop precis spre care merg: alcătuirea noastră perfectă si asigurarea vietii noastre. În sfârșit că în dosul lor nu stă materia ci sufletul nostru si Dumnezeu, Unicul Creator al întregii existente si singurul Principiu prin care se poate explica viata.

Iată ce ne spune un doctor savant: „Două fenomene ne surprind înainte de toate: materia sau substanta si miscarea ei sau forta. Materia inertă se miscă. Miscarea înseamnă viată. De unde vine miscarea?” Ce vor putea răspunde la aceasta materialistii? Că materia avea în ea principiile care duc la nasterea vietii? Cine le-a pus însă? Ea si le-a dat? Atunci trebuie să o presupunem si atotputernică si atotprevăzătoare. Dar observând calitățile materiei, această concluzie e înlăturată. E mult mai usor a admite că o forță exterioară „atotputernică si inteligentă a pus în materie germenii vietii” asa cum ne învată religia. Iar această forță e Dumnezeu.

„Aparitia vietii pe pământ, continuă acelasi doctor savant, a cărei încoronare o face omenirea, constituie cea mai mare minune si în acelasi timp pentru întelegerea noastră un mister în fata căruia rămânem plini de admiratie”<sup>22</sup>.

Și mai departe: „Altă întocmire a lumii vii care ne umple de uimire si de admiratie e capacitatea materiei organice de a-si păstra în limite foarte largi caracterele ce le-a avut odată

---

<sup>22</sup> *Ibid.*, pag. 39.

si de a se reproduce mereu sub aceeasi formă si cu aceleasi însusiri. După Weisman - ereditatea se localizează în nucleu. Oare cine nu rămâne plin de admiratie în fata acestei extraordinare întocmiri când într-un grăunte minuscul găsim adunate toate acele puteri, care reproduc, în conditii prielnice de dezvoltare, individul nou, cu toate însusirile ce le-au avut părintii si bunicii lui?”<sup>23</sup>

„Celula primară se împarte în 2, 4, 8, 16, 32, 64 etc. până alcătuieste corpul întreg. Dintr-o singură celulă răsar atâtea organe extraordinar de complicate, dar care se conduc si colaborează armonios si unitar, ca si când ar fi numai una singură. Una stie de toate celelalte, precum si toate la un loc stiu precis de tot ce face fiecare în parte. În orice organism găsim aceeasi unitate de conducere si de înțelegere armonioasă reciprocă, întocmai cum am văzut-o si în macrocosmos.”<sup>24</sup>

Citez încă ceva din cartea acestui doctor spre a vedea părerea unui om de stiintă într-o problemă atât de importantă: „Legea finalității o descoperim nu numai în univers, ci si în toate fiintele vii. Un organ cunoaste toate nevoile actuale si viitoare ale celorlalte organe, precum si pe ale întregului organism, se adaptează la un loc adică se învoiesc între ele după nevoile cerute. Fiecare organ își cunoaste vecinătatea sa si pe cea a celor mai îndepărtate organe, prezentul si viitorul lor si se modifică după nevoile sale proprii ca si a celor mai îndepărtate.

---

<sup>23</sup> *Ibid.*, pag. 44-45.

<sup>24</sup> *Ibid.*, pag. 46.

Astfel organul vechi are grijă să se modifice în vederea alimentării viitorului nou organism. Nu e oare ciudată coordonarea de acțiuni în vederea unui viitor eveniment o adevărată minune? Unde e acea inteligență care poruncește această adaptare? În scoarta creierului? Dar ea e inconstientă”<sup>25</sup>.

De-abia mai e nevoie să spunem, atât par de clare lucrurile, că aceste celule ale organismului nostru și apoi organele însele nu se mișcă singure pe direcțiile pe care se mișcă, ci au un principiu organizator care le dirijează și le conduc spre scopul final: viața și perpetuarea ei. Iar acest principiu din lăuntru nostru e sufletul care e îndrumat de Dumnezeu.

Existența sufletului în încheierea organismului nostru și a mișcărilor care se produc în el apare ca o necesitate logică; pentru că am văzut că toate acestea presupun o inteligență și o cunoaștere ce ne uimește. E limpede că aici avem pe lângă prezența sufletului și opera creatoare a lui Dumnezeu care a creat și sufletul nostru.

O dovadă puternică de existență a sufletului ca o entitate deosebită de corp e faptul încetării tuturor manifestărilor vitale în corpul nostru după moarte. Părăsit de sufletul care-l ținea viu, corpul rămâne nemiscat, materie inertă, ce îndată începe a se descompune.

---

<sup>25</sup> *Ibid.*, pag. 48.

Nedreptățile cu toată multimea lor de suferințe de pe pământ, nerăsplătirea oamenilor aici după faptele lor, pretind existența și nemurirea sufletului și existența lui Dumnezeu, care să răsplătească într-o altă lume tuturor, fiecăruia în chip drept, după faptele sale. Astfel Kant, care e unul dintre cei mai mari filozofi ai lumii, de aici porneste în argumentarea nemuririi sufletului, vieții viitoare și a existenței lui Dumnezeu. El spune că „virtutea trebuie răsplătită și viciul pedepsit”. Dar asta nu se întâmplă în lumea aceasta. Trebuie să fie deci o lume cu un judecător drept și perfect, care să răsplătească fiecăruia după faptele sale. Deci dacă „trebuie” să fie o altă lume în care să primim răsplata dreaptă a faptelor noastre, înseamnă că noi n-am murit de tot și că avem putința de a trăi după moarte, cu sufletul nostru și chiar cu trupul cel prea mărit reînviat(?). Iată ce ne spune și Sfânta Evanghelie de la Ioan: „Vine ceasul când toți cei din morminte vor auzi glasul Fiului lui Dumnezeu - și vor ieși cei ce au făcut cele bune spre învierea vieții, iar cei ce au făcut cele rele spre învierea osândirii” (Ioan 5,28-29).

Cuvântul lui Dumnezeu, un avertisment peste veacuri dat oamenilor, le confirmă judecata, arătând ce va fi după moarte(?).

Să ne încredințăm deci tot mai mult de existența noastră după moarte și a lumii celeilalte, nu aceasta, ci aceea ce „va să fie” și să ne rugăm lui Dumnezeu să ne ajute atunci să iesim spre învierea vieții”.

Dar pentru aceasta trebuie să credem în Dumnezeu, în jertfa lui Iisus pentru răscumpărarea noastră și să facem bine fratilor nostri oameni și nouă însine. Amin!

#### **IV. Suflet și materie**

Frați creștini,

În predica noastră anterioară am văzut perfectă conlucrare a celulelor ce alcătuiesc trupul nostru, grija lor de a se perpetua și de a se îngriji de viitor, modificarea corpului în vederea hrănirii și păstrării fătului ce va veni.

Am dedus că „materia oarbă” fie ea și vie acum, adică organic, nu poate de la sine face toate acestea și că în spatele ei stă sufletul și lucrarea lui Dumnezeu.

Să mergem acum un pas mai departe să vedem și alte fapte și realități.

Cităm: „Regenerarea tesuturilor, apărarea organismului contra invaziei microbiene, a corpurilor străine, a bolilor infecțioase, constituie o altă minune de corelație și cooperare organică de care noi cu conștiința noastră nici măcar nu ne dăm seama”<sup>26</sup> zice același doctor care continua: „În analogie cu materia care poate fi percepută cu simțurile noastre, dar rămâne neînțeleasă în esența ei criteriile vieții, viața rămâne un mister.

---

<sup>26</sup> *Ibid.*, pag.50.

Spiritul Divin e sursa vietii universale si numai El dă viață.<sup>27</sup>

Iată, frati crestini, cum chiar după mărturia unui doctor nu se pot explica si înțelege o seamă de fenomene fiziologice si biologice numai pe cale materială si cum ele presupun interventia unor factori exteriori, supranaturali, în primul rând Dumnezeu care a pus legile după care se miscă viata si, în al doilea rând, sufletul, creatia Sa. Căci e cu neputință de admis că, precum ne spun Științele Naturale cândva, factorii cosmici ce se găseau în materie întâlnind conditii favorabile au dat, în apă, nastere de la sine vietii, viață care apoi s-a dezvoltat până a ajuns în starea evoluată de azi.

Pasteur, marele savant francez din veacul trecut a dovedit peremptoriu că viata nu s-a născut spontan. Dar, adăugăm noi, chiar admitând că viata s-a născut de la sine în conditiile amintite rămâne cu totul de neînțeles cum s-a putut dezvolta singură ca să ajungă în stadiul actual si cum s-a putut combina, organiza, croindu-si organe de o perfectiune nemaipomenită. Când? Când încă nu ajunsese la constiință, când creierul însusi la unele vietăti nu se dezvoltase încă, fie si în forma cea mai rudimentară. Și, apoi rămâne o taină, saltul de la materie, la constiință, de la instinctele vietătilor dezvoltate la lumina constiintei umane.

De o parte biologie pură, materie, de cealaltă - acte

---

<sup>27</sup> *Ibid.*, pag.57.

psihice, spirit. Toate acestea nu se pot înțelege fără admiterea existenței lui Dumnezeu și a sufletului. Îndată ce admitem pe Dumnezeu, totul se luminează.

Dumnezeu a creat viața, a pus în ea legile dezvoltării ei, o ține cu puterea Sa și o călăuzeste cu Duhul Său Sfânt. Îndată ce admitem sufletul ca ceva deosebit de materie înțelegem bine și lesne toate actele sufletesti și toate creațiile din lumea spiritului omenesc: Muzica, pictura, sculptura, literatura, artele, ca și devotamentul, iubirea, mila, generozitatea, jertfa pentru țară și toate marile sentimente și acțiuni toate își găsesc o justificare, le găsim posibile și le acceptăm ca „motivate”.

Și chiar dacă motivele acceptării existenței și a providenței lui Dumnezeu și a existenței sufletului, ca factor spiritual deosebit de corp, nu acoperă și nu satisfac deplin toate întrebările, sunt totuși mult mai depline și mai convingătoare decât tezele necredinței.

Căci ar fi o minune nemaipomenită ca materia oarbă și inertă lipsită de inteligență și voință să fi început dintr-o dată să se miste de la sine, fără un impuls, exterior, apoi să se închege în viață, fie și sub forma cea mai rudimentară și apoi să se dezvolte treptat și să constituie toate ființele vii ce se găsesc azi în univers. Toată această direcție de dezvoltare a ființelor, respectiv a vieții, direct ascendentă, de care ne vorbesc materialistii, presupune anterior un discernământ fără gres, o

orientare, o fixare de direcție, de dezvoltare și o urmărire permanentă a vieții în dezvoltarea ei, ca să nu se abată de la direcție și să nu se autodistrugă cumva sau ca forțele oarbe ale stihilor să nu o prăpădească în întunecata lor desfășurare. Dar acest discernământ, materia n-avea de unde să-l aibă, nu putea să-l aibă.

Acest discernământ l-a avut un Spirit atotcuprinzător, atotînțelept și totodată atotputernic. E infinit mai greu să credem în minunea creării vieții de la sine, până în momentul actual, decât să credem în *minunea creației lui Dumnezeu*. Omul modern e chemat să observe și să opteze pentru o teză din acestea două: ori admite lumea și tot ce există în ea ca o creație a unui Spirit atotcuprinzător, nemărginit și atotputernic, lucru pe care-l primește prin credință și care satisface în mare măsură rațiunea; ori admite că materia singură s-a pus în mișcare, singură și-a fixat legile ei, singură a creat viața și a orientat-o spre ascensiune, singură se menține în existență, lucru care contrazice orice logică umană, orice judecată sau bun simț și presupune o doză nemărginită de credință căci tot ca și cealaltă teză, ea nu poate fi primită decât tot prin credință și prin presupunere. Dar pe câtă vreme teza creștină e întărită printr-o descoperire a lui Dumnezeu, pe care o aflăm în Biblie, în Cartea Facerii, ca și prin unele dovezi logice și din bun simț - teza anticreștină nu e întărită de nici o descoperire supranaturală și de nici un argument logic, la care rațiunea noastră și simțul



comun nealterat să poată adera .

Astfel, alegerea între cele două teze pare a nu fi prea grea. Ferice de cei ce în această alegere nu gresesc. Amin !

*Lunca*

*Târnavei*

(

S

p

i

n

i

)

1

8

.

1

.

1

9

7

0

***V. Lucrările lui Dumnezeu Îl slăvesc pe El***

Iubiti credinciosi,

În predica noastră dinainte ati văzut cum omul de azi e pus în fata dilemei: ori crede în Dumnezeu ca Singurul Creator al lumii si al vietii si care tine lumea si o conduce; ori crede în materia atotputernică, care s-a organizat singură, si-a dat legi, a creat si dezvoltat viata si sustine toate, cu toate că ea, precum se stie, nu e înzestrată cu judecată.

Pentru a întări credinta voastră va trebui să vin si cu alte dovezi si fapte, ca întăriti în credință si cu acestea să aveti deplină pace si multumire, cunoscând cât de mult e justificată credinta noastră si cât de bine stati când stati în Dumnezeu.

Dar va trebui să facem aceasta si pentru cei ce nu stau în Dumnezeu, ca să vadă toti temeiurile credintei crestine si de e cu putintă, covârsiti, să creadă si ei; iar dacă nu vor putea crede, cel puțin să nu deprecieze si să nu dispretuiască pe cei ce au acest mare dar al credintei în Dumnezeu, care lor le lipseste azi, dar pe care bunul Dumnezeu li-l poate da mâine.

Căci, iubitorilor, ca slujitori ai lui Dumnezeu, convinsi de măretia si frumusetea credintei noastre, suntem datori față de toti oamenii cu care avem contact să le dezvăluim luminile credintei crestine, să nu urâm pe nimeni, oricât ar fi de departe de noi prin vederile lor, să nu deprecie pe nimeni ci să dorim din toată inima cu o fierbinte ardoare „ca toti să se mântuiască si să vină la cunostinta adevărului”, căci Iisus ne-a iubit pe toti

fără deosebire și pentru toți s-a jertfit. Exemplul Lui trebuie să-l urmăm și noi. Deci să facem un pas mai departe.

Să privim corpul omenesc. Așa cum apare e o minune de frumusețe, de alcătuire desăvârșită a organelor sale variate, de funcționare desăvârșită a tuturor organelor corpului încât „toate bat la fel”, adică se mișcă într-o corelație desăvârșită, colaborând, să zică așa, în chipul cel mai desăvârșit între ele, spre a asigura viața și perpetuarea ei. De altfel, colaborarea lor și sprijinul reciproc ce și-l dau deplin s-a văzut deja și mai sus.

Deși fiecare organ al omului are funcția lui specifică, totuși în unele cazuri, dacă vreun organ e atins, e rănit și nu mai funcționează bine, alte organe încearcă să i se substituie și să facă munca sa. E cunoscut în medicină faptul că, dacă unii centri nervosi sunt atinși, alți centri încearcă să îndeplinească lucrul ce-l făceau centri atinși. Se știe că dacă slăbește auzul, se mărește compensatorul vederea. Dacă slăbește vederea se întărește auzul. Dacă o mână își pierde puterea, cealaltă devine mai puternică decât a fost înainte.

Cum se explică aceasta? De unde această grijă a organelor ca să asigure bunul mers al întregului? De la ele porneste acțiunea? Nu! Ele trebuie să fie împinse la aceasta de ceva constient. În dosul actelor lor trebuie să vedem poruncile sufletului.

Dar să privim inima, acest motor al corpului și tot aparatul circulator. Mai întâi alcătuirea minunată ne uimește: e

aici o masinărie de o perfectiune neînchipuită, iar functionarea întrece orice limită înțelegere a mintii. Legile mecanice, cum ar fi principiul functionării pompelor, sunt aplicate aici perfect. Iar sângele e purtat prin vase mai mari si mai mici, prin subtile vinisoare, până la ultima celulă a corpului. Nimic nu rămâne neprevăzut. Totul e luat în seamă. Fiecare mădular si fiecare părticică a lui e servit cu o atentie surprinzătoare. Fiindcă prin aceasta se întretine viata fiecărei părți a organismului, prin această hrană ce-i vine de la sânge.

Dar ceea ce trebuie să ne uimească mai mult si să ne umple de admiratie e faptul că acest circuit continuu al sângelui prin corpul nostru, acest curent vital, mereu în miscare, se petrece în noi atât de fin, atât de „acoperit”, ca să zic asa, că nici nu-l simțim si nici nu ne dăm seama cum se petrece. Și constatăm cum se funcționează toate numai dacă ne supunem observatiei. Altfel nici n-am lua seama că în noi gălgâie un sânge cald, ce curge ca un torent nestăvilnit prin toate fibrele fiintei noastre. Iar acest sânge se oxigenează mereu prin aerul proaspăt ce i-l aduc plămânilor. Corelatia actiunii e perfectă. Și dacă se întâmplă nenorocul ca organul central al acestui circuit să fie rănit, inima, sau să se spargă vreo arteră, sângele se varsă în corp si omul moare. Dacă se întâmplă în creier un mic neajuns, spargerea unei vinisoare, avem atacul apoplectic si viata se stinge.

Suntem nevoiti să recunoastem că existenta aparatului

circulator, ca si subtila lui functionare, presupun o inteligentă si o putere de pătrundere atât de mare, o prevedere atât de minutioasă, încât depășesc puterile omului, oricât e el de evoluat azi si cu atât mai mult ale materiei moarte. Căci aceasta, dacă voia să facă acest aparat, trebuia să cugete mai întâi asupra lui, să si-l imagineze si apoi să pornească la crearea lui. Dar noi cunoscându-i calitățile si puterea, vedem bine că materia nu putea face aceasta. Suntem nevoiti să vedem aici prezenta lui Dumnezeu si mâna Lui atotputernică, atotînțeleaptă si atotcreatoare.

Și dacă ne-am opri la celelalte organe ale corpului nostru, am fi siliti să ajungem la aceleasi concluzii. Iată, de pildă, ochiul acest aparat ce reflectă lumina - o minune si el prin finetea lui. Se poate imagina ceva mai măret pentru vedere? Nu! Cine l-a făcut a trebuit să cunoască legile opticii (luminii). Urechea nu e un aparat mai putin uimitor. Ea adună sunetul si ne dă perceperea lui. Cine a făcut-o a trebuit să cunoască legile acusticii. Altfel ce-ar fi iesit? O caricatură si noi n-am fi cum suntem, ne-am fi distrus repede din pricina acestui neajuns. Și dacă considerăm tot corpul omenesc cu toate organele lui minunate, cu functionarea lor atât de desăvârșită, vom fi împinsi să strigăm într-un avânt sublim si cu un fior sfânt în inimă. O, Doamne! Fii preamărit! Numai înțelepciunii Tale apartine această operă si nicidecum materiei.

Tu esti desăvârșit si toate cu înțelepciune si desăvârșire

le-ai făcut. Ne închinăm puterii, înțelepciunii și bunătății Tale!  
Amin!

## *VI. Piatra de temelie a vieții și credinței creștine*

Iubiți creștini,

Încercăm să mergem mai departe, să căutăm și alte dovezi pentru tezele noastre căci e și necesar. Atunci când necredința caută în tot felul să se impună și să-și impună poziția sa și să-și motiveze, ca să cucerească sufletele smulgându-le de pe pedestalul măreț al sfintei Biserici a lui Hristos, care le-a ocrotit, le-a susținut și le-a ridicat la lumină și perfectiune atâtea veacuri, și cu cât zbucium, cu câte jertfe și cu cât zel sfânt! Creștinul e obligat și el să caute motivele credinței sale, să vină cu temeiurile pe care stă, să arate lumii de ce aderă la Domnul Iisus Hristos și cât de justificată e credința sa, și ca urmare, să mărturisească deschis și cu ferveală credința în Iisus Hristos ca Dumnezeu al lumii și singurul Mântuitor al ei, în toate adevărurile sfintei și glorioasei credințe creștine.

Să cugetăm din nou la viața noastră și la nemurirea sufletului. Nemurirea sufletului se deduce din simplitatea lui, din faptul că e necompus. Fiind *necompus* el n-are cum să se descompună pentru că prin descompunere pier lucrurile și corpurile noastre. Întregul „cosmos material” nu e decât un

imens si etern proces de compunere si descompunere a materiei asa că sufletul nefiind compus rămâne etern, cum a fost: viu. Aceasta si prin vointa lui Dumnezeu. Deci el e nesticăcios pe când lucrurile materiale sunt toate stricăcioase.

Dar un materialist ne va putea întreba: „De unde stiti că sufletul e simplu si nesticăcios? Cine a văzut vreun suflet după moarte ca să recunosc si eu că el este nemuritor”?

Desigur, nu putem arăta nimănui un suflet ca să dăm o dovadă concretă si palpabilă despre existenta lui după moartea corpului. Nu putem veni cu dovezi „concrete” între altele si din motivul că sufletul fiind spirit e invizibil cu ochii nostri materiali.

E adevărat că Dumnezeu cel Atoputernic, Spiritul suprem si necreat, uneori în istorie a luat forme sensibile, ca să fie perceptibil si simturilor noastre. Astfel marele profet Moise L-a văzut pe Dumnezeu ca un rug de foc aprins si a auzit glasul lui Dumnezeu. Deci el L-a cunoscut pe Dumnezeu prin două căi: prin auz si prin vedere (Iesire 3,10).

Sfântul profet Isaia ne spune că si el a văzut pe Dumnezeu, pe Domnul „stând pe un scaun înalt si măret si poalele hainelor Lui umpleau templul, si serafimii înaintea Lui strigau unul către altul: „Sfânt, Sfânt, Sfânt e Domnul Savaot, plin e cerul si pământul de mărirea Lui!” (Isaia VI,3). Deci profetul Isaia L-a văzut, dar L-a si auzit vorbindu-i.

Într-o formă sau alta toti sfintii prooroci L-au cunoscut

pe Dumnezeu în chip sensibil prin unul sau mai multe simturi.

La Botezul Domnului, Sfântul Duh a îmbrăcat forma porumbelului ca să fie văzut, iar Dumnezeu Tatăl prin grai a confirmat lumii că Iisus „e Fiul Său cel iubit întru care a binevoit” binele lumii.

Sfintii Apostoli și ei, la Pogorârea Sfântului Duh, au cunoscut venirea Lui cu urechile „ca un vuiet de suflare de vânt ce vine repede”. Iar prezenta Sfântului Duh cunoscut-o cu ochii ca niște limbi de foc care se așezau peste fiecare din ei” (Faptele Apostolilor 2,2-3).

La Schimbarea Domnului la Fată, din nou s-a auzit glasul lui Dumnezeu Tatăl, zicând: „Acesta e Fiul Meu cel iubit, pe Acesta să-L ascultați (Marcu 9,7).

Profetiile sunt o dovadă a existenței lui Dumnezeu, căci nimeni nu poate prevedea cu precizie viitorul peste sute și mii de ani decât Dumnezeu.

Existența sfinților e o dovadă a existenței lui Dumnezeu.

Moastele sfinților sunt și ele o dovadă a existenței lui Dumnezeu.

Minunile sfinților sunt și ele o dovadă a existenței lui Dumnezeu.

Vindecările prin rugăciune constituie altă dovadă a existenței lui Dumnezeu.

Unele fapte istorice nu se pot înțelege dacă nu admitem



existenta lui Dumnezeu si interventia Lui în istorie. Astfel:

- a) faptul că Hanibal după ce a bătut pe Romani a ezitat să intre în Roma care era fără apărare. Dumnezeu n-a voit ca Punii, popor prea materialist, să domine lumea.
- b) izbânda creștinismului în condiții cu totul grele.
- c) biruința lui Constantin cel Mare contra împăratului Maxentiu când vântul a hotărât rezultatul bătăliei deși Maxentiu era de trei ori mai puternic decât Constantin.
- d) înfrângerea lui Napoleon în Rusia în 1812-1813, iarna, precum și a lui Hitler în iarna lui 1941-1942, când tot timpul a hotărât rezultatul luptei. Iar timpul n-a fost la îndemâna oamenilor, precum nu este nici azi.

Pentru nemurirea sufletului vin cu un argument puternic: cultul morților întins pe tot pământul. Suntem legați de cei morți prin mii de fire nevăzute. Oamenii au presimțit că e o lume vie dincolo de lumea aceasta. Avem două cărți străvechi în această problemă: „Cartea egipteană a morților”, apărută cu vreo 2.000 de ani î.Hr. și „Cartea tibetană” a morților, scrisă cu 2.500 de ani î.Hr.

Doctrina spiritistă e și ea o dovadă despre existența sufletului după moarte.

Cu aceste cunoștințe, fraților, să stăm tari în pozițiile

noastre, să lăudăm pe Dumnezeu că ne-a dat această credință și să ne luptăm ca să ajungem cu ajutorul harului lui Dumnezeu să fim vrednici de măreția ei, și prin ea să ne mântuim noi și toți cei ce prin noi pot să creadă. Amin!

### *Altă prietenie în sat*

În parohie mergeam înainte cu o situație pe care n-am putut-o schimba. Ambii cântăreți din Spini și Șona mă supravegheau îndeaproape; Vasile Hoc dădea în continuare raportul la jandarmi în fiecare luni. Mai erau și unii consilieri parohiali care colaborau cu partidul și țineau mai mult la partid decât la biserică. Eram bine încadrat. Dar aceasta nu mă intimidă. Mergeam înainte cu aceeași hotărâre: ridicarea nivelului spiritual al satului și întărirea credinței. Predică la orice ocazie. Regretam condiția în care lucram. Vedeam că erau mulți oameni foarte cumsecade, harnici, buni creștini, poate prea economi și strânsi la pungă, dar și câțiva decăzuți, foarte activi și vigilenți care erau hotărâți să fie credincioși partidului. Se mai adăuga și vizita nepotului meu Dumitru Grebenea, care era trimis din timp în timp să observe ce mai este.

Un consilier din Șona îmi făcea greutăți enorme și nu-l puteam schimba; era episcop și nimeni nu cuteza să-i ia locul. Toate erau bine aranjate. Totuși îmi păstram întru totul calmul și mergeam înainte.

Încercarea de a scoate un teren de vreo 2 ha. pe seama parohiei Spini, lucru ce se rezema pe angajamentul de a primi acest teren în schimbul unor terenuri ce le dăduse colectivului Șona din sesia sa parohială, a dat gres. Am deschis lupta, am dat de actele ce o justificau, aveam tot dreptul, dar consilierii n-au avut curajul să o sustină alături de mine. Iar conducerea județeană pe direcția agrară era furioasă că am deschis această acțiune - și amenința. Rămas singur, a trebuit să mă retrag și să las lucrurile moarte. Terenul era necesar pentru sărăcia parohiei, dar cu cine să-l obții? Oamenii erau intimidati. Deci nu mai puteai scoate nimic din ce apucase ilegal Statul - acest moloh care vrea să înghită tot.

Disponând de timp am încercat să fac un curs de franceză cu tinerii din Spini. Însă nu s-au lăsat entuziasmati. Abia câteva fetite au venit. Am făcut totuși lecții cu ele mai multe luni.

\*

\* \*

Prietenul meu Toader Oancea și-a căsătorit fiica Milica cu un ofiter. M-am retras din prudentă pentru ca ginerele lui să nu aibă neplăceri din pricina prieteniei mele cu socrul lui, întâlnindu-ne mai rar.

Dar eu aveam nevoie de un om ca el și l-am găsit în

tăranul Vasile Popa, om de omenie, de bun simț, istet, citit și cu un nivel intelectual mai presus de media satului. Soția lui Veronica, femeie credincioasă, harnică, curată, de multă acuratețe sufletească, cu doi copii: Gheorghe care urma o școală de meserii și Onica, ambii foarte cumsecade. Casa lor a rămas deschisă pentru mine oricând. Era o oază de liniște, de verdeț, de pace și de întâlniri în care toate schimburile de gânduri și simțiri se făceau deschis cu deplină încredere. Era totdeauna o plăcută întâlnire. Cu Onica am ajuns la o strânsă prietenie ca și când ar fi fost o fiică a noastră. Era o fetiță harnică, frumusică, plină de respect, a cărei notă dominantă era bunătatea. Căsătorită repede, a rămas în aceleași plăcute raporturi cu mine și familia mea.

Vasile Popa s-a legat și el sufleteste de mine și spun că a fost un prieten cinstit și devotat, un prieten adevărat. El a rămas până astăzi prietenul meu din Spini. Și la trecerea mea pe acolo sunt oaspetele lui, nu al preotului sau al vreunui intelectual, ci al lui. Prietenia a continuat și continuă încă.

### *În defensivă activă*

A ieși cu „asul” polemic împotriva subredelor afirmării comuniste împotriva credinței însemna atunci a fi ucis sau scos de pe teren și arestat. Am adoptat alta cale. Ori unde se ivea ocazia afirmam:

1. Nimeni nu are dreptul să combată religia, dacă nu o cunoaste. Căci cum ar putea să combată ceva ce nu stie ce e? Cine vrea să o combată trebuie să citească Biblia și să învețe textele ei mai importante.

2. Nimeni nu se poate declara cult dacă nu a străbătut și sectorul religiei. Acest sector e mare. Dacă el nu e cunoscut, înseamnă că în formația aceluia cunoaste e o mare lipsă, o lacună importantă. Deci el n-are o formație deplină.

3. Înaintașii noștri au fost creștini, mai mult: *mari creștini*. Ei s-au luptat puternic pentru apărarea credinței lor. Azi credința e tăgăduită. Trebuie să cercetăm credința lor să vedem: au stat ei pe o poziție falsă crezând în Dumnezeu sau nu? Toată istoria noastră e plină de acte de credință. Să nu fi fost ele motivate real? Trebuie cercetat.

4. Oricine oprește copiii de la biserică și îi ocupă cu alte programe, le răpește dreptul cunoașterii religiei, drept asigurat prin Constituție dar refuzat pe alte căi, e delincvent la Legea cultelor și la Constituția țării.

Stăruiam deseori în predici și discuții asupra foloaselor religiei, foloase directe și imediate: în zăburul cotidian, pauză; participarea la cultul creștin aduce o liniște imediată, o înseninare, o mângâiere și speranță și ca urmare destindere, liniștea nervilor și sănătate, iar mai târziu mântuirea. Arătăm că o zi de odihnă pentru muncitor pe săptămână duce la un randament mai mare al muncii în cursul unui an.

Slăbirea credinței ortodoxe înseamnă câmp deschis pentru atacul altor culte, spargerea blocului unității neamului, cuceriri străine și drum deschis pentru influențe străine la noi ducând la slăbirea statului.

### *Ochiul atent spre rusi*

Prin consilierii rusi la noi, mereu nelipsiti, depindeam mereu de Soviete, desi armata lor plecase din țară. Știam că depindem mult economic de ei.

Mă interesa însă mult ce fac pe front ? Ce intentii mai au? Mai ales că Brejnev sfida.

Un om de foarte bună credință din Spini era brigadierul Cornel Ciulea. Cultivam raporturile cu el. Bun român, inteligent, corect, bine pregătit și muncitor. Cu o soție, Livia, de o mare vocație creștină, dar rămasă o catolică fanatică. Ambii erau admirabili. Acasă la ei venea în concediu, o dată, de două ori pe an, fratele lui, Ioan Ciulea, atunci căpitan într-o unitate pe Prut. De la el aflam tribulațiile rusilor. Nu erau liniștiți. Regretau că și-au retras armatele de la noi.

Iată ce mi-a apus: într-un sector alăturat, într-o noapte, niște generali rusi au venit în grabă cu o seamă de acte stampilate să pătrundă pe teritoriul nostru, solicitati de guvernul român să intre imediat. Maiorul, seful sectorului, i-a asigurat că le va da drumul și se retrage ca să dea dispozițiile necesare spre

a le da drumul.

Dar a pus mâna pe telefon si a întrebat Bucurestiul. A fost o surpriză: Bucurestiul nu-i chemase; actele lor erau false. Maiorul n-a căzut în cursa aceasta. Nu le-a dat drumul. Pentru prezenta lui de spirit a fost făcut imediat general.

Altă scena: într-o zi rusii au început să facă pe Prut un pod de pontoane. Când au trecut cu el spre noi dincolo de jumătate, ostasii nostri l-au bombardat si l-au distrus si au tras si în tancurile ce erau în fata podului, dincolo de Prut.

Deci rusii contau pe intimidare: Vor avea românii curajul să se opună si să tragă? Și românii au avut acest curaj si au tras.

Asadar rusii care ne pândeau să ne ocupe din nou, desi se vorbea mereu de prietenia sovieto-română, au găsit în Ceausescu un om îndrăznet. Întâmplările acestea lămureau lucrurile mai mult decât orice propagandă.

Dar dacă sovieticii n-au reusit să intre în țară pe uscat, ei au crezut că vor găsi poate o situatie mai bună la marinarii nostri. Ei au încercat să intre prin Marea Neagră. Astfel trei vase mari de război, am uitat data exactă, se apropiau grăbite spre rada portului Constanta. Surpriză! Marinarii nostri au tras în primul vas care se apropiase si se pregăteau să tragă si în celelalte, când ele au ridicat steagul alb.

Rusii au motivat că a fost o greseală. Anume, ei se rătăciseră. Obisnuita minciună.

Pactul de la Varsovia făcea manevre în fiecare an. Noi făceam parte din pact, dar Ceausescu nu permitea ca armatele pactului să facă manevre înarmate pe teritoriul României. Și aceasta cu o consecvență nedezmintită. Uneori, armatele pactului au făcut manevre la noi dar la intrarea în România depuneau armele și făceau manevrele fără ele.

Când în 1968 sovieticii călcând stipulațiile Pactului de la Varsovia care prevedea se vor apăra împreună față de orice atac al cuiva din afara pactului dar că ele nu vor ataca o țară din cadrul pactului, au pătruns în Cehoslovacia și au ocupat-o împreună cu alți membri, Ceausescu a protestat energic contra acestui abuz spre surprinderea întregii lumi. A convocat Marea Adunare Națională și a adus următoarea hotărâre: „Nimeni nu poate aduce o armată străină în țară decât Marea Adunare Națională printr-o hotărâre specială a sa”.

Rusii au motivat ocuparea Cehoslovaciei cu minciuna că au fost invitați să intre ca să apere valorile socialismului și doctrina comunistă amenințate de noua orientare a sefului Cehoslovaciei, secretarul general Alexandru Dupcek.

Ca să li se ia rusilor acest pretext, România a adus legea amintită, dacă cumva rusilor li s-ar fi trezit pofta să intre și peste noi. Se vorbea atunci că ei au încercat de fapt să intre și peste noi, dar noi am fi răspuns atunci cu laserul, bombardând câteva tancuri sovietice ce intraseră pe teritoriul nostru prin Ungheni.



Deci Ceausescu apăra cu energie teritoriul țării de orice atac străin.

Situatia dintre noi si sovietici a rămas apoi foarte încordată câtiva ani de zile. Și fireste, nu puteam fi fără oarecare îngrijorare în acel timp pentru că Brejnev sfida. El a amenintat Italia că o scufundă. Te puteai aștepta la orice. Pentru că oamenii nu lucrează numai după poruncile ratiunii ci si după impulsurile patimilor lor.

Cugetam atunci asa: România a cultivat cu o grijă deosebită raporturi bune cu China încă din 1951-1952, raporturi ce s-au strâns tot mai mult după aceea. Când Mao s-a supărat pe sovietici si a rupt raporturile cu ei, noi eram în relatii din cele mai bune cu China si n-am rupt si noi raporturile cu China, cum ne cereau rusii si cum au făcut-o celelalte popoare din Pactul de la Varsovia. Dimpotrivă, strângeam si mai mult relatiile cu China care ne-au numit „fratii nostri de arme”.

Cugetam deci: rusii nu vor îndrăzni să ne atace, nu de frica Americii care nu va ridica, poate, un singur deget pentru noi. Cum n-a făcut-o pentru Ungaria si Cehoslovacia. Ci de frica colosului chinez.

China era încă neînarmată atunci, dar se înarma. Ea ne îndemna si pe noi si pe altii „să nu ne temem de sovietici”.

Atunci un general rus la întrebarea cât timp le-ar trebui să ne ocupe, a răspuns hazliu: „Dacă românii se opun ne trebuie o oră să-i ocupăm; dacă nu se opun două săptămâni, ca să ne

primească cu flori în orasele lor.”

Sărmanul, cât se însela! Dacă în 1944 au fost primiti cu flori de populatia evreiască din România, nu de români, acum toată lumea îi ura și voia să scape de ei și nu numai la noi, ci peste tot, în toate statele de sub sovietici lumea dorea cu nerăbdare să iasă de sub ei. Bulgăroaicele care la 8 septembrie 1944 când intrau tancurile rusești în Bulgaria, sărutau tancurile, nu le-au trebuit 10 ani ca să ajungă să scuipe în urma lor.

*Mutarea în Moldova*

Fiica noastră Mariana, după ce a terminat studiile de farmacie s-a măritat cu asistentul universitar Ion Mazilu din Hangu-Neamt, asistent la Catedra de chimie organică de la Politehnica din Iasi.

Erau departe unul de altul. Eu stăteam la Spini de nouă ani. Aveau nevoie de un ajutor. Ne-au rugat să-i ajutăm venind mai aproape de ei. Din 1970 aveam un apartament în Piatra-Neamt, plătisem o parte iar pe cealaltă o plăteam în rate. Ne-am hotărât să ne mutăm.

Mitropolia Moldovei, a respins cererea mea pentru unele parohii bunisoare, dar mi-a dat slăbuda parohie Vlădiceni cu filia Dârloaia. Ambele aveau sub 300 de familii. Evident mâna Securității era prezentă în această numire.

Locuitorii acestor sate erau cunoscuti sub numele de

„hotii Moldovei”. Ei fuseseră organizati în nouă cete si înainte de comunisti făceau acte de tâlhărie în toată Moldova si Bucovina. Aveau o subterană unde ascundeau vitele. Detineau tehnica furtului si erau abili. Încăltau vacile sau caii furati în opinci întoarse, că dacă mergeau spre sud, bunăoară, să ai impresia că au plecat spre nord. Acum erau astâmpărați: jandarmii i-au înfrânt si potolit si cetele au fost distruse. Regimul nou ucidea tâlharii. Unii s-au stins. Tâlhăria nu mai mergea, dar micile furturi si găinăriile mai continuau. S-au întors la muncă si au devenit cetățeni harnici. Iar unii din copii lor au iesit buni si chiar foarte buni oameni de toată nădejdea în serviciile lor.

La acesti oameni trebuia să merg eu preot. Mitropolitul Ardealului Mladin nu voia să-mi dea înalta încuviintare să plec; voia să mai rămân în Ardeal. Afectuos, uitase că m-a împiedicat să iau o parohie în orasul Alba-Iulia. În cele din urmă a fost înduplecat să-mi dea drumul.

Preotii din protopopiat, atât ortodocsi cât si fostii greco-catolici mă simpatizau. Despărtirea era deci cu regrete.

A avut haz despărtirea de corpul sanitar din Șona. Medicul sas, om bun căsătorit cu o doctorită colegă din Șinea Fagărasului, româncă cu mult bun simt si omenie, tocmai se întorsese de la un tratament pentru rinichi unde stătuse două săptămâni, dar tot nu se simtea bine. Zâmbind, mi-a spus spre hazul tuturor: „Hai dati-mi tratamentul dumneavoastră pentru

rinichi!” I-am recomandat: troscătelul, planta minune pentru dizolvarea pietrei, coada calului, rădăcină de leustean, mătasea porumbului, zeama de ridichi negre, ceaiuri din aceste plante în amestec sau separat (căci se stia că am avut câteva realizări frumoase în tratamentele medicale empirice).

Când a aflat pastorul Capesius că plec, a rămas întristat. Un sfert de oră a plâns pe umerii mei la despărțire.

Mi-am luat rămas bun si de la toti parohienii din Spini, cât si din Șona. Eram regretat acum. Scosesem unele drepturi de la stat pentru unii, de care preotii dinaintea mea nu îndrăzniseră să se ocupe. Cu multă duiosie m-am despărțit de Toader Oancea si de băciucu Vasile Popa pe care i-am îmbrățișat si sărutat ca pe niste adevărați prieteni.

*Preot la Vlădiceni-Neamt*

O mutare la o mare distantă înseamnă oboseală, zdruncin si cheltuială. Necesitatea a cerut să o facem. Mariana avea nevoie de noi să fim mai aproape.

**Odată ajunsi, se părea că nu-i prea interesam pe oameni. Îndată am înțeles că au o credință scăzută. Primire rece nici o manifestare de simpatie. Câtiva însă ne-au iesit totusi în cale să ne salute. Preotul nu mai era un ins central în sat un „fac totum”, ci un ins**

## **oarecare cu o destinatie proprie. Oamenii mai erau încă creștini și aveau nevoie de el.**

Acum, primarul creștea în importanță ca și președintele colectivului local. Primarul, omul politic, părea a avea autoritate și asupra învățătorilor și profesorilor. S-a dus independența dascălilor. Acum erau dependenți de organul politic. Mergeam deci în jos, căci reprezentantul politic putea fi un om cu bune însusiri și o anumită competență, dar și un om fără nici o valoare, un necioplit sau un semidoct.

O clipă nu mi-am putut însuși psihologia că aș fi dependent de organul politic. Doream bune raporturi cu toți, dar independența fiecăruia în sectorul său de activitate și la nevoie, un ajutor reciproc.

Parohia avea o casă parohială de chirpici cu trei camere. În martie 1973 am intrat în locuință. Lângă casă, biserica avea curte cu pomi, o grădină cu vie și cu teren pentru agricultură.

Fostul preot Nicolae Tendeleu, om vrednic, muncitor, cu o soție harnică și bună gospodină, după 19 ani de greutăți în Vlădiceni reușise să se mute în satul vecin Brudești-Ghica, parohie mai mare, cu oameni mai înclinați spre cele sfinte și cu perspective mai bune pentru un preot.

Protopopul avea 48 de ani și avea o anumită distincție exterioară. Se numea Ioan Pricop, cult și inteligent, foarte elegant, m-a primit curtenitor, dar repede mi-am dat seama că

aceasta era numai o poză. Nu semăna câtusi de puțin cu omul modest dar cu inima de aur, cu Marcovici de la Târnăveni.

Curând după ce m-a însărcinat să fac niste lucrări de căutare si verificare a unor acte de la parohia Bîrgăoani, mi-am dat seama că în el nu găsesc un prieten sau un om obiectiv, ci un adversar viclean.

Am aflat destul de repede că după doi ani de Teologie la Suceava s-a dus Odessa unde a făcut o scoală de ofiteri de securitate, apoi a continuat doi ani studiile la Institutul Teologic din Bucuresti si licentiat, a fost în scurt timp numit preot într-un sat din fostul judet Roman după care a fost numit direct protopop la Piatra-Neamt. Asezat la loc bun pentru supravegherea celor ce vizitau mănăstirile moldovene. Foarte mios la vorbă, nu ti-ai fi dat seama usor că în el se ascunde o vulpe vicleană. Îi schitez profilul interior de-acum fiindcă îmi va face mari greutate pe parcursul activității mele viitoare.

Ședintele pastorale, patru pe an si cele administrative, câte cinci - sapte pe an, le începea totdeauna cu un cuvânt de laudă pentru Ceausescu, pentru Mitropolitul Moldovei si pentru secretarul de partid sef al judetului Neamt. Dar niciodată cu un cuvânt de laudă lui Dumnezeu.

La lucrările pe terenul pastoral avea deosebită grijă ca să nu se impună cumva prin calitatea lucrării cineva „indezirabil”. Acestia nu trebuiau să ajungă să-si citească lucrarea. Iar „indezirabili” erau fostii detinuti politici si în

general cei rău văzuti de Securitate.

\*

\*       \*

Deja în prima duminică au venit multi enoriasi la biserica. I-a adus curiozitatea. Am dedus repede că erau între ei unii de bună calitate si bine intentionati, dornici de a colabora cinstit cu preotul. S-a adus si jertfă, dar pomelnice si lumânări foarte putine s-au adus la liturghie.

Le-am făcut o chemare caldă cu tema: „Veniti la Hristos, singurul trimis din cer pentru mântuirea lumii”. Le-a plăcut. Păreau satisfăcuti. Aveam cântăret bun pe Vasile Mihăilă, om cu scoală, bun notist, care nu era încadrat în statele de plată căci parohia nu avea cu ce-l plăti. Era cântăret „onorific”. Primea totusi o treime din prinoase si o treime din banii de la disc. Avea casa lui si gospodărie bună în sat.

Dar parohia n-avea nici un ban în casă si serviciile: de înmormântare, nuntă, botez erau cu taxe foarte mici. Asemenea si contributia asa-zis: „benevola” de fiecare familie era foarte mică: 50 lei. Cea mai mică din toate satele mici ale protopopiatului. Din toate trebuia să se asigure taxele de întreținere a parohiei, asigurările sociale si plata preotului. Era greu. Nu se asigurau banii. Trebuiau gospodăriti cu multă chibzuială.

La filia Dârloaia erau multi oameni cumsecade, dar si sărăcie. Ca si la Vlădiceni, oamenii nu aveau de unde lua un ban. Și numai 5-6 din ambele sate erau muncitori la fabrici. Iar de la Colectiv primeau puțin.

Lucram grădina, singurul mijloc de existență. Eram singur, oamenii nu erau obișnuiți, ca în alte locuri, să ajute preotul.

Mergeam în liniște și în pas domol. Dar curând a sosit locotenentul major A., securist însărcinat cu supravegherea mea. Amabil și atent mi-a pus câteva întrebări și politicos a plecat. Era omul în grija căruia eram dat.

Curând și-a făcut apariția și Mitică, nepotul meu. Era trimis și voia să mă vadă și să raporteze. L-am primit, firește, cu unele observații privind la rolul său. A recunoscut că e „omul” lui Ion Stănescu, șeful Securității, dar că mie nu-mi face nici un rău. După ce a debitat o grămadă de nimicuri și minciuni, am fost silit să-i spun: „Ești un om genial, ești un geniu al minciunii”, și fără să se supere, parcă bucuros mi-a spus: „Trebuie să plec, plătește-mi trenul până la Sibiu și înapoi și dă-mi ceva bani de buzunar. I-am dat banii ceruți.

Dar venea des, rămânea uneori singur și controla actele, cărțile și caietele. Și raporta. Era prea mult, devenise obraznic. Cheltuia în Piatra Neamt în numele meu bani luați cu împrumut de la cunoscuți ai mei. Ca să nu mă compromit, eu îi plăteam imediat. Dar repetând, am atras atenția tuturor să nu-l



mai finanteze în numele meu, că eu n-am de unde să le plătesc.

Am plecat cu Silvia, sotia mea, la Iasi si l-am lăsat singur câteva zile. În acest timp s-a dus la Budesti la preotul Tendeleu în vizită si i-a spus: „Am controlat toate actele unchiului. Securitatea îl supraveghează si e bine să stie tot ce face. Eu îl supraveghez.”

Când m-am întors nu stiam de vizita lui la Budesti. Nepotul mi-a cerut bani pentru întoarcerea la Sibiu. I-am dat si a plecat.

Am aflat apoi de vizita lui la Budesti. Dovedise imprudentă si îndrăzneală. Situatia devenea pentru mine penibilă, insuportabilă si în acelasi timp compromițătoare. Trebuia cu orice risc să ies din ea spre a-mi salva demnitatea. Căci lumea vedea lucrurile, le înțelegea în parte, iar cei ce erau mai informati considerau că de acum stau sub papucul lui.

*Căutam un prieten*

Lucrurile mergeau încet, lumea se lăsa greu în tendinta mea de-a o trage spre Dumnezeu. Servicii particulare cu totul reduse. Unii usor refractari, cei mai multi căldicei. Nici unul cu o mare fervoare, dar unii dau semne bune. Am găsit câteva familii demne de apreciat, dar nu pe linie religioasă.

Câtiva ofiteri de securitate, patru la număr, veniti câte unul, au trecut pe la mine din preocuparea de a mă cunoaste. S-

au purtat fără abuz.

Gândul meu de a intra în cele mai bune legături cu corpul didactic de la Vlădiceni, învățători și profesori, nu s-a putut realiza.

Cum tradițiile religioase de sărbătorile mari precum și cultul morților erau bine păstrate la Vlădiceni, am putut trimite corpului didactic de Sfintele Pasti ouă roșii, pască, cozonaci și vin. Mi-au multumit, dar au rămas rezervati. La darurile de Crăciun și Anul Nou, la fel. Iar în anul 1975 m-au rugat expres să nu le mai trimit. Nu am putut vedea printre ei un om de care să mă apropii. Oamenii se temeau unii de alții. Cu darurile mă dusesem chiar eu, ca să-i cunosc pe toți.

Într-o seară m-am dus la episcopul meu cel dintâi, Vasile Chifu, pentru unele treburi. La el erau câțiva oameni, vreo șase și cinsteau bere. M-au servit și pe mine cu două pahare. Era prin august.

Ca să-i pot cunoaște când gurile se deschid la un pahar de băutură și ca să nu beau degeaba de la ei, am comandat o ladă de bere, căci eram tocmai lângă prăvălie și i-am poftit și să servească. Dar abia am luat un pahar și unul dintre ei și-a dat drumul într-o manieră ce nu corespundea cu prezenta unui preot. Ceilalți nu l-au oprit și n-au înțeles că tonul acela nu e potrivit.

Atunci le-am zis: „Am ceva de lucru neapărat, tocmai acum mi-am amintit. Scuzati-mă trebuie să plec”, și i-am lăsat

în pace. Nu am găsit omul bun plin de cuviință și de omenie cu care să devin prieten.

Aici nu eram la Spini.

Am căutat în continuare un prieten între parohieni. Dar nu l-am găsit deși l-am căutat din toată inima mereu. În patru ani cât am stat acolo nu l-am putut găsi, poate era dar nu l-am dibuit eu.

Negăsind un prieten bun între parohienii mei l-am căutat între colegii preoti. Eram vreo sută și ceva de preoti în protopopiatul Piatra Neamt. Ne întruneam în sedințe cel puțin de zece ori pe an, dar acolo nu era timp suficient pentru o bună cunoaștere.

Dacă era o sedință de pastorație, cu tema fixată de Departamentul de Culte, expusă de multe ori cu divagații și elogiuri la adresa conducerii de stat, lucru ce se presupunea că e așteptat de aceasta, ne puteam dezvălui puțin ca pregătire teologică, ca putere de sinteză în prezentarea temei și cu o aderare mai mult sau mai puțin profundă la sfânta noastră credință ortodoxă. Dar nu ne puteam cunoaște în niste manifestări libere ca niste oameni între oameni. După sedință preotii se despărteau repede și plecau la treburile lor ca și când le era frică să fie laolaltă ca nu cumva să fie bănuți că completează sau să fie chemați și întrebați: „Ce-ati discutat acolo?” De frica Securității oamenii se fereau unii de alții căci se temeau de eventuale anchete securiste.

Dimpotrivă, la Tîrnăveni și Aiud, după sedintele de la protopopiat, mergeam la cel mai bun restaurant din localitate și ne asezam la 5-6 mese, la care consumam câte ceva, după caz, dar aveam prilejul să discutăm unii cu alții, să ne mutăm de la o masă la alta și să discutăm cu cine voiam din cei prezenți. Aceasta constituia un bun prilej de a ne cunoaște și a ne împrieteni, prilej care aici lipsea.

Din nevoia unor slujbe comune am ținut strânse raporturi de apropiere reciprocă cu preotul Nicolae Tendeleu de la Budesti, preot credincios și foarte corect și primitiv de oaspeti, mai ales că soția lui Maria, era energică și o excelentă gospodină și cu preotul Victor Stan de la Aninoasa, preot distins și cu mult suflet. Fără să îndrăznesc să spun că eram „prieteni buni”, suntem destul de apropiați sufleteste.

Deci în această căutare nici între preoți nu am găsit omul cu care să pot discuta orice și să-l numesc „prieteni adevărați”. Desigur erau unii care puteau fi, dar nu era cu putință de a-i descoperi.

#### *Perchezitie inopinată*

După doi ani de sedere la Vlădiceni, în care am avut timp să mă ocup destul de mult cu vindecări prin medicina empirică, căci am descoperit plante noi pe care nu le găsisem în Ardeal, eram vizitat de unii bolnavi și mai ales bolnave din

satele vecine si chiar de mai departe.

Securitatea temându-se de cine stie ce, a ordonat o perchezitie.

Doi ofiteri, locotenentul major A. si un căpitan de militie, au sosit într-o dimineată cu ordinul pentru perchezitie. Au chemat doi vecini ca martori si în fata lor au răscolit toată casa. Au cercetat toate cărțile, pe unele filă cu filă, toată corespondenta au controlat-o destul de amănunit, toate camerele, precum si grădina, cotetele porcilor si ale găinilor. La urmă au făcut un proces-verbal pe care l-au semnat si martorii. Nu au găsit nimic incriminabil.

Urma acum să viziteze si apartamentul din Piatra, care era aproape gol.

Cum trecuse de amiază i-am pofitit la prânz, cu ce se va fi găsit. Am mâncat brânză zvântată, slănină, ouă fierte cu ardei, ceapă, usturoi, tuică de 40<sup>0</sup> si vin. S-a mâncat pe îndelete si fireste, la masă s-au mai discutat lucruri fără importantă.

După prânz am plecat cu masina lor la Piatra. Au făcut o scurtă cercetare a apartamentului, care fiind cu o mobilă sumară si câteva cărți si nimic altceva, nu le-a dat mult de lucru.

Au încheiat un nou proces-verbal si au plecat fără să-mi fi făcut vreo observatie pentru vreo „abatere”. Ne-am despărțit omeneste, în bune conditii cum s-ar zice.

Deci trezeam bănuieli si de aici a urmat perchezitia, care e un act foarte neplăcut pentru cel care îl suportă si pentru

autoritatea lui între oameni.

*Supravegherea*

Căile de supraveghere ale Securității sunt multe și variate. Poți fi supravegheat prin oricine, dar de obicei Securitatea recurge la cei mai apropiați.

Mi-am dat seama repede că protopopul meu l-a corupt și captat repede pe dascălul Vasile Mihăilă. Însă nu avea ce spune de rău. Dar amăgindu-l „ipso facto”, prestigiul meu era atins. Totuși, deși i se va fi cerut, nu am simțit că pe direcția aceasta ar fi fost un mincinos și rău voitor. Neputând face altfel am ținut raporturi normale cu el până la pensionare.

Într-o zi, ca din întâmplare mi-a ieșit în față subinginerul Gheorghe Juncu, cunoscut de la mina Baia Sprie, unde a ajuns maestru principal. Acolo s-a avut bine cu autoritățile, dar a fost un bun camarad. A ajutat pe mulți în muncă. Inteligent și cu o vădită suplete de spirit, va fi dat câteva informații despre alții când i s-a cerut, dar nu l-am crezut capabil să facă rău. Și acum a apărut în Piatra, unde locuia cu soția sa doctorită și cu doi copii. Lucra la proiectări.

Discutând de una de alta, îndată am înțeles unde se găsește. Aceasta mai ales din felul de a-l prezenta pe Gheorghe Calciu-Dumitreasa, ca pe un tortionar la Pitești. El nu vedea marea și excepționala lui forță morală cu care s-a putut

desprinde din grupul de bătași, inteligenta lui deosebită prin care a încercat să-l implice în procesul ce se făcea bătașilor pe Nicolski, criminalul ce pregătise și condusese reeducarea la Pitești, lucru ce l-a scos din proces. Și apoi faptele lui de după aceea ca profesor, curajul cu adevărat „nebunesc” în combaterea doctrinei comuniste, pe care nimeni nu l-a avut în acest grad înalt și care a dus la a doua lui arestare.

Am întretinut tot timpul bune relații cu Juncu până la moartea lui, fără să las vreodată să se înțeleagă că am înțeles situația lui reală de informator. Cu el am băgat lumina electrică în bisericile din Vlădiceni și Dârloaia. El a făcut planul. Era un bun tehnician.

Într-o zi eram cu Juncu la restaurantul Ceahlăul unde mâncam și beam o jumătate de vin. Eram supravegheați. Stăteam de vorbă dar după un timp, căpitanul ce-mi făcuse perchezitia cu locotenentul major A. se prezintă la masa noastră, ne salută și ceru voie să se așeze. L-am poftit și începu să ne spună:

- Vă priveam atent și v-am fotografiat.

- Foarte bine, am răspuns eu, vă mulțumesc. Iată noi ne cunoaștem de mult, suntem camarazi și nu am făcut încă o fotografie împreună, dar bine că ați făcut una dumneavoastră. Vă rog să ne dați și nouă câte una.

Securitatea conta totdeauna pe intimidarea oamenilor, dar un răspuns ca acesta îi dezarmează.

Cum nepotul meu Mitică depășise orice măsură, în al treilea an de sedere a mea la Vlădiceni am hotărât să o rup cu el. Am spus-o aceasta preotului Tendeleu și cântăretului după un slujbă făcută împreună. Dar ei s-au îndoit și au spus că nu cred că voi avea acest curaj. Le-am spus: „Acceptarea în continuare a supravegherii mele de către nepotul corupt și betivan e insuportabilă. Mai ales că a îndrăznit să-mi arunce amenințarea că depinde de el dacă voi mai fi preot sau nu. Am luat acum hotărârea să o rup definitiv cu el și să nu-l mai recunosc ca nepot al meu. Căci prin ceea ce face nici nu mai este.”

Ei s-au îndoit. Iar eu le-am spus :

- Bine ! vă dovedesc la prima ocazie.

Ei au zis:

- Pariem că nu vei putea face asta.

- Ba da, am zis.

- Pe orice, au zis ei.

- Nu, pe ceva concret, am replicat. Pe zece litri de vin.

- Bine, au răspuns.

Și am pariat.

Nepotul sosise într-o zi când eu nu eram acasă, iar preoteasa era la Iasi. Trăsese la o femeie vecină cu casa parohială. Am auzit că a venit și în drum am luat pe paznicul de noapte al satului, care era cu o bâta în mână. Nepotul mi-a ieșit în cale, dar când l-a văzut pe paznic cu bâta în mână s-a speriat.



Eu i-am spus :

- Nu te bat precum ai merita, dar bunul meu nepot, cu mare regret trebuie să-ti spun că din clipa aceasta nu te mai pot considera nepotul meu. Examinează-ti situatia, meditează singur în liniste, vezi cât ai decăzut si înțelege că mi-e cu neputință să te mai consider nepotul meu. Deci orice legătură dintre noi s-a rupt. Pentru tine eu nu mai sunt unchiul si doresc să nu ne mai vedem. Și dacă peste ani, voi auzi că te-ai pocăit si esti *alt om*, atunci voi reexamina situatia raporturilor mele cu tine. Acum pleacă!

El a spus:

- Unchiule hai să mergem în casă să-ti explic si să vorbim între noi, căci cuvintele ce i le-am spus le-am rostit în fata păzitorului.

- Nu e nevoie de nici o explicatie, i-am zis. Regret mult că fiind în temniță nu m-am putut ocupa de educarea ta. Promiteai a fi un bun copil. Acum e târziu si esti cum si tu te vezi. Pleacă imediat! Unii oameni de aici au auzit ce faci si sunt revoltati, ar putea să te bată, dar nu doresc asta. Iată, paznicul te va conduce până la iesirea din sat, ca să nu ti se întâmple ceva rău. Rămâne să-ti răsplătească Dumnezeu. Și a plecat.

*Reactiunea*

Cei ce au cunoscut „cazul Mitică” dintre oamenii din

sat, s-au bucurat că am scăpat de el.

Părintele Tendelev m-a felicitat pentru rezolvarea cazului așa cum i l-am descris și soția lui Maria, indignată de purtarea lui Mitică, s-a bucurat foarte mult. Dar părintele Tendelev se îndoie că îmi voi putea ține hotărârea și eu i-am spus: „Pariul rămâne valabil numai dacă nu mă dezic cel puțin un an.”

La câteva zile a sosit la Vlădiceni supraveghetorul meu, ofiterul A. După ce află de la mine cum a fost despărțirea, îmi spuse:

- Ați fost foarte aspru părinte, deși știam că aveți și unele obligații față de el și de mama lui. Cred că ar trebui să reveniți.

I-am spus:

- Hotărârea mea e definitivă. Faptele lui nu-mi mai permit să-l socotesc că pe un nepot. El vă servește pe dumneavoastră, mănâncă la mine și tot eu îl plătesc de câte ori vine aici. E ceva illogic, imoral și chiar monstruos.

Domnul ofiter A. nu a mai stăruit. Dar peste vreo două săptămâni am primit o scrisoare de la nepot, plină de insulte. M-a uimit, îl știam ticălos dar nu în gradul în care se arăta.

Între altele mi-a spus că mă blestemă până la al șaptelea neam, că am spurcat biserica din Vlădiceni încât nici un sobor de 70 de preoți călugări nu ar putea să o resfintească, că mi-am însusit în temniță cele mai rele învățăminte de la

detinutii politici si de la cei de drept comun, că un călugăr căruia i-a povestit cine sunt, i-a spus: „Cum îl mai poate răbda cerul pe acest om blestemat?” Deci eram unul dintre cei mai răi oameni de pe pământ după părerea nepotului meu.

După vreo lună, la o nouă întâlnire cu supraveghetorul meu, acesta m-a întrebat dacă am luat hotărârea de a reveni, că ar fi foarte bine dacă as face-o. Am scos scrisoarea si i-am dat s-o citească. Cred că s-a mirat în sinea sa. L-am întrebat: „Mai permite această scrisoare, după cele întâmplate, revenirea?”

**Atitudini la procesul de ateizare de la noi.**

**Regimul mergea cu pasi mari spre ateizarea poporului român. Cuvântul „Dumnezeu” sau „Doamne” trebuia evitat, înlocuit sau nefolosit în vorbire. Ni se restrângea spatiul de folosire numai în biserici si în casele de cult. Copiii nu trebuiau să mai stie de ele.**

Copiilor la școală a început să li se spună: „Părintii vostri au rămas înapoi, voi mergeti înainte în timpul cel nou. Voi sunteți evoluți, ați învățat carte mergeti în pas cu știința, care ne dă explicații despre toate fenomenele din univers. De aceea, voi nu trebuie să mai ascultați de părintii vostri când vă îndeamnă să vă rugați sau să citiți Biblia. Ei sunt niste întârziati, iar voi știți că nu există Dumnezeu.

Se crea astfel o prăpastie între părinți și copii. Părintii nu-i mai înțelegeau bine pe copii, iar copiii nu-i mai înțelegeau pe părinți. Căci părintii în judecarea unor fapte și întâmplări se conduceau după credința lor, care era îndreptarul după care se orientau. Dar copiii nu mai aveau acest îndreptar și se conduceau după învățăturile pe care le primeau.

Toată societatea era chemată să-și însusească spiritul nou. Cei ce nu se încadrau aici trebuiau a fi priviți ca niște anacronici. Se lucra cu multă perfidie. Chiar preotii trebuiau duși cu presul și într-o zi să se găsească, pe nesimțite, pe alt domeniu decât al teologiei și al sfintei Biserici, furati de pe „terenul lor.”

Vreo 7-8 tineri au fost luați și puși să publice niște eseuri filozofice în care să combată religia în fundamentele ei. S-au făcut și câteva traduceri de cărți cu atitudini negative față de religie. Din fericire n-au fost prea deștepti și n-au avut prea multă forță, însă totuși cucereau.

Șeful ateizării la noi se pare că a fost Victor Kernback. El a scris câteva cărți pe un teren puțin explorat: miturile astrale. A publicat o carte fantastică „Enigmele miturilor astrale”, care a avut un mare răsunet în opinia publică a intelectualilor români. În ea se spunea că omul n-a avut religie la început, că ideea de Dumnezeu e adusă pe Pământ de niște astronauți ce au venit cu niște astronave de pe alte planete, fiind foarte evoluți științific și tehnic. Cum veneau de sus, din cer,

lumea le-a zis dumnezeu. Domnul Hristos însusi ar fi fost un astfel de astronaut, iar crestinismul ar fi o seamă de mituri vechi suprapuse si ajustate de Biserică. Kernback vine cu multe date, e tobă de carte. Scopul cărții se deduce. Ea a sedus pe multi care nu aveau o cultură teologică.

Când vedeam ce se petrece eram profund întristat. Cum să le combati? N-aveai voie si scrisul nu ti l-ar fi publicat nimeni. Nu erau greu de combătut, fiindcă erau pe un teren fals si subred.

Nu puteam suporta. Sufeream. Le-am combătut oral în tren, în autobuze, la unele mese. Iar pe Kernback am început să-l combat total scriind o carte pentru restabilirea adevărului, o carte care nu era încă gata când mi-a luat-o Securitatea de la Bucuresti. Toată explicatia fantasmagorică care prin „decantarea” Kernback, mitul era prezentat ca adevăr si adevărul ca mit, am răsturnat-o total si adevărul repus în drepturi.

Mi-am zis: „Chiar dacă nu se poate publica acum cartea mea, să se vadă cel putin adevărul în această problemă.”

Cum se falsifica gândirea tineretului sub ochii nostri, am cugetat: „Cum am putea opri acest proces ? Prin ce?” Am dat de o carte bună: „Hristos si tineretul”, scrisă de un mare teolog si predicator ungar, Tihomir Toth. Ea era publicată în Apus în câteva limbi de mare circulatie. Am dat de textul francez. Am început să lucrez cu ferveare la traducerea ei. În

vreo nouă luni era tradusă. Era o bucurie, o hrană minunată pentru tineret: predici scurte, inteligente si pline de miez.

Din nefericire, desi salvată de Securitate, ea a fost furată în anii din urmă. Mai întâi a fost luat primul caiet, iar mai apoi cel de-al doilea caiet studentesc, care nu era plin. Atât era cartea. Ea ar fi foarte necesară azi în România.

Și tot în scopul apărării religiei am tradus cartea lui Raimond Moody Jr.(?) „Viata de după moarte”, nu după originalul englez, ci după traducerea în limba franceză a lui Paul Misraki. Desi cartea e utilă, totusi e mai puțin importantă decât “Hristos si tineretul”.

## Relatiile cu lumea

Veniturile parohiale în Vlădiceni erau minime, iar din grădină afară de zarzavaturi, porumb si cartofi, celelalte fructe si via erau furate în cea mai mare parte. Oamenii erau săraci. Din milă de ei n-am urcat taxele la diferite slujbe particulare: un botez era 25 de lei, cununia si înmormântarea câte 50 lei, contributia anuală 50 de lei. Cred că erau cele mai mici taxe din ar fi foarte bine ar fi foarte bine Mitropolie. Trăiam modest dar relatiile cu lumea din ambele sate erau tot mai bune. Cu timpul au început să vină la mine pentru servicii cât si pentru nevoi de sănătate cu vindecări cu plante, tot mai multă lume.

Nu am fixat nici o taxă pentru servicii, dădea fiecare

cât voia iar dacă dădea o sumă ce mi se părea prea mare, îi dădeam înapoi. Unele persoane nu vroiau să ia restul, spunând că nu primește Dumnezeu rugăciunea dacă nu-i bine plătită. Iar eu le spuneam: „Dumnezeu nu primește rugăciunea dacă îți iau prea mulți bani pentru ea, nu dacă nu îmi dai o sumă prea mică, iar dacă am avea alte mijloace de existență n-ar trebui să luăm nimic.”

Pentru consultatiile cu caracter medical nu luam însă nici un ban. Îmi ziceam: „Sunt un om păcătos, măcar unele acte să le fac fără bani, pentru iertarea multelor mele păcate.” Totuși unii din acestia, uneori, dacă nu primeam bani pe consultatiile medicale, lăsau câte un pomelnic să mă rog pentru ei.

În cel de al patrulea an de la mutarea mea la Vlădiceni, mai în toată ziua aveam lume străină la diferite servicii religioase. Aceasta crea temeri, bănuieli.

Protopopul îmi recomanda să mă pensionezez, motivând că e în interesul meu aceasta. Eu i-am spus: „Va fi prea mică pensia pentru că-mi lipsesc cei 22 de ani și jumătate cât am făcut închisoare.” Protopopul Ion Pricop a stăruit, însă și eu l-am întrebat:

- De ce?

- Nu ești iubit. N-ai iubirea autorității de stat.

- Sunt indezirabil?

Și el a răspuns cu răutate:

- Da ești indezirabil!

- Bine că am simpatia oamenilor care mă interesează mai mult decât alte simpatii.

După aceasta maiorul securist Alexandru Onu, un om cumsecade de altfel, m-a întrebat:

- Ce zice protopopul?

- Mi-a propus pensionarea.

- Și dumneata ce ai răspuns?

- Eu n-am vrut să înghit jumara pe care mi-a întins-o, s-o înghită el dacă-i convine.

Deci se arătau semne rele. Protopopul era diapazonul.

În acest timp supravegherea Securității se înteti. Eram chemat mai des să dau declarații și să justific eventualele drumuri pe care le-am făcut la Iasi sau Sibiu, cu cine și ce am vorbit. Toate acestea erau foarte neplăcute, obositoare și îmi mâncau timpul.

La aceste întâlniri la Securitate de multe ori era și colonelul Stanciu, ofiterul ce conducea sectorul legionar. Era un om distins, cu un stil ales, loial întru totul serviciului său dar obiectiv și neabuziv. Vedeam în el omul cu un nivel mai ridicat decât la cei mai mulți securiști pe care i-am cunoscut, cu o intenție interioară de a ajuta și de a nu asupri, fără a-și încălca obligațiile oficiale. Era un om cinstit și demn, care stia să respecte și să recunoască cinstea și demnitatea altora. În cadrul Securității cred că era un om deosebit, condus de un gând și o dorință de bine. Poate o excepție.



Nici securistul A. nu mă silea să scriu ceva ce nu s-a întâmplat deoarece stia ca voi refuza. Era totusi foarte exigent, as spune chiar exces de zel.

Au găsit prilejul să mă supravegheze prin telefon. Am făcut cerere pentru telefon si am plecat la băi la Bazna. Peste o lună când m-am întors cererea era aprobată si mai erau si două avize să mă prezint să primesc telefonul. În acest timp erau unii în blocul meu si chiar pe scara mea care de 4-5 ani asteptau rezolvarea cererii lor pentru telefon. Asa că văzând cum stau lucrurile, m-am întrebat: „cine are mai multă nevoie de telefonul meu? Eu sau Securitatea?”

Dar Securitatea a găsit un mijloc mai simplu de supraveghere. Cu chei false intrau în apartament când eu si sotia era plecată (stătea mai mult la Iasi), si păziti de agenti de pe scară controlau ce voiau si cât voiau. Mai ales după pensionarea mea intrau des în apartament. Uneori au dormit acolo si am găsit o dată patul nefăcut. Țuică era, căci eu făceam 50-80 de litri anual si rar gustam un păhărel.

Trebuie să spun că nu am constatat niciodată vreun furt al vreunui obiect din casă, toate rămâneau la locul lor. Am constatat de vreo trei ori lipsa câte unei sticle cu un preparat pentru vindecarea mai ales a femeilor. Era făcut dintr-o rădăcină de culoare rosie a stânjenelului galben de baltă din familia irisilor si care popular se numea *papura rosie*, sau *plantă pentru vatămătură*. Ea vindeca anexita, leucoreea, regula ciclul

femeilor, vindeca neputinta de a rămâne însărcinată, dacă femeia nu era sterilă, neputinta de a purta sarcina, precum si unele boli de stomac. Preparatul îl făceam din 5-7 rădăcini, curățite bine si tăiate în volumul a 2-3 cutii de chibrituri, le puneam într-o sticlă cu tuică de prune sau de drojdie de cel puțin 40°, unde stăteau 12 zile după care preparatul era gata. El se dădea pacientei să bea zilnic de trei ori pe zi câte 15 - 20 grame înainte de masă cu 5 minute. Orice băuturi alcoolice erau interzise în acest timp, precum si mâncărurile prea condimentate si cafeaua. Rădăcina trebuia scoasă timpuriu primăvara, ca sucurile din ea să nu se ridice si să hrănească planta în dezvoltare, sau în septembrie, după ce planta a înflorit si a făcut seminte, când principiile ei active si binefăcătoare se întorc ca într-un depozit în rădăcină.

Am presupus că sticlele ce le luau o făceau cu scopul să le examineze, să le verifice dacă sunt cu efectul asteptat si nu sunt cumva vătămătoare. Dar ele erau verificate printr-o practică străveche a medicinei empirice practicată de babe si transmisă poate de mii de ani.

Comunistii de la noi considerându-se atotstiutori si condusi numai de stiintă, au interzis practica medicinei empirice, considerând-o superstitie, nestiintifică si chiar vătămătoare. Astfel babele de la noi speriate n-au mai transmis-o si firul unor tratamente străvechi, traditionale, s-a întrerupt spre pagubă sănătății si a stiintei, căci ele stiau să vindece chiar si cancerul la

metastază.

Niciodată nu am făcut vreo aluzie organelor Securității că ar fi luat astfel de sticle, ca să nu complic lucrurile și să nu fiu condamnat pentru ultragiu. Pe de altă parte socoteam că eventual puteau fi luate de persoana de pe scara cu care intrau în apartament. Oricum sticlele respective și unele cărți lipseau.

Am schimbat yala. Zadarnic. Am dat unui tehnician să facă un lacăt cu un adaos secret. Totul a fost de prisos. În apartament se intra în continuare.

Securitatea stia ce se discuta în casă chiar dacă radioul era pus la maxim. Microfoanele puse și telefonul le spuneau tot. Eram deci bine păzit.

### **Perchezitie de la Bucuresti cu anchetă aproape sase luni.**

Securitatea îngrijorată că pe măsură ce trecea timpul, numărul celor ce veneau la mine din alte sate creștea, deși nu făceam nici un act ilegal, a considerat că e momentul să intervină. Astfel într-o zi prin iulie 1976, au dat buzna peste mine șapte securiști. Numai pe doi i-am identificat ca fiind din Piatra, restul erau din București conduși de colonelul Florea. Au început o perchezitie asiduă foarte amănunțită, cărțile erau verificate foaie cu foaie. Au cercetat toată corespondența și au căutat toate caietele mele. Au luat un

caiet studentesc, jurnal al evenimentelor, au luat caietul cu cele sase predici dogmatice pe care le-am scris în combaterea lui Kernback, aproape o carte, cu justificarea: „Acestea se confiscă!”; în vălmășeală nu stiu dacă au luat vreo altă carte. Apoi a urmat o anchetă în care mai toti au pus unele întrebări. Au luat si alte caiete împreună cu toată corespondenta pe care o promisem în doi ani de zile.

Nu s-a încheiat nici un proces verbal si nici nu au fost chemati martori la perchezitie. Seara au plecat. A doua zi cei mai multi dintre ofiteri nu mai erau. Eu însă am plecat cu colonelul Florea la Bârgoani, împreună cu încă unul sau doi ofiteri unde colonelul chemase unele persoane cunoscute ca să dea referinte despre mine: „ce face si cum lucrează preotul ăsta?” Nu a primit decât referinte bune, iar când unii încercau să mă apere mai cu aplomb s-a înfuriat.

A aflat că pentru unele slujbe particulare ce le făceam nu le luam decât 10 sau 20 de lei. Se temea că exploatez poporul. Totusi, mi-a făcut observatii că e mult să iei 10-20 de lei la un om sărac. După ce a aflat că de la unii săraci nu luam nimic s-a mai potolit căci la început era foarte înfuriat.

Mi-a luat o declaratie si m-au adus acasă. A doua zi, anchetă la Securitatea din Piatra, condusă de colonelul Florea. Erau de față si alti ofiteri din grupul de la Bucuresti. Întrebările au fost foarte variate. Am răspuns linistit si foarte retinut. Între ofiteri era acum si locotenent-colonelul Gelu Ionescu. Acesta

m-a întrebat ce mai stiu despre Radu Gyr. Am răspuns: „Încă înainte de eliberare n-am mai avut nici o relatie cu dânsul iar acum nu stiu dacă mai trăiește. Știu că era bolnav de intestine. Mai stiu că la reeducare ar fi declarat că peste trecutul său asează un lacăt greu.”

Colonelul Florea mi-a spus: „Esti la dispozitia noastră, dar nu-ti conturbăm programul îți faci toate serviciile si noi venim să te luăm când esti liber. Dă o declaratie despre unii legionari cunoscuti. În descriere prezintă mai ales notele negative ale lor. Asta s-o faci acasă.” Și m-au adus acasă.

Am făcut declaratia, prezentând foarte pe scurt, pe lângă Radu Gyr, încă vreo zece persoane. În linii mari am arătat tendintele lor spre cultură, iubirea Patriei, detasarea de interesele personale si curătenia lor sufletească. Dar nu am scris la nici unul vreo notă negativă.

După două zile sunt dus la Roman cu o masină a Securității. Singur într-o cameră. Apare colonelul Florea. E un om bine legat, frumos, robust si cu o musculatură foarte dezvoltată.

După ce îl salut, ridicându-mă în picioare, dânsul îmi spune:

- Dă-mi declaratia de acasă.

I-o dau si s-a dus cu ea în alt birou si lăsându-mă singur.

Când după vreo 30 de minute s-a întors, m-a întrebat:

- Cum legionarii n-au defecte? Sunt îngerî? Cum de i-ai prezentat pe toti asa? O să te încadrăm la „ajutor legionar” si o să te condamnăm pentru asta.

Eu am spus:

- Asa i-am cunoscut eu, tot ce am spus e adevăr. Nu sunt îngerî si s-ar putea să aibă si părți negative, dar eu nu am descoperit asa ceva la ei.

- Văd că vorbești de o influență „gyriană” la unii, a zis colonelul.

- Da! i-am zis. Radu Gyr a avut o influență favorabilă asupra multor detinuti de orice nuanță ar fi fost ei. Blândetea si linistea lui a transmis-o multora. El a însemnat pentru multi un punct de orientare, un îndemn spre a suporta temnita la înăltime fără joshicii, cu demnitate si onoare. Dar n-a îndemnat pe nimeni la răzbunări sau la vreun act criminal. În el se ascunde luptătorul creștin blând, senin, viteaz iubitor de Patrie, iubitor de Dumnezeu, iubitor de oameni.

- Și tu cum ești? m-a întrebat.

- Eu? Un om fără valoare, tot creștin dar la limite mici, fără fapte care să mă fi impus cumva în atenția altora, adică un om comun.

- Avem de lucru azi, a precizat el.

- E sâmbătă, am zis, si sâmbăta sunt trei ceasuri rele.

- He-hei! Ai vrea tu, nu sunt trei ci cinci, căci atâtea te tin, cinci ore.

Și a început ancheta. Nu mai stiu ce a fost. Știu că a făcut unele aluzii la preoti si a spus:

- O să vă lăsăm fără oameni, n-o să mai aveți influență asupra lor, îi comunizăm. Deja copiii sunt în mâinile noastre. Lumea nu va mai crede în Dumnezeu si voi veti fi de prisos.

La acestea eu am replicat:

- Și oare va fi mai bine? V-ati gândit la asta? Încă nu s-a cunoscut până acum o societate fără Dumnezeu.

- Se va vedea! a răspuns el.

Examina jurnalul ce-l luase de la mine. Mi-am dat seama că îl citise deja. Stăruia asupra câte unui text si eu dădeam explicații. Jurnalul a fost scris cu multă prudență, că dacă cumva ar fi căzut în mâna lor să nu-mi ia gâtul. Nu era dusmănos, dar nici de laudă. Făcusem în el unele concesii spre a putea strecura unele idei ce consideram că trebuie neapărat spuse.

L-a înfuriat un loc din jurnal si zbierând a ridicat pumnul să mă lovească căci eram lângă el. I-am explicat sensul care nu era cel pe care-l dăduse el si s-a potolit. Am mers înainte cu alte întrebări pe care le-am uitat. La un moment dat a început să se înfurie din nou. Era mai la distanță, cu bratele goale din care se arătau muschii lui tari, si se apropia lent de mine. Parcă își pregătea pumnii sau numai simula. Dar când era la un pas de mine a sunat telefonul. După o convorbire scurtă de 2-3 minute a plecat si m-a lăsat din nou singur în sală. S-a întors

abia după vreo 30 de minute.

În lipsa lui cugetam: „Ce-ar fi dacă lovindu-mă ceva mai tare cu pumnul m-ar trimite pe lumea cealaltă, fără să vrea, cum l-au trimis pe episcopul greco-catolic Aftenie de la Bucuresti, care lovit prea tare cu bastonul de cauciuc în cap a murit îndată? S-ar uita la mine ca la o mască, cu regret. Rădăcinile vietii mele stau acum numai în câteva fire care repede se rup, si m-ar scăpa de aceste anchete afurisite.” Dar când s-a întors, domnul colonel Florea era linistit. Mi-a mai pus, plictisit câteva întrebări si eram gata. Trecuseră cinci ore.

Un ofiter m-a dus cu masina la Vlădiceni. A doua zi era Duminică si aveam serviciu divin.

\*

\* \*

După două zile eram iar în masină cu cinci securisti, între care si locotenent-colonelul Stanciu. Mergeam la Roman la Securitate. Ancheta singur. Apoi apare distinsul preot Nicolae Pâslaru, prieten de-al meu, care stătea în picioare lângă mine. Ne-a pus multe întrebări la amândoi. Dacă ne-am mai întâlnit, ce-am discutat, ce-am „complotat”. Întrebările veneau una după alta, în avalanse. Răspundeam în liniste, domol si fără precipitare.

După un timp s-au retras si ne-au spus: puteti vorbi, sunteti prieteni.



Rămăsi singuri, l-am îmbrățișat pe Pâslaru. El era îngrijorat ca si mine.

M-a întrebat:

- Ei! Ce e ? Ai făcut ceva ?

- Nu ! Absolut nimic. Dar tu ?

- Nici eu!

- E de neînțeles, a spus el.

- Nu tocmai, am zis eu. Suntem niste „indezirabili”. Asta e: in-de-zi-ra-bili.

- Și? ridică el din umeri. Ce va mai fi?

- Anchete si neplăceri, zic, însă ei stiu precis că suntem nevinovati. Ancheta e numai o formă, dar ea s-ar putea să fie un început de multe neazuri. Suntem nevinovati si în conjunctura actuală nu cred să ne bage în puscărie. Vorbeam foarte încet.

După un timp s-au întors ofiterii. Dacă retin bine, unul a spus:

- Vedeti cât suntem de amabili? Vă lăsăm să vorbiti între voi.

- Vă multumim, am răspuns.

Bănuiam că în jur erau puse microfoane pentru a înregistra discutia noastră. Dar chiar vroiam să fie înregistrată, tocmai ca să aibă o dovadă de la noi că suntem nevinovati.

Apoi am continuat ancheta si cu ofiterii din Roman. Ne-au pus întrebări mai ales despre relatiile noastre. N-am tăgăduit că am întreținut bune relatii si că ne-am întâlnit de câteva ori la

Pâslaru acasă. Cred că stiau și vroiau să afle măsura în care suntem sinceri.

Supraveghetorul meu A. m-a dus cu mașina la Vlădiceni. Conducea cu o siguranță deosebită.

Ancheta a continuat mereu, cel puțin trei zile pe săptămână, la Piatra și la Roman. Am mai avut și alte întâlniri cu preotul Pâslaru, om de mare credință și de o pregătire teologică remarcabilă, predicator de înaltă clasă.

Acasă mă aducea când căpitanul Alexandru Onu, avansat la gradul de maior în timpul anchetei când supraveghetorul meu A., avansat și el căpitan tot atunci.

Căpitanul A. mi-a spus:

- După perchezitia de la Vlădiceni, unde ne-ai servit cu tuică și vin, lent pe drum ai făcut niste afirmatii pe care noi le-am prins pe bandă de magnetofon. E bine să recunosti, a zis el.

- Ce am putut spune? Maica Domnului! Căci eu nu depășesc măsura la băutura să nu știu ce vorbesc.

- Iată ce ai zis, a spus el: „Mota și Marin au luptat în Spania contra comunistilor, ei sunt niste eroi creștini, niste martiri sfinți. Biserica va trebui să-i declare sfinți”. Cuvintele sunt înregistrate de noi. Cel mai bine e să recunosti, să dai dovadă de sinceritate și să-ți usurezi situația.

Eu am răspuns:

- Niciodată nu am spus aceste cuvinte. Și nu le-am spus pentru că nu erau în mintea mea, iar ce nu e în minte nici beat și

nici măcar în vis nu le pot spune. Nu-mi cereti să recunosc ce nu-mi apartine.

- Zadarnic tăgăduiești, mi-a zis. Le avem pe bandă.

- Domnule căpitan, eu nu vă cer să aveți bunăvoință față de mine. Aveți ceva contra mea, folosiți. Nu e nevoie să recunosc eu, vorbeste dovada dumneavoastră și e destul.

- Știu, a zis, dar mai bine e să recunosti dumneata.

Șase săptămâni a stăruit să mă convingă să recunosc aceasta și la fiecare ocazie m-a agresat cu aceasta, până ce enervat i-am spus:

- Iertati-mă și nu vă supărați, dar stăruinta pe această linie arată o deformare profesională. Folosiți dovada dumneavoastră contra mea și lăsați-mă în pace.

Nu s-a supărat și a spus:

- Și totuși e mai bine pentru dumneata să-ți recunosti declarația înregistrată de noi.

Dar după aceasta n-a mai stăruit pe direcția ce pornise. M-a mirat tenacitatea lui. Poate folosea și sugestia, căci mă privea fix. Dar eram sigur că nervii mei erau mai tari decât ai lui, și nici cu sugestia, nici cu hipnotismul nu mă putea doborî.

În continuare, mereu anchete, dar nu întotdeauna cu colonelul Florea. Acesta de la primele anchete mi-a spus: „tovarășul Ion Stănescu, șeful Securității, tine mult la Mitică, nepotul dumatăle, iar ruperea raporturilor cu el cred că a fost a greșală care se poate repara.”

Am răspuns:

- Eu nu am nici o obligatie fată de domnul Stănescu. Dacă-l iubeste pe Mitică, nepotul meu, are desigur motivele domniei sale. Iubească-l în pace. Dar si eu am motivele mele să nu-l iubesc. Revenind asupra hotărârii mele ar însemna ca să se mentină situatia stupidă ca acest om să slujească Securitatea, dar să-l plătesc eu, pe el care a devenit astfel dusmanul meu. Ar fi un nonsens.

Adaug că si alti ofiteri au stăruit să reiau relatiile cu acest nepot deformat, dar nu m-au clintit din hotărârea mea.

Într-o zi, maiorul Onu mi-a spus: „vei vorbi îndată cu un general venit de la Bucuresti, care e într-o inspectie la noi.” M-a introdus. În față aveam un civil cam la 60 de ani, mai bătrân decât ofiterii cu care avusesem de-a face. Dar întrebările lui mi s-au părut lipsite de sens si chiar stupide. Nici unul dintre ofiterii ce mă anchetaseră nu dovediseră atâta îngustime si incapacitate. Pentru mine el a fost o deceptie si totusi el, mărginitul, comanda pe altii.

Ca să mă verifice, maiorul Alexandru Onu a fost trimis în Ardeal peste tot pe unde am lucrat ca să adune date despre mine. A venit cu vreo 300 de declaratii luate de la diferite persoane. Din cele aduse am dedus că numai vreo sapte erau potrivnice mie. Am presupus că persoanele ce le-au dat au fost intimidat si au făcut cum li s-a cerut

Întors după vreo lună, maiorul Onu m-a chemat, mi-a spus

că a adus sute de declaratii privitoare la mine. Mi-a arătat si o declaratie a prietenului meu, preotul Constantin Crisan. Acesta se pensionase cu trei ani înaintea mea si petrecea Sfintele Sărbători ale Pastilor si Crăciunului la mine, timp în care noi discutam multe lucruri. În această declaratie, părintele Crisan, fost lector comunist la Bacău, spunea că vizitele lui la mine au avut si scopul instruirii mele în principiile comunismului si societății actuale. Declaratiile lui m-au uimit.

Maiorul Onu a scris o declaratie în care confirma cele spuse de părintele Crisan. M-a invitat să o semnez.

Eu i-am spus:

- Nu o pot semna. Dumneata ai scris-o, dumneata semneaz-o. Eu n-o semnez.

- De ce? m-a întrebat.

- Fiindcă lucrurile nu au stat asa. Dacă părintele Crisan mi-ar fi spus mie că vine să mă învete comunismul, să mă instruiască si mă educe în comunism, l-as fi dat imediat pe usă afară. Eu eram deja instruit si reeducat din temnită, eram la curent cu problemele zilei, îmi făceam pas cu pas si zi de zi instruirea si nu era nevoie să mă instruiască cineva. Cred că putini colegi din România erau instruiti în problemele comunismului ca mine, care i-am citit pe doctrinariii comunismului, precum si pe Nicolae Berdiaev cel care-i combate, si citesc zilnic Scânteia si unele reviste comuniste de la noi.

Onu n-a mai stăruit si mi-a spus:

- Scrie atunci dumneata declaratia asa cum stii că au fost lucrurile.

Am început să scriu declaratia spunând că nu era nevoie să mă instruiască cineva în comunism, că eram deja instruit când a venit părintele Crisan la mine. Mi-am dat repede seama că aici e o cursă si evitam să cad în ea. Recunoscând cele spuse de părintele Crisan, Securitatea ar fi spus: „Ăsta nu e reeducat, nu are ce căuta între noi; să-l mai băgăm în temniță să se mai reeduce.”

Pe când scriam declaratia, maiorul Onu m-a lăsat puțin singur, si când terminasem în cameră căpitanul A. foarte înfuriat.

- De ce nu semnezi declaratia făcută de domnul maior Onu, care cuprinde cele spuse de părintele Crisan, prietenul tău?

- Fiindcă nu vreau.

- De ce ?

- Fiindcă nu exprimă adevărul si eu nu vreau să vă mint pe dumneavoastră. Doriti să aflati ce a fost, atunci eu nu pot scrie ce n-a fost. Vreau să fiu cinstit cu dumneavoastră si să vă spun adevărul. Nu vreau să vă pun pe o pistă gresită si mâine să mă acuzati că v-am purtat pe căi rătăcite.

Atunci, cu o furie necunoscută la el încă, a început să mă insulte în tot felul că numai obligatia profesională îl mai tine să aibă o legătură cu mine; că sunt demn de disprețul lui, că el

respectă legea și ca reprezentant al legii îmi vorbește, că el apără legea de netrebnici ca mine și multe altele. În furia lui răcnea puternic. Pe un ton mai ridicat ca de obicei i-am răspuns și eu așa:

- Și eu prin tot ce fac, prin serviciile mele și prin predicile și sfaturile mele, apăr legea poate mai mult decât dumneata. Că eu îi îndemn să nu fure, să nu facă nici un rău nimănui, să respecte legile lui Dumnezeu precum și legile statului.

Dar strigătele lui au atras atenția ofițerilor din camerele vecine de pe acel coridor, care au deschis ușile să vadă ce se întâmplă. Maiorul Onu a simțit și a deschis ușa, pe care căpitanul A. a ieșit vânat de mânie.

Eu, supărat de cele ce se întâmplaseră, mi-am revenit îndată și l-am întrebat pe Onu :

- Sunteți de acord cu atitudinea colegului dumneavoastră ?

El a răspuns:

- Nu.

A doua zi a venit la anchetă un maior de la Bacău. La întâlnirea cu mine, după obisnuitul salut: „Să trăiți!” el a zis :

- Părinte, nu fi supărat de ce s-a întâmplat ieri. Sunt și între noi ofițeri care nu rezistă la unele anchete grele!

- Înțeleg, am zis. Atunci de ce-i trimiteți la mine?

Ancheta cu dânsul a durat vreo trei ore și a mers foarte civilizată și cinstit. N-a forțat nota dar și-a făcut datoria conștiincios. Mi-am zis : iată oameni în Securitate care știu încă

să fie oameni. Loiali serviciului, culti si capabili, neabuzivi si onesti sunt niste functionari foarte buni ai statului.

Ancheta a durat până în ianuarie, săptămână de săptămână, fără întreruperea serviciilor mele religioase. Nimeni nu m-a lovit, desi atitudini agresive si inective au fost.

Ofiterul A., si poate si Onu, nu mai retin exact, s-a dus si la Iasi la fiica mea Mariana si la ginerele meu pentru informatii. Au trebuit să îndure si ei o anchetă din pricina mea.

Într-o seară colonelul Gelu Ionescu si maiorul Onu mi-au spus:

- După ancheta noastră nu sunteti vinovati. Dosarul tău si al lui Pâslaru sunt la Bacău pentru judecată. Mergem si stăruim să fie închise. Însă mai au si preotii de aici un cuvânt de spus. Te rugăm să ai cu ei calmul pe care l-ai avut cu noi până acum. Ei vor veni cu unele observatii.

Eu am răspuns:

- Numai să nu sară peste cal, că atunci mă dau la ei.

**„Prelucrarea” mea la protopopiatul din Piatra Neamt  
în data de 26.01.1977**

Asadar la câteva zile sedintă specială la protopopiat. Am fost prevenit ca nu cumva să lipsesc. Nu stiam ce va fi. La sedintă nu au venit numai preotii din protopopiatul Piatra Neamt, ci si câtiva preoti din protopopiatele Roman si Târgu



Neamt. Era prezent de la Centru, adică de la Mitropolia Moldovei, consilierul Râpă.

Protopopul Ioan Pricop, deschise sedinta si anuntă că ea e pentru un caz deosebit si îndată dă cuvântul consilierului judetean de partid, însărcinat cu problemele religioase, Gheorghe Risipeanu, om tânăr, cam de 40 de ani, cu studii de drept si de istorie.

Acesta începe cu un cuvânt de laudă pentru preotii nostri si frumosul lor rol în trecut si care si acum își fac datoria si sunt loiali statului. Dar avem unul care este altfel, lucru pentru care ne-am adunat acum în această sedintă, preotul Grebenea. E aici?

- Da! am răspuns eu tare.

- Văd că e viguros, a adăugat el. Iesi în față ! a poruncit el.

Am iesit si am vrut să sed, ca si ceilalti preoti si să iau note, dar el a spus:

- Nu, stai în picioare, pentru respectul celor în fata căroră te afli. Apoi a început un atac puternic contra legionarilor: „Dusmanii regimului nostru” - Grebenea a fost si a rămas legionar. El e putred tot din cap până în picioare. Nimic bun n-a mai rămas într-însul. E un om duscănos si rău; e primejdios. El a propovăduit războiul, numai să cadă Partidul Comunist de la putere. A stricat tineretul prin spiritul si actiunile lui. Și cu niste foi scoase din dosarul meu de la Securitate, făcându-se că citeste din ele dar spunând din burtă ce poftea, voia să convingă preotii că eu m-am ridicat si împotriva ideii de libertate.

Eu l-am întrerupt strigând:

- Prea cucernici părinti si frati vă rog să-l controlati în ce citeste, că insinuează. Fiindcă n-am îndrăznit să spun că minte cu nerusinare.

Dar nici un coleg nu s-a dus să vadă si să spună: „Ia să vedem si noi pe ce bază îl învinuiti”, într-atât erau cu totii de intimidati. O teroare nedezlântuită fizic, dar prezentă peste tot în judet, ca un duh întunecat si nevăzut se asezase peste suflete, retezându-le pornirile si iesirile spre lumină si adevăr precum si orice tendintă de împotrivire si de luptă.

După ce Risipeanu mai continuă ca să-i convingă pe toti că „sunt putred tot”, conchise:

- Socotesc că nu mai e demn să facă parte dintre dumneavoastră un om care vă compromite. Făcându-se stăpân pe conducerea conferintei, mi-a dat mie cuvântul. Eu am început cam asa:

- As fi dorit ca această conferintă să se desfășoare astfel ca să simțim cu totii că stăm sub egida Sfântului Duh. Dar atmosfera e încărcată si acest lucru nu e posibil acum.

Domnilor, mi se aduc acuze grave că am propovăduit războiul si am stricat tineretul. Eu am trecut prin cercetările Securității timp de aproape sase luni, după care dosarul meu s-a închis. Dacă eram vinovat de cele ce sunt acuzat acum, acestea le descoperea Securitatea si nu eram acum liber, aici.

Cu adevărat am fost legionar, dar avântul tineretii mele de luptă pentru programul legionar l-am plătit cu carnea si

sângele meu timp de 22 de ani si jumătate si nu înțeleg să fiu tras acum la răspundere pentru aceasta. Pe de altă parte înainte de eliberare am trecut printr-un proces de reeducare greu si de durată în urma căruia autoritatea m-a declarat „reeducat”. Când am iesit din temniță eram hotărât să lucrez astfel: într-o mână să am sfânta cruce si în cealaltă steagul national. Cu alte cuvinte vroiam să lucrez pentru sfânta noastră Biserică si pentru Patria noastră, îmbinând munca pentru cele două. Și asa am lucrat tot timpul fără abatere.

Risipeanu m-a întrerupt:

- Destul, lasă astea! Angajamente!

Și câțiva preoti din bănci au strigat si ei:

- Angajamente, angajamente!

Eu am răspuns:

- Angajamentul pe care-l pot lua este acesta: mă voi strădui să fac tot binele care mi-l permite puterile si vârsta.

Risipeanu s-a adresat apoi preotilor:

- Cine se înscrie la cuvânt?

Spre uimirea mea s-au ridicat imediat vreo 27 de mâini. Altădată se înscriau 10-15 inși, nu mai mult. Deci imediat li s-a dat cuvântul pe rând si am înțeles că aici nu sunt niste actiuni spontane, ci e ceva organizat.

Totii care au luat cuvântul m-au atacat mai mult sau mai puțin. Nici unul nu a spus nici un cuvânt în apărarea mea. Cei mai multi au pledat ideea că, întrucât nu mi-am făcut

autocritica, singur am iesit din rândurile lor si m-am exclus. Unu a spus si el că „sunt putred de tot” si că nimic bun nu se mai află în mine. Altul a spus: “Acest individ uită obligatiile față de Statul nostru, e neloial etc.” Un preot din alt protopopiat s-a exprimat cam asa: „Îl văd în vârstă, el trebuie să aibă un salariu lunar de 3000 de lei si cu toate astea se ridică împotriva stăpânirii; nu mai merită să i se spună părinte, este o bestie umană.”

Părintele Ungureanu care îmi arăta multă prietenie si la întâlnirile noastre mă săruta, prin declaratia lui mi-a produs cea mai mare durere. După o incursiune în trecut în care i-a criticat pe legionari, a zis: „Părintele Grebenea a venit în casa mea, am avut discutii intime cu el, dar pe urmă m-a pârât la Securitate.”

Toate le suportam cu strângere de inimă si durere, dar fără o zguduire mare, căci mi-am dat seama de „jocul” ce se petrecea atunci si urmăream evolutia psihologică a furtunii ce se dezlântuise atunci. Însă declaratia părintelui N. Ungureanu, om de o rară omenie, de mult bun simt si cu o frumoasă pregătire teologică, a căzut peste mine ca un trăznet, ca o lovitură de măciucă dată în moalele capului.

Ultimul cuvânt l-a avut protopopul Ioan Pricop care a spus: „Precum vedeti, preotul Nicolae Grebenea nu e adaptat situatiei în care ne găsim; el nu mai poate face parte din corpul select al preotilor din protopopiatul nostru.”

A fost întreat si consilierul mitropolitan, prezent la sedință, Râpă, care jenat parcă de cele ce văzuse a zis: „Înalt Prea Sfintitul Mitropolit ne-a atras atentia ca să fim cu grijă, că dacă vine cineva ca preot din afara Mitropoliei noastre să nu fie

cumva necorespunzător. Regret că avem aici cazul acesta.”

Împuternicitul și inspectorul județean cu problemele religioase n-a scos un sigur cuvânt. Nici nu mai era nevoie: spusese rău celorlalți tot.

În cele din urmă Risișeanu a spus:

- Aceasta este o ședință cu ușile închise, e un caz special. Păstrați discreția. Cele discutate aici trebuie să rămână între noi și nu trebuie divulgate. Pe când asistenții se pregăteau să plece, el a adăugat:

- Vreau să stau de vorbă cu preotul Grebenea, în mod particular.

Părintele Râpă a spus:

- Și eu la fel.

M-a chemat lângă sfântia sa și m-a întrebat:

- Ce spun Înalt Prea Sfântului?

- Spuneți-i că voi veni la Iași ca să-i explic lucrurile direct, i-am răspuns.

Am impresia că a fost dezamăgit de răspunsul meu și am dedus că voia să-i spun că-mi voi cere pensionarea. Căci, pe când răspundeam atacurilor lui Risișeanu, preotul Capsa îmi sugera, prin semne cu mâna și prin cuvinte șoptite, să cer pensionarea. Iată care era interesul celor de sus: Să nu mai fiu activ pe terenul de luptă în apărarea credinței.

Risișeanu m-a chemat într-o cameră alăturată și mi-a spus:

- Ceea ce s-a întâmplat aici a fost un caz de clementă din partea noastră.

Eu l-am întrerupt:

- Nu v-a cerut nimeni această clementă.

- Puteam să te băgăm în puscărie și să nu mai recurgem la ceea ce a fost, dar am arătat bunăvoință, mi-a zis el.

Iar eu i-am zis:

- Nu credeți că eu aș fi preferat puscăria acestei miselii ce s-a petrecut, acestei oribile înjosiri?

- Nu uita că te putem băga în puscărie și acum. Facem un proces cu ușile închise și nimeni nu va ști cum dispari.

Eu am răspuns:

- Lucrul va răsufla și nu va fi spre lauda dumneavoastră.

Dar tocmai atunci trecea o femeie cu niste friptură de pasăre într-un castron mare, ai cărei aburi fierbinti ieseau și se îndreptau spre noi mângâindu-ne nările, ca era dusă în sala unde protopopul împreună cu „cei mari” trebuiau să ia masa. Risipeanu s-a desprins și a plecat într-acolo, făcându-mi semn să fiu linistit.

Copleșit de umilintă, de dusul cu apele diavolului ce s-au vărsat buluc peste mine, am alergat acasă. Eram frânt, dar nu încă distrus. Revoltat, imediat am scris o scrisoare caldă, fierbinte, dureroasă părintelui Ungureanu, imputându-i cu lacrimi și cu un profund regret: „Cum ai putut cădea atât de jos,

admirabilule părinte si frate? Cum nu te-ai răzimat mai mult în credință să nu luneci atât? Dumnezeu nu e atotputernic? Și nu trebuie să ne rezemăm pe El în asupriri?” În patru pagini plângeam slăbiciunile omenesti, fără a-i spune un cuvânt de insultă.

I-am trimis repede scrisoarea si la trei zile am primit prin profesorul Ion Butnaru, care locuia pe aceeași scară de bloc cu dânsul, răspunsul lui verbal: „Nu am putut rezista amenințării Securității, care mi-a cerut aceasta” si își cerea scuze. Firește că l-am iertat.

Încă de a doua zi un preot mi-a comunicat că protopopul Ioan Pricop i-a invitat pe unii preoti si le-a spus cum să mă atace. El însă a respins propunerea.

A treia zi Securitatea m-a chemat si m-a întrebat cum a fost. Eu am răspuns:

- Piesa s-a jucat frumos. Actorii si-au cunoscut bine rolurile asistentii au fost cuminti si n-au intervenit. Toti merită felicitări în gradul cel mai înalt, mai ales regizorul, protopopul nostru si junele prim Risipeanu. Vă rog să le transmiteți felicitări. Merită.

Ei au început să râdă, si au aruncat întrebarea:

- Și acum ce vrei să faci?

- Toti ar trebui dati în judecată pentru tentativă de asasinare morală. Dar nu o pot face fiindcă în acest caz ar suferi Sfânta Biserică. Va trebui să-i iert pe toti.

- Foarte bine, părinte, foarte bine! au replicat ei.

Știi vorba: Dacă tac și le dau pace șapte sate n-au ce-mi face.

Îndată după acest proces al meu, protopopul a plecat la Locurile Sfinte. Eu am scris o scrisoare către preotii ce au asistat la procesul meu, în care le spuneam că-i iert pe toți care m-au atacat atât de nedrept. Și cu cât atacul a fost mai mare cu atât iertarea va fi mai deplină. Îi rugam ca niciodată să nu-mi mai amintească de acel act atât de trist. Apoi am plecat la Iași, la Mitropolie, ca să mă pensionezez. În atmosfera ce se crease nu mai puteam funcționa. Mitropolitul Iustin Moiescu m-a primit imediat. După ce i-am sărutat mâna și m-am prezentat i-am spus:

- Cunoașteți ce s-a petrecut cu mine la Piatra Neamț?

- Da știu, mi-a răspuns el. Eu am îndreptat lucrurile în această direcție ca să nu intri în puscărie.

Atunci eu am izbucnit:

- Cum ați îndrăznit să dispuneți de mine ca de un robot; să mă băgați în gura șarpelui?! Nu vă dați seama că v-ați depășit competența?!

Această intervenție l-a înfuriat enorm și a început să strige:

- Ne-ai făcut destule greutăți; ai făcut



greutăți și parohiei! Ești om bătrân și ar trebui să te pensionez cu laude, dar te voi pensiona cu muștrări așa cum meriti! Timp de vreo 12 minute nu s-a putut potoli din strigăte. Apoi, vânat de mânie mi-a făcut semn că audiența s-a terminat. Bineînțeles că nu mi-a mai întins mâna să i-o sărut. Eu vroiam să-i mai spun: „Dacă voiati să mă ajutați atunci trebuia să mă chemați, să-mi arătați situația și să stabilim împreună ce este de făcut. Așa ar fi procedat un episcop cu duhul evanghelic.” (?)

Mi-am înaintat imediat demisia și cererea de pensionare cu data de 1 martie 1977, apoi m-am dus la protopopiat ca să văd ce s-a întâmplat cu scrisoarea ce am trimis-o secretarului, preotul Secăleanu, om foarte primejdios de care însuși protopopul Pricop se temea. El mi-a spus:

- Cred că ai procedat greșit, părinte Grebenea, trebuia să-ți faci autocritica și nu mai era *săpuneala* care a fost.

Eu i-am spus:

- Nu sunt obișnuit să iau asupra mea decât ceea ce am făcut. Mie mi-au pus în cărcă lucruri foarte grave. Metoda acesta nu servește decât celor ce au inventat-o. Dacă eu recunosc învinuirile ce mi s-au adus, Securitatea ar fi spus: „Așa-i că nu suntem detectivi buni? Sase luni te-am cercetat și te-am găsit nevinovat, căci te-ai ascuns. Și dintr-o dată, fără să te șilească nimeni, ti-a venit mințea la cap și ti-ai recunoscut vina; de acum ești la dispoziția noastră.” Puteam eu,

cu experienta pe care o am, să cad în această cursă?

El mi-a spus:

- Scrisoarea am bătut-o la masină. Un exemplar e la noi, unul l-am dat Securității și unul Comitetului Județean de Partid. Toti au fost foarte bucuroși de conținutul ei.

Dar el nu a comunicat preoților conținutul ei. Iar eu pentru ei o scrisesem.

După o lună protopopul s-a întors din voiajul său. Și într-o zi, pe când mă găseam la protopopiat pentru problema asigurărilor sociale, preotul Vasile Secăleanu mi-a spus:

- Părintele protopop vă caută.

Eu am răspuns:

- Nu am ce vorbi cu acest om.

Dar el a replicat:

- E în interesul dumneavoastră să vorbiti.

M-am dus. Cu un glas mîrșos protopopul mi-a spus:

- Să nu fii supărat pe mine, părinte Grebenea, că eu nu am nici o vină din tot cea fost.

- Cunosc acum cea fost, am răspuns. Mai multi preoti mi-au spus cum i-ati prelucrat. Știu tot.

El a răspuns:

- Securitatea nu mai vrea să bage oameni la puscărie; de aceea a recurs la cele ce au fost. Dumneata ai un

dosar foarte mare, cu sute de foi; trebuie să ai și dumneata o vină. Dă-mi o declarație în acest sens.

Atitudinea lui m-a înfuriat. Făcea pe nizonaiul. Iar acum după ce scăpasem de anchetele Securității, voia să mă bage în temniță printr-o declarație în care să recunosc fapte care n-au existat. Mare îndrăzneală!

Eu am răspuns:

- Securitatea, după șase luni de cercetări, a închis acel dosar. Dacă se găsea în el ceva incriminabil, acum nu mai eram liber să vorbim împreună. Într-un proces nu contează numărul foilor dintr-un dosar ci cele ce cuprind acele foi. Poate fi o sigură foaie, ba chiar numai o jumătate de foaie, ori mai puțin decât atât, dacă în ele sunt fapte incriminabile, pentru câteva rânduri insul respectiv poate fi condamnat.

- Ceea ce s-a întâmplat e o mare pată pentru protopopiatul nostru, a reluat el.

Într-adevăr, se auzise în oras despre ședința în care am fost atât de criticat și lumea de bun simț dezavua cele întâmplate acolo. Unii preoți au venit și mi-au spus cum au fost chemați de protopop și cum au stabilit să mă atace. Alții, fără să-i cunosc, la întâlnirea cu ei, fără să-și spună numele, după ce priveau în jur mă îmbrățișau și mă sărutau, îmi făceau semne de îmbărbătare și apoi grăbiți plecau. Însuși căpitanul A. mi-a spus că efectele celor întâmplate n-au fost cele scontate de Securitate.

Nu-i de mirare că acum, după o lună de zile de la întâmplare, protopopul simtind atmosfera a înțeles că ceea ce a făcut era o mare pată.

- Singur ai spus-o, părinte protopop; poart-o acum sănătos și nu încerca să o împarti cu mine, am răspuns eu.

- Momentul acela a fost un moment foarte greu pentru noi, a continuat el.

- Nu, părinte, el a fost greu numai pentru cei cu umerii slabi, dar pentru cei credincioși ai căror umeri sunt tari în astfel de momente, nu! Ei ies cu bine din astfel de situații „grele”. Dar încerc să vă înțeleg. Aici aveți o răspundere: eu făceam parte din acest protopopiat. Dar ce ați căutat la Roman la prelucrarea preotului, cu totul distins, Nicolae Pâslaru unde nu aveți nici o răspundere? Ce-ați căutat acolo?

- Mi-am dus, a zis el, fiindcă m-a chemat tovarășul Gheorghe Călărasu, împuternicitul, precum și părintele Eftimie<sup>28</sup>.

- Și nu există „nu” în limba română? am strigat eu. Cum mă cheamă cineva să fac o porcărie eu răspund imediat „da”, deși îi știu scopul lui? M-am interesat de prelucrarea lui Pâslaru, prietenul meu, la unii din prietenii mei din Roman, și iată ce mi-au spus: un preot frumuseț, foarte

---

<sup>28</sup> Eftimie era Vicar al Episcopiei Romanului

elegant despre care se spunea că era protopopul de la Piatra Neamt, s-a dezlăntuit furtunos împotriva lui Pâslaru si încerca să-l înfrunte cu citate din Sfântul Apostol Pavel: Sfântul Pavel spune asa, Sfântul Pavel spune asa etc. Iară pe Pâslaru, Călărasu nu-l lăsa să răspundă. Vă întreb: spune Sfântul Apostol Pavel să mintim? Spune Sfântul Apostol Pavel să atacăm un om pe care nu l-am văzut niciodată si să-l scoatem din câmpul de luptă activ al Bisericii, numai pentru că spune Securitatea? Spune Sfântul Apostol Pavel asta? Asta ati făcut-o sfintia voastră!

Între timp câtiva preoti cu treburi la protopopiat se adunaseră la usă si ascultau confruntarea noastră. Pricop a deschis usa si convorbirea noastră s-a sfârșit.

Apoi protopopul, socotind poate că măsura contra mea nu e deplină, a dat ordine verbale si sfaturi ca să nu fiu primit la nici o slujbă de nici un preot din protopopiat si să fiu cu totul evitat. Și preotii mă evitau cu regret căci se temeau. Nu voiau să aibă complicatii, să fie chemati la Securitate. Eram un proscris.

### **Întâlnirea cu Mihalcea, Șeful Securității Piatra Neamt.**

În timpul anchetelor pe care le-am avut la Securitatea judetului Neamt, Mihalcea, seful Securității Judetene, nu apăruse. Nu-l cunosteam.

Dar după vreo 3-4 săptămâni de la prelucrarea mea din

26 ianuarie sunt anuntat că dorește să mă vadă. M-am dus și am fost introdus într-o cameră mare. Aici m-am așezat pe un scaun, și-l așteptam. Peste vreo 5 minute apare colonelul Mihalcea. Era în haine civile; părea destul de tânăr. Mă ridic și respectuos îi spun:

- Să trăiți, domnule colonel!

Pe un ton dur el izbucnește:

- Mă derbedeule, mă fanaticule, mă dobitocule, mă tâmpitul, mă banditul și excrocule, cum ai reușit tu boule să te ridici deasupra tuturor popilor din protopopiat?

Eu tac. El repetă frumoasele calificative și eu tac în continuare.

- Nu răspunzi? Îmi strigă el.

- Vă rog să mă scuzați, să nu fiu confundat, eu sunt Grebenea și nu răspund celor ce mi se adresează în felul acesta. Dar dacă mi se adresează cineva omeneste, răspund oricui, chiar și celui mai simplu om.

- Ei bine, părinte, răspunde-mi la întrebarea ce ti-am pus-o.

- Iată, domnule colonel. În ziua prelucrării mele, preotii din protopopiatul de Piatra Neamț ne găseam la un anumit nivel moral, mai sus sau mai jos. Nimeni nu știa unde se afla. Între ei mă găseam și eu undeva. Când unii au început să mă atace pe nedrept, și ei știau că atacul lor este nejustificat, au căzut de la nivelul unde se găseau, și cu cât atacul a fost mai dur cu atât căderea le-a fost mai mare. Aceștia sunt cei care au căzut prin vorbire. Ceilalți vedeau că se face o nedreptate și asistau la săvârșirea ei tăcând. Nici unul nu s-a opus cu toate că legile onoarei, demnității, respectului adevărului și binelui îi obligau să vorbească. Dar ei de frică, au tăcut. Pentru această lasitate au căzut și ei de la nivelul unde se găseau. Astfel toți au căzut: unii prin vorbire, aceștia sunt cei ce au căzut mai mult, ceilalți prin tăcere, au căzut mai puțin. Iar eu am rămas unde eram. La ce

nivel moral ne găsim acum fiecare din noi, numai Dumnezeu stie. Dar eu nicidecum nu mă consider că mă găsesc deasupra celorlalti.

- Ba esti! a replicat el, prin felul cum ai suportat toate si pe urmă i-ai iertat.

- Noi nu stim, numai Dumnezeu stie la ce nivel ne aflăm fiecare, am răspuns eu.

- Dar fanatic tot ai rămas, a accentuat el.

- Nu, domnule colonel, nu sunt fanatic si acesta vă voi dovedi acum. În temniță am legat prietenie cu doctorul Ghingold. În momentul arestării era seful Centralei Comunităților Israelite din România. La cererea lui am lucrat timp de sase luni împreună la pictură. Putea face aceasta un fanatic? Un legionar să se împrietenească cu seful evreilor din România? Și încă un fapt: Petre Pandrea a fost cel mai mare avocat comunist care i-a apărat pe comunisti în procesele lor cele mai mari. Pe lângă aceasta a fost si doctrinar comunist, luptător pe arenă, cu articole si cărți în această directie. Ajuns în temniță l-am ajutat. Ne-am împrietenit bine. Aveti la Securitate, confiscate de la mine, două scrisori ale lui pline de afectiune pentru mine. Dacă as fi fanatic, s-ar fi putut întâmpla aceste lucruri?

- Nu, părinte. Mă bucur, nu esti un fanatic. Și mi-a făcut semn că pot pleca. Ne-am despărțit asadar omeneste.

### **Un nou control al gestiunii parohiei mele de la Vlădiceni.**

Pensionar în Piatra Neamt, după rânduială, asa cum ni se recomandă, ca să slujim în duminici si sărbători unde se va găsi, am încercat si eu în câteva locuri să-mi ofer serviciile la vreo biserică sau să mă îmbisericesc la una, dar am fost respins. Toti se temeau. Protopopul aranjase “ploile”. El a dispus verbal: „Poate intra în orice biserică si în sfântul ei altar. Va lua

patrafirul pe gât si asa va asista la slujbă, fără însă să slujească vreodată.”

Eu însă am preferat ca să asist la sfintele slujbe ca orice mirean: în biserică, într-un loc mai retras.

Astfel mi-am intensificat preocupările asupra plantelor medicinale si a vindecărilor prin medicina empirică. Lucram cu oarecare succes. Când si când aveam vizitatori pentru informatii sau sfaturi, cum trebuie să procedeze în anumite boli. Dădeam relatiile în mod gratuit. Totusi Securității nu-i convenea. Mă suspecta. Mi-a recomandat să nu mă mai ocup cu asta. N-am promis nimic, nici n-am afirmat că voi mai continua, dar continuam. Îmi venea greu să resping omul bolnav care venea la mine fără să-i dau vreun ajutor.

Matadorii de la Bucuresti se pare că nu au renuntat la ideea de a mă băga în temniță pentru furt. Acum nu mai aveam gestiunea parohiei căci o predasem. Securitatea este inventivă. Ce nu scorneste când urmăreste un plan?

Am primit ordinul să mă prezint cu gestiunea la protopopiat. Ea se afla într-un dulap la parohia de la Vlădiceni. Noul preot nu luase încă în primire gestiunea. Administrarea o făcea preotul I. Obreja. Mi-a dat cheile, mi-a dat registrele de gestiune si am plecat la Piatra Neamt.

La protopopiat controla un alt revizor contabil, nu cel care la predare mi-a verificat procesul-verbal.

Am întrebat:

- Ce s-a întâmplat?

- O verificare a gestiunii, mi s-a răspuns.

- Dar ea a fost verificată si am predat toate actele. Totul a fost în regulă.

- Se pare că au fost unele greseli, a adăugat el, de aceea este nevoie de o nouă verificare. Hai să vedem! Dă-mi actele.

Când a căutat, lipseau actele justificative, chitantele de 5.000 de lei.



- Vezi, iată greseala, ce-ai făcut? mi-a spus revizorul.

- Domnule, când am depus actele, toate au fost predate în regulă; ce s-a întâmplat ulterior eu nu mai știu. Și uitându-mă în trecut peste ele, dau de procesul verbal de încheiere al gestiunii care a fost semnat de un coleg al acestui revizor contabil. Poftim domnule, iată: toate s-au predat în regulă și registrele de plată stau și ele mărturie. Cel ce a furat actele justificative a uitat să fure și procesul verbal care constata că toate sunt în regulă. Sau poate a voit să-l uite, ca să mă ajute. Acum vei face dumneata? Căci dacă sunt eu vinovat și el e vinovat că mi-a acoperit furtul, încheind un proces-verbal fals.

Revizorul nu răspundea, controla mereu registrele. Băgasem lumina electrică atât în Vlădiceni, cât și la Dârloaia. L-a chemat pe proiectantul Juncu ce executase lucrările, i-a cerut o declarație. Apoi ne-am dus la Întreprinderea de Rețele Electrice. Actele de acolo corespundeau cu cele din registre întru totul.

Ne-am întors la protopopiat cu toții. Revizorul i-a spus lui Juncu:

- Cu dumneata am terminat, și el a plecat.

Apoi mi-a spus mie:

- Părintele consilier Hadârcă ne-a îndemnat ca nu cumva să facem vreo nedreptate cuiva. A deschis apoi servieta și a scos din ea actele justificative care fuseseră de la parohie luate din dosar și liniștit le-a pus pe fiecare la locul său.

I-am mulțumit. Și așa s-a terminat această încercare murdară de a mă condamna pentru furt.

Ancheta aceasta nu a fost usoară pentru mine, ci cu temeri și frământări. Ea a durat două zile. În prima zi Juncu a trebuit să dea o declarație asupra lucrărilor în legătură cu introducerea luminii la Vlădiceni și la Dârloaia. Pe la orele

16:00 revizorul ne-a spus: „Gata pe ziua de azi. Veniti si mâine la orele 8:00.”

Era în încurcătură. Procesul verbal ce l-am găsit în acte crease toată dificultatea. Revizorul trebuia să raporteze Securității că au apărut complicatii si să stabilească ce e de făcut. De aici necesitatea de a merge a doua zi la Întreprinderea de Rețele Electrice unde s-a plătit introducerea luminii în parohia la care fusesem preot.

A doua zi în timp de mă duceam la protopopiat unde mă astepta revizorul contabil, s-a întâmplat un lucru care m-a uimit grozav si pe care, dacă mi l-ar fi povestit cineva, l-as fi crezut imposibil si l-as fi contestat cu tărie. Îl povestesc asa cum a fost. Trecând pe marginea drumului, aproape de protopopiat, pe dreapta, undeva se descărcau niste lăzi ce fuseseră legate cu sârmă subtire. Preocupat si împovărat de gânduri în legătură cu ancheta în care intrasem, n-am luat seama si am călcat peste firele de sârmă ce erau pe pământ si care aveau o parte ridicată la 20-30 cm deasupra pământului, călcând si cu al doilea picior în această sârmă, când dau să înaintez m-au strâns ca si cu un lat de ambele picioare, înfășurându-mă strâns. Se răsuciseră în asa fel încât acum eram captiv. Mi-au trebuit vreo 3-5 minute până m-am putut descurca; era un semn. Uluit mi-am zis: „Voi fi într-adevăr arestat? Semnul pare o preîntâmpinare.” Am meditat asupra sensului dar nu l-am putut descifra. Eram îngrijorat dar nu înspăimântat. Mi-am zis: „Facă-se voia Domnului”. Și îndată

mi-a revenit liniștea.

## **Singur**

Evitat de preoti ca și de alții care auziseră de mine, trăiam singur. Iar dacă aveam o legătură cât de cât apropiată cu unii, informatorii anuntau mai sus și repede erau chemați la Securitate, anchetați ușor dar intimidați, astfel că se retrăgeau. Astfel reușeau să mă țină într-o mare izolare. Pentru aceasta au folosit toate metodele lor; acolo unde au crezut că e convenabil, au lansat zvonul că sunt informatorul lor. Nu este deloc plăcut să trăiești cu suspiciuni asupra ta, dar înțelegându-le pe toate nu mă omoram cu firea. Suportam în liniște toate fără să mă plâng. Fără venituri, cu pensie mică, trăiam modest. Eram obișnuit cu modestia.

Duminica luam parte la slujirea Dumnezeieștii Liturghii, pitit într-un colț ca să fiu cât mai puțin observat. Rar preoții mai îndrăzneau ca preotul Stelian Căpusor mă rugau să-i ajut în filialele lor la Potoci sau Valea Muntelui, și atunci săvârșeam Sfânta Liturghie și serviciile care-mi erau cerute. Dar mi se cerea să nu spun cine sunt, iar eu nu puteam păstra această discreție. Mi se părea rusinos să lucrez pe ascuns ca hoții, așa că nu-mi ascundeam identitatea dacă eram întrebat cine sunt.

Eram un proscris, dar nu un exilat. Trăiam între ceilalți: citeam, jucam șah, căutam plante de leac; dădeam cu

succes consultatii medicale gratuite; mă rugam singur. Spre informare am început să vizitez și celelalte culte din Piatra Neamt și din Iasi, unde mergeam din timp în timp. Aceasta o făceam ca să înțeleg cum merg aceste culte și ce măsuri ar trebui să luăm noi, Biserica Ortodoxă, pentru redresare și ridicarea la nivelul manifestării celorlalte culte din România. Voiam învățământ religios în Biserică pentru tinerii până la 14 ani, așa cum făceau romano-catolicii. Voiam ridicarea Bisericii din înjosirea poziției în care a adus-o perfida conspirație iudeo-maghiară din 1948. Căci colaborarea dintre evrei și unguri împotriva României a fost perfectă, cu toate că ungurii ucisera 600.000 de evrei. La noi Antonescu a salvat pe toți evreii, afară de cei duși în Rusia: 120.000 la Vapniarca și de alți 100.000 internați într-un alt lagăr, care au suferit rigorile lagărului. Dintre aceștia mai puțin de o cincime au murit, restul au fost eliberați.

Dirijarea evreilor și a ungarilor de la noi, împotriva noastră, se făcea de către evreii de la Moscova care conduceau la ora aceea Uniunea Sovietică.

Observând desfășurarea activității celorlalte culte din România, am constatat următoarele:

I.1. La Piatra Neamt, Biserica Catolică săvârșea cinci liturghii duminică și în sărbători, fiecare cu predica ei: trei dimineața, două după-amiază, fiecare cu durata de câte o oră și mai făceau în fiecare zi lucrătoare câte trei liturghii. De

asemenea, aveau și învățământ religios pentru copii de la 6 la 14 ani, după absolvirea căruia urma confirmarea.

I.2. La Iasi, Biserica Catolică făcea câte șase liturghii duminica de la 3:00 la 15:00 și tot câte trei liturghii în fiecare zi de lucru. Învățământul religios se desfășura cu caiete de catehism, carte de rugăciuni, Biblie și iconite.

II. Biserica Luterană Evanghelică: avea o singură slujire duminica și în sărbători. De asemenea avea învățământ religios pentru copiii de la 6 la 14 ani.

III. Sectele admise la noi își desfășurau serviciile conform zilelor lor de cult, sâmbăta sau duminica; făceau și catehizarea copiilor până în 14 ani.

IV. Biserica Ortodoxă avea o liturghie duminica și în sărbători și nici o catehizare a copiilor. Duminica copii aveau activități școlare, iar învățătorii și profesorii le spuneau că nu au voie să meargă la biserică. Pentru abateri erau pedepsiți și uneori chiar bătuti. În alte zile nu era permisă adunarea la biserică.

Iată cum a fost răsturnată egalitatea dintre culte începând cu anul 1948.

Îngrijorat de această situație, am îndrăznit să trimit Mitropoliei din Iasi următoarea sesizare:

„Înalt Prea Sfintite Stăpâne și Prea Cucernic Consiliu Arhiepiscopal,

Subsemnatul Nicolae Grebenea, preot pensionar cu

domiciliul în Piatra Neamt, Mărăței II, Aleea Plaiului, bl.8, sc. D, ap.74, cu adâncă smerenie Vă aduc la cunostintă următoarele spre a aprecia și a hotărî.

Deși cele pe care le voi prezenta le cunoașteți mai bine decât mine în aspectul general, căci ați fost și sunteți martor al faptelor, totuși consider că este necesar a le împrăști.

Când în 1948 s-a hotărât modul de funcționare al cultelor în noul Stat român, atunci din cauza unor împrejurări de ordin politic<sup>29</sup>, conducerea de stat a scos religia din școală pentru toate cultele, dar a admis pentru neortodocși un învățământ religios organizat în bisericile sau în casele lor de cult. Minoritarii și-au asigurat asadar partea lor. Puteau avea în afara școlii un învățământ religios pentru copiii lor.

Dar acest drept nu a fost admis pentru Biserica Ortodoxă Română pe motiv că românii pot învăța principiile credinței, dogmă, morală etc. direct din ritual, care în mod difuz cuprinde doctrina Sfintei noastre Biserici, întrucât slujbele sunt lungi.

Într-adevăr, Sfântul Sinod al Bisericii Ortodoxe Române a încercat să obțină și pentru Biserica Ortodoxă acest drept de care se bucurau celelalte culte de la noi: de a avea un

---

<sup>29</sup> La acea vreme în Partidul Comunist Român se găseau mai ales evrei și maghiari, care ocupau posturile cheie în partid și în Stat, într-un procentaj care depășea cu mult numărul românilor, etniile care sunt de alte confesiuni decât cea ortodoxă. Luptătorul comunist de deosebit prestigiu Lucretiu Pătrășcanu se afla arestat împreună cu unii din prietenii lui.

învățământ religios regulat și sistematic pentru tinerii de la 6 la 14 ani, organizat pe lângă biserici. Dar a întâmpinat o mare rezistență mai ales din partea ministrului de interne de atunci, evreul de extremă stângă Teohari Georgescu, care a amenințat cu crearea unui grav conflict între Biserică și Stat, dacă Biserica Ortodoxă își va menține această cerere. El a cerut atunci excluderea Episcopului Nicolae Popovici<sup>30</sup> din Sfântul Sinod, care intimidat de presiunea ministrului, a cedat.

Vrednicul episcop a fost sacrificat prin demitere nu prin excludere, și astfel una din cârjele alese ale bisericii noastre a ieșit din pastorație prin impunerea domiciliului obligatoriu la Mănăstirea Cheia în județul Prahova.

Astfel în Statutul de funcționare al Bisericii Ortodoxe Române ce s-a făcut atunci, nu s-a stipulat dreptul de a avea un învățământ religios pentru tineretul ortodox și biserica a rămas în inferioritate față de celelalte culte de la noi, care datorită unor conjuncturi favorabile și-au asigurat acest drept.

Situația aceasta a rămas neschimbată până acum și nu știu din ce cauză; fie că nimeni nu a mai îndrăznit să ceară acest drept, deși situația s-a schimbat, fie din alt motiv.

Ca urmare tineretul ortodox român a rămas cu desăvârșire nepregătit în ceea ce privește cunoașterea credinței

---

<sup>30</sup> Nicolae Popovici – dârz apărător al unei egale îndreptățiri a Bisericii Ortodoxe Române în raport cu celelalte biserici și culte, admirabil episcop cu calități și râvnă pastorală deosebită.

sale. El este expus tuturor curentelor religioase ce bat din toate părțile, fără a avea scutul cunoasterii credinței strămosilor săi.

Iar motivul ce s-a folosit în 1948, când s-a statuat functionarea cultului ortodox, anume că tineretul creștin-ortodox va învăța credința prin participarea la serviciile divine, a fost eludat fie prin îndemnarea acestuia de a nu lua parte la sfintele slujbe, fie prin oprirea lui în diferite forme de la acestea.

După 30 de ani rezultatul este că tineretul ortodox român se află în mare inferioritate față de celelalte culte din țara noastră în ceea ce privește pregătirea lui religioasă.

Din necunoașterea credinței ortodoxe de către tineretul român, au rezultat următoarele:

a) O dizolvare a elementelor române în comunitățile maghiare. Bunăoară, în fostul județ secuiesc Ciuc, pe unele văi, toată populația ortodoxă română sau fostă greco-catolică care a rezistat în perioada de dinainte de primul război mondial, caracterizată de o maghiarizare forțată, s-a pierdut în acești ultimi 30 de ani, intrând în comunitatea secuiască, primind mai ales confesiunea calvină și pe alocuri cea catolică sau unitariană.

Multe parohii ortodoxe și-au pierdut credincioșii, unele chiar sute de credincioși, care au intrat în comunitatea secuiască. Unele parohii s-au desființat cu desăvârșire, nu prin exodul la oras al populației, ci prin trecerea la alte culte.

Fericitul Patriarh Iustinian la deschiderea cursurilor de



îndrumare pastorală din 1967, de la Curtea de Arges, a adus cifre ilustrative, elocvente si îngrijorătoare despre pierderea românilor ortodocsi în secuime si a îndemnat pe cursanti ca acolo unde celelalte culte fac învățământ religios, să facă si ei acelasi lucru, spre a opri acest proces de înstrăinare. Dar el însă nu a dat un ordin scris, astfel că îndemnul lui a rămas inaplicabil si deci inoperant.

b) Sectele religioase admise la noi au făcut o puternică propagandă religioasă si au găsit în acest timp un teren de cucerire foarte prielnic. Prozelitismul lor a înregistrat succese remarcabile; în prezent ele sunt în plin avânt.

c) O parte a credinciosilor nostri care nu au trecut la alte culte, frecventează totusi în număr mare fie bisericile catolice de la orase si de la sate, fie casele de rugăciune ale sectarilor. Ei încă nu s-au convertit, dar oricând o pot face. Ei merg la acestia din recunoastere din dorinta de a auzi o predică religioasă pe care nu o găsesc totdeauna în Biserica Ortodoxă, dar acolo o găsesc negresit.

Dar după cum am observat eu la Iasi, Biserica Romano-Catolică tine duminica si în asa-zisele „sărbători de poruncă”, sase predici, câte una la fiecare liturghie; liturghia tine între o oră, o oră si zece minute iar predica durează, după cronometrarea mea, între 14 si 27 de minute. În cursul săptămânii se oficiază câte trei liturghii zilnic, fiecare cu predica ei frumos si bine pregătită. Iar la „sărbătorile de poruncă” se fac

tot sase liturghii ca si duminica. Asadar sase predici duminica, câte trei pe zi în celelalte sase zile ale săptămânii, înseamnă 24 predici pe săptămână.

Cum să nu aibă cuceriri când la noi există numai o predică săptămânală si aceea este cum este?

În Piatra Neamt am observat cinci liturghii duminicale la romano-catolici, trei dimineata si doua după-amiază, programul zilelor de peste săptămână nu-l cunosc.

La sate, credinciosii romano-catolici au în fiecare zi de lucru cel puțin 15 minute de adunare la biserică pentru rugăciune si catehism, iar sâmbăta după-amiază se desfășoară ore regulate de învățământ religios cu cărți de religie, cu catehism, Biblie, carte de rugăciuni, caiete si imagini pentru a face cât mai sugestiv continutul lectiilor. În cultele catolic, luteran-evanghelic, reformat-calvin, unitarian, învățământul religios durează până la 14 ani când are loc confirmarea.

Precum se vede, în acest timp, unitatea de credință a blocului ortodox a suferit unele spărturi evidente. Acest fapt este destul de dureros fiindcă el arată nu numai o slăbire a Bisericii Ortodoxe Române, ci si o slăbire a capacității neamului nostru.

Se stie că românii ardeleni nu s-au maghiarizat datorită credinței lor diferită de cea a ungarilor. Iar boierii ardeleni care au trecut la catolicism în veacurile XIII-XIV, ca să-si păstreze mosiile s-au maghiarizat deplin si s-au pierdut ca români. Iar cei

ce nu au vrut să primească catolicismul au devenit țărani prin pierderea mosiilor, iar alții au trecut muntii și au întemeiat, cei din sud statul muntean iar cei din nord pe cel moldovean.

Asa se explică lipsa boierilor români în viața Transilvaniei și rămânerea românilor de aici fără o clasă conducătoare care să-i reprezinte în Dietă. Credința ortodoxă a fost stâlpul lor de rezistență, pivotul lor de susținere în cruntele vremuri prin care au trecut. Religia a fost cea care i-a salvat și i-a păstrat ca români.

Astăzi, ca și ieri, religia are aceeași virtute de întărire și păstrare a unui neam. Prin slăbirea unității blocului credinței ortodoxe la noi, s-a deschis calea influențelor străine în problemele religioase. Cred că Biserica noastră nu trebuie să rămână numai la ritual, ea trebuie să facă tot ce-i stă în putere pentru a-și apăra credința sa, pentru a opri procesul de trecere a credincioșilor la alte culte și mai ales la secte. Predica pentru expunerea și lămurirea credinței noastre devine astfel o necesitate imediată și profund așteptată și trebuie ținută cu toate ocaziile. Păstrând loialitatea față de stat cu al cărui ideal de progres și bunăstare s-a identificat perfect, Biserica noastră iubitoare de Hristos și credincioasă misiunii sale sfinte poate face aceasta în cadrul legislativ actual.

Biserica noastră nu poate rămâne indiferentă la ceea ce se întâmplă în jur. Privind la celelalte culte, ea va înțelege ce are de făcut, ce măsuri de apărare trebuie să-și ia, ce metode trebuie

să folosească pentru a rezista prozelitismului tenace și acut ce se face la noi în defavoarea sa, ce acțiuni trebuie să întreprindă pentru a se întări. Apoi, privind la sine și venindu-și în fire, Sfânta noastră Biserică va fi pe deplin lămurită ce trebuie să facă în clipa de față.

Fie ca Sfânta noastră Biserică Ortodoxă, astăzi ca și odinioară, să se identifice pe deplin cu destinul acestui neam, să-l sprijine și să-l ajute în toate tendințele lui nobile, să-i fie purtătoarea credinței sale, împletind în aceeași mândră cunună iubirea de Dumnezeu, de patrie și de neam.

Rog pe I.P.S. Voastră și pe Prea Cucernicul Consiliu Arhiepiscopal să nu-mi ia în nume de rău cele scrise și să nu-mi socotească o inadvertentă conștiința datoriei și dragostei de Dumnezeu, de credința noastră și de neamul nostru ce m-au îndemnat să vi le supun atenției.

Încă o dată cer, ca un mic fiu, iertare.

Al Înalt Prea Sfinției Voastre și al Prea Cucernicului  
Consiliu Arhiepiscopal,

prea supus fiu duhovnicesc,

Preot Nicolae Grebenea

Piatra Neamt, 18 noiembrie, 1978

Post Scriptum:

Momentul este suprem. Orice întârziere poate avea consecințe care nu se pot aprecia deplin încă. Cred că

Episcopatul Sfintei noastre Biserici va intra cu adevărat în rolul său dacă va examina starea actuală a Bisericii Ortodoxe Române, tinând cont de situația celorlalte culte și de trebuințele clipei, pentru a combate necredința, imoralitatea etc., îndeplinindu-și astfel misiunea ce i-a fost încredințată de Domnul nostru Iisus Hristos, Întemeietorul credinței noastre și Dumnezeuul nostru.

„Dixi et salvavi anima meam.”<sup>31</sup>

Această *sesizare* a fost predată direct părintelui consilier Râpă în cancelaria din Palatul Mitropolitan din Iași. După ce a citit-o în fața mea, a spus: „Și pe noi ne preocupă această problemă. Sper că actul va ajunge pe masa Sfântului Sinod spre examinare.”

Nu știu dacă într-adevăr a ajuns pe masa Sfântului Sinod, căci nu s-a văzut nici un rezultat, dar mai târziu întors la Piatra Neamț, am fost anchetat în această problemă. Deci Securitatea a luat la cunoștință de ea. Faptul a fost considerat o îndrăzneală.

În discuția cu anchetatorul meu A., acum ajuns maior, i-am spus:

- Ați coborât Biserica Ortodoxă la cel mai jos nivel. Ea a devenit cenusăreasa cultelor din România. Și nu trebuia. Va

---

<sup>31</sup> Am zis și mi-am mântuit sufletul meu

trebui așezată la locul ce i se cuvine. Cu durere văd tratamentul nedrept ce i se acordă.

Mi-a spus:

- Poti declara în scris aceste lucruri?

- Da! i-am răspuns. Și am dat o declaratie în acest sens.

Dumneavoastră, i-am mai spus, lucrați ca și când ați fi atotputernici și vesnici. Numai acum sunteți tari, dar timpul e deasupra voastră. De el dispune numai Dumnezeu. De aceea voi nu veți rămâne tari decât numai cât va voi Dumnezeu, iar când El va zice „Halt!”, veți cădea, fiindcă nimeni nu poate ieși de sub puterea lui Dumnezeu. De aceea este prudent să nu atacăm Biserica, institutia Lui sfântă pe care a întemeiat-o pe pământ, căci omul azi e și mâine nu-i, și trece ca o umbră...

Mi-a cerut și pe acestea să le declar în scris.

Am declarat: „Veti rămâne la putere cât va voi Dumnezeu și nici o clipă mai mult. Când El va zice: „Destul!”, veți pleca. Acesta este destinul lucrurilor omenesti, iar dumneavoastră sunteți totuși numai oameni.”

OBS. acest capitol „**Întâlnire cu Mitropolitul Teoctist Arăpasu**”, la cererea pr. N. Grebenea, nu va fi publicat momentan.

## **Întâlnire cu Mitropolitul Teoctist Arăpasu**

Noul Mitropolit al Iasilor, Teoctist Arăpasu a remarcat cele scrise de mine si a tinut să mă cunoască. Întâlnirea nu a fost intimă, numai noi doi. Am fost supravegheati de consilierul Isopescu care a stat la o distanță de vreo trei metri față de noi.

Pe un ton blând, mitropolitul a încercat să mă convingă că „nu stăm prost”, că dimpotrivă „stăm bine”, că bisericile noastre sunt pline de credinciosi, că stăm mai bine decât unii din Apus. La numărul mare de credinciosi la biserică, în Moldova, i-am obiectat lipsa de credinciosi la biserică în Oltenia.

Dar el a stăruit pe directia lui, ascunzându-se, cum se spune, după piersic. Nega evidenta.

- Păstrezi unele reminiscente legionare, a adăugat el, nu te-ai dezlipit total de ele. Și apoi esti prieten cu Calciu Dumitreasa: un profesoras care ne-a făcut multe neazuri.

- E un om de calitate! am spus

- Mai ai reminiscente legionare!

- Eu nu mai am!

- Nu, nu, mai ai încă! Însă stii ceva frate, lasă-ne pe noi să ne vedem de treburile bisericesti. Pe acelea le avem noi în vedere. Și binevoitor mi-a întins mâna să i-o sărut. Audienta se terminase. Nu puteam fi supărat. tonul lui a fost mai curând binevoitor decât autoritar. Vedeam în el omul intimidat si plin de temeri, un om fără fortă si fără reazem. Și totusi n-as putea

spune că era un om rău. Era numai slab: un slăbănog care neputând sta drept, nu avea nici măcar forta morală să abdice.

Mă întrebam: „Pe ce lume trăiește oare? Realitatea e clară, o vede oricine. Cum o mai poate tăgădui? Și de ce nu face demersuri spre a ieși din ea?” Desigur, nu era omul cerut de clipa de față. Nici un demers important nu se putea face cu el. Era un „căldicel” și un inoportun despre care Duhul lui Dumnezeu spune „că-l va lepăda din gura Sa”.

El se mentine și astăzi fără onoare și fără rusine

Dar să fim drepti. Trăiam un moment istoric foarte greu și într-o situație plină de riscuri. Era un om chinuit. În el se găsea într-un conflict dramatic simțul datoriilor profesionale cu obligațiile față de conducătorii comunisti care l-au săltat. Știa cum a murit episcopul Gheorghe Mager de la Arad: otrăvit, în locul căruia a fost instalat el. Știa și cum a murit mitropolitul Sebastian Rusan pe al cărui scaun era așezat el acum, după ce sezuse scurt timp pe scaunul Mitropoliei Olteniei, la Craiova. Mitropolitul Rusan primise hapul printr-o hotărâre luată la București, spre a fi ucis odată cu admirabilul episcop Gheorghe Mager. Aflase poate că și mitropolitul Nicolae Bălan al Ardealului murise în condiții cu totul suspecte: de fapt a fost ucis noaptea prin provocarea unei comotii.

Teoctist iubea preotii și-i apăra. Iubea călugării și călugăritele și-i apăra. Spre deosebire de Iustin Moiescu pe care l-a succedat la scaunul patriarhal, a dat sfaturi preotilor



pline de înțelepciune, anume referitoare la conducerea gestiunii, cu discreție și corectitudine, pentru a nu ajunge în cercetările Securității.

Dar lauda pe Ceaușescu și regimul comunist la orice ocazie festivă. Și astfel însela lumea, de la noi și din afară, cu privire la realitățile bisericesti din România. Aceasta este vina lui: făcea concesii prea mari regimului spre a se mentine. Dar incontestabil, se afla într-o situație ingrată.

Realitatea este că toți șefii cultelor din România, spre a-și apăra viața și postul, au laudat regimul și pe Ceaușescu. Toti au avut abateri mai mari sau mai mici de la demnitatea scaunului pe care-l reprezentau. Numai Mager, Episcopul Aradului, a stat ca un sfânt fără nici o concesie, până când l-au ucis. Numai Mitropolitul Nicolae Bălan de la Sibiu a rămas demn, pe scaunul lui. Și spre laudă, toți foștii episcopi ai Bisericii Greco-Catolice de la noi, desființată în 1948, s-au menținut pe o linie înaltă.

Dar sub Ceaușescu (1965-1989) nimeni nu a putut păstra un post de conducere fără a face concesii acestui „dictator sângeros”.

Cred de altfel că toți episcopii de sub ocupația sovietică au avut de înfruntat situații destul de grele, și unii după o vreme au făcut concesii mai mari sau mai mici. Însuși Cardinalul Ștefan Țsinschi, primatul Poloniei, om de mare calitate, într-un stat catolic unitar de 36 milioane de locuitori, ce avea numai

câteva milioane de greco-catolici, a făcut astfel de concesii comunistilor la începutul guvernării lor, astfel încât Biserica Catolică l-a declarat „trădător”. Dar el a spus: „Nu stiti ce faceti! Veniti si vedeti!” Și când au văzut si ce luptă duce, mai ales când marea presiune a regimului a scăzut, cum iese în față si combate, cum se luptă cu succes, l-au declarat „erou” catolic si asa a si fost.

La noi însă situatia era mai ingrată, sovieticii presând mai mult.

Postul de arhieru acum în România nu era de râvnit. Pentru cei constienti era mai mult un post de sacrificiu. Și totusi unii îl râvneau cu ardoare. Într-atât măririle omenesti exercită ispita asupra oamenilor.

Dar acum după schimbarea situatiei de la noi si din lume, cei care nu au dovedit eroism în atitudinile lor în apărarea libertății si a binelui, jenati, onoarea i-ar fi obligat să renunte la scaunele lor. Dar ei au rămas si stând în ele fără de onoare nu se bucură de stima nimănui ci numai de înțelegerea dramaticii situatii prin care au trecut si în care se mai găsesc încă. Dar cine poate ridica piatra?

### **Demersurile Securității bucurestene**

Prelucrat, singur, evitat de colegi ca un ostracizat, nu mai cugetam că voi avea de a face cu Securitatea

bucuresteană. Dar într-o dimineată, nu mai pot preciza luna, în anul 1978, m-am trezit chemat la Securitate. Colonelul evreu Sepeanu, pe care-l cunosteam de la momentul eliberării mele de la Aiud, sosise de la Bucuresti la Piatra Neamt,. Acum s-a prezentat sub numele de Teodorescu, dar l-am recunoscut imediat. Erau de față colonelul Stanciu si căpitanul A. Sepeanu avea în mână o hârtie ce conținea retragerea unei plângeri trimisă de un necunoscut, Ghinet, la postul de radio Europa Liberă de la München.

Sepeanu mi-a spus:

- S-a auzit la Europa Liberă cele întâmplate cu tine la Piatra Neamt. Dezminte imediat! Dă-mi imediat o declaratie în acest sens! Sau te bucuri că s-a auzit acolo? m-a întrebat.

- Nu! a fost răspunsul meu.

- Dar îți pare rău că s-a auzit acolo? a continuat el.

- Nu, am răspuns eu.

La sedința cu pricina erau toti preotii protopopiatului Piatra Neamt, precum si unii de la protopopiatele Târgu-Neamt si Roman. Acestia au sotii, copii si prieteni, si asa cineva a comunicat acolo cele întâmplate, iar cel ce a comunicat nu sunt eu. Am auzit ce s-a spus acolo: Preotii Crisan si Grebenea din România au fost prigioniti pe motive religioase. Pe Pâslaru l-au uitat. Se vede că cel care a comunicat la Europa Liberă nu cunostea tocmai bine situatia, am explicat eu.

- Acum dă-mi o declaratie de dezmintire, a reluat

el.

- Nu vă supărați, vă rog. Eu nu vă pot da această declarație. Lucrurile așa s-au întâmplat. A fost atâta lume de fată. Eu am suferit în urma lor și sufăr și acum. Și acum vino Grebene și dă o declarație de dezmințire. Ce ar spune lumea de mine. Eu am trecut printre oameni ca un om de omenie și cu oarecare onoare. Făcând aceasta nu as apărea în fața acestora ca un om de nimic? am motivat eu.

- Nu te gândești la tine, gândește-te la onoarea țării, ea trebuie să fie neprihănită, a explicat el.

- Nu vă pot da totuși această declarație și pentru un alt motiv: Vreau să vă ajut pe dumneavoastră în munca ce o desfășurați ca ofițer de securitate și să vă scap de unele răspunderi viitoare. Dumneavoastră faceți nedreptatea, faceți răul și dacă „răsufală” cereți o dezmințire. Și dacă o primiți, continuați din nou să faceți răul, contând pe altă dezmințire. Și așa vă umpleți de răspundere. Dar dând de unul ca mine, care nu vă dă declarația așteptată, veți cugeta mai bine la faptele ce urmează să le faceți, veți face mai puțin rău și veți avea mai puține răspunderi viitoare.

Această explicație l-a înfuriat și a intervenit astfel:

- Așa o să vă tocăm! și a dat de câteva ori cu muchia palmei în bratul drept, începând de la încheietura palmei în sus, ca să-mi arate cum o să ne toace.

Indignat de îndrăzneala de a-mi cere o astfel de

dezmintire si înfuriat de felul cum eram amenintat, am strigat:

- Să începeti cu mine!

Asta l-a scos din sărite. Nu se astepta la un astfel de răspuns. Nici eu nu cugetasem la el. L-am dat la furie, spontan.

El a sărit din cameră pe coridor, probabil considerând că nu se mai poate stăpâni să nu mă lovească (si poate nu avea voie) si a ordonat:

- Continuatii! Aduceti-l si mâine.

S-a continuat ancheta si am dat o declaratie cu un răspuns negativ.

Sosit a doua zi la Securitate, apare d-nul colonel Gelu Ionescu, care în anchetele anterioare nu mi se păruse un om excesiv, ci mai curând cumsecade si ponderat.

- Părinte, începu el, m-ai adus de la Bucuresti!

- Scuzati-mă, nu v-am trimis aici nici o invitatie.

- Și totusi pentru dumneata am venit. Dă-mi declaratia cerută si nu te ambitiona. Fii rezonabil.

- Domnule colonel, ati venit degeaba. Nu vă pot da această declaratie.

- De ce?

- Din mai multe motive si cel dintâi: mi-e frică să nu pierd stima dumneavoastră. Sunteti un securist de cea mai mare calitate si de un devotament total în serviciu. Sunteti un functionar desăvârșit al statului. Am pentru dumneavoastră o stimă considerabilă. Poate si dumneavoastră aveti puțină stimă

pentru mine. Și dacă vă dau declarația veți zice: „Părea că e ceva de capul ăstuia. Și uite că l-am trântit și pe el!”. Și începeți să mă disprețuiți. Și ca să nu ajung aici, adică să pierd stima unui funcționar atât de pretuit de mine, refuz să vă dau declarația cerută.

Atunci el a reluat:

- Știi cum te socoteam noi părinte? Ca pe un nationalist curat cu o diademă de lumină pe frunte. Dar acum tinând mai mult la mândria personală decât la onoarea patriei, diadema a căzut și pe fruntea dumitale scrie acum: „Trădător de Patrie”. Asta ești!

- Desigur, dacă nu ne convine ceva, atunci e trădare. Trădare, trădare, trădare, de trei ori trădare: ca la Caragiale domnule colonel. Eu nu m-am schimbat, sunt același cu cel de ieri. Dacă cineva și-a schimbat ochelarii și mă vede altfel, e treaba dumnealui. Eu am rămas același. După alte discuții am dat declarația, căci orice anchetă se termină cu o declarație, în sensul vederilor mele, refuzând pretențiile Securității.

Cu altă ocazie, colonelul Gelu Ionescu mă uimise prin atenția cu care își făcea serviciul la limita extremă. Spunându-i aceasta și laudându-l, el a replicat:

- Numai așa ne putem menține. Împlinirea datoriei cu atenție până la capăt.

Iar eu mi-am zis în mine: „Dacă aș avea un post politic, un astfel de funcționar mi-aș dori să-l am ca să-mi execute

ordinele.”

### **Cunostintă cu preotul Constantin Țutuianu**

Izolarea mea continua, strictă și severă, supravegheată de sus. Eram ținut la distanță. Nu slujeam. Uneori pe unii oameni de la țară ce veneau să mă caute, informatorii vecini de bloc le spuneau că nu sunt acasă sau îi trimiteau la o adresă gresită.

Liber fiind, ca să nu pierd timpul, m-am apucat să lucrez toate predicile duminicilor și tuturor sărbătorilor de peste an, și într-un an și jumătate, cu ajutorul Domnului, am izbutit.

Tânjeam după un prieten coleg. Să am cu cine discuta unele lucruri profesionale, ca gândurile să nu alunece în gol. Și iată pe neașteptate, pe stradă, apare un tânăr care auzise de prelucrarea mea și voia să mă cunoască. Era teologul Constantin Țutuianu. Tânăr distins, cu studii postuniversitare în Atena - Grecia, șef de promoție. Scund, brunet, cu elegantă vestimentară, o inteligentă vie, activă, dezbătând repede faptele, îndrăznet, energic și protestatar - mi-a plăcut imediat.

A făcut unele observații cu privire la felul cum mă comportasem în timpul prelucrării, pe baza informațiilor ce le primise de la alții, căci el nu luase parte la ea. Eram acum în 1978, în a doua jumătate a lunii martie.

Dânsul se găsea și el într-o situație grea: Securitatea îi

ceruse să facă spionaj în Occident sub acoperire bisericească și el refuzase cu hotărâre. Iar acum nu primea un post de preot și era ținut în suspensie pentru observație și o eventuală revenire asupra refuzului. Dar el era hotărât și bine orientat. Era ceva absurd: să faci teologie, să fii un strălucit absolvent și apoi să mori împuscat într-o acțiune de spionaj pentru comunisti, dusmanii religiei. L-am încurajat în refuzul lui și în hotărârea de a rămâne pe o poziție fermă. N-avea post. Nu-i nimic, câștiga soția, doctorită. Nu era un muritor de foame. Putea aștepta.

Ne-am împrietenit repede. Discutam împreună despre orice, cu toată încrederea. Nu-i era teamă de o prietenie cu mine. Dimpotrivă. A cerut să iesim împreună în parc și să ne plimbăm nu numai noi doi ci și împreună cu soțiile, ca să vadă totuși că nu ne e teamă. Securitatea pe asta conta: intimidarea, ca nu cumva să se lege vreo prietenie care s-o stânjenească. Și dacă cumva se lega, repede căuta să o sfărâme.

Securitatea, prin căpitanul Asaftei, imediat a început destrămarea ei. M-a amenințat și a pledat pentru ruperea acestei prietenii incipente: „că nu ar fi în folosul meu”. M-a chemat în mai multe rânduri să mă convingă să mă despart de el, pretinzând că noi complotăm împotriva statului și astfel îmi creez o situație grea. L-am asigurat că noi nu avem astfel de gânduri, și ei pentru aceasta sunt securisti, ca să ne observe și să vadă că nu este adevărat.

Au mai încercat și printr-un preot din oras, care cu o



ținută și pe un ton agresiv a încercat intimidarea mea.

- Să-l lasi în pace, zice, ca să nu-l strici pe preotul Țutuianu!

I-am răspuns:

- Preotul Țutuianu este un om matur, știe ce face și este singur responsabil de faptele sale.

I-am răspuns și în scris: „Doresc să fim în pace, așa este bine. Drumul pe care ai pornit este gresit, dar dacă stăruie, primesc să ne luptăm.” El s-a retras cerându-și scuze. Prietenia cu preotul Țutuianu s-a întărit și s-a menținut până astăzi nedezmintindu-se. El a avut alături o soție înțelegătoare, fără de frică, care l-a încurajat și a dorit menținerea acestei prietenii. O soție demnă de toată stima pentru curajul arătat, când mulți dădeau dovadă de multă lasitate.

După șapte luni de așteptare, preotul Țutuianu a primit o parohie la Cuejdi-Gârcina, ieșind astfel din izolarea în care a fost ținut de Securitate, cu complicitatea Mitropolitului.

Prietenia noastră se consolida lent și spre a o întări, în ziua de 10 mai 1985 ne-am fotografiat împreună. Pe atunci Securitatea urmărea chiar distrugerea casei lui. O murdară și josnică înscenare împotriva lui făcută prin protopopul Ion Pricop și preotul Mihai Pâslaru, a găsit în distinsul preot Țutuianu, un om neintimidat, energic, stăpân pe sine și înțelept, care a dejucat rapid această mârșavă lovitură. Eram indignat și cu totul alături de el, în acele momente când Securitatea îl ataca

din toate părțile.

Am mai cunoscut un om de inimă, de aleasă reputatie, caracter ferm, tip de luptător, pe profesorul Petru Radu, care atunci se afla în Piatra Neamt. Făcuse vreo șapte ani de temniță. Voiam să cultiv o prietenie cu dânsul, dar aceasta nu s-a putut. Securitatea a intervenit imediat, mintindu-ne cum că unul a dat o declarație împotriva celuilalt. Astfel ne-au tracasat până ce profesorul a renunțat pentru a avea liniște.

### **La Iasi**

Prea izolat și urmărit în Piatra Neamt, m-am mutat la Iasi. Aici am dat de admirabilul meu prieten din temniță, avocatul poet Tudor Popescu. Un om de o aleasă cultură, discret, meditativ, plin de bun simț și de omenie, cu o judecată limpede. Era căsătorit. Și el avusese greutăți cu Securitatea din Iasi. Prin el am luat legătura cu fratele lui, preotul Gheorghe Popescu, un om de omenie, și am stabilit să slujim împreună la biserica unde activa el ca pensionar. Colaboram frumos. Eu tineam predica. O fată ca de 18 ani venea la strană și cânta cu o voce minunată. O interesau problemele religioase. Îi dădeam explicații și astfel ne-am împrietenit.

M-am gândit: „trebuie să-i fac o documentație pentru

întărirea credinței ei.” Am început să scriu și în timp ce scriam mi-am zis: „Asta e bună și pentru comunisti și pentru Securitate. Prin cele ce am scris ei pot să înțeleagă că nu trebuie să prigonească Sfânta noastră Biserică. Dar cum să le-o dau? Foarte simplu: prin această domnișoară. Am socotit că dându-i-o, securistii i-o vor lua imediat”. Cultivam o strânsă legătură cu ea. Când intram în biserică și ea era la strană, mă duceam să o salut și să-i strâng mâna cu căldură. Știam că sunt urmărit și supravegheat. Când documentația a fost gata, i-am dat-o și ea m-a rugat să-i fac o sfântire în casă. Cu acea ocazie am lăsat materialul chiar în mâna ei.

Ea nu bănuia nimic din planul meu, că prin ea voiam să aflu Securitatea cum cugetă Biserica în problema intitulată de mine „Să părăsim credința? De ce?”

Știind că documentația trebuie să ajungă în mâna lor, am întocmit-o făcând unele concesii, ca să nu-mi ia gâtul când o vor citi. Numai așa puteam să exprim unele lucruri esențiale. Mi-am zis: „Să nu zică mai târziu că nu li s-a spus și să rămână la greșita lor cugetare, că Biserica este inutilă și depășită și că împlineste un rol antisocial. Poate măcar unii se vor folosi.”

Lucrurile s-au întâmplat întocmai cum le-am plănuit. Îndată ce am plecat, Securitatea s-a dus la domnișoară, a molestat-o și i-a confiscat documentația. Cele scrise, deși au un conținut religios, reprezintă un act de ieseală în fața comunistilor, o atitudine de luptă într-o tăcere prea generală. De aceea o

prezint în continuare.

### **Să părăsim credința? De ce? (10.08.1978)**

În țară a început ofensiva ateistă. Se simte în aer neliniștea și dorința de a termina cu „rămășițele mistice” ale trecutului, după cum se exprimă de obicei, detractorii religiei.

Românii sunt grăbiți. Voind a construi „societatea multilateral dezvoltată”, ei vor să scape de religie ca de ceva ce nu se mai potrivește cu „spiritul nou”.

Materialismul dialectic ne dă explicația deplină a lumii și este, după cum ne spun comunistii noștri, singura explicație științifică asupra universului.

Reprezentările mistice cu privire la existența și dezvoltarea universului, ideile și explicațiile idealiste despre dezvoltarea lumii și a societății, despre fenomenele naturii, „obscurantismul religios” etc. trebuie înlocuită cu explicația dată de „socialismul științific”, bazat pe teoria materialismului dialectic și istoric. Ni se spune cu emfază și încredere deplină că idealismul religios a fost înfrânt științific peste tot. El nu mai are nici o justificare și nici un suport.

După cum se vede, cei ce fac aceste afirmații cred sincer în veracitatea lor. Se pare că avem de-a face cu un fel de fanatism ideologic, care ca orice fanatism este exclusivist și intolerant. Dar se lovește de libertățile garantate de Constituția

României și de spiritul timpului în care drepturile fundamentale ale omului sunt tot mai adesea dezbătute și preconizate.

Pe de altă parte, spiritul larg de înțelegere al conducătorului (care e un comunist perfect, și din tot ceea ce se vede, este străbătut până în adâncuri de ideologia comunistă) frânează tendințele novatoare exagerate și pripite ale unora dintre acolitii săi, căci el își dă seama de rostul bisericii naționale în susținerea neamului românesc, în întărirea și mângâierea lui în vremurile de restrîns, în luminarea drumului vieții lui, în înnobilarea lui, în nădejdea de mai bine pe care mereu i-a pus-o în față. El știe că cel mai important stâlp de susținere al poporului nostru a fost credința în Dumnezeu, la care s-a adăugat iubirea de țară. Din aceste două s-au inspirat și au crescut virtuțile acestui neam.

Vitejia și spiritul de jertfă au răsărit din cununia acestor două iubiri: cea de Dumnezeu și cea de neam, iubiri care au mers mână în mână întotdeauna. Niciodată ele nu s-au despărțit și nădăjduim, spre binele nostru, că nici de acum nu se vor despărți.

Pe lângă acestea, Biserica strămoșească cu credința ei ortodoxă a fost prima și cea mai bună școală a Românilor. În tinda bisericii se învățau buchiile și bruma de carte care se putea primi în timpurile în care la noi, din pricina vremurilor învolburate, știința nu se putea cultiva în liniște.

Însuși cuvântul *cultură* vine de la *cult*, care este forma

de manifestare a credinței religioase, ceea ce ne dovedește că în umbra altarelor s-a dezvoltat cultura. E greu să anulezi două mii de ani de istorie.

Românii au religia în inima lor, care e un dat al sufletului lor. Odată cu creșterea și încheșarea neamului românesc ca o entitate specifică, separată de alte neamuri, a crescut și s-a încheșat în el și credința creștină. E *concreșcută*, adică a crescut odată cu neamul nostru și nu e un adaos ca la alte neamuri, bunăoară ca la unguri, bulgari, ruși, germani, ca o manta așezată peste trup.

Ea este un dat fundamental al sufletului românesc; este o notă a lui caracteristică, după cum atunci când zici cal înțelegi un animal cu patru picioare și cu toate calitățile calului.

Nu poți scoate credința din sufletul românului fără să-l stirbesti; e ca și cum i-ai tăia un organ vital al trupului său.

Dar e sigur oare că doctrina creștină despre lume și viață e perimată, înfrântă și fără nici un suport real? E cazul să ne punem această întrebare.

Pentru ce nu se admite nici o dezbatere publică de durată cu tema „Realismul spiritual creștin sau socialismul științific?” sau mai simplu „Creștinism sau materialism istoric?”.

Dacă socialismul științific este atât de tare, de ce nu-și încearcă atunci tăria și rezistența într-o luptă dreaptă de idei pe tărâmul filozofiei cu creștinismul, care ar fi, după cum ni se spune, fără un fundament real?

De ce nu intră la noi în dezbatere publică aceste doctrine, ca fiecare să vină cu toată argumentatia sa doctrinară si să se vadă cine învinge?

Faptul că la noi creștinismul nu este invitat la o dezbatere publică cu socialismul științific, pe o arenă publică, nu ne face oare să ne întrebăm dacă socialismul științific se teme de o înfrângere în lupta cu creștinismul? Și dacă se teme, atunci unde este tăria lui? Iar dacă nu se teme ce-l împiedică să intre într-o polemică deschisă cu creștinismul?

La noi, de 30 de ani, adică de la istoricul eveniment de la 23 august 1944 ce a dat un nou curs vieții românești și a adus această profundă schimbare la față a României, care pe de o parte este înzestrată cu un litoral splendid, cu o economie mecanizată, cu dealuri sterpe ce au fost cultivate cu pomi, cu o industrie nouă, cu în învățământ public la îndemâna oricui, cu o politică externă realistă, lucidă, statornic principială, energetică, curajoasă și plină de prestigiu, iar pe de altă parte se confruntă cu scăderea prea mare a nasterilor, cu o puternică pierdere de prestigiu a Teologiei de la noi, și a episcopatului ortodox îndeosebi, cu toate implicațiile nefaste ce decurg de aici pe planul etic și social, încât abia se mai recunoaște România cea din trecut. Din acel moment istoric încoace, zic, Biserica Ortodoxă nu a apărut niciodată într-o poziție de luptă pentru vederile sale ideologice.

Initial surprinsă și speriată, și-a revenit ușor mai apoi,

dar fiind combătută puternic de la început, ea abia îndrăznind să schiteze o apărare, a găsit un mod de convietuire cu Statul, colaborând cu el în toate actiunile bune pe care le-a întreprins acesta.

Într-o vreme când încordarea dintre Occident și Orient era imensă, când posibilitatea izbucnirii unui conflict armat era deschisă și iminentă, când nu se ajunsese la doctrina „convietuirii pasnice” ale celor două concepții de viață care divizau Răsăritul și Apusul, când în Apus se preconiza războiul pentru distrugerea comunismului, ca o necesitate pentru existența lumii, atunci toate condeile ilustre ale Bisericii Ortodoxe Române au intrat în luptă pentru apărarea păcii și pentru a feri lumea de un nou război mondial.

Aceste condeie, ca și altele asemenea din statele socialiste au dovedit lumii necesitatea păcii și a convietuirii pasnice ale popoarelor, putându-se afirma chiar că au salvat pacea.

Toate călătoriile Patriarhului Bisericii Ortodoxe Române Iustinian Marina și toate demersurile lui au avut ca scop principal salvarea păcii.

Partidul Comunist Român ca și întreg poporul trebuie să fie recunoscători Bisericii Ortodoxe Române pentru aceste actiuni care au fost în folosul lor.

Preotimea simplă de la noi a sprijinit și ea toate actiunile ce vizau bunăstarea și progresul material al poporului român,



mai ales după anul 1948. Cu toate acestea, atât în epoca lui Stalin cât și după aceea, o mare parte din preotimea română, și într-o proporție mai mică cea germană, maghiară și evreiască, au cunoscut prigonirea, arestarea, închisoarea, canalul și munca silnică în mine, cu toate greutățile inerente. Sute de preoți au trecut prin aceste grele încercări dure și inflexibile și unii dintre ei au murit. Mai apoi mulți dintre cei ce au scăpat, au devenit de o timiditate extremă, pierzându-și forța morală necesară exercitiului misiunilor sfinte cu energie și vigoare.

Deci Biserica Ortodoxă Română nu a răspuns la atacurile pe care le-a primit; ea a avut o atitudine pasivă, de răbdare, de îngăduință, de câștigare prin dragoste a simpatizilor; metoda ei nu putea fi violentă. Ea nu s-a îndepărtat nici măcar o clipă de atitudinea calmă, dar susținută de apărare a pozițiilor sale. Cu toate acestea studiile și predica apologetică nu s-au mai făcut în acest timp. Nici vorbă de polemică.

Cărțile care au apărut și care combăteau doctrina și metodele Bisericii nu au primit nici un răspuns din partea ei. Și de ce s-ar fi încumetat s-o facă când nu ar fi putut răspunde nimic din cauza cenzurii și a fricii.

Astăzi cenzura s-a ridicat, dar Biserica Ortodoxă Română continuă să meargă pe același drum ca mai înainte. Se pare că nu s-a dumirit încă dacă e bine să schimbe ceva din atitudinea ei.

Comunistii sunt și astăzi în atac. Văzând cedările

continue ale Bisericii, acestia cred că e momentul să facă pasul înainte, în detrimentul ei. Cu dinamismul lor cunoscut si admirabil, pozitiv în unele cazuri, ei consideră că, psihologic vorbind, actul e justificat si oportun.

Astfel, la Sibiu, un activist de partid a trecut pe la episcopul Bisericii evanghelice luterane săsești si i-a propus (îndrăzneală nu glumă) să renunțe la tinerea învățământului religios în bisericile lor, pentru că nici românii nu fac acest lucru. După ce l-a ascultat, l-a întrebat dacă mai are ceva de spus si când acesta a răspuns „nu”, i-a arătat „Statutul de functionare” a Bisericii evanghelice săsești, iar acesta a plecat rusinat. Ce mai putea răspunde?

În seminariile teologice, șase la număr, ce funcționează la noi, numărul de locuri pentru elevii înscriși s-a redus la jumătate, deși cererile pentru înscriere si concurs, sunt chiar mai mari ca înainte.

Slujirea în unele mănăstiri a fost oprită, dar mai ales predica.

Se pare că unele mănăstiri, monumente istorice, partidul ar dori să rămână simple muzee si să fie preluate de stat. Deocamdată ele se găsesc sub jurisdicția Bisericii, a episcopilor si arhiepiscopilor pe teritoriul cărora se află. De fapt, Biserica este proprietara lor si nu statul.

Statul a sprijinit mult, cu o înțelegere admirabilă, refacerea mănăstirilor vechi, a bisericilor care sunt monumente

istorice și a tot ce venea din trecut și reprezenta o valoare și erau în dăruire. În această privință a dovedit mai multă înțelegere decât regimurile și partidele politice din trecut. Din refacerea monumentelor și a mănăstirilor, Statul și-a făcut pe drept cuvânt, un titlu de glorie și acest fapt l-a arătat peste tot ca o dovadă vie a sprijinului ce-l dă Bisericii Ortodoxe Române.

Dacă acum apare gândul și preocuparea de a da altă destinație decât cea religioasă sfintelor mănăstiri și biserici ce au răsărit pe pământul țării din dragoste de Dumnezeu și din pietatea profundă a strămoșilor noștri, apare limpede acum că motivul pe care statul l-a invocat, de a ajuta Biserica națională, nu va mai putea fi credibil în viitor.

Comuniștii de la noi nu cunosc răspunsul Bisericii Ortodoxe Române la problema ridicată de ei, adică la faptul că temeliiile pe care s-a rezemat Biserica în trecut s-au prăbusit din cauza progresului științei, pentru simplul motiv că Biserica încă nu l-a dat. Și nu l-a dat fiindcă i-a fost frică să-l dea. Căci nu voia o înăsprire a raporturilor dintre ea și statul nou creat: Republica Socialistă România.

Dar dacă va fi mereu tăgăduită nu în activitatea ei actuală, ci în fundamentul doctrinei sale, ea va trebui cu tărie să expună și să motiveze adevărul pe care stă.

Este adevăratul creștin înfrânt și perimat?

Să ni se spună cine și cum l-a învins.

Deocamdată microscopul electronic a distrus teoria lui

Darwin că omul se trage din maimuță. Săpăturile ce se fac în Răsărit confirmă autenticitatea Bibliei. Dezvoltarea fizicii nucleare duce tot mai mult la descoperirea și postularea unui izvor de energie în afara materiei, care e mai puternic decât ea.

Descoperirile genialului fizician german Werner Heisenberg, unul din cei mai mari fizicieni ai lumii, din 1927 în fizica nucleară poate fi interpretată astfel pentru prima dată în lume s-a făcut posibilă dovedirea științifică a religiei și a lui Dumnezeu.

Savantul și academicianul englez John Lipson, profesor de fizică nucleară, în cartea sa tradusă la noi în 1973 cu titlu „Experiențe apocaliptice în Fizică” în capitolul „Viitorul” ne spune că „nici electricitatea, nici magnetismul și nici fenomenele electro-magnetice și nici viața, nu se pot explica astăzi fără a recunoaște un factor exterior materiei, supranatural, atotputernic, pe care lumea îl numește Dumnezeu”.

În felul cum încearcă știința să ne dovedească dezvoltarea vieții, trecând de la simplu la complex, de la nevertebrat la vertebrat, nu a putut dovedi încă trecerea de la materie la spirit: Cum s-a născut spiritul? Cum materia a sărit din tiparul ei, din natura ei, creând spiritul?

E clar faptul că spiritul e superior materiei. Dacă e superior materiei și dacă materia e *cauza* lui, iar el *efectul* ei, atunci cum e posibil ca efectul să fie mai mare decât cauza lui? Căci se știe că efectele sunt proportionale cu cauzele lor și de

aceeasi natură cu ele. Dar între spirit si materie nu e numai o deosebire de grad, ci si de natură. Cum a creat materia ceva de altă natură decât ea?

Să nu ni se răspundă că „acumulările cantitative duc la salturi calitative”, căci asertiunea aceasta nu are nici o valoare logică. Adunarea mai multor pietre nu va putea duce decât la un zid, la o casă sau la altceva, dar toate acestea vor fi tot materie si nu spirit.

Adunarea mai multor fiinte laolaltă, oricât ar fi de multe, nu ne va da spirit ci tot materie: o turmă de oi, de vaci, o herghelie de cai etc. Materie si nimic mai mult. Spiritul organizează materia si dă altă calitate.

Deci de unde a rezultat el?

Materialismului istoric si dialectica materialistă ne dau un răspuns insuficient si inacceptabil. Știinta nu ne poate spune astăzi cu precizie: Ce e materia si ce e forta? Ce este energia? Care sunt limitele dintre ele.

Apoi, de unde începe spiritul? Cum are loc interferenta dintre spirit si materie. Toate acestea presupun încă dezbateri ample si de durată.

În ceea ce priveste viata, materia în faza ei ultimă de dezvoltare, cum ne-ar spune comunistii, a cărei vârf e creierul, materia cenusie – sunt multe si multe de spus.

Iată de pildă, cum ne-ar putea da materialismul o explicatie suficientă si convingătoare la faptul că materia vie își

ia ca măsură de apărare transmiterea către urmași a înfățișării pe care a realizat-o într-un individ, om sau animal?

De unde prevederea aceasta a materiei oarbe, căci nu ni se poate răspunde că e o măsură de prevedere a creierului, de vreme ce în actul de întâlnire a două sexe, de orice fel ar fi ele, nu ar putea cugeta cineva la aceasta și chiar de ar cugeta nu ar fi în stare să facă nimic spre a-si împlini dorinta de a se transmite urmașilor cu toate calitățile sale, cu chipul pe care l-a realizat la un moment dat?

Cum se explică material faptul că femeii însărcinate îndată i se mărește bazinul ca să încapă copilul, sau puiul în dezvoltare și spre momentul nasterii i se umflă sânii spre a încăpea laptele cu care să hrănească fătul?

Mi se va răspunde: Asta e o caracteristică a vieții.

Și eu voi răspunde: Perfect! Dar cum și-a dat viața această lege, care presupune o profundă judecată, într-o vreme când nu avea nici o judecată, deoarece nu i se dezvoltase încă creierul?

Cum s-ar putea explica numai pe baza materialismului, închegarea într-un chip atât de perfect a trupului în timpul gestației, încât fiecare organ e desăvârșit și fiecare răspunde perfect necesităților întregului?

Cum se explică colaborarea perfectă a organelor între ele, ca și cum fiecare ar ști dinainte scopul căruia îi servește?

Cum se explică faptul că toate celulele unui mădular

colaborează minunat la întreținerea și funcționarea organismului ca și cum ar fi rude apropiate, și toate celulele întregului corp colaborează atât de desăvârșit între ele încât asigură funcționarea și viața întregului organism?

Cine comandă aceste încheșări și funcțiuni? Creierul? Dar ele încep înainte ca el să se fi format; și chiar după ce creierul s-a format, nu este în măsură să funcționeze astfel încât să poată face aceste comenzi și judecăți.

Cum se explică faptul că celulele știu să funcționeze și să se formeze în felul lor propriu, formând organe deosebite ca structură, unele formând mai întâi scheletul, care este de o altă constituție decât carnea, altele muschii după felul lor și așa mai departe?

Iar mai târziu, când unul dintre organe este atins sau extirpat și nu-și mai poate îndeplini funcțiunea, cum se explică faptul că alte celule și organe încearcă imediat să suplinească lipsa, preluând funcțiunea lui?

Să ni se spună cum s-a orientat viața primară să se dezvolte în chip ascendent? Cine i-a dat acest impuls? Cum s-a putut feri de stihiiile oarbe și tumultoase care, în desfășurarea lor haotică, inconstientă și necrutătoare, ar fi distrus-o?

Când, în ce moment al dezvoltării ei? Când încă nici măcar nu ajunsese la formarea celui mai rudimentar creier?

Cine a protejat viața atunci când natura nu se liniștise încă?

Cine o protejează chiar si acum? Și câte alte întrebări nu ne stau pe buze?

Priviti omul! E o minune, în univers chiar si fiecare organ al lui luat în parte constituie o minune în sine. Ochiul, urechea, gura, nasul, mâna, inima, creierul, constituie o minune.

Să vezi prin acest organ minunat care se numeste ochi, ce minune! Să aduci imaginile din jur în tine si să iei contact cu ele, ce putere si ce desfătare totodată!

Să auzi cuvintele oamenilor, mugetul animalelor, ciripitul păsărilor, freamătul pădurii, vuietul furtunii, susurul izvoarelor, muzica omului si a sferelor, ce taină adâncă!

Să curgă continuu prin tine un fluviu de purpură caldă, fără ca să o simti; să te străbată prin toate încheieturile un curent viu, mânat de o pompă hidraulică si anume inima ta, ce surpriză! Ce minune străină!

Gura, organul hrănirii dar si al vorbirii. Să poti comunica gândurile mintii si ale inimii tale; simtirile tale, tare sau pe soptite; să poti rosti o sfântă rugăciune, ce lucru minunat! Să poti să le spui cântându-le, ce dar deosebit! Ce binecuvântare!

Putinta de a lua contact într-o clipită cu miresmele sau cu miasele unui loc prin inspirare, ce înzestrare înaltă a omului!

Să-ti poti aminti ceea ce ai văzut sau si ce ai auzit de-a lungul anilor; să poti păstra în tine amintirile, tăcute si ascunse



ca într-un mormânt, ani îndelungati si apoi să se ridice ca un om care murise demult, vii si puternice, cu tot parfumul lor ce le-a însoțit cândva, sau cu amărăciunea ce le-a mistuit oarecând. Să-ti amintesti că ti-ai adus aminte atunci când ai fost întrebat, despre amintirile cutăruia istorisite noaptea, ce fapt exceptional!

Și să crezi că toate astea sunt rezultatul unor întâlniri ale unor atomi materiali? Dar asta ar fi să dăm cel mai mare credit minunii: ar fi *minunea minunilor!*

O floare cu delicatele ei petale si forme pe care noi nu le putem face, e o minune.

Un peste sau un cal, un sarpe boa sau un miel, un elefant sau o musculită, toate sunt niste minuni ale firii.

Dar planetele, galaxiile, milioanele de stele, tot Cosmosul, nu ne umplu oare de uimire?

Ordinea în care toate se miscă nu ne cucerește oare? Perindarea anotimpurilor si regularitatea succedării noptii după zi nu ne spun nimic?

Și eu să cred în continuare că toate s-au făcut la întâmplare si si-au dat ele singure legile?

Legile universului presupun o inteligență atotcuprinzătoare si o putere de actiune nemărginită. Toate mă îndeamnă să cred într-un Dumnezeu de neajuns în cugetările sale, de nepătruns cu mintea omenească, neasemuit în bunătate si iubire, cu totul mai presus de orice există. Sufletul meu tresaltă când stau si cuget la făpturile Tale, mă ridică în

picioare, sau cel mai adesea mă aruncă în genunchi ca înfiorat să strig: “Mărit esti Tu Doamne, Dumnezeul meu! Puterea Ta e nemărginită și lucrurile mâinilor Tale cu înțelepciune desăvârșită și minunat alcătuite! Fericit e cel ce crede în Tine! Dă-le tuturor harul să Te cunoască și să Te laude pe Tine! Și să nu pierzi pe nici una din făpturile Tale de pe pământ. Dă-le tuturor pacea Ta!”

\*

\* \*

Să părăsim credința? De ce? Vom fi mai tari fără ea? Vom fi oare mai buni? Vom fi mai oameni, mai noi înșine? Lipsirea de ea ne va ridica oare pe culmi mai înalte? Vom fi mai creatori, mai geniali? Vom fi mai liberi?

Ni se spune: “Vom fi singuri stăpâni pe destinul nostru și nu ne vom mai rezema pe o ficțiune. Vom conta pe noi înșine și ne vom elibera de ultima iluzie.”

„Ultima iluzie?!” E bine să se știe că nimeni până acum nu a putut dovedi convingător inexistența lui Dumnezeu. Multi au încercat să o facă dar nimeni nu a reușit. Dimpotrivă, toate religiile mari ale lumii vorbesc despre existența lui Dumnezeu.

Cei mai mari și cei mai valoroși oameni de știință au crezut în Dumnezeu. A-i cita nu intră în planul considerațiilor noastre. Filozofii antici cei mai de seamă: Socrate, Platon,

Aristotel au crezut în Dumnezeu. Filozofii mai noi nu i-au depășit încă.

Cei mai mari dintre filozofii moderni au crezut în Dumnezeu. Dar nu putini L-au tăgăduit. Între acestia din urmă, cel mai strălucit este genialul Lenin, iar Karl Marx este alături de el. Dar ei însisi erau convinsi că pe lângă cele ce au spus, mai trebuia adăugat ceva ca explicatiile lor să fie depline. Lenin însă a murit prea devreme si nu stiu ce ar mai fi putut adăuga.

Dintre filozofii care L-au tăgăduit pe Dumnezeu în tinerețe, sau chiar si până mai târziu, unii s-au întors si L-au preamărit cu o ardoare deosebită cum a fost cu Auguste Comte, Voltaire etc. chiar opera lor anterioară a rămas.

Desi secolul al XIX-lea un secol bogat în tăgăduitori ai lui Dumnezeu, totusi adoratorii lui Dumnezeu au fost cu mult mai multi.

Secolul al XX-lea ne-a dat si el câțiva tăgăduitori ai lui Dumnezeu, care se numără între marii gânditori. Aici intră Lenin care si-a desfășurat activitatea sa mai mult în acest secol. Cu toate acestea gânditorii *teisti* au fost cu mult mai numerosi decât cei *ateisti*.

Un savant precum Albert Einstein care în clasa a sasea de liceu s-a declarat fără religie, aconfesional si liber cugetător, mai târziu avea să fie nelipsit de la sinagogă.

E adevărat că Bergson e teist iar Jean-Paul Sartre e ateu, dar acum au apărut strălucitii filozofi francezi, plin de credință

Jaques Maritain si Henri Massis.

Rusii îi au pe Nicolae Berdiaev, Vladimir Soloviev, Serghei Bulgakov, Nicolai Arseniev, Nicolai Glugokovski, Vâset Nicov si altii.

La noi Constantin Rădulescu-Motru nu si-a pus problema existentei sufletului, iar P.P.Negulescu a tăgăduit-o. Dar contemporanii lor: Nae Ionescu si Nichifor Crainic au sustinut-o cu strălucire. Strălucitul filozof si poet Lucian Blaga credea în Dumnezeu dar nu în forma credintei crestine ortodoxe. El l-a numit pe Dumnezeu „Marele Anonim”.

În sfârșit, în gândirea contemporană strălucesc ca doi astri istoricul religiilor Mircea Eliade si psihologul si filozoful elvetian Carl-Gustav Jung, care ambii au fost oameni credinciosi.

Dintre marii savanti ai fizicii nucleare contemporane nu i putem cita ca fiind în chip sigur necredinciosi decât pe Joliot Curie si pe sotia sa Florentine, ceilalti aflându-se în cealaltă tabără.

Între filozofii ateï contemporani, dusmani înversunati ai lui Dumnezeu, am uitat să-l numesc si pe Emil Cioran care activează cu strălucire pe această linie negativă la Paris.

Deci chiar si dintr-o atât de scurtă privire asupra stiintei si filozofiei momentului, nu se poate concluziona că Dumnezeu este o iluzie. Dumnezeu este o realitate, singura fiintă care există prin Sine, unica mare Realitate, iar definitia acestei mari

realității e acesta: *Cel ce este*. Noi existăm numai prin *Cel ce este* și doar atâta vreme cât El vrea, Căci îndată ce El nu mai vrea să fim, nu mai suntem.

Despre această Realitate unică Sfânta Scriptură ne spune următoarele: „Acelea vor pieri, iar Tu vei rămâne, și totuși ca o haină se vor învechi și ca un vestiment îți vei schimba și se vor schimba. Dar Tu același ești și anii Tăi nu se vor împuțina.” (Psalm 101, 27-28)

Dar mărturia cea mai puternică despre existența lui Dumnezeu ne-o dă Mântuitorul. El ne-a spus că Dumnezeu există, că este Tatăl tuturor oamenilor, Creatorul lumii și Guvernatorul universului: El în mână Sa ține lumea.

Profilul moral al lui Iisus, de o măreție și frumusețe unice, puterile arătate, profunzimea învățăturilor Sale, lipsa Lui de păcat, patima Sa răbdată desăvârșită, moartea Sa mai presus decât orice moarte, Învierea Sa cea slăvită și cele ce au urmat după aceea, ne obligă să credem în adevărul afirmațiilor Lui.

Existența sfinților și a mucenicilor, biruința creștinismului în împrejurări deosebit de grele, toate sunt fapte ce dovedesc existența lui Dumnezeu.

Dar existența lui Dumnezeu o mărturisesc conștiința creștină de pretutindeni.

Unii creștini au pe Dumnezeu în inima lor. Sfinții în trăirea lor, în extazele lor, au cunoscut pe Dumnezeu față către față, au avut personal experiența existenței Lui. Cunoscându-L,

s-au făcut părtași unor bucurii și desfătări spirituale ce întrec toate voluptățile oamenilor obișnuiți.

Asadar, de ce să părăsim credința în Dumnezeu? Punem vechea întrebare: Qui prodest? Cui i-ar face un bine, cine ar profita de aceasta?

Religia a fost totdeauna o frână puternică împotriva patimilor. Omul care crede în Dumnezeu se ferește de păcat; el știe că Dumnezeu nu iubeste păcatul și-l pedepsește pe cel ce îl săvârșeste.

Dacă lipsa credinței ar fi un bine pentru om, ar însemna că acolo unde scade credința în Dumnezeu ar trebui să se vadă o îmbunătățire a moravurilor, un spor de dreptate și de bine. Dar știm că acolo unde s-a observat pierderea sau slăbirea credinței, moravurile s-au stricat, societatea a decăzut, regatele și imperiile s-au destrămat. Istoria e plină de astfel de dovezi. Așa s-a distrus marele imperiu roman, așa a căzut Asiria, așa a căzut Babilonul, cel mai strălucit oraș al antichității, așa au căzut și alte state.

Să fie oare acum altfel?

Cine ne poate asigura că, de data aceasta, părăsirea credinței va întări societatea? E vreun indiciu? Nu, dimpotrivă.

De când nu se mai predă religia în școli, nivelul moral al românilor a scăzut considerabil. Tot mai des se aud plângeri pentru aceasta. Sunt convins că cei care cer de la noi părăsirea credinței, sunt în sinea lor de cea mai bună credință. Însă, fie-ne

iertat, trebuie să spunem și părerea noastră: ei se înseală, se înseală amar.

Scritorul englez Farrar, un mare și strălucit teolog, spune așa: „Sfântul Constantin cel Mare a instituit cultul creștin în imperiul roman. Biserica a devenit sub el o importantă instituție a imperiului. Dacă cineva va voi să schimbe instituția Sfântului Constantin, atunci va împinge societatea către o astfel de degradare morală încât, spre a nu o prăbuiască definitiv, va fi nevoit să revină.”

Cancerul care roade societatea românească de azi e *betia*. Ea s-a extins atât de mult, încât a depășit toate limitele din trecut.

Infidelitatea conjugală și divorțul la fel au sporit. Se observă o lipsă de răbdare și o creștere a egoismului, cu toate că Partidul Comunist cu o admirabilă stăruință se silinse să înalte societatea, să facă omul să iubească binele public, el nu a reușit încă în această întreprindere. Dar acest lucru e o dovadă că omul ca să se angajeze pe drumul binelui, trebuie să aibă principii mai înalte, decât principiile de Partid, oricât de frumoase ar fi ele. El are nevoie de credința în Dumnezeu, în viata viitoare, într-o răsplătă a faptelor sale dincolo de lumea aceasta. Toate acestea îi dau o putere de luptă mai mare contra patimilor și păcatului, decât niste principii politice, fie ele oricât de frumoase.

Imperativul categoric al lui Kant: „Fă binele de dragul

binelui!” nu e sublim? Dar el nu a avut nici un efect în morală, căci nimeni nu l-a urmat. Conștiinta omului e astfel formată că el asteaptă o răsplată a faptelor sale și nu-i vine să facă pe degeaba un lucru, fie chiar și din sentimentul datoriei. De aceea credem că lupta împotriva religiei nu apare ca ceva motivat. Religia e un bun atât de mare al omului încât pierderea lui l-ar prăbusi în niste bezne de tot pierzătoare.

Iată de ce, gândind astfel lucrurile, încerc – atât de insuficient – o apărare a religiei. Dar sunt convins că Dumnezeu va găsi căile să se apere singur pe Sine și ce-i al Său. Ne este peste putință să spunem cum, și am da dovadă de înfumurare și de lipsă de smerenie, dacă am încerca conjeturări în această problemă.

Căile lui Dumnezeu sunt nepătrunse de oameni, dar când oamenii L-au părăsit, El singur deschide drumul acțiunii Sale în lume, spre mântuirea ei, pe niste căi necunoscute și nebanuite de ea. Cei ce cred în El știu că Dumnezeu nu poate fi înfrânt și aceasta e destul pentru liniștea lor. Iisus a încredințat pe ucenicii Săi și prin ei lumea întreagă, că nici porțile iadului nu pot dărâma Biserica Sa.

Încercarea împăratului roman Iulian Apostatul de a desființa creștinismul în veacul al IV-lea s-a sfârșit cu un faliment total. El a rezidit templul evreilor, zidit de acestia după întoarcerea lor din robie, în anul 508 î.Hr., dar când templul era gata, el s-a prăbusit atât de neașteptat și fără motiv, încât a fost



o uimire pentru toti. Deceptionat, înfrânt si neputincios, împăratul Iulian a strigat: „M-ai învins, Galileene!”.

Trebuie să adaug că Iisus profetise dărâmarea templului. Apoi Tit, împăratul roman, asediase templul în anul 70 al erei creștine, dar voise să salveze templul si dădu ordine stricte ostasilor lui pentru aceasta. Dar în urma apărării îndârjite a evreilor în curtile ce înconjurau templul, furia romanilor a fost atât de mare încât unul din ostasi, înfuriat s-a urcat pe o fereastră si a aruncat un somoiog de paie aprinse înăuntru si astfel acesta s-a aprins de îndată si a ars.

Dar ceea ce a surprins la dărâmarea templului în timpul Iulian, e faptul că s-a dărâmat în aceeași zi si în aceeași lună ca templul dărâmat de Nabucodonosor, ceea ce e o indicatie că aici era voia lui Dumnezeu. Și iată cum Iulian nu l-a putut avea desi l-a clădit.

Trebuie să mai amintesc că nimeni nu a mai putut reclădi cetățile Sodoma si Gomora dărâmate din voia lui Dumnezeu, ca pedeapsă pentru păcatele locuitorilor lor.

Iată ce ni se spune de la profetul Isaia, capitoulul 43, versetul 13: „Eu sunt Dumnezeu din vesnicie si de aici în colo Eu sunt! Nimeni nu poate să iasă de sub puterea mea si ceea ce fac Eu cine poate strica?”

Și alt undeva zice: „Nimănui nu-i voi da slava Mea.” (Isaia 42,2)

Deci Dumnezeu singur va purta de grijă de ale

Sale. Acesta este un avertisment dat lumii cu vreo 2600 de ani înainte de clipa ce-o trăim, iar ecoul lui mai stăruie în inimi, dând unora pacea și încrederea iar altora le ridică în suflele întrebări, nelinisti și temeri. N-ar fi oare indicat și de folos pentru noi să ne oprim asupra acestor fapte ce s-au petrecut în istorie, și apreciindu-le să tragem din ele învățăminte pentru momentul actual? E o simplă întrebare căci istoria nu e doar o „memorie” a trecutului ci și o „învățătoare a viitorului”. Altfel care ar mai fi rostul ei practic?

### **Reacțiunea**

Securitatea din Iasi s-a sesizat imediat și m-a invitat la o anchetă. Un colonel mi-a cerut explicații pe un ton civilizat. Din manifestările mele față de domnișoara ce a primit documentația a înțeles că eu voiam ca prin ea să ajungă la ei.

Am recunoscut imediat că așa stau lucrurile.

„Voiam să aflați aceste lucruri, am zis, să știți de ce nu trebuie să prigoniti Sfânta Biserică, să aflați că ea e stâlpul de susținere a moravurilor, fiind „stâlp al adevărului”. Că principiile ei sunt mai înalte decât principiile de partid și în orice guvernare e nevoie de ele.”

Colonelul mi-a cerut să nu le fac greutăți.

„Tocmai ca să vă ajut am scris aceste lucruri, nu ca să vă fac greutăți, i-am răspuns. Să știți punctul de vedere al

Bisericii si examinându-l, să trageți o concluzie ce v-ar putea fi de mare folos.

Am dat declaratia, despărțindu-ne în conditii „normale”.

De fapt eu voiam ca ei să nu spună că n-au cunoscut cuvântul Bisericii.

Ca urmare imediată, părintele Gheorghe Popescu mi-a spus cu regret că nu mai putem sluji împreună în biserica pe care o conducea. Se înțelege ca aceasta i s-a cerut. Deci actul meu li s-a părut o îndrăzneală, care a fost pedepsită imediat.

### **În Iasi**

Încercând să slujesc la câte o biserică din Iasi, eram evitat desigur cu jenă, mai întotdeauna. Se auzise că am fost prelucrat si eu mă simteam jenat si asistam la dumnezeiasca liturghie, ca orice mirean. Mai veneam la Piatra, mai reveneam la Iasi în familia fiicei noastre Marilena Mazilu.

Într-o zi preotul Mihai Nicolau de la parohia „Podgoria”, nemulțumit de un coleg pensionar, care-l ajuta, m-a rugat să-l ajut la toate slujbele. Ceea ce am acceptat cu bucurie. Biserica era lângă Grădina Botanică din Iasi; fiind departe de parohienii ei era puțin frecventată.

Am slujit în ea timp de 14 luni, cu elan si cu rezultate frumoase. Dar părintele Nicolau fiind bolnav s-a

pensionat, iar eu am rămas „liber”.

În Iasi am mai încercat să slujesc pe ici pe colo, si trecător am fost acceptat de bunii preoti Aristide Lefter si Ioan Roată. Pentru ei era un risc a sluji împreună cu mine, lucru de care mi-au atras atentia. Bineînțelele că m-am retras, ca să nu le fac greutăți.

Am mai venit pe la Piatra unde o legătură strânsă, colegială si amicală n-am mai tinut decât cu părintele Constantin Țutuianu. El se dovedea un prieten constant, cinstit, energetic, dotat cu un spirit combativ care se mentinea mereu acelasi, cu toate influentele contrare. Era ceva plăcut si reconfortant. La prudenta multora el se arăta un admirabil imprudent, înfrunta riscul. Ceea ce corespundea Sfintei Evanghelii: puțină *neburnie* pentru Hristos. Și eu si el am avut vii în minte textele sfinte: „Cine va voi să-si scape sufletul îl va pierde, iar cine își va pierde sufletul pentru Mine si pentru Evanghelie, acela îl va mântui.” si „Nu vă amăgiti: Nici desfrânatii, nici închinătorii la idoli, nici adulterii, nici malahienii, nici sodomitii, nici furii, nici lacomii, nici betivii, nici batjocoritorii, si nici lasii<sup>32</sup> nu vor mosteni împărăția lui Dumnezeu.” (Corinteni 6, 9-10). Căci în timpuri grele trebuie o atitudine eroică, fără de care usor ne împinge firea la rău.

---

<sup>32</sup> În Sfânta Scriptură ed. 1998, aprobată de Sfântul Sinod al BOR în pasajul evanghelic citat, la locul respectiv apare în loc de „nici lasii”, „nici răpitorii” (n.n).

Tendinta care trebuie să rămână este: „Mereu mai sus!”.

### **Două încercări de otrăvire a mea.**

Eram linistit, nu făceam nici un act de adversitate nimănui, depăsisem ura și orice gând de răzbunare. Stăteam în credință cu fermitate și o dulce pace îmi inunda sufletul. Nu purtam nici o dușmănie, după toate câte au fost. Cu toate acestea am fost victima a două tentative de ucidere prin otrăvă.

În 5 ianuarie 1984 am fost trimis de părintele protopop al Iasilor T. Irimia, din inițiativa lui fără o cerere a mea, în satul Mănăstirea, comuna Dăgâta, județul Iasi, ca să slujesc de Anul Nou și de Bobotează, pentru că satul nu avea preot și slujbe nu mai avuseseră loc de la Sfintele Paști ale anului 1983.

Era ajunul Bobotezei, joi. După ce umblasem cu Iordanul în două sate filiile ale parohiei Mănăstirea, urma să merg și în Mănăstirea. Nu era cântăret, dar mergeam cu un cântăret improvizat. La a doua casă, am fost îmbiat să gust un pahar de vin. Îndată ce am sorbit foarte puțin din el, am simțit o arsură puternică în stomac; la fiecare casă ce a urmat simteam nevoia să beau câte un pahar de apă. Stomacul mă ardea. Voi fi băut vreo 20 de pahare cu apă la rând, iar după ele, am cerut la o casă moare de varză din care am băut o ulcică de vreo 250 de grame.

Când am ajuns la o casă cântăretul mi-a spus: „Aici stau

niste oameni bătrâni ce nu pot veni la biserică. Vă rog spovediti-i.” I-am spovedit. Aici ni s-a adus ceva de mâncare: scrijele – fructe fierte cu zeama lor. Dar cum am luat câteva înghitituri, am simțit iarăși o puternică arsură în stomac. N-am mai mâncat.

La casa vecină femeia gazdă mi-a cerut să depună un jurământ pe Sfânta Cruce, fiindcă era învinuită pe nedrept pentru furt.

- Cine te învinuieste? am întrebat-o.

- Vecina! a răspuns, mama cântăretului. Și așa am aflat că cei doi bătrâni pe care-i spovedisem și unde gustasem din scrijele erau chiar părinții cântăretului - lucru pe care el îl tinuse ascuns.

Am luat iar la fiecare casă câte o cană de apă, precum și o cană de moare de varză.

Cu greu am putut termina toate casele. Însă simteam dureri mari în stomac. Ajuns acasă, la o familie de toată omenia, Ilie Andries, cu o femeie, Maria, ca un înger, am mai luat încă o cană de moare de varză care m-a dus la o evacuare completă a stomacului. Apoi am avut vărsături cu mari dureri; noaptea diaree. Apa tăsnea din mine ca dintr-o pompă cu mare presiune. Am umplut un lighean. Nici o hrană, mereu dureri mari.

La orele 8:50 ca prin farmec stomacul se liniști. Am putut face slujirea Sfintei Liturghii cu mare greutate, cu glasul stins; apoi și slujba Iordanului, cu sfintirea apei celei mari. Am

ținut și predica.

Apoi acasă dureri mari, nici o hrană încă. Un ceai luat fu aruncat imediat afară, zvârlit în sus de stomac. Într-un anume loc al stomacului simteam mai ales durerea. Nelinistea stomacului dură toată noaptea.

A doua zi, întins pe un car cu boi și acoperit cu o pătură, m-am dus să slujesc Sfânta Liturghie într-un sat vecin ce ținea de parohia Mănăstirea. În chip neașteptat stomacul se liniști și aici când veni timpul începerii slujirii sfinte.

Cu mare greutate am slujit Sfânta Liturghie, apoi un parastas și dezlegarea mesei acasă la gospodarul ce făcea pomenirea. N-am putut lua nimic în gură, stomacul respingea hrana.

Acasă, crampe deosebite; diareea continua. Nici un medicament doar grija deosebită a femeii gazdă. Doar la Dăgâta era o soră de spital, dar nu reusise să vină la Mănăstirea.

A treia zi, fiind duminică, trebuia iar slujbă. Am făcut-o, deși slăbisem mult, fiindcă stomacul se mai liniștise. Am făcut și celelalte slujiri ce s-au ivit precum iesirea la câteva morminte. Am ținut și predica, la fel ca și în celelalte două zile de dinainte.

Apoi am zăcut în pat bolnav. O femeie mi-a adus câteva pilule de stomac. Abia luni am putut lua câteva linguri de lapte acru. Spre seară diareea încetă, însă durerile erau încă tot mari. Am cerut o compresă caldă cu flori de fân ca s-o aplic în dreptul stomacului; acesta mi-a prins foarte bine. Temperatura corpului

crescu, ardeam ca focul; mă spălam mereu cu apă rece. Deliram; nu-mi amintesc nimic din cele ce spuneam. Din cele visate am dedus că voi scăpa. Eram în cumpănă. Tocmai miercuri am început să gust câte ceva. Grija familiei gazdă fată de mine mă umple de admirație și recunoștință.

Ce suflete mari au unii țărani simpli! fără forme și multă vorbărie. Ce dovezi admirabile de spirit de jertfă și de sacrificiu arată îndată ce se ivește ocazia! Comorile de bunătate, de dragoste și omenie în aceste timpuri uscate nu s-au stins în sufletele unor țărani nealterați de stricăciunea de la orase.

Joi boleam încă greu. Socotind să nu mor cumva acolo, gospodarul Ilie, în noaptea de joi spre vineri, mă sui în carul lui cu boi și mă duse culcat la Dăgâta la tren. Mă încredințăm admirabilei sale soții, Maria și unui epitrop, om bătrân dar cu multă tragere de inimă spre tot ce e bun, ca să mă ducă la Iași.

M-am putut ține pe picioare de la gară până acasă, unde am ajuns spre ziuă.

Toți erau uimiți de halul în care mă găseam: slăbit mult, ochii duși în fundul capului, buzele îmi ardeau, dar nu pe toată întinderea lor, ci numai pe părțile pe unde s-a făcut sorbitura. Acesta era și o dovadă a otrăvirii. Dacă buzele mi-ar fi ars pe toată întinderea lor, atunci ar fi fost dovada unei febre. Arsura buzelor mi-am astâmpărat-o cu o alifie vitaminizantă. Ele au ars timp de 18 zile.

Peste câteva zile de la sosirea la Iași mi-a revenit pofta



de mâncare, dar o poftă grozavă. Mă refăceam văzând cu ochii.

Cine a pregătit toate, se înțelege. Bietul cântăret a fost numai o josnică unealtă. Încercarea n-a a reusit decât în parte.

### **Întoarcerea la Piatra**

Pe 24 ianuarie m-am întors la Piatra Neamt, singur. Sotia a rămas să ajute fiicei noastre Mariana si sotului ei.

Marti am fost chemat la Securitate de maiorul V. Asaftei care era cu problemele legionare. Mi-a cerut să dau o declaratie despre locurile pe unde am umblat de la ultima noastră întâlnire. El obisnuia să mă cheme din timp în timp, uneori venea si colonelul Stanciu. Acum colonelul Stanciu nu a apărut.

Am dat declaratia si am iesit putin la toaletă. Când am iesit maiorul Asaftei era foarte vesel si zâmbitor. Când m-am reîntors, l-am găsit discutând cu maiorul Alexandru Onu. Părea foarte multumit si m-a poftit să mai sed pe scaun, dar eu am refuzat căci mergând am observat că schiopătam de piciorul stâng.

Toate au tinut cam o oră. Ajuns acasă mi-am cercetat picioarele. La ambele vinele erau inflamate tare de la genunchi în sus.

Mi-am dat seama ce se petrecuse. Am luat imediat toate măsurile de apărare ce le cunosteam: ceai anticanceros; abur la fund din apă fiartă cu flori de fân; baie cu flori de fân, „cămasa

spaniolă”, o cămasă de cânepă de la gât până la tălpi, muiată în zeamă de flori de fân fierte, stoarsă și îmbrăcată fierbinte, foarte repede urmată de acoperirea cu pătură și o plapumă timp de o oră și jumătate; dusuri reci la spinare, la genunchi și la solduri, separate de câte cel mult un minut; cufundări în apă rece de la 30 de secunde la 1 minut; semi-îmbăieri adică cufundarea în apă rece până la buric de la 20 de secunde la 1 minut; comprese la picioare cu infuzie sau decoct de coada calului; băi calde de plante la picioare; spălarea bine a bustului cu apă rece; stergerea în timpul nopții a întregului corp cu o cârpă muiată în apă îndoită cu otet.

Beam ceaiuri de două ori pe zi; aplicațiile de apă erau opt pe zi: cinci ziua, trei noaptea, variind de la o zi la alta. Bustul îl spălam zilnic împreună cu fata, cu apă rece.

Aceste aplicații erau rezolutive și trebuiau să scoată orice rău din lăuntru corpului: stagnări, sucuri morbide, radiații etc. Le făceam foarte regulat, de frică, cum am spus: cinci în timpul zilei, trei în timpul nopții.

La 18 zile, mi-au apărut între picioare niste bubulite rosii-stacojii care supurau ușor, dar în câteva zile s-au spuzit. Am continuat aplicațiile. La o săptămână după ce au apărut primele bubulite, au mai apărut unele mai puține și mai mici. În câteva zile au dispărut și acestea.

La 21 de zile de la începerea aplicațiilor am încetat a mai schiopăta. Țin să spun că niciodată nu am avut bube pe

mine. Foloseam ceaiul de urzică vie care mă scutea de buboae sau ulcioare la ochi si de alte bube.

Am continuat aplicatiile de apă fără întrerupere timp de sase săptămâni. Apreciind că n-as mai fi în primejdie, întrucât nu a mai apărut nimic, după sase săptămâni le-am întrerupt.

Se înțelege ce se întâmplase.

Prietenii mei preotii Crisan si Pâslaru muriseră. Bănuiesc că au fost iradiati. Eu eram viu.

Se va fi încercat aceeași metodă: în scaun, la anchetă, pui o pilulă radioactivă, care transmite celui ce sade radiatiile.

În sase luni efectul e sigur, dar la mine a fost un incident neprevăzut: am schiopătat imediat si deci am descoperit faptul secret. Cum? Nu stiu. Fie că radiatiile au fost prea puternice si au depășit limita normalului, spre a fi lichidat mai repede, fie că sensibilitatea mea a fost mai mare si am schiopătat imediat; fie că Dumnezeu a vrut să mă salveze si m-a pus în situatia de a lua măsurile de apărare de mai sus. Poate si ei vor fi simtit ceva, dar nu au știut ce să facă pentru apărarea lor. Metoda pe care am aplicat-o pentru salvarea mea foarte putini o cunosc.

Se astepta efectul iradierii, dar el nu venea. Timpul trecea si eu mă aflam în situatia dinaintea tentativei uciderii prin iradiere.

Colonelul Florea, cel ce fusese delegat cu conducerea anchetei în 1976, făcută celor trei indezirabili: preotul Constantin Crisan, preotul Nicolae Pâslaru si mie, la terminarea

anchetei dădea asigurări sotiilor noastre că nu vom fi băgați în temniță, dar cu un ton care chiar atunci mă făcea să gândesc că el știe că mai sunt și alte metode ca să nu mai fim liberi și anume acelea de a nu mai fi deloc, adică de a nu mai exista.

După vreo cinci luni de la iradiere, un domn civil cam de vreo 50 de ani, pe care-l văzusem pe la Securitate, fără să-l cunosc personal, m-a oprit în stradă, m-a îmbrățișat, m-a pipăit la muschii bratelor și amical m-a întrebat:

- Ce faci, dragul meu? Cum te simți? Ești sănătos? Tu-le mama lor? Ce ti-au făcut?

- Așaței a trecut puțin măsura, am replicat. Însă eu nu înjur pe nimeni.

- Să știi părinte, că eu sunt un om credincios, poate mai credincios ca dumneata, a adăugat el, și ne-am despărțit.

Mi-am dat seama că acest om, probabil colonel (era în civil), e un om de proastă calitate. Dar că el a avut o misiune: să verifice starea sănătății mele. Dar asta înseamnă că stiau mai mulți de la Securitate ce s-a întâmplat.

Spre a împiedica o repetare a iradierii i-am spus lui Gheorghe Juncu că am fost iradiat dar am luat toate măsurile, că dacă se va mai repeta, imediat după aceea se va comunica acest lucru la Europa Liberă și voi anunța și pe Homusteanu, ministrul de interne care era ardelean de la Alba Iulia.

Știam că Juncu era informator dar mă purtam cu el ca și când nu as fi știut nimic. Eram sigur că va duce informația la Securitate, ca ei să afle că va răsuna la Europa Liberă fapta lor,

de o vor repeta. Dar ce s-a întâmplat până acum trec sub tăcere. Numai dacă se va repeta voi anunța la Europa Liberă.

Toată grija lor era ca ceea ce fac rău să nu se audă, să rămână un secret. Și se temeau mai ales de străinătate, dorind ca să nu afle metodele lor criminale. Deci erau constienți de gravitatea faptelor – și totuși le făceau. Într-atât se întunecase conștiința lor. Acest glas al lui Dumnezeu, conștiința, care constată calitatea morală a faptelor noastre, bune sau rele, a fost și în ei odată, dar acum s-a stins, nemaiascultând decât de ordinul primit.

### *Încă sub amenințări*

Credeam că totul s-a oprit aici și eram foarte liniștit. Prevenisem o primejdie ce mă pândise sau mai bine zis o înlăturasem. Era ca o minune. Atât încercările de otrăvire cât și aceasta de ucidere pe altă cale esuaseră. Mâna lui Dumnezeu mă ocrotise acum, ca și atunci când mă aflam în temniță. Domnul fie preamărit! Ocrotirea Lui să mă însoțească de-a pururea.

Dar pe maiorul A. îl interesa îndeaproape mersul sănătății mele. Mirarea lui va fi fost mare când informatorii îi vor fi spus că sunt bine.

Într-o zi m-a văzut pe stradă, fiind eu cu soția și ne-a salutat foarte politicos. Era prin iunie 1984. Privindu-mă, surpriza îi va fi fost mare, iar eu îmi spuneam: „maiorul ar putea cugeta așa: a scăpat în mod neobisnuit, cu toate demersurile

mele contrare. Din moment ce a avut această sansă (că nu ar fi putut spune că m-a salvat Dumnezeu), să-l las și eu în pace. El a fost *scara* pe care m-am înălțat și eu în postul meu”. Dar firea lui nu-l putea duce la asta. I se părea că viața mea tine de el, că-i aparține lui, că el dispune dacă voi mai trăi sau nu.

La 2 iulie, mergând pe stradă cu un cumnat de-al meu, el venea din spate și a trecut grăbit pe lângă mine ca și când nu m-ar fi observat.

Mare îmi fu surprinderea când iesind dintr-o stradă laterală, maiorul A. îmi iese în față.

- Mergi la noi? îmi zise.

- Nu domnule maior, ci la o lectie la un elev, prin apropiere.

- Ce mai fac fratele și sora d-tale? Știu că sunt bătrâni. Ce vârstă au?

- Fratele e în al 91-lea an, iar sora are 85 de ani, sunt însă bolnavi.

- Dumneata ești bine, precum văd... Dar dacă o să continui să mergi așa o să trăiești o sută de ani! și-a exprimat el îngrijorarea.

- Nu vă temeți, în corpul meu sunt metehne care nu se văd. Ele se pot arăta oricând, și atunci ... Și discuția noastră continuă pe un ton de nemulțumire din partea lui. Atunci i-am atras atenția că neputând scăpa de asuprirea lui mă voi adresa Bucureștiului. Dar sfidă:

- Chiar te rog!

Eu i-am replicat:

- N-as vrea să iau gradele de pe umerii cuiva, ci as vrea să fiu lăsat în pace ca fiecare să ne vedem de treabă.

- Ca să poti scrie, reluă el. Știu eu cât esti de stricat!

La aceasta am izbucnit:

- Dumneata vorbești, cel ce ai încercat uciderea mea? Eu vreau să nu te mai văd niciodată în viața mea! Auzi? Niciodată!

Și am trecut drumul lăsându-l singur pe trotuar. El mă amenință:

- Te chem eu mâine la mine, n-avea grijă, te chem eu!

- Numai că eu nu voi veni, căci pe dumneata nu te mai pot suferi și nu mai vreau să te văd niciodată la față.

Asa s-a terminat această neplăcută întâlnire. El poate voia să mă vadă de aproape cum arăt și cum mă manifest psihic. Interventia lui am considerat-o o provocare. Se credea atotputernic și voia să doboare *scara* pe care se ridicase ierarhic. Dar ce va face fără ea? Voia probabil să-i dau prilejul ca să mă cheme la Securitate.

Într-adevăr, a doua zi ofiterul de securitate de serviciu mă anunță că la ora 9:00 dimineata sunt programat să vin acolo, chemat fiind de colonelul Stanciu. I-am spus:

- Nu voi veni la invitația dumată. Să mă cheme domnul colonel Stanciu personal.

- Nu plecați de acasă, mi-a spus el, vă va chema domnul colonel Stanciu.

La ora 8:20 i-am auzit glasul la telefon. Îmi ceru amabil și politicos să găsim o zi când voi putea veni să stăm de vorbă. Mi-a spus să nu uit că „sabia nu taie capul ce se pleacă”. Nu mi-a venit în minte să-i spun atunci că tocmai pentru că fu plecat, sabia domnului maior Asaftei încercase să-l taie. Am stabilit întâlnirea pentru sâmbătă. Ea s-a desfășurat pe un ton civilizat, ba chiar mai mult, binevoitor.

Mi-a spus că ei nu pot face ceea ce spun și gândesc eu; că ar fi avut prilejul uciderii mele și nu au făcut-o pentru că nu

fac astfel de lucruri; că prestigiul meu moral ar scădea dacă as mai crede aceasta și dacă as mai spune-o și la alții; că maiorul Asaftei e colegul dumnealui și că trebuie să am și față de dânsul respectul cuvenit.

În apărarea colegului său de serviciu, maiorul Asaftei, care se afla și el de față, colonelul Stanciu a dat o dovadă frumoasă de mărinimie și de un admirabil spirit colegial.

Eu i-am spus că nu din gândire vine atitudinea mea, căci am cugetat înainte că acest lucru s-ar putea întâmpla, ci din experiența amară ce am avut-o. „Nu gândirea ci sensibilitatea mă împinge să merg în direcția în care merg”.

Am lăsat să se înțeleagă că maiorul Asaftei mi-a pricinuit prea mari neplăceri până acum pentru că întâlnirile noastre de acum încolo să se desfășoare într-un spirit constructiv. Ne-am despărțit frumos, curtenitor, iar colonelul Stanciu mi-a spus că am terminat cu anchetele și că e bucuros dacă ne întâlnim pe stradă să ne ridicăm pălăriile unul în fața altuia, ca niște oameni civilizați.

Maiorul Asaftei părea foarte trist și smerit. Niciodată nu-l văzusem așa. Mi-a dat buletinul spunându-mi cu o amabilitate necunoscută: „Ca să nu-l uitați și să veniți a doua oară după el”.

Poate i se făcuse unele observații. Actul nu-i reușise și a ieșit la lumină. Dacă reușea totul ar fi fost „în regulă”.

Acum nu mai brava: „Sic tranzit gloria ... Securității”.

### **Clipe de liniste și de asteptare**

Timpu trecea și mă bucuram de o oarecare liniste din partea Securității. Colonelul Stanciu nu m-a mai chemat niciodată. Se ținea de cuvânt: „Ai terminat cu noi”. Dar nu eram scăpat din vedere. Eram mereu ținut sub observație. Asta o simteam din manifestările unor agenți de-ai lor. Colonelul Asaftei, căci după iradierea mea fusese înaintat în grad, chemă



pe unii cunoscuti ai mei foarte apropiati si le smulse niste declaratii mincinoase contra mea, cum că în urma unor discutii purtate cu unii membri din familiile lor, am încercat să-i fac legionari. Unul dintre ei, înspăimântat de urmările declaratiilor sale, mi-a mărturisit că „a fost dus” si fără să-si dea seama a dat o declaratie grea împotriva mea.

Trecuse un an de zile de la întâlnire si acum colonelul Asaftei mă chemă să „justific” declaratiile ce le primise. Totul era o minciună. Eu i-am spus: „Cum ati putut smulge aceste declaratii mincinoase? Ele nu au nici un suport căci cei ce le-au dat sunt gata oricând să le tăgăduiască. Nu vă potoliti nicidecum. E timpul să fiti mai înțelept.” Și am dat o declaratie prin care am dezmintit declaratiile smulse împotriva mea.

În timpul acestei anchete, colonelul Asaftei mă privea fix drept în ochi, cum nu obisnuise altă dată. Aveam impresia că încearcă să mă hipnotizeze. Poate e si asta o metodă a Securității, mi-am zis. Era atât de stăruitor în a-mi prinde privirile, încât mă miram si cugetam în sine-mi: „Nervii lui vor birui oare nervii mei? Ar rezista el la ce am rezistat eu? El nicidecum nu va putea înfrânge nervii mei. Eu aici sunt mai tare decât el; nu am tinerețea lui si marea lui vigoare fizică, dar totusi în ce priveste nervii, sunt încă mai tare decât el.”

Prin 1937 am mers la Academia Teologică Andreiană din Sibiu. Era pe atunci rector distinsul profesor Dumitru Stăniloae. Studentii si profesorii erau toti strânsi laolaltă, după o sedință de hipnotism si sugestie făcută de vestitul hipnotizator Zamora. Acesta se afla în față cu profesorii. În fata tuturor am spus cu glas tare: „Domnule Zamora, încercati-vă arta hipnotizându-mă pe mine.” M-a privit câteva clipe si apoi a spus: „Dumneata nu poti fi hipnotizat.” Cum as fi putut să mă tem de privirile insidioase ale colonelului Asaftei? Încercarea lui dovedea cât de mult își iubea profesiunea si cât de mult dorea să-i fie devotat. Aici cinste lui.

Peste vreun an m-a chemat din nou să vadă „ce mai fac”. Era cu un prieten al său ajuns locotenent colonel cu mult înaintea sa. Cu acesta am rămas singur vreo 15 minute, colonelul Asaftei fiind chemat undeva. El mi-a pus câteva întrebări din care am dedus o totală lipsă de cultură și de inteligență. Era probabil un confident al lui Asaftei și un rău inspirator.

### **Nicolae Ceausescu**

Ceausescu tinea lucrurile din scurt. Pentru plata datoriilor externe el a supus poporul român la un aspru regim de înfometare. Nu se găseau alimente, cozile erau enorme și de multe ori așteptarea de a găsi ceva era inutilă. Un om primea pe lună un kilogram de carne.

Era un om fără milă. Se spune că trecând prin orase și văzând oamenii stând la cozi pentru cumpărături, s-ar fi exprimat: „Iată viermii, nu se mai satură!” Dar clasa de sus comunistă care forma 10% din populație trăia foarte bine și nu-i lipsea nimic. În timp ce poporul român era înfometat, trenuri după trenuri plecau cu alimente spre Uniunea Sovietică.

S-a înconjurat de o camarilă lasă și slugarnică care-l mintea și făcea tot felul de matrapazlăcuri spre a-l mulțumi. Când își anunța vizita undeva, umpleau magazinele cu produsele alimentare aduse cine știe de pe unde, spre a le etala, iar când pleca, toate erau retrase, magazinele redevenind goale. Sau aduceau în fabricile mari materialele luate din alte fabrici, ca el să vadă că ele sunt în bune condiții de funcționare și apoi după plecarea lui se duceau înapoi. Totuși el nu poate să nu fi fost informat, căci avea și frații și agenții lui care îi comunicau situația exactă. Dar el admitea această stare de înșelare. Domina totul cu cruzime și îi plăcea să i se spună: „Cel mai iubit fiu al poporului.”

Din timp în timp făcea vizite de lucru în județe. Atunci zeci de mii de oameni trebuiau să-i iasă în întâmpinare și să-l aclame. Ținea discursuri lungi și uneori elevi sumar îmbrăcați în costumele lor școlare, îl asteptau 4-5 ore, chiar mai mult, înghetând de frig. Domina întru totul Comitetul Central și Comitetul Executiv al Partidului Comunist. Se purta ca un semizeu mai presus de toți: poezii îi aduceau ode de slavă; superlativalele cele mai alese i se atribuiau, iar el le primea cu multumire. Devenise celebru. Diferitele academii străine l-au făcut membru al lor, dându-i titlul de „Doctor Honoris Causa”.

Sotia sa, vanitoasa Elena, tigancă incultă, a căpătat un rol foarte important în viața politică românească, ajungând să fie socotită prima femeie din România și a doua putere după bărbatul ei. Și ea a primit multe distincții de la diferite academii străine ca „savantă” în chimie. Dar ea era mai temută decât sotul ei căci era răzbunătoare.

Dacă Nicolae Ceaușescu a reușit să-i domine total pe toți sefii comunisti de la noi înseamnă că era un ins genial. Dar un geniu cu turnură diabolică. Dominarea era mai mult prin frică, căci nevăzut peste țară fâlfâia teroarea. Țara părea a fi ocupată de 50-60 de mii de securisti atotputernici. Și nu se poate spune că nu era între dânsii oameni admirabili, dar care se miscau într-un lant din care nu mai puteau iese.

Într-atât știuse să se impună într-un chip înșelător, încât și din străinătate erau unii care-l admirau și-l socoteau un om deosebit. Cât timp a condus România, nu s-a găsit în lume un mai mare propagandist ca el. A cutreierat lumea în lung și în lat, ducând peste tot cu banii noștri mesajul comunist. Te miri câtă energie a găsit în el pentru acest lucru. Era formidabil: pleca mereu la drum și iar la drum, spre a cuceri Africa.

În 1968 când Sovietele au ocupat Cehoslovacia, el a ridicat cu mari riscuri un protest colosal, fapt ce l-a impus atenției întregii planete, cât și simpatiei ei. Pe plan intern a

convocat Marea Adunare Natională, care a hotărât că „nimeni nu poate chema o armată străină în țară decât dacă Marea Adunare Natională hotărăște acest lucru printr-o sedință specială.” A luat această decizie pentru că Sovietele au intrat în Cehoslovacia și la cererea unor ofitieri trădători cehoslovaci, ca să-l răstoarne pe Alexandr Dupcek, singurul șef de stat comunist, cu o înțelegere mai înaltă asupra comunismului, un adevărat și admirabil filozof umanist, și pentru a nu se repeta la noi acest lucru. Astfel a închis drumul elementelor trădătoare și și-a întărit poziția.

În țară elementele tinere erau chemate la oras să lucreze în fabrici. Se depopulau astfel satele. Și Ceausescu făcea blocuri unde să-i așeze. Oare din grija de oameni ca să aibă locuințe? Așa se spunea. Dar nu era așa. Căci atunci de ce se demolau clădiri bune ca oamenii să intre în blocuri? Se spunea că Ceausescu s-ar fi exprimat: „Îi bag în blocuri, căci atunci ei vor depinde de mine total; le dau apă, lumină, căldură când vreau eu”. Deci nu grija de oameni îl împingea la acest lucru, ci ideea de a-i stăpâni total pe toți. Asadar robirea tuturor.

Ca să robească pe cât mai mulți, înmulțea exagerat numărul fabricilor și ca o consecință blocurile. Era un plan drăcesc de aservire totală a oamenilor. Satele române golindu-se de tineri, agricultura suferea. Recolta neavând cine să o adune, o strângea cu soldați, cu elevi și uneori scotea și oameni din fabrici pentru aceasta.

Se ordona ca la o anumită dată întreaga recoltă din țară să fie adunată, dar cum în unele locuri nu se putea îndeplini aceasta în termenul cerut, unii ingineri îngropau porumbul sub brazdă, comunicând că ordinul a fost executat. Când unii dintre țărani cereau ca să adune această recoltă, ca nu cumva să înghețe, cerând o cotă parte din ea, erau refuzați pe motiv ca nu cumva să se îmbogățească. Astfel se vede că grija față de om - „valoarea supremă”, principiul trâmbițat la toate adunările, nu era aplicat. Pentru ca să-l satisfacă pe Ceausescu, toate

cooperativele agricole de productie umflau cifrele recoltei, raportând rezultate enorme: 10-12 mii de kg de grâu la hectar, 20-50 mii de kg de cartofi la hectar etc. Nimeni nu raporta situatia reală. Toti minteau.

Ceausescu împins mai ales de Elena, tiganca lui, a devenit un satrap, un tiran feroce. Un grup de generali care pregăteau un complot pentru răsturnarea lui a fost prins si el i-a împuscat cu mâna lui, fără vreo judecată prealabilă si fără a comunica țării.

El călca toate legile țării si Constitutia pe care jurase după alegerea sa ca presedinte, si care jurământ îl consfinteau pentru postul său. Lucra în afara oricărei legi. Fiul său Nicu deveni un detractat. Betiv, abuziv teroriza pe unii. O herghelie de 400 de cai o pierdu la ruletă în Franta. Ajunse, cu bani desigur, seful tineretului comunist din lume. În această calitate ucise în URSS o tânără, fiica unui general, dar nu a făcut temnită, nici măcar nu a fost arestat. Nu stim cu ce pret va fi răscumpărat statul nostru crima lui.

Europa Liberă critica mult pe Ceausescu, mai ales politica lui economică. Altii din țară trimiteau scrisori de protest la acest post de radio. Dar, mirare - nimeni nu punea punctul pe „i” si nu arăta că întrucât el călca legile țării pe care jurase că le respectă, si jurământul pe care l-a depus si care-i întărea alegerea de presedinte al Republicii Socialiste România, el legal nu mai era presedinte si nimeni nu mai era obligat să-l asculte pentru că era sperjur.

Cu timpul, poate si din cauza senilității, dar mai curând din dorinta de dominatie, el a ajuns la aberanta idee să distrugă jumătate din satele țării si să bage sătenii în blocuri - „ca să fie si ei ridicati la nivelul orășenilor”, spunea cu perfidie.

Nu-si ascundea gândul ca pe stricata lui odraslă, să-l lase mostenitor în locul său: „dacă poporul român îl va alege, noi nu ne împotrivism”, spunea el.

Asuprirea devenise grea si tot mai greu de suportat. Ceausescu ducea România la o izolare crescândă. Europa vuia contra lui, considerând că o sfidează. Dar el era imperturbabil. Stătea pe jar, dar nu stia. În acest timp apăru pe arena mondială Mihail Gorbaciov.

### **Mihail Gorbaciov**

Noul sef al Uniunii Sovietice a fost o surpriză dintre cele mai uluitoare. El a constatat că sovietele au un pământ excelent, dar nu au porumb, grâu, alimente si că Uniunea Sovietică rămâne în urma statelor capitaliste, si dacă nu face o reformă nu le va mai ajunge niciodată. El făcu atunci o întoarcere de 180° de la dogmatismul comunist. I-a uimit pe toti. A răsturnat toate planurile si ale celor din Occident si ale celor din Orient. Era pentru a se da pământ țăranilor, pentru proprietatea privată, pentru întoarcerea la piata liberă. Nu era pentru un partid unic asa cum a hotărât Lenin ci pentru mai multe partide în competitie în a acapara puterea în stat. După 70 de ani de adâncire în comunist, acest om deosebit, providential as putea spune, scoate Sovietele la lumina unei libertăti care urma să crească treptat. Omul sovietic, acest rob al statului care avea două fete, una pentru serviciu si pentru treburile oficiale si alta pentru acasă si pentru prieteni, lepăda acum măstile si devenea om adevărat. Miracolul acesta se petrecea sub ochii nostri si îl mâna spre împlinire Mihail Gorbaciov.

Popearele comuniste aflate în sfera sovietică răsuflă iesind de sub controlul strict sovietic sub care au stat din 1945 încoace si își croiesc singure drumul spre libertate. Ele nu mai au o *libertate limitată* după interesele unității socialiste stabilite de URSS, după cum le-a declarat tiranul Brejnev, ci o libertate deplină: se pot misca după bunul lor plac. Unele din ele au

pornit cu pasi grăbiri spre Apus, spre reforme democratice, cum ar fi Ungaria. Iar însăși Gorbaciov îndemna la acest lucru.

Momentul venirii la putere al lui Gorbaciov va trebui consemnat în Istoria Universală ca un moment universal culminant. O întoarcere a omului spre sine. Milioane de oameni, zeci de popoare care au stat cu fruntea plecată timp de 40 de ani, iar altele 70 de ani, au ridicat fruntea și tind spre lumină, spre lumina lui Dumnezeu. Ateismul nu mai e obligatoriu. Dumnezeu e recomandat, bisericile se deschid, nu mai sunt magazii. Omul care în comunism își pierduse chipul lui Dumnezeu, acum se reîntoarce spre El, spre a si-l restaura. Din brute, oamenii se reîntorc la credință, spre a deveni oameni adevărați. Dar acest lucru numai în libertate este posibil. Și acest pas al libertății l-a făcut lent în Uniunea Sovietică Gorbaciov, făcându-l posibil și altora. Anul 1985 este începutul drumului spre lumină, anul venirii lui Gorbaciov la putere. El va trebui scris cu litere de aur pe frontispiciul parlamentelor popoarelor, pe usile bisericilor, în păduri și în câmpii.

Apusul salută acest început și întinde mâini frățești Răsăritului. Întâlnirile amicale între Bush, presedintele Americii și Gorbaciov, duc la reducerea și distrugerea armamentului nuclear; teama că lumea s-ar putea prăpădi în urma unui atac atomic dispare; armamentul atomic este tot mai redus prin înțelegerile ce urmară.

O nouă epocă începe în istorie. În spațiul est-european totuși se bucură și fac demersuri pentru a se înscrie pe noul drum care se deschide acum. Un singur om se opune cu îndârjire, Nicolae Ceaușescu. El socoteste pe Gorbaciov „un căzut”. Și la vizita pe care Gorbaciov a făcut-o în România, Ceaușescu i-a spus mintind: „Ceea ce faci dumneata acum în Uniunea Sovietică, eu demult am făcut în România”. Eu priveam cu bucurie reformele înnoitoare ce se fac în statele vecine și mă întristează faptul că Ceaușescu nu a luat startul odată cu ele pe

drumul libertății, rămânând în urmă. Se va trezi oare? căci ceasul deșteptării a bătut. O fi, poate avea o intuiție că întorcând-o spre Occident, era tot așa de rău și chiar mai rău decât tinderea spre Est? Ce era în capul lui? Nu! Ceausescu nu se trezea, se credea încă atotputernic. Prin ideea neamestecului în treburile interne ale țării, reprezentanții noștri la întâlnirile internaționale făceau greutăți în luarea unei hotărâri comune și desigur iritau. Ceausescu uita că semnând unele acte cu caracter internațional nu mai avea o libertate absolută, ci una limitată de angajamentele ce rezultau din actele semnate, dar el continua să lucreze ca un autocrat. Treptat, treptat, izola România.

El a reușit să scape de toate datoriile externe, succes ce-i dădea o oarecare independență, scotându-l de sub controlul finanței mondiale. Simțind că se izolează, își spunea: „ce fac eu nu e izolare”. Prea comunist, el nu admitea nici o abatere de la doctrina comunistă și nu vroia să intre în fluxul nou al evenimentelor din Răsăritul Europei și în felul acesta punea în primejdie viitorul României, izolând-o.

Te mirai câtă luciditate și justă înțelegere a dovedit în politica externă înainte (căci în cea internă a fost cu totul deficitar și greșit) și cât de obtuz și orb se arăta acum când ar fi trebuit să iasă din doctrina în care crescuse.

Când Gorbaciov a dat un nou curs istoriei, eu cugetam că Ceausescu va convoca Comitetul Executiv și Comitetul Central al Partidului și va pune în dezbatere problema: „Ce facem acum când conducătorul celui mai puternic stat comunist se abate de la doctrină și merge pe un drum nou?” Cugetam că însisi frații lui se vor strânge într-un consiliu de familie ca să-l întrebe: „Unde ne duci, ce facem acum?”

În acest timp, neputând oficia slujbe religioase, m-am apucat de unele traduceri. Astfel am tradus din franceză cartea lui Raymond Moody: „Viața de după viață”, din traducerea franceză a lui Paul Misraki; „Marii mistici ruși” de Tomas



Spidlik; „Vizionarii” de Olivier Clement, „Femeia si mântuirea lumii” de Paul Evdochimov; „Hristos si tineretul” de Tihomir Toth. Urmăream cu multă atentie si evenimentele politice din lume. Mă bucuram de schimbările treptate ce se făceau în statele din jurul nostru. Îi vedeam pe unguri alergând repede spre vest. Îmi ziceam: „Sunt realisti duc o politică cerută de momentul actual, însă ei sunt oportunisti”. Ideile si principiile la ei contează mai puțin. Vor să fie întotdeauna cu cei mai tari, sacrificând oricând principiile sau o prietenie, dacă altii cu alte principii au devenit mai tari.

Iată bunăoară, după ce au făcut curte asiduă nemtilor după primul război mondial si mai ales lui Hitler, când acesta a ajuns stăpânul Europei, au primit un cadou nemeritat: Ardealul de nord. Dar după bătălia de la Cotul Donului, când la 19 noiembrie 1942 rusii au rupt frontul german cu o izbândă formidabilă în consecințe, ungurii considerând că nemtii ar putea pierde războiul, au si încercat să iasă din alianta cu ei încă din martie 1943 si să facă „cotitura”. Dar „figura” nu a reusit. Nemtii au ocupat Ungaria, au răsturnat guvernul l-au scos din temnițe pe maiorul Szálási si au fost siliti să continue războiul. Ungaria a fost supravegheată de o armată de 160.000 de nemti, care a ocupat-o până la sfârșitul războiului. Acum, lepădându-se treptat de comunism erau îmbrățișati de Occident.

Era limpede că stând pe loc când toti se miscau, Ceausescu va rămâne în urmă. Dar el nu vedea. Ba chiar dorind să întărească comunismul la noi, ajunsese să plănuiască distrugerea a jumătate din satele țării si să bage țărani în blocuri. Era atât de anormal si atât de nebun că te miri cum a stăruit în acest plan, cu toate împotririile ce le simtea în țară si în străinătate.

Îmi ziceam: Cum? Este absolut singur în conducere anul acesta? Unde sunt colegii lui ca să-l oprească, ministrii, Comitetul Central si cel Executiv, unde sunt? Nici unul nu

pricepe situatia? Nici unul nu îi arată greseala? Atâta slăbiciune la niste conducători nu prea s-a întâlnit în lume.

Deci Ceausescu mergea înainte pe drumul lui când alții mergeau înapoi. Nădărduiiau unii că la noua alegere de presedinte se va retrage sau nu va mai fi ales. Dar el tocmai acum tinea cu tot dinadinsul să fie reales. Dar realegerea a fost atât de forțată cum nu a mai fost niciodată înainte. Cele câteva mii de fruntasi, vreo 4.000 care l-au reales au fost dusi la Bucuresti în anume locuri aranjate de Securitate unde să stea până la vot, nu unde ar fi voit ei, si după vot adusi cu masinile acasă, fără să fi fost liberi în Bucuresti să stea de vorbă unii cu alții. Deci teroare cu proprii guvernanti. Nici o libertate de miscare, de dezbateri, de hotărâre liberă. Dar ajunsi acasă, nici unul nu si-a dat demisia din postul său si nu a depus carnetul rosu. Nici un protest public, nimic. Atâta lasitate si lipsă de onoare nu era cunoscută la noi. S-au dovedit cei mai josnici dintre toti cei ce au guvernat în România până acum.

### **Doina Cornea**

Situatia a devenit disperată. Auzeam glasuri în care unii își exprimau revolta si neputinta de a mai suporta situatia. Răsună atunci un glas ca un tunet de la Cluj: era al profesoarei universitare Doina Cornea. Neputând vorbi direct, ea a adresat prin intermediul Europei Libere de la München lui Ceausescu, prin două scrisori, un protest vehement, dur dar politic, în care îl învinuia pe acesta de călcarea legilor, că a făcut din România o țară „ocupată” de vreo 60.000 de securisti. Atâta curaj a uimit, dar a uns ca un balsam inimile românilor.

Deodată s-a ridicat în stima si admiratia tuturor celor ce doreau o schimbare. A fost chinuită, a fost bătută, cu domiciliul obligatoriu acasă, dar nu a renunțat. A dat dovadă de un suflet mare.

Priveam cu bucurie schimbările din statele comuniste din jurul nostru și îmi venea să urlu de durere când vedeam întepenirea noastră în doctrina comunistă, și nu se întrezărea nici o schimbare.

În sfârșit apare un protest a șase membri vechi ai Partidului Comunist în care i-au arătat călcarea Constituției, izolarea României și conducerea lui Ceausescu autoritară, tiranică și ignorarea nevoilor țării. Ecoul a fost salutar, dar Ceausescu a rămas neînduplecat.

O întâlnire Bush–Gorbaciov în insula Malta a adus hotărâri secrete necunoscute încă privind statele comuniste. Acolo s-a hotărât și soarta României. Mă temeam să nu fi fost vânduti a doua oară ca la Yalta și să ne găsim iară în zona de influență fără stirea și fără voia noastră. Dar dacă Ceausescu ar fi cedat, probabil că nu mai era nevoie de întâlnirea de la Malta.

Securitatea în acest timp nu mă mai tulbura; însă stătea în supraveghere cu ochii deschiși. Șefa județului, Maria Gheorghe, prea coruptă și asupritoare, a fost schimbată și în locul ei au adus o altă femeie în fruntea județului, doamna Leustean.

Cei șase membri vechi ai partidului care au avut curajul întârziat să-i arate lui Ceausescu ruina spre care împinge țara, erau ținuți sub o supraveghere strictă și nu puteau părăsi țara. Ei nu au avut curajul să-i spună că prin faptul că și-a călcat jurământul pe care l-a depus după alegerea ca președinte, a căzut din postul în care stătea și nimeni nu mai era obligat să-l asculte. Se pare că Silviu Brucan, evreu din România, a compus protestul pe care l-au semnat și ceilalți cinci.

De unde în 1968 prestigiul lui Nicolae Ceausescu era enorm în lume, după vehementul protest contra Sovietelor pentru ocuparea Cehoslovaciei, acum se auzeau tot mai multe glasuri în Europa împotriva lui, spunând că o sfidează.

## Frontul Salvării Nationale

În negura ce plutea peste țară și în teroarea suspendată ce plutea și ea deasupra tuturor, s-a auzit un zvon: există nevăzut un Front al Salvării Nationale în interiorul țării. Dar nu stia nimeni din muritorii de rând ce e și din cine este compus. Era totuși ca o speranță vagă ce apărea la orizont. Unii nu credeau în el.

Între timp psihologia multimei se schimba treptat. Inimile se inflamau. Un foc al nerăbdării s-a aprins în ele: ardeau. Un act de revoltă s-a ridicat în 1987 la Brașov. Ceaușescu era contestat de muncitorii de la Steagul Rosu, tablourile lui zvârlite în drum și călcate în picioare.

Revolta a fost înăbușită cu greu. Câteva sute de muncitori au fost duse la București și au trecut prin grele anchete și nu știu cine și câți s-au mai întors sănătoși acasă.

Steaua lui Ceaușescu apunea, dar el se încăpătâna să nu observe și să nu vadă că este nevoie de concesiuni, ba mai mult: de schimbări radicale. Dictonul vechi „Când zeii vor să piardă pe cineva îi iau întâi mințile” se vedea acum aplicat la acest om neînduplecat. Când totul trosnește în jurul tău, nu trebuie să vezi de ce? Stai în beznă și nu cauți o lămurire? Și dacă nu vedea el și nu auzea el, nu trebuiau să-i spună cei din jur? Dar ei tăceau. Aici este lipsa de caracter și de răspundere a lor. Tăceau când totul mergea la vale.

Schimbările din jurul țării noastre erau evidente și mergeau înainte. Nu mai era un secret, Gorbaciov le propulsa. Trebuia să fii orb dacă nu vezi că iesind din curentul de gândire și acțiune nouă, dacă te încăpătânezi să rămâi ce ai fost și nu ce trebuie să fii te prăbusești. Un politician nu trebuie să se

adapteze la realitățile ce apar? Nu trebuie să fie suplu, viu și nou precum este viața? Întepenirea este moarte. Și el mergea spre ea, dar ne ducea cu el și pe noi. Și tot mai mulți erau îngrijorati de continuarea cu pași noi pe drumul vechi. Pentru el distrugerea satelor era mai actuală ca oricând. A devenit acum nu numai inactual, anacronic, ci și foarte periculos pentru viitorul țării. Înainte era în ritm cu alții și nu putea ieși ușor din el chiar de ar fi vrut. Dar acum alții au schimbat ritmul, și nu nemotivat: nu mai mergeau lucrurile în ritmul vechi și tu nu te bucuri și nu vrei să-l schimbi? Când totii depindem tot mai mult unul de altul și ce se întâmplă într-un loc de pe planetă nu mai este un fapt particular, ci are efecte și asupra altora, tu risți acum o izolare? O ieșire din rând? Dacă țara ar cere asta ar mai fi ceva: asculti bătăile inimii poporului tău. Dar dacă și poporul tău și toți cei din jur cer o schimbare, ce mai aștepti, nu trebuie să o faci? Și el n-o făcea, mergea în contratimp. De aceea o ură surdă mocnea în inimă. Nu numai țărăniile îl numeau acum *dusmanul* ci din ce în ce mai mulți.

## Revolutia

Schimbările din jurul nostru mergeau înainte peste tot. Oamenii ieșeau din chinga strânsă în care fuseseră cuprinși. Era ca o explozie: lantul se rupea cu zgomot peste tot. La noi nici o mișcare. Atenția Securității se îndrepta mai mult asupra românilor și nu observa tribulațiile duse de unghurii și țiganii care deveniseră agresivi și de o rară impertinență la cozile de la cumpărături.

Se auzea batjocura: „Românii sunt de mămăligă și

mămăliga nu explodează”. Pe la Europa Liberă se comenta uneori: „Poate românii au spiritul mioritic; acceptă moartea ca un destin, cu supunere, ca ciobanul din balada Miorita”.

Mă durea inima când auzeam aceste comentarii despre alesul meu popor. Cât de puțin era cunoscut! Una din calitățile lui cu care a străbătut în istorie a fost marea lui răbdare. Însă izbucnirile lui în istorie au fost ca un tunet și au zdrobit pe adversari. Să nu uite că state bine organizate ca cel bulgar și sârb și cel unguresc au fost desfiintate, cel bulgar 500 de ani, cel sârb 400 de ani și cel unguresc 340 de ani, iar statele române au rezistat ambele, Muntenia și Moldova, deși erau state *noi*. Reamintesc că *noi* am oprit expansiunea turco-tătară spre Vest. Și dacă nu eram tari foarte probabil că ungurii nu mai erau ca popor astăzi. Au trăit la adăpostul nostru și al Austriei.

Și ce vedem acum? În loc de recunostință ungurii ne sfidează cu semetie. Ei care *au existat prin alții și nu prin ei însisi*. Iar în spațiul acesta eroismul cel mai sublim nu l-au manifesta decât românii și sârbii.

În ce privește revoluția ungarilor din 1956, care a arătat o unitate desăvârșită a unui popor în străduinta de a lepăda jugul comunist, unitate care e una din cele mai mari calități ale unui popor, consider că a fost un act pripit, o greșală politică care a îndârjit pe sovietici și a dus la înăsprirea climatului social și politic în tot spațiul dominat de soviete. Reacțiunea Brejnev cu libertățile statelor comuniste limitate, e dovada.

Românii „mămăligi”? Ei care au uimit pe nemti la Mărăsești, Mărăști și Oituz? Și care s-au arătat ca unii din cei mai buni ostasi ai Europei? Să ferească Dumnezeu pe cei ce îi îndârjesc să iasă din sfânta lor răbdare și tolerantă!

Cupa răbdării se umplea. Cu cât celelalte popoare se îndreptau spre Vest cu schimbări launtrice, cu atât la noi neliniștea creștea și răbdarea mergea spre margini.

Sufletele milioaneilor de oameni erau prea pline de dorul schimbărilor și de ură pentru cei ce le împiedicau să vie. Nu trebuie să fi profet ca să vezi să vine furtuna la noi.

Cu mai bine de o lună înainte de evenimentele din 16-22 decembrie 1989, analizând cu prietenul meu preotul C. Tutuianu situația politică de la noi constatam că ne găsim într-o stare pre-revoluționară. Războiul civil bate la ușă. De azi înainte în orice zi poate izbucni o revoluție la noi. Momentul cel mai probabil e Crăciunul sau ziua „Republicii”, 30 decembrie. Dacă ea nu va izbucni până atunci în nici un caz nu vom putea ajunge cu această situație până în aprilie 1990.

Cupa se umplu. Semnalul I-a dat un popă ungur, spion necunoscut: Tókes Laslo, preot reformat-calvin, alungat, se zice, de la Dej la Timisoara pentru că propovăduia iubirea liberă.

Timisoara era cel mai bun loc. Manifestând un sovinișmaghiar, guvernul a hotărât mutarea lui la 16 decembrie 1989; el se împotrivi. Parohienii îl apărară. S-a iese în stradă și

rândurile ungarilor care îl însoteau prin chemarea simplă: „Veniti cu noi!” au crescut. Zilele 16-18 decembrie erau zilele unui început de revoluție la Timisoara.

Apoi în Timisoara trageri si distrugerii totale ale prăvăliilor, restaurantelor în zilele ce urmau. Haos, neliniste, zeci de morti. Cine trăgea? Securitatea română? Nu. Armata? Poate. S-a tras în copii ce voiau să se ascundă în biserică. Acest act nu mai putea fi românesc. Românii nu puteau trage în copiii lor. Dar cine trăgea atunci în ei? Alții. Cei ce voiesc micșorarea numărului românilor în Ardeal si mai mult decât atât: peste tot. Acestia erau ungurii. Se crede si este aproape dovedit că la Timisoara au actionat 11.000 de soldati unguri, pregătiti în Ungaria de atac si cu consimțământ străin. Și acolo au mai actionat si alții: 10.000 sovietici. Au fost acolo zeci de morti si orasul e numit „martir”.

Dar faptele de la Timisoara au făcut să se verse paharul răbdării în toată tara. Populatia Bucurestiului a iesit în stradă în zilele de 19-20 decembrie. Tot Bucurestiul vuia. Iesiri în stradă si în alte orase: în Sibiu, Brasov, Buzău. Revoluție. Situatia nu mai putea fi stăpânită. Trageri cu armele în diferite orase. Timpul era prielnic iesirii în stradă, nu era rece. Dumnezeu însusi favoriza schimbarea dorită de oameni prin vremea caldă din decembrie. Ceausescu este îngrozit. Vrea să vorbească multimii si face promisiuni, dar multimea îl huiduie. Ca să nu fie înconjurat si linsat, Securitatea îl retrage. Îngrozit fuge cu



elicopterul dar se răzgândește și revine să plece cu avionul. Este prins de cei patru ofiteri care îl păzeau și este predat Revoluției.

În fruntea Revoluției apar pe la ora 4 după amiază în 22 decembrie domnii Ion Iliescu, șeful Frontului Salvării Naționale, Petre Roman, Silviu Brucan care captează Revoluția și o dirijează.

Pe la ora 5 Brucan arestează pe generalul de securitate Vlad pe consideratia că nu este sigur că este alături de Revoluție chiar când declara aceasta. M-am îndoit de sinceritatea acestui evreu. Consideram că are un interes să-l aresteze.

Lupte grele în București și în țară. Aflăm că Bucureștiul are galerii necunoscute la subsol, de unde cei fideli lui Ceaușescu, tineri crescuți în cultul lui se luptă cu îndârjire. Sunt arabi, libieni, poate unii români ce fuseseră dați din pruncie să fie crescuți de stat, toți luptau cu îndârjire. Era ceva uluitor, oamenii nu se mai temeau de moarte. Cu avântul cel mai dezinteresat tinerii s-au aruncat în lupta pentru eliberare.

Era ceva cu adevărat uluitor. Bush privind Revoluția română a declarat: „Sunt uluit!” Dar uluiți erau cu toții.

Generalul Milea, șeful armatei, nevoind să tragă în oameni, a fost împuscat de Ceaușescu la 21 decembrie sau s-a sinucis.

Sovietele au dorit să intre în România în timpul Revoluției, pe la Ungheni sau prin sud pe la Reni, dar ofiterii loiali statului român i-au împiedicat; trecerea peste poduri și

prin vad era minată. Ei au încercat să intre cu sila și nu au renunțat decât când li s-a spus că nu este nevoie de ei și că locurile de trecere sunt minate.

Lupte grele în țară în fiecare zi până după uciderea pripită a Ceaușestilor în ziua de Crăciun, în urma unei judecăți sumare. Moartea lui Ceaușescu a grăbit încetarea luptelor interne de la noi. Cei ce îi juraseră credință nu mai aveau pentru ce să mai lupte.

Ceaușescu se îngrijise ca în cazul unei ridicări interne contra lui să fie ajutat de armate străine, africani și asiatici. Se pare că au și intrat ceva străini în ajutorul lui, dar africanii gata să intervină cu aviația și cu flota au fost opriti de Bush iar asiaticii de Gorbaciov. Acest lucru arată cât de lipsit de patriotism era acest om Nicolae Ceaușescu, cât de scelerat și de dornic de putere.

Luptele au mai continuat câteva zile și după moartea lui. Adversarii Revoluției erau chemați să predea armele fără să fie pedepsiți. Din galeriile subterane din București, printr-o ambuscadă au căzut vreo 6.000 de luptători ceaușisti. Treptat lucrurile se linisteau. Generalul Nicolae Militaru, seful armatei, agent al sovietelor, pensionar reactivat, prin schimbările ce le făcea cadrelor de sus ale armatei, reîncadrând generali prieteni ai sovieticilor, a devenit suspect și cadrele sănătoase al armatei s-au ridicat și au cerut înlocuirea lui. A venit Stănculescu care părea om de încredere și patriot fidel României.

Luptele au mai continuat lent dar Frontul Salvării Nationale stăpânea situația. La Timisoara s-au adus mari hotărâri: se cerea schimbarea totală a conducerii numită neo-comunistă și căderea totală a comunistilor, a comunismului. Se striga: „Jos comunismul!”, lucru cerut de simțirea majorității lumii. Dar atât la Timisoara cât și la București la Universitate, săptămâni întregi oameni de cea mai bună calitate și cu sufletele cele mai curate, strigau nu numai „Jos comunismul!” și „Jos Securitatea!”, ceea ce era foarte bine, ci chiar și „Jos armata!”, ceea ce era foarte rău. Bine intentionați, admirabil chiar, cu cereri perfect legitime pentru alt moment, dar ei n-au înțeles că acum era nevoie de stabilitate și de unirea tuturor și că la momentul actual pentru stabilitatea în România, aceste două cereri din urmă nu se puteau primi, căci ar fi dus nu numai la lupte interne, ci și la lăsarea țării fără apărare la o eventuală intervenție străină.

Armata în acest timp s-a dovedit de cea mai mare utilitate și a dat dovadă de cel mai înalt patriotism, de înțelepciune și de un admirabil tact, simț al răspunderii și de bun simț. În toiul frământărilor interne, ea a rămas ca un element de stabilitate și de răspundere, un element de echilibru și chiar de arbitru al situației. Slavă ei!

În schimb, ungurii ardeleni, cărora propaganda maghiară le infiltrase ideea că în frământările ce vor fi la schimbarea conducerii comuniste de la noi, ei ungurii din Ungaria cu ajutor

străin vor interveni si vor anexa Ardealul Ungariei, deci ei vor fi stăpânii Ardealului. Cum s-au rezolvat lucrurile la noi, pentru ei a fost o mare deceptie. Nebunescul lor vis, neacceptat de orice minte echilibrată, nu s-a împlinit. Mica Ungarie de 93.000 de km<sup>2</sup> voia să ia României, tară de 237.000 km<sup>2</sup>, Ardealul unde românii în toate judetele, afară de secuime, sunt majoritari cu procentajul de 75% până la 92% în judetul Arad.

S-au putut auzi cuvinte strecurate indiscret de câte o unguroaică sau secuiancă, prietenă de inimă cu vreun român venit la băi la Borsec sau Covasna, cu ani de zile înainte de Revoluție: „Cred că anul viitor veti veni cu pasaport aici la băi.”

Sancta simplicitas! Și acestia cei credeau aceasta nu erau putini. Cât de usor sunt înselati oamenii! Dar vai de cei ce înseală oamenii astfel si se lasă ei însisi înselati, producând neliniste în suflete, frământări, lupte, ucideri. Și te gândești că sfinții îngeri au vestit în noaptea sfântă a Nasterii Domnului că i se trimite lumii un Mântuitor, care va aduce „pace pe pământ si între oameni bună voire”.

Unde e creștinismul ungarilor de la Budapesta? El e o pânză subtire de mătase peste un trup încă păgân si barbar.

### **Frământări**

Situatie tulbure mai multe zile. Neliniste, haos, frământări. Frontul Salvării Nationale a deschis granitele si a dat drumul din temnite detinutilor de drept comun, lucru care a sporit haosul si

nelinistea.

Se fac alegeri de presedinte al țării, domnul Ion Iliescu iese cu mare succes. Se fac alegeri. Fostii comunisti câștigă alegerile.

Structurile comuniste rămân la putere.

Silviu Brucan vrea să limiteze comunismul la guvernarea lui Ceausescu, uitând marile crime si fărâdelegi dinainte de el. Petre Roman, evreu ajuns prim ministru, declară falimentară industria noastră si lucrează în asa fel ca si când ar fi dusmanul țării. Tonul presei devine violent, pățimas. Ungurii pizmasi ridică capul cu pretentii ridicole. Dar evreeii care conduc la noi îi satisfac spre uimirea tuturor.

Ungurii atacă România în tinuturile secuizate si strigă că sunt asupriti în România.

În Germania si în alte țări din Apus, apar mereu scene în care ungurii sunt stâlciti din bătaie de români, în Transilvania. E o uimire. Cei ce îi cunosteau pe români erau mirati, fiindcă nu-istiau asa de bățausi.

Cum realitatea era cu totul alta? Cum se explică atunci că la televiziunea din Ungaria se arătau scene din Transilvania cu uciderea ungarilor?

Simplu! Printr-o miselie a Ungariei. Se organiza în diferite locuri din Ungaria două echipe care se băteau, una erau români si alta ungurii si românii băteau pe unguri. Și apoi Ungaria transmitea: Iată ce se petrece în Ardeal! Cum sufăr bietii unguri! Trebuie autonomia Ardealului sau alipirea lui la

Ungaria, pentru protectia ungarilor atât de asupriti.

Și asa înșelau lumea neinformată din Apus. Perfidia ungarilor era imensă! Dar si pedeapsa lor va fi mare.

Nestăpânind situatia, domnul Ion Iliescu cheamă în ajutor minerii din Valea Jiului. Ei au făcut prăpăd în unele locuri din Bucuresti.

Imaginea României se strică în lume datorită asaltului unei propagande unguresti nemaipomenit de mincinoase, precum si a presei evreiesti. Se vede la noi paradoxul următor: Evreii care au dus-o bine în România în timpul războiului si întotdeauna, dar în Ungaria au fost ucisi 600.000 dintre ei, atacă pe românii care i-au apărat si sprijinesc pe ungurii care i-au ucis.

Moneda noastră se prăbuseste treptat.

După toate semnele România e victima unui atac ideomasonic exercitat prin Fondul Monetar International si prin agentii lor din guvernul român. Ne prăbusim lent economic. Preturile mărfurilor au crescut exorbitant. Savantul român Rugină a dat solutia redresării economiei noastre, dar Petre Roman nu l-a ascultat.

Asist îndurerat la tot ce se petrece la noi. Unde mergem? Vom fi pierduti? Suntem la răscruce cum n-am mai fost si vin atacuri din toate părțile. Și toată lumea e la răscruce – de altfel.

Matadorii internationalismului, în dosul căruia stau evreii, cer o Nouă Ordine în lume, cu unirea tuturor statelor, cu un

guvern suprastatal. Ei vor distrugea ideii nationale si a crestinismului. Asta înseamnă distrugea noastră si a tuturor natiunilor. Dar natiunile sunt niste entități naturale nu niste entități fictive. Asa le-a lăsat Dumnezeu si asa s-au manifestat ele în istorie. Cartea noastră de identitate o constituie sufletul nostru românesc cu toate componentele lui, în care credinta ortodoxă e un element principal.

Mă uit în jur; dusmănie, lipsa unui prieten sincer. Imperiul sovietic se destramă. La fel Iugoslavia se destramă în convulsii puternice; război intern.

Spriijiniti de o lume nelămurită, ungerii cu gura hulpavă cer „federalizarea” Ardealului. Sunt într-o ofensivă murdară, uitând marile crime pe care le-au făcut în Ardeal, în Ucraina - subcarpatică si în Iugoslavia.

Mă uit mai departe: da! Văd un prieten. E China. E adevărat, e departe, dar e mare, un miliard două sute de milioane de oameni. Iar sefii lor au declarat că chinezii „sunt frati de arme” cu românii. Această declaratie au făcut-o lui Ceausescu, dar prietenia s-a legat înainte de Ceausescu, în 1950 – 1952, după războiul din Coreea, când România a ajutat mult pe chinezi.

Actele de prietenie făcute pentru noi de chinezi în câteva rânduri, cel dintâi după ocuparea de către sovietici a Cehoslovaciei în 1968, apoi câteva după Revolutia noastră par a confirma sinceritatea si trăinicia acestei prietenii.

Mă gândesc că si polonezii ar trebui să aibă puțină recunostință față de noi, care le-am arătat bunăvoință si omenie în 1939 când învinsi în războiul cu nemtii i-am lăsat să fugă pe la noi. Dar nici un semn de recunostință nu se vede încă de la ei.

Nădejdea cea mare e în Dumnezeu. E singurul nostru spijin. După toate semnele El e cu noi, iar El e invincibil. El e cu noi fiindcă si noi suntem cu El si nu L-am părăsit, cu toată propaganda comunistă. Poporul român a rămas crestin. Și dacă indivizii de la noi si ieri si azi fac multe fărădelegi între ei, neamul românesc n-a făcut niciodată si nu face nici azi fărădelegi față de alte neamuri. El n-a făcut războaie de cucerire si 400 de ani a ajutat toate popoarele din Balcani subjugate de turci si a tinut piept turcilor si tătarilor apărând Apusul.

De aceea, eu sunt optimist. Planurile împotriva noastră nu vor reusi, nu vor putea să reusească, desi noi suntem slabi. Dar dacă din punct de vedere militar suntem slabi, suntem cu totul tari în dreptul nostru, în adevărul, în omenia si bunătatea noastră funciară(?), în sfânta noastră credință.

Să admitem, ipotetic, că se va crea o Nouă Ordine, unirea statelor si un guvern suprastatal. Va putea ea să distrugă fundamentele pe care au stat neamurile: ideea natională si ideea crestină? Eu zic că nu. Și sunt cu totul convins de asta, chiar dacă popoarele vor fi guvernate si silite să meargă pe drumul pe care îl indică guvernul suprastatal, tot nu se va reusi. De ce? Pentru că s-ar distruge opera Domnului nostru Iisus Hristos. Și Dumnezeu nu va permite să se distrugă opera Sa.

Să admitem că sub presiune cei mai multi oameni vor



părăsi credința în Dumnezeu și ceilalți vor sta în chinuri, sub asuprire, nici atunci nu se va reuși în planurile antidiavole.

Căci atunci când oamenii vor părăsi pozițiile lui Dumnezeu, atunci Dumnezeu Însuși va interveni să apere pozițiile Sale, pe ai săi, credința sa, opera Sa.

Și-ar putea cineva imagina că Dumnezeu ar sta „cu mâinile în sân” ca un neputincios, privind cum dușmanii Îi distrug opera, planurile și pe cei ce Îi slujesc? Nu! E cu neputință. El ține la opera Sa și la cei ce Îl iubesc. El nu se va lăsa detronat de fiii cei răi ai oamenilor și de aceea ne-a avertizat prin proorocul Isaia: „*Eu sunt Domnul și acesta este numele Meu. Nimănui nu-i voi da slava Mea*”(Isaia 42,8). Și mai departe zice: ”Eu sunt: înainte de Mine n-a fost Dumnezeu și nici după Mine nu va mai fi! Eu, Eu sunt Domnul și nu este alt izbăvitor afară de Mine! Eu sunt cel ce am vestit, Cel ce am izbăvit și Cel ce am prezis și nu sunt străin de voi. Voi sunteți martorii Mei, zice Domnul. Eu sunt Dumnezeu din vesnicie și de aici încolo Eu sunt! *Nimeni nu poate să iasă de sub puterea Mea și ceea ce fac Eu cine poate strica*”(Isaia 43,10-13).

De aceea eu stau cu totul liniștit și aștept desfășurarea istoriei cu convingerea că, în anii imediat următori, chiar Dumnezeu va interveni în ea dirijând-o spre împlinirea scopurilor Sale și pedepsind pe cei ce I se împotrivesc. Atunci se vor convinge toți că Dumnezeu există, că e prezent activ în lume, că e atotputernic și că de mâna Lui nimeni nu scapă și că

nimeni nu poate strica opera Sa.

### *Consideratii generale*

Am străbătut o epocă din cele mai grozave si mai dramatice din istorie. Am îndurat urmările a două războaie mondiale, care au venit cu prăvălirile si răsturnările lor mari si surprinzătoare. Putine generatii din lume au avut nenorocul să suporte atâtea greutăți în viata lor.

Mă întreb cum a fost posibil? A fost o fatalitate? Toate durerile prin care a trecut lumea erau inevitabile? Nu! Ele sunt urmare a unor mari greseli si nu a unor oameni de rând, ci ale celor mai mari personalități, sefi de state, care au condus lumea în acest timp. Ei sunt: Stalin, Hitler, Churchill, Roosevelt. Dar dacă de la cei doi dintâi, nu se putea astepta nimic bun, de la Churchill si Roosevelt se astepta tot binele, căci erau sefi ai unor state democratice, cu niste popoare care n-au suportat tirania.

Cum de a venit răul chiar de la ei? Din cauza a două păcate mari: *egoismul national si dorul de putere*.

În Statele Unite începutul răului s-a făcut în anul 1940 când americanii au permis presedintelui lor Roosevelt, care venise la putere în 1932 cu partidul democrat, ca după două guvernări să candideze si a treia oară la presedintia Statelor Unite. Marele si genialul Washington, primul presedinte al Americii, a stabilit rânduiala ca nici un presedinte al Americii să nu aibă decât două guvernări. Rugat să candideze a treia oară la presedintia Statelor Unite, fără contra candidat, el a refuzat ca să nu se pară că este mânat de dorul de putere. Și asa s-a fixat o

traditie în Statele Unite ca presedintii ei, oricât ar fi de iubiti, să nu candideze a treia oară. Și cine putea fi mai iubit decât întemeietorul statului american: Washington? Nimeni n-a călcat această nobilă și înțeleaptă traditie americană timp de 164 de ani, de la 1776 până la 1940.

Dar iată Roosevelt, desi foarte bolnav, dornic de putere, a întrerupt această traditie și a candidat si a treia oară. Aici e o greșeală a nobilului și generosului, dar poate și naivului, popor american, că i-a permis aceasta, și apoi, mult mai grav bolnav și cu un picior în groapă, același dor de putere l-a sedus să candideze și a patra oară, în noiembrie 1944. De acum, fostul mare bărbat de stat, era senil și neputincios. Rusii s-au jucat cu el, atât la Teheran în 1943, cât și la Yalta 1945, ca și cu un copil bolnav, inapt și pornit pe drumul mortii. Că el a cedat apoi satanicului Stalin tot ce acesta a îndrăznit a-i cere era un lucru de la sine înțeles.

*Deci, primul mare păcat: dorul de putere apartine unui presedinte al Statelor Unite. El e izvorul a mii de păcate de mai târziu.*

*Al doilea mare păcat: egoismul national apartine lui W. Churchill, primul ministru al Angliei.*

Mare ca un semizeu între anii 1939 și prima jumătate a anului 1943, cu o voință de fier și cu un suflet înalt, a ajuns apoi mic ca un pigmeu, cu un egoism national englez nesăbuit, cu un cinism nepermis, a sacrificat o parte a Europei și a făcut-o cadou lăcomiei lui Stalin. Prin actul lui josnic Anglia n-a câștigat nimic căci sovieticii au fost prea perfizi, iar el s-a umplut de ocară. Mii de blesteme au căzut peste capul lui după aceea de la popoarele subjugate de sovietici.

Singura scuză care i se poate aduce e că nu mai era în deplinătatea funcțiunilor sale sufletești când semna actele de sacrificare a popoarelor ce cădeau sub robia rusilor, nu în „sfera” de influență, ci în *robia* lor, căci *robie* a fost. Dar el nu guverna singur în Anglia.

Aceasta este o parte a începutului rău ce a urmat. Dar trebuie să deducem că spre a se fi putut face aceasta în U.S.A trebuia o atmosferă comunizantă, ateizantă și prosovietică, cel puțin în cercurile conducătoare ale administrației lui Roosevelt. Și în Anglia trebuie să deducem că influența comunistă și a spionajului sovietic s-a infiltrat până în cercurile engleze cele mai de sus.

Deci, în concluzie: părăsirea principiilor divine a dus la tot ceea ce a urmat.

Dar poate așa a îngăduit Dumnezeu ca și prin *răul* comunist, progresul social și spiritual să-și deschidă drum să meargă înainte.

70 de ani pentru cele 15 republici ale Uniunii Sovietice și 45 de ani pentru cele de sub robia lor, au dovedit lumii că comunismul n-a putut aduce fericirea lumii, ci nenorocirea ei. Să guvernezi atâția ani fără opoziție, fără a putea aduce fericirea lumii, e o dovadă irefutabilă că prin comunism nu se poate ajunge la fericirea lumii. E în el un viciu fundamental: e incompatibil cu ființa umană, căci el îi răpește libertatea și instalează tirania. Omul nu mai e om; legea nu mai e lege, iar fără libertate nimic nu-l poate mulțumi pe om. Fericirea cu sila nu se poate. De aceea Domnul Iisus Hristos, Dumnezeul nostru, n-a vindecat pe nimeni cu sila, ci i-a întrebat pe bolnavi: „*dacă vrei?*” sau „*dacă crezi?*” respectând libertatea fiecăruia.

Toate popoarele de sub sovietici au suferit în acest timp mai mult sau mai puțin.

Cel mai mult cred că a suferit poporul român. De ce? Fiindcă așa au voit sovieticii. Și mai este un motiv: la toate popoarele care au fost silite să aplice comunismul, conducătorii care-l aplicau erau fiii ai poporului respectiv: bulgari, unguri, polonezi, etc.; la noi conducătorii care aplicau comunismul nu erau românii (căci în 1944 în România comunistii erau doar câteva sute). Evreii și ungurii aplicau comunismul pe pielea poporului român. Iar evreii erau radicali lucru care ține de structura lor, iar ungurii erau dușmani, lucru care le vine din sovinișmul lor barbar de care sunt pătrunși până în măduva oaselor, fapt ce a devenit la ei acum ca o boală congenitală.

Exploatarea cea mai grozavă a țărilor de sub sovietici a fost a României.

Petrolul care trebuia să ne ajungă o mie de ani și să mai și vindem anual cote importante, a fost extras de sovietici 20 de ani: din 1944 până în 1964. Alte bunuri la fel.

Proportional cu celelalte țări comuniste din Europa cel mai mare număr de morți și deținuți l-au dat românii.

Cea mai mare teroare din temniță în Europa, s-a făcut în România „Fenomenul Pitesti” – chipul cum să distrugi omul, să-l degradezi la ultimul nivel, oricât ar fi el de tare, a apărut în România.

Colectivizarea cea mai radicală și mai dură, cu sula, s-a făcut în România prin Nicolae Ceaușescu.

Dacă unii dintre deținuții europeni de sub sovietici au fost martiri sau mucenici, procentul cel mai mare l-au dat românii.

Și dacă unii din deținuții care au suferit cu un eroism sublim chinurile și au refuzat să vândă pe aproapele său primind mai bine moartea sunt sfinți, numărul cel mai mare va fi tot al românilor.

Toate categoriile sociale din România au dat deținuților lor, mai ales clasele de sus. Elita României a fost jertfită pe altarul Patriei.

În temniță, unguri ca deținuți politici au fost puțini, evrei și mai puțini, țigani deloc. Țigani nu erau decât cu pedepse de drept comun.

Rezistența cea mai mare a fost a celor ce erau cu sufletul curat, a celor credincioși, a celor ce luptau pentru o idee, un crez un ideal.

Căderile cele mai mari, și au fost și din ele destule, au fost ale ateilor, materialistilor, lasilor, necinstiților și a celor ce voiau și acum să se învârtescă și să se salveze prin metode josnice.

Țărănimea română și-a câștigat un certificat frumos prin felul cum a dus puscăria și prin felul cum s-a luptat până a ajuns în puscărie.

Duritate și neomenia cu care s-au purtat unii ofițeri și gardieni care păzeau deținuții, arată cât de mult au putut fi *stricati* de guvernanti și cât de mult și-au pierdut simțul unor răspunderi viitoare.

Nici un regim din trecut de la noi nu și-a făcut o mai bună reclamă decât comunistii, nu a arătat că stă pe adevăr, că e justificat științific, deci că e actual și că ceilalți sunt depășiți, inactuali și anacronici. Și nimeni nu s-a înșelat pe sine, cum s-au înșelat comunistii. Asta din cauză că erau necredincioși și că

nici un har de sus n-a putut coborî ca să-i lumineze. Erau autonomi și la singura lumină a minții lor n-au putut merge bine înainte.

Multimea prea mare de deținuți de la noi, precum și apăsarea(?) formidabilă a lor de o autoritate tiranică în temnițe, a făcut dovada până la ce grad de neomenie și răutate poate ajunge omul care l-a părăsit pe Dumnezeu și a ajuns materialist și ateu.

În temnițele noastre s-a experimentat limita maximă până la care rezistă omul apoi începe prăbusirea, degradarea, animalizarea lui.

Nicăieri nu s-a arătat forța spiritului ca în temnițele noastre sub comunisti. Ea a fost imensă și a depășit tot ce se stia până acum. Cu o masă de 600 de calorii pe zi s-au menținut mii de oameni în Aiud mai mult de un an, unii până la un an și șase luni.

Cu o masă foarte scăzută cu care unii credeau că nu vor rezista decât un an doi, au rezistat până la 11 ani. Forța spiritului a menținut materia să nu moară în condiții atât de grele, că nimeni n-ar fi crezut că acest lucru este posibil. Iar la această lipsă a alimentației se adaugă lipsa căldurii, lipsa aerului înșorit, căci erau obloane la ferestre, lipsa preumblării, pedepsele, uneori absolut nemotivate, bătaia tuturor în unele perioade pentru intimidare, insultele, amenințările, apăsarea psihică și uneori teroarea.

Care fost puterea care a menținut pe deținuți în aceste condiții grele fără să înnebunească, fără să moară și fără să-și piardă speranțele, dorul de viață, voiosia, bucuria și echilibrul interior?

E aici un mister. Nimeni nu stie cum, dar trebuie să deducem că a fost o putere de sus care i-a întărit, o putere a lui Dumnezeu. Și această putere le-a venit prin *rugăciune*. Cerul fiind întunecat, nici un ajutor omenesc nevăzând și neputând aștepta de nicăieri, deținuții și-au îndreptat toate privirile lor spre cer și rugăciunea lor fierbinte a deschis cerul. Harul lui Dumnezeu, nevăzut, a curs peste ei și i-a întărit. Altfel, apreciind logic, toți trebuiau să moară.

Dimpotrivă prin temniță unii au fost salvați de la ratare, alții s-au sfințit, alții au fost ferți de a cădea în beznele păcatului, alții asupra și ei s-au convins de superioritatea creștinismului față de alte religii și, cunoscându-L pe Hristos L-au iubit și au trecut la El cu a făcut admirabilul evreu Nicolae Steinhardt, care s-a botezat în temniță.

\*

\* \*

Dacă trebuie să mă apreciez pe mine, trebuie să spun că sunt un supraviețuitor. Toate câte s-au petrecut cu mine trebuiau să ducă la moartea mea, iar eu încă sunt viu. Și sunt viu numai datorită bunătății și milei lui Dumnezeu.

Căstighul meu în temniță a fost mare, nepretuit. Aici am avut experiența realității existentei lui Dumnezeu, convingerea experimentală a existentei lui Dumnezeu. Din acel moment binecuvântat nu numai că eu *credeam* în Dumnezeu, ci *stiam* că El este.

Tot timpul temnitei Dumnezeu a fost cu mine, și după



aceea la fel. După eliberare mai înainte de a fi un moment greu, fără să caut, mi-a scos în față mijlocul prin care să pot depăși greutatea și să fiu salvat. Asta după eliberare. În temniță Dumnezeu m-a întărit în suportarea ei. Afară m-a pus în situația să știu și să aplic mijloacele empirice de salvare pe care le-am aflat întâmplător, oarecum scoase în fața mea.

Astfel la iradierea mea eu am simțit că s-a întâmplat ceva, căci la ridicarea de pe scaunul pe care sezusem când am dat declarația, eram schiop de piciorul stâng. Puteam să nu fiu schiop și atunci eram gata. Dar efectul a fost la mine o schimbare imediată. Indiciul era precis. Aflasem metoda salvării și am aplicat-o imediat. Ceilalți doi parteneri ai mei, preotul C. Crisan și preotul N. Pâslaru, care au trecut prin aceleași cercetări ale Securității ca și mine și cărora li se va fi aplicat, poate, aceeași metodă au murit. Fie că n-au simțit îndată ce s-a întâmplat cu ei, fie că, chiar dacă au simțit ceva, ei n-au știut cum să scoată din corpul lor răul cu care erau acum încărcati.

Cred că celor ce hotărâseră pieirea mea le-am scăpat printre degete.

Am înțeles în temniță că libertatea mea nu e nemărginită, ci e limitată; e limitată nu numai de corp care are trebuințele lui și e limitat, ci și de factori exteriori mie.

Ca să nu pierdem prea mult libertatea ce ne-a dat-o Dumnezeu, consider că cele mai mari pedepse pentru cele mai mari fărâdelegi n-ar trebui să depășească 15 ani de temniță, ca omul să nu devină neom. În acest timp să fie educat și eventual reeducat.

Cum răul, furtul, fărâdelegea, etc., sunt prezente mereu în lume temnița nu poate fi desfiintată azi și nu știu dacă se va

ajunge vreodată la asta. Dar trebuie dată nu celor buni, cum a fost acum la noi, ci celor ce o merită prin faptele lor.

Acum la încheiere repet: am depășit ura; sunt linistit așa cum sunt și nu urmăresc pe nimeni pentru orice faptă îndreptată împotriva mea; nu doresc răzbunare și îi iert pe toți cei ce m-au lovit în timpul guvernării comuniste sau înainte, adică în timpul dictaturii lui Antonescu și a lui Carol II – Călinescu. De fapt nu îi iert acum, ci ei au fost iertați de mult.

Mulumesc lui Dumnezeu pentru toate.

În veci fie El slăvit!

Un singur lucru cer Domnului acum: în mijlocul egoismelor naționale, minciunilor și luptelor popoarelor, apără Doamne, poporul și neamul meu, ridică-l și înalță-l spre lumină, spre adevăr, spre cunoașterea Ta, să fie pe pământ un mărturisitor al Tău nedezmintit între celelalte neamuri; întărește-l și ține-l sub ocrotirea Ta. Amin.

Mă simt obligat să adaug următoarele: poporul român consideră că poporul american și poporul englez sunt responsabili de soarta ce i-au pregătit-o, băgându-l în robia sovieticilor prin hotărârile lor nedrepte; socoteste că aceste mari popoare au obligația morală să ne ajute acum să iesim din fundătura în care ne-au împins. Asta ca o mică compensație a răului ce ni l-au făcut prin greselile lor politice.

În același timp poporul român așteaptă de la marele lui prieten din trecut, poporul francez, care în 1940 când România era amenințată de pierderea unor teritorii, avea unele obligații contractate anterior să ajute România, obligații pe care Franța nu le-a putut onora din pricina grelei situații în care ea însăși ajunsese atunci, să ne ajute acum să iesim din criza în care am

intrat din vina si prin hotărârea altora.

10.03.1993

Piatra Neamt

Pr. Nicolae Grebenea

PS. Pentru salvarea solului României din Bărăgan, consider ca o necesitate absolută desfundarea celor cinci lacuri din Bărăgan astupate de comunisti, ca apa ploilor să se poată scurge în ele si să nu fure pământul arat si să-l ducă în Dunăre, cum se întâmplă acum.